

แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

นางสาวสุธิดา ช่อทิพย์

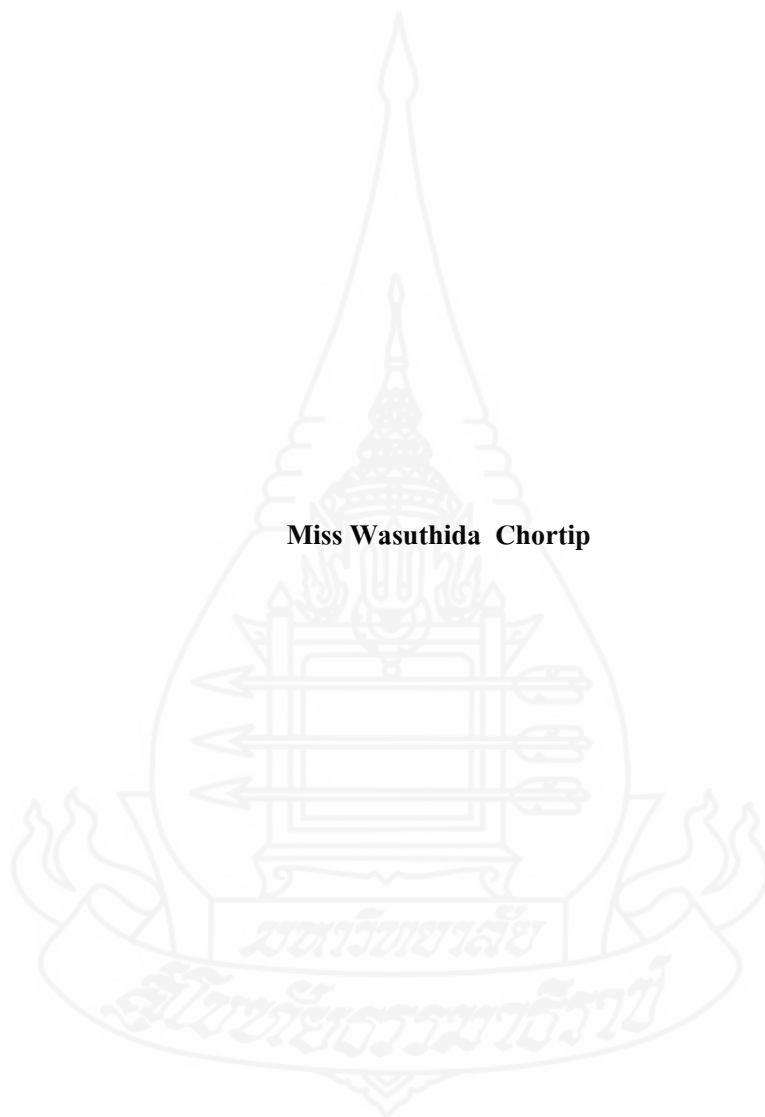

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2557

Deliberative Democracy and Thailand's Political Development

Miss Wasuthida Chortip

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

SukhothaiThammathirat Open University

2014

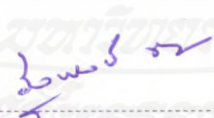
หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย
ชื่อและนามสกุล นางสาวสุธิดา ช่อทิพย์
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ ชัยนาม

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2558

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ ชัยนาม)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ก็ด้วยความอนุเคราะห์และความเมตตาจาก ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ ที่ท่านได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคอยช่วยแก้ไขปัญหา ให้คำชี้แนะ ตลอดจนตรวจแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ยิ่ง รongศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ ชัยนาม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และรองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ประธานกรรมการสอบ ที่ได้กรุณาให้ข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ตลอดจนขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขารัฐศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสานวิชาความรู้ให้อย่างเต็มกำลังความสามารถ เจ้าหน้าที่หน่วยเลขานุการกิจสาขาวิชารัฐศาสตร์ โดยเฉพาะ ‘คุณผึ้ง’ และ ‘คุณรวย’ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษาและกำลังใจที่ดีเสมอมา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่เปิดกว้างให้แก่ผู้มีเวลาน้อยได้รับโอกาสทางการศึกษา อีกทั้งยังได้จัดทำระบบบริการสำหรับนักศึกษาทำให้การสืบค้นข้อมูลเป็นไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผู้ที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม ทั้ง 10 ท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์สละเวลาให้สัมภาษณ์และถ่ายทอดประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ อีกทั้ง ขอขอบคุณแหล่งสืบค้นข้อมูลทุกแห่งที่ใช้สำหรับเป็นข้อมูลวิทยุภูมิ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่คอยผลักดันและสนับสนุนในทุกๆ ด้าน ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาที่ให้โอกาสในการศึกษาต่อ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่ให้กำลังใจเป็นอย่างดี และบุคคลที่ไม่สามารถเอ่ยชื่อนามได้ทั้งหมดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในครั้งนี้

วสุธิดา ช่อทิพย์

กรกฎาคม 2558

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย
ผู้วิจัย นางสาววสุธิดา ช่อทิพย์ **รหัสนักศึกษา** 2518001033 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
 (การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
 (2) รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ ชัยนาม **ปีการศึกษา** 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ที่มาและสาระของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือหรือ 2) รูปแบบและวิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการวิจัยจากเอกสารและการสำรวจภาคสนามซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มตัวแทนภาคประชาสังคม จำนวน 10 ท่านและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนาแล้วจึงสรุปผล

ผลการวิจัยพบว่า (1) ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ผสมผสานไปกับการมีส่วนร่วมในขอบเขตที่กว้างขวางของประชาชน โดยมีนักคิดชาวเยอรมัน คือ เจอเก้น ฮาเบอร์มาส เป็นผู้เสนอแนวคิดนี้ (2) แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีผลต่อการพัฒนาการเมืองของไทยโดยเป็นปัจจัยส่งเสริม ช่วยลดความขัดแย้ง ความแตกแยกทางความคิดในทางการเมืองของไทยนำไปสู่ความสมานฉันท์ เพราะประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาการเมืองของไทย (3) รูปแบบในการดำเนินการตามแนวคิดนี้ได้แก่ การประชาเสวนาหาทางออก การเสวนาแบบเวทีเปิด การเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นในสื่อต่างๆ และการใช้วิธีการลงคะแนนโดยผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ (4) วิธีการนำแนวคิดนี้มาใช้ให้มีประสิทธิภาพต้องทำในลักษณะผสมผสานการคิดเชิงบูรณาการ โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกคอยให้การสนับสนุน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผ่านกระบวนการประชาธิปไตย โดยการเปิดเวทีสาธารณะในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับข้อตกลงและมีบทสรุปร่วมกัน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ลดการขัดแย้ง เกิดเป็นสังคมสมานฉันท์

คำสำคัญ แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ การประชาเสวนาหาทางออก

Thesis title: Deliberative Democracy and Thailand's Political Development

Researcher: Miss Wasuthida Chortip; **ID:** 2518001033; **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government); **Thesis advisors:** (1) Dr. Thirapat Serirangsan, Professor; (2) Dr. Rungpong Jayanama, Associate Professor; **Academic year:** 2014

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) The source and the essence of Deliberative Democracy. 2) The format and method to bring Deliberative Democracy to develop Thailand's Political.

The study is a qualitative research study includes documentary research and survey research which use in-depth interviews. Using in-depth interviews interview were represented by a group of scholars the group of experts and non-government organization (NGO) representatives of 10 members and descriptive method was analyzed and then draw conclusions.

The results showed that: 1) Deliberative Democracy is a representative democracy in combination with participation in a wide range of people. The German thinker was met Jurgen Habermas who proposed this concept. 2) Deliberative Democracy is consulted affect political development of Thailand as a promoting factor. Reduce conflict cleavage of opinion in politics of Thailand, leading to reconciliation. Because the primary use of reason in the comments. And listening to reason Promote political participation. A representative democracy more effective contributes to the political development of Thailand. 3) Formed in action, including public deliberation, dialogue open forum, the opening stage to comment on the media and Deliberative Polling. 4) How to use this concept to be effective must be made in incorporating the idea of integration. The state acts as a moderator to support the process forward. Public participation in decision-making. Through the referendum process by opening a public forum in various forms. To achieve an agreement and a conclusion together. Contribute to resolving the conflict is properly reduce social solidarity.

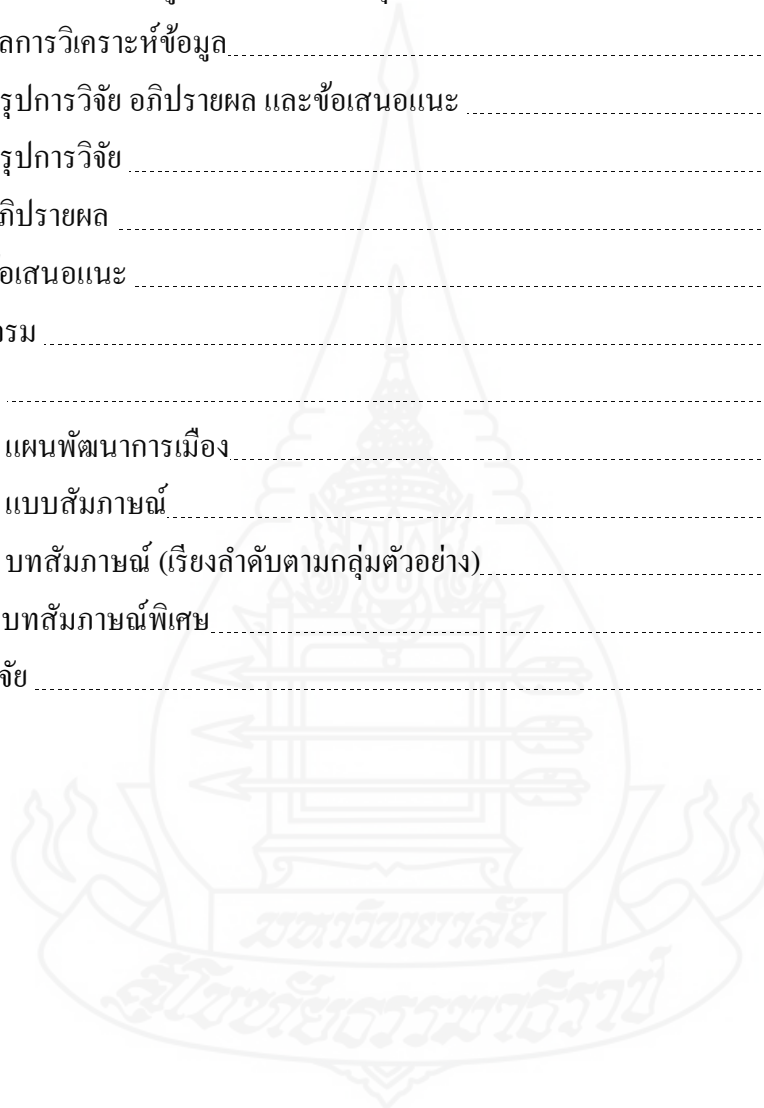
Keywords: Deliberative Democracy, Public deliberation

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	7
ขอบเขตการวิจัย	8
ข้อจำกัดในการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดประชาธิปไตย	12
แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ	27
แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง	47
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง	52
แนวคิดการพัฒนาการเมือง	57
ทฤษฎีความขัดแย้ง	65
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	67
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	70
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	70
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	72
การเก็บรวบรวมข้อมูล	73
การวิเคราะห์ข้อมูล	74

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ	75
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	111
สรุปการวิจัย	111
อภิปรายผล	118
ข้อเสนอแนะ	123
บรรณานุกรม	126
ภาคผนวก	132
ก แผนพัฒนาการเมือง	133
ข แบบสัมภาษณ์	169
ค บทสัมภาษณ์ (เรียงลำดับตามกลุ่มตัวอย่าง)	175
ง บทสัมภาษณ์พิเศษ	327
ประวัติผู้วิจัย	335

ณ

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบคุณลักษณะของการได้วาที การสานเสวนา และการสานเสวนาหาทางออก.....	42

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....8

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีก โดยเพลโตและอริสโตเติล ซึ่งในยุคนั้นมักจะให้ความสำคัญกับผู้ปกครองและบทบาทของผู้ปกครอง อริสโตเติลได้เสนอรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้พลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน (จิรวัดน์ สุคนทรทรัพย์ 2542: 26) โดยมีพัฒนาการเป็นลำดับ ดังนี้

ยุคโบราณ

คำว่า ประชาธิปไตย ปรากฏขึ้นครั้งแรกในแนวคิดทางการเมืองและทางปรัชญาในกรีกโบราณ ปราชญ์เพลโตเปรียบเทียบประชาธิปไตยซึ่งเขาเรียกว่าเป็น "การปกครองโดยผู้ถูกปกครอง" ว่าเป็นรูปแบบทางเลือกสำหรับระบอบราชาธิปไตย คณาธิปไตยและเศรษฐกิจประชาธิปไตย แม้ถือว่าประชาธิปไตยแบบเอเธนส์เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรง แต่เดิมประชาธิปไตยแบบเอเธนส์มีลักษณะเด่นอยู่สองประการ คือ มีการคัดเลือกพลเมืองธรรมดาจำนวนมากเข้าสู่ระบบราชการและศาล และมีการชุมนุมของพลเมืองทุกชนชั้น

พลเมืองทุกคนมีสิทธิอภิปรายและลงมติในสภาซึ่งเป็นที่ออกกฎหมายของนครรัฐ ทว่า ความเป็นพลเมืองเอเธนส์นั้นรวมเฉพาะชายทุกคนซึ่งเกิดจากบิดาที่เป็นพลเมือง และผู้ที่กำลัง "รับราชการทหาร" ระหว่างอายุ 18-20 ปีเท่านั้น ซึ่งไม่รวมผู้หญิง ทาส คนต่างชาติ (กรีก: μετοίκος, metoikos) และชายอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ จากจำนวนผู้อยู่อาศัยกว่า 250,000 คน มีผู้ได้รับสถานะพลเมืองเพียง 30,000 คน และมีเพียง 5,000 คนเท่านั้นที่มักปรากฏตัวในสมัชชาประชาชน เจ้าพนักงานและผู้พิพากษาของรัฐบาลจำนวนมากเป็นการกำหนดเลือก มีเพียงเหล่าแม่ทัพและเจ้าพนักงานเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มาจากการเลือกตั้ง

แม้ในยุคสาธารณรัฐโรมันจะมีการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น การออกกฎหมาย ทว่าก็ได้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ชาวโรมันเลือกผู้แทนตนเข้าสู่สภาที่จริง แต่ไม่รวมถึงสตรี ทาสและคนต่างด้าวจำนวนมาก และยังมีมอบน้ำหนักให้กับเหล่าเศรษฐกิจและเจ้าหน้าที่ระดับสูง ซึ่งการเป็นสมาชิกวุฒิสภามักมาจากครอบครัวที่มีชื่อเสียงและร่ำรวยจำนวนน้อยเท่านั้น

ยุคกลาง

ในยุคกลางมีหลายรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือสมัชชา แม้ว่าบ่อยครั้งจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเพียงส่วนน้อย อย่างเช่น เครือจักรภพโปแลนด์-ลิทัวเนีย ในนครรัฐเวนิซ ช่วงอิตาลียุคกลาง รัฐในไทรอลเยอรมันและสวิตเซอร์แลนด์ รวมไปถึงนครพ่อค้าอิสระชะไกในญี่ปุ่นสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 16 เนื่องจากการปกครองรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นประชาชนมีส่วนร่วมเพียงส่วนน้อย จึงมักถูกจัดเป็นคณาธิปไตยมากกว่า และดินแดนทวีปยุโรปสมัยนั้นยังปกครองภายใต้ต้นักบวชและขุนนางในยุคเจ้าขุนมูลนายเป็นส่วนมาก

รูปแบบการปกครองซึ่งใกล้เคียงกับลักษณะประชาธิปไตยสมัยใหม่ยิ่งขึ้นไปอีกคือ ระบบของกลุ่มสาธารณรัฐคอสแซ็คในยูเครนระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-17: คอสแซ็คเฮ็ดมันนาเตและซาโปริเชียน ซิค โดยเปิดโอกาสให้ผู้แทนจากตำบลต่าง ๆ ของเคานตีเลือกตำแหน่งสูงสุดซึ่งเรียกว่า "เฮ็ดมัน" (Hetman) แต่ด้วยความที่กลุ่มสาธารณรัฐคอสแซ็คเป็นรัฐทหารเต็มตัว สิทธิของ ผู้ร่วมในการเลือก "เฮ็ดมัน" จึงมักจำกัดอยู่แต่ผู้รับราชการในกองทหารคอสแซ็คเท่านั้น และต่อมายังจำกัดเป็นเฉพาะนายทหารระดับสูง

ฝ่ายรัฐสภาอังกฤษมีรากฐานการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์มาจากมหากฎบัตร รัฐสภาซึ่งสมาชิกมาจากการเลือกตั้งครั้งแรก คือ รัฐสภาของเดอ มงฟอร์ด ใน ค.ศ. 1265 แต่อันที่จริง มีเพียงประชาชนกลุ่มน้อยเท่านั้นที่แสดงความคิดเห็น โดยอำนาจการจัดตั้งรัฐสภานั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของพระมหากษัตริย์ หลังการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ ใน ค.ศ. 1688 และการบังคับใช้พระราชบัญญัติสิทธิ ใน ค.ศ. 1689 ซึ่งประมวลหลักสิทธิและเพิ่มพูนอิทธิพลของรัฐสภา แล้วสิทธิการเลือกสมาชิกรัฐสภาก็เพิ่มขึ้นทีละน้อย จนพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเพียงประมุขแต่ในนาม

คริสต์ศตวรรษที่ 18-19

แม้ไม่มีคำจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตย แต่เหล่าผู้ก่อตั้งสหรัฐอเมริกาได้กำหนดรากฐานแนวปฏิบัติของอเมริกาเกี่ยวกับอิสรภาพตามธรรมชาติและ ความเท่าเทียม รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1788 กำหนดให้มีรัฐบาลจากการเลือกตั้งตลอดจนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ที่แรกครอบคลุมเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในยุคอาณานิคมก่อนหน้า ค.ศ. 1776 และบางช่วงหลังจากนั้น มีเพียงเหล่าบุรุษเจ้าของที่ดินผิวขาวที่มีสิทธิเลือกตั้ง ขณะที่ทาสผิวดำ อิสระชนผิวดำและสตรียังไม่ได้รับอนุญาตให้เลือกตั้ง ในวิทยานิพนธ์เทอร์เนอร์ ประชาธิปไตยกลายเป็นวิถีชีวิต และความเท่าเทียมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างกว้างขวาง

เมื่อถึงคริสต์ทศวรรษ 1840 การจำกัดทรัพย์สินทั้งหมดยุติลง และพลเมืองชายผิวขาวเกือบทุกคนสามารถเลือกตั้งได้แล้ว ซึ่งโดยเฉลี่ย มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับชาติระหว่าง 60-80% จากนั้น ระบบการปกครองได้เปลี่ยนจากประชาธิปไตยแบบเจฟเฟอร์สัน เป็นประชาธิปไตยแบบแจ็กสันอย่างช้าๆ เมื่อ ค.ศ. 1860 จำนวนทาสผิวดำในสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นเป็น 4 ล้านคน และเมื่อปลายคริสต์ทศวรรษ 1860 ระหว่างการบูรณะสหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามกลางเมืองอเมริกา ทาสชายที่ได้รับการปล่อยเป็นอิสระก็กลายเป็นพลเมืองและมีสิทธิการเลือกตั้งตามกฎหมาย แต่กว่าพวกเขาจะได้รับสิทธิอย่างมั่นคงก็ต้องรอนจน ค.ศ. 1965

ใน ค.ศ. 1789 หลังการปฏิวัติฝรั่งเศส มีการประกาศใช้คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง และแม้มีอายุสั้น แต่บุรุษทุกคนเลือกตั้งสมาชิกแห่งชาติฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1792 ก็นับเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปของชายในประเทศฝรั่งเศส ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1848 ห้วงหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1848

ประชาธิปไตยเสรียังมีอายุสั้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และหลายประเทศมักอ้างว่าตนให้สิทธิการเลือกตั้งแก่พลเมืองทั้งหมดแล้ว ในอาณานิคมออสเตรเลียเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยเมื่อกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ขณะที่เซาท์ออสเตรเลียเป็นรัฐบาลแห่งแรกของโลกที่ให้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งแก่สตรีในปี ค.ศ. 1861 ส่วนในประเทศนิวซีแลนด์ ได้ให้สิทธิการเลือกตั้งแก่ชาวมารีพื้นเมืองใน ค.ศ. 1867 ชายผิวขาวใน ค.ศ. 1876 และผู้หญิงใน ค.ศ. 1893 ซึ่งนับเป็นประเทศแรกที่ทำให้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปกับพลเมืองทั้งหมด แม้สตรียังไม่ได้รับอนุญาตให้สมัครรับเลือกตั้งจน ค.ศ. 1919

คริสต์ศตวรรษที่ 20

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยจำนวนมาก จนทำให้เกิด "กระแสประชาธิปไตย" ซึ่งประสบความสำเร็จในหลายพื้นที่ของโลก มักเป็นผลจากสงคราม การปฏิวัติ การปลดปล่อยอาณานิคม และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและศาสนา

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งยุติ และจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีและจักรวรรดิออตโตมัน ล่มสลาย ทำให้เกิดรัฐชาติจำนวนมากในทวีปยุโรปซึ่งส่วนใหญ่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1920 ระบอบประชาธิปไตยเจริญขึ้น แต่ผลของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ทำให้ความเจริญดังกล่าวหยุดชะงัก และประเทศแถบทวีปยุโรป ละตินอเมริกา และทวีปเอเชียเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นเผด็จการมากขึ้น ทำให้เกิดฟาสซิสต์ ในนาซีเยอรมนี อิตาลี

สเปนและโปรตุเกส รวมไปถึงรัฐเผด็จการในแถบคาบสมุทรบอลติก คาบสมุทรบอลข่านบราซิล
คิวบา สาธารณรัฐจีนและญี่ปุ่น เป็นต้น

ทว่าหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติ ทำให้เกิดผลกระทบในด้านตรงกันข้ามใน
ยุโรปตะวันตก ความสำเร็จของการสร้างระบอบประชาธิปไตยในเขตยึดครองเยอรมนีของ
สหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศส ออสเตรีย อิตาลี และญี่ปุ่นสมัยยึดครอง ซึ่งได้เป็นต้นแบบของ
ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง

อย่างไรก็ตาม กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก รวมถึงเขตยึดครองของโซเวียตใน
เยอรมนีซึ่งถูกบังคับให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ตามกลุ่มตะวันออก หลัง
สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดยังส่งผลให้เกิดการปลดปล่อยอาณานิคม และประเทศเอกราชใหม่
ส่วนใหญ่สนับสนุนให้ปกครองระบอบประชาธิปไตย และอินเดียกลายมาเป็นประเทศที่ปกครอง
ในระบอบประชาธิปไตยที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลก

กระแสการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของ
รูปแบบประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยในหลายรัฐชาติ เริ่มจากสเปน โปรตุเกส ใน
ค.ศ. 1974 รวมไปถึงอีกหลายประเทศในทวีปอเมริกาใต้ เมื่อถึงปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 และต้น
คริสต์ทศวรรษ 1980 ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการทหารเป็นรัฐบาลพลเรือน ตามด้วย
ประเทศในเอเชียตะวันออกและเอเชียใต้

นอกเหนือจากนั้น กระแสระบอบประชาธิปไตยได้แพร่ไปถึงทวีปแอฟริกา
บางส่วน ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแอฟริกาใต้ความพยายามบางประการ
เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองยังพบเห็นอยู่ในอินโดนีเซีย ยูโกสลาเวีย จอร์เจีย ยูเครน เลบานอน
และคีร์กีซสถาน (วิกิพีเดีย, 2558)

สำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยนับแต่การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475
เป็นต้นมากระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยเกิดขึ้นในหลายมิติและทิศทางสังคมไทย
ต้องใช้เวลายาวนานเพื่อเปลี่ยนจากระบอบเผด็จการอำนาจนิยมมาสู่ระบอบประชาธิปไตยครั้งโบ
ในช่วงทศวรรษ 2520 ภายใต้อิทธิพลรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521 แต่ยังมีสภาพกึ่งรัฐราชการเพราะ
ข้าราชการประจำยังเข้ามามีอำนาจทางการเมือง เนื่องจากสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้
วุฒิสภาที่มาจากแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรีและมีอำนาจเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อมา
ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยเต็มใบในทศวรรษ 2530 แต่ก็มีลักษณะเป็น
ประชาธิปไตยเต็มใบบนฐานของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เปิดพื้นที่ให้ภาคธุรกิจ พลเรือน เข้า
มามีอำนาจทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง และการจัดตั้งพรรคการเมือง ขณะที่ระบบราชการเริ่ม
เลือนหายไปจากอำนาจทางการเมือง แต่ประชาธิปไตยแบบตัวแทนในยุคประชาธิปไตยเต็มใบก็มี

ปัญหาสำคัญในเรื่องการทุจริต คอร์รัปชัน ความโปร่งใส ของนักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2550: 25) จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาทางการเมืองจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชะงักงันในขั้นตอนการพัฒนาไปสู่การสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 61) ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดมาจากปัญหาประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 จึงเป็นการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยภายใต้ความบกพร่องของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญในมิติความเป็นตัวแทนการเลือกตั้ง และท่ามกลางการเติบโตของภาคประชาชน คนชั้นกลาง ขบวนการเคลื่อนไหวของคนจน ฯลฯ ได้นำมาสู่การขยายมิติการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยแบบตัวแทนออกไปสู่ประชาธิปไตยทางตรง แต่ทิศทางการก้าวพ้นออกจากข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทนผ่านประชาธิปไตยทางตรงก็เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ดังงานเขียนของ ยุค ศรีอาริยะ ที่กล่าวว่าต้องสร้างระบบการเมืองใหม่คือประชาธิปไตยโดยตรงขึ้นมาในระดับพื้นฐานท้องถิ่น ให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมประชุมและออกเสียง เพราะระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาอีกต่อไป (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2550: 25)

นอกจากประชาธิปไตยแบบตัวแทนจะเป็นปัญหาในขั้นตอนการพัฒนาไปสู่การสร้างระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้ว เมื่อพิจารณาพัฒนาการเมืองของประเทศไทย จะพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะอยู่ภายใต้บทบาทของชนชั้นนำเป็นสำคัญ ส่งผลให้การพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในภาคประชาชนเป็นไปอย่างเชื่องช้า (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 61) เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยตั้งแต่ในอดีตเป็นแบบอำนาจนิยมและความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ กล่าวคือความเห็นของผู้มีอำนาจย่อมถูกต้องเสมอซึ่งผู้ถูกปกครองต้องปฏิบัติตาม และต้องตอบแทนผู้มีพระคุณ ประกอบกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้า ทำให้ประชาชนถูกหล่อหลอมให้ขาดการมีส่วนร่วมในทางการเมืองมาจนถึงปัจจุบัน (ฉานทิพย์ สันตะพันธ์ 2549: 3-4)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมใหม่ ได้แก่ ความขัดแย้งใหม่ๆ ในสังคม เช่น ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม อัตลักษณ์ ฯลฯ และปรากฏการณ์ขบวนการทางสังคมใหม่ๆ เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิแห่งความเป็นพลเมือง เรื่องสิ่งแวดล้อม ศาสนา ฯลฯ ปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่มีความแตกต่างไปจากความขัดแย้งเดิมทางสังคมที่ตั้งบนฐานทางชนชั้น ความต้องการผลประโยชน์และการจัดหาสวัสดิการ มาสู่การต่อสู้เพื่อเรียกร้องความแตกต่างหลากหลาย เพื่อให้รัฐรับรองสิทธิทางการเมือง สิทธิในการปกป้องรูปแบบและวิถีการ

ดำเนินชีวิต สิทธิในอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล สิทธิในการดำรงอยู่ของชุมชน ฯลฯ โดยใช้วิธีการต่อสู้ผ่านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ขบวนการทางสังคมใหม่จึงมีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องที่ไม่ผ่านกลไกทางการเมืองที่ดำรงอยู่ เช่น พรรคการเมือง นักการเมือง หรือหวังพึ่งกลไกรัฐ เพราะความขัดแย้งใหม่ๆ เหล่านี้สลัดซับซ้อนเกินกว่าที่สถาบันทางการเมืองในระบบการเมืองปกติจะจัดการได้ ขบวนการเหล่านี้จึงได้แสวงหาช่องทาง กลไก ที่จะเปิดช่องทางทางการเมืองแบบใหม่ที่มาไปกว่าสถาบันและกลไกการเมืองปกติ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2550: 5)

กลไกประชาธิปไตยแบบตัวแทนและวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยมิได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากนัก ประกอบกับปัญหาความขัดแย้งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยทั้งสิ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จึงกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองขึ้นเพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ โดยกำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมืองรวมทั้งจัดให้มีสภาพพัฒนาการเมือง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสภาพพัฒนาการเมืองก็เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง เสริมสร้างวัฒนธรรมอันดีทางการเมือง วิธีชีวิตประชาธิปไตยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติ ฯลฯ สำหรับแผนพัฒนาการเมืองนั้นมุ่งเน้นความสำคัญของการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อสร้างรากฐานให้กับระบบประชาธิปไตยของไทยในระยะยาว (อปท.นิวส์ 2551: 1) แผนพัฒนาการเมืองประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ โดยได้บรรจุพันธกิจการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือไว้เป็นพันธกิจหลักในยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีแนวความคิดว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative democracy) ซึ่งเป็นตัวแบบทางทฤษฎีว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตยแบบหนึ่งท่ามกลางความเป็นไปได้ของตัวแบบประชาธิปไตยในหลายๆ รูปแบบที่ดำรงอยู่ในโลก (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 68 อ้างถึงใน Nino, C.S. 1996) จะเป็นอีกก้าวหนึ่งของพัฒนาการประชาธิปไตยที่พยายามสร้างความสมานฉันท์และแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนเพราะมีความเห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้นที่จะทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจและผู้กำหนดนโยบายทั้งประเภทที่มาจาก การเลือกตั้ง (นักการเมือง) หรือมาจากการแต่งตั้ง (ข้าราชการ) ได้ ในลักษณะดังกล่าวประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจ เช่น แสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูล หรือร่วมมือในการดำเนินนโยบาย เป็นต้น โดยไม่จำกัดสิทธิการมีส่วนร่วมเฉพาะในวันเลือกตั้งเช่นในสมัยก่อน แต่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะมีกลไกและเงื่อนไขทั้ง

ทางกฎหมายและประเพณีที่ภาครัฐต้องเปิดให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย เพื่อให้แน่ใจว่า ผลลัพธ์ที่ออกมาจากระบบการเมืองดังกล่าวคือการตัดสินใจและนโยบายที่ชอบธรรม และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (พัชรี ลิโรธ 2550: 4)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงสาระ ที่มา รูปแบบ และวิธีการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือที่เป็นแนวทางในการพัฒนาการเมือง เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการเมืองของไทยในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่กำลังประสบปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

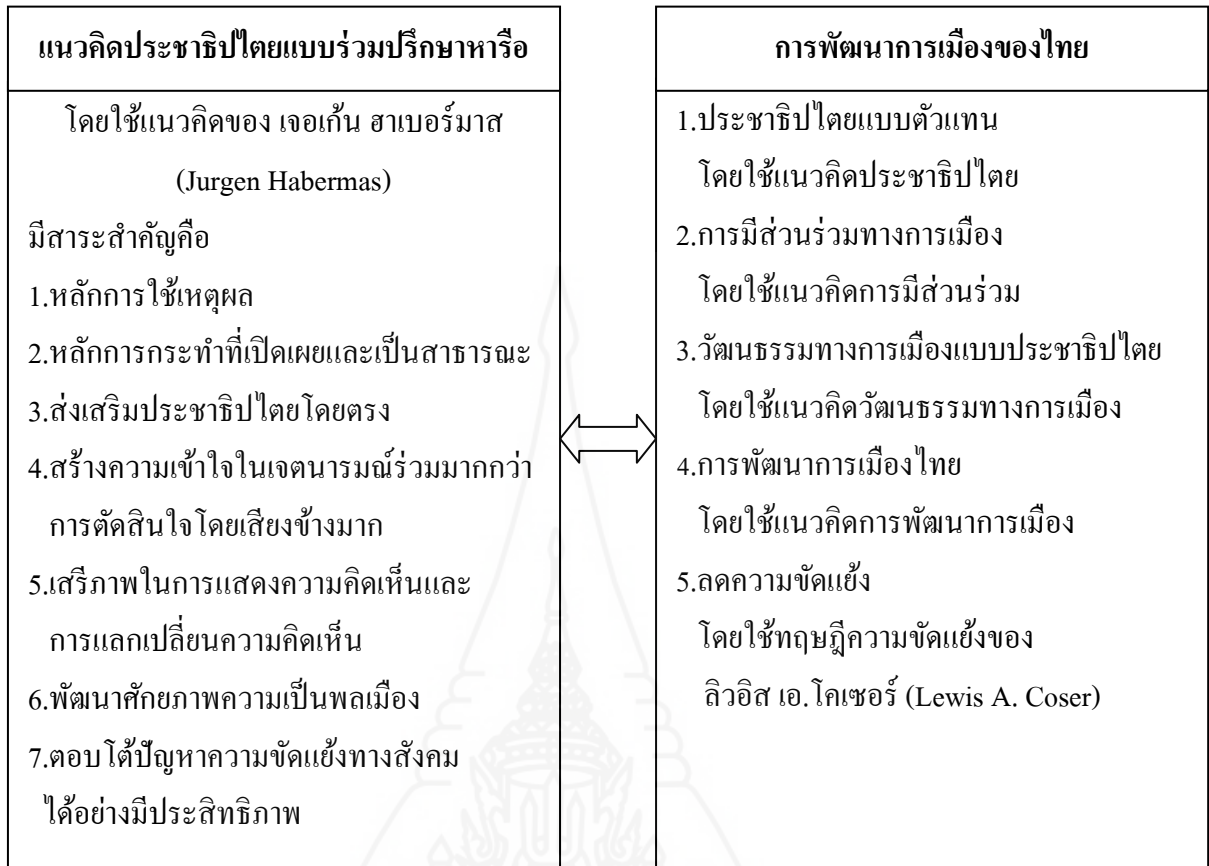
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาที่มาและสาระของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

2.2 เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี ได้แก่ แนวคิดประชาธิปไตย แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง และทฤษฎีความขัดแย้ง มาเป็นกรอบในการวิจัยเรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย กล่าวคือ ในสภาวะปัจจุบันประชาชนมีความคิดเห็นทางการเมืองที่ขัดแย้งกัน แตกต่างกันออกเป็นหลายฝ่าย ประกอบกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน เมื่อประชาชนเลือกตัวแทนเรียบร้อยแล้ว ก็แทบจะไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น หรือความต้องการทางการเมืองของตนอีกต่อไป ทำให้ประชาธิปไตยที่มีอยู่เหมือนเป็นประชาธิปไตยแต่เพียงในนาม เป็นผลให้ประชาธิปไตยของไทยไม่ได้รับการพัฒนาแต่กลับวนเวียนอยู่ในวังวน ดังนั้น หากนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในสังคมไทย ก็จะช่วยส่งเสริมองค์ประกอบต่างๆ ให้เกิดการพัฒนาการเมืองของไทยได้

แผนภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาที่มา สาระ รูปแบบ และวิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เพื่อมาใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทย ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนในระบบรัฐสภา

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่ จึงยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ดังนั้นประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะให้ความกระจ่างในเรื่องนี้จึงมีอยู่อย่างจำกัด

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นไปตามหลักการแห่งการให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน เป็นการปกครองโดยความเห็นชอบของคนส่วนมาก และเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนมาก บุคคลหรือกลุ่มใดจะเป็นผู้ปกครองต้องมาจากความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ โดยประชาชนต้องได้รับความเสมอภาค การศึกษาหรือ อีสรภาพ สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ในการแสดงความคิดเห็นตามกฎหมาย

6.2 ประชาธิปไตยทางตรง หมายถึง รูปแบบการปกครองโดยที่พลเมืองเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง และสามารถมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจใดๆ ได้โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือผู้ทำหน้าที่แทนตน

6.3 ประชาธิปไตยแบบตัวแทน หมายถึง รูปแบบการปกครองโดยที่พลเมืองมีหน้าที่เลือกผู้แทนไปทำหน้าที่และใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ตามระบอบประชาธิปไตยในระบบต่างๆ เช่น ระบบรัฐสภา หรือระบบประธานาธิบดี เป็นต้น

6.4 ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ หรือ ประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนา หมายถึง ประชาธิปไตยรูปแบบหนึ่งที่เพิ่มการมีส่วนร่วมไปยังประชาธิปไตยโดยตรงที่มีขนาดเล็ก โดยเปิดโอกาสให้คนในสังคมทุกฝ่ายมีโอกาสร่วมสนทนาทางการเมือง ร่วมอภิปรายสาธารณะ หรือแลกเปลี่ยนความเห็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม อย่างมีอิสระ ให้คุณค่ากับการสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ ที่มีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมืองให้สามารถตอบสนองกับปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและความไม่แน่นอนต่างๆ ได้ เพื่อแสวงหาและก่อให้เกิดมติร่วมหรือเจตจำนงทางการเมืองร่วมกันที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาทางการเมืองหรือเป็นกรอบสำหรับการพัฒนาเพื่ออนาคตของชุมชนและสังคม

6.5 พลเมือง หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในรัฐ มีบทบาททางการเมือง มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ต่อทางการหรือรัฐ มีสิทธิเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับรัฐ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของในสิ่งสาธารณะ มีความกระตือรือร้น อยากมีส่วนร่วม เอาใจใส่การทำงานของรัฐ และเป็นประชาชนที่สามารถแก้ไขปัญหาส่วนรวมได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่ต้องรอให้รัฐบาลดำเนินการ

6.6 การเมือง หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการแสวงหา การแข่งขัน วิธีการให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน

6.7 การพัฒนาการเมือง หมายถึง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ที่มีผลกระทบต่อระบบและกระบวนการทางการเมือง โดยที่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นในลักษณะทำให้ระบบการเมืองและกระบวนการทางการเมืองสามารถเปิดกว้างให้กลุ่มบุคคลในสังคมที่ต้องการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองสามารถถือครองและใช้อำนาจนี้ รวมทั้งประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การพัฒนาการเมืองจึงเป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเอง โดยพลังทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยทั่วไปเป็นตัวผลักดัน

6.8 ความขัดแย้ง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนใจ แข่งกัน การกระทำที่ไม่ลงรอยกัน ไม่เป็นมิตรต่อกัน ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างของความคิด ค่านิยม หรือความรู้สึกในแต่ละบุคคล ระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่า ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านการเมือง ด้านสังคม หรือด้านอื่นๆ

6.9 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม หมายถึง ลักษณะแนวโน้มที่สมาชิกในสังคมเห็นว่าอำนาจคือธรรม หรืออำนาจคือความถูกต้อง ความเห็นของผู้มีอำนาจย่อมถูกต้องเสมอ และจำเป็นที่ผู้ถูกปกครองจะต้องปฏิบัติตาม เคารพ เชื่อฟัง ยกย่อง และเกรงกลัวผู้มีอำนาจ

6.10 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมของแต่ละบุคคลในสังคมที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ร่วมกันกระทำในทิศทางเดียวกันตั้งสมมติฐานเป็นระบบการกระทำร่วมกันของคนในสังคม เพื่อควบคุม กำกับ ตรวจสอบให้ผู้ปกครองใช้อำนาจปกครองตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งจะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

6.11 Deliberative polling หมายถึง วิธีการหนึ่งของกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ของสาธารณชนทั้งหมด เป็นการสร้างสถานการณ์ให้ประชาชนได้มีทั้งความตระหนักรู้ ความคิด ที่ซับซ้อน ล้ำลึก ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์แบบพบปะหน้ากันกับคนอื่นๆ เป็นนวัตกรรมที่จะช่วยให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองภายใต้ข้อจำกัดและปัญหาในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นถกเถียง และช่วยลดแนวโน้มของการเกิดทรราชของเสียงส่วนใหญ่ เป็นการเสนอแนะอันจะมีพลังในเชิงการให้คำแนะนำ แต่ไม่ใช่เป็นเชิงทำนายหรือให้ข้อเสนอที่เป็นคำตอบเบ็ดเสร็จตายตัว

6.12 พลังแผ่นดิน หมายถึง ความเห็นและเจตนาธรรมของพลเมืองที่เป็นผลลัพธ์จากการที่ทุกฝ่ายร่วมกันปรึกษาหารือในเรื่องหนึ่งๆ โดยปราศจากการบังคับ เพื่อนำไปสู่ฉันทมติอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เป็นเนื้อหาสาระให้กับประเด็น

การตัดสินใจทางการเมืองผ่านกระบวนการทางกฎหมาย เป็นหลักประกันในการต่อรองกับการตัดสินใจที่กระทบกับความเป็นส่วนรวมและความเป็นสาธารณะอันเกิดมาจากกฎหมาย และเป็นพลังตรวจสอบกับการตัดสินใจของสถาบันที่อิงกฎหมายต่างๆ ที่กระทบกับพลเมืองทั้งในเรื่องส่วนตัวและสาธารณะ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงที่มาและสาระของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

7.2 ทำให้ได้รูปแบบและวิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากหนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยในบทนี้จะได้แสดงถึงแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรม ที่มีความเกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

- 1.แนวคิดประชาธิปไตย
- 2.แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
- 3.แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- 4.แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
- 5.แนวคิดการพัฒนาการเมือง
- 6.ทฤษฎีความขัดแย้ง
- 7.วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดประชาธิปไตย

1.1 ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตย (Democracy) มีต้นกำเนิดมาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Demos แปลว่า พลเมือง ประชาชน (People) และ Kratos หรือ Kratien แปลว่าการปกครอง รัฐบาลอำนาจปกครอง จากรากศัพท์ดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าประชาธิปไตย ก็จะเป็นการปกครองที่อำนาจสูงสุดของรัฐเป็นของประชาชน หรือหมายถึงการปกครองที่อำนาจสูงสุดอยู่ที่ประชาชน คำว่า democracy เข้ามาสู่ภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 16 โดยมาจากภาษาฝรั่งเศสที่ว่า 'démocratie' ซึ่งมาจากภาษาละตินในสมัยยุคกลางอีกทอดหนึ่งที่ว่า 'democratia' (รุจิรา เตชางกูร และสุรพันธ์ ทัฬหสุวรรณ์ 2540: 65-69 อ้างถึงใน ศึกษา อุ่มเจริญ 2543: 36; ลินดา สมประสงค์ 2549: 25)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2542: 695) ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้ว่าหมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

อลัน แวร์ (Alan Ware) (ซัช กิจกรรม 2529: 148-149 อ้างถึงใน จีรวัดน์ สุคนธ์ ทรัพย์ 2542: 28) ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า เป็นรูปแบบการเมืองซึ่งส่งเสริมและประสานผลประโยชน์ของสมาชิกในสังคมโดยเสมอภาคกัน และผลประโยชน์เหล่านั้นจะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการอีกด้วย

วิลเลียม เอ็บเบินสไตน์ (William Ebenstein) (อมร รัชศาสตร์ 2532: 20-22 อ้างถึงใน จีรวัดน์ สุคนธ์ ทรัพย์ 2542: 29) แสดงทัศนะว่าประชาธิปไตยในฐานะวิธีนั้นมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ การหาข้อยุติความขัดแย้งใช้วิธีการอภิปราย ข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมจะใช้วิธีลงมติอภิปรายในสังคม ไม่ใช่อำนาจความรุนแรงในการแก้ปัญหา

ประชาธิปไตย ได้แก่ ระบบการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการแห่งการให้อธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political equality) การปรึกษาหารือกับราษฎร (Popular Consultation) และการปกครองโดยคนส่วนมาก (Majority Rule) (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2537: 11)

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2524: 15-19 อ้างถึงใน วรรณธนา ชู่อตรง 2551: 17-18) กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองว่า เป็นการจัดรูปแบบการปกครองโดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนวิธีการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิดประชาธิปไตย ซึ่งระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีลักษณะที่สอดคล้องกับทฤษฎีและแนวความคิดประชาธิปไตย และแนวคิดประชาธิปไตยนี้เองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครอง และวิธีการที่ใช้ในการปกครอง เช่น แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่ามนุษย์มีความสามารถ มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล ทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการปกครองที่ใช้หลักการประชุมปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อยุติในที่สุด

โคเฮน (Cohen 1971: 8 อ้างถึงใน วันทณีย์ พรรณศรี 2551: 11) ได้กล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยใน 3 ด้าน กล่าวคือ

ในด้านกว้าง ประชาธิปไตยเป็นการพิจารณาว่าประชาชนในสังคมหรือชุมชนได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐ และมีส่วนหรือบทบาทในการใช้อำนาจนั้นอย่างไร หากชุมชนใดมีความเป็นประชาธิปไตยมากย่อมหมายความว่า คนในชุมชนนั้นมีบทบาทต่อการตัดสินใจ หรือการใช้อำนาจของผู้ปกครองเป็นไปในทางที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนนั้น

ในด้านลึก ประชาธิปไตยเป็นการพิจารณาว่าประชาชนในชุมชนหนึ่งมีบทบาทหรือส่วนร่วมทางการเมืองในอันที่จะมีอิทธิพลต่อการใช้อำนาจรัฐ ในลักษณะใดและเพียงใด ซึ่ง

ลักษณะของการมีส่วนร่วมนี้จะส่งผลให้รัฐบาลใช้อำนาจตอบสนองตรงตามความต้องการของประชาชน

ในด้านยาว ประชาธิปไตยเป็นการพิจารณาว่าประชาชนในชุมชนหนึ่ง สามารถมีบทบาทต่อการใช้อำนาจรัฐในเรื่องใดบ้าง โดยดูจากคนในชุมชนนั้นมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลผ่านทางนโยบายต่างๆ มากน้อยเพียงใด

เซมัวร์ มาร์ติน ลิปเซต (Seymour Martin Lipset 1972: 124-142 อ้างถึงในวรรณธนา ชื่อตรง 2551: 21) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึงระบบการเมืองที่เปิดโอกาสโดยวิถีทางปกติธรรมดาทางรัฐธรรมนูญ ที่ให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกแก้ไขปัญหาสังคม อันเกิดจากการตัดสินใจที่ขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ การปกครองในระบบประชาธิปไตยจึงเท่ากับเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้อิทธิพลของตนเข้ามากำหนดการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ โดยการเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั่นเอง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2554: 15-19) กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองว่าเป็นการจัดรูปแบบการปกครองโดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนวิธีการตัดสินใจหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิดประชาธิปไตย ซึ่งระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีลักษณะที่สอดคล้องกับทฤษฎีและแนวความคิดประชาธิปไตย และแนวคิดประชาธิปไตยนี้เองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครอง และวิธีการที่ใช้ในการปกครองตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่ามนุษย์มีความสามารถ มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผลทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการปกครองที่ใช้หลักการประชุมปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อการแก้ไขปัญหา โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อยุติในที่สุด เช่น การประชุมสภา และคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

2. แนวคิดประชาธิปไตยที่เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ จึงทำให้ต้องมีการกำหนดขอบเขตอำนาจรัฐบาลไว้ และให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน เช่น เสรีภาพทางศาสนา การพูดคุย การชุมนุมทางการเมือง เป็นต้น

3. แนวคิดประชาธิปไตยเน้นความเท่าเทียมกันของคน ดังนั้นจึงเกิดการคุ้มครองทางกฎหมายต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

4. แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอันชอบธรรมทางการปกครองเกิดจากความยินยอมของประชาชน นั่นคือ ประชาชนต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งตัวแทนของตนไปเป็นผู้แทน

เพื่อบริหารงานแทนประชาชน และจะต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อครบวาระ 4 ปี หรือ 6 ปี เพื่อให้ประชาชนพิจารณาเลือกตัวแทนใหม่

5. แนวคิดประชาธิปไตยที่อำนาจธิปไตยมาจากปวงชนนั้น นอกจากจะมีการจัดการปกครองโดยให้ประชาชนเลือกผู้แทนเข้ามาโดยตรงแล้ว ยังมีการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจต่างๆ ที่สถาบันทางการเมือง การปกครองที่มีอยู่ด้วย คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจเพื่อถ่วงดุลตรวจสอบซึ่งกันและกัน การที่รัฐบาลค้ำนึ่งอยู่เสมอว่า จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อประชาชนด้วยการให้ความสำคัญแก่ข้อเรียกร้องตามความต้องการของประชาชน รับฟังความคิดเห็น และประสามติเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและการบริหารงานของประชาชน รับฟังความคิดเห็น และประสามติเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและการบริหารงานของรัฐบาล วิธีการนี้นำมาใช้เพื่อย้าว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุด บางระบบใช้การออกเสียงเป็นประสามติในปัญหาที่มีความขัดแย้งกันมากจนรัฐบาลเห็นว่า ควรให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินโดยตรง วิธีการคือ ให้ประชาชนเสนอร่างกฎหมายนั้นโดยตรง และวิธีการที่ให้ประชาชนมีสิทธิถอดถอนตัวแทนเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นที่เลือกเข้าไปก่อนครบวาระในการดำรงตำแหน่งนั้น ซึ่งวิธีการที่ใช้ในรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ใช่ปกครองโดยคนๆ เดียวหรือโดยคณะบุคคล ได้แก่การใช้หลักเกณฑ์ของเสียงข้างมาก (majority rule) ในการตัดสินใจปัญหาทุกระดับ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การออกเสียงลงประสามติ การออกเสียงลงมติในการประชุมสภาผู้แทน และการประชุมในระดับต่างๆ ถือว่าเป็นเสียงส่วนใหญ่จะได้รับการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่ทั้งเสียงส่วนน้อยก็ต้องได้รับการทบทวนตัดสินใจในปัญหาด้วยเช่นกัน

6. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะคัดค้านไม่เห็นด้วย และการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองละวิธีการปกครองที่ให้ความสำคัญในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นคัดค้านนโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาล การเคารพสิทธิเช่นว่านี้ คือ การให้โอกาสฝ่ายค้าน กล่าวคือ พรรคฝ่ายค้านสามารถเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนให้เปลี่ยนแปลงรัฐบาล การเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีความเป็นอิสระที่จะวิจารณ์รัฐบาลโดยไม่ถูกคุกคาม การเคารพสิทธิเสรีภาพของเสียงข้างน้อย (minority rights) เหล่านี้ เป็นต้น (วรรณชนา ซื่อตรง 2549: 17-19)

คำว่าประชาธิปไตย ยังอาจจำแนกความหมายได้เป็น 3 แนวทางด้วยกัน คือ

1. ในความหมายที่เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง คำว่า ประชาธิปไตยในความหมายแรกนี้ก็จะหมายถึงอุดมการณ์ทางการเมืองหรือเป้าหมายในทางการเมืองคือลักษณะที่ถือว่าอำนาจสูงสุดของรัฐเป็นของประชาชนหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตย

2. ในความหมายที่เป็นรูปแบบการปกครอง หรือระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่ง คำว่าประชาธิปไตยนี้จะเป็นลักษณะกำหนดระบอบหรือกรอบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่มีวิธีการที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย หรืออำนาจสูงสุดของรัฐ เช่น การแสดงออก โดยการที่ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้ง ผู้ปกครองหรือผู้แทนประชาชนในการไปใช้อำนาจรัฐ หรือในอดีตนั้นประชาชนสามารถใช้สิทธิในการปกครองตนเองได้โดยตรง อย่างกรณีในกรีกโบราณและกรณีการเลือกตั้งดังกล่าวนี้จะมีพื้นฐานที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกผู้ปกครองหรือผู้แทนอย่างแท้จริง โดยประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยปัจจุบัน อาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปอีก เช่น อาจเป็นการปกครองในรูปแบบรัฐสภา รูปแบบประธานาธิบดี หรือรูปแบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภาเป็นรูปการปกครองที่แบ่งแยกอำนาจรัฐ หรืออำนาจทางการเมืองให้องค์กรต่างๆ ทางการเมืองกันอย่างเด็ดขาดหรืออย่างผ่อนคลายเป็นต้น

3. ในความหมายที่เป็นวิถีชีวิตของคนในรัฐนั้นๆ คำว่าประชาธิปไตยนี้จะเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของพลเมืองในประเทศหรือในรัฐที่เข้าใจและเคยชินกับการดำเนินชีวิตดังกล่าว เช่น การเป็นผู้มีเหตุผลการยอมรับศักดิ์ศรีของบุคคล การตัดสินใจกระทำใดๆ จะอาศัยเสียงส่วนใหญ่ การไม่นิยมความรุนแรงในการแก้ปัญหา การยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นต้น

ปัจจุบันประชาธิปไตยเป็นศัพท์ที่มีผู้ใช้แพร่หลายและใช้กันแม้ในรูปแบบการปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยตามที่โลกตะวันตกเรียกกันมาเป็นเวลานานแล้วว่าเป็น “เสรีประชาธิปไตย” (Liberal Democracy) โดยบางประเทศอาจเรียกการปกครองของประเทศว่าเป็นประชาธิปไตย แต่เรียกเสียใหม่ว่าเป็นประชาธิปไตยของประชาชน (People’s Democracy) ซึ่งข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างเสรีประชาธิปไตย กับประชาธิปไตยของประชาชนอยู่ที่จุดมุ่งหมายของ 2 ระบอบการปกครองคือ ระบอบเสรีประชาธิปไตยที่ใช้กันในประเทศ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ อินเดีย แคนาดา จะเน้นหลัก 3 ประการอย่างที่ดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคือ อับราฮัม ลินคอล์น ได้กล่าวไว้ (รุจิรา เตชางกูร และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ 2540: 65-69 อ้างถึงใน ศึกษา อุ่มเจริญ 2543: 36-37) ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชน ของประชาชน เพื่อประชาชน ซึ่งที่ว่า เป็นการปกครองของประชาชนแท้ที่จริงแล้วหมายถึงการปกครองในนามของประชาชน การปกครองโดยประชาชนตามความเป็นจริงแล้วหมายถึงการปกครองในระบอบผู้แทน และการปกครองเพื่อประชาชนหมายถึงว่าผู้ที่สมควรเป็นผู้ปกครองบริหารงานรัฐบาล ควรจะต้องเป็นบุคคลที่ยึดมั่นหลักการที่ดีงาม (สนธิ เตชานันท์ 2543: 115) ส่วนระบอบประชาธิปไตยของประชาชนเน้นรัฐบาลเพื่อประชาชนมากกว่ารัฐบาลของประชาชนและโดยประชาชน เป็นต้น (รุจิรา เตชางกูร และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ 2540: 65-69 อ้างถึงใน ศึกษา อุ่มเจริญ 2543: 37)

วินัย ดิยานนท์ (2531, 7-10 อ้างถึงใน จีรวัดน์ สุคนชทรัพย์ 2542, 35) กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยไว้ว่าในโลกปัจจุบัน คำว่าประชาธิปไตยได้มีการใช้อย่างแพร่หลาย แม้แต่ประเทศที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ยังเรียกตนเองว่าประชาธิปไตย เช่น ประเทศจีน ซึ่งเรียกตนเองว่าเป็น “people’s democracy” หรือประชาธิปไตยของปวงชน จึงอาจนิยามคำว่า ประชาธิปไตยได้มากกว่า 200 นิยาม ซึ่งก่อให้เกิดความสับสน สำหรับประเทศไทย ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ได้ประกาศว่าจะดำเนินการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (constitutional monarchy) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของเสรีประชาธิปไตย

การให้ประชาชนทุกคนใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองตนเองย่อมนับว่าตรงกับ ความหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 74)

1.2 หลักการสำคัญหรือหลักการมูลฐานของระบอบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือเสรีประชาธิปไตยนี้ อาจจะได้เห็นได้ว่ามี นักวิชาการต่างให้หลักเกณฑ์กันต่าง ๆ นานา โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าจะมีหลักการอยู่ 4 ประการ คือ

1.หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ซึ่งหลักการนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็น หลักการหรือประเด็นสำคัญของประชาธิปไตย ในหลักการนี้การปกครองประเทศต่างๆ ต้องแสดงให้เห็นว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และต้องมีวิธีการที่แสดงออกให้เห็นว่าประชาชน เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคือประชาธิปไตยในรูปแบบสมบูรณ์ที่สุด ได้แก่ ประชาธิปไตยโดยตรง โดยปัจจุบันยังมีปรากฏอยู่บ้าง Canton ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ หรือในแถบมลรัฐภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของสหรัฐอเมริกา (ที่เรียกกันว่าบริเวณนิวอิงแลนด์) มีการประชุมเมืองที่มี ลักษณะเป็นแบบประชาธิปไตยแบบโดยตรง ในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงนี้ ประชาชนมีส่วนร่วมการปกครองประเทศโดยตรง และในปัจจุบันระบอบประชาธิปไตยได้เปลี่ยนแปลง สภาพการณ์ของสังคมการเมืองทำให้เป็นแบบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือโดยทางผู้แทน แต่อย่างไรก็ตามในหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนนี้ประชาชนต้องมี “อำนาจอธิปไตยขั้น สุดท้าย” คือ หมายถึงประชาชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางนิติบัญญัติ และบริหารของรัฐ และการตัดสินใจของประชาชนถือว่าเป็นที่สิ้นสุดเด็ดขาด หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนนี้ จะแสดงออกได้เป็นรูปธรรมคือการที่ประชาชนสามารถเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงและถอดถอนรัฐบาลได้ (รุจิรา เตชางกูร และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ 2540: 65-69 อ้างถึงใน ศึกษา อุ่มเจริญ 2543: 38)

2.สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล (rights, liberty, the equality) สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล เป็นแนวคิดที่เป็นหัวใจสำคัญของ

ลัทธิเสรีนิยม ลัทธิเสรีนิยมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและแนบแน่นกับประชาธิปไตยมาก ประชาธิปไตยที่เรารู้จักกันทั่วไปในปัจจุบันนี้คือ เสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) มากกว่าอย่างอื่น ประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือซึ่งเป็นแนวหน้าที่ทำให้กำเนิดระบอบประชาธิปไตยนี้ ล้วนแต่เป็นประเทศที่เป็น “เสรีภาพ” (liberal) ก่อน และค่อยขยายเป็น “ประชาธิปไตย” (democratic) ในภายหลัง แนวคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคลแบบที่พัฒนาขึ้นมา ภายใต้ลัทธิเสรีนิยม จึงถูกส่งผ่านเข้ามาเป็นแนวคิดขั้นพื้นฐานของอุดมการณ์ (เสรี) ประชาธิปไตย โดยปริยาย (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2547: 133-134 อ้างถึงใน ลินดา สมประสงค์ 2549: 25-26) หลักการที่แสดงว่าเป็นประชาธิปไตยนั้น ประชาชนต้องมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางการเมือง และมีเสรีภาพในการแสดงออกไม่ว่าจะเป็นด้านความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์โฆษณา การรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การใช้สิทธิทางการเมือง ในหลักสิทธิและเสรีภาพต่างๆ นี้รวมทั้งความเสมอภาคทางการเมือง เพราะเสรีภาพที่ประชาชนมีเท่าๆ กันก็จะก่อให้เกิดความเสมอภาค ถ้าทางการเมืองคือการที่แต่ละคนมีสิทธิและหน้าที่ที่จะร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเท่าๆ กัน ในระบอบประชาธิปไตยถือว่าแต่ละคนมีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้ปกครอง หรือผู้แทนประชาชนเท่ากัน (หลัก one man one vote)

3. หลักความสูงสุดของกฎหมายซึ่งถือเป็นหลักการมูลฐานของระบอบประชาธิปไตย อย่างหนึ่งก็คือว่ากฎหมายเป็นหลักสูงสุด รัฐบาลจะปฏิบัติการใดๆ ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ซึ่งจะตรงกับหลักการที่ว่าเป็นหลักนิติรัฐ (Rule of Law) โดยเฉพาะกฎหมายหลักหรือกฎหมายพื้นฐานที่เป็นกฎหมายมหาชนคือรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลกระทำการใดๆ ที่ขัดหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามอำเภอใจโดยปราศจากการยึดถือปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งจะมีหลักการประกันก็ต่อเมื่อฝ่ายตุลาการแยกเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร มีกระบวนการยุติธรรมเฉพาะในการพิจารณาการกระทำผิดของประชาชน และในการพิจารณาคดีแก่ผู้ต้องหาที่จะต้องทำตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ หลักการสูงสุดของกฎหมายนี้ยังรวมไปถึงการที่ศาลมีความเป็นอิสระในการพิจารณาคดีต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการศาลสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ และหลักการเป็นกฎหมายสูงสุดของกฎหมาย อีกประการหนึ่งคือ การที่มีหลักกฎหมายที่มีการควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญอีกด้วย โดยองค์กรที่จะทำหน้าที่ควบคุมกฎหมายมิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้ อาจจะเป็นองค์กรการเมือง ศาลยุติธรรมธรรมดาหรือศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษก็ได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่แนวความคิดและประเพณีนิยมทางการเมืองของแต่ละประเทศ เพื่อให้เป็นกฎหมายสูงสุดอย่างจริงจัง

4. หลักการเสียงข้างมาก หลักการดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นวิธีการในการปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตย เพื่อตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ซึ่งหลักการเสียงข้างมากนี้ถือว่าการตัดสินใจ

ทั้งหลายของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นไปตามความปรารถนาของคนส่วนใหญ่ แต่หลักการเสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตยนี้ สิทธิของเสียงข้างน้อยก็ต้องได้รับการเคารพ โดยในวันข้างหน้าเสียงข้างน้อยอาจจะกลายเป็นเสียงข้างมากได้ ฉะนั้นในระบอบประชาธิปไตยจึงถือว่า ฝ่ายค้านมีความสำคัญเท่าๆ กับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งทำหน้าที่บริการสาธารณะ และเพื่อควบคุมเสียงข้างมาก และเพื่อที่จะเข้ามาแทนที่ฝ่ายเสียงข้างมากในวันหนึ่ง ซึ่งตัวอย่างหลักการดังกล่าวนี้มีในหลายประเทศ เช่น ในฝรั่งเศส อังกฤษ อิสราเอล เป็นต้น หลักการเสียงข้างมากเป็นหลักการที่รับฟังและรับรองความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ที่ย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดา โดยการตัดสินใจนั้นก็จะใช้เสียงข้างมากเป็นที่ยุติปัญหาต่างๆ (ศึกษา อุ่มเจริญ 2543: 39-40) สมพงษ์ เกษมสิน (2519, 54-56 อ้างถึงใน วรณธนา ชื่อตรง 2542, 22-23) ได้กล่าวถึงหลักประชาธิปไตยเอาไว้ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นแหล่งที่เกิด และเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชน ซึ่งประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจต่างๆ เช่น
 - 2.1 เลือกตั้งผู้แทนราษฎร
 - 2.2 ประชาชนมีส่วนในการออกกฎหมาย เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรหรือสภานิติบัญญัติมีอำนาจในการออกกฎหมายจัดตั้งคณะรัฐบาล
 - 2.3 แสดงประชามติในรูปแบบที่กฎหมายกำหนด
 - 2.4 การตั้งพรรคการเมือง
 - 2.5 การใช้เสรีภาพ
3. หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน
4. การใช้หลักเหตุผล
5. หลักความยินยอม
6. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
7. หลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม
8. หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ
9. หลักการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัด
10. หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในทางการเมือง กฎหมาย และโอกาส
11. หลักศีลธรรม

12. หลักการพัฒนาและปกครองตนเอง

13. หลักเสรีภาพ ซึ่งเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้น ได้แก่ เสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับบุคคล คือ ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ชื่อเสียง ความก้าวหน้า และเสรีภาพในทางการเมืองของบุคคล คือการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

14. หลักเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของมนุษย์

15. หลักการประนีประนอม

16. หลักการยอมรับฟังข้อสงสัย

1.3 ประเภทของประชาธิปไตย

เฮเลนา แคทท์ (ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ 2546: 17 อ้างถึงใน ลินดา สมประสงค์ 2549: 27) ได้จำแนกประเภทของประชาธิปไตยไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. ประชาธิปไตยโดยตรง จะมีลักษณะสำคัญคือ ประชาชนออกเสียงลงมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับทางเลือก หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่ถูกเสนอหรือหยิบยกขึ้นมา

2. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือการที่ประชาชนปรึกษากันหรือกันในทุกแห่งทุกมุมในทางเลือกหรือปัญหาที่ต้องตัดสินใจแล้วตกลงกัน ตัดสินใจร่วมกันว่าจะเลือกหรือหาทางออกอย่างไร

3. ประชาธิปไตยแบบตัวแทน คือการที่ประชาชนเลือกตัวแทนขึ้นเพื่อทำการตัดสินใจแทนพวกเขา เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

หรือคังที สมเกียรติ วันทะนะ (2544 อ้างถึงใน สภาพัฒนาการเมือง 2551: 75) ให้ความเห็นว่า การใช้อำนาจทางการเมืองปกครองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยจึงมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยโดยตรงหรือแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) และประชาธิปไตยโดยทางอ้อมหรือแบบตัวแทน (Representative democracy)

ประชาธิปไตยโดยทางตรง (Direct democracy) เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการเปิดช่องทางให้ประชาชนของประเทศใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง ในทางปฏิบัติจะทำได้ก็ต่อเมื่อประเทศนั้นมีจำนวนประชากรไม่มากนักสามารถร่วมประชุมปรึกษากันได้โดยตรงไม่ต้องมีตัวแทน ประชาธิปไตยโดยตรง คือ การเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะโดยตรง โดยไม่ผ่านทางตัวแทนของพรรคการเมือง หรือหน่วยงานราชการ การเมืองภาคประชาชนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งย่านแนวคิดที่ว่า “การเมืองไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง” (สภาพัฒนาการเมือง 2551: 76)

ประชาธิปไตยโดยทางอ้อม (Indirect democracy) หรือประชาธิปไตยในระบบผู้แทน (Representative democracy) เป็นระบบการมีผู้แทนราษฎรเพื่อให้ผู้แทนราษฎรรับเอา

ความคิดเห็นของประชาชนไปปฏิบัติ โดยการออกเสียงแทนในเรื่องต่างๆ (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 73)

ส่วน คะเน็งนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545: 39-41 อ้างถึงใน ถินดา สมประสงค์ 2549: 27-28) ได้อธิบายถึงประชาธิปไตยทั้ง 3 แบบ ดังนี้

1.ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย (ปริญญา เทวานฤมิตร 2541: 64 อ้างถึงใน ถินดา สมประสงค์ 2549: 27-28) องค์ประกอบของประชาธิปไตยทางตรงมี 2 ประการ คือ (1) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการ และ (2) ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย การขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมทำการให้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นๆ ไม่อาจจะเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ โดยทั่วไปแล้วนักวิชาการทางยุโรปถือว่า การตัดสินใจขั้นสุดท้ายโดยประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยทางตรง

2.ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) เป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ถ้าเป็นระบอบรัฐสภา ประชาชนจะเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และสมาชิกสภาจะไปแต่งตั้งฝ่ายบริหารเอง ถ้าเป็นระบบประธานาธิบดี ประชาชนจะเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วยตนเอง เมื่อเปรียบเทียบกับประชาธิปไตยทางตรง อาจเรียกประชาธิปไตยแบบผู้แทนว่า ประชาธิปไตยทางอ้อม (indirect democracy) ในปัจจุบันประเทศต่างๆ ก็ใช้หลักการของระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมทั้งสิ้น ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ กัน คือ ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี การปกครองแบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา (การปกครองระบอบประชาธิปไตย เว็บบไซต์คลังปัญญาไทย, สารานุกรมฟรี)

3.ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากความพยายามทำให้เกิดความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากที่สุด ด้วยการผสมผสานระหว่างการเสริมจุดแข็งและช่อมจุดอ่อนของประชาธิปไตยแบบผู้แทนกับประชาธิปไตยทางตรง การผสมผสานดังกล่าว ทำให้เกิดคำว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีได้มีความหมายในทางกฎหมายโดยตรง เป็นแต่เพียงการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง และในการตัดสินใจระดับต่างๆ มากขึ้นเท่านั้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว แต่ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น

และให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ (คะเน็งนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ 2545: 39-41 อ้างถึงใน ลินดา สมประสงค์ 2549: 28) ความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่เพียงว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนในการออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น หัวใจของประชาธิปไตยที่แท้จริงอยู่ที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้ามาควบคุมการจัดการใช้ทรัพยากรของประเทศ และที่สำคัญที่สุดคือได้เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ (ฉลาดชาย รมิตานนท์ 2536: 320 อ้างถึงใน เพ็ญพิมล คชภักดี 2542: 30) รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพบกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่สุจริต แล้วแต่กรณี (คะเน็งนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ 2545: 39-41 อ้างถึงใน ลินดา สมประสงค์ 2549: 28)

ลักษณะประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมไม่เพียงจะพบได้ในรูปแบบการปกครองของโลกตะวันตก เช่น นครรัฐเอเธนส์ เท่านั้น แต่จะพบได้จากรูปแบบการปกครองของโลกตะวันออกด้วย เช่น การปกครองของไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในสมัยสุโขทัยนั้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม สามารถกระทำได้เพราะในชุมชนยังมีประชากร ไม่มากนัก ทำให้ประชากรทุกคนสามารถเข้าร่วมประชุมสภาได้ พ่อขุนรามคำแหงกระทำได้เพราะในชุมชนยังมีประชากรไม่มากนัก ทำให้ประชากรทุกคนสามารถเข้าร่วมประชุมสภาได้ พ่อขุนรามคำแหงจะเป็นประธานสภาราษฎรในสมัยนั้นพระองค์เสด็จออกยังดงตาล ประทับพระแท่นให้เหล่าประชาชนเข้าร่วมในการปกครอง พ่อขุนรามจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (วรรณธนา ชื่อตรง 2549: 33)

องค์ประกอบของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

แคทท์ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ 2546: 17 อ้างถึงใน วรรณธนา ชื่อตรง 2549: 41) ได้เสนอองค์ประกอบหรือเงื่อนไขที่สำคัญของความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. ทุกคนสามารถยกประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งขึ้นมาเพื่อกำหนดเป็นวาระของการประชุม โดยสามารถเสนอทางเลือกและมีส่วนร่วมในการเลือกหรือตัดสินใจสุดท้าย
2. เป็นการประชุมที่ทุกคนสามารถพูดคุยกับทุกคนได้อย่างทั่วถึง (face-to-face meeting)
3. มีการปรึกษาหารือหรืออภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ทุกคนที่ต้องการการมีส่วนร่วมในการอภิปราย สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่
4. มีแนวโน้มที่จะพยายามให้เกิดความเห็นพ้องร่วมกัน (consensus)

1.4 การปกครองในระบบประชาธิปไตยของไทย

ในประเทศไทย คำว่าประชาธิปไตย กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร) ได้เป็นผู้บัญญัติศัพท์นี้ขึ้นมาและได้เป็นที่แพร่หลายทั่วไป (รุจิรา เตชางกูร และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ 2540: 65-69 อ้างถึงใน ศึกษา อุ่มเจริญ 2543: 36)

วิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของไทยที่พัฒนามาสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2539: 16-27) มีดังนี้

1.4.1 การปกครองยุคสมัยสุโขทัย-กรุงรัตนโกสินทร์

ในยุคสมัยอาณาจักรสุโขทัยเป็นอาณาจักรขนาดเล็ก สมัยพ่อขุนรามคำแหง เป็นช่วงที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุด การปกครองเป็นแบบราชาธิปไตยจัดเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) กษัตริย์หรือพ่อขุนเป็นผู้ใช้อำนาจธิปไตยแต่ผู้เดียวในลักษณะบิดาปกครองบุตร อำนาจปกครองสูงสุดทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการอยู่ที่พ่อขุน ราษฎรได้รับความเมตตาและเสรีภาพตามสมควร พลเมืองอาศัยอยู่จำนวนน้อยและเป็นสังคมที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ต่อมาในสมัยอยุธยาได้ผนวกกรุงสุโขทัยไว้ในอาณาจักรเดียวกันกับอยุธยา เป็นอาณาจักรที่ความรุ่งเรือง การปกครองใช้รูปแบบเช่นเดียวกับสุโขทัย แต่ได้นำเอาความเชื่อของศาสนาพราหมณ์แบบลัทธิเทวสิทธิ์เข้ามารวมด้วย ทำให้กษัตริย์เปรียบเสมือนสมมติเทพ มีความแตกต่างระหว่างชนชั้นมากแต่ไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างชนชั้น ต่อมาเป็นสมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รูปแบบการปกครองเช่นอยุธยายังคงเป็นแม่แบบเรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ได้รับอารยธรรมตะวันตกเข้ามามากมาย จนกระทั่งเกิดการปฏิรูประบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่อำนาจการตัดสินใจสูงสุดยังเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน และการปกครองยังเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชอยู่เช่นเดิมเรื่อยมาจนรัชกาลที่ 6

1.4.2 การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยสู่ประชาธิปไตย 2475

ในสมัยรัชกาลที่ 7 ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 กลุ่มคณะราษฎรได้ทำการยึดอำนาจการปกครองพร้อมทั้งอัญเชิญรัชกาลที่ 7 ขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองประเทศอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ นับเป็นเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญฉบับแรกได้ถูกสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2475 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ก่อรูปมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5-6 เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศถดถอย สภาพการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ขุนนางและสามัญชนที่รับราชการมีความรู้สึกว่ารากวงศ์ผูกขาดอำนาจทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมไทยที่มีการแบ่งชนชั้นระหว่างเจ้ากับสามัญชนชัดเจน จึงมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อพวกเจ้า ก่อให้เกิดรอยร้าวทางจิตใจ คนในชาติขาดความสามัคคี และสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทางด้าน

การเมือง การปกครองในกลุ่มประเทศตะวันตก ทำให้ประชาธิปไตยแบบตะวันตกได้รับความเลื่อมใสศรัทธาเพราะเห็นว่าสามารถนำพาประเทศไปสู่ความก้าวหน้า

1.4.3 วิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองไทยสมัยราชการที่ 7 - ปัจจุบัน

ประเทศที่ไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือผู้ปกครองประเทศอยู่บ่อยครั้ง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามกำหนดระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งก็จะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกฎ ระเบียบ โดยสันติวิธี เกิดการแย่งชิงอำนาจด้วยการใช้กำลังอาวุธเพื่อยึดอำนาจทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการจลาจล ปฏิวัติ รัฐประหาร นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 อาจถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติที่แท้จริงเพียงครั้งเดียว เป็นการแย่งอำนาจของกลุ่มข้าราชการหรืออมาตยาธิปไตยจากกษัตริย์ (ลิขิต ชีรเวคิน 2541: 276) ส่วนการยึดอำนาจโดยใช้กำลัง ทหาร ในอีกหลายครั้งต่อมาเป็นเพียงการทำรัฐประหาร นักรัฐศาสตร์ไทยบางท่านกล่าวว่านับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา การเมืองของไทยยังคงวนเวียนอยู่ในวงจรอุบาทว์ทางการเมือง (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2539: 27) ภายหลังจากการแปรสภาพจากรัฐกษัตริย์มาสู่รัฐราชการหรืออมาตยาธิปไตย โดยระหว่าง พ.ศ. 2475 – 2516 ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้ระบบ อมาตยาธิปไตยหรือรัฐราชการ ขณะเดียวกันระบบเศรษฐกิจและสังคมก็ได้มีการพัฒนาทำให้เกิดมีชนชั้นกลางใหม่ขึ้นมา เกิดการตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มพลังเดิมคือทหารและพลเรือน และกลุ่มพลังใหม่คือชนชั้นกลางที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและผ่านการเลือกตั้ง เป็นประชาธิปไตยครั้งเิบภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 จนในที่สุดกลุ่มพลังใหม่ขึ้นมาครองอำนาจเต็ม เกิดเป็นธุรกิจการเมืองและนำไปสู่ระบบชนาธิปไตย กระทั่งปัจจุบัน (ลิขิต ชีรเวคิน 2541: 276-278)

1.5 การพัฒนาประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (จิรวัดน์ สุคนธ์ทรัพย์ 2542: 47) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ ทำให้ยิ่งขึ้นถาวร

มิสรา (Misra) ให้ความหมายการพัฒนาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ต้องการทำให้ดีขึ้นตามความคิดของตน กระบวนการนั้นจะไม่ใช้สภาวะการณ์ใดสภาวะการณ์หนึ่ง กระบวนการจะอ้างอิงถึงค่านิยมต่างๆ เป็นพื้นฐาน และค่านิยมต่างๆ นั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาในความหมายของมิสรา จึงสรุปได้ว่าเป็นความคิดของมนุษย์มนุษย์เป็นผู้เลือกแนวทางพัฒนาด้วยตัวเอง และเป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลาจากช่วงหนึ่งไปหาอีกช่วงหนึ่งในการเปลี่ยนแปลง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายว่า “การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้น

จะต้องเป็นของดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น การพัฒนา หมายถึง การเจริญเติบโต (growth) เปลี่ยนแปลง (change) และก้าวหน้า (progress) อย่างมีระบบ ทั้งในรูปธรรม คือสิ่งที่เห็นเป็นรูปร่าง และนามธรรม คือสิ่งที่บังเกิดผลทางใจหรือความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสามารถวัดผลและประเมินค่าของความแตกต่าง หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นได้

กรมพัฒนาชุมชน กล่าวถึงการพัฒนา หมายถึง การสร้างสรรค์ ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (change for the better) (กาญจนา วิสุทธิวัฒน์ 2550: 27-28)

บรรพต วีระสัย (สุจิตรา ชนानันท์ และ กมล อุดลพันธ์ 2527: 5 อ้างถึงใน จีรวัดน์ สุคนธ์ทรัพย์ 2542: 47) กล่าวถึงการพัฒนาว่าไม่มีความหมายที่แน่ชัด แต่มีแนวทางกว้างๆ ทางด้าน ความเจริญ ความมั่งคั่ง ความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และปกติมักแยกออกไปในการพัฒนาตามด้านต่างๆ กัน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาทางสังคม และการพัฒนาทางการบริหาร

โหมยิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2533: 91-98 อ้างถึงในจีรวัดน์ สุคนธ์ทรัพย์ 2542: 48-50) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการพัฒนาในประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องระยะยาว และอาศัยความพยายามอย่างต่อเนื่องไว้ประการหนึ่ง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญและได้รับผลของความเจริญสมกับบทบาทของตน การพัฒนาที่เกิดจากบทบาทของชนชั้นนำอย่างเดียวจึงเป็นการพัฒนาที่ไม่แข็งแรงและอาจประสบความล้มเหลวในที่สุด การจัดอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงเป็นเรื่องสำคัญ การจัดอุปสรรคดังกล่าว ได้แก่ การแก้ปัญหาความยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนั้น การจัดระบบกลไกเพื่อช่วยให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนา กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ ในอดีตมักปรากฏว่ามีการคัดค้านการมีส่วนร่วมเพราะทำให้เกิดความอึดอัด ไม่คล่องตัว ขาดประสิทธิภาพ ค่าใช้จ่าย แต่ในปัจจุบันการพัฒนาประเทศในระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น แนวทางการมีส่วนร่วมมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน อันเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่การดำเนินงานที่เกิดผลยั่งยืนในที่สุด

ฮาวาร์ด ริงกินส์ (Howard Wriggins อ้างถึงใน สุจิตรา ชนานันท์ และ กมล อุดลพันธ์ 2527: 43 อ้างถึงในจีรวัดน์ สุคนธ์ทรัพย์ 2542: 51-52) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองไว้ว่า หมายถึง ความเจริญเติบโตของสถาบันและวิธีการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งช่วยทำให้ระบบการเมืองได้จัดการกับบรรดาปัญหาพื้นฐานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะสั้นและ

ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบมากขึ้นต่อความต้องการของประชาชนในระยะยาวนาน

การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย

กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ (2521, 140-142 อ้างถึงใน จีรวัดน์ สุคนธ์ทรัพย์ 2542, 53) กล่าวว่าคนที่ประชาธิปไตยมีอิทธิพลและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง อาจเป็นเพราะความดีในตัวของมันเอง ที่เป็นการปกครองที่ยกย่องคุณค่าของมนุษย์ว่าประชาชนควรเป็นผู้เลือกรัฐบาลของเขา และเขามีความสามารถที่จะเลือกได้ด้วย เป็นการปกครองที่รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบต่อปวงชน ปวงชนมีโอกาที่จะตรวจสอบและควบคุมการทำงานของรัฐบาล จึงเป็นการปกครองที่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนได้ง่ายกว่าการปกครองในแบบอื่น ในด้านเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตย นักรัฐศาสตร์ในปัจจุบันได้หันมาสนใจในเรื่องความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศที่กำลังพัฒนา ความวุ่นวายทางการเมือง และการใช้กำลังรุนแรง ในประเทศเหล่านี้ว่ามาจากสาเหตุใด โดยถือเป็นการศึกษาส่วนหนึ่งของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ได้แก่

1. การพัฒนาสถาบัน การพัฒนาประชาธิปไตยจะต้องคำนึงถึงสถาบันอื่นๆ ที่อำนาจและบทบาทของสถาบันเหล่านั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ แต่ขึ้นอยู่กับความเป็นจริงทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น แม้แต่สถาบันต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญอาจมีบทบาทและอำนาจทางการเมืองอื่นนอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ในกฎหมายได้อันที่จริงการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับอิทธิพลและอำนาจทางการเมืองของสถาบันเหล่านั้นว่ามีมากน้อยเพียงใด ดังนั้น นักรัฐศาสตร์ จึงหันมาพิจารณาเรื่องของการปรับปรุงสถาบันอย่างจริงจัง

2. วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) หมายถึงระบบความเชื่อ ทศนคติ ความรู้สึก และค่านิยมที่บุคคลมีต่อทางการเมือง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของระบบการเมืองแต่เป็นส่วนประกอบทางด้านจิตวิทยา โดยปกติแล้ววัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละระบบจะต้องสอดคล้องกับลักษณะของระบบการเมืองนั้นๆ มิฉะนั้นแล้วความยุ่งยากทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2540: 6) กล่าวถึงการพัฒนาประชาธิปไตยว่าประกอบด้วยแนวทางสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก การพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย แนวทางนี้เป็นบันไดขั้นต้นของทุกสังคมที่จะก้าวสู่ระบอบประชาธิปไตย คือการพัฒนาให้สังคม

ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจะต้องกำหนดโครงสร้างทางการเมือง การปกครอง ให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการประชาธิปไตยอย่างครบถ้วน

ประการที่สอง การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง แบบแผนทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์การการเมือง เป็นผลมาจากกระบวนการหล่อหลอมอบรมทางการเมืองที่ถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม

การพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยที่ผ่านมาจึงไม่ได้ก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น เพราะที่ผ่านมาบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่จะทำให้ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะความเป็นพลเมืองนั้น ไม่เคยเกิดขึ้นจริงจังและเป็นรูปธรรมในสภาพความเป็นจริงประชาชนมีฐานะและแสดงบทบาทแก่ผู้คุม มากกว่าที่เข้ามามีบทบาทในฐานะพลเมือง ประเด็นนี้ คือ ดัชนีชี้วัดความล้มเหลวของการพัฒนาประชาธิปไตยไทย และการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทย (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 62)

2. แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy)

Deliberative ถูกนำมาใช้ในความหมาย ที่บรรยายถึงกระบวนการที่ใช้ระบบลูกขุน สภานิติบัญญัติและองค์การอื่นๆ ทำหน้าที่ตัดสินใจหลังจากปล่อยให้มีการถกเถียงสนทนา เพื่อแสวงหาเหตุผล (Reasoned discussion) ของแต่ละฝ่ายๆ ที่เห็นต่างกันได้มีพื้นที่ทางการเมืองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม เวลาผ่านไปคำนี้ได้พัฒนาความหมายไปถึงรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับการเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ที่ประชาชนได้จากกระบวนการ Deliberative มีการให้น้ำหนักกับหลักฐานเหตุผล ความรู้สึก อารมณ์ และสร้างความเข้าใจในเจตนารมณ์ร่วมมากกว่าการตัดสินใจโดยเพียงเสียงข้างมากแต่เพียงฝ่ายเดียว

นักคิดสำคัญที่เสนอตัวแบบนี้คือ เจอเก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) มีแนวคิดว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเพื่อความสมานฉันท์นั้นมิได้อยู่ที่การไป “ร้องขอ” มาจากอำนาจที่อยู่ “เหนือ” ตัวเรา หรือเป็นเรื่องของ “คำสั่ง” จากคนที่มีอำนาจ “เหนือ” กว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการ “ใช้ชีวิตร่วมกัน” และพยายามที่จะ “เข้าใจกัน” ของทุกฝ่าย (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 68-69)

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ ที่เพิ่มการมีส่วนร่วมที่ขยายวงไปยังประชาธิปไตยโดยตรงที่มีขนาดเล็ก และให้คุณค่ากับการสร้าง

กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ (deliberative processes) ที่มีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมือง ทำให้พวกเขาสามารถตอบโต้กับปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและความไม่แน่นอนต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานที่เป็นลักษณะสายการบังคับบัญชาแบบเดิมมาเป็นการทำงานในลักษณะปลายเปิด ไม่เป็นทางการ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแก้ปัญหาและเปิดโอกาสเรียนรู้และปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง (พัชรวิไล ธิโรรส 2550: 2)

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือในอีกความหมายหนึ่งคือ การที่คนในสังคมทุกฝ่ายมีโอกาสมีส่วนร่วมสนทนาทางการเมือง (political dialogue) ร่วมอภิปรายสาธารณะ (public discussion) หรือแลกเปลี่ยนความเห็นสาธารณะ (public discourse) อย่างเท่าเทียมกันและอย่างมีอิสระในฐานะที่เป็นพลเมือง (citizen) ของสังคมหรือชุมชน เพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อแสวงหาและก่อให้เกิดมติร่วมหรือเจตจำนงทางการเมือง (general will) ร่วมกันที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาทางการเมืองหรือเป็นกรอบสำหรับการพัฒนาเพื่ออนาคตของชุมชนและสังคม (Gutmann and Thompson, 2000: 161; Weeks, 2000: 361; Smith and Wales, 2000: 53 อ้างถึงใน นายบุญขันธ์ ยี่หะมะ 2551, 12-13)

วันชัย วัฒนศัพท์ (2555: 8) กล่าวว่า Deliberative Democracy หรือ ประชาธิปไตยแห่งการสนทนาทางออก หรือที่มีทั้งนักการเมือง ข้าราชการและประชาชนพลเมือง มาประจําสนทนาทางออกร่วมกัน ในปัญหาต่างๆ ทั้งหลาย เป็นแนวทางของประชาธิปไตยที่ยืนอยู่บนความเชื่อที่ พลเมืองและผู้แทนของพวกเขาจะมาสนทนาทางออก (Deliberation) เกี่ยวกับปัญหาสาธารณะและทางออกภายใต้ สภาวะที่นำไปสู่การสะท้อนด้วยเหตุผลและ การตัดสินใจสาธารณะ [การตัดสินใจที่มองจุดสนใจหรือผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)] ที่ผ่านการกลั่นกรอง มีความเต็มใจร่วมกัน ที่จะทำความเข้าใจในค่านิยม มุมมอง และจุดสนใจ (ความต้องการหรือความห่วงกังวล) ที่แตกต่างของคนทั้งหลาย และมีความเป็นไปได้ที่จะจัดกรอบ จุดสนใจ (ความต้องการหรือความห่วงกังวล) ของเขาทั้งหลายใหม่ รวมถึงมุมมองทั้งหลายที่มาร่วมกันพิจารณาถึงจุดสนใจร่วมและ ทางออกที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ดังนั้นกระบวนการของประชาธิปไตยแห่งการสนทนาทางออก จึงเป็นกระบวนการที่เปิดสู่การค้นหามากกว่าการมา พิจารณาถึงจุดยืนที่แน่นอน และจะเปิดโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนจุดสนใจมากกว่ามาได้เช่นกัน และจะไม่เหมือนกับทฤษฎีการเมืองพหุนิยมแบบเสรี (liberal Pluralism) ประชาธิปไตยแห่ง การสนทนาทางออกไม่ได้คิดเอาเองว่าพลเมืองมีลำดับความต้องการ หรือความชอบที่แน่นอนเมื่อเขาเข้ามาสู่เวทีสาธารณะ ตรงข้ามเวทีสาธารณะของประชาธิปไตยแห่งการสนทนาทางออกจะช่วยให้ เกิดโอกาสที่หลากหลายสำหรับมาร่วมกัน

สร้างหรือปรับปรุง และทบทวนความต้องการที่แตกต่างกัน โดยการมาพูดคุยกัน ที่มีมุมมองที่หลากหลายนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันและสู่การปฏิบัติร่วมกัน

ความสำคัญของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออยู่ตรงคำที่ว่า “ปรึกษาหารือ” ซึ่งเป็นกระบวนการได้มาซึ่งเหตุผล เน้นที่กระบวนการสื่อสารระหว่างกัน อยู่ร่วมกัน เข้าใจกัน อันเป็นฐานอันยั่งยืนของความสามัคคี (Bessette, Joseph 1980)

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ได้รับการนำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกที่สามจาก

1. ประชาธิปไตยที่เน้นแต่เรื่องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในฐานะปัจเจกบุคคล และการประนีประนอมผลประโยชน์ระหว่างผู้คนมากกว่ามิติอื่นๆ

2. ประชาธิปไตยที่เน้นแต่การเชื่อฟังส่วนรวมและความเป็นหนึ่งเดียวของชาติ โดยมีรัฐเป็นผู้ถืออำนาจในการดูแลความเป็นหนึ่งเดียวกัน (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 68-69)

กระบวนการของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการ ด้วยเหตุที่แนวคิดนี้ถูกนำเสนอขึ้นมาเพื่อให้เป็นทางเลือกภายใต้บริบทของความไม่พอใจต่อกระบวนการของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงขาดหายไป โดยมิได้ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ว่าจะเป็นเช่นไร แต่ผลลัพธ์ที่ได้นั้นมาจากกระบวนการที่ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมกันตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม อาจเป็นไปได้ว่านักทฤษฎีประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีความเชื่อมั่นอยู่ก่อนแล้วว่า กระบวนการในการร่วมปรึกษาหารือย่อมจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีออกมา เนื่องจากทฤษฎีนี้วางอยู่บนฐานคติของ “การร่วมประชุมหารืออย่างมีเหตุผล (reasonable discussion)” (Rawls, 1989 : 238-9 อ้างใน Johnson, 1998 : 166 อ้างถึงใน นายบุญอริ ยีหะมะ 2551, 13)

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีคุณภาพ หากพิจารณาจากแง่มุมทางวิชาการจะประกอบด้วยหลัก 2 ประการ ได้แก่

1. หลักการให้เหตุผล (reasoning) ระหว่างบุคคล ซึ่งแตกต่างจากการต่อรองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

2. หลักการกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ (public act) ได้แก่ ในกระบวนการให้เหตุผลนั้นจะมีการให้เหตุผล การชั่งน้ำหนักเหตุผล การยอมรับหรือไม่รับเหตุผลต่างๆ ซึ่งต้องกระทำอย่างเปิดเผย เป็นสาธารณะ ซึ่งแตกต่างจากพฤติกรรมการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลและทำเป็นเรื่องลับ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นการสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะที่มีได้มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนทางเลือก แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เข้า

ร่วมทุกคนมีสถานภาพที่เท่าเทียมกัน (พัชรี ลิโรรส 2550: 5) ในการพูดให้ผู้อื่นฟังและรับฟังในสิ่งที่ผู้อื่นพูด ไม่ว่าจะเรียกว่า การสนทนาทางการเมือง การร่วมอภิปรายสาธารณะ หรือการแลกเปลี่ยนความเห็นสาธารณะ ต่างก็เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเน้นให้พลเมืองทั้งหลายได้มีโอกาสมาสนทนาทางการเมืองเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน (Smith and Wales, 2000:) และการที่แต่ละคนมีโอกาสแสดงเหตุผลให้อีกฝ่ายได้รับรู้ซึ่งกันและกัน ตามหลักความสัมพันธ์แบบฉันทมิตรหรือถ้อยทีถ้อยอาศัยระหว่างกันจะส่งผลให้นโยบายหรือการตัดสินใจที่เป็นผลสรุปออกมาผูกพันกับทุกๆ คน (Gutmann and Thompson, 2000: 167 อ้างถึงใน นายบุญอมริ ยีหะมะ 2551, 13) ต้องมีการใช้เหตุผลและพร้อมจะปรับเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเหตุผลดังกล่าวอาจขัดแย้งกับแนวทางที่ตนอยากเห็นหรือขัดกับผลประโยชน์ของตนก็ตาม เนื่องจากเหตุผลมีหลากหลาย ที่มาจากมุมมองต่างๆ กัน การจะยอมรับว่าเหตุผลใดควรยอมรับจึงต้องมีการชั่งน้ำหนัก จะเห็นได้ว่า ไม่จำเป็นต้องมีการลงเสียงเป็นเอกฉันท์ และแม้จะไม่เห็นพ้องกันเป็นเอกฉันท์ และอาจมีการตัดสินใจโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ แต่ผู้เข้าร่วมมักเห็นว่า พวกเขารับรองทางเลือกดังกล่าว เนื่องจากมีการใช้เหตุผล แม้บางคนอาจไม่เห็นด้วยแต่การใช้เหตุผลทำให้การตัดสินใจดังกล่าวมีความชอบธรรม

กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ (public deliberation) จึงเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะและความเป็นไปได้ต่างๆ ในการแก้ปัญหา นั้นๆ การปรึกษาหารือเป็นการสร้างเวทีที่ประชาชนจะมีโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การพิจารณาสาธารณะ ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการสื่อสารสองฝ่าย จะเห็นได้ว่ากระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะทำให้ผู้บริหารภาครัฐทราบความต้องการของประชาชนและตอบสนองด้วยวิธีการอันเป็นที่พึงพอใจมากที่สุด ดังนั้น การกำหนดนโยบายจึงควรสร้างบริบทที่ประชาชนสามารถประเมินและแก้ไขสิ่งเคยเป็นความเชื่อเก่าๆ ด้วย (พัชรี ลิโรรส 2550: 5)

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมิได้เน้นเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์และการเชื่อฟังส่วนรวมเป็นเบื้องต้น แต่ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่พลเมืองซึ่งได้รับการประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน จะมาร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่ง “พลังแผ่นดิน” (หมายถึงความเห็นของพลเมือง และเจตนาของพลเมือง = will) ทั้งนี้การปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งพลังแผ่นดินนี้มีได้วางอยู่บนเรื่องการแข่งขันทางการเมือง หรือการเชื่อฟังเสียงส่วนใหญ่และรัฐเพียงเท่านั้น

พลังของแผ่นดินนั้นมีได้มาแทนที่สถาบันตัวแทนทางการเมืองที่เป็นทางการ แต่ควรจะเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า เพื่อส่งเสริมให้พลเมืองสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ ดังนั้น

พลังแผ่นดินนี้จึงมิได้ปกครองประชาชนและเป็นสถาบันตัวแทนประชาชนที่เป็นทางการแต่จะทำหน้าที่ในการ

1. เป็น “เนื้อหาสาระ” ให้กับประเด็นการตัดสินใจทางการเมืองผ่านกระบวนการทางกฎหมาย
 2. เป็น “หลักประกัน” ในการต่อรองกับการตัดสินใจที่กระทบกับความเป็นส่วนรวมและความเป็นสาธารณะอันเกิดมาจากกฎหมาย และ
 3. เป็น “พลังตรวจสอบ” กับการตัดสินใจของสถาบันที่อิงกฎหมายต่างๆ ที่กระทบกับพลเมืองทั้งในเรื่องส่วนตัวและสาธารณะ
- การปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งพลังแผ่นดินจะให้ความสนใจกับประเด็นสำคัญสามประการ

1. มิติด้านคุณธรรม (moral - สิ่งที่เราคุยกันนั้นยุติธรรมไหม)
2. มิติด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง (pragmatic - หนทางไหนที่จะทำให้เราบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกัน) และ
3. มิติด้านความเป็นตัวตนของผู้ปรึกษาหารือ และชุมชนที่เกิดการปรึกษาหารือขึ้น (self-understanding – เราคือใคร เราต้องการอะไร) การปรึกษาหารือนั้นจะต้องเกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศของความเท่าเทียม มีเสรีภาพและมีกฎกติกาที่เป็นธรรม

หัวใจของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือก็คือ การแสวงหาพลังแผ่นดินซึ่งเป็นกระบวนการที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลาที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกัน โดยที่ทุกฝ่ายสามารถมีที่ทางในการปรึกษาหารือ แม้ว่าอาจจะไม่มีที่ทางในสถาบันตัวแทนที่เป็นทางการ อันเนื่องมาจากว่ามีจำนวนที่น้อยกว่ามาตรฐานของการมีตัวแทน โดยปราศจากอำนาจบังคับที่ทำให้เขาไม่เกิดเสรีภาพและไม่สามารถใช้เสรีภาพในการปรึกษาหารือกันได้ และที่สำคัญก็คือกระบวนการพูดคุยกันและเข้าใจกัน สำคัญไม่น้อยกว่าผลลัพธ์ในแง่ของการตัดสินใจ

พลังแผ่นดินจากการปรึกษาหารือจึงไม่ใช่ฉันทามติที่รัฐบาลนำไปใช้อ้างได้ตลอดเวลา แต่ฉันทามติที่มาจากพลังแผ่นดินจะต้องเป็นฉันทามติที่ประชาชนที่มาปรึกษาหารือกันอย่างน้อยยอมรับร่วมกันว่าเขามีศรัทธาที่จะอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐาน (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ 2549: 4)

พัฒนาการของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

ปรากฏการณ์ของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจะเห็นได้จากในสังคมตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกาที่ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือได้รับความนิยมและเสื่อมความนิยมเป็นพักๆ ตามบริบทแวดล้อมในแต่ละยุคสมัย

จากประสบการณ์จากต่างประเทศ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ พบใน Town meeting เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือของคนในชุมชนที่แสวงหาเจตนารมณ์ร่วมในการตัดสินใจสาธารณะ มากกว่าการตัดสินใจโดยเสียงข้างมากแต่เพียงฝ่ายเดียว ในรัฐแถบ New England ที่อยู่ทางตะวันออกของสหรัฐอเมริกา โดยกระบวนการปรึกษาหารือคล้ายๆ กับประชาธิปไตยทางตรง ที่คนในชุมชนจะมาร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น และนำไปสู่การตัดสินใจร่วมของชุมชนบนฐานของการแสวงหาเจตนารมณ์ร่วมในชุมชน แต่เมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น การประชุมแบบ Town meeting ทำได้ยากในการปฏิบัติ กระบวนการ Deliberative จึงได้มีการดัดแปลงมาใช้วิธีการต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ได้แก่ การจัด Open forum เป็นการสนทนาถกเถียงกันโดยไม่จำกัดกลุ่ม มีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดเวทีสาธารณะ โดยมีนักวิชาการเป็นตัวกลางทำหน้าที่ประสานการใช้สื่อ หรือการใช้วิธีการ Deliberative polling (สภาพัฒนาการเมือง 2551: 70-69)

deliberative polling เป็นนวัตกรรมที่มีคุณูปการต่อระบอบการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยต่อจากที่ระบบตัวแทน (representative system) ได้เป็นนวัตกรรมทางการปกครองในช่วงศตวรรษที่สิบแปด อย่างที่ de Tracy ได้กล่าวไว้ “deliberative polling” เป็นข้อเสนอใหม่ที่จะช่วยให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองภายใต้ข้อจำกัดและปัญหาในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมกัน ในการแสดงความคิดเห็นถกเถียง และยังลดแนวโน้มของการเกิดทรราชของเสียงส่วนใหญ่ (the tyranny of majority) ที่ Tocqueville ได้สังเกตเห็นไว้ตั้งแต่ช่วงแรกของการกำเนิดระบอบประชาธิปไตยตัวแทน

กลไกของ deliberative polling จะบอกว่าสาธารณชนทั้งหมดคิดเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายหรือเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าสาธารณชนได้มีโอกาสขบคิดกันอย่างกว้างขวาง (extensive reflection) และได้มีหนทางเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร deliberative polling ต่างจากการทำโพลล์ปกติคือเป็นการสร้างสถานการณ์ให้ประชาชนได้มีทั้งความรู้ มีทั้งความคิดที่ซับซ้อนลึกลับเพิ่มขึ้น อีกทั้งพวกเขายังมีปฏิสัมพันธ์แบบพบปะหน้ากันกับคนอื่นๆ (face-to-face interaction) ด้วย จะช่วยให้กลุ่มเหล่านี้กลายเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจเรื่องต่างๆ ได้มากขึ้น

ศาสตราจารย์ ฟิชกิน (Fishkin) มีความคิดที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทยอย่างยิ่งเพราะท่านไม่เห็นด้วยกับความคิดเก่าๆ ที่ว่า ถ้าให้อำนาจประชาชนแล้ว ประชาชนก็จะกระตือรือร้นมีส่วนร่วมปรึกษาหารือถกเถียงและสนใจการเมืองด้วยตัวเองอย่างเพียงพอ deliberative polling ได้สร้างความพยายามที่จะเพิ่มการตระหนักรู้ และความซับซ้อนเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองระดับชาติให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกมาอย่างพิถีพิถัน

ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดขึ้นได้ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ซึ่งทำให้เกิดความเป็นไปได้
อย่างยิ่ง ในการกระตุ้นให้ประชาชนได้ปรึกษาหารือ แนวคิดนี้ตรงข้ามกับความคิดในปัจจุบันที่
มองว่า ในการแสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตย ประชาธิปไตยทางตรงจะต้องเหนือกว่า
สถาบันตัวแทน (ไชยันต์ ไชยพร 2549: 5-6)

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โครงการเวทีเปิดดังกล่าวที่มีในระดับชาติทั่ว
ประเทศก็หายไป เพราะงบประมาณไปทุ่มกับการเตรียมสงคราม เป็นผลให้วิธีการและแนวคิด
เรื่อง deliberation เริ่มจางไปในสังคมอเมริกัน ในระหว่างทศวรรษ 1940s – 1960s เป็นยุคที่วิธีการ
และสถาบันที่ส่งเสริมการปรึกษาหารือหรือสื่อโทรม ความรู้สึกต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้ไม่
เปิดเนื้อหาให้มีการอภิปรายแบบเปิดอก (open debate) ผสมกับความระแวงสงสัยว่าการถกเถียง
ดังกล่าว อาจบ่อนทำลายสิ่งที่เป็นคำถามเชิงยุทธศาสตร์ สงครามเย็นทำให้รัฐบาลหันมาใช้วิธีการ
เซ็นเซอร์ แบบโฆษณาชวนเชื่อครอบงำความคิดต่างๆ รัฐสภาไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดเสียงที่แตกต่าง
กัน ขณะเดียวกันเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อน เทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน ทำให้คนสนใจ
มากกว่า ประชาธิปไตยโดยตรงที่ผู้คนออกจากบ้านเพื่อไปร่วมในเวทีเปิดแบบสมัยก่อน ความรู้
ทางเทคนิคและวิทยาศาสตร์มีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นเพื่อประกอบการตัดสินใจที่มีเหตุผล
(rational decisions) ของรัฐบาล นักวิทยาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นจน
ประชาชนธรรมดาและชาวบ้านไม่มีบทบาทมากนักในภาพใหญ่ของประชาธิปไตย บริษัทที่ปรึกษา
ต่างๆ กลายเป็นสิ่งที่บรรดาผู้นำต้องการรับฟังและใช้บริการมากกว่าข้อคิดเห็นจากพลเมือง ในการ
ดำเนินนโยบาย

ในปัจจุบัน ได้มีกระแสเรียกร้องให้เกิดบรรยากาศของประชาธิปไตยแบบ
ปรึกษาหารือขึ้นอีกในสังคมตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุผลทางเทคโนโลยี วัฒนธรรม และ
กระแสโลกาภิวัตน์

ในสหรัฐอเมริกาได้มีการนำกระบวนการประชาเสวนา หาทงออกไปใช้มาก
ขึ้นเรื่อยๆ ในปี ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) ได้มี การนำแผนสาธารณสุขของรัฐ โอเรกอน โดยรวม
กระบวนการสาน เสวนาหาทางออกของชุมชนในเรื่องสาธารณสุขร่วมกับรูปแบบต่างๆ ของการ
สานเสวนาหาทางออก นอกจากนี้ยังมีการนำไปใช้ในการหาข้อตกลงของข้อขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม
หรือการแก้ปัญหา ข้อพิพาททางเลือก ก็อาศัยรูปแบบของการจัดการในเวทีสานเสวนา หาทางออก
แทนการประชุมสาธารณะแบบเปิดแบบเดิมๆ กระบวนการที่นำเอาผู้แทนจำนวนจำกัดจากกลุ่มที่
ได้รับผลกระทบ มาตกลงในกติกาที่มีส่วนช่วยนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันของจุดสนใจ หรือ
ผลประโยชน์และมุมมองของแต่ละกลุ่มและนำไปสู่ความเห็นร่วม (Common Ground) ที่จะ
ดำเนินการร่วมกันต่อไปอย่างไร กติกา ภายในของการสานเสวนาที่เป็นโครงสร้างของการเจรจา

ใกล้เคียงได้นำไปสู่ทางออกร่วมกัน โด๊ะกลมของการสานเสวนาหาทางออก สามารถจะขยายไปอย่างมากมายโดยการสื่อสารของตัวแทนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับบรรดากลุ่มรากหญ้าระหว่างการเจรจาใกล้เคียง รูปแบบของประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาหาทางออกนี้ช่วยให้ บรรดาผู้กำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐ สามารถดำเนินการกำหนด นโยบายหรือแม้แต่การออกกฎหมายของหน่วยราชการของรัฐได้อย่าง เหมาะสม เป็นการมามองอนาคตร่วมกันที่จะหาทางออก อนาคตเราสามารถร่วมกันกำหนดได้ โดยการมองไปข้างหน้าเพื่อหาฉันทมติ (วันชัย วัฒนศัพท์ 2555: 13-14)

เหตุผลความจำเป็นที่ระบอบประชาธิปไตยต้องมีกระบวนการปรึกษาหารือ สาธารณะ มีดังต่อไปนี้

1. ช่วยทำให้ประชาชนมีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ซึ่งถ้าไม่มีกระบวนการพูดคุยถกเถียงปรึกษาหารือ ความคิดเห็นคงไม่เกิดขึ้น
2. ช่วยทำให้ผู้ผู้มีข้อมูลแนวคิด ว่า ประชาชนมีความวิตกกังวลด้านใดบ้าง ซึ่งการเลือกตั้ง (ประชาธิปไตยแบบตัวแทน) ไม่สามารถทำหน้าที่นี้ได้
3. เปิดวิธีการอันเป็นที่ยอมรับได้ในการให้ประชาชนได้อธิบายมุมมองต่างๆ ของพวกเขาในลักษณะที่เราสามารถเลือกเอามุมมองที่ดีที่สุดออกมา เป็นแนวทางส่งเสริมให้ประชาชนต้องแสดงเหตุผลที่ดี ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ ที่ทุกฝ่ายพอจะยอมรับได้ มิใช่เป็นเหตุผลจากผลประโยชน์ส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง

เหตุผลทางเทคโนโลยีนั้น จะเห็นได้ว่าในรอบ 30 – 40 ปีที่ผ่านมา โลกของคอมพิวเตอร์ เครือข่ายและโทรคมนาคมได้เปลี่ยนไปอย่างมาก อินเทอร์เน็ตได้กระจายไปทั่วทำให้การปรึกษาหารือสาธารณะระหว่างกลุ่มและชุมชนต่างๆ มีราคาต่ำลงมา อีเมลล์ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทำได้เร็วและสะดวก ง่ายกว่าการจัดประชุม face-to-face meeting ที่มีปัญหาเรื่องระยะทางและการสื่อสาร กลายเป็นปัญหาเก่า ที่เทคโนโลยีได้เข้ามาช่วยบรรเทาให้ปัญหาลดลงมาก

ส่วนเหตุผลด้านวัฒนธรรมนั้น จากการมีวัฒนธรรมหลายเชื้อชาติผสมผสานกับชนกลุ่มน้อยตามชายขอบ และกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นแรงผลักดันให้รัฐบาล ชุมชนหน่วยงานต้องพยายามทำความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม การพูดคุยสนทนาและปรึกษาหารือ (dialogue and deliberation) เป็นเครื่องมือในการใช้หาประโยชน์จากความแตกต่างกันนี้

แก้ไขข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทน

ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ ที่เน้นการปรึกษาหารือ เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของพลเมืองที่ได้นำเสนอข้ออ้างดัน ย่อมแตกต่างจาก

การสื่อสารทางการเมือง (political communication) อันเป็นแนวปฏิบัติของประชาธิปไตยแบบตัวแทนอย่างที่เป็นอยู่ ซึ่งมักจะเป็นการสื่อสารทางเดียว หรือถ้าเป็นการสื่อสาร 2 ทาง ก็ไม่ใช่การสื่อสารที่แต่ละฝ่ายต่างมีความเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพเหมือนกัน (free and equal) ส่งผลทำให้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนักในการสร้างความเข้าใจและเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจหรือเชื่อใจ (trust) ของประชาชนที่มีต่อผู้นำทางการเมืองหรือตัวแทนของตน อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองปัจจุบัน ดังนั้น หากกระบวนการทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสมาพบปะและร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนร่วมกันแก้ปัญหา จะทำให้ความไม่ไว้วางใจกันลดลงไปได้ เพราะระยะห่างของบุคคลในสังคมถูกทำให้ลดลง โดยเฉพาะระยะห่างระหว่างประชาชนกับตัวแทนทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ใช้โอกาสสร้างความไว้วางใจผ่านการณรงค์การเลือกตั้งตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งไม่เพียงพต่อการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจ

แต่ประเด็นปัญหาอยู่ตรงที่ว่า ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะทำให้คนเกิดความไว้วางใจต่อกันมากขึ้น แต่กระนั้นก่อนที่จะเกิดกระบวนการของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ อย่างน้อยที่สุดผู้คนต้องมีความไว้วางใจระหว่างกันพอสมควรเสียก่อน สังคมที่ตกอยู่ในบรรยากาศของความไม่ไว้วางใจกันสูง ทั้งในระหว่างประชาชนด้วยกันและประชาชนกับรัฐ กลไกรัฐ โอกาสที่จะเกิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ย่ายายนัก ดังนั้น สังคมใดก็ตามหากมีความไว้วางใจระหว่างกันสูง ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือก็เกิดขึ้นได้ง่ายกว่าสังคมที่มีความไว้วางใจระหว่างกันต่ำ (นายบุญอริ ยีหะ 2551, 13-14)

ในทัศนะของ มาร์ค อี.วอร์เรน (Mark E. Warren, 1999 : 18 อ้างถึงใน นายบุญอริ ยีหะ 2551, 14) เห็นว่า ความไว้วางใจระหว่างกันในสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ หากขาดความไว้วางใจระหว่างกัน กระบวนการประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะไม่เกิดและผู้คนจะหันไปใช้วิธีการอื่นที่ไม่เหมาะสมแทน เช่น การข่มขู่ การใช้กำลังในการแก้ไข้ปัญหา

อย่างไรก็ตาม วอร์เรน (Warren, 1999 : 340 อ้างถึงใน นายบุญอริ ยีหะ 2551, 14-15) เห็นว่า ความไว้วางใจที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารืออย่างแท้จริงจะต้องเป็นความไว้วางใจที่กลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากอยู่ในสังคม เพราะเมื่อผู้คนเกิดความไว้วางใจต่อกันเป็นปกติอยู่แล้วก็ไม่ยากสำหรับพวกเขาที่จะมีความไว้วางใจในประเด็นทางการเมือง และจะทำให้พวกเขากล้าพูด ยินยอมรับฟัง พร้อมทั้งจะเจรจา ประนีประนอม เสนอความคิดเห็น และหาข้อสรุปร่วมกันได้ ดังนั้น ความไว้วางใจกับประชาธิปไตยแบบร่วม

ปรึกษาหารือจึงมองเห็นได้ง่ายกว่า มันเสริมซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะเห็นว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือก่อให้เกิดความไว้วางใจกัน

ทัศนะของวอร์เรนโต้แย้งข้อเสนอของนักทฤษฎีประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือที่เชื่อว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดความไว้วางใจกัน นั่นก็หมายความว่า สำหรับวอร์เรนความไว้วางใจเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับประชาธิปไตยรูปแบบนี้ หากขาดวัฒนธรรมความไว้วางใจกัน ประชาธิปไตยรูปแบบนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ว่า เราจะให้ประชาชนยอมรับในกระบวนการและผลสรุปที่ออกมาของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือได้อย่างไร หากไม่มีความไว้วางใจระหว่างกันเมื่อเป็นเช่นนี้ จึงดูเหมือนว่าข้อเสนอของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีจุดอ่อนตั้งแต่ต้นไม่ว่ากระบวนการจะเกิดขึ้นโดยการจัดการของภาครัฐหรือในหมู่ประชาชนด้วยตนเอง หากไม่มีความไว้วางใจระหว่างกันจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ลักษณะของสังคมที่จะเป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

สังคมที่จะเป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ควรต้องมีลักษณะ 5 อย่าง ดังนี้

1. มีการรวมกลุ่มเป็นสมาคมอย่างอิสระ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเห็นว่าการปรึกษาหารือสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ควรเป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่ม หรือสมาคมจะทำให้สามารถส่งตัวแทนไปร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะได้ (group-based deliberative forums) โดยมีตัวแทนจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ และจากภาคประชาสังคม ที่จะเข้ามาระบุประเด็นปัญหาสำคัญๆ ร่วมกัน

2. มีการทำให้ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือกลายเป็นสถาบัน 'ได้แก่' มีประเพณีที่เชื่อกันว่า การใช้กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะเป็นวิธีการตัดสินใจและแก้ปัญหาสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ

3. มีความเชื่อมั่นร่วมกัน ในความหลากหลายทางคุณค่าและความหลากหลายในเป้าหมายภายในการเมือง

4. ผู้ที่เข้าร่วมในประชาธิปไตยแบบนี้ เห็นว่าแนวทางปฏิบัติแบบปรึกษาหารือเป็นแหล่งกำเนิดของความชอบธรรม

5. สมาชิกแต่ละคนตระหนัก และเคารพว่าแต่ละคนมีศักยภาพในการทำการปรึกษาหารือ และในประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เรา "เป็นหนึ่ง" เหตุผลซึ่งกันและกัน ในกระบวนการนิติบัญญัติ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจึงเป็นที่มาของความชอบธรรม

เงื่อนไขเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่สภาพการมีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ 'ได้แก่'

การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจะต้องมีการมีส่วนร่วมที่กว้างขวาง หมายถึงการมีส่วนร่วมของพลเมือง (citizens) ที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม และเป็นตัวแทนของสาธารณชนโดยทั่วไป การมีลักษณะเป็นตัวแทน มีความสำคัญอย่างมาก เพราะถ้ามีการมีส่วนร่วมที่มีขนาดใหญ่ มีคนมาร่วมจำนวนมาก แต่พวกเขาเหล่านั้นมิได้เป็นตัวแทนของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ก็จะไม่อาจสะท้อนข้อมูลที่ว่า ประชาชนต้องการทางเลือกนโยบายอันไหนมากกว่ากัน ในทางตรงกันข้ามถ้ามีการมีส่วนร่วมที่มีขนาดเล็ก แต่เป็นตัวแทนที่ถูกต้อง แม่นยำ ย่อมสามารถเป็นตัวสะท้อนความต้องการของชุมชนได้ดีกว่า ด้วยเหตุนี้ การใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบ deliberative polling และ citizen jury ที่เป็นการมีส่วนร่วมขนาดเล็ก แต่เป็นตัวแทน (ตามสภาพภูมิศาสตร์) จึงเป็นตัวอย่างของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือที่ดี เพราะสามารถเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ได้ เช่นเดียวกับที่มีการใช้ระบบเลือกตั้ง เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนผู้มีสิทธิในการใช้เสียงส่วนใหญ่

การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางในลักษณะข้างต้นนี้ จึงแตกต่างจากการมีส่วนร่วมแบบประเพณีนิยม (conventional citizen involvement) ที่ทำในรูปของ ประชาพิจารณ์ การตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการประชาชน และคณะทำงาน เป็นต้น ที่มีการนำประชาชนจำนวนไม่มากนักเข้ามาร่วม เฉพาะผู้ที่มีผลประโยชน์หรือ เกี่ยวข้องเฉพาะเรื่องหรือประเด็นนโยบายนั้นๆ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยประชาชนไม่กี่คนที่มีผลประโยชน์ในบางเรื่องโดยเฉพาะเจาะจง และเป็นเรื่องที่สุดกำหนดนโยบายสนใจและนำเสนอ การมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าวจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า พวกเขาเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ และในบางสถานการณ์พวกนี้ยังเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มที่พยายามครอบงำประชาชน

แม้ว่าประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองมีการพูดถึงกันและนำไปใช้แล้วในรูปแบบต่างๆ เช่น ประชาพิจารณ์ (public hearing) คณะกรรมการที่ปรึกษา (advisory boards) แต่ในทัศนะของวิกส์ (Weeks, 2000 : 361 อ้างถึงใน นายบุญขอมริ ยีหะม 2551, 16) เห็นว่าไม่เพียงพอ เพราะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในจำนวนที่เล็กน้อยและเข้าร่วมเฉพาะคนซึ่งมีความสนใจเป็นพิเศษในด้านนโยบายหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งการที่มีคนเข้าร่วมเพียงเล็กน้อยอาจทำให้ผู้กำหนดนโยบายบิดเบือนเอามากกล่าวอ้างว่าเป็นเสียงสะท้อนของคนทั้งหลายได้

เหตุที่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือในทัศนะของวิกส์ยังคงให้ความสำคัญกับจำนวนผู้เข้าร่วมนั้นก็เพราะเขาเห็นว่าการมีส่วนร่วมมีเป้าหมายเพื่อฟื้นความสำคัญหรือให้ชีวิตใหม่ (revitalize) แก่วัฒนธรรมพลเมือง (civic culture) ปรับปรุงแก้ไขธรรมชาติของการแลกเปลี่ยนความเห็นสาธารณะ และกระตุ้นให้เกิดเจตจำนงทางการเมืองที่จำเป็น

เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพราะถ้าหากว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในจำนวนที่ไม่มาก อาจจะได้คนที่มีความประสงค์ไม่หลากหลายเพียงพอต่อความจำเป็นในการหาข้อสรุปหรือมติออกมา ในขณะที่เดียวกันคนที่เข้าร่วมจำนวนมากนั้นต้องเป็นตัวแทนของคนทั้งหลายอย่างทั่วถึงกันด้วย

จำนวนและความหลากหลายของพลเมืองเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นเพื่อเป็นหลักประกันต่อนโยบายและการตัดสินใจทางการเมืองที่จะกำหนดออกมา หากผู้เข้าร่วมมีจำนวนมากแต่ไม่หลากหลายหรือไม่เป็นตัวแทนของคนทั้งหลาย อาจได้นโยบายหรือมติที่ไม่ได้สะท้อนความต้องการของคนในสังคมอย่างแท้จริง แต่หากผู้เข้าร่วมมีจำนวนน้อยแต่เป็นตัวแทนของคนทั้งหลายทั้งสังคมได้ นโยบายหรือมติที่ออกมาจะสะท้อนถึงความต้องการของคนในสังคมทั้งหลายได้อย่างแท้จริง แต่ต้องแลกกับการสูญเสียของพลเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วม (civic engagement) ในกิจกรรมสาธารณะ

อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยแบบตัวแทนก็กล่าวอ้างถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านนโยบาย ด้วยการรวบรวมข้อเรียกร้องความต้องการของประชาชนก่อนนำมาตัดสินใจออกเป็นนโยบายหรือกฎหมายเช่นเดียวกัน แต่สมิท และเวลส์ (Smith and Wales, 2000 : 52 อ้างถึงใน นายบุญอริ ยีหะ 2551, 16-17) เห็นว่า ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนกำหนดนโยบายโดยผ่านการรวบรวมข้อเรียกร้องต่างๆ ของประชาชนทั้งหลาย ซึ่งไม่แตกต่างจากข้ออ้างของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่กระบวนการของการได้ข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประชาชนนั้นต่างหากว่าเป็นอย่างไร ประเด็นนี้จึงเป็นข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างประชาธิปไตยแบบตัวแทนกับประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เพราะประชาธิปไตยแบบตัวแทนไม่ได้ถูกออกแบบให้เอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียงการมีส่วนร่วมแบบตั้งรับ (passive) โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งตามวาระที่กำหนด ไม่ใช่การเข้าร่วมแบบแข็งขัน (active) อันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งจบกระบวนการตามที่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเสนอ

กระบวนการสนทนาทางการเมืองดังกล่าวที่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเสนอให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสาร แต่ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นประชาธิปไตยแบบตัวแทนให้ความสำคัญแก่ข้อมูลข่าวสารไม่ต่างกัน แต่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือย้ำว่าการร่วมสนทนาทางการเมืองนั้นกระทำขึ้นภายใต้ข้อมูลข่าวสารที่ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกัน การร่วมสนทนาทางการเมืองของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจึงเทียบเท่ากับการ

สื่อสารแบบซึ่งๆ หน้า (face-to-face) ในระหว่างผู้ที่เท่าเทียมกัน (Weeks, 2000 : 362 อ้างถึงใน บูฆอริ ยีหมะ 2551, 16-17)

ลักษณะดังกล่าวเท่ากับว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือพยายามทำให้หลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่ว่า อำนาจเป็นของปวงชนกลายเป็นความจริงขึ้นมา เพราะกระบวนการพิจารณาและตัดสินใจผ่านการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบจากพลเมืองเป็นจำนวนมาก และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำทางการเมืองจะต้องถูกตรวจสอบจากพลเมืองอย่างไตร่ตรองและรอบคอบเช่นเดียวกัน เพราะพลเมืองภายใต้ประชาธิปไตยรูปแบบนี้ไม่ใช่พลเมืองที่เฉื่อยชา (passive) อย่างประชาธิปไตยแบบตัวแทน แต่เป็นพลเมืองที่แข็งขัน (active) เพราะการเข้าร่วมพิจารณาไตร่ตรองประเด็นปัญหาทางการเมืองเป็นไปอย่างมีข้อมูลข่าวสารอยู่ในมือ ไม่ใช่เพียงความคิดเห็น ความรู้สึกชั่วขณะตามกระแส ซึ่งมีโอกาสจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา ตามที่ประชาธิปไตยแบบตัวแทนมักจะตรวจสอบถ่วงดุลผู้นำทางการเมืองโดยพิจารณาจากความคิดเห็นสาธารณะ (public opinion) เช่น การสำรวจความเห็นทางการเมืองด้วยการทำโพลล์ แต่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นการวินิจฉัยสาธารณะ (public judgment) ที่แตกต่างจากความคิดเห็นสาธารณะเพราะผู้ที่วินิจฉัยในเรื่องต่างๆ ไปได้จะต้องมีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องนั้นเพียงพอ มีความมั่นคงในความคิดในเรื่องนั้นพอสมควร ไม่ถูกรอบงำด้วยกระแส ด้วยเหตุนี้ วีคส์ (Weeks, 2000 : 363 อ้างถึงใน บูฆอริ ยีหมะ 2551, 17-18) จึงเห็นว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่ได้มาจากการสำรวจโพลล์จึงไม่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดหรือตัดสินใจในนโยบายได้

อาจกล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นอีกก้าวหนึ่งของพัฒนาการประชาธิปไตย ถือเป็นผลพวงของความพยายามที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยตัวแทน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเพียงเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน เป็นสำคัญ แน่แน่นอนว่าในช่วงแรกเริ่มของประชาธิปไตยตัวแทน ปัญหาสำคัญยิ่งของระบอบนี้คือ การปลูกเร้าให้ประชาชนพลเมืองออกไปใช้สิทธิในการเลือกผู้แทน ในขณะที่ประชาชนยังไม่คุ้นเคยกับการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่หลังจากที่การเลือกตั้งได้กลายเป็นสิ่งปกติในวิถีชีวิตของผู้คน ปัญหาคนไม่ออกไปเลือกตั้งก็ดูจะเบาบางลงไป

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจึงเน้นให้ความสำคัญกับการถกเถียงปรึกษาหารือก่อนในหมู่ประชาชนทั่วไปก่อนที่จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงทางการเมือง เพราะประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเล็งเห็นจุดอ่อนของประชาธิปไตยที่ผ่านมาที่เน้นไปที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาหรือไม่มีโอกาสได้ถกเถียงกันถึงข้อดีข้อเสียของนโยบายต่างๆ ที่พรรคการเมืองนำเสนอ อีกทั้งไม่ได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนรับ

ฟังความเห็นที่แตกต่างจากคนในชุมชน 'ไม่ได้มีโอกาสได้ซักถามที่มาที่ไป' ของนโยบายพรรคการเมืองว่าทำไม เพราะอะไรถึงต้องใช้นโยบายนั้นๆ และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร ที่จะนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติจริงๆ รวมทั้งมีผลกระทบอะไรบ้างที่จะตามมาจากการเลือกใช้นโยบายดังกล่าว (ไชยันต์ ไชยพร 2549: 3)

การวินิจฉัยจากสาธารณะที่รอบคอบ (informed public judgment)

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยที่รอบคอบและรอบด้านของสาธารณะ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ สาธารณะหรือประชาชนจำเป็นต้องเผชิญผลล้น เพราะมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ ความรู้พื้นฐานของปัญหาสาธารณะนั้นๆ องค์กรประกอบของปัญหาว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ผลที่เกิดจากปัญหาและข้อมูลที่ว่า ถ้าจะ แก้ปัญหาด้วยวิธีการแต่ละอย่างต้องเสียอะไรบ้าง และต้องแลกกับอะไรบ้าง เป็นข้อแลกเปลี่ยน เป็นต้น

โอกาสในการปรึกษาหารือ (opportunities for deliberation) ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญก็จริง แต่อาจไม่เพียงพอในการสร้างการวินิจฉัยจากสาธารณะที่รอบคอบ จำเป็นต้องมีกระบวนการปรึกษาหารือเกี่ยวกับข้อมูลที่รับมา นั่นคือต้องมีการประยุกต์ใช้สติปัญญาที่สร้างสรรค์และการประเมินเชิงคุณค่า (normative evaluation) เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจวินิจฉัยของแต่ละบุคคล ฉะนั้นจึงต้องมีการออกแบบกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะภายใต้บรรยากาศที่เอื้ออาทรต่อกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานในลักษณะดังกล่าว จะเกิดกิจกรรมต่างๆ ที่ประชาชนที่เป็นพลเมืองเริ่มเกิดทางเลือกต่างๆ มีข้อมูลเกี่ยวกับแต่ละทางเลือกและผลลัพธ์จากแต่ละทางเลือกที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการสนทนาถกเถียงโดยใช้เหตุผลในหมู่เพื่อนร่วมงาน ซึ่งจะสะท้อนออกมาเป็นการวินิจฉัย การสนทนาต่อหน้าที คือลักษณะที่ทรงพลังของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

ผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือ (credible results) เพื่อให้ข้อมูลที่รับจากประชาชนมีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือ จำเป็นต้องมีวิธีการจัดกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะที่ดี ซึ่งจะต้องมีหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่สาธารณะให้ความเชื่อถือไว้ใจ และสามารถสื่อสารให้ประชาชนและสื่อมวลชนเข้าใจในกระบวนการและเนื้อหา

ความเป็นพลเมืองที่มีเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน อันเป็นหลักการสำคัญของทฤษฎีประชาธิปไตยที่เน้นกันมาโดยตลอด หากสังคมใดขาดเสรีภาพ ขาดความเท่าเทียมกัน ประชาชนถูกปฏิบัติจากฝ่ายรัฐในฐานะที่เป็นราษฎร (subject) ไม่ใช่พลเมืองที่มีสถานภาพที่เท่าเทียมกัน ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือก็ยังคงห่างไกลจากความเป็นจริง เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว เวทีของการสนทนาแลกเปลี่ยนจะกลายเป็นเวทีของการครอบงำทั้งประเด็นของการหารือและการตัดสินใจโดยผู้ที่มีอำนาจหรือสถานภาพเหนือกว่าในสังคม

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วหากพิจารณาจากเงื่อนไขเรื่องเสรีภาพและความเท่าเทียมในประเทศโลกที่ 3 รวมทั้งประเทศไทย โอกาสที่จะนำประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในระยะเวลาอันใกล้ก็ไม่ใช่เรื่องที่ย่างคายนัก ทั้งๆ ที่ในสังคมที่มีปัญหาเรื่องความยุติธรรม มีความไม่เท่าเทียมกัน สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทบทวนการทางการเมืองที่ทำให้เห็นนโยบายและการตัดสินใจเอื้ออำนวยประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ แต่กระนั้นก็ตาม หากพิจารณาในประเด็นเรื่องความตื่นตัวทางการเมือง เราจะพบว่า ในปัจจุบันประชาชนในประเทศโลกที่ 3 เกิดความตื่นตัวทางการเมืองสูง ส่วนหนึ่งสังเกตเห็นได้จากการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) ที่ดำเนินการเคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สิทธิในที่ดินทำกิน เสรีภาพทางการเมือง เป็นต้น ในขณะที่ฝ่ายรัฐไม่ยินยอมเปิดโอกาสหรือเปิดพื้นที่ทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตามข้อเรียกร้อง เช่น การทำประชาพิจารณ์ในสังคมไทยในประเด็นต่างๆ กลายเป็นเวทีของการแถลงนโยบายของฝ่ายรัฐไม่ใช่เวทีของการร่วมหารือกันอย่างจริงจัง ดังนั้น ในกรณีของการนำหลักการหรือกระบวนการประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้โอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเรียกร้องกดดันรัฐจากฝ่ายประชาชนให้เป็นผู้ดำเนินการหรือริเริ่มดำเนินการจากฝ่ายประชาชนเองแล้วกดดันให้รัฐยินยอมเข้าร่วมในกระบวนการที่ประชาชนเป็นฝ่ายริเริ่ม ส่วนโอกาสที่ทางฝ่ายรัฐจะเป็นผู้ริเริ่มก่อนคงเป็นไปได้ยากอย่างยิ่ง แม้กระบวนการของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ความไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้นก็ตาม เพราะกระบวนการของประชาธิปไตยรูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนตั้งคำถาม ชักถาม ได้แย้ง หรือเสนอแนวคิดใหม่ที่อาจกลายเป็นการปฏิเสธแนวคิดของฝ่ายรัฐ (บุญอริ ยีหมะ 2551, 18)

รูปแบบที่ใช้ในการแก้ไขสถานการณ์ปัญหา

วันชัย วัฒนศัพท์ (2550: 30-31) กล่าวว่า การประชาเสวนาหาทางออก (public deliberation) สามารถรวมการเสวนาเข้าไว้ได้แต่การประชาเสวนาหาทางออกอาจมีความหมายที่มากกว่า เพราะการประชาเสวนาหาทางออกอาจเป็นการก้าวไปข้างหน้าเพื่อการปฏิบัติงานร่วมกัน แม้ว่าการสานเสวนาจะทำให้ประชาชนสร้างความเข้าใจร่วมกันในปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และตัดสินใจเลือกทางเลือกเพื่อทำงานร่วมกัน แต่การดำเนินการแก้ปัญหาไม่ใช่เรื่องที่คุณหรือผมจะทำอะไรได้เพียงลำพังเพราะเป็นเรื่องที่เราต้องทำร่วมกัน ประเด็นสำคัญของเนื้อหาส่วนนี้คือ เพื่อทำความเข้าใจว่าสถานการณ์ปัญหาแบบไหนจะใช้รูปแบบไหนดีที่สุด (รูปแบบเดียวหรือหลายรูปแบบ : การโหวต การสานเสวนา และการประชาเสวนาหาทางออก)

คุณลักษณะของการโต้วาทิ การสานเสวนา และการประชาเสวนาหาทางออก

แข่งขัน	แลกเปลี่ยน	ซ่งน้ำหนักดู
โต้แย้ง	อภิปราย	เลือก
สนับสนุนความเห็นเรา	สร้างความสัมพันธ์	ตัดสินใจเลือก
หาเสียงข้างมาก	แสดงความเข้าใจ	แสวงหาความเห็นร่วม
ชักจูงใจ	ค้นหาความเข้าใจ	ค้นหาจุดร่วม
พยายามเจาะลึกลงไป	เชื่อมเข้าหากัน	ตีกรอบเพื่อตัดสินใจเลือก
พูดแสดงออก	ฟัง	เรียนรู้
โดยปกติรวดเร็ว	โดยปกติใช้เวลา	โดยปกติใช้เวลา
ทำความเข้าใจ	ทำความเข้าใจ	ทำความเข้าใจ
ชนะ/แพ้	ไม่ตัดสินใจ	หาความเห็นร่วม

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบคุณลักษณะของการโต้วาทิ การสานเสวนา และการประชาเสวนาหาทางออก
ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ

1. สร้างความชอบธรรม (legitimacy) การมี deliberative democracy ส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์ที่มีความชอบธรรม โดยการสร้างกระบวนการที่ยุติธรรม ในเรื่อง public reasoning ตามหลักการได้แก่เปิดให้ทุกคน ผลของ deliberative procedure จะทำให้เกิดความชอบธรรม เพราะเป็นผลของกระบวนการที่รวมทุกคนเข้ามา (inclusive) สมักใจพูดคุยกันตามเหตุผลและเท่าเทียมกัน

2. ทำให้เกิดการตัดสินใจที่ยุติธรรมและสมเหตุสมผลและมีการตัดสินใจที่เป็นผลมาจากกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ แม้ว่าจะไม่สามารถสร้างข้อยุติที่สมานฉันท์ได้ แต่ก็ถือว่ายุติธรรมเพราะเป็นผลของขบวนการที่มีความร่วมมือกัน

3. มีการตัดสินใจที่รอบคอบและรอบด้าน สิ่งสำคัญที่ deliberative democracy แตกต่างจากกลไกทางเลือกของสังคมด้านอื่นๆ เช่น การลงคะแนนเสียง ก็คือไม่ได้พิจารณาทางเลือกพิเศษเฉพาะของแต่ละคน หรือคัดเลือกเอาไว้ล่วงหน้าเรียบร้อยแล้ว อันไหนเป็นอันดับหนึ่งและอันไหนเป็นอันดับรองๆ ลงมา ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเห็นว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องถ้าจะเหมาเอาว่า บุคคลมีความเข้าใจเกี่ยวกับทางเลือกของตนอย่างแจ่มแจ้ง ลึกซึ้ง ครอบคลุมในปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อน พวกเขาเห็นว่า การจะมีวิจรรณญาณที่ดีและชัดเจน จะเกิดหลังจากกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะที่เปิดเผยและยุติธรรมแล้ว

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมีข้อจำกัด ดังนี้

1. ความเป็นเอกภาพและความไม่เห็นพ้องต้องกัน ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือไม่ได้นำไปสู่การเห็นพ้องต้องกัน (consensus) เสมอไป โดยเฉพาะในสถานการณ์เมื่อมีองค์ประกอบด้านขนาดหรือกลุ่มบุคคลจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้กลุ่มไม่อาจตัดสินใจได้ด้วยเหตุนี้จึงไม่ควรตั้งความหวังไว้ว่าเมื่อมีกระบวนการปรึกษาหารือแล้ว ต้องเกิดความเป็นเอกภาพ แต่ควรยอมรับว่า อย่างน้อยที่สุด ช่วยทำให้เกิดบรรยากาศการเปิดอกพูดซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันแม้ไม่ใช่ความเห็นพ้องต้องกันเสมอไปก็ตาม การปรึกษาหารือสาธารณะมีประโยชน์เมื่อช่วยให้ผู้ที่มาร่วมได้เรียนรู้ถึงเหตุผลต่างๆ ที่พวกเขาอาจไม่เห็นด้วย และทำให้สามารถแยกเรื่องที่เห็นด้วยออกจากที่ไม่เห็นด้วย และสามารถเปลี่ยนความคิดและความเชื่อได้

ด้วยเหตุนี้ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจึงเชื่อว่า ความไม่เห็นพ้อง (disagreement) หรือไม่ลงรอยกันดังกล่าว จะสามารถบรรเทาหรือแก้ไขให้เบาบางลงได้ด้วยการเปิดโอกาสให้แนวความคิดของฝ่ายต่างๆ สามารถผสานหรือสมานฉันท์กันได้โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยน ร่วมปรึกษาหารือระหว่างพลเมืองที่เป็นอิสระและมีความเท่าเทียมกัน การมาร่วมปรึกษาหารือกันเพื่อแสวงหาหนทางที่น่าจะสร้างความพึงพอใจแก่ทุกๆ คนในสังคมได้ (Gutmann and Thompson, 2000 : 161 อ้างถึงใน บุญอริ ยีหะมะ 2551, 15) ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจึงมีความแตกต่างจากรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงแล้วตัวแทนเหล่านี้ก็ผ่านกระบวนการร่วมปรึกษาหารือ (deliberate) ในสภาและดำเนินการตัดสินใจนโยบายต่างๆ เพื่อคนส่วนใหญ่ แต่กลับไม่สะท้อนความต้องการของคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสังคมสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมพหุนิยมที่มีความแตกต่างหลากหลายมาก ด้วยเหตุที่พวกเขามีภูมิหลัง ผลประโยชน์ทางการเมืองที่แตกต่าง ส่งผลให้การทำหน้าที่แตกต่างและห่างไกลจากความต้องการของประชาชน (Smith and Wales, 2000 : 51 อ้างถึงใน บุญอริ ยีหะมะ 2551, 15)

2. การจัดกระบวนการ การทำกระบวนการปรึกษาหารือที่ดีไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ต้องอาศัยการจัดทำกระบวนการที่ดี เลือกหัวข้อ มีผู้ทำหน้าที่คัดเลือกคนที่ จะเข้าร่วม การเตรียมทำเอกสาร การจัดสถานที่ การหาเงินทุนในการจัด เป็นต้น ในทางปฏิบัติ จะมีคนกลุ่มย่อยเป็นคณะทำงาน สิ่งที่ต้องระวังก็คือ ผู้ที่มีประสบการณ์การจัดสามารถจะควบคุมการจัด และทิศทางการจัด ซึ่งเป็นปัญหาพอกๆ กับการที่ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดเลยที่มีศักยภาพและทักษะในการจัด

3. ขนาดของกระบวนการ ในการจัดทำกระบวนการปรึกษาหารือ จะมีปัญหาด้านขนาดของจำนวนคนที่ จะมาร่วม เพื่อให้เกิดความชอบธรรมทางการเมืองและสังคม การริเริ่มจัดกระบวนการปรึกษาหารือ มักต้องทำขนาดค่อนข้างใหญ่ก่อน ซึ่งก็มีปัญหาค่อนข้างมากในการจัด เนื่องจากจำนวนผู้ที่เข้าร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือน้อยกว่าจำนวนผู้ไปลงคะแนนเสียง

เลือกตั้ง ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาความชอบธรรม ทางแก้อาจต้องจัดบ่อยครั้งขึ้น และพยายามทำให้เรื่องหรือประเด็นที่กำลังพูดคุยกันนั้นเป็นสาธารณะมากที่สุด นอกจากนี้ขนาดของกระบวนการยังรวมถึงสภาพปัญหาในระดับของท้องถิ่น จังหวัด หรือ ประเทศ และระดับโลก ขนาดปัญหาดังกล่าวนี้ ทำให้เป็นที่ถกเถียงกันว่า กระบวนการปรึกษาหารือจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด

4. อิทธิพล อำนาจหน้าที่และยุทธวิธีในการมีอิทธิพล กระบวนการปรึกษาหารือไม่ว่าจะพยายามจัดอย่างใดขนาดไหนก็ตาม ยังมีได้มีอิทธิพลกับการตัดสินใจของภาครัฐโดยตรงเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการปรึกษาหารือส่วนใหญ่จัดโดยภาคประชาชน ด้วยเหตุนี้ ถ้าต้องการให้กระบวนการปรึกษาหารือมีอิทธิพลมากขึ้น สมควรต้องใช้ยุทธวิธีทั้งจาก ‘ภายใน’ และจาก ‘ภายนอก’

ยุทธวิธีจากภายใน หมายความว่า การพยายามสร้างความสัมพันธ์กับผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ให้มีการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและบุคลากร เป็นต้น ทำให้มีการนำข้อมูลที่ได้จากการปรึกษาหารือไปไว้ในขั้นตอนของการพิจารณาเพื่อการตัดสินใจ

ยุทธวิธีจากด้านนอก หมายความว่า มีการผลักดันจากสังคมและการเมืองให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องปฏิบัติต่อผลของการปรึกษาหารือด้วยความเคารพ

ถึงแม้ว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นวิธีการที่นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในองค์กรปกครองท้องถิ่น แม้กระทั่งในพื้นที่เทศบาลซึ่งมีประชากรเป็นจำนวนมาก แต่วิกส์ (Weeks, 2000 : 372 อ้างถึงใน บุญอริ ยีหะ 2551, 22) เห็นว่า ยังมีข้อจำกัดตรงที่วิธีการนี้ต้องใช้งบประมาณที่สูง ใช้เวลานานและไม่ง่ายในการดำเนินการ ดังนั้นวิธีการนี้จึงเหมาะสำหรับประเด็นปัญหาที่สำคัญ เป็นกระบวนการทางการเมืองที่อยู่ในภาวะชะงักงัน แต่มีเวลายาวนานพอสมควรสำหรับการมาร่วมประชุมปรึกษาหารือ

แต่สำหรับมูฟฟ์ (Mouffe, 1999 : 745 อ้างถึงใน บุญอริ ยีหะ 2551, 22) เขาเห็นว่า อุปสรรคและข้อจำกัดไม่ได้อยู่ตรงปัจจัยที่กล่าวมาเท่านั้น แต่ปัญหาสำคัญเป็นปัญหาในเรื่องของปรัชญาความรู้ (epistemology) อันเป็นรากฐานที่มาจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ กล่าวคือ แนวคิดนี้ไม่เข้าใจธรรมชาติของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงละเลย ไม่ตระหนักว่า มิติของความขัดแย้งเป็นบทบาทหลักอันหนึ่งที่อยู่ในการเมืองและมิติของความขัดแย้งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการก่อรูปความเป็นกลุ่มก้อนหรือพวกพ้อง (collective identity) ด้วยเหตุนี้ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจึงเชื่อว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนจะช่วยกำจัดอำนาจและความเป็นศัตรู (antagonism) ให้พ้นไปจนส่งผลทำให้เกิดความเป็นเอกฉันท์

ทางความคิด (rational consensus) ได้ เหตุที่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือหรือปฏิเสรมติของความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ในสังคมการเมืองทั่วทุกแห่งนั้น เพราะมองการเมือง (politics) และความเป็นการเมือง (the political) ว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ความแตกต่างอยู่ตรงที่ความเป็นการเมือง หมายถึง มติของความเป็นศัตรู หรือปรปักษ์ที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์ทุกแห่งในหลายๆ รูปแบบ และปรากฏขึ้นมาในความสัมพันธ์ทางสังคมที่หลากหลาย ส่วนการเมืองคือ กิจกรรม (practice) วาทกรรม (discourse) และสถาบัน (institution) ซึ่งพยายามที่จะสถาปนาระเบียบและจัดการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันภายใต้สภาพหรือเงื่อนไขที่มักจะมีศักยภาพของการเกิดความขัดแย้ง เพราะได้รับผลกระทบจากมติของความเป็นการเมืองนั่นเอง แต่แนวคิดของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกลับเชื่อว่า สังคมยังเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นเพียงใด ความสัมพันธ์ทางสังคมก็จะถูกสถาปนาโดยอำนาจลดน้อยลงตามไปด้วย แต่มูฟฟ์กลับเห็นว่าหากเรายอมรับความจริงว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คำถามหลักที่มีต่อระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช่ว่า เราจะทำอย่างไรจึงจะจำกัดหรือสลายอำนาจที่ดำรงอยู่ แต่กลับจะเป็นคำถามที่ว่า เราจะทำอย่างไรที่จะกำหนดหรือสถาปนารูปแบบของอำนาจให้สอดคล้องกับค่านิยมของระบอบประชาธิปไตย นั่นคือการทำให้หรือการจัดให้อำนาจนั้นอยู่ในร่องในรอยหรืออยู่ในที่ทางที่เหมาะสมนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ในทัศนะของมูฟฟ์ จึงไม่เชื่อมั่นว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะเป็นรูปแบบการเมืองที่ดีและเป็นจริงในทางปฏิบัติได้

อย่างไรก็ตาม ข้อวิจารณ์ของมูฟฟ์ที่มีประเด็นโต้แย้งตรงที่เขายังคงมองการเมืองบนฐานของผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง มองการเมืองในแนวการอธิบายของสำนักคิด Rational Choice ที่มนุษย์แต่ละคนเห็นความสำคัญของประโยชน์ตนเองเป็นสำคัญ การที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเนื่องมาจากผลประโยชน์ของตนเองสอดคล้องกับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับผลประโยชน์ของกลุ่มอื่น เมื่อเป็นเช่นนี้มูฟฟ์จึงยังคงวนเวียนอยู่กับข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองแบบเดิมๆ ที่อยู่บนฐานของผลประโยชน์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนเป็นพหุนิยมที่ความเป็นกลุ่มต่างๆ กระจายจำนวนมากมายในปัจจุบัน แต่ถ้าในสังคมที่กลุ่มแต่ละกลุ่มมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงช่องทางของอำนาจ การผลักดันผลประโยชน์ที่จะได้รับย่อมแตกต่างกัน ส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันและเกิดปัญหาความขัดแย้งตามมาอย่างที่เกิดขึ้นอยู่แล้วในปัจจุบัน แต่ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเสนอแก้ปัญหาความขัดแย้งบนฐานความคิดเรื่องความมีเหตุมีผลของมนุษย์ เชื่อว่าเหตุผลจะสลายความเป็นกลุ่มหรือผลประโยชน์ที่อ้างอิงอยู่บนความเป็นกลุ่มเพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ของคนทั้งหลายโดยส่วนรวมได้ (บุญอริยิหะ 2551, 22)

ความเป็นไปได้ในการนำการปรึกษาหารือสาธารณะมาใช้กับประเทศไทย

กระบวนการปรึกษาหารือถูกพัฒนาขึ้นในโลกตะวันตกและเติบโตพัฒนาเทคนิคและรูปแบบกระบวนการต่างๆ ในประเทศตะวันตก แต่กระบวนการปรึกษาหารือก็ไม่ใช่ของใหม่สำหรับประเทศไทย ดังจะเห็นได้ว่าเคยมีความพยายามนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในประเทศไทย โดยเฉพาะในการออกกฎหมายสำคัญ เช่น กระบวนการร่าง พ.ร.บ.ป่าชุมชน

ข้อที่ควรระวังในการนำกระบวนการปรึกษาหารือมาใช้กับประเทศไทย

1. ความเป็นสถาบันของกระบวนการปรึกษาหารือ ปัญหาสำคัญที่กระบวนการปรึกษาหารือ ได้แก่การยอมรับในสถานะอย่างเป็นทางการ และถูกต้องตามกฎหมายของการจัดทำและการนำผลจากการจัดทำไปปฏิบัติ ในประเทศไทยปัญหานี้มีความรุนแรงอย่างมาก จะเห็นได้จากการที่ผลจากการจัดกระบวนการมิได้ถูกยอมรับโดยผู้มีอำนาจหรือผู้กำหนดนโยบาย ด้วยเหตุนี้การได้คำรับรองจากภาครัฐในการจะนำผลจากกระบวนการปรึกษาหารือไปใช้ประกอบการตัดสินใจและทำนโยบาย จึงสำคัญมากเพื่อสร้างความไว้วางใจในกระบวนการ

2. การขาดบุคลากรที่มีทักษะในการทำกระบวนการ ปัญหาการทำกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะในประเทศไทย ได้แก่ ด้านบุคลากรที่มีทักษะในการจัดกระบวนการ ทักษะในการเป็นผู้ดำเนินการ หรือขาดความชำนาญในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้กระบวนการจัดทำไม่ครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องเท่าที่ควร เป็นต้น ทำให้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐต้องสร้างบุคลากรด้านนี้โดยเร่งด่วน

3. กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะกับปัจจัยทางวัฒนธรรม กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะเป็นกระบวนการที่ใช้เหตุผลเป็นหลักในการสนทนา และมีฐานคติว่าทุกคนที่เข้าร่วมกระบวนการมีสถานะเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติในสังคมไทยที่ระบบอาวุโสและผู้มีอำนาจหรือตำแหน่งมักได้รับการยกย่องมากกว่าผู้อื่น

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือช่วยส่งเสริมในการตัดสินใจร่วมกันของผู้คนในสังคมการเมืองให้มีความชอบธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สังคมกำลังเผชิญกับปัญหาที่ไม่มีทางออกที่ชัดเจนและยากต่อการหาคำตอบที่น่าพึงพอใจให้แก่คนทุกฝ่าย ด้วยเหตุที่ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นแนวคิดที่เชื่อในเรื่องการโต้แย้งด้วยหลักและเหตุผล และเหตุผลที่ใช้ก็มุ่งแสวงความร่วมมือที่เป็นธรรมทุกฝ่ายมากกว่าการที่จะมุ่งเอาชนะกัน การตัดสินใจร่วมกัน ช่วยปลูกจิตวิญญาณสาธารณะของผู้คนในสังคมกระตุ้นให้มีการถกเถียงพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนเริ่มพิจารณาเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสังคมโดยส่วนรวมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพูดคุยเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้พลเมืองมีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากขึ้นในทุกกรณี การออกแบบกระบวนการปรึกษาหารือที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างมาก ที่จะช่วยส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจที่ทุกฝ่าย

เคารพในความคิดเห็นของกันและกันด้วยเหตุและผลในฐานะพลเมืองที่มีจิตใจเป็นสาธารณะผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการทั้งในส่วนที่ประชาชนทั่วไป และเจ้าหน้าที่รัฐมีโอกาสรับรู้และเข้าใจถึงแง่มุมที่ดีของข้อมูล ความคิดเห็น หรือความรู้สึกของผู้อื่นซึ่งแตกต่างไปจากของตัวเอง การเรียนรู้จะเปิดใจ อดทน รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างและแบ่งปันความรู้สึกกับคนอื่นจะนำไปสู่ข้อตกลง หรือการตัดสินใจที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายได้ในที่สุด (มานนท อันทอง 2554: 40)

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของระบอบการเมืองการปกครองที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (liberal democracy) ที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงในสังคมมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายในการบริหารและปกครองของประเทศ (วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น 2519: 32-34 อ้างถึงใน อรรถญา พงศ์สะอาด 2544: 32)

ลูเซียน พาย (Lucian Pye, 1966: ch. 2 (อ้างในสมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2545: 371-372) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมืองโดยตรง โดยเฉพาะการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย โดยดัชนีชี้วัดที่สำคัญ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สังคมที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ

เวอบา และ นี ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไว้ว่า กิจกรรมต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อย ในการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาล โดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีลักษณะดังนี้ (Verba และ Nie อ้างถึงใน มานพ ปันทะวงษ์ 2545: 57-58 อ้างถึงใน นกัศสร ใจหาญ 2551: 14)

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ แต่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และพวกหัวคะแนน
2. เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเมืองของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

ไมรอน ไวนอร์ (Myron Weiner อ้างถึงในจันทนา สุทธิจรี 2544 อ้างถึงในอาทิตยา จารุญจันทร์ 2551: 19) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำ ทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ

แม็ค คลอสกี (Mc Closky 1968 :252 อ้างถึงใน อุดม คุมา 2551: 23) มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมต่าง ๆ โดยสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรืออ้อม ในการเลือกผู้ปกครองประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงิน และการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง อาจพิจารณาได้จากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหารและหน้าที่ด้านตุลาการ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมายและแตกต่างกันไปแต่ละระบบการเมือง ซึ่งมีผู้ทำการศึกษาและจำแนกรูปแบบไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Activities) กิจกรรมประเภทนี้ Verba and Nie (1972:57-58) ได้จัดรวมกันไว้และเรียกรวมกันว่า Campaign Activity ซึ่งกิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียง ให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน การทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น การให้ความสนใจเข้าร่วมประชุมทางการเมือง การให้เงินสนับสนุนพรรคการเมือง หรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง และการเข้าเป็นสมาชิกของชมรมทางการเมือง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ในการวิจัยเชิงวิชาการแล้วถือว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบ และกิจกรรมของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุดและสามารถวัดค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด

2. กิจกรรมของชุมชน (Community Activities) คือ การสร้างกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม การนำตนเองเข้าร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมืองและสังคม บุคคลจะเข้าร่วมทำตามเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นในกลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้ ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะแต่ไม่ใช่องค์กรของรัฐบาล หมายความว่า เป็นกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรที่ราษฎรร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง เพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาลกิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายและมีอิทธิพลมาก จากการศึกษาของ Milbrath พบว่า ขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การรวมกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคม การเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสามารถอื่น ๆ และติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีลักษณะคล้ายกับ “เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง” ในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงและมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูง เช่นเดียวกัน ที่แตกต่างกันก็คือ “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีความเกี่ยวข้องกับทั้งพรรคและการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้มีบทบาทในพรรคการเมือง

3. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Contacting official) หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือข้าราชการเพื่อแก้ไขปัญหาใดๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มของตน ปัญหาที่เขาสนใจและนำไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่มีความกระทบโดยตรงต่อบุคคลนั้น และมักจะไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองมากนักซึ่ง Verba and Nie เรียกว่า มีส่วนร่วมแบบคับแคบ (Parochial Participation)

4. การชักจูง (Lobbying) เป็นความพยายามของบุคคลที่พยายามติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำทางการเมือง โดยหาทางที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายประเด็นเรื่อง ที่กระทบต่อประชากรจำนวนมากจากตัวอย่างจริง ๆ นั้นหมายถึง กิจกรรมที่มุ่งจะก่อให้เกิดแรงสนับสนุนหรือต่อต้านพระราชบัญญัติหรือการตัดสินใจนโยบายของฝ่ายบริหารนั่นเอง

5. การประท้วง (Protests) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับที่ Huntington เรียกว่าการใช้ความรุนแรง (Violence) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลโดยการทำร้ายร่างกายหรือทรัพย์สิน Milbrath (1970:12-16) ได้อธิบายว่า ขอบเขตของกิจกรรมในรูปแบบนี้คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดการจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณะถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วงหรือเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเข้าร่วมทางการเมืองในบทบาทของผู้สื่อข่าวสาร (Communicators)

หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง การส่งคำประท้วงต่อการดำเนินงานที่เห็นว่าไม่ดี รวมถึงการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน การแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาล การเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นไปยังหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่าง ๆ ลักษณะของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนด้านวาทะระหว่างบุคคล (Verbal Interchange) และผู้ที่จะมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้จะต้องมีพื้นฐานการศึกษาที่สูงพอสมควร มีการรับรู้ข่าวสารในระดับสูงและมีความสนใจทางการเมืองสูงด้วย ผู้สื่อข่าวสารการเมืองจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า “พวกเจ้าหน้าที่พรรค” หรือไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง (อ้างถึงใน อุดม คума 2551: 25-27)

แอลมอน และ เพาเวล (อ้างใน พงศกร รอดชมพู 2540 อ้างถึงในนภัสสร ใจหาญ 2551: 15-16) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นเพียง 2 รูปแบบ

1. แบบในระบบ (conventional) ได้แก่ การออกเสียงเลือกตั้ง การพูดคุยปรึกษาทางการเมือง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การร่วมก่อตั้ง และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ และการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางการเมืองและการบริหาร

2. แบบนอกระบบ (unconventional) ได้แก่ การยื่นข้อเสนอเรียกร้อง การเดินขบวน การเข้าประจันหน้า การละเมิดทางกฎหมายและระเบียบสังคม การใช้ความรุนแรง

ไอตกิน จิงค์ส และ เวิร์ธริสต์ (Aitkin Jinks และ Worhrust อ้างใน วสันต์ สุวรรณ. 2542 อ้างถึงในนภัสสร ใจหาญ 2551: 16) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. พวกกระตือรือร้นทางการเมือง (The active) คือ ประชาชนผู้ซึ่งสนใจทางการเมือง พูดเกี่ยวกับการเมือง และอ่านเกี่ยวกับการเมืองและจากพวกกระตือรือร้นเหล่านี้จะกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ เป็นตัวแทนรัฐสภาหรือสภาท้องถิ่น

2. ผู้ฟังข่าวสารการเมือง (The audience) คือ ประชาชนผู้ซึ่งดูรายการที่เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ปัจจุบันทางโทรทัศน์ หรืออ่านเกี่ยวกับการเมืองในหนังสือพิมพ์ แต่มิได้ทำตามอย่างที่อ่าน หรือทำตามน้อยมาก

3. ผู้เมินเฉยทางการเมือง (The apathetic) คือ ประชาชนผู้ซึ่งให้ความสนใจน้อยมากหรือไม่สนใจเลยในทุกอย่างที่เป็นการเมือง หรือเกี่ยวกับการเมือง หรือแม้กระทั่งการออกเสียงเลือกตั้ง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วิชรา ไชยสาร (2545 อ้างถึงในอาทิตยา จำรูญจันทร์ 2551: 21-22) ได้สรุปปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่ามี 4 ประการ คือ

1.บริบททางสังคม (Content of Society) หากสังคมใดมีการเร้าระดมทางสังคมต่ำ ประชาชนได้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารกระทำได้ยาก มีความเป็นสังคมเมืองต่ำ จะส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ

2.บริบททางเศรษฐกิจ (Content of Economics) ประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจหรือฐานะการครองชีพสูง ประชาชนจะมีโอกาสเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่าประเทศที่ยากจน

3.บริบททางวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Content of Political Culture) หากรัฐใดประชาชนมีวิสัยทัศน์ทางการเมืองกว้างไกลมีการสร้างสมวิถีชีวิตและนิสัยแบบประชาธิปไตยหรือมีทัศนคติแบบพลเมืองอารยะ จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน

4.บริบททางการเมือง (Content of Politics) รัฐใดมีการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากเท่าใด การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนก็มากขึ้นเช่นกัน

มิลเบรธ (Milbrath อ้างใน วสันต์ สุวรรณ. 2542 อ้างถึงในนภัสสร ใจหาญ 2551: 16) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ประการ

1. ปัจจัยสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม (Environment stimulus) หมายถึง ลักษณะของระบบสังคม และสถานการณ์ทางการเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตทางการเมืองในการเข้าไปมีส่วนร่วมของแต่ละคน ถึงแม้ว่าคนแต่ละคนจะอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน เพราะว่าคุณคนเลือกที่จะรับสิ่งเร้าที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของตนเท่านั้น

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (Personal factors) ซึ่งมีทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ ปัจจัยพันธุกรรม ปัจจัยด้านแรงบีบ ปัจจัยต้องการด้านบุคลิกภาพ ปัจจัยด้านความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ และความเชื่อต่างๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคน

ในระบบการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยมีการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนในกระบวนการทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ กัน ทั้งนี้แล้วแต่ว่าเป็นระบบประชาธิปไตยแบบโดยตรง หรือระบบประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับรูปแบบของรัฐบาลว่าเป็นแบบรัฐสภาหรือแบบประธานาธิบดี (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2533: 443)

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960-1969 เป็นต้นมา ได้มีผู้สนับสนุนให้เกิดระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลาง (decentralization) การตัดสินใจมุ่งให้เกิดมีขึ้นได้เองในระดับท้องถิ่นหรือระดับรากหญ้า (grass-roots)

ในปัจจุบันนี้ประชาธิปไตยแบบราษฎรมีส่วนร่วมโดยตรงมีอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่ไม่ใช่ระดับชาติหรือระดับประเทศ ตัวอย่างคือ การประชุมเมืองในมลรัฐภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสหรัฐอเมริกา (New England town meeting) การมีส่วนร่วมในแคว้นหรือกึ่งตั้งของสวิสเซอร์แลนด์ (Swiss cantons) การมีนิคมหรือสหคามคิบบูทซ์ (kibbutz) ในประเทศอิสราเอล การมีคณะลูกขุน (jury) ในบางระบบตุลาการของบางประเทศและในบางกรณี (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2533: 443-445)

ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือแบบโดยอ้อมในหลายศตวรรษที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างเห็นได้ชัดมากขึ้น โดยเฉพาะในเชิงประชากร สังคมการเมืองได้ขยายใหญ่กว่าเดิมและมีประเด็นปัญหา (issue) ต่างๆ มาก และสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น กลไกแห่งความเป็นประชาธิปไตยแบบโดยตรงย่อมไม่สามารถกระทำได้นั้น จึงพัฒนากลไกประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องถึงการมีส่วนร่วมโดยกลไกแห่งกลุ่มสนใจหรือกลุ่มผลักดัน (interest group or pressure group) และพรรคการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในประชาธิปไตยแบบตัวแทนในยุคปัจจุบันมีมากน้อยต่างกัน การไปออกเสียงลงคะแนน เป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูงจึงไม่ใช่เป็นเครื่องแสดงว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสมอไป ประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีมากกว่า 160 ประเทศ ย่อมมี “วัฒนธรรมทางการเมือง” ซึ่งแตกต่างกันออกไป อันมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2533: 445-446)

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

เกเบรียล แอลมอนด์ (Gabriel Almond อ้างในสมบัติ ชำรงชัยวงศ์ 2549: 652 อ้างถึงใน พลรบ เตจ๊ะสิงห์ 2555: 7) เป็นผู้ริเริ่มใช้คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture)” เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมต่างๆ โดย Almond ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึง แบบแผนของความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง

วัฒนธรรมมีความหมาย 3 ประการ คือ 1) หมายถึงความเลอเลิศหรือล้ำค่า เช่น คนตรีและกวีนิพนธ์ที่ได้รับการยกย่องนับเป็นร้อยๆ ปี 2) หมายถึงขนบธรรมเนียมประเพณี และ 3) หมายถึงผลผลิตจากการเรียนรู้ของมนุษย์ ความหมายที่ 3 ของ “วัฒนธรรม” นี้กว้างขวางที่สุด เรียกกันว่าเป็น “วัฒนธรรมตามนัยแห่งสังคมศาสตร์” และ “วัฒนธรรมทางการเมือง” ใช้ในความหมายนี้ สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการเมืองและมีผลสะท้อนต่อพฤติกรรมเชิงการเมือง (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2533: 446-447)

วัฒนธรรมทางการเมือง (political culture, la culture politique) เป็นแนวคิดที่นักคิดชาวตะวันตกกำหนดขึ้นมาเพื่อศึกษาด้านการเมืองโดยมีข้อสมมุติฐานว่า วัฒนธรรมของสังคมมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ระบบการกระทำ (action systems) ต่างๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม (social behavior) ของผู้คนในสังคม พฤติกรรมทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่คนแต่ละคนในสังคมร่วมกันกระทำขึ้นไปในทิศทางเดียวกันต่อการกระทำของตน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นระบบการกระทำร่วมกันของคนในสังคมก็คือสิ่งที่ เป็น “ความเหมือนร่วมกันของสาธารณะ” หรือ “ความเห็นร่วมกันของสาธารณะ” (public commonness) ที่มีต่อสถานะแวดล้อมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองในความหมายที่แคบ หมายถึง แนวโน้มด้านความรู้สึกลึกซึ้งที่มีต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง หรือหากกล่าวในอีกสำนวนหนึ่ง วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคม ประกอบด้วย ระบบความเชื่อถือสัญลักษณ์ที่แสดงออก และค่านิยมซึ่งให้กรอบความหมายต่อสถานการณ์ทางการเมือง ส่วนในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง วิถีชีวิต วิถีความคิด ความเคยชิน ค่านิยมของคนในสังคมรัฐที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพเชิงอำนาจทางการเมืองของรัฐ กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมทางการเมืองในนัยดังกล่าวจึงมีอิทธิพลอยู่เหนือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อำนาจการเมืองด้วยกันและก่อให้เกิดผลต่อเนื่องหรือผลกระทบในระบบการเมือง ระบบการปกครองรัฐ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ 2550: 3)

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2551: 4) ได้ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรมทางการเมืองไทย หมายถึง ความรู้สึกลึกซึ้ง ค่านิยม วิถีชีวิต วิถีความคิด ความเคยชินของคนในสังคมไทยที่มีความรู้สึกร่วมกันจนกลายเป็นพฤติกรรมทางสังคมของคนไทยและมีอิทธิพลต่อการกำหนดสถานะแวดล้อมทางการเมืองและการกำหนดสัมพันธภาพเชิงอำนาจทางการเมืองของไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในอดีตได้รับอิทธิพลที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ค้ำชู ระบบศักดินา นิยม และระบบอำนาจนิยม

แอลมอนด์ และ เวอบา (Almond และ Verba อ้างใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2544:160 อ้างถึงใน พลรบ เตชะสิงห์ 2555: 10-11) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของ วัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ ในสังคม และสามารถจำแนกวัฒนธรรมทางการเมือง ออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบ (The Parochial Political Culture)

เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ การเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็น และไม่ใส่ใจต่อระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความ จำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะการเมืองแบบคับแคบจะค้นพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจน และไร้การศึกษา เป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

2. วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The Subject Political Culture)

เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบ การเมืองต่างๆ ไป แต่ไม่สนใจเข้าร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการและไม่มีความรู้สึกรู้สึกว่าตนเองมี ความหมายหรือมีอิทธิพลต่อระบบการเมือง บุคคลเหล่านี้จะยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติ ตามกฎหมายของรัฐ โดยคุณธิ ลักษณะการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลาง เป็นกลุ่มที่ มีความรู้ ความเข้าใจกับระบบการเมืองโดยทั่วไปแต่มีความเชื่อว่าอำนาจรัฐเป็นของผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป ควรทำหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Political Culture)

เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ การเมืองที่ดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อควบคุม กำกับ ตรวจสอบ ให้ผู้ปกครองทางการเมืองปกครองเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน วัฒนธรรม การเมืองแบบมีส่วนร่วมจะเห็นได้จากชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือ ประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง

จากแนวคิดของ แอลมอนด์ และ เวอบา ดังกล่าว ถ้านำมาอธิบายลักษณะของ วัฒนธรรมทางการเมืองในประเทศต่างๆ อาจอธิบายได้ดังนี้คือ

ในประเทศที่ค่อยพัฒนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยากจนและไร้การศึกษา ประชาชนเหล่านี้ขาดโอกาสที่จะรับรู้และเข้าใจต่อระบบการเมืองและบทบาทของตนเองต่อระบบ การเมืองและมักจะถูกปลุกฝังด้วยความเชื่อดั้งเดิมแต่โบราณว่าการปกครองเป็นเรื่องของเจ้านาย ทำให้ผู้ปกครองสามารถครองอำนาจโดยไม่ถูกตรวจสอบจากประชาชน ลักษณะเช่นนี้คือวัฒนธรรม การเมืองแบบคับแคบ

ส่วนในประเทศกำลังพัฒนา แม้ประชาชนส่วนใหญ่จะยังคงยากจนและไร้การศึกษา และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ แต่ชนชั้นกลางที่มีโอกาสได้รับการศึกษาและมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่าจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่จะถูกปลูกฝังให้ยอมรับอำนาจรัฐ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าอำนาจทางการเมืองเป็นอำนาจของผู้ปกครองลักษณะเช่นนี้เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า

สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือในประเทศที่กำลังพัฒนา ที่กลุ่มคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง และตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของตนต่อระบบการเมือง ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุม กำกับ ตรวจสอบ การบริหารของผู้ปกครองให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

อย่างไรก็ตาม แอลมอนด์ เวอบา ยังชี้ให้เห็นว่า เป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นว่าในสังคมต่าง ประเทศมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดแบบหนึ่ง โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะประชาชนในสังคมนั้นๆ มักมีแนวความคิดที่แตกต่างกันในเรื่อง ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจ ทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นด้วย แอลมอนด์ และ เวอบา สรุปได้ว่า ในสังคมต่างๆ ประชาชนมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน (อ้างใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2549:667-668 อ้างถึงใน พลรบ เตจ๊ะสิงห์ 2555: 11-12)

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมไพร่ฟ้า (The Parochial-Subject Culture)

เป็นแบบที่ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับอำนาจของผู้นำ (เผ่า หมู่บ้าน เจ้าของที่ดิน) แต่ประชาชนได้พัฒนาความจงรักภักดีไปสู่ระบบการเมืองที่มีขอบเขตกว้างกว่าเผ่า หมู่บ้าน และเจ้าของที่ดิน โดยยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางให้อยู่เหนือกว่า แต่ประชาชนก็ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือแม้ได้รับสิทธิก็ยังไม่สนใจ รวมถึงไม่คิดว่าตนจะมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชนยังคงความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมแต่ไม่ยอมรับอำนาจเด็ดขาดของหัวหน้าเผ่าอย่างเคร่งครัด แต่หันมายอมรับระเบียบกฎหมายของรัฐบาลกลาง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (The Subject-Participant Culture)

เป็นแบบที่ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง โดยคิดว่าตนมีบทบาทและมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ จึงเกิดการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองขึ้นแต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีประชาชนอีกบางส่วนยังคงเมินเฉยและไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรูปแบบนี้ในระยะแรกอาจทำให้ระบบ

การเมืองไม่มั่นคง แต่หากดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง จะมีอิทธิพลให้กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าหรือแบบอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าทีและทัศนคติหันมาสนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (The Parochial Participant Culture)

เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในประเทศเกิดใหม่ และเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือ ประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แต่จะถูกปลุกเร้าในเรื่องผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อรักษาประโยชน์ของตนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง โดยกลุ่มชนหนึ่งอาจมีแนวคิดเอนเอียงไปทางอำนาจนิยม ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งอาจเอนเอียงไปทางประชาธิปไตย ลักษณะความขัดแย้งทำให้โครงสร้างทางการเมืองไม่อิงอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. แนวคิดปัจเจกชนนิยม (individualism) หมายถึง ความรู้สึกที่ว่าคนแต่ละคนมีคุณค่าในตัวเอง
2. ความเชื่อในระบบสังคมเปิด (open society) คือ บุคคลจะต้องมีใจกว้างยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ต้องมีความไว้วางใจและยอมรับความสามารถของบุคคลอื่น มีการยอมให้ตั้งกลุ่มต่างๆ โดยสมัครใจเพื่อเป็นหนทางแสดงความคิดเห็น
3. การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การกระทำของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมุ่งหวังให้การกระทำนั้นส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของผู้ใช้อำนาจทางการเมืองหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในทิศทางที่ตนต้องการ (ฉานทิธี สันตะพันธ์ 2549: 2-3)

จากพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมา จะพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยหลักแล้วจะอยู่ภายใต้บทบาทของชนชั้นนำเป็นสำคัญ ในขณะที่ประชาชนมีบทบาทหลักเพียงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียว ส่งผลให้การพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในภาคประชาชนเป็นไปอย่างเชื่องช้า (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 81)

การเสริมสร้างวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถเกิดขึ้นได้ โดยกระบวนการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองแก่พลเมือง (Civic education) สองแนวทาง คือ แนวทางแรก ได้แก่ กระบวนการที่เป็นทางการ เช่น ปรับปรุงหลักสูตร

การศึกษาทั้งในและนอกระบบเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองแก่พลเมือง และแนวทางที่สอง กระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เช่น การรวมกลุ่มอย่างสมัครใจ (Voluntary associations) และการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ซึ่งจะช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมในวิถีสาธารณะ และปลูกฝังความผูกพันกับชุมชน (Community attachment) หรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและชุมชน (Group identity) ได้อย่างเป็นธรรมชาติ (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 64)

5. แนวคิดการพัฒนาการเมือง

การพัฒนาการเมือง (Political Development) เป็นคำที่เริ่มใช้กันในวงวิชาการ รัฐศาสตร์เมื่อทศวรรษที่ 1960 โดยพัฒนามาจากการเรียนการสอนวิชาการเมืองเปรียบเทียบ (comparative politics) การพัฒนาการเมืองใช้เป็นมาตรฐานทางความเชื่อในทางการเมืองในเรื่องที่ว่า การเมืองในประเทศต่างๆต่างก็สามารถพัฒนาเข้าสู่สภาวะทางการเมืองที่ “ดีกว่า” แบบหนึ่ง การวัดการพัฒนาการเมืองบางทีก็เรียกว่า “การทำการเมืองให้มีความทันสมัย (political modernization)” การศึกษาวิชาการพัฒนาการเมืองมีมีโนทัศน์หลักที่สำคัญคือสถาบันทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมือง

ลิจิต ชีระเวคิน ได้กล่าวว่าคำว่า การพัฒนาการเมือง (political development) เป็นศัพท์ทางรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หลังจากที่เจ้าอาณานิคมได้ถอนกำลังออกไปจากประเทศที่ตนเคยเป็นเจ้าอาณานิคมมาก่อน พื้นที่ที่มีการถอนออกจากอดีตอาณานิคมหลายประเทศ กลับตกอยู่ในสภาพสงครามกลางเมือง มีการสู้รบกันระหว่างฝ่ายต่างๆ จนแยกออกเป็นหลายประเทศ ตัวอย่างที่ชัดที่สุดคืออินเดียซึ่งแยกออกเป็นอินเดียและปากีสถาน ต่อมาก็แยกเป็นประเทศบังคลาเทศอีกประเทศหนึ่ง สิ่งซึ่งทำให้เจ้าอาณานิคมหลายประเทศไม่เข้าใจก็คือ ก่อนการถอนออกไปนั้นได้มีการร่างรัฐธรรมนูญและข้อตกลงต่างๆ ไว้เป็นอย่างดี แต่ทันทีที่ถอนกำลังออกไป กลับกลายเป็นการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ระหว่างกลุ่มซึ่งมีศาสนาต่างกัน และระหว่างกลุ่มซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองและอุดมการณ์ เมื่อมีการพยายามหาคำตอบจากปรากฏการณ์ดังกล่าวโดยนักรัฐศาสตร์ก็ได้คำตอบสั้นๆ ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการพัฒนาการเมือง (วิกิพีเดีย, 2558)

ชยอนันต์ สมุทวณิช (อ้างถึงในธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2547: 343 อ้างถึงในสิวตาดี้ มกชาติ 2554: 43) ให้ความหมายการพัฒนาการเมืองเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ ที่มีผลกระทบต่อระบบและกระบวนการทางการเมือง โดยที่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นในลักษณะทำให้ระบบการเมืองและกระบวนการทางการเมือง

สามารถเปิดกว้างให้กลุ่มบุคคลในสังคมที่ต้องการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองสามารถถือครอง และใช้อำนาจนี้ รวมทั้งประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การพัฒนาการเมืองจึงเป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเอง โดยพลังทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยทั่วไปเป็นตัวผลักดัน

อัลเฟรด ไดแมนท์ (Alfred Diamant) (อ้างถึงในลินดา สมประสงค์ 2548: 21) กล่าวว่า การพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของความสามารถของระบบมากกว่าเรื่องของการมีรูปแบบ สถาบัน หรือนโยบายเพื่อการปกครองของรัฐบาลเท่านั้น การพัฒนาการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่ต้องการความสามารถของรัฐเพิ่มมากขึ้น เพื่อความสำเร็จ ความต่อเนื่องของรัฐบาลหรือเสถียรภาพและการสร้างองค์การใหม่ๆ ขึ้น

เซมวล เอ็น ไอเซนสตัดท์ (Samual N. Eisenstadt) (อ้างถึงในลินดา สมประสงค์ 2548: 21) มีความเห็นว่าการพัฒนาการเมือง หมายถึง ความสามารถของระบบการเมืองที่จะสามารถสนองตอบหรือปรับตัวได้เสมอกับความต้องการทางการเมือง หรือ องค์กรทางการเมือง และความสามารถอันนี้ย่อมจะมีความคล่องตัวเมื่อเกิดปัญหาขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาของภายในระบบการเมืองเอง หรือจากภายนอกระบบการเมืองและเขาเห็นว่าการพัฒนาการเมืองมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. มีการทำให้เกิด โครงสร้างทางการเมืองที่มีความแตกต่างในบทบาทและสถาบันการเมืองมากขึ้น มีจุดหมายทางการเมืองที่ชัดเจน เป็นศูนย์กลางที่คนส่วนใหญ่ยึดถือและขึ้นต่อรัฐบาลเดียวกัน

2. ขอบข่ายของกิจกรรมทางการเมือง การบริหาร และการรักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยของปวงชนจะต้องแผ่ขยายไปอย่างทั่วถึง

3. อำนาจทางการเมืองจะต้องแผ่ขยายไปยังกลุ่มชนทุกหมู่เหล่าโดยทั่วถึง

4. มีผู้นำสมัยใหม่เข้าไปแทนผู้นำสมัยเก่า และเป็นที่ยอมรับถูกต้องตามกฎหมาย

อัลมอนด์และเพาเวล (Almond and Powell อ้างถึงในสุจิต บุญยงการ 2547: 9 อ้างถึงในศิวตาดิ มกชาติ 2554: 43) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองว่า

1. การแบ่งแยกความแตกต่างใน โครงสร้างทางการเมือง ลักษณะนี้เช่นเดียวกันกับที่พายได้กล่าวไว้

2. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบของทางโลก (Secularization of Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมจารีตประเพณีมักเป็นแบบที่ไม่มีเหตุผล ยึดถือในเรื่อง โชคลางหรือความเชื่อที่มีติดต่อกันมาโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ส่วนการทำวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นแบบ ทางโลกนั้น หมายถึง การทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นแบบมีเหตุมีผล มิใช่เป็นเรื่อง โชคลางหรือความเชื่ออย่างงมงาย เป็นแบบที่คำนึงถึงข้อเท็จจริง คือการเชื่อในเรื่องหนึ่ง

เรื่องใดหรือกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องพิจารณาจากข้อมูลที่เป็นจริง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้เป็นของสังคมอุตสาหกรรม

3. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) หมายถึง ความเป็นอิสระของหน่วยต่างๆ ในระบบ เช่น หน่วยการปกครองท้องถิ่น ระบบพรรคการเมือง ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีการจัดองค์การที่ดี และสามารถดำเนินงานได้โดยมีอิสระพอสมควร

ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ 2547 :7-8 อ้างถึงในศิวาคี มกชาติ 2554: 40-42) ได้รวบรวมความหมายของการพัฒนาการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ให้ไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการเมืองอันจำเป็นต่อการปรับปรุงและพัฒนาเศรษฐกิจ

2. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม

3. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นสมัยใหม่

4. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งมีลักษณะที่

รัฐบาลมี

อำนาจครอบคลุมทั่วประเทศ ประชาชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอิทธิพลของลัทธิชาตินิยม และมีความเป็นพลเมืองของรัฐอย่างแท้จริง สถาบันของรัฐจะต้องสามารถดำเนินนโยบายที่สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิชาตินิยมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ

5. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย

6. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการระดมประชาชนให้มีส่วนร่วมทาง

การเมือง

7. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

8. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของความมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงที่เป็น

ระเบียบ

9. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการระดมกำลังและอำนาจ อันหมายถึง

ประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการทำงาน

10. การพัฒนาการเมือง เป็นลักษณะอันหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมพายไม่ได้ระบุว่าความหมายของการพัฒนาการเมืองทั้ง 10 ความหมายนั้นผิด เพียงแต่กล่าวว่าอาจไม่สมบูรณ์เท่านั้น เขาได้เสนอแนะการมองการพัฒนาการเมืองในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ให้พิจารณาถึงองค์ประกอบของการพัฒนาการเมือง

พายได้เสนอองค์ประกอบสามประการของการพัฒนาการเมืองไว้ (ลินดา สมประสงค์ 2549: 18) ดังนี้

1. ความเท่าเทียมกัน (Equality) ความเท่าเทียมกันนี้มีได้หมายแต่เฉพาะความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย หรือสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่ยังรวมรวมถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระบบประชาธิปไตยและในระบบเผด็จการเป็นแต่เพียงในระบบเผด็จการ การเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการระดมพลังจากรัฐบาล ความเท่าเทียมกันนี้ ยังหมายถึงการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคลไม่ใช่ใช้ชาติตระกูลเป็นเกณฑ์
2. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) ความสามารถนี้เกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย (Output) ของระบบ เป็นเรื่องของความสามารถของระบบว่าจะผลักดันสังคมและระบบเศรษฐกิจได้มากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องของประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐบาล รวมตลอดทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาล ระบบการเมืองที่สามารถแล้วมักมีความสามารถสูงในการตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของประชาชนได้อย่างดี มีความสามารถที่จะให้นโยบายได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการทำงานของรัฐบาลเป็นเรื่องของ “อาชีพ” ไม่ใช่เรื่องสมัครเล่น จะต้องยึดถือความเป็นเหตุเป็นผล (Rationality) และหลักของทางโลก (Secular) ในการบริหารงาน

3. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว จำ ต้องมีการจำแนกหน่วยงานออกไปตามความสามารถเฉพาะอย่าง มีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจง ถือว่าเป็นการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ แต่การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ใช่ก่อให้เกิดความแตกแยก และเป็นอิสระเอกเทศ แต่จะต้องมีการร่วมมือกัน ประสานงานกัน และต้องสอดคล้องกับการรวมตัวกันในชาติ

พ.ร.บ. สถาปนากองเมือง พ.ศ. 2551

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก โดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองหลายประการ ประกอบด้วย

1. หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยในมาตรา 78 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยใน (7) ได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งจัดให้มีสภา

พัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระ เพื่อติดตามสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

2. หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน โดยในมาตรา 57 วรรค 2 ได้กำหนดให้การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

3. หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในมาตรา 87 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใน (4) ได้กำหนดให้ “ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการ ดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ (5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

เพื่อให้เจตนารมณ์การจัดตั้งสภาพัฒนาการเมืองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในบทเฉพาะกาลมาตรา 303 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ว่า ในวาระเริ่มแรก ให้คณะรัฐมนตรีที่เข้าบริหารราชการแผ่นดินหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเป็น ครั้งแรก ตามรัฐธรรมนูญนี้ ดำเนินการจัดทำกฎหมายว่าด้วยสภาพัฒนาการเมืองตามมาตรา 78 (7) วัตถุประสงค์การจัดตั้งสภาพัฒนาการเมือง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองตามมาตรา 87 (4)

ดังนั้น คณะรัฐมนตรี สมัย พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ จึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. ต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบเป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2550 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2551 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2551 (สภาพัฒนาการเมือง, 2558)

พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ.2551 ”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“องค์กรภาคประชาสังคม” หมายความว่า

(1) ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมซึ่งรวมกันเป็นสภาองค์กร
ชุมชนตำบล ตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน

(2) องค์กรภาคประชาสังคมอื่นที่จัดแจ้งการจัดตั้งตามพระราชบัญญัตินี้

“ประธานสภา” หมายความว่า ประธานสภาพัฒนาการเมือง

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกสภาพัฒนาการเมือง

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง

“สถาบัน” หมายความว่า สถาบันพระปกเกล้าตามกฎหมายว่าด้วยสถาบัน

พระปกเกล้า

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานสภาพัฒนาการเมืองซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ
ในสถาบัน“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการสถาบัน

มาตรา 4 ให้ประธานรัฐสภารักษากฎการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1 สภาพัฒนาการเมือง

มาตรา 5 ให้มีสภาพัฒนาการเมือง มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการเมืองในระบบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนมี
ความเข้มแข็งในทางการเมือง โดยมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 5 ให้สภาพัฒนาการเมืองมีอำนาจ
หน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งการดำเนินการต่อไปนี้

(ก) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีภายใต้แผนพัฒนาการเมือง รวมทั้ง

งบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามแผน

(ข) ติดตามสอดส่องและประสานงานกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ
รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรต่างประเทศหรือระหว่าง
ประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการนำแผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่าง
เคร่งครัด

(ค) ประสานการดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติตาม
แผนพัฒนาการเมือง

(2) เสริมสร้างวัฒนธรรมอันดีทางการเมือง วิถีชีวิตประชาธิปไตย และ
ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(3) ส่งเสริมและพัฒนาการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเมืองและ
สถาบันทางการเมือง รวมทั้งการดำเนินการดังต่อไปนี้

(ก) ส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม และประสานงาน
กับผู้ตรวจ การแผ่นดิน สถาบันการเมือง องค์การตามรัฐธรรมนูญ ให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทาง
จริยธรรมและ ประมวลจริยธรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

(ข) ประสานให้สถาบันการเมือง ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ
รัฐวิสาหกิจ เห็นความสำคัญและร่วมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ
ของหน่วยงานดังกล่าว

(4) ส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง รวมทั้ง
การดำเนินการต่อไปนี้

(ก) สนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมให้เกิดความเข้มแข็ง

(ข) ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาค
พลเมืองในการเผยแพร่และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองไทยระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(ค) เผยแพร่และส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมือง สิทธิ และหน้าที่ของ
พลเมืองตลอดจนการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชน และเครือข่ายในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
สมานฉันท์ในความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภูมิภาค และวัฒนธรรมรวมทั้งการแก้ไขปัญหา
ความขัดแย้งโดยสันติวิธี

(ง) ส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือประชาชน ชุมชน และองค์กรภาคประชา
สังคมให้สามารถใช้สิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูล
ข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนด้านต่าง ๆ ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น
การตัดสินใจทางการเมือง การจัดทำบริการสาธารณะและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

(จ) ร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชนเพื่อ
ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(5) กำกับดูแลการบริหารโดยทั่วไป รวมทั้งการดำเนินการต่อไปนี้

(ก) วางระเบียบเกี่ยวกับการเงิน ทรัพย์สิน และหลักเกณฑ์วิธีการในการใช้จ่ายเงินกองทุน

(ข) กำหนดนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานของสำนักงาน

(ค) จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และเผยแพร่ต่อสาธารณชน

(6) ดำเนินการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ การดำเนินการของสภาพัฒนาการเมืองต้องมีความเป็นอิสระเป็นกลางทางการเมือง และการจัดทำแผนพัฒนาการเมืองให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนจากทุกภาคส่วนทางสังคม และจากภูมิภาคต่าง ๆ

ฯลฯ

มาตรา 31 ให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองขึ้นในสถาบันเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

มาตรา 33 การใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามมาตรา ๓๑ ให้คำนึงถึงกิจกรรมที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) กิจกรรมที่มีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง การพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และสถาบันทางการเมือง รวมทั้งสถาบันอื่นที่เกี่ยวข้อง

(2) กิจกรรมที่เป็นการสนับสนุนหรือส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการเมือง สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนที่พึงมีภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(3) กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของประชาชน ชุมชน หรือองค์กร ภาคประชาสังคม โดยเฉพาะบทบาทของประชาชน ชุมชน หรือองค์กรภาคประชาสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) การศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับ (1) (2) หรือ (3)

(5) กิจกรรมอื่นตามวัตถุประสงค์ของกองทุนที่สภาพัฒนาการเมืองเห็นสมควร (สภาพัฒนาการเมือง, 2558)

6. ทฤษฎีความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict theory) เป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะ การแข่งขันกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก (มหาวิทยาลัยบูรพา 2545: 1-2)

ความขัดแย้ง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือ วิธีการ หรือทั้งสองอย่าง แต่เป็นการพึงพาอาศัยในทางลบ อาจกล่าวอย่างกว้างๆ ได้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการต้องการจริงหรือศักยภาพที่จะเกิดตามต้องการ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2540: 11) (มศว.)

วิกิพีเดีย (2550: 1) (วิกิพีเดีย เรื่อง การเมือง) ได้จำแนกคำว่าการเมืองไว้เป็น 6 กลุ่ม โดยกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง คือ กลุ่มที่สาม มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งที่เนื่องจากทรัพยากรของชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ผู้คนซึ่งต้องการใช้ทรัพยากรนั้นมีอยู่มากและความต้องการใช้ไม่มีขีดจำกัด การเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่คนในสังคมไม่อาจตกลงกันได้หรือเกิดมีความขัดแย้งขึ้น อย่างไรก็ตาม การเมืองในลักษณะนี้มีข้อโต้แย้งอยู่มากว่า หากไม่อาจยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ บ้านเมืองย่อมตกอยู่ในสภาวะยุ่งยากวุ่นวาย ต่อมาจึงมีผู้ให้มุมมองทางการเมืองใหม่ว่าเป็นเรื่องของการประนีประนอมความขัดแย้งมากกว่าเป็นเรื่องของความขัดแย้ง

ลิวอิส เอ. โคเซอร์ (Lewis A. Coser) เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้ง ที่มองว่า ความขัดแย้ง ก่อให้เกิดผลทั้งด้านบวกและด้านลบ และอธิบายว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ เพราะ ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสถานะหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน โคเซอร์มีความเห็นว่าความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สามารถทำให้สังคมเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้ เพราะหากสมาชิกในสังคมเกิดความไม่พึงพอใจต่อสังคมที่เขาอยู่ เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้น ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของเขาได้ นอกจากนี้ โคเซอร์ ยังเสนอว่า ความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์ พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือ และสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยบูรพา 2545: 3)

ลิจิต ชีรเวทิน (2552: 1) กล่าวว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติเมื่อมนุษย์อยู่กันเป็นสังคม ซึ่งจะต้องมีความขัดแย้งในแง่อำนาจ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคมและสิ่งที่เป็น

นามธรรม เช่น ความขัดแย้งเรื่องการพัฒนากับการรักษาภูมิทัศน์ โดยผู้ขัดแย้งต่างไม่มีส่วนได้เสียกับ 3 ตัวแปรแรก การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง มีความเป็นไปได้อยู่ด้วยกัน 4 วิธี ดังนี้

1. การเจรจา ซึ่งคู่กรณีที่มีความขัดแย้งต้องยินดีที่จะเจรจาเพื่อหาข้อยุติ โดยการเจรจานั้นต้องไม่ใช่ลักษณะของ zero-sum game คือผู้ชนะได้ทุกอย่าง ผู้แพ้เสียทุกอย่าง จะต้องมีลักษณะเป็น positive-sum game หรือ win win โดยต่างฝ่ายต่างพอใจแม้จะไม่เต็มທີ່ที่จะตกลงกันในการจัดระเบียบใหม่ของสังคมทั้งในทางการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ สังคม และค่านิยมที่เป็นนามธรรม เงื่อนไขสำคัญของการเจรจาคือทั้งสองฝ่ายต้องเห็นว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดที่จะกลับไปสู่ความสงบและสันติสุขบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน (ลิจิต ซีรเวคิน 2553: 3)

การเจรจาเพื่อหาทางยุติความขัดแย้งมีเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ทั้งสองฝ่ายพร้อมและยินดีที่จะเจรจาเพื่อหาข้อยุติอย่างสันติวิธี โดยทั้งสองฝ่ายต้องมีความเชื่อมั่นว่าปัญหาความขัดแย้งนั้นมีทางออก

ประการที่สอง การเจรจาเพื่อยุติความขัดแย้งที่คุกรุ่นต่างกันมาก ฝ่ายที่มีกำลังอำนาจในการต่อรองสูงกว่าอาจไม่ยอมเจรจา

ประการที่สาม เป้าหมายของการเจรจาจะต้องเป็นที่พอใจมากที่สุดของทั้งสองฝ่าย ต้องมีการอ้อมยอม และทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์เป็นที่พอใจ

ประการที่สี่ กระบวนการเจรจาต้องดำเนินไปอย่างยุติธรรมและมีความจริงจังต่อกัน

ประการที่ห้า การเจรจาต้องมีความมั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาหรือตามข้อตกลงจากการเจรจา

ประการที่หก การเจรจาจะกระทำได้ง่ายขึ้น หากมีผู้ที่เป็นกลางและเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย (ลิจิต ซีรเวคิน 2552: 1-2)

2. การใช้ผู้ไกล่เกลี่ย โดยมีบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภายในชุมชนการเมืองนั้นหรือนอกชุมชนการเมืองนั้นก็ตาม ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหาทางออกโดยเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย

3. การปล่อยให้สถานการณ์ดำเนินต่อไปโดยไม่มีการแก้ไข หากแต่ประคับประคองไม่ให้นานปลายใหญ่โต

4. การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงเพื่อให้รู้แพ้รู้ชนะ (ลิจิต ซีรเวคิน 2553: 3)

การดำรงอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมการเมืองนั้น ย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในระดับบุคคลหรือในระดับสังคม เนื่องจากโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์มิได้ถือกำเนิดมาเหมือนกันทุกประการ

ในบริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน ประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ความขัดแย้งในด้านนโยบายสาธารณะ ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งด้านแรงงาน รวมถึงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝักฝ่ายที่ตรงข้าม กัน ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การเผชิญหน้ากันระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนกลุ่มทาง การเมืองคนละขั้วมีแนวโน้มที่จะเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรง อันอาจนำไปสู่วิกฤตการณ์ความ แดกแยกทางสังคมได้ในที่สุด (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 150)

สำหรับกระบวนการจัดการและแก้ปัญหาคความขัดแย้งแบบสันติวิธี มีวิธีการที่สามารถ ดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ในกรณีที่พบว่าความขัดแย้งกำลังก่อตัว แนวทางการจัดการเพื่อ คลี่คลายปัญหาคความขัดแย้งที่เหมาะสมคือ การเสนอแนวทางไต่สวนสาธารณะ (Public hearing) ในกรณีที่ความขัดแย้งเกิดขึ้นและนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายที่ตรงข้ามกัน แนวทางการ จัดการปัญหาคความขัดแย้งที่เหมาะสมก็คือ การสร้างพื้นที่สำหรับการสานเสวนาระหว่างฝ่ายที่ ขัดแย้งผ่านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยแบบมีคนกลาง สำหรับกรณีที่ปัญหาคความขัดแย้งได้เกิดขึ้น และสิ้นสุดลงแล้ว แนวทางการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธีที่เหมาะสมคือ กระบวนการ ยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative justice) ซึ่งเป็นกระบวนการเยียวยาปัญหาคความขัดแย้งโดยให้ ความสนใจในการฟื้นฟูแก่เหยื่อและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อมากกว่าการให้คุณค่าเรื่องการลงโทษผู้ทำ ผิด (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 151-152)

7. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญพิมล คชภักดี (2542) สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ศึกษาเรื่อง แนวคิดการเมืองสีเขียวกับนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย: แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พบว่า 1) โครงสร้างทางการเมืองของประเทศไทยยังมีลักษณะของ การรวมอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการจัดสรรทรัพยากรไว้ที่รัฐและรวมถึง ทักษะคดี วิสัยทัศน์ และพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจที่แต่ในกรอบแนวคิดในเรื่องการเติบโตและ ความทันสมัย และมักแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพรรคพวก จึงทำให้นโยบายที่ออกมานั้น ไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ รวมถึงทำให้เกิดการสูญเสียทาง สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ไม่สามารถประเมินค่า และเรียกให้กลับคืนมาเช่นเดิมได้ 2) ในส่วนของประชาชนได้มีการตื่นตัวในทางการเมืองมากขึ้น เนื่องจากในอดีตเคยได้เรียนรู้ ผลกระทบจากนโยบายของรัฐที่พวกเขาไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ทำให้เกิดการ

รวมตัวของประชาชน และบางกลุ่มได้พัฒนาเป็นองค์กรเอกชน เพื่อผลักดัน กัดค้าน ประท้วง นโยบายของรัฐที่ทำให้เกิดปัญหา เพื่อปกป้องทรัพยากรในชุมชนและวิถีชีวิตของพวกเขา ซึ่งการรวมตัวของประชาชนอย่างเข้มแข็งเช่นนี้ สามารถทำให้ประชาชนคานอำนาจกับระบบการเมืองที่ใช้อำนาจในทางมิชอบ และกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ที่แสวงหาประโยชน์

จากทั้ง 2 ข้อ ที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ในอนาคตประเทศไทยจะต้องเผชิญปัญหาความขัดแย้งในสังคมที่รุนแรงมากขึ้น ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาจะต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชน โดยต้องมีการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายและการจัดสรรทรัพยากร รวมถึงให้กระบวนการทางสังคมเป็นตัวผลักดันในการพัฒนาทัศนคติ วิสัยทัศน์ และพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจ และผู้ที่กำลังก้าวเข้ามาทำงานในทางการเมือง ให้เกิดวิสัยทัศน์การบริหารแบบประชาธิปไตย โดยยอมรับฟังความเห็นของและรับใช้ประชาชนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ทั้งรัฐและประชาชนต้องหันมาทำความเข้าใจและประสานผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบในเรื่องความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก

วรรณธนา ชี้อตรง (2549) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมา: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชน และเป็นการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ

อาทิตยา จำรูญจันทร์ (2551) สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศึกษาเรื่อง ความยากจนกับการพัฒนาประชาธิปไตย: กรณีศึกษาตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับดี แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุด และมีส่วนร่วมในการลงสมัครรับเลือกตั้งน้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นผลมาจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้เงินทุนสนับสนุนสูง และต้องอาศัยประชาชนที่ผูกพันกับระบบอุปถัมภ์เป็นฐานเสียง

ชุมพล อุ่นพัฒนาศิลป์ (2553) คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาเรื่อง ความถดถอยของประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลทักษิณและปูดิน: ความท้าทายต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย พบว่า ลักษณะหรือสภาวะการณ์ของรัฐที่เป็นผู้ล่ายังเป็นเงื่อนไขให้เกิดความถดถอยทางประชาธิปไตย กล่าวคือ

ภายใต้ระบอบทักษิณและปูตินความถดถอยทางประชาธิปไตยในแง่การไม่เคารพเสียงส่วนน้อย เกิดขึ้นในลักษณะที่ความขัดแย้งอันเกิดจากเสียงส่วนน้อยในสังคมจะนำไปสู่การยอมรับต่อมาตรการที่เผด็จการและรุนแรงมากขึ้นของสังคมโดยทั่วไป รัฐที่เป็นผู้ล่าซึ่งสร้างเงื่อนไขให้เกิดลักษณะความถดถอยทางประชาธิปไตยดังกล่าวคือ รัฐที่เป็นผู้ล่ามีการจัดการข้อตรงข้าม

ภายใต้ระบอบทักษิณและปูตินความถดถอยทางประชาธิปไตยในแง่วัฒนธรรมทางการเมือง เกิดขึ้นในลักษณะที่สังคมการเมืองที่มีวัฒนธรรมการปกครองแบบลำดับชั้นสูง หรือมีการปกครองในแนวตั้งมากจนเกิดอำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดได้ง่าย เกิดวัฒนธรรมการร่วมมือกันระหว่างบางกลุ่มบางพวกเพื่อรักษาและเสริมอำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดให้มีความมั่นคงและมากขึ้น ทำให้ในสังคมมีวัฒนธรรมที่ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ศูนย์กลางอำนาจ

มานัต อินทอง (2554) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ศึกษาเรื่อง บทบาทของวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่มีต่อการสร้างประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารือ ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า บทบาทของวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่มีต่อการสร้างประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารือที่สำคัญ คือ บทบาทในการสื่อสารทางการเมือง บทบาทในการนำเสนอประเด็นนโยบายสาธารณะและบทบาทในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการส่งเสริมให้ประชาชนได้ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นสาธารณะและหาทางออกร่วมกันเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าปัจจัยร่วมที่นำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตย ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การเสริมสร้างสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคให้แก่ประชาชน ในขณะที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ระบบอุปถัมภ์ ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมเฉพาะการออกเสียงเลือกตั้งนั้น เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย เป็นการศึกษาถึงที่มาและสาระของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ รวมทั้งรูปแบบและวิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือซึ่งเป็นประชาธิปไตยทางตรงเพื่อมาพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย ที่ปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบตัวแทน ที่เน้นการเลือกตั้งเป็นหลัก แต่กลับมิได้ส่งเสริมปัจจัยที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาของระบบประชาธิปไตย สำหรับประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือนี้เป็นแนวความคิดที่ยังไม่แพร่หลายมากนักในประเทศไทย ดังนั้น การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างจึงค่อนข้างมีข้อจำกัด

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ แม้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทยมากนัก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ค่อนข้างมีความเป็นนามธรรมสูง ดังนั้น ประชากรจึงถูกจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญทางด้านรัฐศาสตร์ เป็นสำคัญ สำหรับประชาชนทั่วไปซึ่งอาจยังไม่มีความรู้ความเข้าใจดีพอ หากนำมากำหนดเป็นประชากรด้วยแล้ว ผลลัพธ์อาจไม่ต่างจากการสำรวจความคิดเห็น (PoM) ทำให้ไม่สามารถนำมาอ้างอิงในทางวิชาการได้ การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างจึงมีดังนี้

1.1 ประชากร ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรภาคประชาสังคม (NGO)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยค้ำนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลือกสามารถเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ภายใต้เหตุผลความจำเป็นดังกล่าว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ จำนวน 4 คน คือ

- 1) รศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ อดีตอาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2) ศ.ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 3) ผศ.วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
- 4) รศ.ยุทธพร อิสระชัย อาจารย์จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ ผู้วิจัยจะพิจารณาจากนักวิชาการที่เป็นอาจารย์ทางรัฐศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของรัฐ โดยเริ่มจากการพิจารณา มหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นหลัก เนื่องจาก คณะรัฐศาสตร์ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยเอกชนมีจำนวนน้อยมากและส่วนใหญ่อยู่ในต่างพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะทาง จากนั้นจึงพิจารณามหาวิทยาลัยของรัฐ โดยให้น้ำหนักทั้งที่เปิดสอนในระบบปิดและระบบเปิด รวมถึงเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไปทางรัฐศาสตร์ เมื่อได้รายชื่อมหาวิทยาลัยแล้วจึงพิจารณารายชื่อคณาจารย์ของแต่ละมหาวิทยาลัย ที่มีผลงานวิจัย บทความ บทสัมภาษณ์ หรือการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือหรือที่เกี่ยวข้องนำเสนอผ่านทางสื่อต่างๆ โดยเน้นการกระจายกลุ่มตัวอย่างให้ได้มากที่สุดแม้ในมหาวิทยาลัยหนึ่งๆ จะมีอาจารย์ที่สามารถเป็นกลุ่มตัวอย่างได้หลายท่าน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไม่โน้มเอียงไปในทางหนึ่งทางใด

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน คือ

- 1) ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
- 2) ดร.ถวิลวดี บุรีกุล
- 3) ศ.เสนห์ จามริก

การพิจารณากลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจะพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ ทางด้านรัฐศาสตร์ โดยพิจารณาจากประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน ประสบการณ์ งานเขียน งานวิจัย ผลงาน และการเป็นที่ยอมรับในวงการรัฐศาสตร์ เพื่อให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเข้าใจถึงสังคม ความเป็นมา การเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย เพื่อนำประสบการณ์ที่ได้รับการสั่งสมมาเป็นเวลานานจากการที่ได้ศึกษาหาข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงทั้งในและต่างประเทศมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ คาดการณ์ แนวโน้ม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้ได้คำตอบที่ครอบคลุม ครบทุกมิติ

1.2.3 กลุ่มตัวอย่างองค์กรภาคประชาสังคม (NGO) จำนวน 3 คน คือ

- 1) ดร.ลัดดาวัลย์ ดันติวิทยาพิทักษ์
- 2) นายสน รูปสูง
- 3) นายวัลลภ ตั้งคณานุรักษ์

การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างองค์กรภาคประชาสังคม (NGO) ผู้วิจัยจะเริ่มจากการพิจารณารายชื่อบุคคลที่ทำงานภาคประชาสังคม โดยมุ่งเน้นที่ประวัติการทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน เป็นผู้ที่มีแนวคิด ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างชัดเจน รวมทั้งผลงานอันเป็นที่ยอมรับของสังคมและในหมู่ประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้

ได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถเชื่อมโยงประชาธิปไตยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากวิชาการไปสู่การปฏิบัติจริงของภาคประชาชน เป็นตัวแทนสะท้อนประเด็นปัญหาต่างๆ และความต้องการของภาคประชาชน เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือและนำไปสู่การวางรูปแบบร่วมกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และการสำรวจภาคสนาม (Survey Research) ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ดังนี้

2.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี บทความ รายงาน ผลการวิจัย วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ วารสาร ห้องสมุด และจากเว็บไซต์ต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

2.2 การสำรวจภาคสนาม (Survey Research) เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีการนัดหมายในเรื่องวัน เวลา และสถานที่ไว้ล่วงหน้า โดยในการสัมภาษณ์จะใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างลักษณะปลายเปิด เพื่อรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นต่างๆ จากผู้เชี่ยวชาญทางรัฐศาสตร์ มาสังเคราะห์ร่วมกับเนื้อหาในเอกสารให้ได้ผลลัพธ์ที่มีความเข้มข้นขึ้น รวมทั้งการแปลความในเนื้อหาที่มีความเป็นนามธรรมให้เห็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยคำถามจะมุ่งให้ได้คำตอบในประเด็นหลักๆ คือ ที่มา สาธารณะ รูปแบบ และวิธีการ ของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือที่จะมาใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย องค์ประกอบของการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

2.2.1 การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากการประมวลความรู้จากแหล่งต่างๆ และการทบทวนวรรณกรรม ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด โดยจะใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามเดียวกันในทุกกลุ่มตัวอย่าง การตั้งประเด็นคำถามจะใช้กรอบแนวคิดเป็นตัวตั้งและตั้งคำถามเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด และเพื่อมุ่งเน้นให้ได้มาซึ่งคำตอบที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ครบทุกข้อ โดยคำถามทั้งหมดนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบและแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้ว

2.2.2 สมุดบันทึกและเครื่องเล่น MP 3 สำหรับบันทึกข้อมูล เป็นเครื่องมือสำหรับทำการจดข้อมูลและบันทึกเสียงจากประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ทุกๆ ถ้อยคำอย่างละเอียด เพื่อนำมาใช้ถอดคำสัมภาษณ์ สำหรับนำไปวิเคราะห์และใช้ในการอ้างอิง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำการเก็บข้อมูลโดยแบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ข้อมูลในส่วนนี้จะได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด แบบสัมภาษณ์ที่ใช้จะเป็นแบบมีโครงสร้างลักษณะปลายเปิดที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้แล้ว เพื่อมุ่งให้ได้คำตอบตรงตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบและแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างครั้งละ 1 ตัวอย่าง ขณะเดียวกันก็ทำการจดบันทึกประเด็นสำคัญและบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ตลอดการสัมภาษณ์ทุกถ้อยคำ ในการสัมภาษณ์จะใช้แบบสัมภาษณ์เดียวกันในทุกกลุ่มตัวอย่าง เมื่อทำการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วจึงถอดคำสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นบทความงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน รอบด้าน ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตย และประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ ซึ่งในส่วนนี้ยังมีผู้ให้ความสนใจอยู่เป็นจำนวนน้อย เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ในสังคมประชาธิปไตยของไทย โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสืบค้น ได้แก่ สำนักหอสมุดแห่งชาติ สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง สำนักหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักบรรณสารสนเทศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หอสมุดแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี เฉลิมพระเกียรติ หอสมุดประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นทุติยภูมินี้จะกระทำทั้งก่อนและหลังการการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ กล่าวคือ กระทำก่อนการสร้างเครื่องมือ เพื่อให้ได้ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลสำหรับใช้สร้างแบบสัมภาษณ์ และจะกระทำเมื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว โดยเป็นการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับประเด็นที่แตกออกมา และเพื่อใช้ในการอธิบายคำตอบจากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความกระจ่างมากยิ่งขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) โดยเมื่อรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิเรียบร้อยแล้ว จะทำการสรุปข้อมูลปฐมภูมิคือข้อมูลที่เป็น

เอกสารที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ มาจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงสรุป ข้อมูลในส่วนทฤษฎีก็คือข้อมูลที่ได้อมาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างครั้งละ 1 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 10 ตัวอย่าง แล้วจึงทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลจากทั้งสองแหล่งข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่าง หาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้ได้แนวทางที่ชัดเจนและนำไปสู่บทสรุป โดยใช้กรอบแนวคิดอันได้แก่ แนวคิดประชาธิปไตย แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และทฤษฎีความขัดแย้ง โดยแยกประเด็นในการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์บริบททางการเมืองและการปกครองในระบบประชาธิปไตย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ที่นำมาสู่แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เพื่อให้ทราบถึงที่มา และสาระของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ถึงหลักการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ และปัจจัยที่สนับสนุน เพื่อหารูปแบบและวิธีการในการนำประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมา พัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในรูปแบบเชิงคุณภาพ ซึ่งเนื้อหาในบทนี้จึงมาจากการตอบแบบสัมภาษณ์หรือการสัมภาษณ์ส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งมาจากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร เพื่อให้การวิเคราะห์ในครั้งนี้มีข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ

วิธีการศึกษาในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิโดยวิธีการวิจัยทางเอกสาร อาทิ วารสาร หนังสือ เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ และอินเทอร์เน็ต ผสมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากอาจารย์ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รวบรวมมาตรวจสอบ วิเคราะห์และเรียบเรียงตามวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และทำการศึกษาวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยอาจารย์ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรภาคประชาสังคม ด้วยแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีโครงสร้างลักษณะปลายเปิด
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้มาจากการรวบรวมข้อมูลที่เป็นบทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยและประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 10 ราย ดังนี้

1. ประชากร

ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรภาคประชาสังคม (NGO)

2. กลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคำนึงว่า กลุ่มตัวอย่างที่เลือกสามารถเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ภายใต้เหตุผลความจำเป็นดังกล่าว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ จำนวน 10 คน ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ จำนวน 4 คน คือ

- 2.1.1 รศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ อดีตอาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2.1.2 ศ.ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2.1.3 ผศ.วุฒิศักดิ์ ลากเจริญทรัพย์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
- 2.1.4 รศ.ยุทธพร อิศรชัย อาจารย์จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

2.2 กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน คือ

- 2.2.1 ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
- 2.2.2 ศ.เสน่ห์ จามริก
- 2.2.3 ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

2.3 กลุ่มตัวอย่างองค์กรภาคประชาสังคม (NGO) จำนวน 3 คน คือ

- 2.3.1 ดร.ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์
- 2.3.2 นายสน รูปสูง
- 2.3.3 นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม จำนวน 10 ราย โดยการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด จำนวน 15 ข้อ เพื่อทราบถึงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือในประเด็นต่างๆตามแบบสัมภาษณ์ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลทฤษฎีแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

1. ที่มาของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

แนวคิดนี้มีที่มาจากในยุโรป การพัฒนาประชาธิปไตยเริ่มในสมัยกรีกโบราณ อาทิ นครเอเธนส์ ที่ประชาชนมาชุมนุมกันเพื่อลงมติในประเด็นสำคัญทางการเมือง

โดยเฉพาะการตัดสินใจในการออกกฎหมาย ถึงแม้จะมีการมอบหมายประชาชนตัวแทนไปยกวาง
 ห้าร้อยคน แต่การตัดสินใจในทุกครั้งต้องให้ประชาชนมาลงมติทุกคน จึงเป็นประชาธิปไตยที่แต่ละ
 คนได้ออกเสียง จึงเรียกว่าประชาธิปไตยทางตรง แต่เมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้นทำให้
 กระบวนการออกเสียงโดยตรงทุกครั้งเป็นเรื่องยากและสิ้นเปลือง จึงได้มีการพัฒนาจาก
 ประชาธิปไตยทางตรงเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน จากการมีตัวแทนหรือผู้แทน แต่เมื่อผู้แทน
 หากจะตัดสินใจใดๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน ก็ควรจะกลับมาสอบถามความเห็นก่อนตัดสินใจ
 ดังนั้น ต่อมาเริ่มจาก ค.ศ. 1900 จึงเกิดแนวทางที่ได้บัญญัติออกมาเป็นกฎหมายที่ดี รัฐธรรมนูญที่ดี
 ที่จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงเกิดเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งพัฒนาการเป็น
 3 ยุค ดังนี้

ยุคแรก เป็นประชาธิปไตยตรง มีสภาพสังคมที่เรียบง่าย ตัวอย่างคือ นคร
 เอเธนส์ เป็นนครรัฐที่มีประชากรประมาณ 250,000 คน แต่มีประชากรเพียง 40,000 คน ที่เป็นชาย
 ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นพลเมือง (citizens) และมีสิทธิที่จะเลือกตั้ง พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะแสดง
 ความคิดเห็น ออกเสียง และเข้าร่วมประชุมสภา ฉะนั้น พลเมืองแต่ละคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม
 โดยตรงในกระบวนการตัดสินใจ

ยุคที่สอง เป็นประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน มีสภาพสังคมที่ซับซ้อนขึ้น
 หลังปี ค.ศ. 1700 เป็นยุคก่อนยุคอุตสาหกรรมที่สังคมมีความซับซ้อนและมีประชากรมากขึ้น ใน
 ระบบการเมืองแบบนี้ จะมีรัฐสภาที่สมาชิกมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนผู้มีคุณสมบัติเป็น
 พลเมืองที่สามารถติดต่อหรือพูดคุยกับสมาชิกสภาได้โดยตรง ทำให้เกิดลักษณะที่พลเมืองเข้าไปมี
 ส่วนร่วมทางอ้อมโดยผ่านผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งก็ช่วยสร้างกลไกการตรวจสอบและ
 รับผิดชอบต่อประชาชนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจาก ประชาชนสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวัน
 เลือกตั้งเป็นเครื่องตัดสินใจพอใจ หรือไม่พอใจนโยบาย การตัดสินใจ หรือผลการดำเนินงานของ
 รัฐบาลในช่วงที่ผ่านมา

ยุคที่สาม เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม สภาพสังคมมีความซับซ้อน
 มากยิ่งขึ้น เริ่มจาก ค.ศ. 1900 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งจะไม่ได้ทำหน้าที่
 ในการตัดสินใจหลักๆ เพราะงานเหล่านี้กลายเป็นหน้าที่ของระบบราชการ ซึ่งข้าราชการมีต้อง
 รับผิดชอบโดยตรงต่อประชาชน ดังนั้น ประชาชนที่ไปออกเสียงเลือกตั้งก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า
 เห็นด้วยกับนโยบายที่พรรคการเมืองชูเป็นประเด็นหาเสียงนั้น แทนไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการ
 กำหนดนโยบาย กลไกกระบวนการที่มีอยู่ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างผู้ปกครองและผู้ได้ปกครองห่าง
 กันมากขึ้น ด้วยเหตุผลนี้การเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participatory
 decision-making) จึงกลายเป็นกระแสนิยมไปทั่วโลก (พัชรี ลิโรธ 2550: 3-4)

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ได้มีการพัฒนาและขยายวงกว้างขวางออกไปของประชาชน เป็นการผสมผสานประชาธิปไตยแบบตัวแทนกับการมีส่วนร่วม ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เพื่อแก้ไขปัญหาประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง และส่งเสริมประชาธิปไตยทางตรงเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง นักคิดสำคัญที่เสนอตัวแบบนี้คือ เจอห์น ฮาเบอร์มาส ชาวเยอรมัน ที่มีแนวคิดว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ นั้น มิได้อยู่ที่การไปร้องขอมาจากอำนาจที่อยู่เหนือตัวเรา หรือเป็นคำสั่งจากคนที่มอำนาจเหนือกว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตร่วมกัน และพยายามเข้าใจกันของทุกฝ่าย

ซึ่งมีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีที่มาอย่างไร – ถ้าว่าไปแล้ว ต้องย้อนไปถึงการกำเนิดของประชาธิปไตย อันที่จริงแล้วแนวคิดการ การปกครอง มีมาตั้งแต่เรามีสังคมรัฐ นับเป็นหมื่นปีแล้ว เพราะฉะนั้นแนวความคิดที่เกิดขึ้นใน ระยะแรกๆ จะเป็นเผด็จการ คือคนไหนที่มีอำนาจ มีกำลังทรัพย์ที่ดี มีกำลังอาวุธยุทธโศปกรณ์หรืออาจจะมีความฉลาดมากกว่า คนก็คิดว่าตัวเองเป็นฝ่ายถูก ก็ทำให้เกิดระบบเผด็จการขึ้นมาในรูปแบบต่างๆ เช่น แบบกษัตริย์ หรือแบบขุนนาง แบบกษัตริย์ เรียกว่า สมบูรณาญาสิทธิราช absolute Monarchy หรือว่าถ้าแบบขุนนางก็แบบ alstockercy อภิชนาธิปไตย หรือคณาธิปไตย แต่ต่อมาต้องการมีเหตุผล ซึ่งในตอนแรกๆ ผู้ปกครองก็มักจะให้เหตุผลไปในเรื่องของอำนาจลึกลับ เช่น เป็นพละนาฎาของพระอาทิตย์ บ้าง พระจันทร์ บ้าง เจ้าพ่อ เจ้าป่า เจ้าเขา บ้าง แต่ต่อมาเมื่อศาสนาเกิดก็ไปที่พระเจ้าหมด แต่ต่อมาในเมื่อการศึกษามันเจริญขึ้น เรื่องเหตุผลทั้งหลาย ก็มีอิทธิพลเข้ามาแทนที่ ประชาชนเริ่มตั้งแต่ว่าในรัฐที่มีความที่เรียกว่าความฉลาดน้อยก็จะไม่ยอม เริ่มตั้งแต่นครรัฐของกรีก นครรัฐของกรีกนี้มีประมาณซักสี่ห้าร้อย 300-500 ปีก่อนคริสตกาล มันก็เกิดขึ้นมาจากการที่พลเมืองต้องการเรียกร้องให้พระมหากษัตริย์ต้องมารับฟังเหตุผลต่างๆ จนกระทั่งมีการเรียกร้องประชาธิปไตยขึ้นมา ในที่ต่างๆ เช่น ในยุโรป อังกฤษ และต่อมาก็แพร่หลายไปทั่วโลก เลยกลายเป็นที่มาของการกำหนดนโยบาย ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ระดับไหนก็ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครอง ได้เข้ามาให้ข้อมูลด้วย ในที่สุดแล้วประชาธิปไตยจึงเกิดการกำหนดหลักการว่าจะต้องดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะร่วมคิด ร่วมกำหนดปัญหา ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบ

ของประเทศไทยเราใช้ระบอบพ่อปกครองลูกมาตลอด ถ้าว่าไปแล้ว ระบอบพ่อปกครองลูกตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเรื่อยมา ถึงตอนหลังมาในกรุงศรีอยุธยา รัตนโกสินทร์ ตอนต้น ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 เรามี

ประชาธิปไตยที่ซ่อนอยู่ ถึงว่าจะเป็นการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็ดี แต่ว่าในทางปฏิบัติมีการรักษาหรืออยู่พอสมควร เป็นฐานของประชาธิปไตย หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในระยะต่อมา แต่ช่วงนั้นถ้าพูดถึงการปกครองที่เป็นทางการก็คือการปกครองระบอบเผด็จการในรูปแบบของสมบูรณาญาสิทธิราช แต่ในทางปฏิบัติ มีการรักษาหรืออยู่ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 คณะราษฎรก็ได้ลอกเลียนแบบประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบประชาธิปไตยแบบอังกฤษ คือนำเอาหลักการประชาธิปไตยมากำหนดในรัฐธรรมนูญ และในพระราชบัญญัติ ในกฎหมายทั้งหลายเต็มทีเลย ที่นี้ในหลักการเราก็ต้องเอาของต่างประเทศมาด้วยหมายความว่า การที่ฝ่ายบริหารจะเกิดขึ้นมาได้ก็จะต้องมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร พูดถึงระบบรัฐสภา บางที่มันก็มีสองสภา บางที่ก็มีสภาเดียว สรุปก็คือว่ามันก็มาจากการรักษาหรือโดยสรุปก็คือว่า การรักษาหรือมันเป็นพื้นฐานที่เราปฏิบัติกันมานับหลายร้อยปีตั้งแต่กรุงสุโขทัยมา แต่เมื่อเรารับอย่างเป็นทางการเป็นระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก แบบรัฐสภา นำมาปรับกับระบบการเมืองไทยได้ค่อนข้างดี แต่ในทุกวันนี้ ไม่ว่าจะ 14 ตุลาคม 16 ซึ่งกลายมาเป็นเป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้การเมืองแบบรักษาหรือเริ่มมีประสิทธิผลและได้เอามาใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น” (ปริษา หงส์ไกรเลิศ 2554: สัมภาษณ์)

“ประชาธิปไตยมีมาตั้งแต่สมัย สมัยสองพันปีที่แล้ว อยู่ในเขตชุมชนเล็ก นครรัฐกรีก คน ประชากร 3-4 หมื่นคน เป็นการปกครองตนเองของประชาชนคือประชาชนมารวมประชุม รักษาหรือ อภิปราย โต้แย้ง ตัดสินใจ แล้วก็มอบหมายให้คณะบุคคลไปดำเนินการ เรียกรูปแบบนี้ว่าประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงสืบทอดมาจากกรีกมาอยู่ในเขตชุมชนเมืองเล็กๆ ในยุโรป ที่มีธรรมเนียมแบบนี้อยู่ ที่เรียกเป็นการปกครองแบบเมืองซีดีในยุโรป คนที่อยู่ในเมืองเรียกว่าพวกเบอร์ก หรือพวกวูซัวร์ เมืองที่มีชื่อเสียงอย่างเช่น ฟลอเรนซ์ เวนิส หรือในเขตยุโรปตอนเหนือก็มีแบบนี้กันมาเป็นนานแล้ว ตอนนี้อยู่มีหลักฐานอยู่ในสวีเดนแลนด์เป็นการปกครองที่ยึดคอมมูนส์” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ 2554 : สัมภาษณ์)

“ที่มาที่สำคัญมาจากเรื่องการวิพากษ์วิจารณ์ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง ซึ่งประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งก็ถือว่าเป็นประชาธิปไตยที่มีพัฒนาที่ยาวนาน 600 – 700 ปี แต่ก็มีความจุดเด่นในแง่ที่ว่า เมื่อมีการเลือกตั้งผู้แทนไปแล้ว ปรากฏว่าผู้แทนก็เป็นอิสระจากผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เรื่องการควบคุมการทำงาน บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นปัญหาที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร ก็เลยมีการวิพากษ์วิจารณ์กันบอกว่าประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งนั้นเป็นประชาธิปไตยที่มีความหมายเป็นประชาธิปไตยในลักษณะที่แคบเกินไป 4 ปี จึงจะเป็นประชาธิปไตยครั้งหนึ่งเท่านั้นเอง ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย อันนี้ก็เป็นที่มาที่คล้ายๆ กันทุกๆ ประเทศ ที่นี้ทางออกของแต่ละประเทศก็ต่างกัน บางประเทศก็บอกว่าต้องเน้นสร้างระบบใหม่ให้

เป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ อย่างเช่นทางแถบสแกนดิเนเวีย จะเน้นในเรื่องนี้ ภาษาอังกฤษเค้าเรียกว่าเป็น Deliberative Democracy หรือประชาธิปไตยพินิจ คือ มีกระบวนการ การพินิจพิจารณาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง บางประเทศก็ใช้คำว่า Consociation Democracy ซึ่งก็เป็น ประชาธิปไตยแบบที่เน้นเรื่องของความหลากหลายของกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มอาชีพต่างๆ แต่ว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือนั้นก็ก็เป็นคำที่ใช้กันอยู่บ้าง

ของไทยเรายังอยู่ในช่วงของการค้นหาว่าเราจะหาหนทางแบบไหนดี จึงจะ มีความเหมาะสม เพราะฉะนั้นประเทศไทยของเรานี้ที่เราเห็นอยู่ในรัฐธรรมนูญ 50 หรือ 40 ก็ ตาม ผู้ร่างรัฐธรรมนูญนั้น เอาลัทธิต่างๆ ที่มีในระบอบประชาธิปไตยหลายๆ ประเทศเข้ามาใส่ไว้ เพื่อจะเสริมความเข้มแข็งของประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของ ประชาชน เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การเข้าชื่อการถอดถอน การร่วมทำประชาพิจารณ์ การ ร่วมกันลงประชามติ ต่างๆ อันนี้คือกลไก กลไกที่มันถูกเสริมเติมแต่งเข้ามาจากประชาธิปไตยแบบ เลือกตั้ง ซึ่งทำให้ดูแล้วเหมือนกับว่ามันเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น” (วุฒิสกัต์ ฉากเจริญทรัพย์ 2554 : สัมภาษณ์)

“แนวคิดนี้มีที่มาจากในยุโรปพบว่าประชาธิปไตยทั้งแบบตัวแทน และแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนั้นยังคงมีปัญหาอยู่ เพราะฉะนั้น ในกลุ่มนี้หลายๆคน เช่น เจอเก้น ฮาเบอร์มาส เป็นต้น ได้พูดถึงในเรื่องของแนวคิดแบบพื้นที่สาธารณะ ซึ่งฮาเบอร์มาสเป็น ชาวเยอรมัน ได้บอกว่า ควรจะต้องมีการให้ประชาชน มีพื้นที่ในการที่จะพูดคุยถึงปัญหาของเค้าได้ ในการที่จะสื่อสารถึงปัญหาของเค้าได้ ซึ่งอันนั้นก็จะเป็นหัวใจหลักของระบอบประชาธิปไตย” (ยุทธพร อิศรชัย 2554 : สัมภาษณ์)

“วิวัฒนาการระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเริ่มจากประชาธิปไตย โดยตรง อาทิ นครเอเธนส์ ซึ่งพลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมสภา สามารถเข้าไปมีส่วนร่วม โดยตรงในกระบวนการตัดสินใจ และจากนั้นพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน มา จนถึงประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากปี ค.ศ. 1900 และพัฒนามาเป็นประชาธิปไตยแบบมี ตัวแทนที่ผสมผสานไปกับการมีส่วนร่วมในขอบเขตที่กว้างขวางของประชาชน ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ซึ่งกำลังเป็นแนวโน้มที่นับวันจะขยายวงกว้างออกไปในอนาคต นักคิดสำคัญที่เสนอตัวแบบนี้คือ เจอเก้น ฮาเบอร์มาส ชาวเยอรมัน ที่มีแนวคิด ว่า ประชาธิปไตย แบบปรึกษาหารือ นั้น มิได้อยู่ที่การไปร้องขอมาจากอำนาจที่อยู่เหนือตัวเรา หรือเป็นคำสั่งจากคน ที่มีอำนาจเหนือกว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตร่วมกัน และพยายามเข้าใจกันของทุกฝ่าย” (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2554 : สัมภาษณ์)

“ถ้าพูดถึงหลักของกระบวนการประชาธิปไตยเกิดมาจากพื้นฐานของการเมืองที่ประเทศแควอเมริกา กับแควยุโรปแต่ว่าคงไม่ได้ไปจำแนกว่า การปรึกษาหารือจะมีเฉพาะเจาะจง แต่ว่าการปรึกษาหารือมันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตยอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ประเทศใดที่ใช้กระบวนการประชาธิปไตย การปรึกษาหารือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชาธิปไตยของไทยตั้งแต่เราเริ่มของการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็เริ่มมีแล้ว ความจริงการปรึกษาหารือเป็นวัฒนธรรมของคนทุกชาติอยู่แล้ว ตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว อะไรมันต้องปรึกษาหารือกัน ทั้งหมด ฉะนั้นเมื่อปรึกษาหารือกันมากเท่าไร กว้างเท่าไร ก็พัฒนาไปเป็นการเมืองแบบหนึ่ง ถ้าไม่ปรึกษาหารือก็จะเป็นเผด็จการ เพราะฉะนั้นการปรึกษาหารือเป็นวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกัน มีมาตั้งแต่มีมนุษย์เมื่อปรึกษาหารือกัน ไปเรื่อยๆ จะเริ่มมีกระบวนการที่เป็นระบบมากขึ้น เริ่มมาสู่กลไกทางการเมือง ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็มีการปรึกษาหารือ เป็นสิ่งที่มีมาตั้งแต่โบราณอยู่แล้ว แต่เพียงแต่ว่าประชาธิปไตยพอพัฒนามาสู่ประชาธิปไตยการปรึกษาหารือมันจะต้องมีการลงมติด้วยจะต้องใช้เสียงข้างมาก ไม่ใช่เป็นคนคนเดียว แต่ถ้ามันไปเป็นกระบวนการอย่างแท้จริงตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475” (วัลลภ ตังคณานุรักษ์ 2554 : สัมภาษณ์)

2. สาระสำคัญของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

มุลนิธิ เคทเธอริง โดย เดวิด แมทธีวส์ ประธานมูลนิธิ ได้เขียนหนังสือ Politics for People หรือการเมืองภาคพลเมือง ได้อธิบายถึงคำว่าการเมืองที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยว่า โดยปกติคำว่า ประชาธิปไตยจะถูกจำกัดอยู่ในสองรูปแบบ คือ แบบที่หนึ่งนั้น อำนาจจะอยู่ที่รัฐบาลและรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชน พลเมืองอเมริกันจำนวนหนึ่งมีความเชื่อว่า การเมืองได้ถูกผูกขาดเป็นเรื่องของนักการเมืองที่มามีหน้าที่ตัดสินฝ่ายเดียว ประชาชนพลเมืองได้ถูกผลักออกไปเป็นผู้ดู นักการเมืองทำ หรือเล่นการเมือง และประชาธิปไตยอีกแบบเป็นแบบที่อำนาจมาจาก พลเมืองโดยตรง และได้หยิบยกสิ่งที่ เจมส์ ฟิสกิน ได้อธิบายใน หนังสือ ประชาธิปไตยกับการสานเสวนาทางออก (Democracy and Deliberation) ว่าลักษณะของประชาธิปไตยดังกล่าว ได้บูรณาการ เอาพลังสองอย่างที่เคยขัดแย้งกันในประวัติศาสตร์ ฝ่ายหนึ่งยืนยันว่า “อำนาจต้องกลับคืนสู่ประชาชน” โดยมองถึงความจำเป็นสำหรับประชาชนที่จะควบคุมชะตากรรมของตนเองโดยการใช้ประชาธิปไตยทางตรงและการลงประชามติ อีกฝ่ายหนึ่งมอบอำนาจให้กับผู้แทนและเชื่อในสติปัญญาของผู้อาวุโสที่สร้างให้เกิดสิ่งต่างๆ โดยอาศัยการพิจารณาอย่างรอบคอบของผู้แทน อีกฝ่ายหนึ่งให้คุณค่ากับสาธารณชนแต่ไม่ได้ใช้การสานเสวนาทางออกหรือดีลิเบอเรชัน (Deliberation) อีกฝ่ายได้ให้ความสำคัญในการปรึกษาหารือทางออกแต่ไม่ได้ทำกับประชาชน การใช้ประชาธิปไตยของสาธารณชนในรูปแบบประชาธิปไตยทางออก

(Deliberative Public Democracy) ได้นำเอาสองแนวคิดดังกล่าวเข้าด้วยกัน ทำให้การสานเสวนาทางออกเป็นสิ่งที่ต้องการไม่ใช่เฉพาะในกลุ่มที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติ แต่จำเป็นต้องใช้กับภาคประชาชนด้วย มีการ ฟังกันและกันมากขึ้น โดยเฉพาะผู้มีอำนาจที่ต้องฟังประชาชนพลเมืองมากขึ้น

ดังนั้นกระบวนการของประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาทางออก หรือ ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ จึงเป็นกระบวนการที่เปิดสู่การค้นหามากกว่าการมาพิจารณาถึงจุดยืนที่ แน่วแน่ และจะเปิดโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนจุดสนใจมากกว่ามาได้เช่นกัน และจะไม่เหมือนกับทฤษฎีการเมือง พหุนิยมแบบเสรี (liberal Pluralism) ประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาทางออก หรือประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือไม่ได้คิดเอาเองว่าพลเมืองมีลำดับความต้องการ หรือความชอบที่แน่วแน่เมื่อเขาเข้ามาสู่เวทีสาธารณะ ตรงข้ามจะช่วยให้เกิดโอกาสที่หลากหลายสำหรับมาร่วมกันสร้างหรือปรับปรุงและทบทวนความต้องการที่แตกต่างกัน โดยการมาพูดจากันที่มีมุมมองที่หลากหลายนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันและสู่การปฏิบัติร่วมกัน

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือได้มีการนำไปใช้ทุกวันนี้ โดยเน้นหนักที่การขยายโอกาสของพลเมืองทั้งหลายที่จะมาสานเสวนาทางออกร่วมกัน ประชาธิปไตยรูปแบบนี้ได้นำไปสู่การเปิดโอกาสให้เสียงของพลเมืองได้เข้าไปอยู่ในกิจการสาธารณะเป็นเสียงสาธารณะ (Public Voice) มากกว่าวิธีการจะใช้ความเห็นของสาธารณะชนที่เกิดจากการลงมติธรรมดาที่ชอบทำกัน เช่น การทำโพลหรือหยั่งเสียงความเห็น โดยเฉพาะในกลุ่มที่เห็นด้วยกันแคบๆ โดยที่ยังมีความเห็นคัดค้านจากภายนอก และยังก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ของกลุ่มพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีความสามารถที่จะได้เข้าใจถึงจุดสนใจที่มีความชอบธรรมและซับซ้อนของคนอื่น ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งๆ ร่วมกันสานเสวนาทางออกและการกระทำที่จะดำเนินการต่อ รวมถึงเกิดความตระหนักในความจำเป็นที่อาจจะยากลำบากที่จะยอมรับการที่จะต้องมีเสียบ้าง และหลักสำคัญของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ คือ กระบวนการสานเสวนาทางออกหรือดิลิเบอร์เรชั่น โดยตัวของมันเองเป็นกุญแจสำคัญที่มีความชอบธรรมและดังนั้นเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับตอบสนองต่อวิกฤตของธรรมาภิบาล (วันชัย วัฒนศัพท์ 2555: 6-7)

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ไขปัญหาคจากความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพื่อให้มีกระบวนการในการปรึกษาหารือขึ้น ทำให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชน และได้คำตอบในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้ ซึ่งกระบวนการปรึกษาหารือนี้มีตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม เป็นเครื่องมือหรือกระบวนการในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อแสวงหาและก่อให้เกิดมติร่วมหรือเจตจำนงทางการเมือง (general will) ร่วมกันที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาทางการเมือง

หรือเป็นกรอบสำหรับการพัฒนาเพื่ออนาคตของชุมชนและสังคม และความสำคัญอยู่ที่กระบวนการที่ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี เพราะตั้งอยู่ในฐานการใช้เหตุผล และการเปิดเผยต่อสาธารณะ ซึ่งเจอเกิน ฮาเบอร์มาส ผู้เสนอแนวคิดนี้ มีแนวคิดที่ว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเพื่อความสมานฉันท์นั้นมิได้อยู่ที่การไปร้องขอมาจากอำนาจที่อยู่เหนือตัวเรา หรือเป็นเรื่องของคำสั่งจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตร่วมกันและพยายามที่จะเข้าใจกันของทุกฝ่าย (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 68-69)

สาระสำคัญในการศึกษาเรื่องการแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสรุปได้ดังนี้

2.1 หลักการใช้เหตุผล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือว่า สาระและองค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ อยู่ตรงที่คำว่า “ปรึกษาหารือ” ซึ่งเป็นกระบวนการได้มาซึ่งเหตุผล “ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ประชาชนมีส่วนร่วมเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ต้องสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ โดยยึดหลักการให้เหตุผล (reasoning) ระหว่างบุคคล ซึ่งแตกต่างจากการต่อรองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ แต่ทั้งนี้กระบวนการใช้เหตุผลต้องกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ โดยการให้เหตุผล การชั่งน้ำหนักเหตุผล การยอมรับหรือ ไม่รับเหตุผลต่างๆรับฟังได้ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จะเห็นได้ว่าปัญหาในการใช้เหตุผลในกระบวนการประชาธิปไตยของไทยนั้นจะอยู่เพียงกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้น โดยหลักแล้วกระบวนการการใช้เหตุผลจะช่วยการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยได้จะต้องสร้างประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือให้เกิดขึ้นก่อน เพราะประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีหลักการสำคัญคือหลักการให้เหตุผล อันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตย โดยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้

2.2 หลักการกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ

หลักการสำคัญของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือประการหนึ่งคือ หลักการกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ (public act) โดยการใช้กระบวนการใช้เหตุผล การชั่งน้ำหนักเหตุผล การยอมรับหรือ ไม่รับเหตุผลต่างๆ ซึ่งต้องกระทำอย่างเปิดเผยเป็นสาธารณะ

ในเรื่องของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความเห็นและให้ข้อมูลที่สำคัญคือ ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยแบบ

ตัวแทนที่ประชาชนมีส่วนร่วมเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ต้องสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ กระทำเปิดเผยและเป็นสาธารณะ

2.3 ส่งเสริมประชาธิปไตยโดยตรง

ประชาธิปไตยโดยตรง จะมีลักษณะสำคัญคือ ประชาชนออกเสียงลงมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับทางเลือก หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่ถูกเสนอหรือหยิบยกขึ้นมา ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผล

ในเรื่องของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยนั้น ปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามบางท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลและยอมรับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกนั้นไม่ได้แสดงความคิดเห็นอย่างไร

2.4 สร้างความเข้าใจในเจตนารมณ์ร่วมมากกว่าการตัดสินใจโดยเสียงข้างมาก

การปกครองในประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ซึ่งหลักการสำคัญนี้ ถือว่าเป็นวิธีการในการปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตย เพื่อตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ซึ่งหลักการเสียงข้างมากนี้ถือว่าการตัดสินใจทั้งหลายของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นไปตามความปรารถนาของคนส่วนใหญ่ แต่หลักการเสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตยนี้ สิทธิของเสียงข้างน้อยก็จะต้องได้รับการเคารพ โดยในวันข้างหน้าเสียงข้างน้อยอาจจะกลายเป็นเสียงข้างมากได้ ฉะนั้นในระบอบประชาธิปไตยจึงถือว่า ฝ่ายค้านมีความสำคัญเท่าๆ กับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งทำหน้าที่บริการสาธารณะและเพื่อควบคุมเสียงข้างมาก และเพื่อที่จะเข้ามาแทนที่ฝ่ายเสียงข้างมากในวัน หลักการเสียงข้างมากเป็นหลักการที่รับฟังและรับรองความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ที่ย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดา โดยการตัดสินใจนั้นก็ใช้เสียงข้างมากเป็นที่ยุติปัญหาต่างๆ และประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือถูกนำมาใช้ในความหมายที่บรรยายถึงกระบวนการที่ใช้ระบบลูกขุนสถานิติบัญญัติและองค์การอื่นๆ ทำหน้าที่ตัดสินใจหลังจากปล่อยให้มีการถกเถียงสนทนาเพื่อแสวงหาเหตุผล (Reasoned discussion) ของแต่ละฝ่ายๆ ที่เห็นต่างกันได้มีพื้นที่ทางการเมืองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และได้พัฒนาความหมายไปถึงรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับการเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ที่ประชาชนได้จากกระบวนการ Deliberative มีการให้น้ำหนักกับ

หลักฐานเหตุผล ความรู้สึก อารมณ์ และสร้างความเข้าใจในเจตนารมณ์ร่วมมากกว่าการตัดสินใจ โดยเพียงเสียงข้างมากแต่เพียงฝ่ายเดียว

ในเรื่องแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การพัฒนาประชาธิปไตย การปรึกษาหารือจะต้องมีการลงมติด้วยเสียงข้างมาก ไม่ใช่เป็นคนคนเดียว เสียงข้างมากจะทำให้เกิดการยอมรับและเกิดพลังความสำเร็จ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หากนำมาใช้ในประเทศไทย เพราะขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชน และเสียงข้างมากนั้นถ้าหากจะเป็นเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อยอย่างแท้จริง

2.5 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เสรีภาพ เป็นแนวคิดที่เป็นหัวใจสำคัญของลัทธิเสรีนิยม และลัทธิเสรีนิยมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและแนบแน่นกับประชาธิปไตยมาก หลักการที่แสดงว่าเป็นประชาธิปไตยนั้น ประชาชนต้องมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางการเมือง และมีเสรีภาพในการแสดงออกไม่ว่าจะเป็นด้านความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์โฆษณา การรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การใช้สิทธิทางการเมือง ในหลักสิทธิและเสรีภาพต่างๆ นี้รวมทั้งความเสมอภาคทางการเมือง เพราะเสรีภาพที่ประชาชนมีเท่าๆ กันก็จะก่อให้เกิดความเสมอภาค และในแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย นั้น ได้เปรียบเทียบจากแบบสัมภพณ์เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของผู้อื่น ในสังคม ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น โดยถือเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย

2.6 พัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมือง

ในส่วนนี้ผู้ตอบแบบสัมภพณ์ไม่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้แต่อย่างไร แต่โดยหลักการแล้วประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ที่เพิ่มการมีส่วนร่วมที่ขยายวงไปยังประชาธิปไตยโดยตรงที่มีขนาดเล็ก และให้คุณค่ากับการสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ (deliberative processes) ที่มีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมือง ทำให้พวกเขาสามารถตอบโต้กับปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและความไม่แน่นอนต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานที่เป็นลักษณะสายการบังคับบัญชาแบบเดิมมาเป็นการทำงานในลักษณะปลายเปิด ไม่เป็นทางการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแก้ปัญหาและเปิดโอกาสเรียนรู้และปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง

2.7 ตอบโต้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความขัดแย้ง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ จุดมุ่งหมาย หรือวิธีการ หรือทั้งสองอย่าง แต่เป็นการพึ่งพาอาศัยในทางลบ อาจกล่าวอย่างกว้างๆ ได้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะ เป็นความต้องการจริงหรือศักยภาพที่จะเกิดตามต้องการ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2540: 11) (มศว.)

ลิวอิส เอ. โคเซอร์ (Lewis A. Coser) เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้ง ที่มองว่า ความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านบวกและด้านลบ และอธิบายว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่าง สมบูรณ์ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสถานะหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความ รักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาคความแตกแยกและทำให้เกิดความ สามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน โคเซอร์มี ความเห็นว่าความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สามารถทำให้สังคม เปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้ เพราะหากสมาชิกในสังคมเกิดความไม่ พึงพอใจต่อสังคมที่เขาอยู่ เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้น ๆ ให้เป็นไปตาม เป้าหมายของเขาได้ นอกจากนี้ โคเซอร์ ยังเสนอว่า ความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์ พัฒนาความซับซ้อนของ โครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือ และ สร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยบูรพา 2545: 3)

วิลเลียม เอ็บบenstein (William Ebenstein อมร รักษาสัตย์ 2532: 20-22 อ้างถึงใน จีรวัดน์ สุคนทรทรัพย์ 2542: 29) แสดงทัศนะว่าประชาธิปไตยในฐานะวิธินั้นมีลักษณะ สำคัญประการหนึ่ง คือ การหาข้อยุติความขัดแย้งใช้วิธีการอภิปราย ข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน สังคมจะใช้วิธีลงมติอภิปรายในสังคม ไม่ใช่อำนาจความรุนแรงในการแก้ปัญหา

ซึ่งมีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้กับการเมือง อย่างเดียว ใช้ตั้งแต่ครอบครัว ในกลุ่มเพื่อน ในสถาบันการศึกษา สถาบันอาชีพ วิชาชีพ สถาบัน เศรษฐกิจ เป็นต้น

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะช่วยสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพ ของประชาธิปไตยแบบตัวแทนเพราะว่าประชาธิปไตย ยืนอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนจากสมาชิกที่ เกี่ยวข้อง เท่ากับเป็นการไปเพิ่มพลัง

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักเหตุผล ในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับเหตุผลและความคิดเห็นของผู้อื่นในสังคม ซึ่งอันนี้เป็นพื้นฐานเลย เพราะหลักการประการสำคัญของประชาธิปไตย คือ หลักเหตุผล มนุษย์ที่ว่เหมาะสมกับประชาธิปไตยมากที่สุดตรงที่ว่ามันจะเป็นสัตว์ที่คำนึงถึงเหตุผล จากเหตุผลนี้เองที่จะทำให้เกิดพลังในความสำเร็จ ทำให้เกิดการยอมรับและเกิดพลังความสำเร็จ เท่ากับว่าสมาชิกเหล่านี้เนี่ยเมื่อเขาไป ไปมีกลุ่มของเค้าอีกเนี่ยนะ เค้าก็จะนำเอาหลักการของการมีส่วนร่วมที่จะปรึกษาหารือไปใช้ด้วย ยกตัวอย่างเช่น ถ้าลูกออกไปแต่งงานมีครอบครัวก็จะเอาหลักร่วมปรึกษาหารือไปใช้ได้ด้วย หรือว่าไม่ต้องแต่งงานเลย เค้าไปมีกลุ่มเพื่อน จะเป็นกลุ่มกีฬา กลุ่มอาชีพ ฯลฯ ก็จะไม่ใช้กำปั้นทุบตีซะ เพราะว่าเนื่องจากว่า เห็นคุณค่าของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมปรึกษาหารือในครอบครัวมาแล้ว แล้วยิ่งถ้าโรงเรียนไหนเนี่ยเอาหลักการของประชาธิปไตยไปปฏิบัติ แทนที่ครูก็ดี หรือคณะกรรมการโรงเรียนก็ดี หรือว่าองค์กรนักเรียนก็ดีเนี่ย นำเอาหลักการไปใช้เนี่ย มันก็เท่ากับว่าเป็นการสอนประชาธิปไตยในทางปฏิบัติไปให้เห็นคุณค่าของการปรึกษาหารือในตัว มันจะแตกออกไปเรื่อยๆ และจะยอมรับประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

ประชาธิปไตยจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่ว่าไม่จำเป็นที่จะต้องทุกกลุ่ม กลุ่มที่เขามีความเห็นว่าเขาต้องการนโยบายสาธารณะ เขาก็จะเข้ามามีส่วนร่วมมากๆ หรือว่าในขณะที่เดียวกันเขาก็อาจจะแสดงความคิดเห็นในทำนองคัดค้านก็ได้ เพราะฉะนั้น ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ จึงสัมพันธ์กับการที่จะทำให้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

ประชาธิปไตยเนี่ยมันตั้งอยู่บนรากฐานของความแตกต่างในความคิดทางการเมือง ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการศึกษาต่างๆ เรียกว่า พหุสังคมนะ แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข หลักการของประชาธิปไตยคือว่ามีความแตกต่างกันในแง่มุมต่างๆ ของพลเมือง แต่สามารถอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข จะทำให้เหมือนกันไม่ได้ ทีนี้ถามว่าอะไรล่ะที่จะทำให้อยู่ร่วมกันได้ตามปกติ นั่นก็คือว่าการลดปัญหาความขัดแย้ง ทางสังคมการปรึกษาหารือเนี่ยมันเป็นการลดความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างอย่างเช่น คนที่อยู่ในชนบท ถ้ามีการปรึกษาหารือ อาจจะเรียกว่าระบบการเมืองที่กระจายไปถึงทุกๆ ส่วนของประเทศ เปิดโอกาสให้คนด้อยโอกาสมาแสดงความคิดเห็นต่างๆ ผ่านกลไก กระบวนการทางการเมืองแล้ว จะทำให้มันนโยบายสาธารณะที่ออกมาไม่ว่าพรรคการเมืองใดที่มีเสียงข้างมากในสภาฯ แล้วไปกำหนดนโยบาย ก็จะลดช่องว่างที่จะเกิดความขัดแย้ง เช่น ผู้ด้อยโอกาสในชนบท หรือ ไม่ก็กลุ่มที่มีความขัดแย้งกันอยู่ในตัว กลุ่มผู้ใช้แรงงานกับกลุ่มนายจ้าง หรือว่ากลุ่มเพศชายกับกลุ่มเพศหญิง กลุ่มอุตสาหกรรมกับกลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มที่มีความ

แตกต่างกัน ถ้าเราเปิดโอกาสให้ตัวแทนของกลุ่มเหล่านี้มาร่วมปรึกษาหารือหาทางออกร่วมกันแล้ว กฎหมายต่างๆ ที่รัฐออกมามันก็เกิดการยอมรับได้ ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้ง มันก็จะต้องแก้ไขกันต่อไปด้วยการปรึกษาหารือ

แนวประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศไทยมีข้อจำกัดว่าเราไม่เปลี่ยนพฤติกรรมคนไทยเราเข้าใจผิดนึกว่าถ้าได้รับเลือกตั้งด้วยเสียงข้างมาก แล้วมีที่นั่งมากแล้วจะทำอะไรได้ทุกอย่างได้ ไม่ใช่ เพราะประชาชนเขาคัดสินใจเลือกในวันนั้น แต่หลังจากนั้นจะมีการติดตาม ตรวจสอบ โดยภาคประชาชน ไม่ใช่ว่าเลือกไปแล้วเนี่ยจะต้องเป็นอย่างนี้ไปตลอด ประชาชนมีสิทธิที่จะควบคุมการบริหารงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาฯ ด้วย ถ้าทำไม่ดีก็อาจจะต้องเดินขบวนสนับสนุนหรือคัดค้าน ติดตาม ตรวจสอบ เพราะฉะนั้น ถ้าพรรคการเมืองหรือนักการเมืองจะต้องไม่คิดว่าได้คะแนนเสียงมากน้อยเพียงใด ไม่ต้องการแล้ว ทุกครั้งที่ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะจะต้องมาปรึกษาหารือกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องเสมอ ถ้าทำอย่างนี้แล้วเมื่อเปิดถนนจะลดน้อยลงไปมาก ต้องพูดคุย อย่าไปถือว่าได้เสียงข้างมากแล้วไม่คุยเลย อย่าลืมว่า ถ้าขึ้นทำอย่างนี้แล้ว การเลือกตั้งครั้งต่อไป เสียงข้างมากอาจจะกลายมาเป็นเสียงข้างน้อยได้ หรือถึงแม้ว่ามีเสียงข้างมากแล้ว ก็อาจจะเกิดกลียุคขึ้นได้ เกิดมีการปะทะกันระหว่างกลุ่มประชาชนกับรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งมันจะเป็นผลเสีย

ปัจจัยในการพัฒนาฯ ประการที่หนึ่งคือระบบกฎหมาย ที่เรียกว่า rule of law อันนี้สำคัญมาก เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติต่างๆ จะต้องมาทบทวนว่า หลักการใดที่มันยังไม่เป็นประชาธิปไตย แล้วเราไปอ้างว่าเป็นประชาธิปไตย ประการต่อมา คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากที่เราไปให้ความสำคัญกับเรื่องระบบอุปถัมภ์ก็ดี ระบบความสัมพันธ์ของส่วนบุคคลก็ดี ให้กลายมาเป็นแบบมีส่วนร่วม อันนี้สำคัญมาก ถ้าตราบไคที่ยังมีบุคคลสองอย่าง อยู่ในคนเดียว ที่ภาษาอังกฤษเค้าเรียกว่า split personality ไม่มีทางหรอกที่ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นมาได้ พออะไรที่ได้ผลประโยชน์เราก็เปลี่ยนพฤติกรรมไปเป็นเผด็จการ แต่พอใครไม่ปฏิบัติตามหรือเราต้องการจะทำลายศัตรู ก็เลยทำให้ระบบตัวบุคคลใช้ไม่ได้ ประการที่สาม สถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพฤติกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน ระบบราชการ สถาบันการศึกษาต่างๆ มีส่วนสำคัญมากเลยต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นโดยสรุปก็คือว่า การมีส่วนร่วมสามารถที่จะตอบสนองปัจจัยเหล่านี้ได้” (ปริษา หงษ์ไกรเลิศ 2556: สัมภาษณ์)

“ประชาธิปไตย คือ คนที่เป็นพลเมืองก็ต้องมาประชุมปรึกษาหารือกัน คัดสินใจร่วมกัน อภิปราย โต้แย้งกัน แล้วก็มาทำงานด้วยกัน ที่นี้ปัญหาของระบบประชาธิปไตยทางตรงขนาดเล็กๆ เหล่านี้ ปัจจุบันนี้เป็นปัญหามันจะเกิดขึ้นในประเทศที่มีขนาดใหญ่ ยิ่งขนาด

ใหญ่มากเท่าไร จะต้องเลือกตัวแทน พอเลือกตัวแทนเสร็จ ก็ให้ตัวแทนไปทำงานแทน ก็เรียกที่ประชุมนี้ว่ารัฐสภาบ้าง สภาผู้แทนราษฎรบ้าง แต่ปัญหาใหญ่ของระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนคือ จะเชื่อใจตัวแทนได้อย่างไร ตัวแทนที่เราลงคะแนนเสียงเลือกไป บอกว่าตัดสินใจกันภายในไม่กี่วินาทีเสร็จแล้วก็หายไปเลย สาม-สี่ปี ไปทำอะไรเกินกว่าที่เราตัดสินใจ เพราะฉะนั้นระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นระบบที่มีข้อโต้เถียงเยอะมากกว่าตัวแทนเป็นประชาธิปไตยหรือเปล่า เป็นตัวแทนของเราจริงๆ หรือเปล่า หรือไปเป็นตัวแทนของนายทุน เป็นตัวแทนของผู้นำ ผู้มีอิทธิพลหรือไม่ ก็เป็นวิกฤตทางการเมืองของระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนซึ่งระบบนี้มีวิกฤตตลอด เป็นปัญหาามาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแทนที่เพิ่งเกิดขึ้น 100-200 ปี ด้วยเหตุนี้ ช่วงหลังๆ นักวิชาการในบางประเทศในโลกตะวันตกหลายคนเลยเสนอขึ้นมาว่า ประชาธิปไตยตัวแทนอย่างเดียวมันไม่พอ ต้องเอารูปแบบประชาธิปไตยทางตรงเข้ามาผสมผสาน จะเอาตัวแทนอย่างเดียวคงใช้ไม่ได้แล้ว ต้องเอารูปแบบตัวแทนส่วนหนึ่ง ระบบทางตรงส่วนหนึ่ง ระบบทางตรงมีหลายลักษณะ ประชาธิปไตยทางตรงเมื่อสองพันปีก่อนจึงก็กลับมาในหลายลักษณะ การกลับมาที่สำคัญก็คือเรื่องการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองทางตรงที่ฟื้นฟูกลับมา ถือว่าใกล้ชิดประชาชนที่สุด ถ้าเป็นท้องถิ่นที่ประชุมกันเองไม่ใช่ประชุมผ่านตัวแทน เช่นการประชุมเมือง ถือว่าเป็นประชุม ถ้าเกิดจะเอารูปแบบทางตรงย้อนกลับมา หรือการลงประชามติอย่างเป็นทางการทำประชามติ (referendum) เช่น การแก้ไขกฎหมายสำคัญของหลายประเทศทีเดียวนี้ไม่ให้สภาตัดสินใจ ไม่ให้ตัวแทนตัดสินใจ ต้องไปถามประชาชนทั้งหมด ซึ่งเป็นรูปแบบทางตรง เมื่อการเสนอร่างกฎหมาย กฎหมายก็ไม่ต้องให้ตัวแทนทำทั้งหมด ประชาชนก็เสนอได้ เรื่องระบบเดีวนี้มีการพูดถึงเรื่อง digital democracy ใช้ internet ตัดสินใจเป็นรูปแบบที่เป็นที่นิยมมากในหลายแห่ง ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือก็เป็นอีกทางหนึ่งที่ย้อนกลับมา ซึ่งหมายความว่าโครงสร้างประชาธิปไตยตัวแทนอย่างเดียวไม่เพียงพอ เพราะฉะนั้นจำเป็นที่จะต้องสภาวะแวดล้อมของการปรึกษาหารือกัน โดยต้องมีสมาคม องค์กร กลุ่มอิสระ ประเทศที่มีการปรึกษาหารือได้ดีที่สุดก็คือประเทศที่มีสมาคมที่มั่นคงอ่อนข้างหลากหลาย โดยต้องเป็นสมาคมที่มีลักษณะเป็นประชาสังคม ซึ่งเป็นองค์กรสาธารณะที่มากพอ การปรึกษาหารือก็จะเกิดขึ้นได้ เพราะสมาคมเหล่านี้ต้องเป็นเงื่อนไขของการเจรจา ต้องมีการประชุมกันเป็นประจำ ต้องปรึกษาหารือ ต้องมีเวทีสาธารณะ ต้องมีเสรีภาพในการชุมนุม ซึ่งทุกคนควรจะเข้ามาอภิปรายโต้แย้งกันได้ เพราะฉะนั้นการปรึกษาหารือ เป็นสภาพการณ์ที่เราเอาประชาธิปไตยทางตรงกลับมาในโลกประชาธิปไตยสมัยใหม่ คือ เรายังมีตัวแทนอยู่ แต่เราไม่ต้องการให้ตัวแทนตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว ตัวแทนจะทำอะไรก็ต้องถาม หรืออย่างน้อยก็ต้องมีกระบวนการให้สมาคม เวทีประชาคม ชุมชน องค์กร ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนธรรมชาติ ดั้งเดิม ได้ปรึกษาหารือ พูดคุย

โต้แย้ง จะเห็นว่าประชาธิปไตยด้วยตัวแทนอย่างเดียวไม่พอ ต้องมีระบบคู่ขนาน เพราะฉะนั้น ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจึงเป็นระบบรากของประชาธิปไตยทางตรง พื้นฟูนำมาไว้ใน ระบบประชาธิปไตยด้วยตัวแทนสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดระบบคู่ขนานเกิดคุณภาพในระบบ ประชาธิปไตย มีความเข้มแข็ง เพราะเป็นเรื่องของการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็น

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเข้มข้นยิ่งกว่าการมีส่วนร่วม ต่างกันตรง ที่ว่าถ้าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเนี่ยร่วมคิด ร่วมไป คำว่ามีส่วนร่วมเนี่ยมันบางมาก แต่ถ้าเป็น แบบปรึกษาหารือเนี่ยหมายความว่า คือสิ่งที่เข้มข้นกว่าคือเรื่องของการตัดสินใจ ตัดสินใจแล้วอีก ขึ้นหนึ่งก็คือลงมือทำ ลงมือดำเนินการ คือมีส่วนร่วมอาจแคะมาร่วมฟัง แล้วร่วมประชุม เช่น บอกมีส่วนร่วมก็ติดตามข่าว ร่วมฟังอะไรก็พอแล้ว แต่การร่วมฟัง ร่วมติดตาม ร่วมประชุมไม่พอ เรื่องสำคัญจริงๆ คือร่วมตัดสินใจ เพราะฉะนั้นความสำคัญของการปรึกษาหารือคือการตัดสินใจ เพราะการตัดสินใจเป็นเรื่องใหญ่ในระบบการปกครองตนเองของประชาชน ที่ต้องตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ ไม่ใช่ตัดสินใจเรื่องครอบครัว พอตัดสินใจต้องรับผิดชอบในการ ตัดสินใจ เช่น เรื่องค่าธรรมเนียมเมื่อตัดสินใจแล้วต้องจ่าย ค่าธรรมเนียม เพราะฉะนั้นการ Deliberative Democracy เรื่องสำคัญคือการตัดสินใจ

ลดปัญหาความขัดแย้งนำไปสู่ความสมานฉันท์

ธรรมชาติของการเมืองเนี่ย มนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่มๆ เป็นสมาคม มีอัต ลักษณ์ของตัวเอง เช่น พุทธ อยู่กับพุทธ คุณมุสลิมอยู่กับมุสลิม เป็นปกติอย่างนั้น การ ปรึกษาหารือจะช่วยแก้เรื่องการสมานฉันท์ ต้องขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของสมาคมของประเทศนั้นๆ การก่อตั้งสมาคม สมาคมแรกสุดของมนุษย์คือครอบครัว ครอบครัว เครือญาติ เพราะว่าสมาคม เหล่านี้เป็นสมาคมตามสายโลหิต เลือกไม่ได้ สมาคมข้อที่สองคือสมาคมผลประโยชน์เฉพาะ เช่น อาชีพ แต่ขึ้นอีกขั้นหนึ่งคือขั้นที่เหนือกว่าอาชีพ คือหมายความว่า...เป็นอาชีพ แต่ทำเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม แล้วก็ป็นสมาคมที่จะมีคนต่างอาชีพมาอยู่ร่วมด้วย ซึ่งอันนี้อาจจะเรียกว่าเป็น ประชาสังคม ถ้าเป็นสมาคมแบบนี้จะแก้ไขเรื่องความขัดแย้งได้

สังคมไทยเป็นสังคมประนีประนอมเฉพาะคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน คือ ต้องเข้าใจสังคมไทย มีสองความหมาย คือ สังคมทั้งหมด กับสังคมเฉพาะกลุ่ม เราชอบคิด สังคมไทยคือสังคมทั้งหมด ซึ่งที่จริงไม่ใช่ เพราะฉะนั้น ที่บอกว่าสังคมไทยชอบประนีประนอม เป็นจริงเพียงครั้งเดียว คนไทยมีนิสัยอย่างหนึ่ง ถ้ารู้จักกันจะช่วยถึงที่สุด สังคมไทยเป็นสังคมที่ ทารุณคนแปลกหน้า

พอเป็นไปได้ การนำแนวคิดนี้มาใช้มาพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย แต่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชนด้วย ต้องพร้อมในหลายเรื่อง เช่น การรวมกลุ่มสมาคม เป็นต้น” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ 2554: สัมภาษณ์)

“ถ้าระดับของความเป็นประชาธิปไตยแล้ว จะพบว่า ประเทศที่มีการเน้นกลไกต่างๆ ที่มากกว่าการเลือกตั้งนั้น ปัจจุบันถูกจัดให้เป็นประชาธิปไตยมาก ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มประเทศทางแถบสแกนดิเนเวีย พวกนอร์ดิกคันทรีส์ (Nordic countries) นอร์เวย์ ฟินแลนด์ แล้วลงไปทางตอนใต้ พวกออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ประเทศเหล่านี้ จะมีความเป็นประชาธิปไตยมาก เพราะเน้นกระบวนการของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องของการปรึกษาหารือ ไม่ได้เน้นกันที่เฉพาะในรูปแบบเดิมๆ หรือว่าไม่ได้เน้นเฉพาะในสถาบันที่เป็นทางการ แต่เน้นที่กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเทศเรามีสองส่วน ที่ดูแล้วเหมือนจะเพิ่มเข้ามา ส่วนหนึ่งที่พูดไปแล้วก็คือพวกกลไกที่เดิมเข้าไปในรัฐธรรมนูญ นอกจากการเลือกตั้ง เช่น การเข้าชื่อถอดถอน เข้าชื่อเสนอกฎหมาย แล้วก็อีกอันหนึ่งก็คือ ปัจจุบันจะเห็นว่าเมืองไทย เน้นในเรื่องของภาคประชาชนมากขึ้น ก็คือพวกกลุ่มองค์กรที่เค้าเรียกกันว่าประชาสังคม ประชาสังคมเป็นข้อต่ออันหนึ่งที่ทำให้เป็นข้อต่อระหว่างประชาชนกับสถาบันทางการเมือง เพราะฉะนั้น ปัจจุบันเราก็จะเห็นว่าเมืองไทยมีความตื่นตัวในการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน โดยคิดว่าถ้าภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง ประชาธิปไตยแบบเดิมซึ่งเป็นแบบเลือกตั้งได้รับการแก้ไขในข้อบกพร่อง ประเทศไทยยังอยู่ในช่วงของการปรับวัฒนธรรมในมุมมองที่ว่าประชาชนก็อาจแสดงความคิดเห็น เช่น การทำประชาพิจารณ์ แต่ว่าประชาพิจารณ์แบบจอมปลอม ประชาพิจารณ์ชนิดที่เอาชาวบ้าน เกณฑ์ชาวบ้านมาแล้วก็มีกำหนด ผู้ใหญ่บ้านคอยกำกับ เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าในช่วงของการปรับวัฒนธรรมแบบนี้ทำให้เกิดปัญหาเผชิญหน้ากันระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชนอยู่บ่อยครั้ง

แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีส่วนส่งเสริมในแง่ของสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ว่าสิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักก็คือ สมมติฐานเบื้องต้นของระบบประชาธิปไตย มันเป็นสมมติฐานที่บางครั้งอาจไม่ตรงความเป็นจริง เช่น บอกว่าให้ประชาชนมีส่วนในการตัดสินใจ คำพูดแบบนี้ก็คือเป็นคำพูดที่มีสมมติฐานอยู่เบื้องหลัง ว่าชาวบ้านเป็นคนมีเหตุมีผล เป็นคนที่มีวิจรรย์ญาณที่ดี สามารถตัดสินใจปัญหาที่ซับซ้อนได้ เพราะฉะนั้นปัญหาที่ซับซ้อน ก็ถามชาวบ้าน ชาวบ้านก็ตัดสินใจ บอกเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ถือว่าเป็นที่สุด เพราะฉะนั้นมันก็มีสมมติฐานที่บางครั้งอาจไม่ตรงความเป็นจริง คือชาวบ้านโดยทั่วไปอาจจะไม่มีความรู้ก็ได้ หรือไม่ก็ถูกอย่างที่ว่าประชาพิจารณ์แล้วก็เกณฑ์ชาวบ้านมาลง เกณฑ์ชาวบ้านมาเพื่อ

เป็นตรายาง เพราะในความเป็นจริงชาวบ้านก็ไม่ได้มีความรู้ถึงระดับที่จะไปตัดสินใจได้ว่าเรื่องใดควรทำหรือไม่ควรทำ

ในช่วงของการปรับตัวแบบสังคมไทย จะเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้น จะเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านเนี่ยมีความขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้งในหลายพื้นที่ ยิ่งหลัง 14 ตุลา พอนักศึกษาลงไปโครงการส่งเสริมประชาธิปไตย นักศึกษาลงไปให้ความรู้ด้านประชาธิปไตยกับประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นต่อต้านประท้วงไม่ให้เข้าพื้นที่ แต่ว่าในระยะยาวจะทำให้ปัญหาที่เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนลดลง ไม่ใช่เพราะว่าคนไทยมีลักษณะประนีประนอมไหม เป็นเรื่องผลประโยชน์” (วุฒิสกด์ ลากเจริญทรัพย์ 2554: สัมภาษณ์)

“การเมืองภาคพลเมืองใช้กระบวนการประชาธิปไตยแบบประชาเสวนา หาทงออก การใช้ Public Deliberation คือสาระคำว่าประชาธิปไตยมีความหมายที่กว้าง ประชาธิปไตยมีทั้งเป็นรูปแบบคือ มีทั้งรูปแบบและเป็นสาระ รูปแบบก็คือประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยแบบตัวแทนรูปแบบก็คือมีการเลือกตั้ง รูปแบบคือมีตัวแทนมีเลือกตัวแทนเข้าไป แต่ถ้าเป็นประชาธิปไตยในสาระจะเป็น ประชาธิปไตยแบบประชาธิปไตยสังคม หรือ Organic Democracy คือประชาธิปไตยที่มีชีวิตชีวา เพราะว่ามีกระบวนการปรึกษาหารือ หรือ plustistary democracy ก็เป็นประชาธิปไตยแบบที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม อันนี้ก็คือกระบวนการมีส่วนร่วม อย่างหนึ่ง ซึ่ง Deliberative Democracy อาจจะใกล้เคียงกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แต่มีความที่แตกต่างกันเพราะว่าบางครั้งมีส่วนร่วมแล้วไม่สำคัญ แค่เข้าไปร่วม เพราะฉะนั้น ก็ใช้กระบวนการ Deliberation เข้าไปเพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาบางอย่างได้ ซึ่งก็เลยเกิด Public Deliberative กระบวนการ Public Deliberation ที่จะนำมาสู่การหาทางออกร่วมกัน เช่น นำไปสู่ การสร้าง Ground rule ผลจากการทำกระบวนการ Deliberation ก็จะนำไปสู่การมี common ground โดยใช้ Ground rule คือใช้กฎ กติกา ในกระบวนการทำ แล้วก็นำไปสู่ common ground คือข้อตกลงร่วมกัน แต่อาจจะไม่ได้นำไปสู่ consensus นั่นก็คือกระบวนการหรือข้อตกลงร่วมกัน แล้วก็เอามาใช้ในสังคมนั้น เพราะฉะนั้นสังคมที่จะใช้กระบวนการนี้จะต้องเป็นสังคมที่มีความแข็ง อ่อนตัว แล้วก็มี matter พอสมควร คือสังคมที่มีการกระบวนการเรียนรู้ของทุกคน คือพูดคุยกัน ด้วยหลักเหตุผลเพราะฉะนั้นจะมีกระบวนการที่เรียกว่า กระบวนการทำ Deliberation และ public deliberation คือ naming/public naming ปัญหาว่า naming คืออะไร มันเหมือนทุกซ์ สมุทัย นิโรธ มรรค แต่ต่างประเทศคิด naming คือปัญหาอะไรที่มีตอนนี้ แล้วก็จัด parity ของปัญหา หลังจากนั้นก็หาทางออกทางเลือกร่วมกัน โดยในแต่ละทางเลือกจะมีเรื่องของการศึกษาให้ลึกซึ้งว่าใน ทางเลือกนั้นมีข้อดีข้อด้อยอะไร มีเนื้อหาสาระอะไรที่จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ เพราะฉะนั้นอาจจะมีทางเลือกหลายทางแล้วก็นำมาสู่การเสวนากัน เพื่อตัดสินใจว่าจะหาทางออก

ร่วมกันอย่างไร ในกระบวนการประชาธิปไตยในที่สุดน่าจะเอามาใช้เพื่อที่จะเป็นการแก้ปัญหา ความขัดแย้งได้ โดยจะต้องควบคู่ไปกับการทำให้คนมีจิตสำนึกสาธารณะและก็มีส่วนร่วม เพราะฉะนั้นตรงนี้กระบวนการจะทำให้คนมีจิตสำนึกสาธารณะ คือต้องมาหาทางออกร่วมกันบน พื้นฐานของความเข้าใจตรงกัน การให้เกียรติกัน การตัดสินใจบนหลักเหตุผล และบนหลักการมี ข้อมูล ไม่ได้เอาอารมณ์เป็นหลัก หรือไม่ได้เอาค่านิยมของตัวเองมาเป็นสำคัญกว่าเหตุผลที่มี ร่วมกัน และผลประโยชน์ที่มีต่อส่วนรวม ตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญของเรื่องของประชาธิปไตยแบบ ปรัชญาหรือ เกิดขึ้นด้วยการเรียนรู้ของประชาชน ผลที่ได้คือประชาชนจะได้เรียนรู้เรื่องของการ ฟัง ต้องฟังด้วยเหตุผล ฟังเพื่อที่เข้าใจว่ามันเกิดอะไรขึ้น นี่คือการสำคัญ

ประชาธิปไตยแบบปรัชญาหรือจะทำให้เกิดการสร้างข้อตกลงร่วมกัน การยอมรับความคิดของกันและกัน การให้ความเคารพนับถือกันและกัน การมองคน พื้นฐาน สำคัญคือการมองคนแบบมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การให้ทุกคนมีส่วนร่วม ก็คือเจตนารมณ์ รัฐธรรมนูญ 2540 ต่อเนื่องถึง 2550 เป็นเรื่องของ การเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมือง แล้วก็ให้การ เคารพกับสิทธิมนุษยชน แล้วคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ หมายความว่าเสียงส่วนใหญ่ ไม่ได้เป็นทราชาห์ เพียงแต่เสียงส่วนใหญ่ก็ได้รับความเคารพ และก็ไม่ลืมเสียงส่วนน้อย เพราะฉะนั้น มันจะมีทางเลือก มีทางเลือกหลายทาง มีทางออกเสมอ ทางออกเหล่านั้นจะได้มา จากการคิดร่วมกัน ได้จากการคิดบนพื้นฐานของหลักเหตุและผล และข้อมูล และก็ความไว้วางใจ เชื่อใจกัน แล้วก็เรื่องของผู้มีส่วนได้เสียสำคัญมาก การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียสำคัญสำหรับ แล้วก็ลดความขัดแย้งได้นำมาสู่การได้ข้อตกลงร่วมกันและก็ให้เกียรติกันและกัน” (ถวิลวดี บุรีกุล 2554: สัมภาษณ์)

3. รูปแบบในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรัชญาหรือมาพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย

ประเทศไทยยังอยู่ในช่วงของการค้นหาทางออก ปัญหาของประชาธิปไตย แบบตัวแทน ในปัจจุบันคือการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเพียงเฉพาะการลงคะแนนเสียง เลือกตั้งเท่านั้น ซึ่งผลที่ตามมาก็คือการที่ได้คนที่เป็นตัวแทนที่ไม่ใช่ตัวแทนที่แท้จริงของผู้คนใน สังคม ตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปในสภาแล้วแต่เป็นตัวแทนของกลุ่มนักธุรกิจ การเมืองและวงศาคณาญาติ โอกาสของประชาชนในชนชั้นล่างหรือผู้ยากจนหาเข้ากินคำที่จะเข้าไป มีบทบาท ในสถานิติบัญญัติหรือ มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในระบบประชาธิปไตย แบบตัวแทนในปัจจุบันนี้เรียกได้ว่าเป็นศูนย์ จึงได้มีการพยายามหาทางแก้ไขโดยการเสนอรูปแบบ การปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบใหม่ที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบปรัชญาหรือ

ในสหรัฐอเมริกาได้มีการนำกระบวนการประชาเสวนาหาทางออกไปใช้มากขึ้นเรื่อยๆ ในค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) ได้มีการนำแผนสาธารณสุขของรัฐโอเรกอน โดยรวมกระบวนการสานเสวนาหาทางออกของชุมชนในเรื่องสาธารณสุขร่วมกับรูปแบบต่างๆ ของการสานเสวนาหาทางออก นอกจากนี้ยังมีการนำไปใช้ในการหาข้อตกลงของข้อขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม หรือการแก้ปัญหา ข้อพิพาททางเลือก ก่ออาศัยรูปแบบของการจัดการในเวทีสานเสวนาหาทางออก แทนการประชุมสาธารณะแบบเปิดแบบเดิมๆ กระบวนการที่นำเอาผู้แทนจำนวนจำกัดจากกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมาตกลงในกติกาที่มีส่วนช่วยนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันของจุดสนใจหรือผลประโยชน์และมุมมองของแต่ละกลุ่มและนำไปสู่ความเห็นร่วม (Common Ground) ที่จะดำเนินการร่วมกันต่อไปอย่างไร กติกาภายในของการสานเสวนาที่เป็นโครงสร้างของการเจรจาใกล้เกลี้ยได้ (วันชัย วัฒนศัพท์ 2555: 13)

สมิธ และเวลส์ (Smith and Wales, 2000: 58) และวิกส์ (Weeks, 2000 : 363) เห็นว่ากระบวนการจะดำเนินไปในลักษณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมกันในการกำหนดประเด็น (agenda setting) ที่ต้องการจะประชุมหารือ โดยไม่ให้หน่วยงานของรัฐหรือผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้กำหนดประเด็นล่วงหน้าเพื่อป้องกันความลำเอียงหรือถูกครอบงำ ร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์ หรือแนวทางต่างๆ ที่ต้องการแก้ไขหรือนำไปปฏิบัติและร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางที่ต้องการแก้ไขหรือนำไปใช้ในขั้นกำหนดประเด็นปัญหาเพื่อพิจารณา ที่ประชุมจะให้ผู้เข้าร่วมกำหนดขอบเขตและเนื้อหาที่จะสนทนา ส่วนขั้นการนำเสนอยุทธศาสตร์ทางเลือกที่ประชุมจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมนำเสนอแนวทางในการพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆ หรือแนวนโยบายต่างๆ และขั้นสุดท้าย ที่ประชุมจะร่วมพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทางที่คิดว่าเหมาะสมมากที่สุดจากแนวทางทั้งหมดที่ได้มีการนำเสนอและผ่านการถกเถียงมา ทั้งนี้การประชุมหารือในแต่ละขั้น ผู้เข้าร่วมกระบวนการจะมีข้อมูลข่าวสารสำหรับเป็นเครื่องมือในการพิจารณาอย่างทั่วถึงทั้งในรูปของจดหมายข่าวหรือจุลสารแจกจ่ายให้แก่ทุกครัวเรือนในชุมชน มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ของชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้พลเมืองได้มีโอกาสทำงานร่วมกันพิจารณาจากตัวอย่างของการนำหลักการประชาธิปไตยแบบร่วมริ่กษาหารือ ไปใช้ในสังคมสหรัฐอเมริกาจนประสบความสำเร็จ วิกส์ (Weeks, 2000 : 364) นำเสนอความสำเร็จในการนำหลักการนี้ไปใช้ใน 4 โครงการ 3 ชุมชนขนาดใหญ่ คือ ยูจีน (Eugene) ในโอเรกอน (Oregon) ซาคราเมนโต (Sacramento) ในแคลิฟอร์เนีย (California) และ ฟอร์ตคอลลินส์ (Fort Collins) ในโคโลราโด (Colorado) ซึ่งมีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 100,000 - 400,000 คน ทั้ง 4 โครงการเป็นการประชุมหารือในเรื่องที่สำคัญโดดเด่นที่สุดและเป็นเรื่องที่เกิดการถกเถียงกันมากที่สุดในสังคมเพียงเรื่องเดียว เป็นเรื่องที่มีส่วนได้เสียทางการเมือง (political stake) สูง ผู้กำหนดนโยบายไม่อาจดำเนินการออกแบบนโยบายหรือโครงการได้เพียงลำพังและ

นำไปปฏิบัติได้จนสำเร็จ การร่วมประชุมหารือของสมาชิกในสังคมเท่านั้นน่าจะเป็นทางออกที่ดีของประเด็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ โดยทั้ง 4 โครงการทางฝ่ายเทศบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย สนับสนุนทั้งหมดตลอดกระบวนการเพื่อให้เห็นภาพหรือกระบวนการทำงานของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือได้ชัดเจนขึ้น วิกส์ (Weeks, 2000 : 364-367) ได้นำเสนอถึงกระบวนการนี้ในแต่ละแห่งในที่นี้ขอหยิบยกมาเพียง 2 โครงการเท่านั้นคือ โครงการ Eugene Decision และ Sacramento Decision ทั้ง 2 กรณีต่างมีปัญหาคความขัดแย้งระหว่างข้อเรียกร้องของประชาชนในด้านการบริการจากเทศบาลกับปัญหาเรื่องงบประมาณที่เทศบาลมีอยู่ เมื่อรายรับกับรายจ่ายไม่สมดุลกัน ทางออกสุดท้ายที่ผู้บริหารเทศบาลคิดว่าจะแก้ไขปัญหาได้และมีประสิทธิภาพก็คือ การทำให้งบประมาณสมดุลโดยผ่านการพิจารณาและสนับสนุนจากประชาชน

โครงการ Eugene Decision

ยูจีน เป็นเมืองมหาวิทยาลัย (university town) ขนาดกลาง มีประชากรประมาณ 125,000 คน มีความเป็นเอกภาพทางด้านประชากรสูงเพราะมีชนกลุ่มน้อยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีจุดแข็งที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาดี มีเครือข่ายสถานีโทรทัศน์ 3 แห่ง มีหนังสือพิมพ์ที่เป็นกระบอกเสียงแก่ชุมชนอย่างดีและมีนิตยสารรายสัปดาห์ที่เข้มแข็ง ก่อให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองสูง Eugene Decision เริ่มต้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยวิธีการที่เคยเป็นมา คือ การสำรวจความคิดเห็นทางโทรศัพท์ การจัดประชุมพบปะกับผู้นำ การสำรวจความเห็นผ่านทางหนังสือพิมพ์ ผู้บริหารเทศบาลหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับทราบว่ประชาชนต้องการให้ลดการบริการด้านใดบ้าง แต่ข้อมูลที่ได้รับคือ ประชาชนต้องการให้ใช้จ่ายงบประมาณอย่างสมดุลด้วยการทำให้งานต่างๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้นนอกจากนั้นในภาวะที่งบประมาณขาดแคลนอย่างรุนแรง ประชาชนกลับเรียกร้องให้สร้างห้องสมุด บริการทางสังคมและความปลอดภัยทางสังคมเพิ่มมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เทศบาลนำวิธีการ “การสนทนาของชุมชน (community dialogue)” ตามหลักของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ โดยเชื่อว่าน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมกว่าวิธีการมีส่วนร่วมอย่างที่เคยทำมาก่อนหน้านี้เทศบาลเริ่มต้นด้วยการแจกเอกสารจำนวน 12 หน้าแก่ทุกๆ คราวเรือน ซึ่งระบุรายละเอียดต่างๆ เช่น ปัญหาทางการเงินของเทศบาล บริการด้านต่างๆ ของเทศบาล โครงการใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น ในเอกสารยังมีบัญชีงบประมาณ (budget worksheet) เพื่อให้ประชาชนเห็นตัวเลขที่แท้จริงว่า เทศบาลมีรายรับ รายจ่ายในปัจจุบันเป็นอย่างไร จากนั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอเลือกโครงการบริการอันใดอันหนึ่งจากที่เสนอไว้ 5 โครงการ พร้อมๆ กับพิจารณาตัดลดโครงการเดิมแทนที่เพื่อไม่ให้เกิดปัญหางบประมาณขาดดุล และยังมีแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเสริมเข้าไปด้วยขั้นต่อไป เทศบาลจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ประชาชนได้มาทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหางบประมาณ ผู้เข้าร่วม

ประชุมมาจากการสุ่มตัวอย่างโดยจัดเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มละ 7 หรือ 9 คน จำนวนหลายกลุ่ม มอบหมายภารกิจและสร้างบรรยากาศเหมือนกับสมาชิกสภาเทศบาลกำลังพิจารณางบประมาณจริง โดยการตัดสินใจใช้หลักเสียงข้างมากซึ่งปรากฏว่ามีผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างท่วมท้นเป็นประวัติการณ์กว่า 600 คน การประชุมทั้งหมดที่กล่าวมานั้นนับว่าเป็นรอบแรก โดยสมาชิกสภาเทศบาลประมวลสิ่งที่ได้มาทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว และสรุปแนวทางงบประมาณออกเป็น 3 แนวทาง รอบที่สองของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นการประเมินเสียงสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อแนวทางทั้ง 3 ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งรอบที่สองนี้ก็มีกระบวนการต่างๆ ที่เหมือนกับรอบแรก จนในท้ายที่สุดได้ผลสรุปออกมาเป็นรายละเอียดงบประมาณประจำปีที่สะท้อนความต้องการของชุมชน ในขณะที่เดียวกันเทศบาลก็สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นกว่าเดิมจากความชอบธรรมที่ได้รับจากการร่วมประชุมปรึกษาหารือ

โครงการ Sacramento Decision

กรณีของยูจีนที่กล่าวว่ามีลักษณะพิเศษตรงที่เป็นสังคมที่มีความเป็น

เอกภาพในด้านประชากรเพราะมีชนกลุ่มน้อยจำนวนเล็กน้อย เป็นเมืองขนาดกลางที่ประชาชนเป็นผู้มีการศึกษาสูง มีธรรมเนียมประเพณีของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ลักษณะเฉพาะของยูจีนจะกลายเป็นข้อจำกัดในการนำกระบวนการนี้ไปใช้ในสังคมอื่นๆ ที่แตกต่างกันได้หรือไม่? เมื่อเทียบกับซาคราเมนโต ซึ่งเป็นสังคมที่มีความเป็นพหุนิยมสูงเป็นเมืองขนาดใหญ่กว่า มีประชากรประมาณ 400,000 คน ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติเกือบ 1 ใน 4 ของประชากรมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่ามัธยม การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในอัตราที่ต่ำเทศบาลของซาคราเมนโตเผชิญกับปัญหางบประมาณกับความต้องการของประชากรไม่สอดคล้องกัน ไม่แตกต่างจากกรณีของเทศบาลยูจีน จึงคิดว่าทางออกในการแก้ไขปัญหาก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณางบประมาณอย่างกว้างขวาง ซึ่งทางเทศบาลก็นำกระบวนการต่างๆ อย่างที่เทศบาลยูจีนนำมาใช้เช่น การแจ้งข่าวผ่านจดหมายข่าวและจุดสารที่ทางเทศบาลตีพิมพ์เป็นภาษาต่างๆ ที่ประชากรในเทศบาลใช้ทั้งหมดนอกเหนือจากภาษาอังกฤษ ได้แก่ สเปน จีน เวียดนาม ลาว ม้ง รัสเซีย ส่วนการประชุมปรึกษาหารือให้นักศึกษาที่รู้ภาษาต่างๆ มาเป็นผู้ดำเนินการจัดประชุมให้องค์กรชุมชนต่างๆ เช่น ศูนย์วัฒนธรรม โบสถ์และศูนย์ศาสนาต่างๆ ทำหน้าที่ช่วยประสานงานแจ้งข่าวสารและเรียกร้องสมาชิกในชุมชนให้ร่วมในโครงการดังกล่าวนี้ด้วยถึงแม้ว่าเมื่อเทียบกับเทศบาลยูจีนแล้ว อัตราการตอบสนองต่อการเข้าร่วมของประชาชนต่อโครงการนี้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า แต่ก็นับได้ว่าหลังจากผ่านการประชุมปรึกษาหารือกันของคนในชุมชนจนถึงขั้นสุดท้ายแล้ว ส่งผลให้ผู้บริหารของเทศบาลสามารถจัดสรรงบประมาณประจำปีที่สะท้อนถึงความต้องการของคนในชุมชนไม่แตกต่างจากเทศบาลยูจีน (บูมอริ ยีหะมะ 251: 19-22)

การจัดการด้านการศึกษาในสถานการณ์ที่โดนตัดงบประมาณ

ศึกษานิเทศก์ Ruth Randall (Ruth Randall) เพิ่งเข้ามาทำงานในหน้าที่นี้ เพียง 6 เดือน เมื่อเขตที่เธอทำงานอยู่ก็เช่นเดียวกับเขตอื่นๆของมลรัฐ Minnesota และทั่วประเทศ ในต้นปี 1980s คือ มีปัญหาด้านงบประมาณ ขาดแคลน ทำให้ต้องมีการตัดงบประมาณด้านการศึกษาที่รัฐจะช่วยการบริหารระดับท้องถิ่นด้านการศึกษาออกถึง 38.3% ในสองปีข้างหน้าที่จะมาถึง Randall ไม่ต้องการใช้มาตรการขึ้นภาษีเพราะเพิ่งมีการขึ้นเกิดขึ้นเมื่อเร็วๆนี้ ขณะเดียวกันก็ไม่อยากให้ขวัญกำลังใจบุคลากรด้านการศึกษาหรือคุณภาพการศึกษาต้องลง Randall ตัดสินใจจัดทำกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะกับชุมชนและบุคลากรด้านการศึกษาของโรงเรียนในเขต เพื่อทำการตัดเงิน \$2.4 ล้านออกจากงบของเขตการออกแบบกระบวนการปรึกษาหารือด้านงบประมาณมีความซับซ้อน โดยเริ่มเมื่อเดือนธันวาคม 1981 และใช้เวลาทำ 4 เดือน คณะผู้จัดได้รับข้อเสนอจากลูกจ้างจำนวน 1500 คนให้ตัดงบลง ข้อเสนอเหล่านี้ได้ถูกนำไปแบ่งประเภท จัดลำดับความสำคัญ โดยคณะทำงานที่ประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุน คณะทำงานแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย เพื่อดูแลด้านต่างๆ ของงบประมาณ ได้แก่ ด้านคนทำงาน ด้านโครงการต่างๆ และ ด้านวัสดุอุปกรณ์ คณะทำงานมีประธานเป็นครูที่เป็นตัวแทนกลุ่มครูที่เคยเจรจากับคณะกรรมการการศึกษา ข้อเสนอเบื้องต้นที่ถูกจัดประเภทได้ถูกส่งกลับไปยังลูกจ้างจำนวน 1500 คน เพื่อให้ทบทวน ขณะเดียวกันประธานคณะทำงานได้ทำการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของข้อเสนอแนะที่ส่งขึ้นมา และกรอกใส่แบบฟอร์มที่เตรียมไว้เพื่อแจกจ่ายไปทั่วชุมชน ข้อเสนอได้ถูกนำมาใส่หมายเลข ทำการจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังเป็น สูง กลาง ต่ำ และทำการประเมินผลกระทบระดับต่างๆ มีการคาดการณ์ว่าการประหยัดค่าใช้จ่ายลงจะมีผลต่อจำนวนเด็กนักเรียนและครูอย่างไร มีการ มีการให้ข้อมูลเพื่ออธิบายถึงการจัดลำดับความสำคัญและข้อเสนอแนะว่าควรทำอะไรในอนาคต และทุกแห่งทุกที่ที่ทำได้ จะมีการให้ข้อมูลด้านตัวเลขเงินที่ถูกตัดหรือโครงการที่จะถูกตัดลงคณะกรรมการการศึกษาได้ทำการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องงบประมาณ มีนักเรียนจำนวน 13,000 คนของเขตเข้าร่วม และเสนอแนะว่า พวกเขาจะช่วยประหยัดเงินได้อย่างไร ทำที่สุด สมาชิกทีมผู้จัดจำนวน 101 คนได้รับการอบรมให้รู้และเข้าใจวิธีการจัดประชุมสาธารณะ พวกเขาได้ไปทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอ ผู้จัด ผู้สังเกตการณ์ ระหว่างที่มีการจัดประชุมของประชาชนมากมายหลายแห่งตามชุมชนต่างๆ ในวันที่ 24 มีนาคม การประชุมของประชาชนจัดทำในโรงเรียนประถม 10 โรงเรียนในเขต มีคนมากกว่า 2,000 คน ได้เข้าประชุม ได้พูด รับฟัง และตอบโต้ต่อข้อเสนอแนะที่แจก และได้เสนอข้อเสนอแนะกลับไปเกี่ยวกับการตัดงบประมาณด้านการศึกษาในเดือนเมษายน 1982 ครูใหญ่ 15 โรงเรียน และผู้บริหารการศึกษาของเขตอีก 9 คน ได้มาร่วมประชุมกันเป็นเวลา 2 วัน เพื่อประเมินข้อเสนอแนะและนัยยะจากข้อเสนอแนะ หลังจากมีการปรึกษาหารือรอบสุดท้าย นักเรียน คนทำงาน

ประชาชน ได้ส่งข้อเสนอเข้าไปให้ศึกษานิเทศเขต ที่อ่านข้อเสนอ 4,000 ข้อ ในวันที่ 5 เมษายน 1982 ศึกษานิเทศได้นำเสนอข้อเสนอแล้วสุดแก่คณะกรรมการการศึกษา ซึ่งทำการอภิปรายอย่างสั้นๆ และรับรองข้อเสนอนั้น กระบวนการปรึกษาหารือที่จัดขึ้นจึงช่วยทำให้บรรลุเป้าหมายคือ ตัดงบประมาณลดการตัดกิจกรรมที่จะกระทบคุณภาพการเรียนการสอน และไม่ทำให้ขวัญกำลังใจผู้เกี่ยวข้องลดลงในการจัดจะเห็นว่า Randall มีการสร้างโครงการการจัดกระบวนการ ดังนี้-ทำการระบุประเด็นยุทธศาสตร์ (การตัดงบประมาณ โดยรักษาคุณภาพการศึกษา และทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับ) ซึ่งการระบุประเด็นเช่นนี้มีความสำคัญ เพื่อให้คณะผู้บริหารและผู้จัดบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และนำประเด็นมาใส่ไว้ในคำถามและการสนทนาตลอดเวลา ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มาโดยสมัครใจ และพร้อมจะเข้าร่วมในกระบวนการแบบ interactive process การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการใช้เหตุผลในการพูดคุย และรับฟังผู้อื่นในวงสนทนาและมุมมองที่ต่างกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายว่า “ควรมาร่วมกันทำอะไรในปัญหานี้” ปฏิบัติการของกลุ่มผู้รับผิดชอบ หลังจากมีกระบวนการปรึกษาหารือกันแล้ว คณะผู้บริหารที่รับผิดชอบได้นำผลจากการปรึกษาหารือไปใช้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ

กระบวนการพัฒนาร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน

การสร้างข้อเสนอทางนโยบายการจัดการป่าชุมชนเริ่มต้นจากชาวบ้านในแต่ละภาคที่ดำรงชีพกับป่า แต่ป่าของพวกเขาถูกนายทุนบุกรุก ถูกเจ้าหน้าที่รัฐยึดป่าเพื่อสัมปทานหรือประกาศเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้ชุมชนประสบความเดือดร้อนภายหลังชาวบ้านจำนวนมากคัดค้านการสัมปทานไม่เงินรัฐบาลประกาศยกเลิกสัมปทานทั่วประเทศในปี 2532 องค์กรพัฒนาเอกชนได้ปรึกษาหารือกับชาวบ้านว่า จำเป็นต้องมีการเสนอให้รัฐเปลี่ยนแปลงนโยบายป่าไม้เสียใหม่ โดยให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการป่า และเห็นร่วมกันว่าแท้ที่จริงชาวบ้านในแต่ละภาคก็มีวัฒนธรรมการจัดการป่าอยู่แล้ว น่าจะยกระดับเป็นนโยบายได้กระบวนการพัฒนานโยบายด้านป่าชุมชนจึงเริ่มต้นขึ้น โดยการที่องค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกับนักวิชาการ และชาวบ้านทำวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกันเพื่อหาว่าชุมชนแต่ละแห่งมีระบบการจัดการป่าอย่างไร และมีปัจจัยเงื่อนไขอะไรที่ทำให้ชาวบ้านจัดการป่าสำเร็จหรือล้มเหลวเมื่อวิจัยสำเร็จ การนำผลการวิจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยองค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ชาวบ้านประชุมร่วมกันเพื่อสังเคราะห์เป็นหลักการการจัดการป่าของชุมชนร่วมกันภายหลังจากนั้น ก็ให้นักกฎหมายแปลหลักการดังกล่าวออกมาเป็นร่างกฎหมายโดยแบ่งประเด็นออกเป็นเกณฑ์การจำแนกประเภทป่า ประเภทและระดับสิทธิจัดการป่า แผนการจัดการป่า กฎกติกาการจัดการป่า องค์กรหรือกลไกการจัดการ กลไกการสนับสนุนและตรวจสอบ เป็นต้น เมื่อยกร่างเสร็จก็ไปจัดประชุมปรึกษาหารือกับชุมชนในแต่ละพื้นที่ว่าสอดคล้องกับระบบการจัดการป่าของชุมชนหรือไม่ เมื่อปรึกษาหารือครบทุกภาค จึงได้ยกร่าง

กฎหมายป่าชุมชนและเสนอต่อรัฐบาลและสาธารณชนระยะเวลาการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาถึงขั้นยก
ร่างเป็นกฎหมายใช้เวลา 2 ปี ในช่วงเวลาดังกล่าว กรมป่าไม้ก็ได้มีการยกร่างกฎหมายป่าชุมชนด้วย
เช่นกัน แต่มีเนื้อหาสาระที่ต่างกัน จึงได้มีการจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนเนื้อหาหลายครั้ง จนเมื่อปี
2539 โดยการประสานงานของรัฐบาลจึงได้หลอมรวมร่างกฎหมายของประชาชนและของกรมป่า
ไม้เข้าด้วยกันหลังจากนั้นรัฐบาลก็จัดให้มีประชาพิจารณ์ร่างกฎหมายดังกล่าว และมีการปรับปรุง
ร่วมกันโดยรัฐ องค์กรเอกชน ชาวบ้าน นักวิชาการร่วมกันอีกหลายครั้ง แต่ก็ยังมีประเด็นขัดแย้งบาง
ประการที่ไม่สามารถตกลงกันได้ คือ จะยินยอมให้ชุมชนที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์มีสิทธิจัดการป่าได้
หรือไม่ ภายหลังจากเมื่อรัฐธรรมนูญปี 2540 เปิดช่องให้ประชาชนเสนอร่างกฎหมายเองได้ด้วยการ
ระดมรายชื่อ 50,000 ชื่อเสนอต่อรัฐสภา ในปี 2543 ประชาชนจึงได้ระดมรายชื่อเสนอร่างกฎหมาย
ป่าชุมชนสู่รัฐสภาในขั้นตอนของรัฐสภา ผู้แทนชุมชนท้องถิ่น องค์กรเอกชน นักวิชาการ ก็มีส่ว
ร่วมพิจารณากฎหมายในขั้นกรรมาธิการทั้งของสภาผู้แทนฯ วุฒิสภา หรือกรรมาธิการร่วมอยู่หลาย
ครั้ง อีกทั้งมีการประชาพิจารณ์อีกหลายพื้นที่ แต่ประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ก็ยัง
เป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่มาจนถึงบัดนี้ผ่านไป 7 ปีที่กฎหมายป่าชุมชนเข้าสภา ก็ยังพิจารณาปรับปรุง
แก้ไขจนถึงทุกวันนี้ แต่กระนั้นชุมชนก็พัฒนาระบบการจัดการป่าชุมชนให้ก้าวหน้าต่อไป และ
ขยายเครือข่ายป่าชุมชนในระดับพื้นที่จากระดับหมู่บ้านถึงระดับตำบล และเครือข่ายลุ่มน้ำ เป็นต้น
องค์กรบริหารส่วนตำบลหลายแห่งก็ได้นำระบบการจัดการป่าชุมชนไปสนับสนุนชุมชนหลาย
พื้นที่ ในระดับการรับรู้ของสาธารณะ ป่าชุมชนก็เป็นที่ยอมรับแก่สังคมในวงกว้าง และในทาง
นโยบาย หลักการเรื่องสิทธิชุมชนจัดการทรัพยากรก็ได้กลายเป็นหลักการสำคัญในรัฐธรรมนูญปี
2540 และรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ด้วย

กระบวนการพัฒนานโยบายด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

แนวคิด รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนเริ่มเป็นที่ปรากฏต่อสาธารณะเมื่อองค์กร
เอกชนได้ไปศึกษาถึงตัวอย่างของชาวบ้านที่มีการทำเกษตรพึ่งตนเอง โดยไม่ใช่สารเคมีในแต่ละ
พื้นที่ที่แตกต่างกันไปตามระบบนิเวศ และวัฒนธรรม และทำงานเผยแพร่ความรู้ภายใต้ชื่อว่า
“เกษตรกรรมทางเลือก” มาตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกได้จัดเวที
วิเคราะห์แลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในเชิงเทคนิค การบริหารจัดการการผลิต วัฒนธรรมการผลิต
ตลอดจนปัจจัยทางนโยบาย และมีการศึกษาวิจัยทั้งโดยองค์กรเอกชนทำเอง หรือให้ผู้นำชุมชนเป็น
ผู้ทำการศึกษาวิจัย นอกจากนี้เครือข่ายเกษตรฯ ยังจัดกิจกรรมทั้งในเชิงวิชาการ งานมหกรรมอีกมาก
ที่ทำให้ชาวบ้านที่ทำเกษตรยั่งยืน นักวิชาการองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านดังกล่าวมาวิเคราะห์
แลกเปลี่ยนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เมื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ด้านเกษตรยั่งยืนชัดเจนระดับหนึ่ง
เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจึงได้ผลักดันนโยบาย โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในเวทีระดมความคิดเห็น

เพื่อจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2545) สารหลักๆ ของนโยบายก็คือ ให้รัฐส่งเสริม สนับสนุนเกษตรกรเปลี่ยนจากการทำเกษตรสารเคมีมาเป็นเกษตรยั่งยืนที่ไม่ใช้สารเคมีและส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ และมีการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน ภายหลังจากที่แผนฯ 8 บรรลุเรื่องเกษตรยั่งยืนไว้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ แต่ในขั้นปฏิบัติการกลับนำโครงการอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องมาใส่ไว้ในแผนงานดังกล่าว ทำให้เครือข่ายเกษตรกรร่วมกับสมาชิกคนจนเรียกร้องให้มีการแก้ไขแผนปฏิบัติการ และผลักดันให้มีโครงการนำร่องเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วประเทศ ด้วยงบประมาณ 900 ล้านบาท โดยบฯฯ ดังกล่าวให้สนับสนุนตรงไปที่เครือข่ายเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรทำงานทั้งด้านการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ การปรับปรุงระบบการผลิต การแปรรูป การพัฒนาทางเทคนิค การบริหารองค์กร เครือข่าย เป็นต้น จากประสบการณ์ที่ชาวบ้านและองค์กรเอกชนได้ทำงานโครงการนำร่องๆ ทำให้เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกสังเคราะห์ความรู้ออกมาเป็นร่างพระราชบัญญัติกองทุนส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนขึ้น ซึ่งมีสาระสำคัญให้มืองค์กรอิสระ มีกองทุนสนับสนุน และมีเวทีสมัชชาของเกษตรกรยั่งยืนทั่วประเทศเพื่อทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะทางนโยบาย ปัจจุบันร่างกฎหมายดังกล่าวได้เสนอไปที่รัฐบาล และกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาออกจากด้านนโยบายและกฎหมายแล้ว แนวทางเกษตรกรรมยั่งยืนกลายเป็นแนวคิดหลักด้านการเกษตรรายย่อยและการพัฒนาชุมชน จนภายหลังรัฐได้ต่อยอดไปเป็นแนวคิดเรื่องทฤษฎีใหม่ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกลายเป็นฐานของการต่อสู้เชิงนโยบายด้านอื่นๆ เช่น การผลักดันแนวนโยบายสิทธิเกษตรกรต่อทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเรื่องความมั่นคงและอธิปไตยทางอาหาร ร่างกฎหมายความปลอดภัยทางชีวภาพ การคัดค้านพืชตัดแต่งพันธุกรรม (GMOs) การต่อต้านสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต เป็นต้น (พัชรีลีโรธ 2550: 19-23)

ตัวอย่างรูปแบบการสร้างกระบวนการปรึกษาหารือ

citizens juries ในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ ทศวรรษ 1970s citizens juries ถูกพัฒนาขึ้นโดย Ned Crosby ที่พยายามนำวิธีการนี้ไปใช้อย่างแพร่หลายในด้าน การเกษตร น้ำ และนโยบายสวัสดิการ ในระดับมลรัฐ และนโยบายการปฏิรูประบบสาธารณสุขในระดับชาติการจัดสรรงบประมาณของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การจัดกระบวนการในรูปแบบนี้ จะมีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมจำนวน 12-24 คน ที่จะมาพบหรือทำตัวเป็นคณะลูกขุน (juries) เป็นเวลาหลายวัน สำหรับการพิจารณาแต่ละกรณีจะมีหลักเกณฑ์ต่างๆ เช่น เป็น ผู้ที่ถูกคัดเลือกเป็นลูกขุน จะเป็นตัวแทนระดับย่อยของชุมชน(microcosm of the community) ได้แก่ จากหมู่บ้าน เมือง และประเทศ โดยเป็นตัวแทนของ อายุ เพศ การศึกษาถิ่นที่อยู่อาศัยในขณะเดียวกัน การจัดที่จะดึงผู้กำหนดนโยบายหรือผู้มีอำนาจได้ควรต้องเป็นการจัดที่มีขนาดใหญ่พอควร แต่ขณะเดียวกันก็ต้องทำให้เป็นระบบ

การปรึกษาหารือที่ดี (ซึ่งทำท่าเหมือนจะขัดแย้งกันเอง) เช่น อาจมีจำนวนลูกขุนมากถึง 24 คน (น้อยที่สุดคือ 6 คน ซึ่งนับเป็นขนาดกำลังพอดี) ทำให้การจัดcitizens' juries มีความขัดแย้งอยู่ในตัวอย่างน่าสนใจ คณะลูกขุนนี้ จะนั่งฟังการให้การของพยานฝ่ายต่างๆที่มาให้การ เช่น หน่วยงานเจ้าของโครงการ ผู้ได้รับความเดือดร้อนจากโครงการ ผู้เชี่ยวชาญที่มาให้แง่มุมทางเทคนิควิชาการ เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการจัด citizens' juries เพื่อต้องการสร้างความสมดุล กล่าวคือ สมดุลย์ด้านผู้เข้ามาร่วมเป็นลูกขุน สมดุลย์ด้านพยานจากทุกภาคส่วน (มิใช่แต่ฝ่ายผู้เชี่ยวชาญ) สมดุลย์ด้านการให้เวลาพยานให้ปากคำ เป็นต้น สิ่งที่ทำทนายผู้จัด citizens' juries คือ จะทำอะไรจึงจะสามารถมีอิทธิพลในมีผลนโยบายสาธารณะได้ ซึ่งหมายถึงว่าต้องให้ผู้กำหนดนโยบายสนใจหรือผูกพันหรือให้สื่อสนใจตามข่าว ปัญหาก็คือ สื่ออาจสนใจกิจกรรมที่มีคน 1000 คน (มากกว่า 24 คน) และเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาเพียง 1 วัน ในขณะที่กิจกรรม citizens' juries ใช้เวลา 4-5 วัน เพราะต้องให้เวลาลูกขุนทำความเข้าใจในประเด็นที่ซับซ้อน โดยการซักถาม และโดยการฟังเหตุผลของแต่ละฝ่าย จึงจำเป็นต้องใช้เวลาหลังจากรับฟังคำให้การอย่างทั่วถึงแล้ว จะมีการถกเถียงโดยใช้เหตุผล และมีการลงคะแนนเสียงในหมู่คณะลูกขุน ตัวอย่างการจัด citizens' juries ที่น่าสนใจ จัดทำโดยสถาบัน The Jefferson Center ของสหรัฐอเมริกา ที่ทำเรื่องการวางแผน Healthcare Plan สมัยรัฐบาลClinton แม้ว่าผลที่ออกมาคือคณะลูกขุนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับ Plan นี้ก็ตาม (พัชรวิไล ธิโรรส 2550: 14-15)

planning cells มีลักษณะเป็นทางการมากกว่า เพราะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เป็นสปอนเซอร์ จะมีผู้เข้าร่วมจำนวน 25 คนโดยประมาณโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ โดยใช้หลักวิชาการที่สุ่มเลือก (random selection) เพื่อมาร่วมกิจกรรมในการเสนอทางแก้ปัญหาเชิงนโยบายหรือวางแผน เป็นระยะเวลาประมาณ 4 วันถึง 1 อาทิตย์ คณะผู้จัดจะแบ่งห้องวางแผน (planning cells) ออกเป็น 6-10 ห้อง เพื่อทำกิจกรรมในแต่ละวัน กิจกรรมจะมีประมาณ 16 กิจกรรม กิจกรรมเหล่านี้แปลงมาจากประเด็นที่ต้องการถกเถียงกัน เช่น การจัดสรรงบประมาณ การป้องกันผู้บริโภค เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ จะทำใน 4 วัน เช่น การให้ข้อมูล มุมมองจากนักการเมือง นักวิชาการ ธุรกิจ ภาคประชาชนในประเด็นที่ถกเถียง เป็นต้น กิจกรรมทั้ง 16 กิจกรรมจะมีโครงสร้างเหมือนกันในทุกห้องวางแผน และมักจัดเวลาการจัดทำในแต่ละห้องให้เหลื่อมกัน เช่น ห้องที่ 1 เริ่ม 8.30 น. ห้องที่สองเริ่ม 10.00 น. เป็นต้น ในเรื่องเดียวกันและวิทยากรเดียวกัน เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในหมวดวิทยากร ในการทำงานจะมีผู้ประสานการดำเนินการสนทนา(moderators) สองคน เป็นชายหนึ่ง และหญิงอีกหนึ่ง ทำหน้าที่เรียนรู้ปัญหาที่ถูกเข้ามาให้จากคณะกรรมการการจัด และหาทางออกอื่นๆสำหรับปัญหาดังกล่าว ภายในเวลา 4 วัน ที่มีการเรียนรู้และข้อมูลข่าวสารที่ถ่ายทอด ทำให้ผู้ที่มาร่วมทำความเข้าใจกับตัวปัญหาผลสุดท้ายจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่างๆ มีการประเมินข้อเสนอแนะและนำเสนอต่อ

คณะกรรมการการจัดและหาทางออกอื่นๆ ในรูปของ “รายงานของประชาชน” (พัชรี ลิโรส 2550: 15-16)

การสนทนาทางอินเทอร์เน็ต (on-line dialogues) เป็นการเปิดช่องทางการสนทนาทางอินเทอร์เน็ต เทียบกับกระบวนการมีส่วนร่วมอื่นๆ การสนทนาแบบนี้ มีลักษณะไม่เป็นการ มีเวลามากพอที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้เข้าใจมุมมอง/ปัญหาของคนอื่นๆ ได้นอกจากนั้นผู้เข้าร่วมสามารถเข้ามาได้ตามความสะดวก เมื่อไรก็ได้ สิ่งที่ดีก็คือ มีข้อมูลมากมาย และหลากหลาย ทำให้ประชาชนที่เข้ามาสามารถเรียนรู้ได้ ทุกคนที่เข้ามารวมทั้งผู้กำหนดนโยบาย ตลอดจนประชาชนธรรมดา มีสถานะเท่าเทียมกัน และสามารถร่วมกระบวนการปรึกษาหารือกันโดยอิสระ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกันและกัน แม้จะมีผู้เข้าร่วมมากมายและขนาดใหญ่ แต่กระบวนการนี้ทำให้ทุกคนรู้สึกว่าเขาสามารถเข้าร่วมได้โดยตรงและกำลังพูดคุยกันอย่างส่วนตัว การสนทนาทางอินเทอร์เน็ตมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้ทบทวนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เปิดโอกาสให้ผู้กำหนดนโยบายได้พูดคุยกับประชาชน และประชาชนได้สนทนาและให้ข้อมูลข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ ผู้เชี่ยวชาญ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ การสนทนาทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นการเปิดเวทีสนทนาโต้ตอบโดยใช้เหตุผลประกอบการถกเถียงในการทำให้การสนทนาทางอินเทอร์เน็ตมีประสิทธิภาพ

- ผู้จัดทำต้องแสดงเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการจัดแต่ละครั้งอย่างชัดเจน
- มีการประกาศกฎกติกาในการเข้าร่วมไว้ให้เห็นตั้งแต่เริ่มจัดทำ (เช่น ห้ามใช้คำหยาบ ห้ามโฆษณา ห้ามส่งไวรัส ต้องเป็นสมาชิก เป็นต้น
- ในการจัดจำเป็นต้องใช้ผู้ดำเนินรายการ (moderator) เพื่อคอยตะล่อมให้การสนทนาโต้ตอบไม่ออกนอกประเด็นเกินไป ในบางครั้งถ้ามีผู้ส่งข้อความนอกประเด็นเข้ามา และต้องการจะมาร่วม ผู้จัดอาจ
 - พิจารณาจัด “Parking lot” ได้แก่ เนื้อหาที่ที่ให้คนเขียนสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในประเด็น และควรแยกเป็นคอลัมน์ต่างหากออกไป เพื่อรักษาน้ำใจมิให้พวกเขาารู้สึกเก้อเขินและโกรธถ้าถูกตัดออกไป ในหลายๆครั้ง
 - หลายครั้ง อาจมีความคิดเห็นที่ส่งเข้ามาและไม่ตรงกับประเด็น โดยตรง และกลายเป็นประเด็นในวงสนทนาแทนที่จะโยนความคิดดังกล่าวทิ้งไป ผู้จัดอาจพยายามตีกรอบ (reframe) ข้อความเห็นนั้นใหม่ ให้เข้ากับประเด็นที่กำลังสนทนากัน นั่นคือ พยายามดึงกลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง (พัชรี ลิโรส 2550: 16-17)

การประชาเสวนาหาทางออก (deliberative dialogue) เป็นการจัดเวทีสาธารณะเพื่อสนทนา แต่เป็นการสนทนาที่มีลักษณะพิเศษ ที่แตกต่างจากการโต้วาที (debate) ที่

เป็นการถกเถียงกัน แต่แต่ละฝ่ายพยายามหาจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งและนำมาตอบโต้ซึ่งความได้เปรียบกัน (เช่นการโต้ว่าที่ระหว่างผู้สมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา) แต่การสนทนาที่เรียกว่า ประชาเสวนาหา ทางออก (deliberative dialogue) มีความแตกต่างจากรูปแบบการสนทนาอื่นๆ ในรูปของ การเจรจาต่อรอง (negotiation), การระดมสมอง (brainstorming), การสร้างฉันทานุมัติ (consensusbuilding) เนื่องจาก ประชาเสวนาหาทางออก มีวัตถุประสงค์มิใช่เพื่อเป็นเวทีสาธารณะให้มาพูดจาโต้ตอบกัน (talking together) แต่เพื่อมาคิดร่วมกัน(thinking together) เพื่อตอบคำถามว่า “เราควรทำอะไรกับปัญหานั้น” เป้าหมายจึงมิใช่เพื่อ ค้นหาคำตอบว่า ทางออกของเรื่องนั้นคืออะไร แต่ต้องการให้มาร่วมกันสำรวจดูทางที่นำไปได้มากที่สุดในการแก้ปัญหา นั้น เนื่องจาก เป้าหมายของสานเสวนาหาทางออก เป็นการมาคิดร่วมกัน ทำให้ต้องฟังอย่างตั้งใจว่าผู้อื่นที่มาร่วมวงสนทนานั้นมีความคิดอะไร เพื่อจะดูว่ามีอะไรใหม่ๆ ทั้งด้านความคิด ทั้งด้านมุมมอง เพื่อหาจุดที่จะเห็นร่วมกัน แน่นนอนอาจยังแก้ปัญหาไม่ได้ แต่อย่างน้อยทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญในการนำไปสู่แนวทางการร่วมกันแก้ปัญหาต่อไป หัวใจของการจัดการประชาเสวนาหาทางออก คือ การมีผู้ดำเนินการสนทนาที่มีประสบการณ์ ที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ที่จะคอยค้นหาจุดเหมือนกันของแต่ละคน เพื่อเปลี่ยนความคิดจาก “ปัญหาของฉัน” มาเป็น “ปัญหาของเรา”และ“พวกเราจะหาทางออกในเรื่องนั้นอย่างไร” จึงเป็นการสนทนาที่พยายามฟังถึงเหตุผลของแต่ละฝ่าย และหาจุดที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหามาจัดการประชาเสวนาสามารถจัดตั้งแต่ขนาดเล็กประมาณ 10 คนต่อกลุ่ม ไปจนถึงเป็นพันคน (โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ) (พัชรี สิโรตส 2550: 17-18)

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมิได้เน้นเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ และการเชื่อฟังส่วนรวมเป็นเบื้องแรก แต่ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่พลเมืองที่ได้รับการประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

กระบวนการปรึกษาหารือหรือ Deliberative จึงได้มีการดัดแปลงไปใช้ โดยสรุปได้ดังนี้

1. การประชาเสวนาหาทางออก (Public Deliberation) ประชาธิปไตยรูปแบบหนึ่งที่เพิ่มการมีส่วนร่วมไปยังประชาธิปไตยโดยตรงที่มีขนาดเล็ก โดยเปิดโอกาสให้คนในสังคมทุกฝ่ายมีโอกาสร่วมสนทนาทางการเมือง ร่วมอภิปรายสาธารณะ หรือแลกเปลี่ยนความเห็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม อย่างมีอิสระ ให้คุณค่ากับการสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะที่มีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมืองให้สามารถตอบสนองกับปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและความไม่แน่นอนต่างๆ ได้ เพื่อแสวงหาและก่อให้เกิดมติร่วมหรือเจตจำนงทางการเมืองร่วมกันที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหามาจัดการเมืองหรือเป็นกรอบสำหรับการพัฒนาเพื่ออนาคตของชุมชนและสังคม

2. การเวทีเสวนาแบบเปิด (Open Forum) เพื่อสนทนาถกเถียงโดยไม่จำกัด เฉพาะแต่ในหน่วยงานหรือกลุ่มของตนเอง แต่เปิดกว้างให้สาธารณะหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วม โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดเวทีสาธารณะ โดยมีนักวิชาการเป็นตัวกลางหรือทำหน้าที่เป็น ประธาน เช่น การจัดเวทีสภาประชาชนชาวเชียงใหม่ของเครือข่ายบ้านชุมชนเมืองเย็นหรือการจัดเวที ผู้แทนพบประชาชนของสถาบันส่งเสริมประชาธิปไตย(National Democratic Institute) เป็นต้น

3. การเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นในสื่อต่างๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์ วิทยุชุมชน หรืออินเทอร์เน็ต เช่น การเปิดให้แสดงความคิดเห็นในรูปแบบของการ เสนอแนะนโยบายประชาชนของเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เป็นต้น

4. การใช้วิธีการ Deliberative Polling ที่จะสามารถบอกเราได้ว่าจะอะไรคือสิ่งที่ สาธารณชนทั้งหมดคิดกับประเด็นต่างๆเกี่ยวกับนโยบายหรือเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งภายใต้ เงื่อนไขที่ว่าประชาชนได้มีโอกาสขบคิดกันอย่างกว้างขวาง (Extensive Reflection) และได้มี หนทางเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งวิธีนี้อาจพอเทียบเคียงได้จากหลักการใช้วิธีการจับฉลากสุ่มเลือก (Lottery) แบบประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ หรือหลักการแนวความคิดที่ให้มิคณะผู้เลือกตั้ง (Electoral College) ของสหรัฐอเมริกา หรือแม้กระทั่งการใช้คณะลูกขุนพลเมือง (Citizens' Juries) เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปก็คือ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเน้นที่การถกเถียงปรึกษาหารือกัน ก่อนในหมู่ประชาชนทั่วไปก่อนที่จะตัดสินใจทางเมือง เช่น การที่จะปรองดองหรือไม่ปรองดอง ตามแบบที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอ หรือการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพราะประชาธิปไตยแบบ ปรึกษาหารือนี้เล็งเห็นจุดอ่อนของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ผ่านมาที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาหรือไม่มีโอกาสได้ถกเถียงถึงข้อดีข้อเสียของนโยบายต่างๆที่ฝ่ายการเมืองนำเสนอ มิหนำซ้ำยังไม่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนรับฟังความเห็นที่แตกต่างจากผู้คนในชุมชน ไม่ได้มีโอกาส ซักถามถึงที่มาที่ไปของนโยบายต่างๆ ว่าทำไมต้องใช้นโยบายนั้นๆ และมีความเป็นไปได้มาก น้อยแค่ไหนรวมถึงผลกระทบต่างๆที่ตามมาของการใช้นโยบายนั้นๆ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศไทย ควร เลือกใช้กระบวนการปรึกษาหารือที่เหมาะสม เช่น การประชาเสวนาหาทางออก (deliberative dialogue) มีวัตถุประสงค์มิใช่เพื่อเป็นเวทีสาธารณะให้มาพูดคุยโต้ตอบกัน (talking together) แต่ เพื่อมาคิดร่วมกัน (thinking together) เพื่อตอบคำถามว่า “เราควรทำอะไรกับปัญหานั้น” การจัด ประชาเสวนาสามารถจัดตั้งแต่ขนาดเล็กประมาณ 10 คนต่อกลุ่ม ไปจนถึงเป็นพันคน (โดย แบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ)

- เป้าหมายมิใช่เพื่อ ค้นหาคำตอบว่า ทางออกของเรื่องนั้นคืออะไร แต่ต้องการให้มาร่วมกันสำรวจดูทางที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดในการแก้ปัญหา

- แน่ใจว่าอย่างน้อยก็ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการนำไปสู่แนวทางการร่วมกันแก้ปัญหาต่อไป

การเสวนาแบบเวทีเปิด (Open Forum) เพื่อเสวนาถกเถียงโดยไม่จำกัดเฉพาะแต่ในหน่วยงาน หรือกลุ่มของตนเอง แต่เปิดกว้างให้สาธารณะหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วม โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดเวทีสาธารณะ โดยมีนักวิชาการเป็นตัวกลางหรือทำหน้าที่เป็นประธาน เช่น การจัดเวทีสภาประชาชนชาวเชียงใหม่ของเครือข่ายบ้านชุมชนเมืองเย็น หรือการจัดเวทีผู้แทนประชาชนของสถาบันส่งเสริมประชาธิปไตย (National Democracy Institute) เป็นต้น

การเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นในสื่อต่างๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์ วิทยุชุมชน หรืออินเทอร์เน็ต เช่น การเปิดให้แสดงความคิดเห็นในรูปแบบของการเสวนาออนไลน์ประชาชนของเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เป็นต้น

การใช้วิธีการ Deliberative Polling ที่จะสามารถบอกเราได้ว่าจะอะไรคือสิ่งที่สาธารณชนทั้งหมดคิดกับประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายหรือเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งภายใต้เงื่อนไขที่ว่าประชาชนได้มีโอกาสคิดกันอย่างกว้างขวาง (Extensive Reflection) และได้มีหนทางเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งวิธีนี้อาจพอเทียบเคียงได้จากหลักการใช้วิธีการจับฉลากสุ่มเลือก (Lottery) แบบประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ หรือหลักการแนวความคิดที่ให้มีโอกาสผู้เลือกตั้ง (Electoral College) ของสหรัฐอเมริกา หรือแม้กระทั่งการใช้คณะลูกขุนพลเมือง (Citizens' Juries) เป็นต้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2554: สัมภาษณ์)

4. วิธีการ ขั้นตอน และขอบเขตการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วม

ปรึกษาหารือมาใช้ในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย

วิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย มีด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

4.1 โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการ

วิธีการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย โดยให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการ แต่ไม่ใช่เป็นผู้จัดการ เพราะว่าถ้ารัฐเป็นผู้จัดการจะกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าประชานิยม ไม่ใช่ประชาสังคม ประชาคม คือสิ่งที่รัฐเข้าไปแทรกแซง การก่อตัว การเกิดขึ้นและการทำงานต่างๆ แต่ถ้าเป็นเรื่องของการอำนาจการจากรัฐ คือ รัฐสนับสนุน เช่น หาสถานที่ ประสัมพันธ์ อำนาจความสะดวกในเรื่องงบประมาณต่างๆ แล้วก็ให้ประชาชนเป็นคนทำเอง ตรงนี้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับพลเมืองให้รู้จักการที่จะทำอะไรด้วย

ตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความประสบความสำเร็จในการนำประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือลงสู่ชุมชน รัฐก็ควรจะเป็นเพียงแค่พี่เลี้ยงเท่านั้น

ขั้นตอนการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยต้องเริ่มขึ้นจากคนในชุมชนท้องถิ่นรู้จักที่จะรวมตัวกัน ตระหนักในสิทธิของตนเอง และก็ต้องการจะเข้าไปมีส่วนร่วม ในการเรียกร้องต่างๆ และรัฐก็ต้องไม่มองว่ากลุ่มนี้เป็นปฏิปักษ์ ต้องมองเห็นเป็นการร่วมกันระหว่างอำนาจรัฐและที่อำนาจของประชาชน ในการจะดำเนินการต่างๆ รัฐก็อาจจะอำนวยความสะดวก เช่น ว่ามีหน่วยงานสนับสนุน สนับสนุนงบประมาณ หรือสถานที่ เป็นต้น

ขอบเขตที่จะนำมาใช้ ควรจะเป็นเรื่อง เกี่ยวข้องกับชุมชนก่อนในเบื้องต้น หลังจากนั้นก็ค่อยขยายตัวออกไป เพราะว่าถ้าชุมชนแต่ละชุมชนเข้มแข็งจะเป็นรากฐานสู่การเมืองในระดับชาติ ปัจจัยในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ถ้าเรายังไม่แก้ปัญหาคือพื้นฐาน 3 ข้อ คือ

1. โครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์
2. ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์
3. ช่องว่าง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม

จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะ ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคยังเป็นปัญหาใหญ่และเป็นปัจจัยที่คงไม่สามารถใช้เพียงแค่แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หรือใช้แนวคิดในทางการเมืองที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเดียว ต้องใช้หลายแนวคิดควบคู่กันไป อย่างเช่นแนวคิดในเรื่องเศรษฐศาสตร์ จะทำอย่างไรให้เกิดการกระจายรายได้ เมื่อกระจายรายได้คนมีโอกาสนในการเข้าถึงทุนแล้วเนี่ยก็สามารถจะเกิดความเข้มแข็งโดยตัวเอง หรือแนวคิดในเรื่องสื่อมวลชนที่จะทำอย่างไรให้สื่อมวลชนกลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่คนทุกกลุ่มในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมได้ เข้ามาใช้เป็นเวที เป็นปากเป็นเสียงให้กับคนทุกกลุ่มได้จริงๆ ไม่ใช่ทุกวันนี้ที่มีเฉพาะชนชั้นกลางซึ่งยึดพื้นที่ในสื่อกระแสหลักของประเทศ และที่สุดท้ายก็คือในแง่ของการศึกษา ต้องมีการพัฒนาคนนะควบคู่ไปด้วย เพราะฉะนั้นปัจจัยดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน ถ้าใช้เฉพาะเรื่องของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างเดียว ในขณะที่คนก็ยังไม่มีความยากจน โอกาสที่ทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมก็ยาก หรือถ้าคนยังไม่มีการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมมันก็ถูกชักจูงได้ง่าย และกระบวนการมีส่วนร่วมก็ร่วมโดยไม่ได้มีความรู้ในเรื่องของหัวใจหลักสำคัญจริงๆ แต่ร่วมเพราะการชักชวน เพราะเชื่อในอิทธิพลของสื่อ หรือของใครที่มาแนะนำ ตรงนี้เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาไปด้วย เพราะฉะนั้น นอกจากการพัฒนาในเชิงแนวคิดเรื่องการเมือง เรื่องประชาธิปไตยแล้วต้อง

พัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคมต่างๆ ควบคู่กัน ไปถึงจะทำให้เกิดการยกระดับวิถีคิดหรือการยกระดับ กระบวนการทัศน์ของสังคมให้เกิดขึ้นได้

4.2 ใช้ในลักษณะผสมผสาน

ในประเด็นของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนยังมีระบบการเลือกตั้ง ที่ทุกฝ่ายยอมรับ และในประเด็นของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือหรือควรรนำเรื่องต่างๆ ใกล้เคียงที่มี ผลกระทบ มาให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นผ่านพื้นที่สาธารณะต่างๆ เช่น สื่อมวลชน สภากาแฟ ที่ซึ่งมีคนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้มานั่งฟัง หรือว่าอาจเป็นในรูปแบบของ การทำเวทีสาธารณะ ในเรื่องที่จะกระทบกับสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่น

4.3 ใช้การคิดเชิงบูรณาการ

คือ การพยายามทำให้เห็นพ้องกันในจุดยืนหลักที่อาจมองคนละมุม หรือ มองเพียงรูปธรรม โดยการทำให้ทุกฝ่ายมองในเชิงนามธรรม ซึ่งอาจทำให้เห็นความต้องการ เดียวกัน แล้วค่อยหาทางออกหรือประสานข้อเสนอที่แตกต่างหลากหลาย และประสานประโยชน์ ร่วมกัน

การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาประยุกต์ใช้กับ ประชาธิปไตยของประเทศไทยสามารถดำเนินการดังต่อไปนี้

4.3.1 ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเป็นสมาคมอย่างอิสระ และส่งเสริมให้ มี ส่วนร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะได้ (group-based deliberative forums) โดยมี ตัวแทนจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ และจากภาคประชาสังคม ที่จะเข้ามาระบุประเด็นปัญหาสำคัญๆ ร่วมกัน

4.3.2 ถ่ายทอดคุณค่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เพื่อให้สังคมเชื่อ ว่า การใช้กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะเป็นวิธีการตัดสินใจและแก้ปัญหาสาธารณะที่มี ประสิทธิภาพ และเห็นว่าแนวทางปฏิบัติแบบปรึกษาหารือ เป็นแหล่งกำเนิดของความชอบธรรม

4.3.3 พัฒนาบุคลากรที่มีทักษะในกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ ได้แก่ ด้านบุคลากรที่มีทักษะในการจัดกระบวนการ ทักษะในการเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ เพราะ หัวใจของการจัดการประชาเสวนาหาทางออก คือ การมีผู้ดำเนินการสนทนาที่มีประสิทธิภาพ ที่ ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ที่จะคอยค้นหาจุดเหมือนกันของแต่ละคน เพื่อเปลี่ยนความคิดจาก “ปัญหาของ ฉัน” มาเป็น “ปัญหาของเรา” และ “พวกเราจะหาทางออกในเรื่องนั้นอย่างไร” จึงเป็นการสนทนา ที่พยายามฟังถึงเหตุผลของแต่ละฝ่าย และหาจุดที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา จึงจำเป็นต้องมีการฝึกใน ด้านนี้ เช่น เทคนิคการ framing issues ในกิจกรรมการประสานเสวนาหาทางออก ความชำนาญ ในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้เพื่อพัฒนา
ระบอบประชาธิปไตยของไทยจำเป็นต้องมีการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยถ่ายทอดเป็น “คำนิยาม”
ของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการ
ปรึกษาหารือ โดยเฉพาะการสร้างความเป็น “สถาบัน” ของกระบวนการปรึกษาหารือ เพื่อให้เกิด
การยอมรับจากภาครัฐ ทั้งนี้เพราะที่ผ่านมา ผลจากการจัดกระบวนการมิได้ถูกยอมรับโดยผู้มี
อำนาจหรือผู้กำหนดนโยบาย และพร้อมจะถูกลดค่า เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้บริหารองค์กรหรือ
ประเทศ เช่น กรณีการจัดทำร่าง พ.ร.บ.ป่าชุมชน ด้วยเหตุนี้ การได้คำรับรองจากภาครัฐในการ
จะนำผลจากกระบวนการปรึกษาหารือไปใช้ประกอบการตัดสินใจและทำนโยบาย จึงสำคัญมาก
เพื่อสร้างความไว้วางใจในกระบวนการ นอกจากนี้ กระบวนการปรึกษาหารือ จำเป็นต้องเลือกใช้
รูปแบบการจัดที่เหมาะสมกับกลุ่มคน เช่น คนชั้นกลางที่มีความรู้ และใช้สื่อเทคโนโลยี อาจใช้
รูปแบบ on-line dialogue แทนการใช้ deliberative dialogue เป็นต้น

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

“การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้เพื่อพัฒนา
ระบอบประชาธิปไตยของไทยจำเป็นต้องมีการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยถ่ายทอดเป็น “คำนิยาม”
ของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการ
ปรึกษาหารือ โดยเฉพาะการสร้างความเป็น “สถาบัน” ของกระบวนการปรึกษาหารือ เพื่อให้เกิด
การยอมรับจากภาครัฐ ทั้งนี้เพราะที่ผ่านมา ผลจากการจัดกระบวนการมิได้ถูกยอมรับโดยผู้มี
อำนาจหรือผู้กำหนดนโยบาย และพร้อมจะถูกลดค่า เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้บริหารองค์กรหรือ
ประเทศ เช่น กรณีการจัดทำร่าง พ.ร.บ.ป่าชุมชน ด้วยเหตุนี้ การได้คำรับรองจากภาครัฐในการ
จะนำผลจากกระบวนการปรึกษาหารือไปใช้ประกอบการตัดสินใจและทำนโยบาย จึงสำคัญมาก
เพื่อสร้างความไว้วางใจในกระบวนการ นอกจากนี้ กระบวนการปรึกษาหารือ จำเป็นต้องเลือกใช้
รูปแบบการจัดที่เหมาะสมกับกลุ่มคน เช่น คนชั้นกลางที่มีความรู้ และใช้สื่อเทคโนโลยี อาจใช้
รูปแบบ on-line dialogue แทนการใช้ deliberative dialogue เป็นต้น” (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
2556: สัมภาษณ์)

“วิธีการคือ การที่เรามีแผนพัฒนาการเมือง ถ้าเมื่อใดประเทศไทยไม่มี
แผนพัฒนาทางการเมือง เท่ากับว่าเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ เพราะเรามี
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตอนแรกก็มีแค่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ต่อมา
ธนาคารโลกบังคับให้ประเทศไทยต้องเติมคำว่าและสังคม ก็เลย ในปี 2502 จอมพลสฤษดิ์ก็เลย
เติมคำว่าและสังคมแห่งชาติ แต่ก็ยังไม่มีแผนพัฒนาทางการเมือง ปัจจุบันเรามีสภาพพัฒนาการเมือง
มีแผนพัฒนาการเมืองแล้ว แต่ต้องการที่จะให้มีความสัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ และประการต่อมาก็คือว่าต้องการที่จะให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และแผนพัฒนา การเมือง เป็นพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายที่สามารถทำให้หน่วยงาน ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานทาง การเมืองหรือว่าหน่วยงานราชการทั้งหลายจะต้องปฏิบัติ ปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติไม่มีสถานะเป็นพระราชบัญญัติ ซึ่งไม่มีผลทางกฎหมาย จะเห็นได้ว่ารัฐบาลในสมัย แรกเริ่มมาจนถึงปัจจุบันไม่ให้ความสำคัญที่จะปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ถ้ายกบังคับให้ปฏิบัติประเทศไทยเราคงจะก้าวหน้าไปกว่านี้ แผนพัฒนาการเมืองนอกจากจะไม่ สัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ยังไม่มีลักษณะที่เรียกว่า enforcement คือ การบังคับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันนี้คือวิธีการ ขึ้นตอน และขอบเขต” (ปรีชา หงส์ไกรเลิศ 2556: สัมภาษณ์)

“น่าจะต้องใช้ วิธีการที่รัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้น แต่ไม่ใช่เป็นผู้จัด เพราะถ้ารัฐเป็นผู้จัดมันจะกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าประชานิยม ไม่ใช่ประชาสังคม ประชาคมก็คือสิ่ง ที่รัฐเข้าไปแทรกแซง การก่อตัว การเกิดขึ้น และก็การทำงานต่างๆ แต่ว่าถ้าเป็นเรื่องของการ อำนาจจากรัฐ คือรัฐสนับสนุน เช่น หาสถานที่ให้ ช่วยประสัมพันธ์ อำนาจความสะดวกใน เรื่องงบประมาณต่างๆ แล้วก็ให้ประชาชนเป็นคนทำเอง ตรงนี้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับพลเมือง ให้รู้จักการที่จะทำอะไรด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความประสบความสำเร็จในเรื่องการนำ ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือลงสู่ชุมชน รัฐก็ควรจะเป็นเพียงแค่พี่เลี้ยงเท่านั้น นี่คือวิธีการ ส่วนขั้นตอนต้องเริ่มขึ้นจากคนในชุมชนท้องถิ่นรู้จักที่จะรวมตัวกันเอง ตระหนักในสิทธิของตนเอง และก็ต้องการจะเข้าไปมีส่วนร่วม ในการเรียกร้องต่างๆ รัฐก็ต้อง มองเห็นตรงนี้ และไม่มองว่ากลุ่มเนี่ยเป็นปฏิปักษ์ ต้องมองว่าในโลกยุคปัจจุบันจะต้องร่วมกันไป ระหว่างอำนาจรัฐและอำนาจของประชาชน ในการจะดำเนินการต่างๆ รัฐก็อาจจะอำนวยความสะดวก อย่างเช่นว่ามีหน่วยงานสนับสนุน มีงบประมาณให้ มีสถานที่ให้อะไร

ขอบเขตที่จะนำมาใช้ในเบื้องต้นควรจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใน ชุมชนก่อน หลังจากนั้นค่อยขยายตัวออกไปเรื่อยๆ เพราะว่าท้ายสุดถ้าชุมชนแต่ละชุมชนเข้มแข็ง จะเป็นรากฐานสู่การเมืองในระดับชาติ” (ยุทธพร อิศรชัย 2554: สัมภาษณ์)

“ให้มีสมัชชาเท่ากับเป็นสภาแบบปรึกษาหารือ เพราะว่าสมัชชา ประชาชน เท่าที่เราออกแบบกัน เลือกรั้งครั้งเป็นตัวแทนตำบล จังหวัด เป็นตัวแทนหมู่บ้านมา ตำบล พอประชุมวางแผนออกแนวนโยบายเสร็จแล้วก็จบไป อย่าให้มันเป็นตำแหน่งต้องมี ค่าตอบแทนยาว คราวนี้คนที่มาดำเนินการสมัชชาของตำบล อำเภอคือตัวระบบตัวแทนที่เป็นอยู่ ปัจจุบันให้เป็นไป

แต่ตัวสมาชิกที่ก่อรูปขึ้นเป็นสมาชิกแบบปรึกษาหารือ จะเลือกตัวแทนกฎหมายต้องระบุเลย
“ตัวแทน” สามารถไปร่วมกับฝ่ายบริหาร กับฝ่ายสภาของท้องถิ่นได้ คล้ายๆ กับเป็นคนที่จะต้องไป
ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาหารือ” (สน รุปสูง 2555: สัมภาษณ์)

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย” ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาที่มาและสาระของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

1.1.2 เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรภาคประชาสังคม (NGO)

2) กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยค้ำประกันว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลือกสามารถเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

(1) กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ จำนวน 4 คน คือ

(2) กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน คือ

(3) กลุ่มตัวอย่างองค์กรภาคประชาสังคม (NGO) จำนวน 3 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยจากเอกสาร และการสำรวจภาคสนาม ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลปฐมภูมิกับทุติยภูมิ ภายใต้กรอบแนวคิดประชาธิปไตย แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และทฤษฎีความขัดแย้ง โดยแยกประเด็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์บริบททางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ที่นำมาสู่แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เพื่อให้ทราบถึงที่มาและสาระของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ถึงหลักการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือและปัจจัยที่สนับสนุน เพื่อหารูปแบบและวิธีการในการนำประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย

1.3 ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์บริบททางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ที่นำมาสู่แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เพื่อให้ทราบถึงที่มาและสาระของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลามีปัญหาความขัดแย้งในทางความคิด การขัดแย้งกันทางการเมืองซึ่งทำให้เป็นปัญหาต่อการเมืองการปกครองในระบอบนี้ตลอดมาในห้วงเวลาที่ผ่านมา

ในการเปลี่ยนแปลงหลายต่อหลายครั้งนำมาซึ่งความรุนแรง และความสูญเสียของประเทศชาติ ทั้งทรัพยากรและโอกาสในการพัฒนาประเทศ ทำให้มีการมีการหาวิธีที่จะพัฒนาและแก้ไขข้อบกพร่องของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันให้สามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับสังคมไทย เพราะเพียงแต่ระบอบประชาธิปไตยอย่างเดียวไม่อาจแก้ปัญหาของประเทศได้อีกต่อไป และยังมีปัญหาอีกมาก แม้ประชาธิปไตยของไทยจะเป็นระบบตัวแทนโดยตรงของประชาชนก็ตามแต่ประชาชนก็ยังไม่มีส่วนร่วมที่แท้จริง อำนาจที่แท้จริงก็ยังคงอยู่กับชนชั้นปกครอง หรือนักการเมืองทำให้ประชาชนถูกหลอหลอมให้ขาดการมีส่วนร่วมในทางการเมืองมาจนถึงปัจจุบัน และยังมีปัญหาทางสังคม กระบวนการทางประชาธิปไตยแบบตัวแทน และวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยมิได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากนัก ประกอบกับปัญหาความขัดแย้งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพัฒนาประชาธิปไตยของไทยทั้งสิ้น ถึงแม้จะมีการพัฒนาด้านกฎหมายเพื่อเปิดโอกาสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนแล้วก็ตาม

แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจึงเป็นประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ ที่เพิ่มการมีส่วนร่วมที่ขยายวงไปยังประชาธิปไตยโดยตรงที่มีขนาดเล็ก และให้คุณค่ากับการสร้าง กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ ที่มีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมือง ทำให้พวกเขา สามารถตอบโต้กับปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและความไม่แน่นอนต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือถือเป็น แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการเมือง เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการเมืองของไทยเป็น ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่กำลังประสบปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วม ปรึกษาหารือไปใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทย

โดยพิจารณาจากที่มา แนวคิดของประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ ซึ่งมี หลักสำคัญ ดังนี้

1. หลักการใช้เหตุผล
2. หลักการกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ
3. ส่งเสริมประชาธิปไตยโดยตรง
4. สร้างความเข้าใจในเจตนารมณ์ร่วมมากกว่าการตัดสินใจโดยเสียงข้างมาก
5. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
6. พัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมือง
7. ตอบโต้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษา พบว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นระบบรากของมัน คือประชาธิปไตยทางตรง จากนั้นพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน มาจนถึงประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วม เริ่มจากปี ค.ศ. 1900 และพัฒนามาเป็นประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนที่ผสมผสานไปกับการมีส่วนร่วมในขอบเขตที่กว้างขวางของประชาชน ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบ ปรึกษาหารือ และนักคิดสำคัญที่เสนอตัวแบบนี้คือ เจอเก้น ฮาเบอร์มาส ที่มีแนวคิด ว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ นั้น มิได้อยู่ที่การไปร้องขอมาจากอำนาจที่อยู่เหนือตัวเรา หรือ เป็นคำสั่งจากคนที่มิอำนาจเหนือกว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตร่วมกัน และพยายาม เข้าใจกันของทุกฝ่าย โดยประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่ ประชาชน จะมารวมกันปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งความเห็น หรือ เจตนารมณ์ของพลเมือง ประชาชนมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ มีกระบวนการสื่อสารระหว่างกัน ไม่ได้อยู่บนเรื่องการแข่งขัน ทางการเมืองหรือการ เชื้อฟังเสียงส่วนใหญ่และรัฐ เห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เท่านั้นที่จะทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจและผู้กำหนดนโยบายทั้งประเภทที่มาจาก การ

เลือกตั้ง (นักการเมือง) หรือมาจากการแต่งตั้ง (ข้าราชการ) ได้ ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการนโยบายที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพวกเขา โดยประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาท เช่น แสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูล หรือร่วมมือในการดำเนินนโยบาย เป็นต้น โดยไม่จำกัดสิทธิการมีส่วนร่วมเฉพาะในวันเลือกตั้ง มีกลไกและเงื่อนไขทั้งทางกฎหมายและประเพณีที่ภาครัฐต้องเปิดให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย เพื่อให้แน่ใจว่าผลลัพธ์ที่ออกมาจากระบบการเมืองดังกล่าว คือ การตัดสินใจและนโยบายที่ชอบธรรม และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ถึงหลักการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือและปัจจัยที่สนับสนุน เพื่อหารูปแบบและวิธีการในการนำประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย

เจอเกน ฮาเบอร์มาส มีแนวคิดที่ว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือนั้นมีได้อยู่ที่การไปร้องขอมาจากอำนาจที่อยู่เหนือตัวเรา หรือเป็นคำสั่งจากคนที่มิอำนาจเหนือกว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตร่วมกันและพยายามเข้าใจกันของทุกฝ่ายประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมิได้เน้นเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ และการเชื่อฟังส่วนรวมเป็นเบื้องแรก แต่ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่พลเมืองที่ได้รับการประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานการปรึกษาหารือหรือ Deliberative มีที่มาจากกระบวนการที่ใช้ระบบลูกขุน หรือสถานีนิติบัญญัติและองค์กรอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจหลังจากปล่อยให้มีการถกเถียงสนทนาเพื่อแสวงหาเหตุผลของแต่ละฝ่ายที่เห็นแตกต่างกันได้มีพื้นที่ทางการเมืองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ต่อมากำว่าการปรึกษาหารือหรือ Deliberative ได้พัฒนาความหมายไปสู่รูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญต่อการเห็นพ้องต้องกัน(Consensus)ที่ประชาชนได้จากกระบวนการปรึกษาหารือ มีการให้น้ำหนักกับหลักฐาน เหตุผล ความรู้สึก อารมณ์ และสร้างความเข้าใจในเจตนารมณ์ร่วมมากกว่าการตัดสินใจโดยเสียงข้างมากแต่เพียงอย่างเดียว โดยมีรูปแบบ

1. การประชาเสวนาทางออก (Public Deliberation)
2. การเวทีเสวนาแบบเปิด (Open Forum)
3. การเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นในสื่อต่างๆ
4. การใช้วิธีการ Deliberative Polling

รูปแบบการประชาเสวนาหาทางออก เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทยเพราะการประชาเสวนาหาทางออกนี้เป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อให้ความสำคัญกับทุกคนและไม่เพียงแต่จะให้ความรู้แก่ผู้ร่วมสานเสวนาหาทางออกเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ คิดร่วมกัน เพราะในระหว่างการประชาเสวนาหาทางออกนั้น จะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยมีกฎกติกาพื้นฐานในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมสานเสวนาหาทางออกได้รับทราบว่าทำไมคนอื่นมีความคิดเห็นและเหตุผลอย่างนั้น และมีการนำมาใช้ในประเทศประเทศไทยอย่างได้ผล และส่วนใหญ่แล้วในทางการเมืองมักมีความคิดเห็นที่แตกต่างและมีความขัดแย้งกันอยู่เสมอ ซึ่งกระบวนการนี้เคยนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างได้ผล ซึ่งกระบวนการของประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาหาทางออก จึงเป็นกระบวนการที่เปิดสู่การค้นหามากกว่าการมาพิจารณาถึงจุดยืนที่แน่นอน และจะเปิดโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนจุดสนใจมากกว่ามาได้ถึงกัน และจะไม่เหมือนกับทฤษฎีการเมืองพหุนิยมแบบเสรี (liberal pluralism) ประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาหาทางออกไม่ได้คิดเอาเองว่าพลเมืองมีลำดับความต้องการหรือความชอบที่แน่นอนเมื่อเขาเข้ามาสู่เวทีสาธารณะ ตรงข้ามเวทีสาธารณะของประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาหาทางออกจะช่วยให้เกิดโอกาสที่หลากหลายสำหรับมาร่วมกันสร้างหรือปรับปรุงและทบทวนความต้องการที่ต่างกัน โดยการมาพูดจากันที่มีมุมมองที่หลากหลายนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันและสู่การปฏิบัติร่วมกัน

การประชาเสวนาหาทางออกจะเน้นหนักที่การขยายโอกาสของพลเมืองทั้งหลายที่จะมาสานเสวนาหาทางออกร่วมกัน นำไปสู่การเปิดโอกาสให้เสียงของพลเมืองได้เข้าไปอยู่ในกิจการสาธารณะ มากกว่าวิธีการที่ใช้ความเห็นของสาธารณะชนที่เกิดจากการลงมติธรรมดาที่ชอบทำกัน เช่น การทำโพลหรือยังเสียงความเห็น โดยเฉพาะในกลุ่มที่เห็นด้วยกันแคบ ๆ โดยที่ยังมีความเห็นคัดค้านจากภายนอก และยังก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ของกลุ่มพลเมืองที่มีความรับผิดชอบมีความสามารถที่จะได้เข้าใจถึงจุดสนใจที่มีความชอบธรรมและซับซ้อนของคนอื่น ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งๆ ที่ร่วมกันสานเสวนาหาทางออกและการกระทำที่จะดำเนินการต่อ รวมถึงเกิดความตระหนักในความจำเป็นที่อาจจะยากลำบากที่จะยอมรับการที่จะต้องมีเสียบ้าง และหลักสำคัญของทฤษฎีของประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาหาทางออก คือ กระบวนการสานเสวนาหาทางออกหรือดีลิเบอเรชั่น (deliberation) โดยตัวของมันเอง เป็นกุญแจสำคัญที่มีความชอบธรรมและดังนั้นเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับตอบสนองต่อวิกฤตของธรรมาภิบาล

การประชาเสวนาเสวนา (Citizens Dialogue) หรือ การประชาเสวนาหาทางออก (Public Deliberation) นี้เป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อให้ความสำคัญกับทุกคนและไม่เพียงแต่จะให้ความรู้แก่ผู้ร่วมสานเสวนาหาทางออกเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ และ คิดร่วมกัน เพราะในระหว่างการประชาเสวนาหาทางออกนั้นจะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยมีกฎกติกาพื้นฐานในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมสานเสวนาหาทางออกได้รับทราบว่าทำไมคนอื่นมีความคิดเห็นและเหตุผลอย่างนั้น นอกจากนี้ ระหว่างการสานเสวนาหาทางออกจะมีการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของเรื่องหรือปัญหา การศึกษาองค์ความรู้หรือที่เรียกว่าฉากทัศน์ (Scenario) หรือทางออกของการแก้ปัญหา จำนวนไม่น้อยว่า 3 ฉากทัศน์ เพื่อใช้เป็นแนวทางและให้ผู้ร่วมประชาเสวนาได้เห็นภาพโดยรวมของหัวข้อหรือประเด็นที่จะประชาเสวนาหาทางออกกัน ในแต่ละฉากทัศน์จะต้องมีข้อดีข้อด้อยของแต่ละทางออกอย่างเป็นกลาง และโดยดูผลกระทบที่ตามมาด้วย ผู้ร่วมสานเสวนาหาทางออกจะมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในมุมมองของตัวเองที่มีอยู่และในแต่ละฉากทัศน์ เปรียบเทียบกับความคิดเห็นของผู้อื่น โดยการรู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่นให้มากนำมาไตร่ตรองร่วมกัน โดยมองผลที่ตามมาในแต่ละฉากทัศน์ แต่ไม่ได้มาเลือกว่าจะใช้ฉากทัศน์ใด แต่จะมาดูข้อดีและข้อด้อยในแต่ละฉากทัศน์ที่นำเสนอ แล้วมาร่วมกันตัดสินใจโดยใช้ฉันทมติ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงอันเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้ร่วมประชาเสวนาหาทางออก ซึ่งอาจจะเป็นฉากทัศน์ที่ร่วมกันสร้างใหม่เลยก็ได้

การให้มีการสานเสวนากันก่อนหาทางออก จะทำให้มีการฟังกันและกัน การมีทางเลือกมากกว่าสามขึ้นไป จะทำให้ไม่มาเอาความเห็นหรือทางออกเพียงสองทางเท่านั้นมาแข่งกัน เช่น จะทำหรือไม่ทำ จะสร้างโรงไฟฟ้าหรือไม่สร้าง การใช้การลงมติแบบประชาธิปไตย หากเกินครึ่งกว่าเท่าตัวก็อาจจะถือเป็นฉันทมติได้ แต่ถ้ายังคิดว่าก้ำกึ่งกัน ก็สามารถนำมาพูดคุยกันแบบสานเสวนาประชาเสวนาหาทางออก ไปได้เรื่อยๆ หากกลุ่มที่มาประชาเสวนาเป็นกลุ่มที่ไม่หลากหลาย การเกิดฉันทมติก็จะไม่ใช่เวลามากนัก และอาจไม่ต้องใช้จุดประชาธิปไตย ผลการใช้จุดประชาธิปไตยอย่างน้อยเป็นการหยังเสียงของกลุ่มที่มาประชาเสวนาหาทางออกกันแบบสอบถาม ก่อน หลัง การใช้กระบวนการประชาเสวนาหาทางออก บางครั้งหากเราต้องการประเมินการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือไม่ และเพื่อดูความคิดเห็นก่อนและหลังของผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการว่า เมื่อผ่านกระบวนการแล้วมีความเห็นในกระบวนการนี้อย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อยังไม่เคย จากประสบการณ์การดำเนินการ คนที่ได้เข้าร่วมกระบวนการประชาเสวนาหาทางออก จะรู้สึกชอบกระบวนการนี้ เพราะได้มีโอกาสพูด และตัดสินใจร่วมกัน โดยไม่มีการบีบบังคับหรือเกลี้ยกล่อม และพบว่าหลายๆคนเมื่อมาแลกเปลี่ยนความเห็น ทำความเข้าใจในแต่ละทางออก สามารถหาทางออกที่เป็นฉันทมติได้ โดยไม่ขัดแย้งอย่างเวทียื่นๆ ที่มักจะมาตีเบท หรือโต้เถียงกัน เช่นการทำประชาพิจารณา (สภาพพัฒนาการเมือง 2551: 55-70)

วิธีการในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย มีด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

1. โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการ ขอบเขตที่จะนำมาใช้ ควรจะเป็นเรื่อง เกี่ยวข้องกับชุมชนก่อน ในเบื้องต้น หลังจากนั้นก็ค่อยขยายตัวออกไป เพราะว่าถ้าชุมชนแต่ละชุมชนเข้มแข็งจะเป็นรากฐานสู่การเมืองในระดับชาติ ปัจจัยในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ถ้าเรายังไม่แก้ปัญหาพื้นฐาน 3 ข้อ คือ

- 1.1 โครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์
- 1.2 ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์
- 1.3 ช่องว่าง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม

2. ใช้ในลักษณะผสมผสาน ในประเด็นของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนยังมีระบบการเลือกตั้งที่ทุกฝ่ายยอมรับ และในประเด็นของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือควรนำเรื่องต่างๆ ใกล้ตัวที่มีผลกระทบ มาให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นผ่านพื้นที่สาธารณะต่างๆ

3. ใช้การคิดเชิงบูรณาการ คือ การพยายามทำให้เห็นพ้องกันในจุดยืนหลักที่อาจมองคนละมุม หรือมองเพียงรูปธรรม โดยการทำให้ทุกฝ่ายมองในเชิงนามธรรม ซึ่งอาจทำให้เห็นความต้องการเดียวกัน แล้วค่อยหาทางออกหรือประสานข้อเสนอที่แตกต่างหลากหลาย และประสานประโยชน์ร่วมกัน

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการใช้เหตุผล การยอมรับฟังเสียงส่วนน้อยซึ่งเป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประชาธิปไตยแบบตัวแทนหากได้ตัวแทนที่มาจากกลุ่มที่แท้จริงก็จะสามารถตอบสนองปัญหาของกลุ่มได้เป็นอย่างดี โดยประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชนให้เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้โดยยึดหลักให้เหตุผล และหลักการกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ นอกจากนี้ยังพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยก็มีผลต่อการพัฒนาการเมืองของไทยเช่นกัน วัฒนธรรมทางการเมือง คือ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม วิถีชีวิต วิถีความคิด ความเคยชินของคนในสังคมไทยที่มีความรู้สึกร่วมกันจนกลายเป็นพฤติกรรมทางสังคมของคนไทยและมีอิทธิพลต่อการกำหนดสภาวะแวดล้อมทางการเมืองและการกำหนดสัมพันธภาพเชิงอำนาจทางการเมืองของไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในอดีตได้รับอิทธิพลที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ค้ำชู ระบบศักดินานิยม และระบบอำนาจนิยม มีอยู่ 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบค้ำแคบ วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า และ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือแบบมีส่วนร่วม

นอกจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะมีผลต่อการพัฒนาการเมืองของไทยโดยการไปสนับสนุนประชาธิปไตยแบบตัวแทนให้มีความเข้มแข็งแล้ว ยังช่วยลดความขัดแย้งทางสังคมด้วย การนำเสนอกระบวนการที่ทำให้ความต้องการถูกนำเสนอ และนำมาสู่การปฏิบัติได้ข้อตกลงร่วมกัน การให้เกียรติและยอมรับซึ่งกันและกัน

2. อภิปรายผล

แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีการพัฒนาขึ้นมาเนื่องจากข้อบกพร่องของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งนับแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ.2475 ซึ่งมีปัญหาตลอดเป็นปัญหาทางการเมือง ปัญหาความขัดแย้งทางความคิด สาเหตุมาจากประชาชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบนี้ อย่างแท้จริง ขาดความรู้ความเข้าใจ การแทรกแซงของกลุ่มผลประโยชน์ ถึงแม้จะมีกระบวนการคัดเลือกตัวแทนจากประชาชน แต่ก็ยังเกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมืองจากปกครองจากชนชั้นปกครอง และนักการเมืองผู้มีอิทธิพล ทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาการเมืองของไทยตลอดมา ในการนำแนวคิดแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทย จากการศึกษา พบว่า มีปัจจัย ความเชื่อมโยงกับรูปแบบและวิธีการ ที่มา เนื้อหาสาระในมิติต่างๆ

การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ มาใช้ในการมาพัฒนาการเมืองของไทยจึงเป็นทางออกที่ดีและช่วยลดความขัดแย้งและทำให้การพัฒนาการเมืองของไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะหลักการสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ คือ หลักการใช้เหตุผลเมื่อคนในสังคมมีเหตุมีผล การรู้จักยอมรับในเหตุผลด้วยวิธีการนำเสนอที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม นำมาสู่การได้ข้อตกลงร่วมกันและก็ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างเปิดเผยทางเวทีสาธารณะ

ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนรากฐานของความแตกต่างในความคิดทางการเมือง ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการศึกษา เรียกว่าพหุสังคม แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข หลักการของประชาธิปไตยคือมีความแตกต่างกันในแง่มุมต่างๆ ของพลเมือง แต่สามารถอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข

แนวคิดนี้จะทำให้เราได้ตัวแทนที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนแก้ไขปัญหาความต้องการ แก้ไขปัญหาและนโยบายที่ตอบสนองความต้องการได้อย่างตรงจุด แต่จะต้องมีตัวการเชื่อม คือถ้าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมันเกิดขึ้นในทางการเมือง แปลว่าในกรณีที่มีความขัดแย้งหรือมี

ความแตกต่างก็มีกระบวนการพูดคุยกัน มันก็เกิดการคลี่คลาย แต่ว่ากระบวนการพูดคุย ความขัดแย้งที่คลี่คลายแล้ว จะทำให้ได้ตัวแทนที่ดีขึ้นรีเปล่าก็อาจจะไม่ใช่ อาจจะคนละเรื่องก็ได้ มันอาจจะไม่ได้เกี่ยวโยงกัน แต่ขบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นกระบวนการวิธีการที่คลี่คลายความขัดแย้ง เป็นกระบวนการที่ทำให้ความต้องการถูก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยได้ โดยประเด็นอยู่ที่ว่าถ้าเราได้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ดีก็จะเกิดขบวนการปรึกษาหารือได้ก็ด้วย

แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีจุดแข็ง จุดอ่อน ปัจจัยเกื้อหนุน และปัญหาอุปสรรค ดังนี้

จุดแข็ง

ประชาชนมีความเป็นพลเมือง เนื่องจาก ผู้ร่วมกระบวนการปรึกษาหารือต้องเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างแท้จริง เพราะต้องนำข้อเท็จจริงมาแสดง แลกเปลี่ยนกัน ทำให้เป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ไม่เฉื่อยชา ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของตนเอง

ลดปัญหาความขัดแย้ง ในสังคมและนำไปสู่ความสามานฉันท์ การเปิดกว้างของทุกฝ่าย ในการรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่แตกต่าง และจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องมีเป้าหมายร่วมกัน คือ เพื่อหาทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ได้เป็นฉันทามติ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ไม่ใช่เป้าหมายเพื่อให้ข้อเรียกร้องของตนเองได้รับชัยชนะ เพราะหากมีจุดยืนเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้ง และการไม่สามารถตกลงกันได้

การใช้หลักเหตุผล ในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผล เพราะในกระบวนการแสดงความคิดเห็น จะต้องแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่นำเสนอ ซึ่งทำให้ต้องใช้เหตุผล และข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งตามกระบวนการจำเป็นที่ประชาชนทุกคนหรือทุกฝ่ายจะต้องเคารพสิทธิในการแสดงออกของกันและกัน จึงทำให้ต้องยอมรับฟังเหตุผล เพื่อนำไปสู่ฉันทามติ (consensus) ในการแก้ปัญหาที่ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรง การโต้เถียง การใช้อารมณ์ ในการแก้ไขปัญหา

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง กลุ่ม และส่วนรวม แทนการมอบสิทธินั้นให้กับตัวแทน ซึ่งอาจดำเนินนโยบายที่ส่งผลเสียให้กับตนเองและส่วนรวมได้

จุดอ่อน

เนื่องจากการส่งเสริมประชาธิปไตยทางตรง เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา เกิดเป็นฉันทามติ จึงทำให้เกิดความล่าช้า เพราะประชาชนที่เข้าร่วม

มีเป็นจำนวนมาก จึงมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ระยะทาง สถานที่ งบประมาณ

กล่าวคือ ในการพิจารณาปัญหาสาธารณะใดๆ หรือกระบวนการออกกฎหมาย โดยใช้กระบวนการร่วมปรึกษาหารือจะต้องใช้เวลา เพราะไม่ใช่มานั่งพูดคุยกัน แล้วหามติด้วยการยกมือ ตัดสินโดยใช้เสียงข้างมากเพื่อหาข้อยุติหรือข้อสรุป แต่กระบวนการร่วมปรึกษาหารือจะหลีกเลี่ยงการลงคะแนนให้มากที่สุด เน้นการทำความเข้าใจกันระหว่างฝ่ายต่างๆ โดยแต่ละคนต้องมีความรู้และศึกษามาอย่างดีเพื่อให้ได้ข้อจริง นำข้อเท็จจริงมาแสดง ซึ่งทุกขั้นตอนต้องใช้ระยะเวลา เพราะว่าการปรึกษาหารืออาจใช้การประชุมร่วมกันมากกว่า 1 ครั้งจึงจะได้ข้อสรุป ต้องมีผู้เข้าร่วมจึงทำให้ผู้ร่วมกระบวนการไม่มีเวลามากพอที่จะเข้าร่วมกระบวนการ และกลับไปเห็นว่ากรมมีผู้แทน หรือการใช้วิธีการโหวด สะดวกกว่า

ระยะทาง เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือ ต้องมีการเดินทางเพื่อไปยังสถานที่ที่ใช้ในการจัดกระบวนการ ซึ่งถ้าอยู่ห่างไกลหรือเดินทางไม่สะดวก ขาดยานพาหนะ ก็จะทำให้ผู้ร่วมกระบวนการอาจเกิดความเบื่อหน่าย

สถานที่ ในการจัดกระบวนการปรึกษาหารือครั้งหนึ่งๆ จะต้องให้ผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้เกี่ยวข้องทุกคนเข้าร่วมกระบวนการจึงต้องมีสถานที่รองรับผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน สถานที่จึงต้องมีความสะดวกสบายพอสมควร และต้องเป็นจุดศูนย์รวมที่ทำให้ทุกคนเดินทางมาได้สะดวก

งบประมาณ ทั้งเวลา ระยะทาง และสถานที่ ก็มีความสัมพันธ์กับงบประมาณ เพราะเมื่อผู้เข้าร่วมกระบวนการมีจำนวนมาก งบประมาณที่ต้องใช้ก็มากขึ้นตามไปด้วย ทั้งงบประมาณส่วนตัวที่ต้องใช้ในการเดินทาง หรือต้องเดินทางมากกว่า 1 ครั้ง และงบประมาณส่วนรวมที่ต้องใช้ในการจัดหาสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก หรืออุปกรณ์ต่างๆ สำหรับเอื้อกระบวนการ

ปัจจัยเกื้อหนุน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ได้ส่งเสริมการเมืองภาคประชาชน โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญในมาตราที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เริ่มตั้งแต่สิทธิของประชาชนที่จะชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ เพื่อเรียกร้องทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิที่จะมีสื่อมวลชนเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้แก่ประชาชนที่อิสระจากการควบคุมหรือครอบงำของฝ่ายรัฐ สิทธิที่จะแสดงประชาพิจารณาและการลงประชามติ ให้สิทธิแก่ประชาชนในการเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวเนื่องด้วยหมวด 3 อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพของประชาชน และหมวด 5 ได้แก่ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และยังมีสิทธิในการเริ่มต้นกระบวนการถอดถอน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารระดับสูง ในรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. 2550 ประชาชนยังมีสิทธิในการเริ่มต้นเสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศ โดยจัดตั้งสภาพัฒนาการเมือง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศ

ปัญหาอุปสรรค

เกิดการประท้วงของกลุ่มที่เห็นต่าง ไอริส แมเรียน ยิง (Iris Marion Young, 20014) ได้กล่าวไว้ในหนังสือทฤษฎีการเมืองว่า ในกระบวนการประชาธิปไตยนั้น การให้ประชาชนไปโดยแบบร่วมปรึกษาหารือหรือประชาธิปไตยแห่งการสานเสวนาทางออก อุปสรรคอย่างสำคัญของประชาธิปไตยประเภทนี้คือ กลุ่มที่เห็นต่างมักจะใช้วิธีการประท้วง เดินขบวน ดื้อแพ่ง มากกว่าจะมานั่งเจรจาท้าทางออกร่วมกัน เวทีที่เกิดจะเป็นเวทีที่มาเอาแพ้เอาชนะกันด้วยการตีเบต หรือโต้ว่าที่ การตีเบตหรือโต้ว่าที่จะเป็นเวทีที่พูดถึงอดีตที่ไม่อาจเปลี่ยนได้ ดังนั้นจึงควรระดมอดีตเป็นบทเรียนมากกว่า มาทำอนาคตให้ดีกว่า (วันชัย วัฒนศัพท์ 2555: 9)

วัฒนธรรมทางการเมือง การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศไทย ที่คนไทยอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ระบบพึ่งพิง และการเมืองแบบตัวแทนมาเป็นเวลานาน อีกทั้ง ยังไม่ได้เป็นสังคมของคนที่ใช้เหตุผล มีความรู้ความเข้าใจ หรือถูกฝึกให้แสดงทัศนะและความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เมื่อเทียบกับสังคมตะวันตก ดังนั้น ประสิทธิภาพของกระบวนการประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ อาจมีไม่มากเพียงพอ เช่น คนในชุมชนทั้งหมดอาจเชื่อถือตามผู้นำชุมชนด้วยความยินยอมพร้อมใจ โดยไม่มีความรู้หรือทัศนะใดๆ ที่แตกต่าง ผู้นำชุมชนสั่งให้ทำอะไรก็ตามนั้น ซึ่งหากผู้นำชุมชนมีอคติ ขาดความเข้าใจ มีเหตุผลที่ไม่ถูกต้อง ย่อมทำให้กระบวนการปรึกษาหารือดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ได้ผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง

การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อกระบวนการปรึกษาหารือ เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือเป็นแนวทางที่ยังไม่แพร่หลายมากนักในสังคมไทย ประกอบกับมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเสวนา การอภิปราย การโต้ว่าที่ โดยจะมีความแตกต่างกันในส่วน of รายละเอียด จึงอาจทำให้ผู้ร่วมกระบวนการปรึกษาหารือเกิดความสับสน และหลงประเด็น เนื่องจากยังจดจำกับภาพในการดำเนินการแบบเดิมๆ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมทาง การเมืองด้วยตนเอง แต่มีส่วนร่วมเพราะกลไกของกฎหมาย เช่น การกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ ประชาชนจึงมีส่วนร่วมเฉพาะในวันเลือกตั้งเท่านั้น แต่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วม

ร่วมในการปรึกษาหารือตั้งแต่การกลั่นกรองผู้สมัคร พรรค นโยบายพรรค เป็นต้น ดังนั้น การที่จะให้ประชาชนเกิดการปรึกษาหารือ จึงต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน

ผู้เอื้อกระบวนการปรึกษาหารือ กระบวนการปรึกษาหารือเป็น

กระบวนการที่คนไทยยังขาดประสบการณ์ที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเองภายในกลุ่ม หรือแม้แต่มีผู้เอื้อกระบวนการ แต่หากผู้เอื้อกระบวนการขาดความเข้าใจ ขาดจิตวิทยา ขาดความเป็นกลาง ก็จะไม่สามารถสร้างความไว้วางใจให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการได้ ซึ่งความไว้วางใจระหว่างกันเป็นก้าวแรกที่จะทำให้กระบวนการปรึกษาหารือเป็นไปอย่างราบรื่น และประสบผลสำเร็จ

จากข้อมูลการวิจัย พบว่า แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีผลต่อการพัฒนาการเมืองของไทยโดยเป็นปัจจัยส่งเสริม ช่วยลดความขัดแย้ง ความแตกแยกทางความคิด ในทางการเมืองของไทยได้ เพราะประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผล ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมและนำไปสู่ความสามานฉันท์ ทำให้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาการเมืองของไทย เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาพัฒนาการเมืองของไทย ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่างเช่นกันเนื่องมาจากโครงสร้างทางสังคมของประเทศไทย เพราะโครงสร้างของประเทศไทยยังเป็นโครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์ มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และมีช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ หากจะจะนำแนวคิดนี้มาใช้ให้มีประสิทธิภาพต้องนำมาใช้ในลักษณะผสมผสาน การคิดเชิงบูรณาการ โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการคอยให้การสนับสนุน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผ่านกระบวนการประหามติ โดยการเปิดเวทีสาธารณะในรูปแบบต่างๆ สุดท้ายทำให้เกิดการยอมรับ ข้อตกลงและข้อเสนอร่วมกัน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ลดการขัดแย้งเกิดความสังคมสามานฉันท์ และยังมีรูปแบบอื่นที่ส่งเสริมการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีผลต่อการพัฒนาการเมืองของไทย เช่น เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารประเทศ นักการเมือง การสร้างค่านิยม การพัฒนาด้านการศึกษา การพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม การลดช่องว่างทางชนชั้น เป็นต้น

เราสามารถนำแนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือนี้มาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยเราในปัจจุบันได้ทั้งระดับชุมชนและระดับชาติที่สถานการณ์เต็มไปด้วยความแตกแยกในปัจจุบันนี้ การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือไปปฏิบัติให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมนั้นจะต้องกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกำหนดหน่วยงาน ตั้งงบประมาณขึ้นมาเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมาย และต้องมีแผนการดำเนินการที่ชัดเจน เช่น สภาพพัฒนาการเมือง เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ซึ่งพบว่า แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยลดความขัดแย้ง ความแตกแยกทางความคิดในทางการเมืองของไทยลงได้ ทำให้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีประสิทธิภาพมากขึ้น สร้างความสมานฉันท์ในสังคม และก่อให้เกิดการพัฒนาการเมืองของไทย และผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่

3.1.1 ประเทศไทยควรมีการส่งเสริมและนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ ให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยของไทยที่มีอยู่ โดยคำนึงวัฒนธรรม ประเพณี โครงสร้างทางสังคม

3.1.2 รัฐบาลควรกำหนดนโยบาย ส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การใช้เหตุผลและการยอมรับในเหตุผลที่สมควรเพื่อที่จะนำเสนอความคิดเห็น ได้อย่างถูกต้องในเวทีสาธารณะต่างๆ

3.1.3 รัฐธรรมนูญควรสร้างกลไกการปรึกษาหารือให้แก่ประชาชนตลอดกระบวนการ ไม่ใช่เฉพาะการทำประชาพิจารณ์ หรือการลงประชามติ เมื่อนโยบายที่ถูกกำหนดมาโดยภาครัฐเสร็จสิ้น หรือร่างกฎหมายมาเรียบร้อยแล้ว

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ได้แก่

3.2.1 ในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทยต้องอยู่หลักการพื้นฐานสำคัญ คือการใช้หลักของเหตุผล การยอมรับเสียงข้างมาก เคารพเสียงส่วนน้อย และทำการเป็นที่เปิดเผย เป็นสาธารณะ มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทุกระดับ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดต่างๆด้วย เช่น คุณภาพของประชาชน นักการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นต้น

3.2.2 ปัจจัยในการพัฒนาประการที่หนึ่งคือระบบกฎหมาย ที่เรียกว่า rule of law สำคัญมาก เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติต่างๆ จะต้องมาทบทวนว่าหลักการใดที่มันยังไม่เป็นประชาธิปไตย แล้วเราไปอ้างว่าเป็นประชาธิปไตย อันนี้สำคัญมาก ควรใช้กลไกทางกฎหมาย ส่งเสริมต่อการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ให้เกิดผลอย่างแท้จริง

3.2.3 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากที่เราไปให้ความสำคัญกับเรื่องระบบอุปถัมภ์ ระบบความสัมพันธ์ของส่วนบุคคล ให้กลายมาเป็นแบบมีส่วนร่วม อันนี้ก็สำคัญมาก ถ้าตราบใดที่เรายังมีบุคลิกสองอย่างอยู่ในตัวเดียว ที่ภาษาอังกฤษเค้าเรียกว่า split personality เท่ากับเป็น

พฤติกรรมลึงหลอกเจ้า ไม่มีทางที่ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นมาได้ พออะไรที่ได้ผลประโยชน์เราก็เปลี่ยนพฤติกรรมไป

ดังนั้น จึงควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมและการใช้และยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสม

3.2.4 สถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพฤติกรรมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน ระบบราชการ สถาบันการศึกษาต่างๆ มีส่วนสำคัญมากต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ส่งเสริมพื้นฐานความรู้แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือให้กับประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในทุกระดับสังคม

3.2.5 การส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของภาครัฐ และความเข้มแข็งของผู้นำทางความคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (ภาครัฐ/ภาคประชาสังคม) และการสนับสนุนของภาควิชาการ และสื่อมวลชน ซึ่งหากปัจจัยเหล่านี้ดำเนินบทบาทในการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารืออย่างเต็มรูปแบบ โดยให้ความรู้ ความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติเป็นรูปธรรมในประเด็นสาธารณะต่างๆ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยโดยรวม ให้ก้าวพ้นจากประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือใช้สิทธิเพียงการเลือกตั้ง แต่มีส่วนร่วมในทุกระดับอย่างเป็นรูปธรรม”

3.2.6 การพัฒนาการเมืองในสังคมไทยขึ้นที่ว่าแต่ละกลุ่มมีความเชื่อในวิธีการแบบไหน เช่น เชื่อเรื่องกระบวนการศึกษามากๆ ถ้าการศึกษาเราดี ให้คนเรียนรู้เรื่องการเมืองได้มากขึ้น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห้องเรียนมากขึ้น ให้มีการปรึกษาหารือมากขึ้น หล่อหลอมคนการเมืองรุ่นใหม่ สร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจกลไกทางการเมือง ซึ่งแล้วแต่ว่า แต่ละกลุ่มจะให้ความรู้ ให้ความเข้าใจ เชื่อแบบไหน ก็ใช้วิธีการแบบนั้น

3.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ได้แก่

แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเป็นเรื่องใหม่ในประเทศไทย ซึ่งยังมีปัจจัยต่างๆ ที่ยังเป็นอุปสรรคมีผลต่อการนำมาใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทยและผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทยได้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

3.3.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการนำ แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในการพัฒนาการเมืองของไทย

3.3.2 ควรมีการศึกษานำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

3.3.3 ควรมีการถอดบทเรียน โรงเรียนพลเมืองทั่วประเทศ เพื่อศึกษาแนวทาง
ของการเมืองภาคประชาชนในการส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการ
พัฒนาการเมืองของไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา วิสุทธิวัฒน์. (2550). *แนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- กานต์ บุญศิริ. (2543). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2554, 10 มีนาคม). *ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา [บทสัมภาษณ์]*.
- จิรวัดน์ สุคนธ์ทรัพย์. (2542). *บทบาทของผู้แทนราษฎรในการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- ชุมพล อุ่นพัฒนาศิลป์. (2553). *ความถดถอยของประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลทักษิณและปูดิน: ความท้าทายต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ไชยยันต์ ไชยพร. (2549, 20 พฤศจิกายน). *แนวคิด “Deliberative Democracy and Deliberative Polls (1)”*. *กรุงเทพธุรกิจ*, น.6.
- _____. (2549, 4 ธันวาคม). *แนวคิด “Deliberative Democracy and Deliberative Polls (2)”*. *กรุงเทพธุรกิจ*, น.6.
- แซนดรา เอส, ฮอดจ์. (2548). *เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การประหสาสนาทางออกและการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี* แปลจาก [Deliberation and Peaceful Conflict Resolution] โดย (2550) (วันชัย วัฒนศัพท์ และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์). กรุงเทพมหานคร: ส เจริญการพิมพ์.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2554, 17 มีนาคม). *ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า [บทสัมภาษณ์]*.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2554, 10 มีนาคม). *อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ [บทสัมภาษณ์]*.

- นภัสสร ใจหาญ. (2551). พฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งของบุคลากรทางการแพทย์ใน
โรงพยาบาลค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ในการเลือกตั้งทั่วไป ธันวาคม 2550
(วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2543). ส่วนของพลเมืองในการเมือง: ความยั่งยืนของประชาธิปไตย.
วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย, 9, 1-7.
- บุญอริ ยีหมะ. (2551). การบริหารจัดการท้องถิ่นด้วยแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
Local Governance with Deliberative Democracy. วารสารการพัฒนาท้องถิ่น, 3(1),
11-24
- ประกาศ ปีนตบแต่ง. (2552). ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ในบริบทปัญหา
ประชาธิปไตยแบบตัวแทน. สืบค้นจาก [http://www.polsci.chula.ac.th/
maingovernment/index.php?q=ph](http://www.polsci.chula.ac.th/maingovernment/index.php?q=ph)
- ประเวศ วะสี. (2549, 12 ตุลาคม). อนาคตประเทศไทย อนาคตของเราด้วยกัน. กรุงเทพธุรกิจ, น.7.
- ปรีชา หงส์ไกรเลิศ. (2556, 28 ตุลาคม). อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยสยาม [บทสัมภาษณ์].
- ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ. (2540). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเปรียบเทียบ
ประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท (งานวิจัยคณะรัฐศาสตร์).
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- พลรบ เตจ๊ะสิงห์. (2555). วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคลากรทางการแพทย์ในสำนักงาน
สาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พัชรี พงษ์ศิริ. (2541). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการ
จัดหางาน (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
กรุงเทพมหานคร.
- พัชรี ลิโรรส. (2550). แผนพัฒนาการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2549, 11 กุมภาพันธ์). ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ: บททดลองเสนอ.
คมชัดลึก, น.4.
- เพ็ญพิมล คชภักดี. (2542). แนวคิดการเมืองสีเขียวกับนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
ไทย: แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (วิทยานิพนธ์ ปริญญา
โทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

- มานัต อ้นทอง. (2554). *บทบาทของวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่มีต่อการสร้างประชาธิปไตยแบบ
ปรีชาหาหรือ ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์ ปริญญา
มหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ยุทธพร อิศรชัย. (2554, 16 กุมภาพันธ์). อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช [บท
สัมภาษณ์].
- ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์. (2554, 13 กันยายน). รองประธานสภาพัฒนาการเมือง [บทสัมภาษณ์].
- ลิขิต วีระเวทิน. (2552, 16 ธันวาคม). การพัฒนาการเมือง (Political Development). *สยามรัฐ*, น.5.
- ลินดา สมประสงฆ์. (2549). *บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการ
พัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต)*.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วรรณธนา ช่อตรง. (2549). *ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของกลุ่ม
อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมา: ศึกษาเฉพาะกรณี
อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต)*.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2555). *คู่มือการประชาเสวนาหาทางออก: ทางออกที่ทุกคนต้องร่วมกันเลือก
อนาคตประเทศไทย: เหตุใดประชาชนต้องมาร่วมกันประชาเสวนาหาทางออกให้
ประเทศ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบัน
พระปกเกล้า*.
- วันทณีย์ พรรณศรี. (2550). *พุทธธรรมกับการเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตยในทัศนะของ
พุทธทาสภิกขุ (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
มหาสารคาม.
- วัลลภ ตังคณานุก์. (2554, 16 มิถุนายน). เลขานุการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก [บทสัมภาษณ์].
- วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (2558). *การเมือง*. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87>
- วิชัย ลือวรรณ. (2548). *ศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย:
ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต)*.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์. (2554, 26 เมษายน). อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยรามคำแหง [บทสัมภาษณ์].
- ศึกษา อุ่มเจริญ. (2543). *การใช้อำนาจทางการปกครองกับการพัฒนาประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้อำนาจทางการปกครองของฝ่ายปกครอง* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- สน รูปสูง. (2555, 16 มิถุนายน). รองประธานสภาพัฒนาการเมือง [บทสัมภาษณ์].
- สภาพัฒนาการเมือง. (2552). *แผนพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง.
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. (2539). การพัฒนาประชาธิปไตย. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์* นิต้า, 1(1), 1-8.
- สมศักดิ์ หนูสนิท. (2542). *การพัฒนาการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมืองไทย* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2519). *การพัฒนาการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา.
- เสน่ห์ จามริก. (2556, 12 กรกฎาคม). ผู้ทรงคุณวุฒิ [บทสัมภาษณ์].
- อรรถญา พงศ์สะอาด. (2548). *อิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อพฤติกรรมทางการเมือง: กรณีศึกษา พิธีแซนยะ ของชุมชนชาวกูย ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อุดม กุมา. (2551). *ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- Abelson, Julia, Pierre-Gerlier Forest, John Eyles, Patricia Smith, Elisabeth Martin, Francois-Pierre Guavin. (2003). Deliberations about deliberative methods: issues in the design and evaluation of public participation processes. *Social Science & Medicine*, 57, 239-251.
- Chambers, S. (2002). Can Procedural Democracy be Radical?. In *The Political: Blackwell Readings in Continental Philosophy*. Oxford: Blackwell.
- Gutmann, Amy and Thompson, Dennis. (2000). Why Deliberative Democracy Is Different. *Social Philosophy & Polity*, 17(1), 161-180.

- Habermas, J. (2002). Three Normative Models of Democracy: On the Internal Relation between the Rule of Law and Democracy. In *The Political: Blackwell Readings in Continental Philosophy*. Oxford: Blackwell.
- Hodge, S. S. (2005). *Deliberation and Peaceful Conflict Resolution (Deliberative Democracy Workshop King Prajadhipok's Institute)*. Bangkok: The Asia Foundation.
- Johnson, James. (1998). *Deliberative Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mouffe, Chantal. (1999). Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?. *Social Research*, 66(3), 745-758.
- Smith, Graham and Wales, Corinne. (2000). Citizens' Juries and Deliberative Democracy. *Political Study*, 48, 51-65.
- Warren, Mark E. (1999). *Democracy & Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weeks, Edward C. (2000). The Practice of Deliberative Democracy: Results from Four Large-Scale Trials. *Public Administration Review*, 60(4), 360-372.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แผนพัฒนาการเมือง

ยุทธศาสตร์ที่ 1

การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และส่งเสริม
ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน พร้อมทั้งการส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมและชุมชน นับเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพประชาธิปไตย (Strong democracy) หากเมื่อประชาชนของสังคมมีความตระหนักรู้ถึงสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของความเป็นพลเมือง มีสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนร่วม พลเมืองต่างๆ เหล่านี้ย่อมตระหนักในสิทธิขั้นพื้นฐานที่ตนพึงจะได้รับต่อสังคม ผู้ใดจะละเมิดสิทธิอันเป็นของเขาแต่ชอบธรรมมิได้

ในการสร้างพลเมืองที่เข้มแข็งจำเป็นต้องอาศัยแนวทางหลายประการ อาทิ กระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือหรือกลไกต่างๆ เพื่อให้พลเมืองสามารถมีช่องทางในการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้ยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ถูกจัดให้เป็นยุทธศาสตร์ลำดับแรกของแผนแม่บทพัฒนาการเมือง

ซึ่งการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ ประกอบด้วยพันธกิจหลัก 5 ด้าน เป็นแผนที่น่าทางไปสู่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ซึ่งพันธกิจต่างๆ เหล่านี้ประกอบด้วย

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพลเมืองและสิทธิชุมชน (Strong citizen and community rights)
2. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Human rights)
3. การเสริมสร้างสถาบันสื่อมวลชนที่เป็นอิสระ (Free press)
4. การสร้างกลไกการปรึกษาหารือสาธารณะ (Public consultation)
5. การสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็นของเสียงข้างน้อย (Exit and voice)

ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- รัฐสภา
- กรมประชาสัมพันธ์
- สำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- สถานีวิทยุ-โทรทัศน์-หนังสือพิมพ์
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
- สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
- สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
- สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
- สถาบันการศึกษา
- ประชาสัมพันธ์จังหวัด
- คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม
- เครือข่ายสื่อภาคประชาชน มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม
- สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน มูลนิธิพัฒนาประชาสังคม
- โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อ สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน มูลนิธิการเรียนรู้พัฒนาประชาสังคม

4. การสร้างกลไกการปรึกษาหารือสาธารณะ (Public consultation)

สภาพปัญหา

ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า เมื่อหน่วยงานภาครัฐได้รับมอบหมายให้ทำโครงการขนาดใหญ่ หรือโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สาธารณะโดยรวมของสังคม น้อยครั้งนักที่หน่วยงานเหล่านั้นจะจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นให้กับประชาชนที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าวก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงานว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่ หรือคิดเห็นอย่างไรต่อโครงการดังกล่าว จนกระทั่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงระหว่างรัฐกับประชาชนดังที่จะพบเห็นได้ตามสื่อต่างๆ

แม้กระทั่งการตัดสินใจทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน รัฐบาลมิได้ออกมารับฟังความคิดเห็นของประชาชนแต่อย่างใด ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการตามนโยบายต่าง ๆ ดังตัวอย่างเช่น การจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) การเวนคืนที่ดินเพื่อการขยายเส้นทางรถไฟ และ การก่อสร้างเขื่อนหรือสร้างโรงไฟฟ้า เป็นต้น ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้จึงเป็นผลให้ประเทศต้องเสียทั้งเวลาและงบประมาณที่เปล่าประโยชน์

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวและหลีกเลี่ยงความเสียหายที่รัฐจักทำต่อประชาชน การสร้างกลไกการปรึกษาหารือสาธารณะ (Public consultation) ที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ในการเสนอทางออกสู่นโยบายสาธารณะ ก่อนที่จะดำเนินโครงการต่าง ๆ จึงเห็นได้ว่าพันธกิจนี้จึงเป็นทางออกเบื้องต้นที่ง่ายที่สุด ที่ควรส่งเสริมและผลักดันให้เกิดขึ้นในแผนพัฒนาการเมือง

แนวคิด

การสร้างกลไกการปรึกษาหารือสาธารณะ (Public consultation) คือ การระดมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประชาชนโดยการทำประชาพิจารณ์ต่อโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการของรัฐ หรือของเอกชน ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้การปรึกษาหารือนั้นส่งผลเป็นนโยบายสาธารณะ (Public policy) และเกิดค่านิยมอันดี (Best value) จนกระทั่งเกิดเป็นข้อตกลงร่วมกันแบบฉันทามติ (Consensus) ร่วมกันก่อนที่รัฐ หรือเอกชนจะทำโครงการนั้น

การระดมความคิดเห็นนี้เป็นช่องทางหนึ่งที่จะเปิดพื้นที่ให้ประชาชนที่มีคำถามข้อเรียกร้อง ข้อเสนอ ได้ชี้แจงต่อสาธารณะโดยออกมาแสดงจุดยืน และเสนอแนะความคิดเห็นให้กับรัฐ ดังตัวอย่างเช่น เมื่อประชาชนมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการนโยบายของรัฐบาล ประชาชนจะมาระดมความเห็นร่วมกัน ในการตัดสินใจเพื่อแสวงหาทางออกที่ดีที่สุดให้กับนโยบายนั้น ในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของสังคม จนกระทั่งความคิดเห็นต่าง ๆ รวมกันการกลายมาเป็นนโยบายที่เป็นแนวทางต่อรัฐบาลว่าควรจะทำโครงการดังกล่าวหรือไม่

เป้าหมาย

1. สร้างให้เกิดพื้นที่ทางการเมืองสาธารณะ (Political space) และประชาชนมีสำนึกสาธารณะ (Public willing)
2. มีระบบการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ'

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์การพัฒนาระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 5 ปี)

1. ทบทวน ปรับปรุงกฎหมาย ให้นำหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชนที่จะจัดทำโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม ต้องจัดให้มีเวทีปรึกษาหารือสาธารณะเพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมเข้าร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายของโครงการ ทั้งโครงการในระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับประเทศ

2. สนับสนุนให้องค์กรภาคประชาชนจัดเวทีปรึกษาหารือสาธารณะอย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ภาค จนกระทั่งถึงระดับชาติ รวมทั้งสามารถจัดหาวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขประเด็นปัญหาดังกล่าวด้วยตนเอง เวทีปรึกษาหารือสาธารณะจะประกอบไปด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ปัญหาของชุมชน ท้องถิ่น โดยจัดการระดมและรวบรวมความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ เพื่อไปสู่การพิจารณาจัดการปัญหานั้นต่อไป

3. ต้องมีการนำข้อเสนอจากเวทีปรึกษาหารือสาธารณะไปปรับปรุงในการดำเนินการตามนโยบายของหน่วยงานทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

4. สร้างบทลงโทษหรือความรับผิดชอบของหน่วยงานทั้งภาครัฐและนักการเมืองที่ทำให้โครงการให้เกิดความเสียหายและกระทบต่อชุมชน รวมทั้งสร้างมาตรการลงโทษให้เกิดความรับผิดชอบต่อทางจรรยาบรรณ ต่อผลการศึกษา EIA ของนักวิชาการที่จัดทำโครงการแล้วกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อม

5. ให้กองทุนพัฒนาการเมือง จัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาชนในการดำเนินการสร้างเวทีปรึกษาหารือสาธารณะ

กลยุทธ์การพัฒนาระยะยาว (ภายในระยะเวลา 10 ปี)

สร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบปรึกษาหารือ โดย

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ และทุกวัยเข้าไปมีส่วนร่วมในเวทีปรึกษาหารือสาธารณะประจำชุมชนหรือท้องถิ่น

2. สนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้การใช้เวทีปรึกษาหารือสาธารณะในการจัดการกับปัญหา หรือโครงการ/กิจกรรมต่างๆ

3. นำกรณีศึกษาปัญหา/โครงการ/กิจกรรมที่ใช้รูปแบบการปรึกษาหารือสาธารณะในการจัดการ และประสบความสำเร็จมาเป็นตัวแบบให้กับชุมชนหรือท้องถิ่นได้เรียนรู้

4. ส่งเสริมให้มีการใช้เวทีปรึกษาหารือสาธารณะในระดับชุมชน เป็นวัฒนธรรมการตัดสินใจในการจัดการชุมชนท้องถิ่น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- รัฐสภา
- หน่วยงานภาครัฐ และ หน่วยงานภาคเอกชน
- สถาบันการศึกษา
- องค์กรเครือข่ายประชาชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
- คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

5. การสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็นของเสียงข้างน้อย (Exit and voice)

สภาพปัญหา

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะมีบทบัญญัติให้ประชาชนทำตามหน้าที่ของชนชาวไทย อันได้แก่ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่หากสภาพทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวไม่เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย เช่น พบว่า การเลือกตั้งไม่โปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรมเพียงพอ ประชาชนก็สามารถที่จะปฏิเสธเพิกเฉย หรือ ถอดถอนหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างมีอารยะ แม้ว่าการทำดังกล่าวอาจผิดต่อกฎหมาย หรือประชาชนมีสิทธิที่จะเรียกร้องและเสนอแนะให้รัฐเปลี่ยนแปลงการทำตามที่ประชาชนมีมติเห็นควร เพื่อให้เกิดข้อตกลงร่วมกัน ดังเช่น ในมาตรา 65 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ซึ่งการทำการใดๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้”

หากแต่บทบัญญัตินี้ไม่ได้ถูกผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแม้จนกระทั่งปัจจุบัน ประชาชนบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยการทำของรัฐ ก็ยังไม่มีพื้นที่ในการออกมาเรียกร้อง เสนอแนะเพื่อแสดงตัวตนต่อรัฐให้เกิดข้อตกลงร่วมกันอย่างสันติ หรือยังไม่มีกฎหมายใดๆ มารองรับ การทำของพลเมืองเสียงข้างน้อยเหล่านี้ จึงเห็นควรให้มีการระบุพันธกิจอันว่าด้วยเรื่องการสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับเสียงส่วนใหญ่ (Exit and voice) ไว้ในแผนพัฒนาการเมืองฉบับนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

แนวคิด

ปัญหาเรื่องเสียงข้างน้อยเป็นปัญหาเกี่ยวกับความชอบธรรม (Legitimacy) และความยุติธรรม (Justice) สำหรับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ทำให้มีความเป็นไปได้ที่เสียงข้างน้อยจะถูกทอดทิ้ง (Neglected) หรือถูกครอบงำ (Dominated) โดยเสียงส่วนใหญ่ ทางออกสำหรับปัญหานี้จึงต้องอยู่ที่การทำให้แน่ใจว่าสองสิ่งนี้จะไม่เกิดขึ้น คือ

ประการแรก โครงสร้างและสถาบันพื้นฐานของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องให้หลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ ของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะ สิทธิ เสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น ทั้งการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นๆ นอกเหนือจากนี้แก่คนทุกคน รวมทั้งยังต้องมีกลไกของรัฐ และสังคมคอยทำหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพพื้นฐานในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พลเมืองทุกคนจะเข้าใจ และตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพเหล่านั้นของตน ตลอดจนสามารถยืนยัน และอ้างสิทธิเหล่านั้นได้หากจำเป็น นอกจากนี้ ยังต้องมีช่องทางการแสดงออกอย่างเป็นทางการประชาธิปไตยที่เหมาะสม และเข้าถึงง่ายเพื่อให้เสียงส่วนน้อยสามารถแสดงความคิดเห็น หรือข้อเรียกร้องของตนได้อย่างเปิดเผย เป็นอิสระและเท่าเทียมกัน

ประการที่สอง รัฐต้องให้หลักประกันความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่เป็นธรรม เช่น โอกาสด้านการศึกษา โอกาสการจ้างงานที่เท่าเทียม และค่าแรงและสวัสดิการที่สมเหตุสมผลสำหรับผู้มีรายได้น้อย รวมทั้งต้องมีการส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยอย่างทั่วถึงในสังคม เพื่อให้แน่ใจว่าเสียงส่วนน้อยจะสามารถก่อรูปความคิดเห็นของตนอย่างอิสระโดยไม่ถูกครอบงำหรือจำกัดด้วยเงื่อนไข เช่น ความยากจน หรือการปราศจากความรู้และข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง หรือตระหนักรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่แท้จริงของตน เพื่อที่จะสามารถมีส่วนร่วมในช่องทางประชาธิปไตยได้อย่างบังเกิดผล (Effective capacity for participation)

ประการที่สาม นอกจากหลักประกันเรื่องสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน และหลักประกันเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมแล้ว ยังต้องมีกระบวนการเพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันบนพื้นฐานของฉันทามติ (Consensus) ขึ้นในสังคม ซึ่งสามารถทำได้สองทาง คือ *ทางแรก* ต้องมีกลไกทางสังคม และวัฒนธรรมที่สร้างให้ประชาชนทุกคนมีฉันทามติ คือ ยอมรับกฎหมายรัฐธรรมนูญว่า คือ กฎหมายสูงสุดที่ชอบธรรมเพราะให้หลักประกันสิทธิ เสรีภาพพื้นฐานของตน (Constitutional patriotism) และ *ทางที่สอง* คือ ต้องมีกลไกทางสังคม และวัฒนธรรมที่สร้างให้ประชาชนทุกคนมีฉันทามติในอุดมคติเรื่องความเป็นธรรม (Fairness) เพื่อที่เสียงส่วนน้อยจะสามารถอ้างถึงฉันทามติสองข้อนี้เป็นพื้นฐานเรียกร้องให้เสียงส่วนใหญ่ในสังคมรับฟังความคิดเห็น ข้อเรียกร้องและมุมมองของตน ตลอดจนปฏิบัติต่อความคิดเห็น ข้อเรียกร้อง และมุมมองเหล่านี้ด้วยความรับผิดชอบ (Accountability)

เป้าหมาย

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ทั้งการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และรัฐบาลมีกลไกรับฟังในทุกๆ ความคิดเห็นนั้น
2. เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองสำหรับทุกฝ่ายในสังคม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเสียงส่วนน้อยของสังคมถูกทอดทิ้ง

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์การพัฒนาระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 5 ปี)

1. โครงการพัฒนาของรัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนต้องมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และทำการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลการสำรวจไปจัดทำแนวทางในการบรรเทาผลกระทบของประชาชนส่วนน้อย
2. สนับสนุนให้หน่วยงานทุกภาคส่วนของประเทศมีการสร้างกลไกช่องทางที่หลากหลายในการรับรู้ โดยผ่านการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจากทุกกลุ่ม จากสื่อมวลชนทุกแขนงทั้งทางด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. ส่งเสริมให้มีการนำประเด็นความคิดเห็นของเสียงข้างน้อยมาพิจารณา และหาแนวทางในการจัดการร่วมกัน
4. พัฒนาช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของเสียงข้างน้อยให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นโดยองค์กรภาคประชาชน

กลยุทธ์การพัฒนาระยะยาว (ภายในระยะเวลา 10 ปี)

1. เสียงข้างน้อยย่อมได้รับความคุ้มครองสิทธิการแสดงออกทางการเมืองโดยผ่านกฎหมายเฉพาะที่ต้องมีการบัญญัติขึ้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- รัฐสภา
- สถาบันการศึกษา
- สถาบันสื่อมวลชน
- องค์กรเครือข่ายประชาชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
- คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

ยุทธศาสตร์ที่ 2

การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง
แบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

**ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
และการมีส่วนร่วมทางการเมือง**

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 จนปัจจุบัน ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญถึง 17 ฉบับ หากพิจารณากระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยไทยภายในระยะเวลา 75 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชะงักงันในขั้นตอนการพัฒนาไปสู่การสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

การชะงักงันในการพัฒนาการเมืองไทยที่ผ่านมา เริ่มต้นจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพื่อกำหนดกรอบกติกาการเลือกตั้ง เมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้นก็นำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาล และเมื่อมีรัฐบาลเข้าบริหารประเทศก็มักประสบปัญหาความไร้เสถียรภาพของฝ่ายบริหาร ปัญหาความไม่โปร่งใสและการทุจริต ซึ่งเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ทั้งโดยกระบวนการทางรัฐสภา และการรัฐประหารโดยกองทัพ และนำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว และท้ายที่สุดก็เกิดเป็นกระแสการเรียกร้องการปกครองแบบประชาธิปไตย เรียกร้องการเลือกตั้ง เรียกร้องรัฐบาลที่มาจากประชาชน และการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

จากพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมา จะพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยหลักแล้วจะอยู่ภายใต้บทบาทของชนชั้นนำเป็นสำคัญ ในขณะที่ประชาชนมีบทบาทหลักเพียงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียว ส่งผลให้การพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในภาคประชาชนเป็นไปอย่างเชื่องช้า ด้วยเหตุดังกล่าว แผนแม่บทพัฒนาการเมืองฉบับนี้ จึงมุ่งเน้นความสำคัญของการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อสร้างรากฐานให้กับระบบประชาธิปไตยของไทยในระยะยาว

ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีพันธกิจหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. การเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองแก่พลเมือง (Civic education)
2. การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative democracy)
3. การเสริมสร้างประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy)

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- สำนักนายกรัฐมนตรี
- กระทรวงมหาดไทย
- กระทรวงศึกษาธิการ
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ
- สถาบันพระปกเกล้า
- วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับจังหวัด เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) โครงการประสานและสนับสนุนเครือข่ายงานพัฒนาเอกชน เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับชุมชนท้องถิ่น เช่น เครือข่ายภาคประชาชนตะวันออก เครือข่ายประชาชนภาคตะวันตก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative democracy)

สภาพปัญหา

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เป็นตัวแบบทางทฤษฎีว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตยแบบหนึ่งท่ามกลางความเป็นไปได้ของตัวแบบประชาธิปไตยในหลายๆ รูปแบบที่ดำรงอยู่ในโลก ความสำคัญของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ อยู่ตรงที่คำว่า “ปรึกษาหารือ” ซึ่งเป็นกระบวนการได้มาซึ่งเหตุผล ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจึงเน้นที่ “กระบวนการสื่อสารระหว่างกัน” อยู่ร่วมกัน เข้าใจกัน อันเป็นฐานอันยั่งยืนของ “ความสามัคคี”

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเพื่อความสมานฉันท์นั้น จึงมิได้อยู่ที่การไปร้องขอมาจากอำนาจที่อยู่เหนือตัวเรา หรือเป็นเรื่องของคำสั่งจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตร่วมกันและพยายามที่จะเข้าใจกันของทุกฝ่าย

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ได้รับการนำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกที่สามจาก

1. ประชาธิปไตยที่เน้นแต่เรื่องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในฐานะปัจเจกบุคคล และการประนีประนอมผลประโยชน์ระหว่างผู้คนมากกว่ามิติอื่นๆ

2. ประชาธิปไตยที่เน้นแต่การเชื่อฟังส่วนรวม และความเป็นหนึ่งเดียวของชาติ โดยมีรัฐเป็นผู้ถืออำนาจในการดูแลความเป็นหนึ่งเดียวนั้น

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ มิได้เน้นเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ และการเชื่อฟังส่วนรวมเป็นเบื้องต้น แต่ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่พลเมือง ซึ่งได้รับการประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน จะมารวมกันปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่ง "พลังแผ่นดิน" (ความเห็นของพลเมือง และเจตนารมณ์ของพลเมือง = will) ทั้งนี้ การปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งพลังแผ่นดินนี้มีไว้วางอยู่บนเรื่องการ "แข่งขัน" ทางการเมือง หรือการ "เชื่อฟัง" เสียงส่วนใหญ่และรัฐ เพียงเท่านั้น

อีกก้าวหนึ่งของพัฒนาการประชาธิปไตย ถือเป็นผลพวงของความพยายามที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยตัวแทน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเพียงเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนเป็นสำคัญ แน่หนอนว่า ในช่วงแรกเริ่มของประชาธิปไตยตัวแทน ปัญหาสำคัญยิ่งของระบอบนี้ คือ การปลุกเร้าให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิในการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจ ในเรื่องราวสาธารณะ ในขณะที่ประชาชนยังไม่คุ้นเคยกับการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่หลังจากที่การเลือกตั้ง ได้กลายเป็นสิ่งปกติในวิถีชีวิตของคน ปัญหาคนไม่ออกไปเลือกตั้งก็จะเบาบางลงไป แม้ว่าจะไม่ได้มีการเลือกตั้งกันบ่อยนัก แต่ก็ไม่ได้เนิ่นนานเกินไป เพราะมีการเลือกตั้งให้ประชาชนต้องออกไปใช้สิทธิอยู่ทุกระยะ

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ จึงเน้นให้ความสำคัญกับการถกเถียงปรึกษาหารือก่อนในหมู่ประชาชนทั่วไป ก่อนที่จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงทางการเมือง เพราะประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเล็งเห็นจุดอ่อนของประชาธิปไตยที่ผ่านมา ที่เน้นไปที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่มีเวลาหรือไม่มีโอกาสได้ถกเถียงกันถึงข้อดีข้อเสียของนโยบายต่างๆ ที่พรรคการเมืองนำเสนอ อีกทั้งไม่ได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนรับฟังความเห็นที่แตกต่างจากคนในชุมชน ไม่ได้มีโอกาสได้ซักถามที่มาที่ไปของนโยบายพรรคการเมืองว่า ทำไม เพราะอะไรถึงต้องใช้นโยบายนั้นๆ และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร ที่จะน่านโยบายนั้นไปปฏิบัติจริง ๆ รวมทั้งมีผลกระทบอะไรบ้างที่จะตามมาจากการเลือกใช้นโยบายดังกล่าว

ในสภาพความเป็นจริงของระบบประชาธิปไตยไทย การถกเถียงหรือการปรึกษาหารือ การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนยังไม่เคยเกิดขึ้นจริงจัง การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นการตัดสินใจของตัวบุคคลมากกว่าหลักการและไม่ได้คำนึงผลประโยชน์ร่วมของชุมชนและสังคมเป็นสำคัญโดยไม่มีการปรึกษาหารือ

หัวใจของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือสำหรับการปรับใช้ในสังคมไทย ก็คือ การแสวงหาความเข้าใจกัน โดยที่ทุกฝ่ายสามารถมีที่ทางในการปรึกษาหารือ ถึงแม้ว่าการปรึกษาหารืออาจไม่มีที่ทางในสถาบันตัวแทนที่เป็นทางการ โดยปราศจากอำนาจบังคับ ที่ทำให้เขาไม่เกิดเสรีภาพและไม่สามารถใช้เสรีภาพในการปรึกษาหารือกันได้ และที่สำคัญก็คือ กระบวนการพูดคุยกันและเข้าใจกัน สำคัญไม่น้อยกว่าผลลัพธ์ในแง่ของการตัดสินใจ

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ในฐานะแนวคิดอาจสามารถนำมาปรับใช้กับโครงสร้างพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยไทยที่จะต้องเปิดกว้าง ขยายพื้นที่ให้มากขึ้น การไม่พิจารณาแค่งลไกการริเริ่มการตรวจสอบรัฐบาล เพียงแค่เป็นกลุ่มพลังประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่จะผลักดันเรียกร้องผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเอง หรืออ้างว่าเป็นตัวแทนที่แท้กว่าตัวแทนในสภา แต่จะต้องมองกลไกการริเริ่มและตรวจสอบจากประชาชนดังกล่าว ในฐานะหนึ่งในที่มาของสังคม

แนวคิด

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative democracy) เป็นอีกก้าวหนึ่งของพัฒนาการประชาธิปไตย ถือเป็นผลพวงของความพยายามที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยตัวแทนที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพียงเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนเป็นสำคัญ แน่แน่นอนว่า ในช่วงแรกเริ่มของประชาธิปไตยตัวแทน ปัญหาสำคัญยิ่งของระบอบนี้ คือ การปลุกเร้าให้ประชาชนพลเมือง ออกไปใช้สิทธิในการเลือกผู้แทน เข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจในเรื่องราวสาธารณะ ในขณะที่ประชาชนยังไม่คุ้นเคยกับการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่หลังจากที่การเลือกตั้งได้กลายเป็นสิ่งปกติในวิถีชีวิตของผู้คน ปัญหาคนไม่ออกไปเลือกตั้งก็ดูจะเบาบางลงไป แม้ว่าจะไม่ได้มีการเลือกตั้งกันบ่อยนัก แต่ก็ไม่ได้เนิ่นนานเกินไป เพราะมีการเลือกตั้งให้ประชาชนต้องออกไปใช้สิทธิอยู่ทุกระยะ เช่น เลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานคร เลือกตั้ง ส.ข. เลือกตั้ง ส.ก. เลือกตั้ง ส.ว. หรือเลือกตั้ง อบต. อบจ. เป็นต้น

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative democracy) เป็นตัวแบบทางทฤษฎีว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตยแบบหนึ่งท่ามกลางความเป็นไปได้ของตัวแบบประชาธิปไตยในหลาย ๆ รูปแบบที่ดำรงอยู่ในโลก (Nino, C.S. 1996)

ความสำคัญของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ อยู่ตรงที่คำว่า “ปรึกษาหารือ” ซึ่งเป็นกระบวนการได้มาซึ่งเหตุผล ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจึงเน้นที่ “กระบวนการสื่อสารระหว่างกัน” อยู่ร่วมกัน เข้าใจกัน อันเป็นฐานยังยืนของ “ความสามัคคี” (Bessette, Joseph 1980)

นักคิดสำคัญที่เสนอตัวแบบนี้คือ เจอเก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) มีแนวคิดที่ว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเพื่อความสมานฉันท์นั้นมิได้อยู่ที่การไป “ร้องขอ” มาจากอำนาจที่อยู่ “เหนือ” ตัวเรา หรือเป็นเรื่องของ “คำสั่ง” จากคนที่มีอำนาจ “เหนือ” กว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการ “ใช้ชีวิตร่วมกัน” และพยายามที่จะ “เข้าใจกัน” ของทุกฝ่าย

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือได้รับการนำเสนอเพื่อเป็น “ทางเลือกที่สาม” คือ

1. ประชาธิปไตยที่เน้นแต่เรื่องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในฐานะปัจเจกบุคคล และการประนีประนอมผลประโยชน์ระหว่างผู้คนมากกว่ามิติอื่นๆ และ

2. ประชาธิปไตยที่เน้นแต่การเชื่อฟังส่วนรวมและความเป็นหนึ่งเดียวของชาติโดยมีรัฐเป็นผู้ถืออำนาจในการดูแลความเป็นหนึ่งเดียวนั้น

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมิได้เน้นเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ และการเชื่อฟังส่วนรวมเป็นเบื้องต้น แต่ให้ความสำคัญกับ “กระบวนการ” ที่ “พลเมือง” ซึ่งได้รับการประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

Deliberative ถูกนำมาใช้ในความหมาย ที่บรรยายถึงกระบวนการที่ใช้ระบบลูกขุน สภานิติบัญญัติและองค์กรอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจหลังจากปล่อยให้มีการถกเถียงสนทนา เพื่อแสวงหาเหตุผล (Reasoned discussion) ของแต่ละฝ่ายๆ ที่เห็นต่างกันได้มีพื้นที่ทางการเมืองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

เวลาผ่านไป คำนี้ได้พัฒนาความหมายไปถึงรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับการเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ที่ประชาชนได้จากกระบวนการ Deliberative มีการให้น้ำหนักกับหลักฐานเหตุผล ความรู้สึก อารมณ์ และสร้างความเข้าใจในเจตนารมณ์ร่วมมากกว่าการตัดสินใจโดยเพียงเสียงข้างมากแต่เพียงฝ่ายเดียว

จากประสบการณ์จากต่างประเทศ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ พบใน Town meeting เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือของคนในชุมชนที่แสวงหาเจตนารมณ์ร่วมในการตัดสินใจสาธารณะ มากกว่าการตัดสินใจโดยเสียงข้างมากแต่เพียงฝ่ายเดียว ในรัฐแถบ New England ที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงของสหรัฐอเมริกา โดยกระบวนการปรึกษาหารือคล้ายๆ กับประชาธิปไตยทางตรง ที่คนในชุมชนจะมาร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น และนำไปสู่การตัดสินใจร่วมของชุมชนบนฐานของการแสวงหาเจตนารมณ์ร่วมในชุมชน

แต่เมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น การประชุมแบบ Town meeting ทำได้ยากในการปฏิบัติ กระบวนการ Deliberative จึงได้มีการดัดแปลงมาใช้วิธีการต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ได้แก่

- การจัด Open forum เป็นการสนทนาถกเถียงกันโดยไม่จำกัด คือ ไม่ทำเฉพาะในหน่วยงานหรือกลุ่มของตนเอง แต่เปิดกว้างให้สาธารณะผู้มีส่วนได้เสีย โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดเวทีสาธารณะ โดยมีนักวิชาการเป็นตัวกลาง ทำหน้าที่เป็นประธาน
- การใช้สื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์ วิทยุชุมชน
- ใช้วิธีการ Deliberative polling
- วิธีการอื่นๆ

ภายใต้บริบทของรัฐสมัยใหม่ การให้เกิดการปรึกษาหารือถกเถียงโดยประชาชนทั้งชาติย่อมเป็นเรื่องไม่สะดวก ปัญหาเรื่องพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาลและจำนวนประชากรมหาศาลก็ยังคงเป็นอุปสรรคอยู่แม้วิธนาการการสื่อสารสมัยใหม่จะช่วยลดปัญหาดังกล่าวนี้ได้บ้าง แต่ก็ยังไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดที่ว่านี้ “**Deliberative polling**” จึงเป็นนวัตกรรมที่มีคุณูปการต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต่อจากที่ “**ระบบตัวแทน**” (Representative system) ได้เป็น “**นวัตกรรม**” ทางการปกครองในช่วงศตวรรษที่สิบแปด อย่างที่ de Tracy ได้กล่าวไว้ว่า “**Deliberative polling**” หรือ “**d p**” เป็นข้อเสนอใหม่ที่จะช่วยให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองภายใต้ข้อจำกัดและปัญหาในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (ไชยันต์ ไชยพร, กรุงเทพมหานครกิจ วันจันทร์ที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549)

“d p” จะช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมกัน ในการแสดงความคิดเห็นถกเถียง และยังลดแนวโน้มของการเกิดทรราชย์ของเสียงส่วนใหญ่ (The tyranny of majority) ที่ Tocqueville ได้เล็งเห็นไว้ตั้งแต่ช่วงแรกของการกำเนิดระบอบประชาธิปไตยตัวแทน

“d p” จะช่วยแสดงให้เห็นถึงความคิดของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง หากว่าประชาชนได้ทำการปรึกษาหารือกันอย่างจริงจังเข้มข้น “d p” จะมีลักษณะของการเสนอแนะ (Prescriptive) อันจะมีพลังในเชิงการให้คำแนะนำ แต่ไม่ใช่เป็นเชิงทำนายหรือให้ข้อเสนอที่เป็นคำตอบเบ็ดเสร็จตายตัว

กลไกของ “d p” จะสามารถบอกเราว่า อะไรคือสิ่งที่สาธารณชนทั้งหมดคิดเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายหรือเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า “สาธารณชนได้มีโอกาสขบคิดกันอย่างกว้างขวาง (Extensive reflection) และได้มีหนทางเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร”

กรณีของ “d p” (ซึ่งเป็นการสร้างสถานการณ์ให้ประชาชนได้มีทั้งความรู้ มีทั้งความคิดที่ซับซ้อนลึกลับเพิ่มขึ้น อีกทั้งพวกเขายังมีปฏิสัมพันธ์แบบพบปะหน้ากันกับคนอื่น ๆ (Face-to-face interaction) ด้วย “d p” จะช่วยให้กลุ่มเหล่านี้กลายเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจเรื่องยากๆ ได้มากขึ้น

“d p” ได้สร้างความพยายามที่จะเพิ่มการตระหนักรู้ และความซับซ้อนเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองระดับชาติให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกมาอย่างพิถีพิถัน ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดขึ้นได้ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ซึ่งทำให้เกิดความเป็นไปได้อย่างยิ่ง ในการกระตุ้นให้ประชาชนได้ปรึกษาหารือกัน ตัวอย่างสำคัญ 3 ตัวอย่างจากปัจจุบันและจากอดีตที่พอจะเทียบเคียงและเป็นฐานที่สนับสนุนแนวคิด “d p” คือ

1. หลักการการใช้การจับฉลาก (Lottery) สุ่มเลือกแบบประชาธิปไตยเอเธนส์โบราณ
2. หลักการแนวคิดดั้งเดิมของคณะเลือกตั้งของสหรัฐอเมริกา (The American Electoral College)
3. การทดลองจากสภาวการณ์ปัจจุบัน เช่น รายการโทรทัศน์ Granada 500 ในอังกฤษ และการใช้คณะลูกขุนพลเมือง (Citizens' juries)

ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กับสังคมไทย

- การแนวความคิดและวิธีการสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือสามารถนำมาปรับใช้กับสังคมไทยได้ทั้งระดับชุมชนและระดับชาติ ในการปรึกษาหารือและแสวงหาเจตนารมณ์ร่วมของการตัดสินใจสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาการตัดสินใจเสียงข้างมากที่ไม่เป็นธรรม

- ในระดับชุมชน ในการปรึกษาหารือพูดคุยกันในชุมชนนั้นในสังคมไทยมีลักษณะจุดเด่นในด้านค่อนข้างชัดเจน อันเนื่องมาจากมีสายใยความผูกพันกันในชุมชนอันเหนียวแน่น แต่การปรึกษาหารือเพื่อตัดสินใจสาธารณะต้องแสวงหาเจตนารมณ์ร่วมเป็นเป้าหมายสำคัญ

- ในระดับชาติ ได้เคยมีการนำเทคนิคนี้มาใช้ เช่น การจัดฟอรัมเอเชีย หรือ การจัดการสานเสวนาของสถาบันพระปกเกล้า เป็นต้น

- ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ หรือ Deliberative democracy จึงเน้นให้ความสำคัญกับการถกเถียงปรึกษาหารือก่อนในหมู่ประชาชนทั่วไป ก่อนที่จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงทางการเมือง เพราะประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เล็งเห็นจุดอ่อนของประชาธิปไตยที่ผ่านมาที่เน้นไปที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่มีเวลาหรือไม่มีโอกาสได้ถกเถียงกันถึงข้อดีข้อเสียของนโยบายต่างๆ ที่พรรคการเมืองนำเสนอ

อีกทั้งไม่ได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนรับฟังความเห็นที่แตกต่างจากคนในชุมชน ไม่ได้มีโอกาสได้ซักถามที่ไปที่มาของนโยบายพรรคการเมืองว่า ทำไม เพราะอะไรถึงต้องใช้นโยบายนั้นๆ และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร ที่จะนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติจริงๆ รวมทั้งมีผลกระทบอะไรบ้างที่จะตามมาจากการเลือกใช้นโยบายดังกล่าว

เป้าหมาย

1. สร้างกระบวนการแสวงหาฉันทามติ ในการหาข้อสรุปหรือมติที่ “ทุกคน” ที่เกี่ยวข้องยอมรับด้วยความเต็มใจ โดยไม่มองข้ามความคิดเห็นหรือข้อคัดค้านของคนส่วนน้อย
2. สร้างความไว้วางใจ และการนับถือซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยเสมอภาคกัน

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์การพัฒนาระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 5 ปี)

1. จัดให้มีเวทีปรึกษาหารือสาธารณะเพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย (Public forum) ของโครงการภาครัฐ ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับประเทศ ในทุกภาคส่วนของสังคมโดยฉันทามติ
2. สนับสนุนให้องค์กรภาคประชาชนจัดเวทีการรับฟังความคิดเห็นต่อประเด็นสาธารณะต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อประเด็นสาธารณะนั้นๆ
3. ต้องมีการนำข้อเสนอจากเวทีปรึกษาหารือสาธารณะไปปรับปรุงในการดำเนินการตามนโยบายของหน่วยงานทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เพื่อเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน
4. ให้กองทุนพัฒนาการเมือง จัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อส่งเสริมบทบาทขององค์กรชุมชนและภาคประชาชนในการสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อนโยบายสาธารณะ
5. ในระยะเริ่มต้นส่งเสริมให้เปิดเวทีชาวบ้านให้มีการแลกเปลี่ยนปรึกษา โดยมีนักวิชาการหรือภาคีอื่นมาแลกเปลี่ยน
6. ส่งเสริมการตั้งเวทีภาคประชาชนให้เป็นองค์กรชุมชนแบบที่เป็นรูปธรรม มีการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

กลยุทธ์การพัฒนาระยะยาว (ภายในระยะเวลา 10 ปี)

1. สร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบปรึกษาหารือ โดย
 - 1.1 ให้นักเรียนในโรงเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในเวทีปรึกษาหารือสาธารณะประจำชุมชนหรือท้องถิ่น
 - 1.2 นักการศึกษาโครงการที่มีการปรึกษาหารือสาธารณะที่ประสบความสำเร็จมาเป็นตัวแบบให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม
2. ส่งเสริมให้เวทีปรึกษาหารือสาธารณะในระดับชุมชน เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประชาชน
3. สร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบปรึกษาหารือ ให้กลายเป็นวัฒนธรรมการเมืองหลักของประเทศไทย ทั้งในระดับชาติและชุมชน โดยรัฐจะสนับสนุนงบประมาณที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับวิถีชาวบ้าน รวมทั้งเวทีระดับท้องถิ่นและพัฒนาไปถึงเวทีระดับชาติ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- สำนักนายกรัฐมนตรี
- กระทรวงมหาดไทย
- กระทรวงศึกษาธิการ
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
- สถาบันพระปกเกล้า
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับจังหวัด เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) โครงการประสานและสนับสนุนเครือข่ายงานพัฒนาเอกชน เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับชุมชนท้องถิ่น เช่น เครือข่ายภาคประชาชนตะวันออก เครือข่ายประชาชนภาคตะวันตก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การเสริมสร้างประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy)

สภาพปัญหา

การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจอิสระที่ใช้ในการปกครองประเทศมาจากประชาชนในรัฐ ดังนั้น การปกครองสังคมเพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข จะต้องถือมติของปวงชนในสังคมเป็นใหญ่ แต่เดิมการปกครองในระบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ให้ประชาชนในรัฐได้ออกเสียงต่อกิจการบ้านเมืองหรือกฎหมายต่างๆ ได้โดยตรง แต่ในเวลาต่อมา เมื่อรัฐเจริญขึ้นและประชาชนในแต่ละรัฐมีจำนวนมากขึ้น การที่จะให้ประชาชนแต่ละคนเข้าไปใช้อำนาจดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความวุ่นวายและยุ่งยาก ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องสถาปนาระบบการมีผู้แทนราษฎรขึ้นเพื่อให้ผู้แทนราษฎรรับเอาความคิดเห็นของประชาชนไปปฏิบัติ โดยการออกเสียงแทนในเรื่องต่างๆ ระบบดังกล่าวเรียกว่า ระบบประชาธิปไตยในระบบผู้แทน (Representative democracy) หรือเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่า ระบบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect democracy)

การให้ประชาชนทุกคนใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองตนเองย่อมนับว่าตรงกับ ความหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาถึงเงื่อนไขและปัจจัย ต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น จำนวนพลเมือง ดินแดน และการศึกษาของประชาชน ตลอดจน ความสลับซับซ้อนในการบริหารงานของรัฐสมัยใหม่แล้ว ย่อมเป็นไปได้ที่จะให้ประชาชนทุกคนมา รับผิดชอบในการปกครองประเทศเหมือนแต่เดิม ดังนั้น การเลือกผู้แทนที่ตนไว้วางใจและเห็นว่า เหมาะสมที่จะใช้อำนาจแทนตนเข้าไปดำเนินการในการปกครองแทน ย่อมสอดคล้องกับความหมาย ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด รูปแบบของประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือโดยผู้แทนนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีที่ว่า อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน โดยผู้แทนเหล่านั้นจะเป็นผู้ใช้ อำนาจนิติบัญญัติ (ตรากฎหมาย) และอำนาจบริหาร (คณะรัฐมนตรี) แทนประชาชน

แต่อย่างไรก็ตาม การให้ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่แทนประชาชนจะตั้งอยู่บนหลักสมมติฐาน ที่ว่าผู้แทนราษฎรซึ่งประชาชนเลือกนั้นเป็นตัวแทนของประชาชน แต่ตามความเป็นจริง หากพิจารณาทางสังคมวิทยา (Sociology) แล้ว จะเห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดี หรือพรรค การเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดก็ดี ย่อมมีผลประโยชน์ผูกพันกับวิธีการที่ให้ประโยชน์แก่ ตนเองหรือแก่พรรคการเมืองของตน จึงทำให้การมอง (Vision)

ปัญหาส่วนรวมของประเทศโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและโดยพรรคการเมือง มีขอบเขตจำกัด ทำให้การแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของผู้แทนราษฎรเหล่านั้นไม่ตรงกับเจตนา ส่วนรวมของประชาชน หรือแม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นจะใช้อำนาจอธิปไตยของ ประชาชนโดยเจตนา บริสุทธิ์เพื่อให้เกิดผลดีและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน เช่น การร่าง รัฐธรรมนูญหรือการออกกฎหมายที่สำคัญๆ แต่สิ่งเหล่านี้ประชาชนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม และมีส่วนในการเป็นเจ้าของประเทศย่อมมีผลได้ผลเสียและมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น จึงต้องมี วิธีการในการควบคุมหรือตรวจสอบการใช้อำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งวิธีการตรวจสอบ ที่ใช้กันอยู่แต่เดิมมีเพียงการเลือกตั้งเท่านั้น กล่าวคือ หากประชาชนที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำ หน้าที่แทน เห็นว่าผู้แทนของตนทำงานไม่มีประสิทธิภาพหรือปฏิบัติตัวไม่ดี ในการเลือกตั้งครั้ง ต่อไปก็จะไม่เลือกผู้แทนคนนั้นเข้าไปทำหน้าที่อีก

ปัจจุบันประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยส่วนมากใช้การปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยซึ่งประชาชนมีส่วนมีเสียงในการปกครองโดยทางผู้แทนหรือประชาธิปไตยโดย ผู้แทนเกือบทั้งสิ้น และในหลายประเทศก็ได้นำหลักการของระบอบประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) ซึ่งประชาชนมีส่วนมีเสียงโดยตรงในการปกครองมากขึ้นโดยไม่ผ่านกลไกของระบบ ตัวแทน ประชาธิปไตยทางตรง คือ การเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยตรง โดยไม่ผ่านทางตัวแทนของพรรคการเมือง หรือหน่วยงานราชการ การเมืองภาคประชาชน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งย้ำแนวคิดที่ว่า "การเมืองไม่ใช่แค่การ เลือกตั้ง" เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงเป็นผู้ใช้อำนาจ อธิปไตยนี้ด้วยตนเอง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของประชาธิปไตยทางตรง

สภาพปัญหาของประเทศไทยที่จะต้องพัฒนาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยทางตรง เนื่องจากล้มเหลวของประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือระบบรัฐสภาแบบเก่าที่เคยเป็นเพียงสนามต่อรองผลประโยชน์หรือเวทีของการประนีประนอมกันของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอำนาจเป็นหลัก แต่ในขณะที่เดียวกันกลับปล่อยให้ประชาชนผู้ไร้อำนาจไม่มีพื้นที่ที่จะเรียกหาความเป็นธรรม

แม้ว่าทิศทางของการเมืองไทยจะพยายามปรับตัวเปิดกว้างให้กับตัวแทนของภาคส่วนหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นเพียงพื้นที่อันน้อยนิด ไม่เพียงพอรองรับคนส่วนใหญ่ ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่กลับถูกยึดกุมโดยคนส่วนน้อยไม่กี่กลุ่มทุกที่ตระกูลที่ยึดกุมอำนาจทางการเมือง

การส่งเสริมประชาธิปไตยทางตรง คือ การส่งเสริมให้ประชาชนธรรมดาการเข้าถึงอำนาจมากกว่าที่จะฝากชีวิตที่มีดมนกับระบอบประชาธิปไตยที่ไร้อนาคตแต่เพียงฝ่ายเดียว เพื่อจัดสรรทรัพยากรสาธารณะให้เกิดความเท่าเทียมและยุติธรรม เพราะอำนาจอธิปไตยที่ถือครองโดยตัวแทนไม่ทำหน้าที่ด้วยเหตุตั้งนั้นจึงชอบธรรมที่เจ้าของอำนาจอธิปไตยตัวจริงหรือประชาชนจะใช้อำนาจนั้นเสียเอง

แนวคิด

หลักการประชาธิปไตยทางตรง เป็นหลักการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชนที่มีต้นกำเนิดย้อนหลังไปถึงยุคกรีกโบราณ (สมเกียรติ วันทะนะ 2544: 175-176) ซึ่งเป็นระบบการปกครองของนครรัฐที่มีพลเมืองจำนวนไม่มากนัก และพลเมืองของนครรัฐสามารถหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยทางตรงได้โดยผ่านการจับสลากคัดเลือกผู้เข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองในสถานนครรัฐ (นรินดี เศรษฐบุตร 2534: 34)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมืองโดยตรงจะมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติที่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการมีประชาชนที่จะเข้ามาใช้อำนาจในกระบวนการทางการเมืองไม่มากนัก แต่ในปัจจุบัน หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) กลับได้รับการนำมาปฏิบัติภายในบริบทของระบบการเมืองประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) ในฐานะรูปแบบการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งช่วยให้ประชาชนได้แสดงออกซึ่งเจตจำนงได้ตรงตามความต้องการมากที่สุด โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์การมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยในระบบตัวแทนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้

การใช้อำนาจทางการเมืองปกครองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจึงมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยโดยตรงหรือแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) และประชาธิปไตยทางอ้อมหรือแบบตัวแทน (Representative democracy) (สมเกียรติ วันทะนะ 2544)

ประชาธิปไตยทางตรง : กรอบแนวคิดและทฤษฎี

ประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการเปิดช่องทางให้ประชาชนของประเทศใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง ในทางปฏิบัติจะทำได้ก็ต่อเมื่อประเทศนั้นมีจำนวนประชากรไม่มากนักสามารถร่วมประชุมปรึกษาหารือกันได้โดยตรง ไม่ต้องมีตัวแทน

ประชาธิปไตยทางตรงมีต้นกำเนิดจากรูปแบบการปกครองของกรีกยุคโบราณ แต่ได้เสื่อมความนิยมลง ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวคิดนี้ได้รับความสนใจรื้อฟื้นโดยเจ. เอส. มิลล์ (J.S. Mill) และโคล (Cole) ส่วนในช่วงปัจจุบันตั้งแต่ ค.ศ.1960 เป็นต้นมานั้น แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกลับมาแพร่หลายอีกครั้งหนึ่งในโลกตะวันตก เช่น ในสหรัฐอเมริกาโดยพวกซ้ายใหม่ (New Left) เพตแมน (Pateman) แมคเฟอร์สัน (McPherson) (วัชรินทร์ ชาญศิลป์ 2542: 10-25)

แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน คือ ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา นักรัฐศาสตร์พยายามเสนอว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอาจจะเป็นรูปแบบการปกครองอีกแบบหนึ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาเสรีประชาธิปไตยได้ เนื่องจากระบอบเสรีประชาธิปไตยมีข้อบกพร่องดังนี้

- (1) ปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพและความเสมอภาค
- (2) ปัญหาเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
- (3) เสรีนิยมประชาธิปไตยไม่สามารถตอบสนองรูปแบบชีวิตที่ดีให้กับประชาชนตามที่ได้

สัญญาไว้

รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมถูกนำไปประยุกต์ใช้ในด้านสังคมค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียนต่างๆ สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรสำหรับนักเรียน โดยเฉพาะการจัดตั้งสภานักเรียน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ทักษะการเข้ามีส่วนร่วม อันจะมีผลในระยะยาวให้การพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct democracy) และประชาธิปไตยโดยทางอ้อมหรือแบบตัวแทน (Representative or indirect democracy)

สำหรับประชาธิปไตยโดยตรง (Direct democracy) คือ การเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะโดยตรง โดยไม่ผ่านทางตัวแทนของพรรคการเมือง หรือหน่วยงานราชการ การเมืองภาคประชาชนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองซึ่งย้ำแนวคิดที่ว่า "การเมืองไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง"

ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct democracy) ในทางปฏิบัติ Cohen and Unhoff (1977) กล่าวว่า การให้ประชาชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมนั้นต้องเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งรวมถึงการริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ
 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร และประสานความช่วยเหลือ
 3. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ประโยชน์ทางด้านสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการ
- นักวิชาการไทย ไม่ว่าจะเป็นไพรัตน์ เตชะรินทร์, ปริญญา เวสรัชช์ และปธาน สุวรรณมงคล (อ้างในทวิทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) อคิน รพีพัฒน์ (2527) และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) ต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการใดๆ ก็ตาม โดยหลักการแล้ว ควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการ กล่าวคือ ประชาชนควรมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ร่วมคิด และแสวงหาปัญหา
2. ร่วมวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ รวมถึงลดจนจัดเรียงลำดับความสำคัญ
3. ร่วมในขั้นตอนปฏิบัติหรือดำเนินงาน
4. ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลโครงการ

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยตัวแทน

แม้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมีเป้าหมายในการให้ประชาชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุดก็ตาม แต่กรณีของประเทศไทยเท่าที่ผ่านมายังถือว่าประชาชนยังมีบทบาทน้อยมาก การดำเนินการต่างๆ มักทำโดยองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐแต่เพียงลำพัง ข้อสังเกตที่ประจักษ์ชัดคือ เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งให้สิทธิแก่ประชาชนมากขึ้นในหลายๆ ด้าน เปิดโอกาสให้ประชาชนเรียนรู้และให้สิทธิของตนเองตามกฎหมายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรวมพลังของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินกิจการสาธารณะขององค์กรของรัฐมากขึ้น

หากวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการสาธารณะของประเทศไทย ซึ่งจัดว่ายังมีปัญหาและอุปสรรค และทำให้การดำเนินโครงการหลายประเภทเป็นไปอย่างไม่โปร่งใส อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ *ประการที่หนึ่ง* ประชาชนเองยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึงความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในสิทธิ และบทบาทหน้าที่ของตนเอง และขาดจิตสำนึก ซึ่งหมายถึงความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม

ในประเด็นนี้ มองว่าเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล แต่หลายคนอาจมองการบริหารกิจการสาธารณะในลักษณะที่ว่ามิใช่บทบาทหน้าที่ของตน องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบจัดการให้กับประชาชน (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2526)

และอีกประการหนึ่ง ประชาชนอาจมองว่าตนเองมิได้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง การเข้าไปมีส่วนร่วม จึงไม่อาจทำให้ตัวเองได้รับผลประโยชน์อะไร เนื่องจาก

1. ระบบราชการแบบเดิมที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม

2. ระบบอุปถัมภ์เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ความเกรงใจและความยากจนที่ทำให้ชาวชนบทต้องดิ้นรนหาที่พึ่ง ความไม่มั่นใจในสภาพทางสังคมของตนเอง ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งต้องพึ่งพาบุคคลภายนอก ดูถูกตนเอง และพยายามเลือกผู้นำที่สามารถอุปถัมภ์ตัวเองได้

3. ระบบราชการที่ยังไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้ประชาชนไม่ต้องการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการใดๆ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ความคิดของเจ้าหน้าที่ หรือข้าราชการที่รับผิดชอบที่ว่าตนเองเป็นผู้มีหน้าที่แต่เพียงลำพังในการบริหารกิจการสาธารณะ ประชาชนเป็นเพียงผู้ที่คอยรับผลประโยชน์ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอาจทำให้การทำงานล่าช้าและไม่ทันการ

รูปแบบในการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากสิ่งที่ได้ทบทวนมาทั้งหมดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะของภาครัฐ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุดสามารถทำได้ใน 6 รูปแบบ ดังนี้

1) การรับรู้ข่าวสาร (Public information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนในพื้นที่โครงการและผู้ได้รับผลกระทบ จะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับข่าวสารดังกล่าวต้องได้รับก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2) การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมในลักษณะของการปรึกษาหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่มีส่วนได้ - เสียโดยตรง ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้ประชาชนได้ทราบและรับข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบการตัดสินใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ผู้ดำเนินโครงการกับประชาชน ผู้มีส่วนได้ - เสีย จะได้ทำความเข้าใจร่วมกันด้วยเหตุผล ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบนี้สามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

3.1) การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting) ซึ่งจัดประชุมในชุมชนที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการโดยผู้ดำเนินการจะส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม

3.2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นทางวิชาการ (Public hearing) การประชุมลักษณะนี้จำเป็นสำหรับโครงการขนาดใหญ่ที่มีเรื่องของเทคนิค และวิชาการที่เกี่ยวข้อง การประชุมลักษณะนี้ต้องเปิดกว้างสำหรับสาธารณะ

4) การร่วมตัดสินใจ (Decision making) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทางปฏิบัติจริง การดำเนินโครงการซึ่งมักดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการจะต้องมีตัวแทนของประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย

5) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้แม้จะไม่ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องสิทธิหรือการใช้สิทธิของประชาชนเมื่อเห็นว่าเกิดความไม่โปร่งใสหรือความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ

6) การกดดันรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐ

ประชาธิปไตยทางตรงในทางปฏิบัติของสังคมไทย

ในทางปฏิบัติของประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย ปรากฏตัวของคำว่า “การเมืองภาคประชาชน” ในสังคมไทย มิได้เป็นเพียง “คำขวัญทางการเมือง” ที่ไร้ภาคปฏิบัติการทางสังคมรองรับ หากแต่พบร่องรอยเหล่านั้นพร้อมๆ กับความล้มเหลวของประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือระบบรัฐสภาแบบเก่าที่เคยเป็นเพียงสนามต่อรองผลประโยชน์หรือเวทีของการประนีประนอมกันอย่างสันติระหว่าง “กลุ่มอำนาจเก่า” หรือกลไกรัฐราชการกับชนชั้นนายทุน “กลุ่มอำนาจใหม่” ประชาชนถูกบังคับให้เป็นเพียงผู้ชมที่ต้องมีรายจ่ายค่าเข้าชมที่แสนจะแพงเพื่อให้เวทีรัฐสภาเป็น “ดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์” และมีความชอบธรรมที่จะใช้อำนาจอธิปไตยไปในทิศทางอำเภอใจ

แม้ว่าแม้ว่าทิศทางของการเมืองไทยจะพยายามปรับตัวเปิดกว้างให้กับตัวแทนของภาคส่วนหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นเพียงพื้นที่อันน้อยนิด ไม่เพียงพอรองรับคนส่วนใหญ่ ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่กลับถูกยึดกุมโดยคนส่วนน้อยไม่กี่กลุ่มทุนที่ตระกูลที่ยึดกุมอำนาจทางการเมือง

ในขณะที่เดียวกันตำแหน่งแห่งที่บนเวทีทางการเมืองของภาคประชาชนถูกฝ่ายการเมืองหรือชนชั้นนำเบียดขับให้ตกขอบเวทีการเมืองและตราหน้าว่า เป็น “พวกแก๊งข้างถนน” หรือโหม่นนำสังคมให้เข้าใจผิดด้วยการอธิบายว่า การเคลื่อนไหวเรียกร้องของคนระดับล่างเป็นการสร้างความวุ่นวาย ทำลายความเชื่อถือของต่างชาติ หรือขัดขวางการพัฒนาประเทศ เพื่อง่ายต่อการควบคุมและปกครองนั่นเอง

เนื้อแท้ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุที่คำว่า “ประชาธิปไตย” ไม่ได้ชี้วัดกันเพียงแค่การมีรัฐธรรมนูญ มีกฎหมาย มีพรรคการเมือง มีผู้แทน หรือมีการเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่ต้องทำให้คำว่าประชาธิปไตยหรือรัฐธรรมนูญ เป็นสิ่งที่กินได้ เป็นเรื่องปากท้องของประชาชน

อย่างไรก็ตามกว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมา พัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนหรือการเมืองนอกสภาเริ่มได้รับการยอมรับ และมีฐานที่ซบซอมทางการเมือง และสามารถถ่วงดุลต่อรองกับการเมืองในทำเนียบหรือในรัฐสภามากขึ้น เพราะนัยยะของการเคลื่อนไหว “การเมืองภาคประชาชน” มิใช่แค่เรื่องปากท้องหรือปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่มุ่งหมายเข้าถึงอำนาจในการกำหนดชะตากรรม และการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ เพื่อบัญญัติ “อธิปไตยนอกสภา” หลายครั้งจึงพบว่า “นิติรัฐสาธารณะ” และการริเริ่มหรือการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญๆ ทางการเมืองที่มีลักษณะก้าวหน้าล้วนเป็น “ฉันทานุมัติ (Consensus)” ที่ถูกกำหนดโดยประชาชนนอกสภา เช่น การขับไล่เผด็จการทหาร หรือเผด็จการระบอบรัฐสภา การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ รวมทั้งการปฏิรูปการเมือง เป็นต้น (สุริยะใส กตะศิลา, 2546)

เป้าหมาย

เกิดกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรง ทั้งในการเมืองระดับท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติ

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์การพัฒนาระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 5 ปี)

1. ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงประชามติ การเสนอกฎหมาย ให้มีลักษณะที่เป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ
2. จัดให้มีองค์กรที่เป็นอิสระรับผิดชอบกระบวนการลงประชามติ การริเริ่มเสนอกฎหมาย
3. จัดกิจกรรมและให้ความรู้เกี่ยวกับส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรงให้กับประชาชนและเยาวชน
4. การศึกษาแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างประชาธิปไตยทางตรงในสังคมไทย โดยศึกษาในทุกมิติ เพื่อนำมาสร้างแนวทาง มาตรการ และกลไกในการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยทางตรงในสังคม ทุกระดับต่อไป
5. สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นวิจัยและถอดบทเรียนในการทำงานประชาธิปไตยทางตรงที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

กลยุทธ์การพัฒนาระยะยาว (ภายในระยะเวลา 10 ปี)

1. จัดให้มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางในการเสริมสร้างประชาธิปไตยทางตรง เช่น การพัฒนารูปแบบของการลงประชามติ
2. ส่งเสริมภาคประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเน้นการรวมกลุ่มเป็นภาคประชาสังคมเพื่ออำนาจให้กับประชาชน
3. รณรงค์ต่อสาธารณะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเกี่ยวกับประชาธิปไตยถูกต้องในแง่หลักการ แนวคิด และการประยุกต์ใช้ในสังคมไทยอย่างเหมาะสม
4. พัฒนาแนวทางการศึกษาหลักการประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนและประชาชนโดยทั่วไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- สำนักนายกรัฐมนตรี
- กระทรวงมหาดไทย
- กระทรวงศึกษาธิการ
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับจังหวัด เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) โครงการประสานและสนับสนุนเครือข่ายงานพัฒนาเอกชน เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับชุมชนท้องถิ่น เช่น เครือข่ายภาคประชาชนตะวันออก เครือข่ายประชาชนภาคตะวันตก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5

ความมั่นคง การจัดการความขัดแย้ง
และการสร้างสังคมसानันท์

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : ความมั่นคง การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างสังคมสมานฉันท์

การเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ นับเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาสังคม การเมือง ด้วยเหตุที่ความมั่นคงของชาติ หมายถึงถึงทั้งการปกป้องวิถีชีวิตคนในสังคม การดูแลให้สังคมสามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ โดยที่สังคมเกิดความสูญเสียน้อยที่สุด รวมถึงการจัดการความขัดแย้งภายในสังคม โดยการทำให้คนในชาติมีวิถีที่จะจัดการกับความเห็นที่ต่างกันโดยลักษณะที่ทำให้ทุกกลุ่มความเห็นมีพื้นที่ดำรงอยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างสันติ และการจัดการความขัดแย้งภายนอก เพื่อให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านอย่างมีความสมานฉันท์

ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างสังคมสมานฉันท์ จึงมีเป้าหมายสำคัญ เพื่อวางแนวทางการพัฒนาระบบการเมืองไทยให้เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างการอยู่รอดปลอดภัยของคนในสังคมและความมั่นคงของชาติ บนเงื่อนไขของการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ใน 3 ประการ คือ *ประการแรก* การปกป้องและรักษาเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน *ประการที่สอง* การดูแลให้ประชาชนในชาติอยู่เย็นเป็นสุข มีความสามัคคี เคารพซึ่งกันและกัน พร้อมร่วมมือร่วมใจประสานพลังกันเมื่อชาติมีภัย และสามารถดำรงรักษาสถาบันสำคัญของชาติ *ประการที่สาม* การปกป้องและรักษาเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรี และผลประโยชน์ของชาติในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ดี การดำเนินยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของชาติ โดยผ่านกระบวนการพัฒนาในมิติทางการเมือง จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการปัญหาที่ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศชาติ เนื่องจากบริบทด้านความมั่นคงในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากบริบทของโลกยุคสงครามเย็น ซึ่งปัญหาความมั่นคงของชาติเกิดจากการเผชิญภัยคุกคามจากภายนอกที่ตั้งอยู่บนความขัดแย้งระหว่างรัฐต่อรัฐอย่างชัดเจน และด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การมองวิธีการจัดการด้านความมั่นคง ด้วยการเพิ่มความเข้มแข็งด้านอาวุธเป็นสำคัญ

ในบริบทปัจจุบัน ประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงมิได้จำกัดตัวอยู่เพียงมิติของภัยคุกคามทางการทหารและการปกป้องเอกราชอธิปไตยเช่นในอดีต หากแต่เป็นวิกฤตการณ์ด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเด็นความขัดแย้งในระดับโลก การจัดการความขัดแย้งและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และการสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชาติ ดังนั้น โจทย์ที่สำคัญของการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ จึงมิได้อยู่ที่การมุ่งสร้างความแข็งแกร่งทางด้านกำลังอาวุธแต่เพียงอย่างเดียว หากยังอยู่ที่การลดเงื่อนไขต่างๆ ที่จะนำไปสู่การบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติไปพร้อมกัน เพราะการมีอาวุธยุทโธปกรณ์ทางการทหารที่ทันสมัย มิได้เป็นหลักประกันว่าคนในชาติจะอยู่อย่างสงบสุขอย่างยั่งยืน トラบไตที่ยังต้องเผชิญปัญหาความยากจน ความไม่เป็นธรรม การขาดความเอื้ออาทร การแย่งชิงทรัพยากร ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างฝักฝ่ายกลุ่มต่างๆ ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงและการทำลายล้างชีวิตซึ่งกันและกัน

การดำเนินยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงที่มีเป้าหมายเพื่อการสร้างสังคมที่มีความสมานฉันท์และสันติภาพอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติผ่านมิติการจัดการปัญหาแบบสันติวิธี ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่การทำให้คนในสังคมยอมรับการอยู่ร่วมกันบนกติกาเดียวกัน การลดเงื่อนไขในการใช้ความรุนแรงในการต่อสู้เมื่อเผชิญกับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ตลอดจนการเสริมสร้างกลไกในการจัดการความขัดแย้ง เพื่อหาข้อยุติร่วมกันอย่างสันติ ทั้งนี้ การเสริมสร้างความมั่นคงของชาติผ่านมุมมองแบบสันติวิธี จำเป็นจะต้องตั้งอยู่บนความคิดที่ว่า ปัญหาความขัดแย้งในตัวเองมิได้เป็นปัญหาความมั่นคง แต่การจัดการความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรงต่างหากที่เป็นปัญหาความมั่นคง เพราะการจัดการความขัดแย้งอย่างไม่ถูกต้อง จนเกิดความรุนแรงขึ้นในสังคม ย่อมส่งผลให้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกลายเป็นที่มาของการทำลายความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งเป็นการทำลายความมั่นคงภายในชาติในระยะยาว

พันธกิจ

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างสังคมสมานฉันท์ ไปสู่การบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ข้างต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินพันธกิจที่สำคัญอย่างน้อย 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. การเสริมสร้างความมั่นคงภายในชาติ (Internal security)
2. การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี (Nonviolent conflict management)
3. การเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นทางการเมืองให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม (Political toleration)
4. การเสริมสร้างความสามารถในการอยู่ร่วมกันของคนในชาติท่ามกลางความหลากหลาย (balance of conformity and diversity)

1. การเสริมสร้างความมั่นคงภายในชาติ (Internal security)

สภาพปัญหา

ภายใต้บริบททางการเมืองระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็น ปัญหาหลักด้านความมั่นคงภายในของประเทศไทย เป็นไปในลักษณะของการทำทลายอำนาจรัฐด้วยกำลังอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ด้วยเหตุนี้ การรักษาความมั่นคงภายในในช่วงเวลาดังกล่าว จึงมุ่งเน้นการลดการทำทลายอำนาจรัฐด้วยกลวิธีต่างๆ ทั้งการปราบปรามด้วยกำลังอาวุธ การแย่งชิงแนวร่วมประชาชน และยุติลงด้วยการดำเนินนโยบายทางการเมืองในการจัดการปัญหาอย่างสันติด้วยการออกคำสั่ง 66/23

2. การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี (Nonviolent conflict management)

สภาพปัญหา

การดำรงอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมการเมืองนั้น ย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในระดับบุคคลหรือในระดับสังคม เนื่องจากโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์มิได้ถือกำเนิดมาเหมือนกันทุกประการ หากมีความแตกต่างกันในหลายลักษณะนับแต่ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ไปจนถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม วิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรม แม้ว่าความแตกต่างโดยพื้นฐานในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างดังกล่าวนี้ มักเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งระหว่างคนต่างกลุ่มที่อยู่ร่วมในสังคม แต่ก็มิได้หมายความว่า จะเป็นบ่อเกิดของความรุนแรงด้วยแต่อย่างใด

เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในสังคม มีต้นตอที่แท้จริงอยู่ที่การเลือกใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหความขัดแย้งให้ลุกลาม มากกว่าจะเกิดจากปัญหาความขัดแย้งในตัวเอง นั้นย่อมหมายความว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว สังคมมีทางเลือกหลากหลายวิถีทางในการแก้ไขข้อขัดแย้งให้ลุกลามไปได้ ส่วนการใช้ความรุนแรงนั้น เป็นเพียงหนึ่งในวิธีการแก้ปัญหาเท่านั้น มิใช่เป็นทางออกเดียวในการจัดการความขัดแย้งในสังคม ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ การแก้ไขข้อขัดแย้งทางด้านพรมแดนระหว่างชาติสองชาติ อาจจัดการได้ทั้งโดยการใช้ความรุนแรงอย่างการทำสงคราม หรือการไม่ใช้ความรุนแรงอย่างการเจรจาทางการทูต เป็นต้น

ในบริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน ประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในด้านนโยบายสาธารณะ ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งด้านแรงงาน รวมถึงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝักฝ่ายที่ตรงข้ามกัน ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การเผชิญหน้ากันระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนกลุ่มทางการเมืองคนละขั้ว มีแนวโน้มที่จะเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรง อันอาจนำไปสู่วิกฤตการณ์ความแตกแยกทางสังคมได้ในที่สุด

แนวคิด

การสร้างสังคมสมานฉันท์ จำเป็นต้องอยู่บนเงื่อนไขของการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีหรือการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นสำคัญ โดยถือว่าสันติวิธีเป็นทางเลือกหลักเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง และยึดมั่นในหลักมนุษยธรรม เพื่อปฏิเสธการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

เนื่องจากการใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะโดยรัฐหรือกลุ่มคนผู้ก่อความรุนแรง ต่างเกิดขึ้นจากเงื่อนไขที่เชื่อว่าต่างฝ่ายต่างมีความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรง เป็นวิธีการบรรลุวัตถุประสงค์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นไปเพื่อเป้าหมายในการสร้างความเป็นธรรม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการใช้ความรุนแรง แม้จะเป็นมาตรการในการจัดการปัญหาที่ดำเนินการได้ง่ายและรวดเร็ว แต่การใช้ความรุนแรงจัดการปัญหา กลับจะทำให้สังคมมองไม่เห็นทางเลือกทางการเมืองอื่น ๆ และที่สำคัญ ยังอาจทำให้ความขัดแย้งยิ่งขยายวงกว้าง และนำไปสู่การเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรงหนักขึ้น

การเผชิญปัญหาความรุนแรงตามแนวทางสมานฉันท์ จึงหมายถึงการเข้าถึงวิธีการแก้ปัญหาโดยอาศัยสันติวิธีเป็นหลัก อีกทั้งยังต้องหาหนทางสร้างสันติสุขและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคตไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้ ฝ่ายรัฐเองจำเป็นต้องวางรากฐานของการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีในสังคม โดยหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจในการให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการสถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่มีความล่อแหลมต่อการเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรงได้ทุกขณะ รวมถึงการเสริมสร้างให้สันติวิธีเป็นแนวทางหลักในนโยบายการแก้ไขปัญหาความรุนแรงภายในประเทศในระยะยาว ดังเช่นการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี

สำหรับกระบวนการจัดการและแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบสันติวิธี มีวิธีการที่สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นกับว่าความขัดแย้งอยู่ในสถานการณ์ใด ระหว่างก่อนเกิดสถานการณ์ ระหว่างที่เกิดสถานการณ์ และภายหลังสถานการณ์ความขัดแย้งผ่านพ้นไปแล้ว ในกรณีที่พบว่าความขัดแย้งกำลังจะก่อตัว แนวทางการจัดการเพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสมคือ การเสนอแนวทางไต่สวนสาธารณะ (Public hearing) ซึ่งเป็นวิธีการที่ควรเกิดก่อนที่จะมีการดำเนินการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะขนาดใหญ่ เพื่อให้พรรคชนที่แตกต่างขัดแย้งกันระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ได้รับการพิจารณาและนำไปสู่การสร้างข้อสรุปและการตัดสินใจร่วมกันของคนในสังคม

ในกรณีที่ความขัดแย้งเกิดขึ้นและนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายที่ตรงข้ามกัน เช่น การชุมนุมเรียกร้อง การปิดถนน ล้อมทำเนียบรัฐบาลหรือส่วนราชการ ปิดล้อมโรงงาน เป็นต้น แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสมก็คือ การสร้างพื้นที่สำหรับการสานเสวนาระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งผ่านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยแบบมีคนกลาง ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนกลุ่มผู้เรียกร้อง และผู้แทนภาควิชาการ โดยอาจเป็นการเจรจาเพื่อต่อรอง (Negotiation) เพื่อหาข้อ

แลกเปลี่ยนบางอย่างร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นที่ไม่ซับซ้อนนัก หรือการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) ในกรณีที่คู่ขัดแย้งเห็นว่าทั้งคู่ต่างไม่สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันได้โดยลำพัง จึงต้องอาศัยการยอมรับความช่วยเหลือจากคนกลางเป็นผู้ช่วยตัดสินใจในปัญหาความขัดแย้ง

สำหรับกรณีที่ปัญหาความขัดแย้งได้เกิดขึ้นและสิ้นสุดลงแล้ว เช่นการเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งกันด้วยความรุนแรง และก่อให้เกิดความเสียหายในร่างกายและทรัพย์สิน แนวทางการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธีที่เหมาะสมคือ กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative justice) ซึ่งเป็นกระบวนการเยียวยาปัญหาความขัดแย้งโดยให้ความสนใจในการฟื้นฟูแก่เหยื่อและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อมากกว่าการให้คุณค่าเรื่องการลงโทษผู้ทำผิด โดยยกระดับความสำคัญของเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น รวมทั้งการดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเรียกร้องให้ผู้ทำผิดแสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลหรือชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการข้อพิพาทที่มีรากฐานอยู่ในวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม เช่น การประชุมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้าน การบรรเทาและเยียวยาความเสียหายของเหยื่อด้วยจารีตกฎเกณฑ์ในชุมชน เป็นต้น

เป้าหมาย

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือแนวทางสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง
2. เมืองค์กรหรือสถาบันทางสังคมเป็นกลไกในการเปิดพื้นที่สำหรับฝ่ายที่ขัดแย้งกันได้รับฟังซึ่งกันและกันอย่างเป็นธรรม
3. ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นได้รับการจัดการด้วยกระบวนการหาข้อยุติอย่างสันติวิธีโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์การพัฒนาระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 5 ปี)

1. จัดเวทีเรียนรู้การจัดการความขัดแย้งอย่าง สันติวิธี ในประเด็นปัญหาในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้ในการจัดการความขัดแย้งด้วยวิถีชุมชน ภายใต้บริบทความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และเป็นมิตร และสนับสนุนการสร้างระบบยุติธรรมของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งของคนภายในชุมชนและระหว่างชุมชน โดยอาจอยู่ในรูปแบบของ “คลินิกยุติธรรมชุมชน” “กระบวนการยุติธรรมชุมชน” และ “อนุญาโตตุลาการชุมชน”
2. มีการสำรวจ วิจัย เพื่อรวบรวมบทเรียนการจัดการความขัดแย้งของชุมชน ท้องถิ่น โดยการใช้พลังความเป็นมิตรในชุมชน และเผยแพร่แนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยภาคประชาชนแบบสันติวิธี อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในสังคม

9. ส่งเสริมการจัดให้มี “คณะกรรมการสันติสุขชุมชนจังหวัดภาคใต้” (ข้อเสนอของ กอส.) ประกอบด้วย ข้าราชการทั้งฝ่ายความมั่นคงและฝ่ายพลเรือน ผู้แทนทั้งฝ่ายการเมือง ศาสนา และธุรกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีคณะกรรมการสันติสุขชุมชนในทุกหมู่บ้านหรือทุกตำบล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ครู หรือเจ้าหน้าที่อนามัย เพื่อทำหน้าที่ป้องกันเหตุร้ายจากความเข้าใจผิด สร้างความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างคนต่างศาสนาหรือต่างชาติพันธุ์ในชุมชน และเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน

10. ผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ร.บ.ดับไฟใต้) ตามแนวทางข้อเสนอของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เพื่อสร้างกลไกที่อำนวยความสะดวกแก่ปัญหาความรุนแรงของภาครัฐในพื้นที่เป็นเอกภาพ และเป็นกลไกที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชน ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวมีสาระสำคัญ คือ การบัญญัติให้มีการจัดตั้งองค์กรทำหน้าที่เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ศูนย์อำนวยการยุทธศาสตร์สันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศยส.) สภาพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และกองทุนสนับสนุนการเยียวยาและสมานฉันท์

11. ตั้งคณะกรรมการขึ้นทำหน้าที่ตรวจทานกฎหมายที่อาจขัดต่อแนวทางสันติวิธี แล้วยกร่างพระราชบัญญัติเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเหล่านั้น รวมทั้งบัญญัติมาตรการส่งเสริมสันติวิธี เพื่อส่งเสริมให้สันติวิธีเป็นแนวทางหลักในนโยบายแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย

12. สภาพัฒนาการเมือง สนับสนุนเงินทุนในการต่อสู้คดีของประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ อาจตั้งเป็นกองทุนยุติธรรมภาคประชาชน

กลยุทธ์การพัฒนาระยะยาว (ภายในระยะเวลา 10 ปี)

1. รัฐบาลนำแนวทางสันติวิธีมาใช้เป็นกลไกหลักในการดำเนินการจัดการความขัดแย้ง
2. สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยทั่วทุกภูมิภาคที่มีศูนย์ศึกษาสันติวิธี ทำหน้าที่ส่งเสริมให้สังคมไทยมีการเรียนรู้ความจริงเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับบุคคล ความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนความรุนแรงในสังคม
3. ส่งเสริมงบประมาณในการจัดตั้งศูนย์วิจัยและศึกษาสันติวิธีในภูมิภาค เพื่อศึกษาวิจัยและแสวงหาทางออกในประเด็นความขัดแย้งทางสังคมในพื้นที่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- หน่วยงานภาครัฐด้านการรักษาความมั่นคงภายใน
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- กระทรวงกลาโหม
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ

- สถาบันการศึกษา
- สื่อมวลชน
- ชุมชนท้องถิ่น
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับจังหวัด เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) ภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) ภาคใต้
- เครือข่ายภาคประชาชนระดับชุมชนท้องถิ่น เช่น เครือข่ายภาคประชาชนตะวันออก เครือข่ายประชาชนอีสานเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตและปฏิรูปการเมือง เครือข่ายประชาชนภาคตะวันตก เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง

3. การเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นทางการเมืองให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม (Political toleration)

สภาพปัญหา

ในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ ปัจเจกบุคคลย่อมมีสิทธิในการดำรงวิถีชีวิตอย่างเสรีบนพื้นฐานของโลกทัศน์ ความเชื่อ และวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มของตนเอง ในหลายกรณี ความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้คนที่มีความเชื่อ ความเชื่อ และความต้องการที่แตกต่างกัน กลับนำไปสู่ความขัดแย้ง และการเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรง เพราะต่างฝ่ายต่างมองว่าอีกฝ่ายไม่ใช่พวกเดียวกับตน หรือแม้กระทั่งมองไม่เห็นว่าเป็นคนที่เป็นคนเดียวกัน เป็นคนที่มีศักดิ์ศรีและสิทธิในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมการเมืองไม่ต่างกัน หากมองอีกฝ่ายที่ต่างไปจากตนด้วยอคติที่เหยียดหยามว่าคนเหล่านั้นต่ำต้อยด้วยค่ากว่าพวกของตนเอง

เมื่อเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งบนฐานของความแตกต่างของกลุ่มคนในสังคมที่มีความต้องการ ผลประโยชน์ ตลอดจนโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน สังคมจึงจำเป็นต้องมีพื้นที่ที่เป็นกลางสำหรับทุกฝ่าย ในการประสานความขัดแย้งบนพื้นฐานของความเสมอภาคและเป็นธรรม และเพื่อเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างคนกลุ่มต่างๆ มิให้ความขัดแย้งขยายไปสู่ความแตกแยกในสังคม และการเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรงในที่สุด

แนวคิด

การอดทนอดกลั้น หรือการมีความสามารถทนกันได้ ระหว่างกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ และระบบศีลธรรมที่ยึดถือแตกต่างกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสมาชิกที่มีความแตกต่างหลากหลายในสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากการทนกันได้ระหว่างกลุ่มคนที่มีโลกทัศน์ ความเชื่อทางศาสนา และอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ซึ่งอยู่ร่วมในสังคมการเมืองเดียวกัน เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในการยุติปัญหาความรุนแรง ไม่ว่าจะมีความเสียหายจากความขัดแย้งบนฐานของความแตกต่างทางศาสนาหรือการเมือง

ในหลักการเสรีนิยมทางการเมือง ความอดทนอดกลั้นหรือความทนกันได้ต่อความแตกต่างหลากหลายในสังคมการเมือง จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นใน 2 ระดับ คือ ระดับแรก ความอดทนอดกลั้นระหว่างบุคคล อาจเรียกได้ว่าเป็นความทนกันได้ทางศีลธรรมของปัจเจกบุคคล เป็นความอดทนอดกลั้นที่ปัจเจกบุคคลมีต่อบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน แม้ว่าในความเป็นจริงแล้ว ทั้งสองฝ่ายจะมีทัศนคติ จุดยืน ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนมาตรฐานทางศีลธรรมที่แตกต่าง ตรงข้าม หรือขัดแย้งกันเพียงใดก็ตาม ความทนกันได้ระหว่างปัจเจกบุคคลนี้ ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า สมาชิกในสังคมทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตไปบนหนทางที่ตนเห็นว่าดี ที่สุดภายใต้กฎกติการ่วมของสังคม

ในอีกระดับหนึ่ง คือความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างหลากหลายในระดับรัฐบาลหรือฝ่ายผู้ใช้อำนาจปกครองรัฐ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ รัฐที่มีความเป็นกลาง มีความอดทนต่อความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มคนทุกกลุ่มภายใต้การปกครอง โดยรัฐทำหน้าที่เป็นกรรมการทางการเมือง ใช้อำนาจในการบริหารปกครองอย่างไม่ลำเอียง หรือมีอคติต่อกันกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มอื่น ด้วยการทำหน้าที่อย่างเป็นกลางในทางการเมือง ภายใต้เป้าหมายในการใช้อำนาจเพื่อจัดสรรผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายในสังคมการเมืองอย่างเสมอภาคเท่ากัน จึงจะทำให้ผู้คนที่มีความแตกต่างทั้งทางชาติพันธุ์ สีผิว เพศสภาพ ตลอดจนวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสันติ

ในบริบทของสังคมไทย แนวทางการเสริมสร้างความอดทนอดกลั้น หรือขันติธรรมทางการเมือง นับเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำพาสังคมไทยไปสู่เป้าหมายความสามัคคี โดยเฉพะอย่างยิ่ง ในกระบวนการเยียวยาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยหลัก “การทนกันได้” ระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ร่วมอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์.....
 วันที่.....สถานที่.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาการเมืองของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยขอให้ตอบในทุกข้อ สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ ในความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำไปเป็นข้อมูลและใช้อ้างอิง เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1. แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ มีสาระและองค์ประกอบที่สำคัญอย่างไรบ้าง

.....

2. แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ มีที่มาอย่างไร

.....

3. ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีต้นกำเนิดในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการดำเนินการในลักษณะเดียวกันนี้หรือไม่ ยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

4. คำว่า “ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ” ในความหมายของท่านจำเป็นหรือไม่ที่ต้องนำมาใช้เฉพาะเรื่องการเมือง เพราะเหตุใด และหากไม่จำเป็นสามารถนำไปใช้กับเรื่องใดได้อีกบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยสนับสนุน และเพิ่มประสิทธิภาพของประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของผู้อื่นในสังคมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมและนำไปสู่ความสมานฉันท์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. เนื่องจากบริบททางสังคมของไทยมีส่วนทำให้ประชาชนมีลักษณะประนีประนอม ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะทำให้เกิดทรราชของเสียงส่วนใหญ่ ทำให้ไม่มีฝ่ายค้านได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่าการนำแนวคิดประชารัฐไปโดยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศไทยมีข้อจำกัด และปัจจัยสนับสนุนใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. ประชากรไทยของไทยในปัจจุบันยังให้ความสำคัญในเชิงปริมาณ คือคะแนนเสียงที่ได้มาจากการเลือกตั้ง หรือคะแนนเสียงข้างมาก ท่านคิดว่าจะสามารถนำแนวคิดประชารัฐไปโดยแบบร่วมปรึกษาหารือมาประยุกต์ใช้กับประชารัฐไทยได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. การนำแนวคิดประชารัฐไปโดยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศไทย ให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาการเมืองของไทย ควรมีรูปแบบอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. วิธีการ ขั้นตอน และขอบเขต ของการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ เพื่อพัฒนาการเมืองของไทยควรเป็นเช่นใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. ปัจจัยในการพัฒนาการเมืองของไทยได้แก่ปัจจัยใดบ้าง ผลลัพธ์ที่ได้จากประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือสามารถตอบสนองปัจจัยเหล่านี้ได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
บทสัมภาษณ์
(เรียงลำดับตามกลุ่มตัวอย่าง)

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ รศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ อดีตอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวอย่าง นักวิชาการ)

วันที่ 28 ตุลาคม 2556 สถานที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้น เพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาการเมืองของไทย แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

รศ.ดร.ปรีชา : ใช้เวลาเท่าไร เท่าที่ผ่านเนี่ย

วสุธิดา : ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มอาจารย์จะสั้น ใช้เวลาสั้นเพราะว่าอาจารย์จะมีความรู้ทางด้านนี้อยู่แล้วอะคะ แต่ว่าถ้าเป็นกลุ่มพวก NGO เขาก็จะเล่าถึงการลงพื้นที่ของเค้า พวกอย่างนั้นก็ใช้เวลาค่อนข้างจะนานนิดนึง คราวนี้ถ้าได้ข้อมูลที่สั้นๆ กระชับ เลขก็ อย่างของอาจารย์วุฒิศักดิ์ ลากเจริญทรัพย์ ที่รามคำแหง อันนั้นก็ 20 นาทีก็เสร็จเลย ของอาจารย์ที่นี้ก็ครึ่งชั่วโมงอะ แล้วหนูก็...

รศ.ดร.ปรีชา : ให้อาจารย์ดูคำถามก่อน

วสุธิดา : ได้ค่ะ จริงๆ หนูส่งไปที่ ม.สยามแล้ว

รศ.ดร.ปรีชา : เหมอ

วสุธิดา : ค่ะ อาจารย์ไม่ได้เข้าไปชมมัยคะ

- รศ.ดร.ปรีชา : ไม่ค่อยได้เข้าไป
- วสุธิดา : รศ.ดร.ปรีชา : ไม่ค่อยได้เข้าไปเพราะว่าตอนหลังเนี่ย คืออาจารย์ไปผ่าตัดถุงน้ำดี ก็เลยเข้าไปนิดหน่อย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปสอบคุชฎินิพนธ์ ปริญญาเอก
- วสุธิดา : ค่ะ หนูก็กะว่าถ้ายังงี้ก็เข้าไปสัมภาษณ์ที่โน่น แต่คราวนี้เพื่อเชิญอาจารย์นัดมาที่นี้
- รศ.ดร.ปรีชา : เอาเลย
- วสุธิดา : ก็คือแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออะค่ะ มีสาระ และองค์ประกอบอะไรบ้าง
- รศ.ดร.ปรีชา : อ่า...ความจริง ก่อนอื่นนะสะ คำว่าประชาธิปไตยเนี่ย มันก็หมายความถึงการที่เอ่อ..เราจะต้องยึดถือหลักการของการมีเหตุผลนะสะ อันเนี่ยเป็นหลักใหญ่ใจความเลย เพราะฉะนั้นการมีเหตุผลเนี่ย หมายความว่า เอ่อ..ประชาธิปไตยอย่าไปยึดมั่นว่าตัวเองเนี่ยจะต้องคิดถูกทำถูกเสมอไป แต่เราจะต้องเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเค้าด้วย อันนี้เป็นหัวใจของประชาธิปไตยนะสะ นอกเหนือจากหลักการประชาธิปไตยที่มันเป็นหลักสำคัญในเรื่องของสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ อิสรภาพ ความเสมอภาค แล้วเนี่ย มันยังต้องมีหลักการของการรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันนะสะ การยอมให้มีการมองต่างมุม แล้วก็จะต้องมีการแสดงเหตุผลที่สนับสนุน ไม่ใช่ว่า อ่า...ตัวเองคิดยังงี้แล้วคนอื่นผิดหมดอะไรอย่างเนี่ยนะสะ เอ่อ...เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วเนี่ยประชาธิปไตยมันจึงมีเค้าเรียกว่าองค์สามของประชาธิปไตย เอ่อ..องค์ที่หนึ่งนะสะ องค์ที่หนึ่งที่อาจจะเรียกว่ามิติที่ 1 ประชาธิปไตยในฐานะรูปแบบของการปกครองและก็หมายความว่าเอ่อ ประชาธิปไตยเนี่ยจะต้องยึดอยู่บนหลักการของเสรีภาพ ซึ่งประกอบด้วย สิทธิ หน้าที่ และอิสรภาพนะสะ หลักการของความเสมอภาค หลักการของเอ่อ...การยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน และก็หลักการของเสียงข้างมากเป็นฝ่ายปกครอง แต่เสียงข้างน้อยต้องได้รับการคุ้มครอง และก็หลักการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันดำรงตำแหน่งเนี่ย แล้วนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ในกฎหมาย บัญญัติไว้ในกฎ ระเบียบของสถาบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันใดก็ตามที่รับเอากการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็น อบต. อบจ. เทศบาล แม้กระทั่งมหาวิทยาลัย แม้กระทั่งครอบครัว ถ้าเกิดรับเอาหลักการนี้เค้าเรียกประชาธิปไตย ในฐานะรูปแบบ แต่มันไม่พอ มันจะต้องมีประชาธิปไตยของค์ที่สอง หรือเรียกว่ามิติที่สอง ที่เรียกว่าประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์ด้วย นั่นหมายความว่า ผู้ที่เชื่อมั่นในประชาธิปไตย จะต้องนำไปเป็นอุดมการณ์ของตัวเองด้วย นั่น

หมายความว่าตัวเองเนี่ยจะต้องไม่ยอมให้มีการ 'ไม่..ไม่' นำเอาหลักการของ ประชาธิปไตยไปถือปฏิบัติเนี่ย เค้าจะยอมไม่ได้ อย่างที่เราเคยเห็นว่าการชุมนุม เรียกร้องผู้บริหารเนี่ย ไม่ว่าจะ เป็น อบต. อบจ. หรือแม้แต่กระทั่งการเมืองในระดับชาติเนี่ย ที่เค้าไม่เห็นด้วยกับผู้ปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยก็ต้องถือว่า เค้ามีอุดมการณ์ เพราะเค้ามีความเชื่อมั่นอย่างนั้น หรือแม้ว่าตัวเองเนี่ยเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นนายกเทศมนตรี นายก อบต.เนี่ย เค้าก็จะไม่ทำการฝ่าฝืน หลักการที่ผมได้พูดมาตั้งแต่ตอนแรก เพราะเค้ามีอุดมการณ์ คืออุดมการณ์เนี่ย อยากจะบอกให้ชัดเจนหน่อยนะครับว่า มันไม่ใช่ว่าเราที่กักตักเอาว่าสิ่งนี้เป็น อุดมการณ์นะละ มันจะต้องดูว่าคนที่มีความอุดมการณ์เนี่ยมันจะต้องทำให้มันเกิดขึ้น ตามความเชื่อนั้นๆ ถ้ามีใครมาขัดขวางต่างๆ เนี่ยเขาก็จะไม่ยอมนะละ ยกตัวอย่าง อย่างเช่น ถ้าเราพูดให้มันใหญ่เลยนะ อย่างเช่นในประเทศยุโรปตะวันตกหรือใน สหรัฐอเมริกาเนี่ย ถ้าเมื่อมีผู้ปกครองที่ไม่ใช่หลักการประชาธิปไตยเนี่ยเค้าจะ ชุมนุมประท้วงจับได้ แต่ในขณะที่เดียวกันถ้าเพื่อเป็นไปตามหลักการเนี่ย เค้าก็จะ ชุมนุมสนับสนุนอะไรอย่างเนี่ย มันต้องทำด้วยอุดมการณ์ ที่นี้มีที่สามหรือว่า องค์ที่สามเนี่ย ก็คือประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต ประชาธิปไตยเนี่ยมันไม่ใช่มี แค่อุดมการณ์นะ มันจะต้องนำไปเป็นแบบแผนความประพฤติ หรือว่าเป็นวิถี ชีวิตของเค้าด้วย เช่นถ้าพ่อหรือแม่ที่มี ที่เป็นประชาธิปไตยเนี่ยเค้าก็จะฟังเสียงลูก ฟังเหตุผลของลูก มีอะไรเค้าก็ร่วมกันปรึกษาหารือ แทนที่จะใช้ความเป็นพ่อเป็น แม่ แล้วก็แสดงความเป็นเผด็จการก็คือไม่ยอมรับฟังเสียงของลูก ทำนองเดียวกัน ผู้ปกครองก็เหมือนกัน ไม่ว่าจะ เป็นนายก รัฐมนตรี นายกเทศมนตรี นายก อบต. ต่างๆ เนี่ย ถ้ามีปัญหาสำคัญๆ เนี่ยเค้าจะร่วมรับฟังปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องนะ ละ รับฟังกันด้วยเหตุด้วยผล เค้าจึงเรียกว่าประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต ที่นี้พอ กลับมามองว่าประชาธิปไตยในเรื่องปรึกษาหารือมันก็ตรงงัย คือประชาธิปไตย เนี่ยเป็นไปไม่ได้เลยที่จะเอาความเห็นของคนคนเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มี อำนาจเนี่ย แล้วก็ไม่นำพาความคิดเห็นของคนอื่นเนี่ย เค้าจะยอมไม่ได้นะละ เค้า จะต้องรับฟังความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการยอมรับนะละ ถึงแม้ว่าเสียงข้างน้อยเนี่ย จะไม่ได้รับการตอบสนองก็ตามแต่เค้าจะ เสียงข้างน้อยก็จะต้องมีความเข้าใจ เพราะว่าเค้าได้รับฟังเหตุผลแล้ว อีกอย่างหนึ่งการร่วมปรึกษาหารือเนี่ยมันทำให้เกิดพลังนะ พลังแห่งความสำเร็จ ลองยกตัวอย่างอย่างเช่นเอากองเมืองท้องถิ่นก็ แล้วกัน อย่าง อบต.เนี่ยนะละ มันเกิดมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขใน อบต.เนี่ย เอาซัก

สามปัญหา คือปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ข้อที่สองก็ปัญหาเรื่องขาดการคมนาคมที่จะขนส่งผลผลิตเข้าไปในเมือง ประการที่สามพวกการขาดแคลนเงินทุนเนี่ย แต่งบประมาณที่เรา ที่ อบต.มีอยู่เนี่ย มันมีอยู่จำกัด เพราะฉะนั้นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย นายก อบต.ก็อาจจะเชิญพวกผู้นำชุมชนทั้งหลายเนี่ย มานั่งพูดคุยกันบอกว่าเออ...เนื่องจากงบประมาณของเราจำกัดเนี่ย เราควรจะทำโครงการใดมาก่อนเนี่ย แล้วก็โครงการใดรองลงมาเพราะเหตุใด อันเนี่ยมันก็จะทำให้เกิดผลดีต่อทุกฝ่าย เนี่ยเค้าเรียกประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ต้องพูดคุยกันด้วยเหตุผลนะฮะว่า ทำไมถึงจะต้องเอาโครงการนี้มาก่อน เพราะเหตุใด คราวนี้ข้อที่สอง ก็อาจจะตอบไปเลยนะฮะ แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีที่มาอย่างไร

ถ้าว่าไปแล้วเนี่ยมันก็เท่ากับเราย้อนไปถึงการกำเนิดของประชาธิปไตยนี้เอง อันที่จริงแล้วแนวคิดการ ปกครองรัฐละเนี่ยมันมีมาตั้งแต่เรามีสังคมรัตตะ นับเป็นหมื่นปีแล้วนะฮะ เพราะฉะนั้นแนวความคิดที่เกิดขึ้นใน ระยะแรกๆ จะเป็นเผด็จการคือคนไหนที่มีอำนาจ มีกำลังทรัพย์ก็ดี มีกำลังอาวุธยุทธโศปกรณ์ หรืออาจจะมีความฉลาดมากกว่าคนเนี่ย ก็คิดว่าตัวเองเป็นฝ่ายถูก ก็ทำให้เกิดระบบเผด็จการขึ้นมาในรูปแบบต่างๆ เช่น แบบกษัตริย์อย่างเนี่ย หรือแบบขุนนางแบบกษัตริย์ที่เราเรียกว่า อาจจะสมบูรณาญาสิทธิราช absolute monarkie หรือว่าถ้าแบบขุนนางก็แบบ alstockercy อภิญาธิปไตย หรือคณาธิปไตย แต่ต่อมาเนี่ยคนเริ่มที่จะฉลาดมากขึ้นนะฮะ มันก็ต้องการมีเหตุผลนะฮะ เออ..ซึ่งในตอนแรกๆ เนี่ยผู้ปกครองก็มักจะให้เหตุผลไปในเรื่องของอำนาจลึกลับนะฮะ เช่น เออ... เป็นพลาณภาพของพระอาทิตย์บ้าง พระจันทร์บ้าง เจ้าพ่อ เจ้าป่า เจ้าเขาบ้างนะฮะ แต่ต่อมาเนี่ยเมื่อศาสนาเกิดก็โยนไปที่พระเจ้าหมดเลย บอกว่าเนี่ยพระเจ้าสาปแช่ง หรือพระเจ้าต้องการให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้นะฮะ แต่ต่อมาในเมื่อการศึกษามันเจริญขึ้น ใ้เรื่องเหตุผลทั้งหลายเนี่ย มันก็มีอิทธิพลเข้ามาแทนที่ประชาชนเริ่มตั้งแต่ในรัฐละที่มีความที่เรียกว่าความฉลาดหน่อยก็จะไม่ยอม เริ่มตั้งแต่นครรัฐของกรีก นครรัฐของกรีกนี้มีประมาณซีกติซซัค 300-500 ปีก่อนคริสตกาลเนี่ย มันก็เกิดขึ้นมาจากการที่ อ่า...พลเมืองเนี่ยต้องการเรียกร้องให้พระมหากษัตริย์เนี่ยต้องมารับฟังเหตุผลต่างๆ นะฮะ ก็เกิดเยอะเยอะไปหมดเลย จนกระทั่งมีการเรียกร้องประชาธิปไตยขึ้นมาเนอะฮะ ในที่ต่างๆ นะฮะ เช่นอยู่ในยุโรป อยู่ในอังกฤษ นะฮะ และต่อมาก็แพร่หลายไปทั่วโลกนะฮะ มันก็เลย

กลายเป็นที่มาของ ของการกำหนดนโยบาย ของรัฐคณะเนี้ย ไม่ว่าจะเป็
ผู้ปกครอง อ่า..ระดับไหนก็จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่ส่วน ส่วน...อ่า
...เกี่ยวข้องกับ การปกครองเนี้ยได้เข้ามาให้ข้อมูลด้วย เนี้ยก็ในที่สุดแล้ว
ประชาธิปไตยเนี้ยมันจึง เอ่อ..เกิดการ จะเรียกว่าการกำหนดหลักการว่าจะต้องคึง
คนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้นะฮะ ไม่ว่าจะร่วมคิด ร่วม
กำหนดปัญหา ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบนะฮะ อันนี้ก็คือข้อสองนะฮะ

วสุธิดา

: ค่ะ

รศ.ดร.ปรีชา

: ที่นี้ข้อที่สาม เค้าบอกว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมีต้นกำเนิดใน

ต่างประเทศ ประเทศไทยตั้งแต่คิดจนปัจจุบันมีการกำเนิดในลักษณะเดียวกัน
หรือไม่

เอ่อ..ที่จริงของประเทศไทยเนี้ย เราใช้ระบอบพ่อปกครองลูกมาตลอดนะ ถ้าว่าไป
แล้วเนี้ยระบอบพ่อปกครองลูกตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเรื่อยมาก็คือถึงว่าตอนหลังมา
ในกรุงศรีอยุธยา รัตนโกสินทร์ตอนต้น ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ก็ดีเนี้ย เอ่อ..เรามีประชาธิปไตยที่มันซ่อนอยู่
นะฮะ ถึงว่าจะเป็นการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็ดี แต่ว่าในทาง
ปฏิบัติเนี้ยมันมีการปรึกษาหารืออยู่พอสมควรนะ มันก็เป็นฐานของประชาธิปไตย
หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในระยะต่อมา ยกตัวอย่างเช่น สมัยกรุง
สุโขทัยเนี้ย เอ่อ..คงเคยได้ยินว่าพ่อขุนรามคำแหงเนี้ย ท่านเป็นต้นกำเนิดเลยที่จะ
รับฟังปัญหาจากพสกนิกรนะ ด้วยจะต้องมีระบบติงตองร้องฎีกาเนี้ย ใครมีปัญหา
ก็ไปติงตองร้องเรียนต่างๆ นี่ก็เท่ากับปรึกษาหารือนะ แล้วก็ท่านก็เรียกไปถามว่า
มันเป็นยังไงกันนะ เนี้ยแล้วก็มีการประชุมพวกเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย แล้วก็โปรด
ให้ราษฎรเข้าเฝ้าเป็นระยะๆ แต่ช่วงนั้นถ้าพูดถึงการปกครองที่เป็นทางการก็คือ
การปกครองระบอบเผด็จการในรูปแบบของสมบูรณาญาสิทธิราช แต่ในทาง
ปฏิบัติเนี้ยมันมีการปรึกษาหารืออยู่แล้ว เพราะมันเป็นลักษณะของระบบพ่อ
ปกครองลูกอยู่แล้ว แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เนี้ย คณะราษฎร
ก็ได้ลอกเลียนแบบประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบ เป็นรูปแบบประชาธิปไตยแบบ
อังกฤษนะฮะ เราเอามาโดยตรงจากอังกฤษ เอ่อ..ก็ก็นำเอาหลักการ
ประชาธิปไตยมากำหนดในรัฐธรรมนูญ และในพระราชบัญญัติ ในกฎหมาย
ทั้งหลายเนี้ยเต็มทีเลย เอ่อ..ที่นี้ในหลักการเนี้ย เราก็ต้องเอาของต่างประเทศเข้ามา
ด้วย หมายความว่า เอ่อ...การที่ฝ่ายบริหารเนี้ยจะเกิดขึ้นมาได้ก็จะต้องมีเสียงข้าง

มากในสภาผู้แทนราษฎรนะฮะ พูดถึงระบบรัฐสภาเนี่ยบางที่มันก็มีสองสภา บางที่ก็มีสภาเดียว อันนี้รายละเอียดก็ไปศึกษานะ แต่สรุปก็คือว่ามันก็มาจากการปรึกษาหารือกันนะฮะ เช่นใครจะเป็นนายกรัฐมนตรีมันก็ต้องมีการปรึกษาหารือกันในพรรคการเมืองว่า ผู้นำพรรค หัวหน้าพรรค อ่า..ใครที่จะเป็น บางที่หัวหน้าพรรคไม่ได้เป็น อย่างปัจจุบันเนี่ย หัวหน้าพรรคก็คือคุณจรรพพงศ์ เรื่องสุวรรณไม่ได้เป็นนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีเป็นแค่สมาชิกของพรรคคือคุณยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อย่างเนี่ยนะ ก็ต้องมีการปรึกษาหารือว่าจะเอาใคร บางทีก็ไปเชิญเอาคนภายนอกมา อันเนี่ย ก็ในขณะเดียวกันเนี่ยการประชุมพรรคการเมืองทั้งหลายก็มีการปรึกษาหารือ แล้วก็เนื่องจากพรรคการเมืองเนี่ยมันก็ต้องมีฐานของกลุ่มผู้สนับสนุน เช่นอาจจะเป็น เอ่อ...ผู้ใช้แรงงาน กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มประมง กลุ่มอุตสาหกรรมทั้งหลาย และยังมีเยอะเยาะไปหมดเนี่ยอะนะ ที่เค้าสนับสนุนพรรคการเมืองอยู่เนี่ย พรรคการเมืองก็ต้องเชิญพวกเนี่ยมาปรึกษาหารือ มาขอความคิดเห็นต่างๆ เพื่อที่จะนำมากำหนดนโยบายสาธารณะ โดยสรุปก็คือว่า ไอ้การปรึกษาหารือมันเป็นพื้นฐานที่เราปฏิบัติกันมานับหลายร้อยปีตั้งแต่กรุงสุโขทัยมา แต่เมื่อเรามารับอย่างเป็นทางการเป็นระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก แบบรัฐสภา อ่า..ซึ่งมีอังกฤษเป็นแม่แบบเนี่ย มันก็ยิ่งนำมาปรับกับระบบการเมืองไทยได้ค่อนข้างดีเนี่ย แต่ในทุกวันนี้ ไม่ว่าจะ 14 ตุลาคม 16 ซึ่งกลายมาเป็นเป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้การเมืองแบบปรึกษาหารือเนี่ย เริ่มมีประสิทธิผลและก็มี...ได้เอามาใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้นนะฮะ

รศ.ดร.ปรีชา

: ข้อ 4 คำว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือในความหมายของท่านจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องนำมาใช้เฉพาะการเมืองเพราะเหตุใด และถ้าไม่จำเป็นสามารถนำไปใช้กับเรื่องใดได้บ้าง

ความจริงประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือบอกแล้วว่ามันไม่จำเป็นที่จะต้องใช้กับการเมืองอย่างเดียวนะฮะ ใช้ตั้งแต่ครอบครัวเลยนะฮะ ในครอบครัว ในกลุ่มเพื่อน ในสถาบันการศึกษา สถาบันอาชีพ วิชาชีพ สถาบันเศรษฐกิจนะฮะ ไอ้การเมืองไม่ต้องพูด ถ้าเราับประชาธิปไตยเข้ามาแล้วเนี่ยนะฮะ เราก็ต้องเอามาถามว่าทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ขอยกตัวอย่างซักอันนึงนะฮะ คุณล้ายๆว่าจะไม่เกี่ยวแต่จริงๆ เกี่ยว สถาบันศาสนาเนี่ย สถาบันพุทธศาสนาเนี่ยนะ ที่จริงพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นประชาธิปไตยนะฮะ แต่ว่าในหลักพระพุทธศาสนาเนี่ย

ในหลักธรรมะกำหนดไว้ชัดเจนนะว่าจะต้องใช้ปริกษาหาหรือนะสะ เอ่อ...
 พระพุทธเจ้าท่านวางหลักการไว้โดยจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเนี่ยมาร่วมแก้ปัญหา
 ร่วมกันนะสะ ที่จริงอาจารย์ก็มีหลาย case แต่ว่าคงจะไม่มีเวลาเล่า เอาช้กเรื่องนึ่ง
 ก็แล้วกันนะสะ ว่าสมัยพระพุทธเจ้าเนี่ยก็มีปัญหาที่มีพระและชาวบ้านมาราบทูล
 ท่านบอกว่าพระกับชาวบ้านเนี่ยทะเลาะกันนะสะทะเลาะกัน แล้วก็พระองค์ก็จะไม่
 ยอมไปเทศน์โปรดชาวบ้าน ชาวบ้านก็จะไม่ยอมไปสวดครให้พระเนี่ย พระพุทธเจ้า
 ท่านก็ให้...เข้าใจว่าจะเป็นพระอานนท์เนี่ยนะสะ อาจารย์ไม่แน่ใจ แต่ว่าเข้าใจว่า
 จะเป็นพระอานนท์ ไปแก้ปัญหา พระอานนท์ก็ใช้ระยะเวลาพักนึ่ง พอแก้ปัญหา
 เสร็จก็มาราบทูลพระพุทธเจ้าว่าได้แก้ไขเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าก็ถามว่า อานนท์
 เธอไปแก้ปัญหาอย่างไร พระอานนท์ก็ไปกราบบังคมทูลท่านว่า 1.นะสะ รับฟัง
 ปัญหาจากทุกฝ่ายทั้งชาวบ้านทั้งพระเนี่ย 2.เนี่ย เอ่อ...ให้ทั้งสองฝ่ายเนี่ยเสนอ
 แนวทางที่จะเจรจากัน แล้วก็อันไหนที่เจรจากันไม่ได้เอาไว้ที่หลัง ไอ้ที่เจรจากัน
 ได้ก็ให้เจรจาต่อไป ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ เนี่ยอันเนี่ยเห็นได้ชัดเจนนะสะ
 ว่าจะต้องใช้ปริกษาหาหรือ แล้วหลังจากนั้นก็ลองดูว่า...แม้กระทั่งพระพุทธเจ้าเนี่ย
 ก่อนจะนิพพานเนี่ย ก็บอกว่าเมื่อสิ้นเราแล้ว ก็หมายถึงว่าเมื่อท่านไปนิพพานแล้ว
 เนี่ย พุทธศาสนาเนี่ยจะอยู่กับบุคคลสี่ประเภทคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
 แค่นี้ปริกษาหาหรือกันนะสะ ไม่ใช่ว่าพระจะทำอะไรก็ได้ นะ พระจะต้อง
 ปริกษาชาวบ้านนะ ชาวบ้านเนี่ยเขาก็เหมือนกันนะจะต้องมีการปริกษาหาหรือกัน
 แล้วก็ยังมีธรรมะอีกเยอะไปหมดเลยที่บอกว่า เอ่อ...บางประการเนี่ย ธรรมะบาง
 ประการจะต้องเป็นเอกฉันทด้วย เช่นจะเอาคนเข้าบวชเนี่ยนะสะ จะต้องไม่มีการ
 ...ต้องให้ทุกคนเห็นด้วยว่าผู้ที่จะมาบวชเนี่ย บวชได้ ถ้ามีใครค้านซักคนเดียวเนี่ย
 ก็ไม่ได้แล้วบางอย่างเนี่ยนะสะ อันนี้ เอ่อ...แต่นั้นก็ไม่ได้หมายความว่า
 พระพุทธศาสนาเนี่ยจะยอมรับประชาธิปไตยอย่างเดียว รับได้ทุกระบบขอให้น่า
 ระบบปริกษาหาหรือเข้ามาใช้ เอ่อ...เรื่องของเศรษฐกิจเนี่ยเห็นชัดเจนเลยว่าถ้าเราไม่
 มีระบบการปริกษาหาหรือ เศรษฐกิจเดินไม่ได้ถึงแม้ว่าจะเป็นการเมืองในระบบ
 เผด็จการ หรือในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเนี่ย เอ่อ...จริงๆ แล้วเนี่ย คำ
 เรียกว่า ชนชั้นนำอย่างในระบบการเมืองแบบคอมมิวนิสต์เนี่ย คำนี้เรียกว่า เอ่อ...
 คณะกรรมการเมืองนะสะ ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดแล้ว ซึ่งจะกำหนดนโยบายทาง
 เศรษฐกิจด้วย คำนี้ก็ยังมีปริกษาหาหรือกันเลยนะสะ นอกจากนี้ยังกรอบครวัเนี่ย
 ไข่ม้อยสะ กรอบครวัเนี่ยสามารถเอาไปใช้ได้เลย ยกตัวอย่างอย่างเช่น เอ่อ...ลูกจะ

เรียนอะไรเนี่ย แทนที่พ่อจะบอกว่าลูกต้องไปเรียน วิศวกรรม แม่บอกไม่ได้ต้องเรียนหมอนะเนี่ย เออ..เด็กอาจจะเรียนไม่ได้หรืออาจจะหนีเตลิดหรือว่าอาจจะไม่โดคตึกตาย ยิงตัวตาย อะไรอย่างเนี่ย แต่ถ้าเรามีการปรึกษาหารือกันบอกว่า เออ..ลูกอยากเรียนอะไร ทำไมถึงอยากเรียนอย่างนี้ แล้วมาพูดคุยกันก็หาสิ่งที่ที่ตกลงใจร่วมกันเนี่ย เห็นว่าเป็นประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย ตกลงเด็กก็ไม่ตาย อาจจะเรียนจบได้ดีด้วย เนี่ยอาจารย์ก็มีตัวอย่างจะเล่าให้ฟัง มีลูกศิษย์คนหนึ่งเค้ามีลูกแล้วลูกเนี่ยเค้าชอบเล่นไวโอลินมาก เค้าก็มาปรึกษาอาจารย์บอกว่า เออ..กลุ่มใจจังเลยอยากให้ลูกเรียนวิศวะ เรียนหมอเนี่ย อาจารย์บอกว่าก็ดีแล้วนี่ ลูกเค้าให้เหตุผลมาอย่างนี้แสดงว่า เค้าเรียนอย่างอื่นไม่ได้ เค้าเรียนได้เฉพาะดนตรีอย่างเนี่ย คุณก็ส่งเสริมเค้าไปเลยสิอย่างเนี่ย เนี่ยคุณเข้าใจ...คุณยังไม่เข้าใจลูก ถ้าเข้าใจลูกปรึกษาหารือเนี่ย เออ..เสร็จแล้วเค้าก็เชื่ออาจารย์ เผลอใจลูกเค้าเนี่ยจบปริญญาตรีได้เกียรตินิยมทางดนตรีจากมหาวิทยาลัยมหิดลนะ เสร็จแล้วได้ทุนจากรัฐบาลออสเตรเลียไปเรียนกลับมา ตอนนี้เป็นอาจารย์แล้ว เป็นอาจารย์ เค้ามาขอบคุณอาจารย์ใหญ่เลยบอกว่าเนี่ย ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมันดีเหลือเกินเห็นมัยนี้ลองไม่เอาไปใช้สิ แล้วในกลุ่มเพื่อนฝูงก็เหมือนกัน จะทะเลาะกันตายเนี่ย อย่างเช่น อย่างคุณก็เหมือนกัน มีเพื่อนสนิทๆ ไซมัยยะ ลี- ห้าคนเนี่ยนะ ถ้าคุณไม่เอาประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย เช่น เออ...วันขึ้นปีใหม่เนี่ย อีกคนมาถึงทูปโต๊ะเลย ฉันจะไปหัวหินนะสะ ไอ้อีกคนหนึ่งบอกฉันฉันจะไปเชียงใหม่ฉันจะไปอะไร คือไม่ได้ปรึกษาหารือกันเลยนะ ในที่สุด เรียกว่า ‘ล้ม’ นะสะ เพราะว่าต่างคนต่างจะเอาชนะ เอาแต่ใจตัว แต่ถ้าเผื่อลองปรึกษาหารือ บอกว่าเงินเรามีทั้งหมดเนี่ยสองหมื่นเท่านั้นเอง สองหมื่นเนี่ย เราจะใช้เวลาสามวัน ไปที่ไหนดี ก็คุยกันไป ใครมีเครือข่ายอะไรก็ว่ากันมาเนี่ย ในที่สุดแล้วไอ้การที่เราจะไปทดลองแบบปรึกษาหารือเนี่ย มันก็จะมีพลังอย่างมหาศาลเนี่ยนะ แล้วมิตรภาพมันก็จะยืนยาวด้วยนะ

รศ.ดร.ปรีชา : ที่นี้ประการต่อมาก็คือว่า เออ...ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะช่วยสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพของประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้หรือไม่ อันนี้แน่นอนเลยไซมัยยะ เพราะว่าประชาธิปไตยเนี่ยมันยืนอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนจากสมาชิกที่เกี่ยวข้อง มันก็เท่ากับเป็นการไปเพิ่มพลัง ยกตัวอย่างอย่างเช่น อ่า...สมาชิกสภา อบต.เนี่ย หนูอยู่ อบต.ไซมัยยะ

วสุธิดา : คะ

รศ.ดร.ปรีชา : เออ...สมาชิกสภา อบต.เนื้ย ถ้าจะทำอะไรซักอย่างเนื้ย ไปปรึกษาหารือจากประชาชนที่ออกเสียงเลือกตั้งให้เค้าในเขตนะ นะ ปรึกษาหารือว่าจะทำอะไรเนื้ย ลองคิดดูซิอะว่าถ้าเค้าได้ฉันทานุมัติจากประชาชนที่เลือกเค้ามาเนื้ย เค้าจะมีประสิทธิภาพแน่นอนอะ เค้ามีความมั่นใจว่าเค้าจะต้องไปต่อสู้อะ เพราะมัน...เค้ามาได้ถูกทางแล้ว แต่ถ้าเค้าไม่ได้ไปปรึกษาหารือไปปรึกษากับพวกประชาชนแล้วเนื้ย เค้าก็กลัวๆ กลัวๆ ลีอะ ไม่แน่ใจว่าที่เข้าไปเนื้ยมันจะถูกใจเค้าหรือเปล่านะ คราวหน้าเค้าอาจจะไม่ได้รับเลือกตั้ง หรืออาจจะตรงกันข้าม ถ้าเค้าทำดีแล้ว อาจจะได้รับการเลือกตั้ง ประเทศ ก็เหมือนกันนะที่มีปัญหาอยู่ทุกวันนี้เพราะว่าบางที นายกรัฐมนตรีเนื้ยไม่ได้มาปรึกษาหารือ กับกลุ่มที่สนับสนุนเค้าเลยนะอะ ถึงเวลาแล้ว บางที บางกลุ่มที่เคยสนับสนุนมาไม่เอาเลย กลายมาเป็นศัตรูเลยก็มีนะอะ เออ..ถ้าพูดถึงเพิ่มประสิทธิภาพเนื้ยแน่นอนเลย มันเท่ากับว่าเป็นการทำให้เกิดความมั่นใจของตัวแทน

รศ.ดร.ปรีชา : ข้อ 6 ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักเหตุผล ในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับเหตุผลและความคิดเห็นของผู้อื่นในสังคมหรือไม่

ไอ้อันนี้เป็นพื้นฐานเลย อาจารย์บอกแล้วนะว่าประชาธิปไตยเนื้ยหลักการประการสำคัญประการหนึ่งในห้าประการ ก็คือหลักเหตุผล มนุษย์เนื้ยนะที่ว่ามันเหมาะสมกับประชาธิปไตยมากก็ตรงที่ว่ามนุษย์จะเป็นสัตว์ที่คำนึงถึงเหตุผล เออ...ไ้อ้อากเหตุผลเนื้ยเองนะที่จะทำให้อ้อ...การ...เกิดพลังในความสำเร็จ ที่นี้เรามาดู ลีอะว่า ถ้า...ถ้า...ถ้าตัวเราเนื้ยอะ เราใช้เหตุผล เอาอาจารย์จะเริ่มจากครอบครัวเลย สมมติว่าเป็นพ่อเค้า เป็นแม่เค้าเนื้ย จะทำอะไรเนื้ยก็ให้สมาชิกของครอบครัว ซึ่งอาจจะมิลูกๆ หรือบางทีบางคนก็อาจจะมิลูกคุณแม่ตัวเอง หรือคุณแม่พ่อคุณแม่สามีหรือภรรยา หรือญาติมาอาศัยอยู่ก็...ก็...เรียกว่าอะไร ก็ให้สมาชิกเหล่านี้มาร่วมให้ความเห็นด้วย เสียงข้างมากที่เค้าจะเอาอย่างไรเนื้ย ก็จะทำให้เกิดการยอมรับและเกิดพลังความสำเร็จเนื้ยมากมายเลย มันก็เท่ากับว่าสมาชิกเหล่านี้เนื้ยเมื่อเขาไป ไปมีกลุ่มของเค้าอีกเนื้ยนะ เค้าก็จะนำไ้อ้อหลักการของการมีส่วนร่วมที่จะปรึกษาหารือไปใช้ด้วย ยกตัวอย่างอย่างเช่น ถ้าลูกเนื้ยต่อไปไปแต่งงาน ไปมีครอบครัวเค้าก็จะเอาหลักร่วมปรึกษาหารือไปใช้ได้ด้วย หรือว่าไม่ต้องแต่งงานเลย เค้าไปมีกลุ่มเพื่อนเค้าเนื้ย จะเป็นกลุ่มกีฬา กลุ่มอาชีพ กลุ่มอะไรต่ออะไร เค้าก็จะไม่ใช่กำปั้นทุบตีอะนะ หรือเอาแต่ความเห็น เพราะว่าเนื่องจากว่าเขา

เนี่ยเห็นคุณค่าของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมปรึกษาหารือในครอบครัวมาแล้ว
แล้วยิ่งถ้าโรงเรียนไหนเนี่ยเอาหลักการของประชาธิปไตยไปปฏิบัติเนี่ยแทนที่ครูก็
ดี หรือคณะกรรมการโรงเรียนก็ดี หรือว่าองค์การนักเรียนก็ดีเนี่ย นำเอาหลักการ
ไปใช้เนี่ย มันก็เท่ากับว่าเป็นการ เอ่อ...สอนประชาธิปไตยในทางปฏิบัติไปให้
เห็นคุณค่าของการปรึกษาหารืออยู่ในตัวเนี่ย อันนี้ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เอ่อ...มันจะ
ทำให้สมาชิกอื่นๆ เนี่ย มันจะแตกลูกออกไปเรื่อยๆ เลยที่จะยอมรับประชาธิปไตย
แบบปรึกษาหารือ

รศ.ดร.ปรีชา : ทีนี้อีกข้อหนึ่งก็คือว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ทางการเมือง สิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในระบอบ
ประชาธิปไตยได้หรือไม่

อ้อ...อันนี้แน่นอนอะ ก็คือว่าอาจารย์บอกแล้วว่าประชาธิปไตยเนี่ยจะต้องมีการ
จะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อันนี้แน่นอน เอ่อ...แต่ว่าไม่จำเป็น
ที่จะต้องทุกกลุ่ม กลุ่มที่เขามีความเห็นว่าเขาต้องการนโยบายสาธารณะอย่างนั้น
เนี่ย เขาก็จะเข้ามามีส่วนร่วมมากๆ เลยนะอะ หรือว่าในขณะที่เดียวกันเขาก็อาจจะ
แสดงความคิดเห็นในทำนองคัดค้านก็ได้ ยกตัวอย่างอย่างเช่น การที่รัฐบาลเนี่ยจะ
ให้สัมปทานในการทำแหล่งอุตสาหกรรมในพื้นที่ เอ่อ...ที่ประชาชนในชนบทที่
เค้าอยู่กันตามชีวิตที่สบายๆ เอ่อ...ประชาชนเนี่ยเขาจะต้องมีส่วนร่วมว่าโครงการ
สาธารณะที่รัฐบาลจะเอาไปลงเนี่ยจะเป็นผลเสียต่อคุณภาพชีวิตของเขามั้ย แหล่ง
ทำกินของเขาเนี่ยจะถูกทำลายมั้ยนะอะ แล้วเขาจะได้อะไรตอบแทนนะ เอ่อ...
อย่างนี้เป็นต้นนะ เพราะฉะนั้น ถ้าเมื่อรัฐบาลที่ไม่ได้ใช้วิธีการหักห้ามพร้าด้วยเขา
เนี่ย เอาประชาชนที่มี ที่เกี่ยวข้องกับเนี่ยเอาเข้ามาพูดคุยด้วยเหตุด้วยผล ถ้ายังตกลง
กันไม่ได้ก็อย่าเพิ่งเร่งรีบอะ ก็จะต้องเอานักวิชาการไปช่วยอธิบายนะอะ ถ้าเมื่อยัง
ตกลงกันไม่ได้ก็ต้องชะลอไว้ก่อนนะ เอ่อ...มันก็จะทำให้ประชาธิปไตยซึ่งให้
ความสำคัญของการมีส่วนร่วมเนี่ย มีความหมายและก็ทำให้เกิดผลดีนะอะ แต่ถ้า
รัฐบาลจีนดึงดันไปก็อาจจะกลายมาเป็นการเผชิญหน้าเช่นอาจจะมาก่อมือบและก็
มาปิดเส้นทางสาธารณะเพื่อมาต่อรองกับรัฐบาล เอ่อ...ซึ่งอาจจะกลายมาเป็น
ผลเสียทางเศรษฐกิจมาก จุดนี้ในระบอบประชาธิปไตยที่อาจารย์พูดไว้แล้วเนี่ย
เรื่องสิทธิและเสรีภาพเนี่ยซึ่งเป็นหัวใจอันแรกเลยของประชาธิปไตย เอ่อ...ถ้าเรา
ไม่ให้เขามีส่วนร่วม ให้อำนาจสิทธิและเสรีภาพไม่ต้องพูดเลยเท่ากับเขียนเป็นสื่อ
กระดาษเท่านั้นเอง เอ่อ...การที่เราจะพูดถึงสิทธิและเสรีภาพ เช่นสิทธิสตรีอย่างนี้

ใช้มียะ สติของผู้นั่งอายุอย่างเนี้ย เราก็ต้องคว้า เออ...เมื่อเอาไปปฏิบัติเนี้ยมัน ใชหรือไม่ ยกตัวอย่างอย่างเช่น ในเรื่องของของสติศาสตร์ เราอาจจะต้องดูว่าเวลานี้ สติศาสตร์เท่ากับสุขภาพบุรุษหรือเปล่าใช้มียะ มีคน question มากมายเลย ยกตัวอย่างอย่างเช่น หน่วยงานระดับกรมเนี้ย มีประมาณอยู่สองสามร้อยกรม เป็นผู้หญิงไม่เกินหนึ่งในห้าอย่างเนี้ยนะ เออ...ก็อาจจะไม่ได้ หรือว่าสติของ ผู้นั่งอายุเนี้ย เราดูสื่ออย่างรถไฟฟ้า รถบีทีเอสเนี้ย ถามว่าผู้นั่งอายุเนี้ย จะขึ้นไป ข้างบนได้มียะโดยไม่มีไอบันใดเลื่อนอย่างเนี้ย มันมีบางสถานีนี้อันนี้แต่ขึ้นแล้วลงไม่ได้ อย่างเนี้ย นี่แสดงให้เห็นถึงว่าถ้าเราไม่เอาผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้มีส่วนร่วมแล้วเนี้ย นะสะ มันก็จะเกิดปัญหามาก เพราะฉะนั้น ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ นะสะ จึงสัมพันธ์กับการที่จะทำให้สติและเสรีภาพ เออ...ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเนี้ยเป็นจริงเป็นจังได้ ไม่งั้นก็เป็นเสือกระดาษ เป็น ประชาธิปไตยแต่เพียงกฎหมายเท่านั้นเอง แต่ว่าไม่ใช่อุดมการณ์และวิถีชีวิต

รศ.ดร.ปรีชา : ทีนี้ข้อ 8 ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วย ลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม นำไปสู่ความสมานฉันท์ได้หรือไม่

เออ...ก่อนอื่นเนี้ยนะ ประชาธิปไตยเนี้ยมันตั้งอยู่บนรากฐานของ เออ...ความ แตกต่างในความคิดทางการเมือง เออ...ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และเออ...ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนะสะ ทางสังคม ทางการศึกษา ต่างๆ เนี้ย เค้าเรียกว่าสังคม พหุสังคมนะ แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข นี่หลักการของประชาธิปไตยคือว่ามีความแตกต่างกันในแง่มุมต่างๆ ของพลเมือง แต่สามารถอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข จะทำให้เหมือนกันมันไม่ได้เนี้ย ทีนี้ถามว่า อะไรละที่จะทำให้อยู่ร่วมกันได้ตามปกติ นั่นก็คือว่าการลดปัญหาความขัดแย้ง ใช้มียะ เออ...ทางสังคมนะ ไอ้การปรึกษาหารือเนี้ยมันเป็นการลดความขัดแย้ง ได้เป็นอย่างดีเลยนะ ยกตัวอย่างอย่างเช่น คนที่อยู่ในชนบทเนี้ย ถ้ามีการ ปรึกษาหารือ อาจจะเรียกว่าระบบการเมืองที่มันกระจายไปถึงทุกๆ ส่วนของ ประเทศเนี้ย เปิดโอกาสให้คนด้อยโอกาสมาแสดงความคิดเห็นต่างๆ ผ่านกลไก กระบวนการทางการเมืองแล้วเนี้ย มันก็จะทำให้นโยบายสาธารณะที่ออกมาไม่ว่า พรรคการเมืองใดที่มีเสียงข้างมากในสภาฯ แล้วไปกำหนดนโยบาย ก็จะลด ช่องว่างที่จะเกิดความขัดแย้ง เช่นผู้ด้อยโอกาสในชนบท หรือไม่ก็กลุ่มที่มีความ ขัดแย้งกันอยู่ในตัว เช่นกลุ่มผู้ใช้แรงงานกับกลุ่มนายจ้าง หรือว่ากลุ่มเพศชายกับ กลุ่มเพศหญิง กลุ่มอุตสาหกรรมกับกลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มที่มีความแตกต่าง

กันเนี่ยนะฮะ ถ้าเราเปิดโอกาสให้ตัวแทนของกลุ่มเหล่านี้มาร่วมปรึกษาหารือหาทางออกร่วมกันแล้วเนี่ย กฎหมายต่างๆ ที่รัฐออกมาเนี่ยมันก็เกิดการยอมรับได้นะฮะ ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้ง มันก็ต้องแก้ไขกันต่อไปด้วยการปรึกษาหารือเนี่ยนะฮะ

รศ.ดร.ปรีชา : ข้อ 9 เนื่องจากบริบททางสังคมไทยมีส่วนทำให้ประชาชนมีลักษณะประนีประนอม ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ จะทำให้เกิดทรราชของเสียงส่วนใหญ่ ทำให้ไม่มีฝ่ายค้านได้หรือไม่

อันนี้มันอยู่ที่การที่เราจะกำหนดว่าการที่จะ...เอ่อ...อะไรฮะ กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประชาธิปไตยเนี่ย จะใช้อย่างจริงจังหรือเปล่า ถ้าใช้อย่างจริงจังก็หมายความว่าเขาจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนเนี่ยนะฮะ มีส่วน...มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนะฮะ ซึ่งทางปฏิบัติแล้วเนี่ยมันจะมีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เราก็ต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยเนี่ยได้แสดงเหตุและผลด้วย ถึงแม้ว่าถ้าแสดงเหตุผลแล้วยังตกลงกันไม่ได้เนี่ยนะฮะ เขาก็จะต้อง เขาก็จะต้องให้การคุ้มครองหรือว่าให้สิทธิกับเสียงข้างน้อยด้วยที่เค้าเรียกว่า minority right เขาจะต้องไม่ใช่เอาพวกมากลากไป เพราะว่าถ้าพวกมากลากไปเนี่ยก็อย่าไปเรียกว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเลย มันแฝงเข้ามา มันแฝงเค้าเข้ามา คล้ายๆ ว่าเป็นประชาธิปไตยแต่เพียงรูปแบบ มันเหมือนกับครอบครัวที่พ่อบอกว่าครอบครัวฉันเนี่ยเป็นประชาธิปไตยนะ แต่พอเราไปดูแล้ว เอ...ที่บอกการปรึกษาหารือเนี่ยไม่เห็นลูกพูดเลยซักคำเนี่ย ทีนี้ลูกพูดก็ไม่ยอมรับ พ่อบอกฉันเป็นพ่อ ถ้าอย่างนี้เนี่ย เราก็บอกว่าถ้าคุณจะเรียกว่าครอบครัวของคุณเป็นประชาธิปไตยก็เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่เพียงรูปแบบ ต้องขีดเส้นใต้ แต่ว่าไม่ใช่วิถีชีวิตของประชาธิปไตย ประชาธิปไตยนี้ต้องปล่อยให้มีความเห็นต่างนะ อาจารย์อยากจะถูกไปถึงไอ้ที่มันเลยไปนึกถึงว่า ในต่างประเทศเนี่ย อย่างเช่นในอังกฤษเนี่ย เอ่อ...พรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายค้านเนี่ย คือเป็นเสียงข้างน้อยในสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้เป็นรัฐบาล จะได้รับเงินอุดหนุนจาก จากรัฐเยอะมากเลย เพราะเค้าถือว่า แต่ว่าพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลกลับไม่ได้เนี่ย เค้าให้เฉพาะพรรคฝ่ายค้าน นี่เค้าเห็นความสำคัญของฝ่ายค้านมาก และอีกอย่างนึง เวลาสมเด็จพระบรมราชินีนาถไป..ไปทรงเปิดสภาเนี่ย เอ่อ...มันจะมีการนั่งอยู่สองฝั่ง อีกฝั่งนึงของสภาเนี่ยเป็น...เป็นรัฐบาล อีกฝั่งนึงเป็น...เป็นฝ่ายค้าน เอ่อ...หัวหน้าของฝ่ายรัฐบาลเค้าเรียกนายกรัฐมนตรี หัวหน้าของฝ่ายค้านเค้าเรียกผู้นำฝ่ายค้าน

ในสภาผู้แทนราษฎร พระราชินีท่านจะเรียกบอกว่า พอท่านมองไปทางขวาท่าน
บอกว่า my government หมายถึงรัฐบาลของ...ของข้าพเจ้า แล้วท่านก็ เอ่อ...ผาย
มือไปทางซ้ายบอกว่า my opposition เอ่อ...ฝ่ายค้านของข้าพเจ้า นี่แสดงให้เห็น
ถึงว่าทั้งรัฐบาลและฝ่ายค้านมีความสำคัญเท่าเทียมกันหมดเลย นี่คือประชาธิปไตย
ประชาธิปไตยนี้ต้องให้ความสำคัญกับฝ่ายค้านมาก

รศ.ดร.ปรีชา : ข้อ 10 ท่านคิดว่าแนวประชาธิปไตยแบบมี เอ่อ...ร่วมปรึกษาหารือมาใช้ใน
ประเทศไทย มีข้อจำกัด และปัจจัยสนับสนุนใดบ้าง
เอ่อ...ที่...คืออย่างนี้ โดยหลักการเนี่ยมันใช้ได้เลย แต่ว่าที่...ที่...มัน...มัน...ยัง...เอ่อ
...มีข้อจำกัด ก็ตรงที่ว่าเราไม่เปลี่ยนพฤติกรรมนะอะ เอ่อ...คนไทยเนี่ย เรารับเอา
...เอา...ระบบประชาธิปไตยมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ระบบ ระบอบ ไม่
เหมือนกันนะอะ เอ่อ...ระบอบเนี่ยมันหมายถึง region นะ เอามาใช้ในการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยที่ตัวเองเนี่ยไม่ได้เปลี่ยนพฤติกรรมนะอะ
พฤติกรรมยังเป็นเผด็จการเหมือนเดิมหมด ไม่ว่าจะเป็นพ่อ เป็นผู้ว่าราชการ
จังหวัด เป็นครู เอ่อ...เป็น...เป็น...เอ่อ...ผู้บริหารใน อบต. อบจ. เทศบาล เอ่อ...
อธิบดี ปลัดกระทรวง เอ่อ...นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เนี่ย ไม่เปลี่ยนพฤติกรรม
เลยนะอะ พอไม่...เอ่อ...หรือเปลี่ยนน้อยมากเลยเนี่ยนะอะ มันก็เลยทำให้เป็นข้อ
จำกัดนะ มันก็เลยทำให้เกิดบุคลิกภาพสองแบบ เอ่อ...อยากจะยกตัวอย่างให้เห็นได้
ชัดเลยนะอะ คณะรัฐมนตรีเนี่ย ที่...เราลอกเลียนแบบมาจากคณะรัฐมนตรีของ
อังกฤษเนี่ย ในระบบอังกฤษเนี่ยเค้าไม่ถือว่ามีเจ้านายนะ เค้าถือว่ามีนายกรัฐมนตรี
ที่เป็นรัฐมนตรีคนที่หนึ่งเท่านั้นเอง แล้วก็มี...ส่วนรัฐมนตรีคนอื่นๆ ก็เป็นที่สอง
ที่สาม ที่สี่ ไปจนกระทั่งหมดคณะรัฐมนตรีนะ เค้าถือว่าเป็นเพื่อนร่วมคณะที่
จะต้องทำงานด้วยการตัดสินใจร่วมกัน มีมติร่วมกัน แต่พอมาถึงคณะรัฐมนตรี
ไทยเนี่ย นายกรัฐมนตรีกลายเป็นเจ้านายเลยนะอะ เอ่อ...เห็นรัฐมนตรี ตั้งแต่ทุก
ยุคทุกสมัย เวลาเรียกนายๆ ก็บอกว่า เนี่ย...เนี่ยเจ้านายของผม แล้วรัฐมนตรีช่วย
ว่าการก็บอกว่ารัฐมนตรีว่าการเป็นเจ้านายของผม มันมีเจ้านายที่ไหนครับ
รัฐมนตรีนะใช้มัย ในระบอบประชาธิปไตยเค้าถือว่าเท่าหมด และก็อีกอย่างหนึ่ง
เอ่อ...ไอพฤติกรรมที่แสดงออก ออกมาเนี่ย เอ่อ...ที่เราเห็นจากการประชุมสภา
ผู้แทนราษฎรก็ดี ประชามติสภาฯ เนี่ยนะอะ ทำตัวเป็น ทำตัวเป็น เป็นอะไรนะอะ
เป็น...เป็นผู้นำเสียงข้างมากไปเลย ความจริงไม่ได้ ตัวเองขึ้นไปเป็นประธานสภา
ฯ แล้วจะต้องลืมนึกถึงเลยว่าตัวเองเนี่ยสังกัดพรรคอะไร เอ่อ...จะต้องใช้หลัก

ประชาธิปไตย มีหลักเหตุผล แล้วก็หลัก เนี่ยช่วยกันคิด ปรัชญาหรือต่างๆ เนี่ย นะฮะ ไม่ใช่ เอ่อ...ทำตัวเป็นอีแอบแฝงเข้ามา นี่เค้าเรียกว่าไม่เปลี่ยนพฤติกรรม นะ แล้วยิ่งเราไปดูในครอบครัวเห็นได้ชัดเลย หรือว่าครูบาอาจารย์ก็เหมือนกัน ครูเนี่ยไม่เคยยอมรับ เอ่อ...ความเห็นของลูกศิษย์เลยนะฮะ พอขึ้นมาสอนก็เอา แล้ว ครูว่าอย่างนั้นอย่างนี้เนี่ยนะฮะ แล้วถ้าใครผิดก็ไม่ยอมรับ ครูเนี่ยไม่ยอมรับ ว่าลูกศิษย์เนี่ยเก่งกว่าครู ทุกวงการเลย อย่างในวงการนี้ก็เหมือนกัน อธิปไตยเนี่ยทำ ตัวเป็นอธิปไตยอยู่สี่สิบสี่ชั่วโมงเลย ซึ่งไม่ใช่เค้าให้เป็นอธิปไตยเฉพาะที่กฎหมาย กำหนดว่ามีงานอะไรที่ตัวเองเป็นอธิปไตยบ้างนะฮะ นอกเหนือจากนั้นมานี้ก็ถือว่า เป็นเพื่อนร่วมงานแล้ว หรือว่าเป็นพลเมืองเหมือนกัน อาจารย์จะเค้าให้ฟังนิดนึง นะว่า อย่างในสหรัฐอเมริกาเนี่ย ทหารซึ่งมียศต่างกันเนี่ย เป็นพลเอก เป็นพัน เอก เป็นนายร้อยเนี่ย ระหว่างที่ เอ่อ...ที่ทำงานและทำตาม เอ่อ...หน้าที่ความ รับผิดชอบเนี่ยเค้าสั่งกันได้เลยนะฮะ เอ่อ...you ไปเอานี้มาให้ I หน่อย แต่เมื่อ เวลาถึงเวลาเบรกแล้วเนี่ย นายพลนี้ต้องเดินไปชงกาแฟเอง และสมมติถ้าเดินเข้า นะฮะ ไอ้นายสิบมันไปถึงก่อนนะฮะ ก็ต้องให้มันชงกาแฟก่อนนะ เนี่ยแต่ของ บ้านเราไม่มีทางเลยนะฮะ เอ่อ...มันจะเป็นนายพลทั้งสี่สิบสี่ชั่วโมงเลยนะฮะ เอ่อ ...พวกนายสิบ พลทหารเนี่ยมีหน้าที่ที่ต้องมา serf อยู่อย่างเนี่ย ถ้ามานี้ไปเอา หน้าที่อะไรเข้ามาสั่งเค้า บางทีไปเล่นกีฬาก็ต้องแกล้งแพ้นะ เพราะว่ามันไม่ใช่ นักกีฬาเล่นกัน ก็มันกลายเป็นว่านายพลไปเล่นกีฬากับนายสิบอย่างเนี่ย นายสิบ ต้องแพ้อย่างเนี่ย แล้วมันจะได้ยังไง สรุปก็คือว่าต้องเปลี่ยนพฤติกรรม ถ้าไม่ เปลี่ยนพฤติกรรมนะฮะ เนี่ยอย่างหนูเนี่ยเวลาไปเจอผู้ว่าราชการจังหวัดเนี่ย ผู้ว่า ราชการจังหวัดแกก็จะทำตัวเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่อย่างนั้นนะ ซึ่งระหว่าง นั้นนะมันไม่ใช่แล้วนะฮะ แต่ว่าในต่างประเทศมันไม่ใช่ โอโหมมาเนี่ยไปเสิร์ฟ กาแฟเอง ลองคิดดูนะฮะ เพราะฉะนั้นอันเนี่ยมัน...มันมีข้อจำกัดตรงที่ว่า เราไม่ เปลี่ยนพฤติกรรมนะ

วสุธิดา : สังคมเราเป็นระบบอุปถัมภ์อยู่ด้วยมั๊ยคะ

รศ.ดร.ปรีชา : ฮะ เราไม่เปลี่ยนไม่ได้ ทำให้ประชาธิปไตยแบบปรัชญาหรือเนี่ยถล่มตะกร้า ทิ้งเลยนะฮะ มันไม่เป็นประโยชน์ เท่ากับไปห rokok คนนะฮะ อันเนี่ยสำคัญมาก ถ้ามานี้แล้วปัจจัยสนับสนุนอะไรบ้าง ก็คือว่า เราไม่ได้เปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย นั่นก็คือว่าครอบครัวเนี่ยจะต้องเป็น ประชาธิปไตยซะก่อน พ่อจะต้องเลิกอึดตา อะไรเนี่ย ควรจะต้องมีส่วนร่วมให้

ลูกมีส่วนร่วมเนี่ยนะซะ แล้วพอมาถึงโรงเรียนเนี่ย ครูก็ต้องเลิกอึดตา อย่าไปคิดว่าครูเนี่ย เทียวไปสั่งอย่างนั้นอย่างนี้ ให้เค้าคิดเองนะซะ ให้เค้าเสนอความคิดเห็นเอง แล้วก็กระทรวง ทบวง กรม เนี่ย อย่างเวลาที่ประชุมข้าราชการเนี่ย คนที่เป็นใหญ่ที่สุดก็ต้องเปิดโอกาสให้คนอื่นเค้าพูด ถ้าตัวเองพูดเอง สรุปเอง แล้วจะเรียกประชุมทำไม คณะรัฐมนตรีก็เหมือนกัน ไม่ใช่นายกฯ พูดอยู่คนเดียวทุกคนต้อง...ที่จริงแล้วคนที่จะเป็นผู้นำเค้าเนี่ยต้องพูดน้อยที่สุด ให้คนอื่นเค้าพูด แล้วก็สรุปเลยว่ามันเป็นยังไง

รศ.ดร.ปรีชา : ที่นี้ข้อ 11 ประชาธิปไตยของไทยปัจจุบันให้ความสำคัญในเชิงปริมาณคือคะแนนเสียงที่ได้มาจากการเลือกตั้งหรือคะแนนเสียงข้างมาก ท่านคิดว่าจะนำประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาประยุกต์ใช้กับประชาธิปไตยของประเทศได้หรือไม่

คืออันนี้คนไทยเราเข้าใจผิดนึกว่าถ้าได้รับเลือกตั้งด้วยเสียงข้างมาก แล้วมีที่นั่งมากแล้วจะทำอะไรได้ทุกอย่างได้ ไม่ใช่ เพราะประชาชนเขา...เขาตัดสินใจเลือกในวันนั้น แต่หลังจากนั้นเนี่ยมันจะมีการติดตาม ตรวจสอบ โดยภาคประชาชน ไม่ใช่ว่าเค้าเลือกไปแล้วเนี่ยจะต้องเป็นอย่างนี้ไปตลอดนะ ไม่ใช่ซะ เค้ามีสิทธิที่จะควบคุมการบริหารงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาฯ ด้วย เอ่อ...ถ้าทำไม่ดีเค้าก็อาจจะต้องเดินขบวนสนับสนุนหรือคัดค้าน ติดตาม ตรวจสอบ เราจะไปว่าเค้าไม่ได้ เค้ามีสิทธิที่จะชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธเนี่ย เอ่อ...เพราะฉะนั้น ถ้าพรรคการเมืองหรือนักการเมืองที่รู้อย่างนี้แล้วเนี่ยนะ ก็จะต้องไม่คิดว่าตัวเองเนี่ย ได้คะแนนเสียงมากน้อยเพียงใด ไม่ต้องการแล้ว ทุกครั้งที่มีปัญหาเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเนี่ย จะต้องมาปรึกษาหารือกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องเสมอ เอ่อ...ถ้าทำอย่างนี้แล้วเนี่ยนะ ไอ้พวกมือบิณฑนเนี่ยมันก็จะลดน้อยลงไปมาก มากุ้ยกับเค้าสินะซะ อย่าไปถือว่าได้เสียงข้างมากแล้วไม่คุยเลย เพราะอย่าลืมนะซะว่า ถ้าขึ้นทำอย่างนี้แล้วเนี่ยการเลือกตั้งครั้งต่อไป ไอ้เสียงข้างมากอาจจะกลายเป็นเสียงข้างน้อยได้ หรือถึงแม้ว่า...ว่าจะทะนงว่ามีเสียงข้างมากแล้วเนี่ย ก็อาจจะเกิดกลียุคขึ้นได้นะซะ เกิดมีการปะทะกันระหว่างกลุ่มประชาชนกับรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งมันจะเป็นผลเสียมาก ซึ่งเราก็เห็นอยู่แล้วนะซะ แม้กระทั่งในสหรัฐอเมริกาเนี่ย ถ้าเพื่อเมื่อใดสมาชิกรัฐสภาเนี่ยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือในของประชาชน หนูเห็นว่าบางทีเนี่ยมันมีการ เอ่อ...เอา...ไประเบิด ดูจากโอบามาซิติเนี่ย ไประเบิดเสียหายนหมดเลย

นะสะ หรืออย่างในกรณีที่เกิดการก่อการร้ายขึ้นทั้งในอเมริกาทั้งในยุโรป ที่ใน
นอร์เวย์เมื่อซีกสองสามปีก่อนเนี่ยเอาปืนไปกราดยิงเนี่ย อันนี้ก็เพราะไปทะนง
มากเกินไปว่ามีเสียงข้างมากแล้วฉันทำอะไรได้ทุกอย่างนะ ของประเทศไทยก็เป็น
อย่างนี้สะ พอเสียงข้างมากเนี่ยทำอะไรได้ทุกอย่างเนี่ย แม้กระทั่งรัฐบาล
ปัจจุบันเนี่ยก็ระวังให้ดีนะสะ ไม่ใช่ว่าเสียงข้างมากแล้วจะบริหารประเทศไปได้
นะสะ

รศ.ดร.ปรีชา

: สุดท้ายเลย การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศ
ไทยให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ควรมีรูปแบบ
อย่างไร

อันนี้ควรจะเน้นหลักการของประชาธิปไตยโดยตรงให้มากนะ โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งในการปกครองท้องถิ่นเนี่ย ถึงแม้ว่าเป็นการปกครองในระดับชาติก็ใช้ได้นะสะ
ในหลายๆ อย่าง อย่างประการที่หนึ่งเนี่ยนะสะ เอ่อ...หลักการ...เอ่อ...หลักการร่าง
กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็กฎหมายในอาจารย์พูด ทั้ง...ทั้งเอ่อ...ท้องถิ่นและชาติเนี่ย
ไม่ว่าจะเป็ข้อบัญญัติ อบต. หรือว่าเอ่อ...เทศบัญญัติ ร่างเทศบัญญัติ หรือ อบจ.
อะไรก็ดีนะสะ หรือว่าระดับชาติเนี่ยเค้าก็เป็นพระราชบัญญัติก็ดีเนี่ย เอ่อ...ไม่ใช่
ว่าฉันมีเสียงข้างมากแล้วฉันจะทำอะไรก็ได้เนี่ย เหมือนอย่างเนี่ย พ.ร.บ.นิรโทษ
กรรม พวกอะไรต่ออะไรเนี่ย มันจะต้อง อ่า...มารับฟังความคิดเห็นจากบุคคล
หลาย หลายเหล่าที่มาเกี่ยวข้องด้วยนะสะ ด้วยเหตุด้วยผลนะ เพราะฉะนั้น
หลักการของนิติศาสตร์ เอ่อ...โทษสะ หลักการของการร่างกฎหมายเนี่ยเป็น
หลักการแรกนะ หลักการประการที่สองเนี่ย มันจะต้อง เอ่อ...ให้ความสำคัญกับ
การที่จะให้ประชาชนเนี่ยร่างกฎหมาย เสนอร่างกฎหมายขึ้นมาได้ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเนี่ยควรอย่างยิ่งเลย นั่นก็คือว่า การร่างกฎหมาย
เนี่ยไม่จำเป็นว่าจะต้องเสนอโดย ส.ส. หรือว่าคณะรัฐมนตรีอย่างเดียวนะสะ หรือ
ว่าสมาชิก อบต. อบจ. หรือเทศบาลอย่างเดียว แต่จะต้องเขียนกฎหมายให้กลุ่ม
ของประชาชนมีสิทธิที่จะเสนอร่างกฎหมายของเค้าด้วย แล้วไปรวมกันเพื่อให้
สภาที่เกี่ยวข้องเนี่ยเป็นคนพิจารณาด้วย เอ่อ...ของเราเนี่ย เราเขียนไว้ใน
รัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี 40 และ 50 แล้ว ก็ยอมให้ประชาชนเข้าชื่อกัน แล้วก็ไป
รวมกันได้ แต่ว่าประชาชนเนี่ยยังขาดความรู้ความเข้าใจ เพราะฉะนั้น เอ่อ...สภา
พัฒนาการเมืองเนี่ยที่อาจารย์ธีรภัทร์เป็นประธานเนี่ยนะสะ จะต้องระดมสรรพ
กำลังของสมาชิกสภาเนี่ย เอ่อ...ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำความเข้าใจ

ให้กับประชาชนนะสว่าประชาชนมีสิทธิที่จะเข้าชื่อกันเสนอร่างกฎหมายแล้วเนี่ย เอ่อ...อย่าเพิกเฉยสิทธิเหล่านี้ แล้วมีขั้นตอนยังงัยก็ให้ความรู้เค้าอย่างเต็มที่เนี่ย ที่นี้ประการที่สาม เอ่อ...การออกเสียงประชามติเนี่ย อันนี้สำคัญมากเลย การที่รัฐบาลจะเสนอร่างกฎหมายหรือจะมีมติคณะรัฐมนตรีที่สำคัญๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนบางกลุ่ม บางเหล่านี้ จะต้องนำมาออกเสียงด้วย เอ่อ...โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพเนี่ย หรือว่าในเรื่องของความเชื่อทางศาสนาเนี่ยนะสว่า หรือว่าในเรื่องของ...ของ...เอ่อ...ความผูกพันระหว่างผลประโยชน์ของประเทศไทยกับต่างประเทศเนี่ยนะสว่า อย่างเนี่ยถ้าไม่ปรึกษาหารือเนี่ยนะสว่า เสี่ยงต่อการที่จะเกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมืองง่ายมาก เช่น กรณีประสาทพระวิหารเนี่ยก็ไม่ได้เห็นรัฐบาลทำอะไรเลย หรือว่าบางทีในเรื่องของศาสนาเนี่ย มัน...เนี่ยอย่างสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีหลายอย่างที่เดียว รัฐบาล อันนี้ไม่ได้หมายถึงรัฐบาลปัจจุบัน หลายรัฐบาลมาแล้วเนี่ย เพิกเฉยต่อ เอ่อ...การออกเสียงประชามติเนี่ย ไม่รู้ว่ากลัวอะไรเนี่ย แล้วมีเยอะเยอะไปหมดเลยนะ ที่นี้ประการต่อมาก็คือว่าการถอดถอน เอ่อ...ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากตำแหน่ง อย่างในระดับชาติเนี่ยเรามีไ้การถอดถอนได้แต่ว่าคนยังไม่ค่อยเข้าใจ แต่อาจารย์อยากให้เราเริ่มจากการปกครองท้องถิ่นก่อน ประชาชนเนี่ยมีสิทธิที่จะถอดถอนนายก อบต. ถอดถอนนายกเทศมนตรีนายก อบจ.เนี่ยได้ แต่จะต้อง...จะต้อง...ประการแรกก็คือว่าต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนว่าประชาชนมีสิทธิอันนั้น แล้วประการที่สองจะต้องทำความเข้าใจให้ความเข้าใจให้ประชาชนเนี่ยสามารถที่จะทำอย่างนี้ได้ แล้วก็ เอ่อ...ประการที่สามเนี่ย ก็คือว่าจะต้องมีการบังคับใช้กฎหมาย ถ้ามีอิทธิพลมืดที่จะมาสร้างความกลัวให้กับประชาชนเนี่ย จะต้องปราบปรามอย่างเต็มที่ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วเนี่ยนะสว่า มันก็จะทำให้ประชาธิปไตยของประเทศไทยเนี่ยเดินไปได้ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นนะ อาจารย์ขอฝากให้สภาพพัฒนาการเมืองซึ่งเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกนะ ที่เรามีสภาพพัฒนาการเมือง เอ่อ...ตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี 40 โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญปี 50 เนี่ยที่ค่อนข้างจะวางหลักการไว้ดี แต่ก็ยังมีปัญหาพอสมควร นั่นก็คือว่า เอ่อ...ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนา โทษ...เอ่อ...เรามีแผนพัฒนาการเมืองเนี่ย แต่ความสัมพันธ์ระหว่างแผนพัฒนาการเมือง กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มันไม่สัมพันธ์กันเท่าที่ควร แล้วก็ เอ่อ...กลไกที่สภาพพัฒนาการเมืองเนี่ย จะ..จะ...เอ่อ...ใช้พื้นที่เพื่อจะทำให้ประชาธิปไตยฐานรากเกิดผลอย่าง

จริงจังเนี่ย ยังไม่มี ยกตัวอย่างอย่างเช่น การสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิหน้าที่ ความเสมอภาค หลักเหตุผล หลักการต่างๆ ของประชาธิปไตยเนี่ยที่จะนำไปสู่วิถีชีวิตของประชาชน มันจะต้องผ่านทางองค์กร เอ่อ...หรือว่าสถาบันอื่นๆ ด้วย ซึ่งมันไม่ได้อยู่ในความรับชอบของสภาพัฒนาการเมือง แต่มันอยู่ในส่วนอื่นๆ เช่น ครอบครั้ว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจอะไรต่างๆ เนี่ย เพราะฉะนั้นอยากจะให้สภาพัฒนาการเมืองเนี่ย จะต้องทำงานต่อไปให้มาก ในการที่จะทำให้ประชาธิปไตยเนี่ยเกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างเป็นจริงให้ได้

รศ.ดร.ปรีชา : ข้อ 11 นะคะ วิธีการ ขั้นตอน ขอบเขต ของการนำแนวความคิดประชาธิปไตยร่วมปรึกษาหารือมาใช้ เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างไร

ก็วิธีการก็คือว่า เอ่อ...อันนี้ก็ขอขมวดซ้ำอีกที ก็คือว่า การที่เรามีแผนพัฒนาการเมือง อันเนี่ย ถูกต้องแล้ว ที่จริงแล้วเนี่ยอาจารย์ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกมาตั้งแต่ปี 2500 เท่าไหร่ เอ่อ...2517 นะคะ เสนอเลยว่า ถ้าเมื่อใดประเทศไทยไม่มีแผนพัฒนาทางการเมืองเนี่ย มันก็เท่ากับว่าเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ เพราะเรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2501 อย่างเนี่ย เอ่อ...ตอนแรกก็มีแค่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ต่อมาธนาคารโลกบังคับให้ประเทศไทยต้องเติมคำว่าและสังคม ก็เลย ในปี 2502 จอมพลสฤษดิ์ก็เลยเติมคำว่าและสังคมแห่งชาติ แต่ก็ยังไม่มีแผนพัฒนาทางการเมือง มันก็เกิดความสมบูรณ์ไข่ม้อยซะ แต่ตอนนี้เรามีแล้วเออละ เอ่อ...ปัจจุบันเรามีสภาพัฒนาการเมืองมีแผนพัฒนาการเมืองแล้วเนี่ย แต่ต้องการที่จะให้มีความสัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และประการต่อมาก็คือว่าต้องการที่จะให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และแผนพัฒนาการเมืองเนี่ย เอ่อ...มีลักษณะของพระราชบัญญัติ หรือว่ากฎหมายที่สามารถที่จะ...ที่จะ...เอ่อ...ทำให้หน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน เอ่อ...การเมืองหรือว่าหน่วยงานราชการทั้งหลายเนี่ยจะต้องปฏิบัติตามนะ ไม่ใช่ว่าปฏิบัติก็ได้ไม่ปฏิบัติก็ได้เนี่ยนะ เอ่อ...ปัจจุบันเนี่ย ที่เรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเนี่ย มันไม่มีสถานะเป็นพระราชบัญญัติมันเป็นเพียงประกาศพระบรมราชโองการ ซึ่งไม่มีผลทางกฎหมายเลย จะเห็นได้ว่ารัฐบาลในสมัย เอ่อ...แรกเริ่มมาจนถึงปัจจุบัน ไม่นำพาที่จะต้องปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพราะว่าทำก็ได้ก็ไม่ได้เนี่ยนะ แต่ถ้าเพื่อลองบังคับว่าถ้าไม่ทำมีความผิดสิ ป่านี่ประเทศไทยเราคงจะก้าวหน้าไปกว่า

นี้เยอะแล้ว ยิ่งแผนพัฒนาการเมืองยิ่งไปกันใหญ่เลย นอกจากจะไม่สัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วเนี่ย ยังไม่มีลักษณะที่จะ เรียกว่า enforcement ก็คือการบังคับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเนี่ย เออ...บังคับได้โดยเนี่ย อันนี้คือวิธีการ และขั้นตอนเนี่ย รวมทั้งขอบเขตด้วย อันนี้พูดรวมๆ กันไปเลย

รศ.ดร.ปรีชา : ข้อ 14 บังคับในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ของ...บังคับได้แก่อะไรบ้าง บังคับได้บ้าง ผลลัพธ์ที่ได้จากประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ สามารถจะตอบสนองปัญหาเหล่านี้ได้มั๊ย

พูดถึงปัจจัยในการพัฒนาเนี่ย เออ..ประการที่หนึ่งเนี่ยก็คือระบบกฎหมาย ที่ว่า rule of law เนี่ย อันนี้สำคัญมากเลยนะอะ เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติต่างๆ เราจะต้องมาทบทวน มา...มา...เออ...รื้อวิพากษ์ใหม่จะอะว่า หลักการใดที่มันยังไม่เป็นประชาธิปไตย แล้วเราไปอ้างว่าเป็นประชาธิปไตยเนี่ย เราต้องมาทบทวน อันนี้สำคัญมากนะอะ เออ...แล้วก็ประการต่อมาก็คือว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากที่เราไปให้ความสำคัญกับเรื่องระบบอุปถัมภ์ก็คือดี ระบบความสัมพันธ์ของส่วนบุคคลที่ดี ให้กลายมาเป็นแบบมีส่วนร่วม อันนี้สำคัญมากนะอะ ถ้าตราบใดที่เรายังมีบุคลิกสองอย่างอยู่ในตัวเดียว ที่ภาษาอังกฤษเค้าเรียกว่า split personality มันก็กับพฤติกรรมลึงหลอกเจ้า มันมีทางหรือที่ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นมาได้ พออะไรที่ได้ผลประโยชน์เราก็เปลี่ยนพฤติกรรมไปเป็นเผด็จการ แต่พอใครไม่ปฏิบัติตามหรือเราต้องการจะทำลายศัตรู เราก็บอกว่าเนี่ย เราก็เรียกประชุมแล้วเนี่ย เราก็ให้โอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นแล้ว แล้วไม่ทำเองเนี่ยนะอะ จะว่ายังงัยเนี่ย มันก็เลยทำให้ไอ้ระบบตัวบุคคลเนี่ย มันใช้ไม่ได้นะอะ แล้วประการที่สามเนี่ย เออ...สถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพฤติกรรมทางการเมืองเนี่ย ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน เออ...ระบบราชการ สถาบันการศึกษาต่างๆ เนี่ย อันเนี่ยมีส่วนสำคัญมากเลยต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นโดยสรุปก็คือว่า การมีส่วนร่วมเนี่ยสามารถที่จะตอบสนองปัจจัยเหล่านี้ได้ เอาละ โอเค นะอะ

**เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย**

ผู้ให้สัมภาษณ์ ศ.ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กลุ่ม
ตัวอย่างนักวิชาการ)

วันที่ 10 มีนาคม 2554 สถานที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตแขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาการเมืองของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

วสุธิดา : เป็นการสัมภาษณ์เรื่องแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยนะคะ เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์นะคะ คำถามแรกก็คือว่า

ศ.ดร.นครินทร์ : ผมถามคุณก่อน ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมาจากภาษาอังกฤษว่าอะไร

วสุธิดา : Deliberative Democracy ค่ะ หนูก็ไม่ค่อยมีความรู้มากค่ะ ก็ดูจากในเน็ตเป็นส่วนใหญ่

ศ.ดร.นครินทร์ : อืม..ไม่ความจริง ช่วงหลังเนี่ยมัน..ไอ้พวกเนี่ยมันก้าวหน้ามาก คุณสามารถเนี่ยคุณเปิดอย่างที่ผมเปิดวิกิพีเดียให้คุณ

วสุธิดา : ค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : คุณแทบจะไม่ต้องทำอะไรเลย

วสุธิดา : ค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : คุณเห็นไขมันี่ มัน..มัน..มันก็..ถึงแม้ว่าไม่ถูกทั้งหมดแต่มันก็ 70-80% ที่มันถูก
 วสุธิดา : มีส่วนหนึ่งก็คือวัตถุประสงค์ที่..ที่อยาก ที่..ที่ทำก็คือรูปแบบและวิธีการคะ คือ
 ว่าสัมภาษณ์แต่ละท่านแล้วเหมือนเรานำมารวมกันว่ารูปแบบและวิธีการที่จะ
 นำมาใช้คะ คือคำถาม คำถามข้อแรกเนี่ยสาระและองค์ประกอบ และข้อสองคือ
 ที่มาเนี่ย ที่แรกหนูไม่ได้ใส่เข้าไป แต่อาจารย์เค้าบอกว่าวัตถุประสงค์เราอะมีที่มา
 และสาระ คราวนี้หนูคิดว่ามันจะเป็นภาระกับผู้ที่ต้องตอบคำถามหรือเปล่าที่
 จะต้องไปค้นหา เพราะเราคิดว่าตรงส่วนเนี่ยเรา..เราน่าจะหาได้เอง แต่อาจารย์
 เค้าให้ใส่ไว้ด้วยในคำถามคะ

ศ.ดร.นครินทร์ : ก็ต้องบอกว่าที่มามันก็จริงๆ ประชาธิปไตยสมัยโบราณ คั้งเดิมจริงๆเนี่ย
 ประชาธิปไตยก็คือว่าคนมันต้องทำอะไร ก็คือประชาธิปไตยเนี่ยต้องอยู่ในโบราณ
 จริงๆ เนี่ย สมัยสองพันปีที่แล้วเนี่ยเอาเจ็ยแล้วกัน มันก็อยู่ในเขตชุมชนเล็กๆ อะ
 ที่ในนครรัฐกรีก คน ประชากรก็สามหมื่นสี่หมื่น ก็เหมือนเทศบาลที่คุณทำงาน
 อยู่เนาะ สามหมื่นสี่หมื่นเนี่ยจะต้อง เช่น เอเธนส์เนี่ยสาม-สี่หมื่น สาม-สี่หมื่นเนี่ยก็
 คือมีผู้หญิงครึ่งหนึ่ง ผู้ชายครึ่งหนึ่ง มีคนต่างชาติ จริงๆ คนก็ประมาณไม่ถึงหมื่น
 ก็มาประชุมกันเป็นประจำ คนที่เป็นพลเมืองอะนะก็มาประชุมกันเป็นประจำ มา
 ประชุมเพื่ออะไร ก็มาประชุมเพื่อโต้เถียง ไขมันี่ ใช้เหตุผลโต้เถียงกัน และก็
 ตัดสินใจ ตัดสินใจเสร็จก็มอบหมายให้..ให้พลเมืองไปดำเนินการไป ก็พูดง่าๆ ก็
 เป็นการปกครองตนเองของประชาชนคือประชาชนก็ต้องมาร่วมประชุม
 ปรีกษาหรือ อภิปราย โต้แย้ง ตัดสินใจ ไขมันี่ครับ แล้วก็มอบหมายให้..ให้
 คณะบุคคลไปดำเนินการ เราเรียกรูปแบบนี้ว่าประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งรูปแบบ
 ประชาธิปไตยทางตรงเนี่ยมันก็สืบทอดมานะครับ จากกรีกเนี่ยมันก็สืบทอดมาอยู่
 ในเขตชุมชนเมืองเล็กๆ ในยุโรป เป็นที่รู้จักกันเลยว่าชุมชนเล็กๆ ในยุโรปเนี่ย ที่มี
 ธรรมเนียมแบบนี้อยู่เนาะ ที่เรียกเป็นการปกครองแบบ..แบบเมืองซิติ์เนี่ยอะใน
 ยุโรปนะครับ คนที่อยู่ในเมืองเราก็เรียกพวกนี้ว่าพวกเบิร์ก หรือพวกชูว์ เมืองที่
 มีชื่อเสียงอย่างเช่น ฟลอเรนซ์ เวนิส อะไรอย่างเงี้ย แถวอิตาลีนะครับ หรือใน
 เขตยุโรปตอนเหนือก็มี เค้าก็ทำแบบนี้กันมาเป็นเวลาช้านานนะ ตอนนั้นก็ยังเห็น
 ร่องรอยอยู่ในสวิตเซอร์แลนด์นะอะ ก็เป็นการปกครองที่ยืด ก็คือคอมมูนส์ นะ
 เราเรียกว่าคอมมูนส์นะ สรูปประชาธิปไตยก็คือคนที่พลเมืองก็ต้องมาประชุม
 ปรีกษาหรือกัน ตัดสินใจร่วมกัน อภิปราย โต้แย้งกัน แล้วก็มาทำ..ทำงาน
 ด้วยกัน ที่นี้ปัญหาของระบบประชาธิปไตยทางตรงขนาดเล็กๆ เหล่านี้ ปัจจุบันนี้

มันเป็น..มันอยู่ใน มี..ไม่ใช่มีอยู่ทั่วไป แต่ปัญหามันจะเกิดขึ้นก็คือประชาธิปไตยที่อยู่ในประเทศที่มีขนาดใหญ่ พอคุณมีขนาดใหญ่มากเท่าไหนเนี่ย คุณก็.. คุณก็ต้องเลือกตัวแทนนะครับ เพราะว่าเราจะประชุมคน 60 ล้านเราก็ประชุมไม่ได้ 100 ล้านยิ่งประชุมไม่ได้ใหญ่ซะใหม่ครับ เป็นไปไม่ได้เลย ถ้าคนสาม-สี่หมื่นยังพอไหวนะครับ ขนาด อบต.เนี่ยประชุมกันได้ พอถึงคนเป็นล้านไม่มีทางประชุมได้ ก็ต้องเลือกตัวแทนซะใหม่ครับ พอเลือกตัวแทนเสร็จเนี่ยนะครับ เราก็ให้ตัวแทนไปทำงานแทนเรา ก็เรียกที่ประชุมนี้ว่ารัฐสภาบ้าง สภาผู้แทนราษฎรบ้าง อะไรบ้าง ก็ว่ากันไปนะครับ แต่คำถามที่เป็นปัญหาใหญ่ของระบบที่สองเนี่ย ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนเนี่ย ก็คือว่าเราจะเชื่อใจตัวแทนได้อย่างไร ตัวแทนที่เรา..เราลงคะแนนเสียงเลือกเค้าไปเนี่ย ที่เค้าบอกว่าตัดสินใจกันภายในไม่กี่วินาทีเนี่ย เสร็จแล้วก็..เค้าก็หายไปเลย สาม-สี่ปีเค้าก็ไปทำอะไรเกินกว่าที่เราตัดสินใจ เพราะฉะนั้นระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนเนี่ย มันก็มี..เป็นระบบที่พุงต่างๆ วามี..มีข้อได้เถียงเยอะมาก ว่าตัวแทนเป็นประชาธิปไตยหรือเปล่า เช่น เป็นตัวแทนของเราจริงๆ หรือเปล่า หรือไปเป็นตัวแทนของพวกนายทุน เป็นตัวแทนของผู้นำ ผู้มีอิทธิพลต่างๆ เข้าใจไหมครับ อย่างเนี่ย ก็เป็นวิกฤตทางการเมืองของระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาธิปไตยแบบตัวแทนเนี่ยมีวิกฤตตลอด เป็นปัญหาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแทนที่เพิ่งเกิดขึ้นเนี่ย 100-200 ปีเนี่ย เราจะเห็นชัดว่าตัวแทนเป็นตัวแทนของ ของตัวแทนของนายทุน เป็นส่วนใหญ่ คือถ้าไม่มีสตางค์ก็เลือกตั้งไม่ได้อะ มันไม่ใช่เรื่องของคนทั่วไป เป็นเรื่องของคนมีสตางค์ พอเป็นแบบนี้เนี่ย มันก็เกิดปัญหาว่าประชาธิปไตยตัวแทนเนี่ยมันเป็นประชาธิปไตยจริงๆ หรือเปล่า มีปัญหาอย่างไร ด้วยเหตุฉะนั้นครับ ช่วงหลังๆ นักวิชาการในบางประเทศใน โลกตะวันตกหลายคนเนี่ยก็เลยพูดเสนอขึ้นมาว่า ประชาธิปไตยตัวแทนอย่างเดียวมันไม่พอ เมื่อไม่พอคุณต้องทำยังไง คุณก็ต้องเอารูปแบบประชาธิปไตยทางตรงเนี่ย เข้ามาผสมผสาน พุงต่างๆ ว่าเป็นระบบผสมอะ ครับจะเอาตัวแทนอย่างเดียวคงใช้ไม่ได้แล้ว คุณก็ต้องเอา รูปแบบตัวแทนส่วนหนึ่ง ระบบทางตรงส่วนหนึ่ง ระบบทางตรงเนี่ยมันก็มีรูปร่างหลายลักษณะ ประชาธิปไตยทางตรงที่ผมพูดว่าเมื่อสองพันปีก่อนเนี่ย มันก็หวนกลับคืนกลับมา การหวนคืนกลับมา มันกลับมาในหลายลักษณะ การกลับมาที่สำคัญก็คือเรื่องการปกครองท้องถิ่นอีกตัวอย่าง นี่ก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองทางตรงที่ฟื้นฟูกลับมา เค้าบอกการปกครองท้องถิ่นก็เป็นรูปแบบที่

ถือว่าใกล้ชิดประชาชนที่สุด ยิ่งถ้าเป็นท้องถิ่นที่ประชุมกันเองนะ ไม่..ไม่ใช่
 ประชุมผ่านตัวแทนนะ ถ้าท้องถิ่นประชุมผ่านตัวแทนก็เป็นตัวแทน แต่ท้องถิ่น
 ประชุมกันเองเนี่ย เช่นการประชุมเมืองเนี่ยก็ถือว่าเป็นประชุม ถ้าเกิดจะเอา
 รูปแบบทางตรงย้อนกลับมา หรือการลงประชามติอย่างเงี้ย พวกเนี่ย การทำ
 referendum ลงประชามติเนี่ย ก็เป็นเรื่องของการเอาทางตรงย้อนกลับมา
 ยกตัวอย่างเช่น การแก้ไขกฎหมายสำคัญๆ ของหลายประเทศที่เดียวเนี่ย ถ้าไม่ให้
 สภาตัดสินใจ ถ้าไม่ให้ตัวแทนตัดสินใจ ถ้าต้องไปถามใคร ไปถามประชาชน
 ทั้งหมด มันก็เอารูปแบบทางตรงกลับมา เมื่อการเสนอร่างกฎหมาย กฎหมายก็ไม่
 ต้องให้ตัวแทนทำทั้งหมด ประชาชนก็เสนอได้ ยกตัวอย่างนะครับ หลายคนพูด
 ถึงเรื่องระบบเดี่ยวนี้อีกไปไกลมาก เรื่อง digital democracy ใช้ internet ตัดสินใจกัน
 นะก็เป็นรูปแบบที่..เป็นที่นิยมมากในหลายแห่ง ประชาธิปไตยแบบร่วม
 ปรัชญาหรือก็เป็นอีกทางหนึ่งที่ย้อนกลับมานะครับ นี่ก็เป็น..เราก็เอารูปแบบที่มี
 สมัยดั้งเดิมเนี่ยย้อนคืนกลับมา ก็แปลว่าอะไรครับ แปลว่า ไอ้โครงสร้าง
 ประชาธิปไตยตัวแทนอย่างเดี่ยวนั้นมันไม่พอ เพราะฉะนั้นมันก็ต้องมี
 มี..มี..เค้าเรียกว่าสถานะแวดล้อมของการปรึกษาหารือกัน ที่นี้ถามว่าปรึกษาหารือ
 ทำโดยใคร ไปดูโครงสร้างในหนังสือเนี่ย ในเว็บไซต์ก็เขียนชัดเจนมาก ก็จะมี
 ปรึกษาหารือจะปรึกษาที่ไหนนะ มันก็ต้องมี..เรื่องใหญ่มันก็ต้องมีกลุ่ม มีสมาคม
 ใหม่ๆ ต้องมีองค์กร มันต้องมีกลุ่มอิสระ ก็คือการปรึกษาหารือเนี่ยมันไม่ใช่ว่าจะ
 ไปเดินปรึกษาหารือที่ไหนได้ มันต้องมีกลุ่มมีสมาคมที่มัน เค้าบอกประเทศที่มี
 การปรึกษาหารือได้ดีที่สุดก็คือประเทศที่มีสมาคมที่มันค่อนข้างหลากหลาย
 สมาคมเหล่านี้หมายความว่ามันมีหลายแบบนะครับ พอพูดคำว่าสมาคมการเมืองมี
 หลายแบบ มีตั้งแต่สมาคมอะไร ผลประโยชน์เฉพาะนะฮะ ก็คือพวกสมาคม
 วิชาชีพต่างๆ เนี่ย สมาคมผลประโยชน์ทั่วไปนะ สมาคมที่มีลักษณะเป็นประชา
 สังคม และที่คนไม่ได้ประกอบอาชีพร่วมกันแต่มารวมกันอย่างเงี้ย ยกตัวอย่างเช่น
 ถ้าคุณให้ตำรวจรวมกับตำรวจเนี่ยเรียกว่าสังคมตำรวจ อันนี้เป็นสังคม
 ผลประโยชน์เฉพาะนะฮะ ทนายความอยู่กับทนายความนี่เรียกว่าผลประโยชน์
 เฉพาะ แต่ถ้าทนายความมารวมกับตำรวจรวมกับไซ้ใหม่ครับ รวมกับประชาชน
 รวมกับชาวนารวมกับเอ่อ..แรงงานอย่างเงี้ย เราถือว่าแบบนี้เป็นสมาคมที่มี
 ผลประโยชน์ทั่วไปนะ ไอ้งานนี้มันใกล้เคียงกับประชาสังคมมาก เราก็ต้องมี
 สมาคมเหล่านี้ที่..ที่มากพอนะครับ ถ้ามีสมาคมเหล่านี้ละครับ ซึ่งเป็นองค์กร

สาธารณะเนี่ยมากพอเนี่ย การปรึกษาหารือก็จะเกิดขึ้นได้เนาะครับ เพราะสมาคม
 เหล่านี้ก็ต้องเป็น เป็นเงื่อนไขของการเจรจา มันต้องมีการประชุมกันเป็น
 ประจำ เป็นสมาคมเนาะครับ ความจริงถ้าคุณดูโครงสร้างรัฐธรรมนูญไทย
 ปัจจุบันเนี่ย เนี่ยเค้าให้สมาคมคุณเห็นไหมให้เสนอชื่อ ส.ว.เนี่ย คุณดูได้เนี่ยที่
 กำลังเสนอชื่อกันอยู่เนี่ย เนี่ยเปิดเว็บไซต์ดูเนี่ย เสนอโดยสมาคมศิษย์เก่า
 ธรรมศาสตร์นะ เสนอชื่อนางยิมแย้ม อะโรอย่างเนี่ย นึกออกไหม สมาคมอะไรก็
 ว่างไป ผมจำชื่อไม่ได้ สมาคมนั่นเสนอชื่อนี้ สมาคมนี้เสนอชื่อนั้นคน
 หนึ่งขึ้นมา ก็เสนอชื่อ ส.ว.ที่เรียกว่า ส.ว.สรรหา ก็ให้สมาคมเสนอ เค้าไม่ได้ เค้า
 ไม่ใช่ให้บุคคลเสนออะ นาย ก.ไปเสนอไม่ได้ นาย ข.ไปเสนอไม่ได้เนาะ
 จะต้องเป็นสมาคม ถูกไหม สมาคมต้องเป็นสมาคมการกุศลด้วย ที่มีจดทะเบียน
 มีการประชุม เนี่ยก็เป็น..ก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะเวลาสมาคมจะเสนอเนี่ย
 ยกตัวอย่างสมาคมอะไร สมาคมนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์เนี่ย โอ้..สมาชิกสมาคม
 เป็นหมื่นเนาะครับ อย่าทำเป็นเล่นไป ถูกไหม เออ คุณจะเอาใครไป เค้าให้บอก
 ให้เสนอได้คนแค่คนเดียว สมาชิกสมาคมเนี่ยเสนอหมื่นคนเค้าก็ไม่รับ ก็เค้าบอก
 ให้สมาคมนี้เสนอได้คนเดียว ถูกไหมครับ ก็สมาคมจะได้เสนอชื่อได้ก็ต้อง
 ทำไม ก็ต้องปรึกษาหารือกัน เอ้อ..จะเอาใครดี จะเอารุ่นพี่คนไหน จะเอาศิษย์เก่า
 คนไหน มันไม่ใช่ว่าทุกคนมันก็พอๆ กันนะ มีชื่อเสียงหมดทุกคน ผมบอกคุณได้
 เลย ยิ่งสมาคมนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์เนี่ย ผลิตบัณฑิตมาตั้งแต่ 2477 มีสมาชิก
 ตั้ง โอ้โห..ก็คนละ ไร่ไหมครับ ก็ต้องปรึกษาหารือ ยกตัวอย่างอย่างนั้นก็ต้องมี
 สมาคมหารือกัน ถ้าคิดว่าคนบอกว่ามันต้องมีเวทีสาธารณะ ก็ต้องมีเวทีประชาคม
 อันนี้ก็เป็นการศึกษาหารือ ถูกไหมครับ ต้องมีสมาคม มีเวทีประชาคม แล้วที่
 บางคนบอกว่าต้องมีเสรีภาพในการชุมนุมอย่างเงี้ย คือพูดง่ายๆ มันต้องมีเวทีของ
 การปรึกษาหารือ เวทีของการปรึกษาหารือเหล่านี้เนี่ย ถ้ามีจริงๆ มันควรจะเป็น
 สมาคมนะครับ ควรจะเป็นสมาคม ควรจะเป็นเวทีสาธารณะ ซึ่งทุกคนควรจะเข้า
 มาเนาะครับ อภิปราย โต้แย้งกันได้ ผม..ในต่างประเทศเนี่ย ยกตัวอย่างง่ายๆ
 ยกตัวอย่างเวลาคุณเสนอร่างกฎหมายเนี่ย คุณรู้ไหมร่างกฎหมายใดๆ ก็ตาม เค้า
 ต้องปิดร่างกฎหมายให้คนอ่านยาวนานพอสมควรนะ ร่างกฎหมายคุณต้องไปปิด
 ในเว็บไซต์ ไปปิดตรงโน้นปิดตรงนี้ เหมือนปิดประกาศ ถูกไหมครับ แต่ว่าปิด
 ประกาศทำไม ก็เพื่อให้คนมาโต้แย้ง มาวิจารณ์ ก็จะได้มีการปรึกษาหารือว่าร่าง
 กฎหมายเป็นอย่างงี้ดีไหม ร่างเป็นอย่างงี้ดีไหม ไร่ไหมครับ ยกตัวอย่าง

เพราะฉะนั้นการปรึกษาหารือเนี่ยก็เป็น..เป็น..พุดง่าย ๆ เป็นสภาพการณ์ที่เราเอา ประชาธิปไตยทางตรงเนี่ยหวนกลับเข้ามาในโลกประชาธิปไตยสมัยใหม่ คือเรายังมีตัวแทนอยู่นะ แต่เราไม่ต้องทำให้ตัวแทนนั้นเนี่ย ตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว ไม่ใช่ตัวแทนทำ ตัวแทนตัดสินใจ ตัวแทนจะทำอะไรก็ตัวแทนก็ว่าไป ตัวแทนตัดสินใจเองแล้วครับ ไม่ใช่ ตัวแทนจะทำอะไรก็ต้องมา..ถาม ไซ้โหมอะ หรืออย่างน้อยก็ต้องมีกระบวนการให้สมาคม ผมย้ำเรื่องสมาคมนะครับ เวทีประชาคม ชุมชน ไซ้โหมอะ บรรดาองค์กร ชุมชน ชุมชนก็มีชุมชนท้องถิ่น ชุมชน ธรรมชาติ ดั้งเดิม มีชุมชนหลายนะครับ เหล่าเนี่ยได้ปรึกษาหารือ ได้..ได้พูดคุย ได้โต้แย้ง ยกตัวอย่างเช่น เองง่าย ๆ ประเทศไทยควรมีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ไหม ในอนาคตนะผมได้เลยน้ำมันราคาแพง คุณจะเอาโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ไหม ถ้าคุณถามว่าประเทศไทยจะเอานิวเคลียร์ไหม ถามว่าใครจะตัดสินใจ คำตอบที่หนึ่งก็บอกว่า ส.ส.ตัดสินใจสิครับ ไอ้เนี่ยก็เป็นวิธีคิดแบบใช้ตัวแทน ถูกไหม แต่ถ้าถามว่าเราควรมีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ไหม ถ้าคุณให้มีปรึกษาหารือคุณก็ต้องเอาเรื่องนิวเคลียร์นะ โยนไปที่สมาคม คุณก็ต้องไปถามหมดแหละ ต้องให้สมาคม เวทีคุณนะต้องเปิดเวทีประชาคม มีระบบประชาธิปไตย สมาคมต่างๆ คำก็จะต้องเข้ามา แสดงความคิดเห็นตกลงแล้วมีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์นั้นนะมันคุ้มรีเปลา ยกตัวอย่าง ถ้าเกิดโรงไฟฟ้านิวเคลียร์เกิดระเบิดขึ้นมา จะเอาว่างัย แล้วนิวเคลียร์จะเอาไปไว้ที่บ้านใคร ไปไว้ที่บ้านคุณไหม คุณไม่เอา บ้านผมไม่เอาอะ ก็เห็นไหมมันก็ต้องเถียงกันอีกเยอะนะ ก็เป็น..จะเห็นว่าประชาธิปไตยเนี่ย ไอ้ตัวแทนอย่างเดียวมันไม่พอ มันต้องมีระบบคู่ขนาน เพราะฉะนั้นในความเห็นของผมเนี่ย ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยเป็นระบบ รากของมันเนี่ยคือประชาธิปไตยทางตรง แต่มันถูก เข้าใจไหมครับ ถูก..ถูกบดฝุ่น ฟืนฟู่ขึ้นมาอะ แล้วก็เอามาไว้ในระบบประชาธิปไตยตัวแทนสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะทำให้ระบบประชาธิปไตยนั้นมีอะไร มี..เค้าเรียกว่าเป็นระบบคู่ขนาน มันก็จะมีคุณภาพ มีความเข้มแข็งเพราะว่ามันเป็นเรื่องของการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ความเห็น ไซ้โหมอะ คุณดูง่าย ๆ อย่างใน กทม. ตอนนี้เถียงกันมากเลยเรื่อง เรื่องไอ้ sky walk อะไรเนี่ย ถ้า..พวกนั้นเค้าลงมติกันไปแล้ว ท่านผู้ว่าฯ เค้าก็จะเอา ส.ก.เค้าก็จะเอา นึกออกไหม เค้าก็จะเอาหมิ่นกว่าล้านนะ ทำทางเดินที่ติดกับ BTS หมิ่นกว่าล้าน เค้าก็เอาอยู่แล้ว ลงมติกันเกือบหมดแล้ว พอมติออกมาปุ๊บ คุณเห็นไหมครับมันจะเริ่มมีกลุ่ม สมาคม มี

คนก่อตั้งชมรม เวที ไม่เอาทางเดินบน มัน..มันก็มี ความจริงเรื่องเนี่ยมันต้องถาม ..ถามสมาคม คุณจะตัดสินใจเรื่องเนี่ย คุณต้องถามสมาคมนะ พวกพ่อค้าทั้งหลาย คุณไปตั้งทางเดินบน..บน BTS เนี่ย คุณทำให้ร้านค้าพินาศหมดอะ กรุงเทพเนี่ย เป็นเมืองที่อูจาคนากเลย นึกออกใช่ไหม

วสุธิดา : แต่ที่เค้าพูดเค้าก็บอกว่าในเมืองท่องเที่ยว เมืองน่าอยู่ที่หลายๆ เมืองเค้าก็ทำ
 ศ.ดร.นครินทร์ : ไม่ แต่เมืองที่น่าอยู่จริงๆ เค้าต้องทำทางเท้าให้ดี ทางเท้าเนี่ยคือทางตัดสินใจ ไม่ใช่ ทางลอยบนฟ้า เข้าใจไหมอะ ผมอยู่เมืองนอกเนี่ย ผมก็เดินทางเท้าตัดสินใจ เรา.. คุณไปดูได้เลยทางเท้าในนานาอารยประเทศ เป็นทางเท้าที่น่าเดินทั้งนั้นนะ เป็น ทางเท้าที่น่าเดินมาก ไม่ใช่หน้าเดินธรรมดา แม้กระทั่งคุณเซ็นเด็กเล็ก ให้ลูกเล็กๆ เดิน เค้าก็เดินได้ ปลอดภัยมากเลย คุณจะมีแหล่งซื้อปิ้งเค้าก็จัดไปเลยนะ ถนน ที่ไม่ให้รถวิ่งมีให้คนเดินอย่างเดียวก็มีเพื่อซื้อของกัน ไม่ได้แปลว่าเมืองนอกไม่ได้ มีแหล่งค้าขายบนทางเท้า เค้าก็มี เค้าจัดไว้ให้ แต่บางเรื่อง บางโซนก็ต้องไม่มี เรียกว่าทุกวันนี้มันมีไปหมดนะ ทุกแห่งไม่ใช่ บางแห่งควรมี บางแห่งไม่ควรมี นะครับ เพราะฉะนั้นก็การที่จะให้ตัดสินใจเรื่องเหล่านี้ ผมจะบอกระบบ ตัวแทนอย่างเดียวนั้นไม่พอ มันต้อง ฟังอีกฝั่งหนึ่งมันต้องมีส่วนร่วมใน.. คือ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยเข้มข้นยิ่งกว่าการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม เนี่ย มันอาจจะคล้ายๆ กับว่า คือ ผมว่าความต่างมันอยู่ตรงที่ว่าถ้าประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วมเนี่ยมันแค่..แค่..แค่ร่วมคิดอะไรอย่างเงี้ย ร่วมคิด ร่วมไป..คำว่ามีส่วนร่วมเนี่ยมัน..มันบางมาก แต่ถ้าเป็นแบบปรึกษาหารือเนี่ยหมายความว่า ผมว่า คือสิ่งที่มันเข้มข้นกว่าคือเรื่องของการตัดสินใจ เรื่องใหญ่คือเรื่องตัดสินใจ ไร่ เรื่องเนี่ย ตัดสินใจแล้วอีกขั้นหนึ่งก็คือลงมือทำ ลงมือดำเนินการ คือมีส่วนร่วม เนี่ยมันอาจจะแค่มาร่วมฟัง ถูกไหม ร่วมฟัง แล้วก็ร่วมประชุม ผมก็มา ร่วม ฟัง แล้วก็ถามผมก็พูดแล้วอะไรอย่างเงี้ยนะ บางคนบอกมีส่วนร่วมก็คือคิดตามข่าว ร่วมฟัง ร่วมอะไรก็พอแล้ว แต่ผมว่าร่วมฟัง ร่วมคิดตามอะไรอย่างเงี้ย ร่วม ประชุมไม่พอ มันต้อง จริงๆ เรื่องใหญ่คือร่วมตัดสินใจ ต้องตัดสินใจ เพราะฉะนั้นความสำคัญของการปรึกษาหารือคือการตัดสินใจนะครับ เพราะการ ตัดสินใจเป็นเรื่องใหญ่ ในระบบการปกครองตนเองของประชาชนมันต้อง ตัดสินใจ ตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะนะครับ ไม่ใช่ตัดสินใจเรื่อง.. ไม่ใช่ตัดสินใจเรื่องครอบครัวตนเอง ไม่ใช่ครับ ไม่ใช่ว่าจะทำยังไงกับแม่ฉันดี อย่างเงี้ย ไม่ใช่เรื่องของการตัดสินใจ นั่นคือต้องตัดสินใจในครอบครัว ไม่ใช่การ

ตัดสินใจเรื่องครอบครัวแต่เป็นการตัดสินใจเรื่องสาธารณะ ตัดสินใจเช่นเรื่อง
 เมื่อก็ผมพูดเรื่องทางเท้าเนี่ยจะเอาอย่างไร ที่ทิ้งขยะจะเอาอย่างไร โรงไฟฟ้านิวเคลียร์
 จะเอาอย่างไร ตกลงสวนสาธารณะจะมีไหมนะครับ ตัดสินใจเรื่องใหญ่ที่สุดใน
 ต่างประเทศก็คือตัดสินใจเรื่องระบบภาษี ถ้าคุณอยู่ อบต.เนี่ยคุณต้องรู้ว่าคุณต้อง
 เก็บภาษี ตกลงเก็บขยะเนี่ยจะเก็บเงินไหมคะ นะ เก็บฟรีหรือคะ ก็เก็บฟรี แล้ว..
 แล้ว..แล้ว..แล้วอบต.จะเอาเงินที่ไหนไป..ไป..ไป..ไปจ้างรถขนขยะ ไปทำโรงเผา
 ขยะหรือที่กลบขยะล่ะ ไซ้ไหม แล้วคุณจะเก็บเท่าไร คุณจะเก็บเท่าไร
 ค่าธรรมเนียม สิบบาทพอไหม ยี่สิบบาท สามสิบบาท หรือจะเก็บเป็นสัดส่วนกิโลกรัม
 หรือจะเก็บตามน้ำหนัก เห็นไหม ภาษีเหล่านี้ ภาษีขยะ โรงเรือน ที่ดิน ก็ต้อง
 ตัดสินใจ เพราะฉะนั้นเรื่องใหญ่นั่นก็คือการตัดสินใจ พอตัดสินใจปุ๊บก็ต้อง
 รับผิดชอบในการตัดสินใจ พอคุณตัดสินใจปุ๊บเนี่ย เช่นเรื่องค่าธรรมเนียมอย่าง
 เนี่ย ก็ต้องจ่ายไซ้ไหม ก็ต้องจ่ายไซ้ไหมล่ะ ถ้าค่าธรรมเนียมขยะเพิ่มขึ้นต้องจ่าย
 ไซ้ไหม เค้านอกเก็บครอบครัวจริงๆ การเก็บขยะในบ้านเราเนี่ยอัตรามันต่ำมาก
 หรือบางแห่งก็อาจจะไม่เก็บเลย นักการเมืองนิสัยไม่อยากจะเก็บ เพราะเก็บถูกค่า
 เห็นไหม เออ..ไม่มีใครอยากเก็บหรอก ขยะนะ เก็บให้ฟรีหมดคนจะรับทุกวันเนี่ย
 แต่จริงๆ มันไม่มี..มันไม่มีอะไรฟรี คุณลองดูท้องถิ่นคุณก็จะรู้ มันไม่มีอะไรฟรี
 ไซ้ไหมมันจะฟรีไปได้ยังงัย คุณก็ต้องมีค่าจัดการถูกไหมครับ แล้วคุณอยากเก็บ
 ไซ้ไหม จะเก็บยังงัย เค้านอกวิธีเก็บที่แย่ที่สุดคือเก็บเท่ากันหมด ซึ่งไม่แฟร์เลย ผม
 อยู่คนเดียวผมเสียเท่าคุณ คุณอยู่ยี่สิบคนคุณก็เสียเท่ากับผม เป็นได้ยังงัย ต้องเก็บ
 ตามน้ำหนักไหม เก็บ..แล้วขยะมีพิษคุณจะเก็บยังงัย ถูกรีเปลา มันก็มีหลายแบบ
 เพราะฉะนั้นการ..Deliberative Democracy เรื่องใหญ่คือการตัดสินใจ

วสุธิตา : แล้วเรื่องนี้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง แล้วนำไปสู่ความสมานฉันท์ได้ไหมคะ
 2039

ศ.ดร.นครินทร์ : ผมคิดว่าไอนั้นเป็น..เป็นอีก step หนึ่ง ความจริงแล้วเนี่ยธรรมชาติของการเมือง
 เนี่ย มนุษย์มันจะอยู่กันเป็นกลุ่มๆ นะครับ จะอยู่เป็นกลุ่ม เป็นสมาคม แล้วคน
 มันจะมีตามธรรมชาติของมันว่า ทานโทษ สมาคมนิยมมันก็จะว่าไปตาม มันมี
 อัตลักษณ์ของตัวเองอยู่ ยกตัวอย่างเช่น ผมนับพุทธ ผมก็อยู่กับพุทธ คุณนับถือ
 มุสลิม ก็อยู่มุสลิม ปกติจะเป็นอย่างงั้นนะ ปกติจะเป็นอย่างงั้น เช่นผมประกอบ
 อาชีพก่อสร้าง ผมก็อยู่ก่อสร้างจะให้ผมไปร่วมกับพวกอาชีพทนายความผมก็ไม่
 ไป มันก็จะแบ่งๆ กันไปเป็นกลุ่มๆ แบบนี้ เป็นสมาคม เป็นกลุ่ม ทีนี้ ถามว่าการ

ปรึกษาหารือจะช่วยแก้เรื่องการสมานฉันท์ ปรอง..มันขึ้น..ไปอีกขั้นหนึ่ง ก็คือ ต้องดูขึ้นอยู่กับไอ้วิถีชีวิตของสมาคมของประเทศนั้นๆ ถ้าบอกสมาคม คุณเข้าใจไหม การก่อตั้งสมาคมมนุษย์เนี่ย มนุษย์เนี่ยสมาคมแรกสุดคือครอบครัว ครอบครัว เครือญาติ เป็นยังงัย เพราะว่าสมาคมเหล่านี้เป็นสมาคมที่ มันมาตามสายโลหิต ถูกไหมครับ มันเลือกไม่ได้ สมาคมข้อที่สองคือสมาคมที่มาจาก ถ้าเรียกผลประโยชน์เฉพาะ อาชีพของเราอย่างเงี้ย เข้าใจไหมครับ อาชีพของเราเนี่ย ส่วนใหญ่จะเป็นอย่างงั้น แต่ขั้นอีกขั้นหนึ่งเนี่ย คือขั้นที่มันเหนือกว่าอาชีพไปอีกขั้นหนึ่ง คือหมายความว่า..เป็นอาชีพของเราก็จริง แต่เราทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมนะครับ แล้วก็เป็นสมาคมที่จะมีคนต่างอาชีพ นะต่าง..ต่างความเชื่อ ต่างอะไรต่างๆ มาอยู่ร่วมด้วย ซึ่งอันนี้เราอาจจะเรียกว่าเป็นประชาสังคม ก็ต้องบอกว่าถ้ามันจะแก้ไขเรื่องความขัดแย้งได้เนี่ย มันต้องมีสมาคมขั้นที่สามเนี่ยเยอะมาก แต่..ก็ต้องบอกว่าอันนี้มันต้องเป็น..เป็นไปตามวิวัฒนาการ คือคนมันต้องมีลักษณะที่ว่า ยกตัวอย่างเช่น คุณมีสมาคม อบต.เนี่ย คุณต้องให้อะไร ทานโทษ คุณเป็นข้าราชการ อบต. คุณต้องเปิดสมาคมคุณให้..ให้พวกผู้ใช้แรงงานมานั่งประชุมด้วย ซึ่งอันนี้ไม่่ง่าย แต่ถามว่าเป็นไปได้ไหม เป็นไปได้ แต่ถ้าจะเป็นไปได้เนี่ย ลักษณะของการเมือง หรือวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศนั้นๆ นะ ต้องเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่มี เริ่มมีการรวมกลุ่มในขั้นที่..ผมเรียกว่าในขั้นที่สามเนี่ยสูงมาก และคนก็ต้องมีอุปนิสัยใจคอเป็นแบบนักการทูตนะ นักการทูตคือหมายความว่า นักการทูตคือคนที่พร้อมจะคุยกับคนแปลกหน้าได้มาก ต้องคุยกับคนที่พูดง่าย ๆ ต้องคุยกับคนที่..ที่แตกต่างจากเราได้มากที่สุด มันต้องเป็นอย่างนั้น มันต้องอาศัย ถ้าเรียกว่าต้องอาศัย หนึ่งในสมาคมขั้นที่สาม คือผม คำว่าขั้นที่สามคือสมาคมที่อยู่ในรูปของผลประโยชน์สาธารณะเนี่ยมาก เป็นจำนวนมากพอ นะครับประการที่สองก็คือคนจะต้องมีนิสัยแบบเป็นนักการทูต คือพร้อมที่จะคุยกับคนแปลกหน้า คือหมายความว่าคนแปลกหน้าที่แตกต่างจากเรา มันต้องคุยกัน มนุษย์โดยธรรมชาติจะไม่คุยกับคนแปลกหน้า ผมยืนยันได้เลย เจอคนแปลกหน้า ที่ว่าเป็น แชนเจอร์ เนี่ยไม่ยากคุยหรือ คุยไปทำไม คุยไปก็ไม่ไว้วางใจ คุยไปก็ไม่เชื่อใจมัน เข้าใจไหมครับ

วสุธิดา : แล้วคราวนี้ลักษณะสังคมไทยเป็นแบบประนีประนอมกะ จะเกิด...

ศ.ดร.นครินทร์ : เราประนีประนอมเฉพาะคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน คือคุณต้องเข้าใจสังคมไทย สังคม คำว่าสังคมมันมีสองความหมาย สังคมทั้งหมด กับสังคมเฉพาะกลุ่ม คุณ

เข้าใจไหม สังคมเนี่ยมันไม่ได้แปลว่า คุณเข้าใจคำว่าสังคมใหม่ บางที่เราเข้าใจ เนี่ยไอ้ที่คือสังคมไทยทั้งหมด แต่ที่นี้มันจะมีอย่างนี้ นี่จะเรียกว่าอะไร นี่คือสังคม นี่คือ สังคม..สังคม..สังคม สังคมไทยมันแปลว่าอะไร เราชอบคิดสังคมไทยคือวง ทั้งหมด ซึ่งไม่ใช่ มันไม่ใช่ สังคม..สังคมไทยมันไม่ใช่เป็นเอกพจน์ เข้าใจไหม แต่มันเป็นพหูพจน์ พูดอย่างนี้ก็ไม่ได้ สังคมของ อบต.เห็นใหม่ ทานโทษ อบต. ก็ยังไม่คุยกับเทศบาลเลย เอาง่ายๆ แค่นี้เฮ้ย เทศบาลบางที่มันยังไม่อยากคุยกับ อบจ.เลย เอาง่ายๆ คุยกันงัย นี่เอา อบต.ไปคุยกับอะไร สมาคม..ทานโทษ ผู้รับเหมาคุณก็ไม่อยากคุยแล้ว คุณไปเจอสมาคมสหภาพแรงงานคุณอยากคุยม๊ย คุณอยากคุยกับสหภาพแรงงานใหม่ นึกออกใช่ไหม เพราะฉะนั้นสหภาพแรงงาน เขาก็มีสมาคมของเค้า มีสังคมของเค้า เพราะฉะนั้นสังคมเนี่ยมันไม่ใช่มีภาพอย่าง นี้ เพราะฉะนั้นเวลา..เวลาที่เราบอกว่าสังคมไทยชอบประนีประนอม ผมพูดว่า จริงเพียงครั้งเดียว มันประนีประนอมเฉพาะอะไร ข้างในนี้ คนไทยเนี่ยมันนิสัย อย่างหนึ่ง ถ้ารู้จักกันจะช่วยถึงที่สุด ถ้าคุณอยู่ตรงนี้ แต่ถ้าคุณเป็นคนแปลกหน้า เข้าไปนะ ผมว่าสังคมไทยเนี่ยเป็นสังคมที่ทารุณคนแปลกหน้า ใจใหม่ แต่ถ้าเป็น พวกเดียวกัน ยังงัยก็ได้ แต่ถ้าคน ทานโทษ คุณไม่เคยรู้จักมันเลย อยู่ดีๆ มันโผล่ เข้ามาใน อบต. ผมไม่เอานะ แปลกหน้าคือว่าฟังเจอเมื่อวานเนี่ย คุณช่วยมันใหม่ ผมถามหน่อย ช่วยไหม

วสุธิดา : ไม่ช่วยค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : คนไทยไม่ใช่คนประนีประนอม

วสุธิดา : ค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : คนไทยประนีประนอมกับคนในกลุ่มของตัวเอง

วสุธิดา : งั้นในกลุ่มจะ..จะทำให้เกิดเหมือนกับพวกมากลากไปใหม่คะ

ศ.ดร.นครินทร์ : ถูกต้องงัย ก็นี้งัย ก็ในกลุ่มเหล่านี้ ที่ผมเขียนเป็นจุดๆ ให้คุณเห็นเนี่ย กลุ่มก็ พวกมากลากไป คนไทยเป็นอย่างนั้น เฮ้ไหนเฮ้นั้น กลุ่มว่ายังงัยก็ต้องว่ายังงั้น ก็ ทำผิดก็ได้ทำถูกก็ได้

วสุธิดา : เพราะงั้นมันก็จะไม่เกิดฝ่ายค้านในกลุ่ม2702

ศ.ดร.นครินทร์ : ฝ่ายค้านในกลุ่ม อาจจะมี แต่คนที่ เป็นฝ่ายค้านต้องเล็กมากก็จะถูกบีบออกไปให้ อยู่นอกกลุ่ม คุณจะเห็นสังคมไทยมันนิสัยแบบเนี่ย เช่น สมมติว่าคุณมีกลุ่มอยู่ตรง เนี่ย เล็กๆ แล้วคุณมีฝ่ายค้านโผล่มาซักคนสองคน คุณสังเกตไหมว่าไอ้คนเนี่ยมัน จะถูกบีบให้ออกนอก ใจใหม่

- วสุธิดา : ค่ะ บางคนก็ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
- ศ.ดร.นครินทร์ : อ้อ.. หรือไม่ก็คุณก็ยอมจำนนไป ยอมจำนนก็คือนิ่งๆ เฉยๆ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : ถูกบีบให้อยู่ในพวกออกไป หรือไม่ก็ ผมอยากให้คุณดูแบบเนี้ย ถ้าคุณเข้าใจ ชนบทไทย คนไทยพอทะเลาะกันก็ย้ายบ้านไปอยู่ที่อื่น ในอีสานก็แตก ในภาค กลางก็เหมือนกัน แยกหมู่บ้าน บ้านเหนือ บ้านใต้ บ้านอะไรแยก คนไทยเนี้ย ประนีประนอมเฉพาะคนในกลุ่ม แต่ถ้าคนต่างกลุ่มเนี้ยผมไม่แน่ใจว่าคนไทย ประนีประนอมนะ ผมไม่แน่ใจ
- วสุธิดา : คราวนี้ถ้าเราจะนำแนวคิดนี้มาใช้จะมีข้อจำกัดอะไรบ้างไหมคะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : ผมก็บอกคุณแล้วไง ว่าสองเรื่องใหญ่ๆ เรื่องที่..คือข้อแนวคิดอันนี้มันจะเกิดขึ้น ได้ก็ต่อเมื่อเรามีสมาคม และก็ผมบอกสมาคมเนี้ยที่มากพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาคม
- วสุธิดา : คณิตศาสตร์
- ศ.ดร.นครินทร์ : ใช่ ถ้าเป็นสมาคมเครือข่ายดีก็จบพอดี ไม่ต้องคุยกัน นี่สมาคมแบบ..ภาษาสังคม วิทยาเค้าเรียกว่าเป็นอะไร เป็นกลุ่มปฐมภูมิอะไรอย่างเงี้ยนะ เข้าใจไหมครับ เครือญาติ ผม..ไม่ได้คุยกันหรอก คุณก็รู้อยู่ มันไม่มีหรอก แต่พอ..ขั้นที่สองเนี้ย คือกลุ่มสมาคมผลประโยชน์เฉพาะที่เรียกว่าอะไรนะ ดติยภูมิอะไรเนี้ย ก็เรียกว่า เป็นกลุ่มที่จะต้องมี คุณเข้าใจไหมครับ คุณต้องเอาคนแปลกหน้าเข้ามาในกลุ่มให้ มากที่สุด ปัญหาของเรา ของ..ของประเทศไทยคือว่าเรามีกลุ่มพวกเนี้ย ขั้นที่สอง และที่ขั้นที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นที่สามเนี้ยน้อยเกินไป หรือแทบจะไม่มี พอ คุณไม่มีนะ คุณไม่มีกลุ่มแล้วคุณจะคุยกับใคร คุณ..คุณจะไปปรึกษา เค้าเรียกว่า อะไรคุณจะไปอภิปรายแบบปรึกษาหารือหรือคุณจะไปปรึกษาหารือกับใคร คุณจะ.. มันจะปรึกษาหารือได้เนี้ย มันจะต้องมีอะไร ก่อนจะมีข.ไข่มันต้องมี ก.ไก
- วสุธิดา : งั้นในความคิดเห็นของอาจารย์รูปแบบต้องเริ่มมาจากการสร้างกลุ่มขึ้นมาก่อน
- ศ.ดร.นครินทร์ : ถูกต้อง
- วสุธิดา : ค่ะ สร้างกลุ่มเนี้ยคือสร้างด้วย..ด้วย..ด้วย..เออ..ตัวประชาชนเอง หรือว่ารัฐยื่นมือเข้าไปช่วยสร้างก่อนในตอนแรก
- ศ.ดร.นครินทร์ : ความจริงก็เป็นไปได้ทั้งสองทาง แต่ทางที่ดีที่สุดเนี้ยกลุ่มมันจะต้องมาจาก ประชาชนเอง
- วสุธิดา : ค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : ต้องมาจาก..ประชาชนก็ต้องมีวัฒนธรรมในการรวมกลุ่มกัน ต้องมีวัฒนธรรมซึ่งส่วนรัฐจะเข้ามาช่วยก็อาจจะช่วยบ้าง ไม่ได้บอก เช่นช่วยอำนวยความสะดวก เรื่องการจดทะเบียน ไซ้ใหม่ อำนวยความสะดวกในเรื่องจัดเวทีประชาคม อะไรอย่างเงี้ย อำนวยความสะดวกในเรื่องของ..ทานโทษ ยกเว้นภาษี อะไรอย่างเนี้ย ยกตัวอย่างนะสะ รัฐอาจช่วยได้ เช่น ใครตั้งกลุ่มสมาคมก็เอาเงินส่วนนี้ไปยกเว้นภาษีได้ อย่างเงี้ยอาจช่วยได้ หรือไม่ก็จัดเวทีประชาคม ความจริงแล้วเนี้ย การจะมีการประชุมแบบปรึกษาหารือได้เนี้ย ในต่างประเทศมันจำเป็นต้องมีเวทีประชาคม คุณเห็นไหม ในต่างประเทศเค้าเรียกว่าเป็นอะไร หอประชุมเมืองจ๋ย ที่เรียกว่า ซิตีฮอลล์ คุณต้องมี คือคุณต้องมีเวทีกลางเข้าใจไหมครับ ที่คนสามารถมา..ทานโทษ ห้าพันมานั่งประชุมกันได้ ประเทศไทยมันมีหรือเปล่าที่แบบเนี้ย ที่มานั่ง มันต้องมี ในอังกฤษเค้าเรียกว่ามีอะไร มีไฮปาร์ก หรืออะไรมีสวนสาธารณะ ถ้าคุณไม่สวนสาธารณะ คุณจะประชุมบ้านใครได้ บ้านคุณรับได้ เหนือห้าพันคน ประชุมที่ไหน เรายังไปใช้ศาลาวัดเป็นส่วนใหญ่ แต่มันต้องมีที่ประชุมซึ่งตอนเนี้ยพวกท้องถิ่นมันต้องสร้างขึ้น ต้องสร้างห้องประชุม หอประชุม ของ อบจ. เทศบาล ต้อง..ลานอเนกประสงค์อะ ที่เราเรียกอะ ต้องมีที่ประชุม ไซ้ใหม่ครับ ถ้าคุณไม่มีสถานที่ ไซ้ใหม่ แล้วคุณจะประชุมกันยังงัย

วสุธิดา : แล้วคราวนี้วิธีการก็คือให้..ให้ประชาชนดำเนินการกันเอง

ศ.ดร.นครินทร์ : ถูกต้อง ซึ่งรัฐอาจจะส่งเสริม หรือว่าจะอำนวยความสะดวกให้ แต่รัฐลงไปจัดตั้งเนี้ยก็จะกลายเป็นองค์กรของรัฐไป ปัญหาอยู่ตรงนั้น รัฐต้องอำนวยความสะดวก เช่น อย่างที่ผมบอกอะ อำนวยความสะดวกเรื่องของสถานที่ อำนวยความสะดวกในเรื่องของ เช่น เวลาประชุมก็ต้องมีไมโครโฟนอะไรอย่างเงี้ย อาจจะต้องมีอะไร เค้าบอกสิ่งที่เป็นปัญหาภาคตอนเนี้ย เวลาคุณจะประชุมเนี้ยคุณต้องมีปากกา ทานโทษ มีกระดาษจด อย่างเงี้ยรัฐอาจจะช่วยได้ หรือต้องมีชาร์ต ไซ้ใหม่ คุณมี ถ้าคุณจะปรึกษาหารือจริงๆ เนี้ย คุณต้องมี..มีชาร์ต แล้วมีอะไรนะ ที่มันมีกระดาษไว้ทำความเข้าใจอย่างเงี้ย

วสุธิดา : อะ แต่ผู้ดำเนินการก็คือให้เป็นประชาชนดำเนินการกันเอง

ศ.ดร.นครินทร์ : อ้า..อย่างเงี้ย คนเดียว

วสุธิดา : อะ แต่ว่าตอนนี้คือประเทศไทยยังเน้นกับเรื่องของการเลือกตั้ง

ศ.ดร.นครินทร์ : ก็..

วสุธิดา : คะแนนเสียงข้างมาก

- ศ.ดร.นครินทร์ : ก็ถูกต้อง ก็นี่ก็เป็นแบบตัวแทนจ้ย
- วสุธิดา : คราวนี้ถ้าเรา..ถ้าเรานำ..นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้อะคะ อาจารย์คิดว่าพอจะเป็นไปได้ไหมคะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : ก็พอเป็นไปได้ แต่ผมก็บอกว่ามันขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชนด้วย ประชาชนก็ต้องพร้อม ในหลายเรื่อง พร้อมในการรวมกลุ่ม สมาคมนะอย่างทีบอก
- วสุธิดา : แล้วก็ปัจจัยในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยอะคะ ตอนนี้มีอะไรบ้าง แล้วแนวคิดนี้จะไปตอบสนองปัจจัยที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยได้ไหม
- ศ.ดร.นครินทร์ : ผมบอกคุณตั้งแต่แรกว่าไอ้ประชาธิปไตยทางตรงเนี่ย มันถูกฟื้นขึ้นมาในหลายรูปแบบ แต่ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย เป็นรูปแบบหนึ่งที่เค้าฟื้นขึ้นมา ความจริงมันมีการฟื้นขึ้นมาได้ในหลายรูปแบบ ประชาธิปไตยท้องถิ่นเนี่ยก็เป็นการฟื้นชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้นช่วงหลังจึงมีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมาเยอะมาก เรียกว่าการปกครองตนเองของประชาชนถูกโหมครีบ ประชามติ ยกตัวอย่างอย่างที่ผมบอกอะ ไซ้ใหม่ ประชามติก็ไซ้ โดยการเสนอร่างกฎหมาย อย่างเงี้ยก็ไซ้ ความจริงไอ้ที ดิจิตอล democracy นี่ก็ไซ้ ความจริงแล้วเนี่ย ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือก็เป็นสิ่งที่ถูกดึงกลับมาเพื่อไม่ให้ตัวแทนตัดสินใจตามลำพัง คราวนี้ ถ้าคุณจะคิด..ถ้าคุณจะ....เงื่อนใยในการพัฒนา ประชาธิปไตยของไทยเนี่ย ปัญหาของเราคือว่า ไอ้ประชาธิปไตยตัวแทนเราเนี่ยมีปัญหาเยอะนะครีบ ไอ้ตัวที่จะเข้ามาเสริมเนี่ยมัน มันอาจจะไม่ใช่เรื่องของปรึกษาหารือเพียงอย่างเดียว มันอาจจะเป็นเรื่องอื่นก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น ยกตัวอย่าง ใจผม ผมคิดว่าถ้าลงประชามติกันอีกซักสองสามรอบเนี่ย ผมว่าคนไทยก็ถึงจะตื่นตัวกว่านี้เยอะ referendum เป็นเรื่องดี ผมไม่คิดว่าเป็นเรื่องเสียหายอะไรเลย เราไม่เคยลงประชามติกันเลยนะ ลงครั้งเดียวเท่านั้นคือไอ้รัฐธรรมนูญปี 50 ความจริงลงประชามติกันอีกซักครั้งก็ได้ สองครั้งก็ได้ไม่เป็นไร นะประเทศที่ลงประชามติมากที่สุดเนี่ยคือสวีเดนแลนด์ ลงประชามติกันปีนึงเกือบหกสิบเจ็ดสิบครั้ง
- วสุธิดา : แล้วทีนี้จะมีส่วนกับประชาชนยังไงคะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : มี..มี..คุณก็ต้องไปโหวต ไปโหวตในสิ่งที่มันมีผลกระทบต่อเรา ความจริงแล้วเรื่องใหญ่ๆ ที่กระทบกับประชาชนเนี่ย ผมอยากให้ประชาชนได้โหวต ได้ออกเสียงด้วยตัวตัวเอง หรือความจริงแล้วคุณอาจจะใช้ประชามติเนี่ยกับ..กับท้องถิ่นก็

ได้ ความจริงท้องถิ่นเนี่ยน่าจะลงประชามติได้ง่ายกว่าระดับชาติด้วยซ้ำไป เพราะระดับชาติลงประชามติมันสิ้นเปลือง ใช้เงินที่สองพันล้านเนี่ยมันมาก ท้องถิ่นยกตัวอย่างเช่น ระบบภาษีท้องถิ่นเนี่ย คุณให้ประชาชนโหวตเลยจะเอาเท่าไร ยกตัวอย่างนะ ความจริงประชาชนต้อง..ต้องมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องของไอ.. สาธารณะของตนเองด้วย นะผมคิดว่า เพราะฉะนั้นการ..เงื่อนไขของ ประชาธิปไตยเนี่ยมันไม่ได้มาจาก..ขออนุญาต (คุยโทรศัพท์มือถือ)..

วสุธิตา : ค่ะ สุกทำอาจารย์มีข้อคิดเห็นและก็ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างอื่นอีกไหมคะ

ศ.ดร.นครินทร์ : คือไอประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย มันเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาในหลายประเทศ ถ้าบอกประเทศอะ..อย่างในเอเชียต่างๆ เนี่ย ประเทศที่เจริญรุ่งเรืองมากที่สุดคือประเทศฟิลิปปินส์ ความจริงผมก็สนใจนะ ไอเรื่องเนี่ย ฟิลิปปินส์นี่เป็นประเทศที่มีการเรื่องนี้เยอะมากกว่าคนไทย ผมก็เคยถามว่าทำไมฟิลิปปินส์ มัน..มัน..มันจึงสามารถพัฒนาประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือได้มากกว่าคนไทย คุณรู้ไหมเพราะอะไร

วสุธิตา : ไม่ทราบค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : เพราะคนฟิลิปปินส์มีธรรมเนียมอย่างนึง ในวันอาทิตย์เนี่ยทุกคนต้องไปที่โบสถ์ พอไปโบสถ์ หรือไปอะไรเนี่ย ก็ชอบชุมนุมกันวันอาทิตย์ ถ้ามาชุมนุมเสร็จก็ชอบร้องเพลง ร้องเพลงแล้วก็ปรึกษาหารือกัน ก็ชอบคุยกัน ชอบจับกลุ่มคุยกัน คล้ายๆ กับคนใต้ที่มีสภากาแฟ เออ..คล้ายๆ อย่างนั้น คนใต้นี้ ผมก็อยู่..ไม่เคยอยู่ภาคใต้นะ แต่มีคนบอกว่าคนใต้ชอบคุยกันที่สภากาแฟ ไปกินกาแฟแล้วคุยเนี่ย คุยยาว แต่ถามว่าภาคอื่นๆ มีแบบนี้ไหม คือ..มันจะต้องมีไอ..เราเรียกว่า โครงสร้างพื้นฐาน ภาษาอังกฤษเรียกว่า infrastructure คุณจะซื้อรถมาคุณต้องมีถนน ถูกไหม คุณเอารถมาแต่ถนนไม่มีคุณจะวิ่งยังไง คุณจะซื้อเครื่องบินแล้วคุณมีสนามบินไหม คุณไม่มีที่จอด คุณวิ่งไม่ได้ ฉันทัดใจฉันที่นั่น มันต้องมีโครงสร้างพื้นฐานของไอเรื่องซะก่อน ทีนี้โครงสร้างพื้นฐานของเรที่มันมีไม่สม่ำเสมอเพราะ..เพราะว่าไอกลุ่มเหล่านี้เนี่ย ในสังคมไทยมันมีน้อยไป ผมรู้ภาคเหนือมีกลุ่มเหมืองฝาย มีกลุ่มฌาปนกิจ คนต่างจังหวัดมีการรวมกลุ่ม อันนี้ผมทราบ แต่กลุ่มที่เกิดขึ้นนะมัน..มัน..มันน้อยไป ผมดูได้เลย คุณดูได้จากกลุ่มที่เสนอชื่อมาเป็นส.ว.ครับ คุณไปดูได้จากไอสภาพัฒนาทางการเมืองที่อาจารย์ธีรภัทร์ มีบทบาทในการผลักดันการก่อตั้ง สภาพัฒนาการเมืองเนี่ย

เป้าหมายคือต้องการให้กลุ่มทั้งหลายเนี่ยมารวมตัวกัน เป็นการเมืองอีกช่องทางหนึ่ง คือการเมืองภาคประชาชน

วสุธิดา : แล้วจำเป็นมั๊ยคะว่ารวมกลุ่มแล้วต้องคุยแต่เรื่องการเมือง

ศ.ดร.นครินทร์ : เค้าก็อาจจะคุยเรื่อง..คุยเรื่องชีวิต คำว่าการเมืองคือชีวิตสาธารณะของตนเอง เวลาคุยกัน ไม่ต้องคุยเรื่องคุณอภิสิทธิ์ คุยง่ายๆ ว่าไอ้สวนสาธารณะหน้าบ้านเนี่ยจะเอาอย่างไร ใครจะกวาดถนนที่บ้าน ใครจะเก็บขยะ ขยะควรจะแยกก็ประเภทยกตัวอย่างอย่างเนี่ย ตกลงว่าจะล้อมรั้วไหม ทานโทษ สุนัขที่ข้างบ้านจะทำอย่างไร ไร่ใหม่ มันต้องคุยเรื่องชีวิตความเป็นอยู่เหล่านี้ ความปลอดภัยของเด็ก เด็กท้องไม่มีพ่อคุณแม่จะเอาอย่างไร เนี่ย..เนี่ยคือเรื่องการเมืองที่อยู่ในชีวิตของตัวเองอะ การเมืองเป็นเรื่องที่อยู่ในชีวิตของเค้า ไม่ใช่..ไม่ใช่..ไม่ใช่มาคุยเรื่องคุณสุเทพ คุณอภิสิทธิ์ ไม่ใช่..ไม่ใช่มาคุยเรื่องคุณทักษิณ แต่คุยเรื่องชีวิตทางการเมืองของชุมชนของตนเอง ท่องไปนะ คุณจะเอาอย่างไร ถนนจะเอาอย่างไร ทานโทษ ที่จอดรถจะเอาอย่างไร ในต่างจังหวัดผมบอกได้เลยว่าเรื่องที่น่าจะปวดหัวก็คือคุณจะจอดรถกันอย่างไร ทุกวันนี้คนไทยก็คือจอดต่างคนต่างจอด ไม่มีระบบอะไรเลย ระบบความปลอดภัยคุณจะเอาอย่างไร ไฟไหม้คุณจะเอาอย่างไร ใครจะดับเพลิง ไอ้ชีวิตเหล่านี้มันเรื่องใหญ่มาก ถ้า..ถ้าไฟไหม้ ถ้าต่างคนต่างดับมันจะดับกันยังไง บรรเทาสาธารณภัยจะเอาอย่างไร เพราะฉะนั้น เวลา..ถ้าเราไม่มีกลุ่มเหล่านี้คุยกัน ก็ผมไม่ได้คือ..เรามี แต่มันน้อยไป และก็เรามีแต่มันไม่ต่อเนื่อง มันอ่อนแอ

วสุธิดา : แล้วของฟิลิปปินส์ที่มีเยอะนี้

ศ.ดร.นครินทร์ : มีเยอะ

วสุธิดา : เพราะว่า

ศ.ดร.นครินทร์ : ผมเข้าใจว่าเป็นเพราะ หนึ่งอาจจะเป็นวัฒนธรรมเค้า อาจจะเป็นลักษณะของสังคมคริสต์ก็ได้ คุณรู้ใช่ไหม สังคมอิสลามเนี่ย ข้อดีของพวกนี้คืออะไร คุณต้องไปละหมาด ต้องไป..ต้องไปมัสยิดนะ ทานโทษ สังคมพุทธหรือป็นชาติไม่เคยไปวัด ไม่เคยคุยกันหรอก ผมบอกคุณได้เลย ไปวัดก็ไม่ได้คุยกัน ไปทำอย่างอื่น ถ้าไม่..ไม่มีกลุ่มปรึกษาหารือกัน เข้าใจไหมครับ แล้วคุณจะไปมีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือได้ที่ไหน หลายคนบอกว่าให้ไปปรึกษาหารือทางเว็บไซต์ ก็มี..มีเว็บบล็อก อันนี้ก็อาจจะเป็นเรื่องมืออย่างหนึ่ง เข้าใจไหมครับ ก็สร้างพวกบล็อกขึ้นมา หลายคนบอก facebook อย่างเนี่ยเออ ก็อาจ..ไอ้เนี่ยก็เป็นเรื่องมือ แต่มันไม่เคยเจอหน้ากันนะ facebook มันมีแต่รูปไป เข้าใจไหมครับ

เขียนได้ตอบ คุณเห็น..ถ้าคุณเล่น facebook ได้ตอบไปโต้ตอบมา ใจจริงๆ เรื่องใหญ่คือมันต้องประชุมปรึกษาหารือกัน แล้วเรื่องใหญ่คือต้องตัดสินใจ คุณจำไว้เลย ไม่ใช่บอก ผมไม่สบายแล้วครับ อย่างเงี้ย ไม่ใช่ นะ ภูไม่สบายแล้วโว้ย อันนี้ไม่ใช่ปรึกษาหารือนะ นี่เค้าเรียก..ไม่ใช่ ไม่พอใจแล้วครับ ไม่ใช่ มันต้องตัดสินใจ ตัดสินใจในเรื่องที่เป็นเรื่องสาธารณะ ของตนเอง การเมืองเป็นเรื่องสาธารณะ

- วสุธิดา : ก็คือสรุปแล้วคือต้องมีการรวมกลุ่มกันก่อนเป็นสมาคม แล้วก็มีการตัดสินใจ แล้วก็ลงมือกระทำ
- ศ.ดร.นครินทร์ : ใช่
- วสุธิดา : อันนี้คือ..คือ..สรุปของ..ของ
- ศ.ดร.นครินทร์ : คือไม่มี ไม่..ไม่ง่าย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : ไม่ง่าย ไม่..ฟันได้ แต่..โอกาสก็เป็นไปได้ แต่ไม่ง่าย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : ไม่ง่าย คนไทยมีนิสัยอย่างนี้ ไม่..คนไทยมันมีนิสัยอย่างนี้ มันไม่ค่อยประชุม
- วสุธิดา : อืม..ใช่
- ศ.ดร.นครินทร์ : ไม่เสียเวลาประชุม
- วสุธิดา : ขนาดประชามโน..โน..
- ศ.ดร.นครินทร์ : อ่า..คุณก็รู้แล้ว
- วสุธิดา : ใช่..ใช่ค่ะ ก็เหมือนว่าต้องมีเลี้ยงข้าวหรืออะไรอย่างเงี้ย ถ้าไม่มีแรงจูงใจ ก็จะ..
- ศ.ดร.นครินทร์ : ก็ไม่ยอมมา
- วสุธิดา : ใช่..ใช่ค่ะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : เพราะฉะนั้นเวทีประชามนี้ก็เป็นส่วนหนึ่ง ประชาคมคือ..แต่ประชาคมของเรา ไม่ใช่ไปชี้แจงนะคุณต้องให้เค้าตัดสินใจ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : นะ ผมย้ำเรื่องการตัดสินใจ ไม่ใช่ว่า อ่า..อบต.ขอชี้แจงว่า นี่ไม่ใช่ประชามแล้ว
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.ดร.นครินทร์ : เข้าใจไหมละ ใอันนี้เวทีประชาสัมพันธ์
- วสุธิดา : ค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : เข้าใจไหม ใช้การสื่อสารทางเดียวเนี่ย ไม่ใช่เรื่องการตัดสินใจ แต่ต้องถามได้
กันไปได้กันมา ผมย้ำเรื่องการตัดสินใจนะครับ

วสุธิตา : ค่ะ วันนี้ขอบพระคุณอาจารย์มากค่ะ

ศ.ดร.นครินทร์ : ครับ

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผศ. วุฒิสักดิ์ ลากเจริญทรัพย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง (กลุ่มตัวอย่าง
 นักวิชาการ)

วันที่ 26 เมษายน 2554 สถานที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

วสุธิดา : หนูทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย

ผศ. วุฒิสักดิ์ : อืม..

วสุธิดา : วัตถุประสงค์ของหนูมี 2 ข้อ ก็คือ ข้อแรกที่มาและสาระของแนวคิดอันนี้

ผศ. วุฒิสักดิ์ : อืม.. อืม..

วสุธิดา : แล้วข้อที่ 2 ก็คือ รูปแบบและวิธีการที่จะนำมาพัฒนาประชาธิปไตยของไทยคะ ที่นี้ก็เลยอยากจะเรียนถามอาจารย์ถึงที่มาและสาระของ..ของแนวคิดอันนี้คะ

ผศ. วุฒิสักดิ์ : คือที่มาที่สำคัญเนี่ยมันมาจากเรื่องการวิพากษ์วิจารณ์ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งครับ ซึ่งประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งเนี่ยก็ถือว่าเป็น..เป็นประชาธิปไตยที่มีพัฒนาที่

ยาวนาน 600 – 700 ปี นะครับ แต่ก็มีจุดเด่นในแง่ที่ว่า เมื่อมีการเลือกตั้งผู้แทนไปแล้วเนี่ย ปรากฏว่าผู้แทนเค้าก็เป็นอิสระจากผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกเค้า เรื่องการควบคุมการทำงาน บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่มีประสิทธิภาพครับ นอกจากนั้นเนี่ย ปัญหาที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร ก็เลยมีการวิพากษ์วิจารณ์กันบอกว่าประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งนั้นเป็นประชาธิปไตยที่มีความหมายเป็นประชาธิปไตยในลักษณะที่แคบเกินไปนะครับ 4 ปีจึงจะเป็นประชาธิปไตยครั้งหนึ่งเท่านั้นเอง ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย น้อยมาก อันนี้ก็เป็นที่มาที่คล้ายๆ กันทุกๆ ประเทศ ที่นี้ทางออกของแต่ละประเทศก็ต่างกันนะครับ บางประเทศก็บอกว่าต้องเน้น เออ...สร้างระบบใหม่ให้เป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างที่หนูว่านะครับ อย่างเช่นทางแถบสแกนดิเนเวียร์ จะเน้นในการทำงานนี้ ภาษาอังกฤษเค้าเรียกว่าเป็น Deliberative Democracy

- วสุธิดา : แปลเป็นภาษาไทยประมาณอย่างนี้ถูกมั๊ยคะ หรือว่ายังมีคำอื่นๆ อีก
- ผศ.วุฒิสักดิ์ : คือมันก็มี เออ...ประชาธิปไตยพินิจก็มี บางคนเค้าแปลอย่างนั้น
- วสุธิดา : ค่ะ
- ผศ.วุฒิสักดิ์ : ประชาธิปไตยแบบพินิจก็คือ มีกระบวนการการพินิจพิจารณาต่างๆ อย่างต่อเนื่องนะครับ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ผศ.วุฒิสักดิ์ : แล้วยัง บางประเทศก็ใช้คำว่า Consociation Democracy , Consociational co-n-s-o-c-i-a-t-i-o-n-a-l consociational ซึ่งก็เป็นประชาธิปไตยแบบที่เน้นเรื่องของความหลากหลายของกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มอาชีพต่างๆ นะครับ ก็..แต่ว่า..แต่ว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือนั้นก็ก็เป็นคำที่ใช้กัน ใช้กันอยู่บ้าง
- วสุธิดา : แล้วของไทยเราคือ อันนี้เป็นแนวคิดของต่างชาติ แล้วของไทยเรามี มีลักษณะแบบนี้บ้างมั๊ย
- ผศ.วุฒิสักดิ์ : ของเรานี้ยังอยู่ใน ผมว่าของเรานี้ยังอยู่ในช่วงของการค้นหาของการแสวงหาว่าเราจะหาหนทางแบบไหนดี จึงจะมีความเหมาะสม เพราะฉะนั้นประเทศไทยของเรานั้นเนี่ย วันที่เราเห็นอยู่ในรัฐธรรมนูญ 50 หรือ 40 ก็ตาม ว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นเอา เอากลไกต่างๆ ที่มีในระบอบประชาธิปไตยหลายๆ ประเทศ เข้ามาใส่ไว้ เพื่อจะเสริมความเข้มแข็งของประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การเข้าชื่อ

การถอดถอน การร่วมทำประชาพิจารณ์ การร่วมกันลงประชามติ ต่างๆ เหล่านี้ นะครับ อันนี้คือกลไก กลไกที่มันถูกเสริมเติมแต่งเข้ามาจากประชาธิปไตยแบบ เลือกลง ซึ่งทำให้ ทำให้ดูแล้วเหมือนกับว่ามันเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

วสุธิดา

: แล้วจำเป็นมั้ยที่เราจะต้องใช้กับทางการเมืองอย่างเดียว

ผศ. วุฒิสักดิ์

: คือ..คือการเมืองมันเป็นกระบวนการ การเมืองเป็นเรื่องของกระบวนการ ซึ่ง..ซึ่ง เป็นเรื่องทั่วไป เกี่ยวข้องกับบริบทอื่น ๆ เช่น เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคม เรื่อง ปัญหาปากท้องของชาวบ้านนะครับ เรื่องการศึกษา เพราะฉะนั้น การเมืองนั้น เป็นเรื่องของกระบวนการ เป็นเรื่องของการใช้อำนาจในการที่จะไปจัดสรรสิ่ง ต่างๆ เหล่านี้ มันไม่ใช่เป็นเรื่องการเมืองโดยตัวของมันเอง นั่นก็ไม่ได้มีอะไร ฉะนั้นการเมืองโดยตัวของมันเองก็เป็นเรื่องของอำนาจ ใครได้ตำแหน่ง อำนาจ หน้าที่มาอย่างไร แล้วก็ใช้อำนาจหน้าที่นั้นตามกฎหมายนะครับ

วสุธิดา

: แล้วแนวคิดนี้จะช่วยสนับสนุน แล้วเพิ่มประสิทธิภาพของประชาธิปไตยแบบ ตัวแทนได้มั้ยคะ

ผศ. วุฒิสักดิ์

: ก็ .. ผม..ผมคิดว่า ณ เวลานี้เนี่ย ทุกประเทศก็ค้นหา

วสุธิดา

: ค่ะ

ผศ. วุฒิสักดิ์

: แต่ว่า..แต่ว่า แน่แน่นอนถ้าดูดีกรีของความเป็นประชาธิปไตยแล้วเนี่ยเราจะพบว่า ประเทศที่มีการเน้นกลไกต่างๆ ที่มากกว่าการเลือกตั้งนั้น ปัจจุบันถูกจัดให้ จัด อันดับเป็นประชาธิปไตยมากนะครับ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มประเทศทางแถบ สแกนดิเนเวีย พวกนอร์ดิกคันทรีส์ (nordic countries) พวกนอร์เวย์ พวกฟิโน แลนด์ แล้วลงไปทางตอนใต้ พวกออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ พวกเนี่ย จะมีความ เป็นประชาธิปไตยมาก เพราะเค้าเน้นกระบวนการของการเข้ามามีส่วนร่วมของ ประชาชนในเรื่องของการปรึกษาหารือ นะครับ ไม่ได้เน้นกันที่เฉพาะ ใน..ใน.. ในรูปแบบเดิมๆ หรือว่าไม่ได้เน้นเฉพาะในสถาบันที่เป็นทางการ แต่ว่าเน้นที่..ที่ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ของเรานั้นเนี่ย ของเรานั้น ของเรานั้นเนี่ย มีสองส่วนที่..ที่ดูแล้วเนี่ยเหมือนจะเพิ่มเข้ามา ส่วนหนึ่งที่พูดไปแล้วเมื่อสักครู่ก็ คือพวกกลไกที่เติมเข้าไปในรัฐธรรมนูญ นอกจากการเลือกตั้ง ครับเช่น การ เข้าชื่อถอดถอน เข้าชื่อเสนอกฎหมาย พวกเนี่ย นะครับ แล้วก็อีกอันหนึ่งก็คือ ปัจจุบันเนี่ย เราจะเห็นว่าเมืองไทยนั้นเน้นในเรื่องของการ เออ..เน้นในเรื่องของ ภาคประชาชนเนี่ยมากขึ้น นะครับ ก็คือพวกกลุ่มองค์กรที่เป็น ที่เค้าใช้กันว่า ประชาสังคมเนี่ย นะครับ ประชาสังคมก็เป็นข้อต่ออันหนึ่งที่ทำให้เป็นข้อต่อ

ระหว่างประชาชนกับ..กับ..เออ..สถาบันทางการเมือง นะครับ เพราะฉะนั้น
ปัจจุบันเราก็จะเห็นว่า เมืองไทยนั้นก็มีความตื่นตัว ในการที่จะเสริมสร้างความ
เข้มแข็งให้กับภาคประชาชน โดยคิดว่าถ้าภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง ใ
ประชาธิปไตยแบบเดิมซึ่งเป็นแบบเล็กตั้งนั้นเนี่ยนะครับ ก็คงจะ..คงจะได้รับ
การชดเชยในแง่ของข้อบกพร่อง

วสุธิดา : แล้วช่วยส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นด้วยไหมคะ
ใน..ในแนวคิดนี้

ผศ.วุฒิสักดิ์ : คือ..ของเรานี้ยังอยู่ในช่วงของการปรับวัฒนธรรม

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : ใช่มั้ยครับ ปรับวัฒนธรรมในแง่ที่ว่า เออ..ประชาชนก็อาจแสดงความคิดเห็น
ยกตัวอย่างเช่น การทำประชาพิจารณ์

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : นะครับ จะเห็นได้ว่าองค์กร..องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเนี่ย จำนวนไม่น้อย
เลยที่จะทำโครงการ เช่น โครงการบ่อขยะ

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : บ่อฝังกลบขยะ

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : ก็มีการทำประชาพิจารณ์เหมือนกัน แต่ว่าประชาพิจารณ์นั้นเนี่ย เป็นประชา
พิจารณ์แบบ..แบบ..แบบจอมปลอม ประชาพิจารณ์ชนิดที่เอาชาวบ้าน เกณฑ์
ชาวบ้านมาและก็มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านคอยกำกับ

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : แล้วก็ให้ทุกคนลงชื่อว่าเห็นด้วย เห็นด้วย เห็นด้วย อย่างนี้เป็นต้น บางครั้ง..
บางครั้งไม่ลงชื่อซะด้วยซ้ำ บางครั้งให้คนๆ เดียวเซ็นชื่อโดยอ้างว่าพวกผู้เฒ่าผู้แก่
นะไม่สามารถเซ็นชื่อได้ แต่เค้าก็ไม่ใช้วิธีป้อนนิ้ว อันนั้นก็ปัญหาหนึ่งที่เราไม่
คุ้นเคยกับสิ่งนี้ วัฒนธรรมแบบนี้เราไม่เคยมี อันที่สองก็คือ ถึงแม้เค้าแสดง..
แสดงออกซึ่งความคิดเห็นก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น บางชุมชนเนี่ยมีความตื่นตัวใน
เรื่องนี้มาก

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : นะครับแสดงออกความคิด..แสดงความคิดเห็นออกมาบ้าง คนที่มีอำนาจก็อาจจะ
..ฟังเท่านั้นเอง แต่ว่า..แต่ว่าจริงๆ ก็ไม่ได้ทำตาม สิ่งนี้..สิ่งที่เค้าพูด

เพราะฉะนั้นเราก็จะเห็นว่า ใ้ช่วงของการปรับตัว ปรับวัฒนธรรมแบบนี้เนี่ยมัน ก็ทำให้เกิดปัญหาเผชิญหน้ากันระหว่างอำนาจรัฐกับ..กับ..กับประชาชนอยู่บ่อยครั้ง

วสุธิดา : ค่ะ ค่ะแล้วแนวคิดนี้อาจารย์คิดว่าจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสิทธิเสรีภาพของประชาชน..

ผศ.วุฒิสักดิ์ : ค้อมันมีส่วนส่งเสริมนะครับ

วสุธิดา : ค่ะ ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : แต่ทีนี้มีส่วนส่งเสริมในแง่ของสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ว่าสิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักก็คือ เออ..สมมติฐานเบื้องต้นของระบอบประชาธิปไตยเนี่ย มันเป็นสมมติฐานที่บางครั้งอาจจะเกินเลยความจริง นะครับ ยกตัวอย่างเช่น บอกว่าให้ประชาชนมีส่วนร่วม ให้ประชาชนมีส่วนในการตัดสินใจ นะครับ ใ้คำพูดแบบนี้เนี่ยก็ถือเป็นคำพูดที่มีสมมติฐานอยู่เบื้องหลัง มีความเป็นมาอยู่เบื้องหลัง ก็คือเท่ากับว่าเป็นการสมมติว่าชาวบ้านนั้นเป็นคนมีเหตุผล ผล นะครับเป็นคนที่มีวิจรรณญาณที่ดี สามารถตัดสินใจปัญหาที่ซับซ้อนได้ เพราะฉะนั้นปัญหาที่ซับซ้อนก็ถามชาวบ้าน ชาวบ้านก็ตัดสินใจ บอกเห็นด้วย หรือไม่ด้วยเนี่ย ถือว่าเป็น..เป็นที่สุดนะครับ เพราะฉะนั้นมันก็มีสมมติฐานที่มันอาจ บางครั้งอาจไม่ตรงความเป็นจริง คือชาวบ้านโดยทั่วไปอาจจะไม่มีความรู้ก็ได้ ใ้หม้ยครับ หรือไม่ก็ถูกอย่างที่ว่าเนี่ย ประชาพิจารณ์แล้วก็เกณฑ์ชาวบ้านมาลง เกณฑ์ชาวบ้านมาเพื่อเป็น..เป็น เออ..ตราขางแบบเนี่ยนะครับ เพราะในทางความเป็นจริง ชาวบ้านก็ไม่ได้มีความ..ความรู้ถึงระดับที่จะไปตัดสินใจได้ว่าควรสร้างเงื่อนไขหรือไม่ควรสร้างเงื่อนไข ควรจะทำโรงงานนิวเคลียร์หรือไม่ นะครับ อย่างที่นครนายกเนี่ยทุกวันนี้ก็ค้างเต็ง ชาวบ้านก็ประท้วงกันว่าไม่ยอมให้..ให้..ใ้สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติย้ายไปอยู่ที่นั่น อย่างนี้ ก็จะเห็นอยู่ว่าชาวบ้านนั้น..ชาวบ้านนั้นน่าจะต่อต้านประท้วง โดยที่ไม่รู้ว่าจริงๆ แล้วมันไม่ได้อันตรายมากอย่างเท่าที่คิด

วสุธิดา : ค่ะ แล้วจะช่วยลดปัญหาพวกความขัดแย้ง และจะนำไปสู่ความสมานฉันท์ที่ได้ไหมคะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : มัน..ใน..ในช่วงแรกเนี่ยนะครับ ในช่วงของการปรับตัวแบบสังคมไทยเนี่ย จะเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ที่ผ่านมาเราจะเห็นว่า หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา เป็นต้นมาเนี่ย จะเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านเนี่ยมีความขัดแย้งกันอยู่

บ่อยครั้งในหลายพื้นที่ ยิ่งหลัง 14 ตุลา ยิ่งไปใหญ่ พอนักศึกษาลงไปโครงการ ส่งเสริมประชาธิปไตย นักศึกษาลงไปให้ความรู้ด้านประชาธิปไตยกับประชาชน เนี่ย เจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นต่อต้านประท้วงไม่ให้เข้าพื้นที่เสียดด้วยซ้ำ

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : นะครับ แต่ว่า..แต่ว่าในระยะยาวถามว่ามีส่วนแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือไม่เนี่ย ในระยะยาวมันจะทำให้ปัญหาที่เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนนั้น จะ..จะคลี่ขึ้น

วสุธิดา : เป็นเพราะว่าคนไทยมีลักษณะประนีประนอมไหม เหมือนกับว่ายอมกันไปหรือเปล่า

ผศ.วุฒิสักดิ์ : ไม่หรอก

วสุธิดา : ไม่..ไม่เกี่ยว?

ผศ.วุฒิสักดิ์ : ไม่ใช่ คือเมื่อ..เมื่อเป็นเรื่องผลประโยชน์แล้วเนี่ย ไอ้การประนีประนอมเนี่ยผม คิดว่าไม่ใช่ ไม่..ไม่..ไม่หรอกครับ

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : ชาวบ้านเค้าคงไม่ยอม

วสุธิดา : อืม..

ผศ.วุฒิสักดิ์ : เช่นลูกหลานเค้าเจ็บป่วยในโรงงาน เพราะปัญหาเรื่องอาชีวอนามัยภายใน โรงงานไม่ได้อย่างเงี้ยนะครับ มันประนีประนอมไม่ได้หรอก

วสุธิดา : แปลว่าก็คือเหมือน..เหมือนพอระยะหลังมีความเข้าใจมากขึ้น ก็เลยลด..ลดความ ขัดแย้งลงได้

วุฒิส.วุฒิสักดิ์ : คือถ้าภาคประชาชนกดดันอำนาจรัฐมากขึ้น กดดันภาคประชาชน ภาคเอกชน มากขึ้นเนี่ยนะครับ ผมคิดว่าถ้าอำนาจรัฐปรับตัว ภาคเอกชนปรับตัวมันก็จะทำให้ เรียนรู้ได้มากขึ้นว่าชาวบ้านนั้นเค้าเป็นกังวลเกี่ยวกับเรื่องปัญหา เช่นที่มาบตาพุด อย่างเนี่ยนะครับ และอำนาจรัฐเดี๋ยวนี้ก็จัดการปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้ดีขึ้น 1110

วสุธิดา : ค่ะ

ผศ.วุฒิสักดิ์ : นะครับมันดูเหมือนจะเป็นการลดความขัดแย้ง แต่ในขณะเดียวกันก็คือการลด ความขัดแย้งนั้นเนี่ย มันเกิดขึ้นมาจากจิตสำนึกที่รู้ว่าปัญหาที่มันเกิดขึ้นเนี่ยมันเป็น ปัญหาของชาวบ้านจริงๆ ใช่มั้ยครับ แต่เดิมซึ่ง..แต่เดิมนั้นอำนาจรัฐเป็นฝ่าย กำหนดนโยบายจากบนลงล่าง

วสุธิดา : ค่ะ

- ผศ. วุฒิสักดิ์ : นะครับ
- วสุธิดา : แล้วถ้านำแนวคิดนี้มาใช้จะมีข้อจำกัดอะไรบ้าง และก็ปัจจัยที่จะสนับสนุนมีอะไรบ้าง
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : ข้อจำกัดก็คือชาวบ้านต้องมีความ... ต้องเรียนรู้อยู่เสมอ นะครับ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาที่ตนเองอยากเข้าไปมีส่วนร่วม ความรู้ในที่นี้คือความรู้ที่แท้จริง ไม่ใช่เกิดขึ้นจากอารมณ์ ความรู้สึก หรือถูกปลุกปั่น ถูกว่าจ้างมาประท้วง นะครับ ต้อง.. ต้องเป็นการตัดสินใจโดยอิสระโดยตัวชาวบ้านเอง
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วปัจจัยที่จะสนับสนุนให้.. ให้ประสบความสำเร็จ
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : ความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับที่ประชาชนและอำนาจรัฐทั้งสองฝ่าย
- วสุธิดา : ค่ะ ตอนนี้อย่างประเทศไทยเราจะเน้นในเรื่องของคะแนนเสียงข้างมากจากการเลือกตั้ง คิดว่าถ้านำแนวคิดนี้มาใช้จะช่วยพัฒนาระบบประชาธิปไตยได้ไหม
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : คือเสียงข้างมากมันสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าไม่ใช่เสียงข้างมากแล้วจะใช้อะไร ไข่ม้อย แต่ว่าสิ่งที่ต้องระวังก็คือเสียงข้างมากนั้นต้องไม่รังแกเสียงข้างน้อย ไข่ม้อยครับ ก็คือต้องเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : นะครับ
- วสุธิดา : คราวนี้การนำแนวคิดนี้มาใช้จะจะมีรูปแบบอย่างไรคะ
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : คือเสียงข้างมากมันก็เป็นรูปแบบประชาธิปไตยทั่วไปธรรมดา ทีนี้มันมีหลายแบบ ก็คือเสียงข้างมากธรรมดา เสียงข้างมากเด็ดขาด นะครับ บ้านเรานั้นเป็นการ.. เป็นระบบเสียงข้างมากธรรมดา ก็คือคะแนนไหนมาว่ามากกว่าคะแนนอื่นนั้นเนี่ยก็.. ก็ถือว่าชนะไป ถือเป็นว่า.. ถือเป็นมติที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ในบางครั้งเนี่ยเสียงข้างมากธรรมดา มันไม่ได้หมายถึงเสียงข้างมากของประชาชนทั้งหมดก็คือมันไม่เกินห้าสิบลเปอร์เซ็นต์ไข่ม้อยครับ เพราะฉะนั้น ตรงเนี่ยปัญหาของเสียงข้างมากธรรมดา ก็คือเป็นเสียงข้างมากที่ไม่ได้เป็นเสียงข้างมากอย่างแท้จริง อย่างบ้านเราเนี่ย ระบบบ้านเราที่ใช้อยู่ทุกวันนี้เป็นเสียงข้างมากธรรมดา นะครับ ถ้าใช้เสียงข้างมากเด็ดขาดก็ต้องเกินห้าสิบลเปอร์เซ็นต์ขึ้นไป มันก็ เอ่อ.. อาจจะทำให้เกิดปัญหาต้องมีการลงคะแนนกันหลายรอบ ไข่ม้อย
- วสุธิดา : แล้วรูปแบบที่เราจะนำแนวคิดนี้มาใช้ร่วมกันกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนนะ ค่ะ เราจะนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ร่วมกันได้ยังไงบ้าง

- ผศ. วุฒิสักดิ์ : มัน..มัน..มันไม่เกี่ยวกันนะ มันไม่เกี่ยวกันเพราะว่าโดยประชาธิปไตยแบบ
 ปรัชญาหรือนั่นเนี่ยก็คือเป็นกระบวนการ กระบวนการในการที่จะตัดสินใจ
 ปัญหา โดยหวังว่าในท้ายที่สุดแล้วเนี่ยจะมีฉันทามติ หรือไม่ก็สามารถที่จะ
 โน้มน้าวเสียงข้างมากเนี่ยให้เห็นด้วยกับเค้าล่ะครับ แต่ว่าการใช้ไอ้กติกาเรื่อง
 เสียงข้างมากธรรมดา เสียงข้างมากเด็ดขาดพวกนั้นเนี่ย มันเป็นกติกาต่างๆ ไป
 ที่พูดถึงเรื่องการตัดสินใจปัญหา คือเอา..เอากติกาเนี่ยมาแทนรถถัง เอากติกาเนี่ยมา
 แทนอำนาจปืน
- วสุธิดา : แล้วว่าเมื่อพอเรา..เราเหมือนมาปรึกษาหารือเสร็จแล้ว ต้อง..ต้องหาข้อสรุปให้
 ได้ด้วยมัยยะ
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : ต้องมีข้อสรุป
- วสุธิดา : แล้วมีทางออก?
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : ก็มีทางออก ก็มีข้อสรุป แต่โดยทั่วไปก็คือทางออกในระบบประชาธิปไตย ก็
 ถือเป็นทางออกชั่วคราว
- วสุธิดา : ค่ะ
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : เมื่อเข้าสู่ เช่น ปัญหาถ้าหารือแล้วเนี่ยใช้มตินั้นลองดู ถ้าสมมติว่าประสบ
 ความสำเร็จก็โอเคก็เดินหน้าไป แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จก็คงต้องหัน..หันหลัง
 กลับมาหารือกันใหม่
- วสุธิดา : ค่ะ คราวนี้ก็จะถามว่า ปัจจัยที่ เอ่อ..จะพัฒนาประชาธิปไตยของไทยมีปัจจัย
 อะไรบ้าง แล้วแนวคิดนี้จะช่วยตอบสนองปัจจัยเหล่านั้นได้มัย
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : สังคมไทยเนี่ยจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษามากขึ้น ทุกวันนี้ระบบ
 การศึกษาของเราดูเหมือนจะสำเร็จ แต่ว่าถ้าไปดูตัวเลขแล้วจะตกใจ เช่น
 นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนระบบสามัญศึกษาเนี่ยมีอยู่ 8 ล้านคน พอขึ้นชั้นมัธยม
 ปีบก็จะมีค่อยๆ หล่นหายไปนะครับ แล้วก็ในจำนวนที่หายไปนั้นก็คือ ในจำนวน
 8 คน หายไป 7 คน ที่จะเข้าสู่ระบบมัธยมปลายและก็จะเข้าสู่ระบบอุดมศึกษานะ
 ครับ เพราะฉะนั้นในส่วนเนี่ย ผมคิดว่าเป็นปัญหาใหญ่ๆ นะ คือต้องเปิดโอกาส
 ให้..ให้..ให้คนมีการศึกษามากขึ้น เพื่อที่จะให้ตระหนักถึงเรื่องสิทธิและหน้าที่
 ของตนเองในสังคม และอันที่สองก็คือเหตุที่เป็นเช่นนั้นเนี่ย ก็คือหล่นหายไป 7
 คนนั้นก็เพราะว่าสังคมไทยมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจนะครับ ช่องว่างทาง
 เศรษฐกิจของเรานั้นยัง..ยังสูงมากนะครับ เพราะฉะนั้นคนที่..คนที่หล่นหายไปนั้น

ผมเข้าใจว่าส่วนใหญ่เป็นพวกที่ต้องไปทำมาหากิน หลุดออกจากระบบการศึกษาไป

- วสุธิดา : ค่ะ ข้อสุดท้ายคืออาจารย์มีข้อเสนอแนะอะไรมั๊ยคะ ข้อคิดเห็นอย่างอื่น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดนี้
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : คือ
- วสุธิดา : ที่จะนำมาใช้พัฒนาระบบอบประชาชิปไตย
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : คือสังคมไทยก็คงต้องเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมมากขึ้นนะครับ การมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชนหรือว่าเอกชนก็ตามนะครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจรัฐเนี่ยจะต้อง..จะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้มากขึ้น การกำหนดนโยบายไม่ควรเป็นการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง อย่างเช่นไทยเข้มแข็งก็เป็นการกำหนดจากบนลงล่าง นะครับ ซึ่ง..ซึ่งเป็นการยึดยึดให้ท้องถิ่นนั้นต้องพัฒนานะครับ ซึ่งไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น ท้องถิ่นต่างๆ นั้นควรจะมีเอกลักษณ์ของตัวเอง
- วสุธิดา : คือว่าให้รัฐบาลสนับสนุนเป็นแนวทางได้
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : ครับ แล้วอันที่สองที่จะต้องทำนั้นก็คือการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจซะใหม่ ทุกวันนี้อำนาจมันกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางซะเยอะนะครับ อยู่ที่รัฐบาล อยู่กระทรวง อยู่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง อำนาจ..อำนาจประเภทต่างๆ เหล่านี้เนี่ยควรจะต้องกระจายให้ท้องถิ่นให้มากขึ้น ให้ท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่าปัญหาต่างๆ นั้นตัวเองจะต้องเป็นคนตัดสินใจ ไม่ใช่รัฐตัดสินใจแทนให้
- วสุธิดา : ค่ะ เคยได้ยินมาเหมือนกัน แต่ว่าเค้าบอกว่าถ้าลงไปท้องถิ่นมาก แล้วท้องถิ่นไม่รู้จักใช้อำนาจก็อาจจะใช้ในทางที่ผิดหรือเปล่า
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : ก็ถ้าไม่ให้เค้าลองเลยก็ไม่ได้ใช่มั๊ย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : แต่ว่าทุกวันนี้ก็ไม่ใช่ออย่างนั้นเสมอไปนี่ บางพื้นที่ท้องถิ่นเค้าก็ใช้อำนาจได้ดี
- วสุธิดา : ค่ะ
- ผศ. วุฒิสักดิ์ : มี..มีอบต.ตัวอย่างเยอะ อบต.ที่เค้าใช้อำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่เนี่ย ได้..ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ ดีกว่าเดิม แทนที่จะให้ผู้ว่าฯ นายอำเภอ เป็นคนสั่ง เค้าก็จัดการกันเอง ซึ่งดีขึ้นเยอะนะครับ
- วสุธิดา : ขอบคุณอาจารย์มากค่ะ

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ รศ.ยุทธพร อิศรชัย อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (กลุ่มตัวอย่าง
นักวิชาการ)

วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554 สถานที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตแขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาการเมืองของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

วสุธิดา : เป็นเกี่ยวกับเรื่องของแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือนะคะ

รศ.ยุทธพร : ครับ

วสุธิดา : กับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย

รศ.ยุทธพร : ครับ

วสุธิดา : ที่นี้คำถามแรกคือว่าแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีสาระและองค์ประกอบที่สำคัญอย่างไรบ้าง

รศ.ยุทธพร : คือแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย มันเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนนะครับ คราวนี้พอเกิดความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในแง่ของการที่ไม่สามารถจะเป็นตัวแทนกับประชาชนได้จริงๆ แล้วเนี่ย ก็เกิดแนวคิดอันหนึ่งที่เค้าเรียกว่าประชาธิปไตยแบบมี

ส่วนร่วมนะครับ ที่นี้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณทศวรรษ
 ที่ 1990 เนี่ย อ่า..มันก็สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวคิด
 ประชาธิปไตยแบบทางตรงนะครับกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบตัวแทน
 อย่างเช่นในรูปแบบของการทำประชามติ การประชาพิจารณ์ การรับฟังความ
 คิดเห็นสาธารณะ นะครับ แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วน
 ร่วมก็ยังคงมีข้อบกพร่องอยู่บ้างนะฮะ เพราะในบางครั้ง มันก็เป็นการมีส่วนร่วม
 ในเชิงรูปแบบ อย่างเช่น การประชาพิจารณ์ ก็เป็นการ เอ่อ..ทำให้เป็นไปตาม
 ขั้นตอน นะฮะ เท่านั้น นะฮะ ไม่ได้เป็นการมีส่วนร่วมจริงๆ นะฮะ ใน
 ประมาณเมื่อปีสองปีที่ผ่านมานี้เนี่ย จึงมีการพูดถึงแนวคิดใหม่ะที่เรียกว่า
 Deliberative democracy หรือที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ คือ
 หมายความว่าจะไม่เน้นดูที่ผลนะฮะว่าทำยสุดแล้วเนี่ยประชาธิปไตยมันจะทำให้
 เกิดผลยังไง มีส่วนร่วม จำนวนคนมีส่วนร่วมมากน้อยอะไรยังไงนะ แต่ว่าจะเน้น
 ดูที่กระบวนการ นะครับ ดูที่กระบวนการว่า ในกระบวนการกำหนดตัดสินใจ
 ต่างๆ เนี่ยนะฮะ ได้เปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมเนี่ย ได้เข้ามีส่วนร่วมนะครับ
 ในการหารือ ในการให้เหตุผล ในการถกเถียงนะครับ ซึ่งกันและกันนี่เปล่า
 เพราะฉะนั้นองค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยแบบ
 ปรึกษาหารือเนี่ย ก็คือการที่จะต้องมีส่วนที่สาธารณะนะครับ หรือที่เราเรียกว่า
 public sphere นะครับ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญนะครับ เพราะพื้นที่
 สาธารณะจะทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุยนะครับ ในการถกเถียง
 ในการโต้แย้งกัน ในเชิงความคิดนะฮะ ต่างๆ ซึ่งอันนี้เป็นหัวใจหลักของระบอบ
 ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือครับ

วสุธิดา

: แนวคิดนี้มีที่มาอย่างไรคะ

รศ.ยุทธพร

: แนวคิดนี้มีที่มาจากในยุโรปนะฮะที่เค้าก็พบว่าประชาธิปไตยทั้งแบบ
 ตัวแทนและแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเนี่ยก็ยังคงมีปัญหาอยู่ไม่น้อย
 เพราะฉะนั้น เอ่อ..นักคิดในกลุ่มนี้หลายๆ คน อย่างเช่น เจอเกิน ฮาเบอมาส
 เป็นต้น เนี่ยนะฮะก็ได้พูดถึงในเรื่องของเอ่อ..แนวคิดแบบพื้นที่สาธารณะนะครับ
 ซึ่งฮาเบอมาสเป็นชาวเยอรมัน ก็ได้บอกว่า เอ่อ..ควรจะต้องมีการให้ เอ่อ..
 ประชาชนเนี่ย มีพื้นที่นะฮะในการที่จะพูดคุยถึงปัญหาของเค้าได้ ในการที่จะ
 สื่อสารถึงปัญหาของเค้าได้ ซึ่งอันนั้นก็จะเป็นหัวใจหลักของระบอบ
 ประชาธิปไตย ครับ

- วสุธิดา : คราวนี้แนวคิดนี้มาจากต่างประเทศ ในประเทศไทยเนี่ยนะคะก่อนหน้าเนี่ยเคยมีมัย แต่ว่าอาจจะไม่ได้ใช้ชื่อแบบนี้คะ
- รศ.ยุทธพร : ครับ แนวคิดนี้ในประเทศไทยก่อนหน้านี่ที่ใกล้เคียงที่สุดนะครับก็คือ แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนะครับ ซึ่งถูกบัญญัติรับรองเอาไว้โดยรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ นะคะ อย่างเช่นมาตรการในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การทำประชาคมติ นะครับ สิทธิของชุมชนในการที่จะพิทักษ์ เอ่อ..สิทธิของตนเอง ทรัพยากรของตนเองต่างๆ หรือรับทราบข้อมูลข่าวสาร เนี่ย อันเนี่ยเป็นครั้งแรกที่มีกระแสความคิดในเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนนะครับ ซึ่งมันก็เป็นผลมาจากเหตุการณ์พฤษภาคม ปี ๒๕๓๕ อยู่มากพอสมควร นะคะ แต่ท้ายที่สุดในส่วนของการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาในทางการเมืองได้เนครับ ในช่วงที่มีการร่างรัฐธรรมนูญปี ๕๐ นะคะ ก็มีการพูดถึงเรื่องของแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือนะ ซึ่งแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยก็ได้ถูกบัญญัติไว้บางส่วนนะครับ ที่อยู่ใน เอ่อ..รัฐธรรมนูญปี ๕๐ อย่างเช่นในเรื่องของการที่ เอ่อ..เมื่อรัฐบาลเนี่ย ต้องการที่จะทำนโยบายหรือโครงการใดโครงการหนึ่ง สามารถขอให้มีการทำประชาคมติรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนได้ นะครับ แล้วก็นอกจากนี้ก็ยังพูดถึงเรื่องของการ เอ่อ..ที่จะต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบาย ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้วย นะครับ ซึ่งก็คือได้ว่ารัฐธรรมนูญ ๕๐ เนี่ย ได้พูดถึงประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออยู่ เอ่อ..บางส่วนนะครับ แต่ว่าในทางปฏิบัติเราก็จะพบว่า เอ่อ..น้อยมากครับที่จะมีเรื่องของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะส่วนใหญ่กระบวนการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยเนี่ย เรามักถูกทำให้เชื่อว่ามีส่วนร่วมนะครับ ก็คืออำนาจรัฐเนี่ยนะคะ หรือว่าผู้ที่อยู่ใน..ในทั้งฝ่ายการเมืองทั้งระบบราชการ เนี่ย ก็จะทำให้เรารู้สึกว่าเราได้มีส่วนร่วมนะคะ แต่จริงๆ แล้ว มันเป็นการมีส่วนร่วมแต่โดยนามเท่านั้น นะคะ หรือชื่อเท่านั้นที่บอกว่ามีส่วนร่วม แต่กระบวนการตัดสินใจขั้นท้ายสุดนะคะ ของอำนาจรัฐในประเทศไทยมันก็อยู่กับคนไม่กี่คน นะคะ เท่านั้นเองนะครับ เอ่อ..ที่เค้ามักจะพูดกันบ่อยๆ บอกว่า เอ่อ..การกำหนดตัดสินใจอะไรต่างๆ เนี่ย ก็ทำในห้องแอร์นะคะ ไม่ได้สนใจชาวบ้านอะไรจริงๆ อย่างเช่น กรณี พระราชบัญญัติป่าชุมชนอย่างเงี้ยนะครับ หรืออีกหลายๆ กรณี นะคะ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย นะ ตรงนี้ที่สะท้อนให้เห็น

ได้ว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเนี่ยก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จในประเทศไทย
รวมไปถึงประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยก็ยังไม่เกิดขึ้นนะฮะ อย่างจริงจัง
หรือเป็นรูปธรรมในประเทศไทยซักเท่าไรนั่นนะครับ ก็คงจะมีเฉพาะ เอ่อ..
กระแสแนวคิดอันเนี่ยเท่านั้นเอง

วสุธิดา : เป็นเพียงกระแสแนวคิด

รศ.ยุทธพร : ครับ

วสุธิดา : คราวนี้ เอ่อ..ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารืออะคะ

รศ.ยุทธพร : ครับ

วสุธิดา : จำเป็นไหมที่จะต้องใช้กับเรื่องการเมืองอย่างเดียวอะคะ

รศ.ยุทธพร : เอ่อ..ไม่จำเป็นครับ คือแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย
อาจจะเป็นในเรื่องของการพูดถึงการทำงานของชุมชน ในเรื่องของการสร้าง
ประชาสังคมที่เข้มแข็ง นะครับ อาจจะเป็นเรื่องของกระบวนการพัฒนาชุมชน
ต่างๆ เหล่านี้ เราก็สามารถใช้รูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือได้ นะครับ
แต่ท้ายที่สุดสิ่งเหล่านี้เนี่ยมันก็คือรากฐาน นะฮะ ก็คือรากฐานหรือหัวใจที่จะ เอ่อ..
นำไปสู่ระบอบการเมืองในระดับชาติเนี่ยครับ แม้ว่า เราอาจจะมองว่าอันเนี่ยมัน
เป็นเรื่องจุดเล็กๆ นะฮะ ในแง่ของประชาธิปไตยในระดับชุมชนท้องถิ่น แต่ว่าใน
ระดับชุมชนท้องถิ่นเนี่ย มันเป็นเรื่องที่ประชาชนสามารถจะติดต่อสื่อสารกันนะ
ครับได้โดยง่ายนะครับ เพราะว่าในระดับชุมชนท้องถิ่นเนี่ย เอ่อ..มันมีความ
ใกล้ชิดกันนะฮะ ทั้งในเชิงกายภาพ หรือในเชิงความคิดนะฮะ ในเชิงความมี
เครือข่ายความสัมพันธ์กันนะฮะ ในระหว่าง เอ่อ..ญาติ พี่น้อง คนรู้จักอะไรเหล่า
เนี่ยนะฮะ ก็จะทำให้กระบวนการที่เป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยเกิดขึ้นได้
ง่ายกว่านะครับ และนั่นก็จะเป็นรากฐานไปสู่การในระดับชาติ ท้ายที่สุด

วสุธิดา : ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพของ
ประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้อย่างไรบ้าง

รศ.ยุทธพร : คือประชาธิปไตยแบบตัวแทนเนี่ย มันมีความห่างกันระหว่าง เอ่อ..
นักการเมืองเนี่ยครับ หรือตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งเนี่ยครับ กับประชาชน
เพราะฉะนั้น เอ่อ..เราก็ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมเนี่ยครับ ในการกำหนด
ตัดสินใจต่างๆ ตัวแทนที่เราเลือกเข้าไปได้มากนัก นะ แต่ถ้ามีประชาธิปไตยแบบ
ปรึกษาหารือ แน่นอเนี่ยที่สุดว่าการกำหนดตัดสินใจจะแตกต่างกันของ ของ
ประชาชนเนี่ย ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมเองได้เนี่ยครับ นะฮะ เอ่อ..

อย่างที่คำกล่าวที่เค้านบอกละครับว่านักการเมืองเนี่ยเราจะเจอได้ก็เฉพาะเลือกตั้งเท่านั้น นะอะ 4 ปีเจอครั้งนะครับ หลังจากนั้นก็คงจะเจอกันยากอะไรเหล่านี้เนี่ย นะ อันนี้ก็เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องของความล้มเหลวในระบอบตัวแทนนะครับ ดังนั้น ตรงเนี่ยถ้าใครมีเรื่องประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือนะครับมาช่วยเสริมเติมเต็มตรงเนี่ยก็จะให้ระบอบประชาธิปไตยเข้มแข็งยิ่งขึ้นครับ

วสุธิดา : ข้อต่อไปนะคะ คือ

รศ.ยุทธพร : ครับ

วสุธิดา : ข้อต่อไปนะคะ คือแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผลและความเห็นของผู้อื่นในสังคมได้หรือไม่ อย่างไร

รศ.ยุทธพร : แน่นอนที่สุดว่า ถ้าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย มันถูกก่อตั้งให้มีความเข้มแข็งนะครับ และก็มีความเป็นรูปธรรมในสังคมไทยเนี่ย มันจะเป็นแบบฝึกหัดนะอะให้กับประชาชนในการที่จะเรียนรู้เรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองนะครับ ที่ถูกต้องนะอะ คือพวกนี้ปัญหาที่สำคัญของประเทศไทยก็คือ เออ..เรามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่สร้างสรรค์นะครับ ซึ่งในตำรับ ตำราเรียนทางรัฐศาสตร์ต่างประเทศเนี่ย มันไม่มีนะอะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือภาพในเชิงบวกนะ คือภาพที่เป็นสิ่งที่สวยงามในระบอบประชาธิปไตย แต่ทุกวันนี้ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 48 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเนี่ย มันสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองเราเนี่ยมันไม่สร้างสรรค์นะอะ อย่างเช่น การ เออ..ชุมนุมประท้วงโดยละเมิดสิทธิคนอื่น ไปปิดถนน ปิดสนามบิน อะไรอย่างเนี่ยนะอะ ก็เป็นกระบวนการที่ไม่สร้างสรรค์นะอะ คราวนี้ถ้าแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยมันถูกถ่ายทอดลงไปสู่ส่วนต่างๆ ของสังคม จนกลายเป็น เออ..วิถีปฏิบัติของคนในสังคมนะ เป็นสิ่งที่มันอยู่ในจิตสำนึก อยู่ในวัฒนธรรม อยู่ในความคิดเนี่ย นะมันก็จะทำให้คนเนี่ยรู้จักการมีส่วนร่วม ที่เกิดความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้นนะครับ และก็จะเป็นแบบฝึกหัดที่จะทำให้คนเนี่ยได้ฝึกหัดทดลองมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับเล็กๆ โกลัตัว ไปถึงการเมืองระดับ และท้ายสุดก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์นะอะ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้นครับ

วสุธิดา : ทีนี้แนวคิดนี้มี..แนวคิดนี้จะส่งเสริมการมีส่วนร่วม สิทธิ เสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยได้หรือไม่ อย่างไร

- รศ.ยุทธพร : แน่นอนที่สุดอะ แนวคิดนี้ก็จะทำให้ประชาชนเนี่ยได้เข้ามาเรียนรู้เนอะครับและก็ตระหนักถึงสิทธิของตัวเองเนอะ ว่า เออ..สิทธิเสรีภาพของตัวเองมีมากน้อยแค่ไหน เพียงใดเนอะครับ และในทางเดียวกันก็ต้องมีหน้าที่ควบคู่ไปด้วยอย่างไร เพราะฉะนั้นแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยก็จะทำให้ประชาชนเนี่ย เกิดการเรียนรู้และก็แลกเปลี่ยนเนอะครับ ซึ่งกันและกันในกระบวนการของการปรึกษาหารือที่เกิดขึ้นครับ
- วสุธิดา : แล้วแนวคิดนี้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม และนำไปสู่ความสมานฉันท์ ได้หรือไม่คะ
- รศ.ยุทธพร : มีโอกาสอะ อย่างที่ผมเรียนไปนั้เบื้องต้นเนอะครับว่า เออ..ทุกวันนี้เรามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่สร้างสรรค์ เพราะฉะนั้น ถ้าแนวคิดนี้ได้ถูกเอามาใช้และทำให้เกิดการเรียนรู้ ถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีจิตสำนึกสาธารณะ อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมนะ ก็มีโอกาที่จะเอาแนวคิดนี้มาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของไทยได้ครับ
- วสุธิดา : เออ..เนื่องจากบริบทของสังคมไทยมีส่วนทำให้ประชาชนมีลักษณะประนีประนอม ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะทำให้เกิดพระราชของเสียงส่วนใหญ่ และทำให้ไม่มีฝ่ายค้านได้หรือไม่
- รศ.ยุทธพร : อืม..คงไม่ใช่อะครับ เพราะว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยมันจะต้องก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าฉันทามติเนอะครับ หรือ consensus เนอะ ฉันทามตินี้คือหมายความว่าทุกคนในสังคมเห็นพ้องต้องกันเนอะ ไอ้ความเห็นพ้องต้องกันเนี่ยมันคงเป็นคนละอย่างกับเรื่องของพระราชโดยคนส่วนใหญ่เนอะ เพราะว่า เออ..ความเห็นพ้องต้องกันเนี่ยมันเป็นเรื่องที่อยู่บนพื้นฐานที่ทุกฝ่ายยอมรับเนอะ และก็อาจจะมึทั้งฝ่ายที่ได้ประโยชน์ เสียประโยชน์ต่างๆ แต่ทุกฝ่ายยอมรับในมติตรงนี้ ของสังคมนะอะ และก็พร้อมจะทำตาม ผมไม่คิดว่ามันจะก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวายเนอะ ในทางการเมืองได้ ถ้าเอาแนวคิดนี้มาใช้เนอะครับ และที่ลักษณะของสังคมไทยเนี่ย แม้ว่าจะเป็นสังคมประนีประนอมก็..ก็ตามนะอะ แต่ว่าแนวความคิดแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ยก็ไม่ใช่แนวความคิดที่มันสวนทางกับสิ่งนี้เนอะ เพราะว่าสิ่งที่เกิดฉันทามติได้ก็ต้องเป็นเรื่องการยอมรับ เออ..ในส่วนที่ได้บ้าง เสียบ้าง ต่างๆ เหล่าเนี่ยเนอะ ซึ่งมันก็..ก็ต้องอาศัยหลักการความประนีประนอมอยู่พอสมควรเนอะ แต่ว่าประนีประนอมเนี่ยก็ต้องอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ส่วนรวมเนอะครับ แต่ถ้าเป็นการ

ประนีประนอมโดยอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผมก็คิดว่าคงจะไม่สำเร็จนะอะ เออ..ซึ่งตรงนั้นเนี่ยมันก็ต้องไปดูโยงกับเรื่องของเออ..ลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทยด้วยนะครับ แต่ถ้าเราสามารถประนีประนอมได้โดยยึดหลักของผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งเนี่ย นะอะ ผมคิดว่าไอ้เรื่องของกรณีปัญหาในเชิงโครงสร้างอุปถัมภ์ก็คงจะไม่สามารถจะมีผลได้มากนักครับ

- วสุธิดา : คราวนี้ถ้านำแนวคิดนี้มาใช้ในประเทศไทยล่ะ จะมีข้อจำกัด และก็มีปัจจัยสนับสนุนอะไรบ้าง
- รศ.ยุทธพร : ในแง่ข้อจำกัด ผมคิดว่าก็คงเหมือนกับแนวคิดอื่นๆ นะครับ ก็คือว่าปัญหาของสังคมเนี่ยมันมีอยู่สองสามอย่างนะอะ ที่มันเป็นปัญหาใหญ่ๆ หนึ่งก็คือโครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์นะครับ สองก็คือเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์นะอะ สามก็คือเรื่องของช่องว่าง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะปัญหาพื้นฐานสามตัวเนี่ยที่ทำให้แนวคิดต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้ในประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จ และทั้งการเลือกตั้งในแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนนะอะ หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนะอะ ซึ่งก็กลายเป็นว่าเป็นเครื่องมือที่อำนาจรัฐเอามาให้ทั้งความชอบธรรมนะอะ ในเชิงของปริมาณการเข้ามามีส่วนร่วมอะไรตรงนั้น นะแต่ว่าในแง่ของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเนี่ย ถ้าเรายังไม่แก้ปัญหาลูกพื้นฐานสามอย่างนั้น ผมเชื่อว่ามัน..มันก็จะ..ตายเหมือนแนวคิดอื่นๆ นะอะ นะอะ มันก็มีคำกล่าวบอกว่า แนวคิดหลายๆ แนวคิดเนี่ย เออ...เกิดในตะวันตกนะอะ แต่มาตายในประเทศไทย นะอะเพราะว่าบริบทต่างๆ เรื่องสองสามตัวที่ผมกล่าวเนี่ยนะ อันนี้เป็นปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคนะอะ ต่อการเอาแนวคิดตะวันตกเข้ามาปรับใช้กับโครงสร้างสังคมไทยที่มีเนี่ย...ปัญหาสองสามสิ่งนี้อยู่
- วสุธิดา : ปัจจัยสนับสนุนที่...ที่..
- รศ.ยุทธพร : ปัจจัยสนับสนุนก็อาจจะมิในเรื่องของ เออ..การเป็นสังคมประนีประนอมนะอะ ก็สามารถที่จะทำให้เกิดฉันทามตินะครับ เออ..ง่ายขึ้นนะครับ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเนี่ย ไอ้การเป็นสังคมประนีประนอมก็อย่างที่บอกนะครับว่าต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ให้มันถูกผูกโยงไปเกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ที่เป็นเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวนะครับ คือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เนี่ยมันเหมือนเหรียญสองด้านนะอะ ด้านบวกก็มีนะอะ ด้านลบมันก็มี แต่ส่วนใหญ่เราใช้แต่ด้านลบนะครับ แต่ถ้าเราใช้ไปในทางบวกก็คือเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์ เป็นเรื่องของ

การมุ่งเน้นผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งแล้วเนี่ยผมเชื่อว่าปัญหาต่างๆ ก็คงจะลดน้อยถอยลงไปได้เยอะครับ1538

วสุธิดา

: ประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันเนี่ยยังให้ความสำคัญในเชิงปริมาณ คือคะแนนเสียงที่ได้มาจากการเลือกตั้ง หรือว่าเสียงข้างมาก คราวนี้จะสามารถนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบนี้นำประยุกต์ใช้กับประชาธิปไตยของไทยได้หรือไม่

รศ.ยุทธพร

: ผมคิดว่ามันต้องควบคู่กันนะครับ คือในแง่ของการเลือกตั้งนะครับ การใช้คะแนนเสียงเป็นตัววัดเราคงหลีกเลี่ยงไม่ได้นะครับ ในสังคมที่ เอ่อ..มันมีความสลับซับซ้อนนะครับ เพราะไม่งั้นเนี่ยมันก็ไม่มีข้อยุติว่าใครจะเป็นตัวแทนในการที่จะไปบริหารงาน ทำงานให้กับประเทศชาติแทนเราละนะ แต่ว่าท้ายสุดแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารีอควรจะเป็นส่วนเสริม ส่วนเสริมของการเมืองเชิงสถาบันนะครับ การเมืองเชิงสถาบันก็คือการเมืองที่เป็นเรื่องของรัฐสภา พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐบาล อะไรแบบเนี่ยละนะ และส่วนเสริมที่ดีที่สุดก็น่าจะเป็นประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารีอละครับ แต่ว่าถ้า เอ่อ..เราบอกว่าเอามาใช้ไม่ได้เพราะว่าสังคมไทยยังยึดติดกับเรื่องคะแนนเสียงอยู่เนี่ย มันก็คงจะหาคำตอบได้ยากอะนะ ว่าอย่างนั้นเนี่ยเราจะเอาแนวคิดไหนมาแก้ปัญหาคการเมืองไทยนะครับ เพราะว่าถ้าเราไม่เอาแนวคิดประชาธิปไตยแบบตัวแทนมาใช้เลยนะละ เราก็ไม่สามารถจะมีคนเข้าไปตัดสินใจในการบริหารงานได้นะครับ เอ่อ..ในเรื่องของการที่กระจายอำนาจไปสู่ส่วนต่างๆ ในสังคมและก็ให้จุดเล็กๆ แต่ละจุดทำงานกันเองเนี่ย อันนั้นแน่นอนก็คือเป็นส่วนที่ดี แต่ ณ เวลานั้นเนี่ยมันยังคงไม่ใช่สำหรับสังคมไทย เพราะมันต้องอาศัยเวลาอีกพอสมควรนะครับ ในการที่จะปรับตัวไปสู่จุดนั้น เพราะฉะนั้นผมว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนในระดับชาติเนี่ยก็ยังมีส่วนสำคัญอยู่ ณ เวลานั้นครับ1703

วสุธิดา

: การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรีกษาหารีอมาใช้ในประเทศไทยให้ประสบผลสำเร็จในการที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตย ควรจะมีรูปแบบอย่างไรคะ

รศ.ยุทธพร

: ผมคิดว่าควรจะมีลักษณะผสมผสานนะครับ ก็คือว่าในแง่ของระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนก็ดังที่กล่าวมาละครับก็คือเราก็ยังมีระบบการเลือกตั้งอยู่นะละ ที่ทุกฝ่ายยอมรับนะละ อันนี้วงเล็บว่าทุกฝ่ายต้องยอมรับ ถ้าเป็นการเลือกตั้งที่ทุกฝ่ายไม่ยอมรับมันก็เกิดปัญหาอย่างทุกวันนี้ละครับ ในแง่ของประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารีอเนี่ยก็ควรที่จะต้องนำเรื่องประเด็นต่างๆ ที่มันใกล้

ตัวประชาชน นะฮะและเป็นผลกระทบกับเค้าเนี่ยนะฮะ มาให้เค้าได้มีโอกาส แสดงความคิดเห็นผ่านพื้นที่สาธารณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนนะฮะ ไม่ว่าจะเป็น อาจจะเป็นสภากาแฟ ที่เอ๋อ..มีคนซึ่งจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เนี่ย ได้มานั่งฟังนะครับ หรือว่าอาจเป็นในรูปแบบของเอ๋อ..การทำเวทีสาธารณะ อะไรเหล่านี้เนี่ยครับ ในเรื่องที่จะกระทบกับสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นของเค้าเนี่ยน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี

วสุธิดา : วิธีการ ขั้นตอนและขอบเขตในการนำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของไทยค่ะ

รศ.ยุทธพร : ผมคิดว่าน่าจะต้องใช้ เอ๋อ..วิธีการที่รัฐเนี่ยเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นนะฮะ แต่ไม่ใช่เป็นผู้จัดนะครับ เพราะว่าถ้ารัฐเป็นผู้จัดมันจะกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า ประชาคมนะ ไม่ใช่ประชาสังคม ประชาคมก็คือสิ่งที่รัฐเข้าไปแทรกแซงนะฮะ การก่อตัว การเกิดขึ้น และก็การทำงานต่างๆ แต่ว่าถ้าเป็นเรื่องของการอำนวยความสะดวก จากรัฐ คือรัฐสนับสนุน เช่นหาสถานที่ให้เนี่ย เอ๋อ..ช่วยประสัมพันธ์ให้ เอ๋อ...อำนวยความสะดวกในเรื่องงบประมาณต่างๆ ให้ แล้วก็ให้ประชาชนเป็นคนทำเองนะครับ ตรงนี้เนี่ยมันก็จะสร้างความเข้มแข็งให้กับพลเมืองนะฮะให้รู้จักการที่จะทำอะไรด้วยตนเองนะครับ ซึ่งผมคิดว่าตรงนี้จะทำให้ เอ๋อ..เกิดความประสบความสำเร็จในเรื่องการนำประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือลงสู่ชุมชน นะฮะ รัฐก็ควรจะเป็นเพียงแค่พี่เลี้ยงเท่านั้นนะครับ อันนี้คือวิธีการ

วสุธิดา : ขั้นตอน?

รศ.ยุทธพร : ส่วนขั้นตอนเนี่ยผมคิดว่ามันก็ต้องเริ่มขึ้นจากการที่ เอ๋อ..คนในชุมชนท้องถิ่นเนี่ย รู้จักที่จะรวมตัวกันเองนะ ตระหนักในสิทธิของตนเองนะครับ และก็ต้องการจะเข้าไปมีส่วนร่วมนะครับ ในการเรียกร้องต่างๆ นะ รัฐก็ต้องมองเห็นตรงนี้ และ ไม่มองว่ากลุ่มเนี่ยเป็นปฏิปักษ์นะครับ จะต้องมองว่าในโลกยุคปัจจุบันเนี่ยมันจะต้องร่วมกันไประหว่างอำนาจรัฐและก็อำนาจของประชาชนนะฮะ ในการจะดำเนินการต่างๆ นะฮะ รัฐก็อาจจะอำนวยความสะดวก อย่างเช่นว่ามีหน่วยงานสนับสนุนนะครับ มีงบประมาณให้เนี่ย มีสถานที่ให้เอ๋อ..อะไรเหล่านี้ครับ

วสุธิดา : ค่ะ และขอบเขตที่จะนำมาใช้

รศ.ยุทธพร : ขอบเขต ผมคิดว่าก็ควรจะเป็นเรื่องที่ เอ๋อ..เกี่ยวข้องกับเรื่องในชุมชนก่อนครับ ในเบื้องต้นนะครับ หลังจากนั้นก็ค่อยขยายตัวออกไปนะฮะ เรื่อยๆ นะ เพราะว่า

ท้ายสุดถ้าชุมชนแต่ละชุมชนเข้มแข็งเนี่ย มันจะเป็นรากฐานสู่การเมืองในระดับชาติ โดยตัวมันเองอยู่แล้วนะครับ

วสุธิดา : คราวนี้ปัจจัยในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย นะคะ มีปัจจัยอะไรบ้าง แล้วผลลัพธ์ที่ได้จากแนวคิดนี้จะตอบสนองปัจจัยเหล่านั้นได้หรือไม่2020

รศ.ยุทธพร : ผมคิดว่าแนวคิดอันนี้เนี่ย ถ้าเรายังไม่แก้ปัญหาคือพื้นฐานนะครับ เอ่อ..3 ข้อที่กล่าวมาแล้วเนี่ย ผมคิดว่าน่าจะไม่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้มากมายนักนะครับ เพราะว่า เอ่อ..ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคเนี่ยมันยัง..ยัง..ยังเป็นปัญหาใหญ่เนอะ และก็ปัจจัยที่ผมคิดว่าคงไม่สามารถใช้เพียงแค่แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นะหรือใช้แนวคิดในทางการเมืองที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเดียว นะมันต้องใช้หลายแนวคิดควบคู่กันไป อย่างเช่นแนวคิดในเรื่องเศรษฐศาสตร์ จะทำยังไงให้เกิดการกระจายรายได้ นะเมื่อคนกระจายรายได้มีโอกาสในการเข้าถึงทุนแล้วเนี่ยเค้าก็สามารถจะเกิดความเข้มแข็งโดยตัวเค้าเองนะอะ หรือแม้กระทั่งแนวคิดในเรื่องสื่อมวลชนที่จะทำยังไงให้สื่อมวลชนกลายเป็นพื้นที่สาธารณะนะอะ ที่คนทุกกลุ่มในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมได้เนอะครับ เอ่อ..เข้ามาใช้เป็นเวที เป็นปากเป็นเสียงให้กับคนทุกกลุ่มได้จริงนะอะ ไม่ใช่ทุกวันนี้ที่มีเฉพาะชนชั้นกลางซึ่งยึดพื้นที่ในสื่อกระแสหลักของ เอ่อ..ประเทศได้เนี่ยเนอะครับ เอ่อ..และที่สุดท้ายก็คือในแง่ของการศึกษาด้วยเนอะครับ ผมว่าก็ต้องมีการพัฒนาคนนะควบคู่ไปด้วยนะอะ เพราะฉะนั้นสองสามอย่างเนี่ยมันต้องเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน นะถ้าเราใช้เฉพาะเรื่องของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างเดียว ในขณะที่คนก็ยังมีความยากจน นะอะไม่มีกินอยู่อะไรอย่างเงี้ย นะอะโอกาสที่ทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมมันก็ยาก นะครับในเมื่อปากท้องเค้ายังไม่อิ่ม นะครับก็ยากที่จะทำให้คนเข้าไปมีส่วนร่วม หรือถ้าคนยังไม่มีการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมมันก็ถูกชักจูงได้ง่าย นะครับและก็กระบวนการมีส่วนร่วมก็ร่วมโดยไม่ได้รู้ เอ่อ..ในเรื่องของหัวใจหลักสำคัญจริงๆ ของมัน แต่ร่วมเป็นเพราะว่าเค้าชักชวนมา นะอะเป็นเพราะว่าเชื่อในอิทธิพลของสื่อเนอะ หรือของใครที่มานำเสนอ มาบอกอย่างเงี้ยนะอะ ตรงนี้ก็เป็นที่ต้องพัฒนาไปด้วย เพราะฉะนั้นผมคิดว่านอกจาก เอ่อ..การพัฒนาในเชิงแนวคิดเรื่องการเมือง เรื่องประชาธิปไตยแล้วเนี่ย ต้องพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคมต่างๆ ควบคู่กันไปนะถึงจะทำให้เกิดการยกระดับวิถีคิด นะอะหรือที่เค้าเรียกว่าการยกระดับกระบวนการทัศน์ของสังคมเนี่ยให้เกิดขึ้นได้ครับ

วสุธิดา : ค่ะ คราวนี้เป็นข้อสุดท้ายคือ

รศ.ยุทธพร : ครับ

วสุธิดา : อาจารย์มีข้อคิดเห็นอื่นๆ ไหมคะที่จะเสนอ

รศ.ยุทธพร : ผมคิดว่าจริงๆ แล้วเนี่ย การเมืองไทยเรานี้นะฮะ เรา..เราก็หมกมุ่นอยู่กับเรื่อง
ของ..ของเทคนิควิเศษมาก อย่างเช่นว่าจะเลือกตั้งแบบไหน จะเอาประชาธิปไตย
แบบไหนเข้ามาใช้ จะอะไรอย่างเงี้ยนะฮะ แต่ว่าในเชิงของการสร้าง เอ่อ..วิถีชีวิต
แบบประชาธิปไตยจริงๆ นะการสร้างความคิด การสร้าง เอ่อ..วิถีของสังคมจริงๆ
เนี่ยมันเป็นวิถีของประชาธิปไตยเนี่ยเราไม่ค่อยพูดถึง นะซึ่งตรงเนี่ยผมว่ามันเป็น
หัวใจหลักจริงๆ ของการที่จะทำให้ระบบประชาธิปไตยเนี่ยประสบความสำเร็จ
ในประเทศใดประเทศหนึ่งได้ ครับ

วสุธิดา : ขอบคุณอาจารย์ที่สละมาให้คำตอบค่ะ ขอบคุณมากค่ะ

รศ.ยุทธพร : ยินดีครับ

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
 (กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ)

วันที่ 10 มีนาคม 2554 สถานที่ อาคาร Modern Town ชั้น 14 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

- วสุธิตา : แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ มีสาระและองค์ประกอบที่สำคัญอย่างไรบ้าง
- ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ (deliberative democracy) เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ โดยยึดหลักต่อไปนี้

1. หลักการให้เหตุผล (reasoning) ระหว่างบุคคล ซึ่งแตกต่างจากการต่อรองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

- ประชาชนต้องเตรียมพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนความคิดเห็น เพราะจำนนต่อเหตุผล ซึ่งเหตุผลดังกล่าวอาจขัดแย้งกับแนวทางที่ตนอยากเห็นหรือขัดกับผลประโยชน์ของตน

- เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนเข้าร่วมเข้ามาโดยมีสถานภาพที่เท่าเทียมกัน

- แต่ละคนต่างมาให้ข้อคิดเห็นและมุมมองของตน

- มีการอภิปรายกันด้วยเหตุผลและพร้อมจะร่วมมือกับผลของการอภิปราย

- การจะยอมรับว่า เหตุผลใดควรยอมรับ ต้องมีการชั่งน้ำหนัก การใช้เหตุผลทำให้การตัดสินใจดังกล่าวมีความชอบธรรม

- ไม่จำเป็นต้องมีการลงเสียงเป็นเอกฉันท์ และอาจมีการตัดสินใจโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ แต่ผู้เข้าร่วมมักรับรองทางเลือก เนื่องจากมีการใช้เหตุผล

2. หลักการกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ (public act) 'ได้แก่' ในกระบวนการให้เหตุผลนั้น จะมีการให้เหตุผล การชั่งน้ำหนักเหตุผล การยอมรับหรือ ไม่รับเหตุผลต่างๆ ซึ่งต้องกระทำอย่างเปิดเผย เป็นสาธารณะ ซึ่งแตกต่างจากพฤติกรรมการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลและเป็นเรื่องลับ

- กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะสาธารณะ (public deliberation) เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะและความเป็นไปได้ต่างๆ ในการแก้ปัญหาต่างๆ

- การปรึกษาหารือหรือเป็นการสร้างเวทีที่ประชาชนจะมีโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การพิจารณาในวงกว้างขวางของภาคประชาชน (หรือที่เรียกว่า การพิจารณาสาธารณะ) ว่าปัญหาที่มีอยู่จะถูกตีความอย่างไร ควรจะทำความเข้าใจได้อย่างไร และมีทางออกอะไรบ้าง และใครควรมีบทบาทในการแก้ปัญหาดังกล่าว

- เป็นความพยายามทำซ้ำๆ และเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่มีการสื่อสารสองฝ่าย

- กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะทำให้ผู้บริหารภาครัฐไม่เพียงแค่อค้นพบว่าประชาชนต้องการอะไร และพยายามตอบสนองด้วยวิธีการที่ประชาชนควรจะมีมากที่สุด หากแต่ยังให้ประชาชนมีวิสัยทัศน์ทางเลือกในสิ่งที่พวกเขาต้องการและเป็นไปได้

- กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะช่วยทำให้ผู้นำมีข้อมูลแนวคิดว่าประชาชนมีความวิตกกังวลด้านไหนบ้าง ซึ่งการเลือกตั้ง (ประชาธิปไตยแบบตัวแทน) ไม่สามารถทำหน้าที่นี้ได้

- กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะเปิดวิธีการอันเป็นที่ยอมรับได้ในการให้ประชาชนได้อธิบายมุมมองต่างๆ ของพวกเขาในลักษณะที่เราสามารถเลือกเอามุมมองที่ดีที่สุดออกมา (โดยอาศัยการให้เหตุผลที่ดี รับฟังได้ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม)

- กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะเป็นแนวทางส่งเสริมให้ประชาชนต้องแสดงเหตุผลที่ดี ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ ที่ทุกฝ่ายพอจะยอมรับได้ มิใช่เป็นเหตุผลจากผลประโยชน์ส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง

วสุธิดา

: แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ มีที่มาอย่างไร

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์

: วิวัฒนาการระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงเริ่มจากประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) อาทิ นครเอเธนส์ ซึ่งพลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมสภา สามารถเข้าไปมีส่วนร่วม โดยตรงในกระบวนการตัดสินใจ และจากนั้นพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน

(representative democracy) มาจนถึงประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

(Participatory Democracy) เริ่มจากปี ค.ศ. 1900 และพัฒนามาเป็น

ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนที่ผสมผสานไปกับการมีส่วนร่วมในขอบเขตที่กว้างขวางของประชาชน ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

(deliberative หรือ consultative democracy) ซึ่งกำลังเป็นแนวโน้มที่นับวันจะขยายวงกว้างออกไปในอนาคต

นักคิดสำคัญที่เสนอตัวแบบนี้คือ เจอเก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen

Habermas) ชาวเยอรมัน ที่มีแนวคิดที่ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออันมีได้อยู่ที่การไปร้องขอมาจากอำนาจที่อยู่เหนือตัวเรา หรือเป็นคำสั่งจากคนที่

มีอำนาจเหนือกว่าเรา หากแต่เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตร่วมกัน และพยายามเข้าใจกันของทุกฝ่าย

ปัญหาของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy)

- ชัดกับหลักการความเสมอภาคของประชาชน ในการมีส่วนกำหนดเรื่องราวสาธารณะด้วยตัวเอง

- ไม่ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนปรึกษาหารือ ต่อการตัดสินใจเลือกนโยบายของตัวแทนหรือพรรคการเมือง

- หน้าที่ในการตัดสินใจหลักๆ เป็นหน้าที่ของระบบราชการและหน่วยงานฝ่ายบริหารต่างๆ มากกว่านักการเมือง และข้าราชการเหล่านี้ก็มีต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อประชาชน

- การไปออกเสียงเลือกตั้งเพื่อแสดงให้เห็นว่า เห็นด้วยกับนโยบายที่พรรคการเมืองชูเป็นประเด็นหาเสียง เป็นเรื่องที่ฉาบฉวย ประชาชนผู้เลือกตั้งแทบไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบาย

- โอกาสของประชาชนในชนชั้นล่างหรือผู้ยากจนเข้ากินคำที่จะเข้าไปมีบทบาทในสภานิติบัญญัติหรือ มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในระบบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในปัจจุบันนี้เรียกว่าเป็นศูนย์

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ (deliberative democracy)

- ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่ประชาชน จะมารวมกันปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเห็น หรือ เจตนารมณ์ ของพลเมือง

- ประชาชนมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ มีกระบวนการสื่อสารระหว่างกัน

- ไม่ได้อยู่บนเรื่องการ “แข่งขัน” ทางการเมือง หรือการ “เชื้อเพลิง” เสียงส่วนใหญ่ และรัฐ

- เห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้นที่จะทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจและผู้กำหนดนโยบายทั้งประเภทที่มาจากการเลือกตั้ง (นักการเมือง) หรือมาจากการแต่งตั้ง (ข้าราชการ) ได้

- ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการนโยบายที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพวกเขา โดยประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาท เช่น แสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูล

หรือร่วมมือในการดำเนินนโยบาย เป็นต้น โดยไม่จำกัดสิทธิการมีส่วนร่วม เฉพาะในวันเลือกตั้ง

- ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะมีกลไกและเงื่อนไขทั้งทางกฎหมาย และประเพณีที่ภาครัฐต้องเปิดให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ และกำหนดนโยบาย เพื่อให้แน่ใจว่าผลลัพธ์ที่ออกมาจากระบบการเมือง ดังกล่าว คือ การตัดสินใจและนโยบายที่ชอบธรรม และได้รับการ สนับสนุนจากประชาชน

วสุธิดา

: ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมีต้นกำเนิดในต่างประเทศ สำหรับ ประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการดำเนินการในลักษณะเดียวกันนี้ หรือไม่ ยกตัวอย่าง

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์

: ที่ผ่านมามีประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือได้มีการนำมาใช้ในประเทศไทย โดยเฉพาะในการออกกฎหมายสำคัญ เช่น ระเบียบวาระ พ.ร.บ. ป่าชุมชน กลุ่ม NGO บางกลุ่มมีความสนใจนำกระบวนการมาใช้ในการสร้างความ เข้าใจเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืน ในขณะนี้ สสส. ได้สนับสนุนกลุ่มนักวิจัยด้าน สาธารณสุขให้นำกระบวนการปรึกษาหารือใช้ในการสร้างนโยบายด้าน สาธารณสุข

ตัวอย่าง กระบวนการพัฒนานโยบายด้านป่าชุมชน โดยการที่องค์กร พัฒนาเอกชน ร่วมกับนักวิชาการ และชาวบ้านทำวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อหาว่าชุมชนแต่ละแห่งมีระบบการจัดการป่าอย่างไร และมีปัจจัยเงื่อนไข อะไรที่ทำให้ชาวบ้านจัดการป่าสำเร็จหรือล้มเหลว

เมื่อวิจัยสำเร็จ การนำผลการวิจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดย องค์กรพัฒนาเอกชนนักวิชาการ ชาวบ้านประชุมร่วมกันเพื่อสังเคราะห์เป็น หลักการการจัดการป่าของชุมชนร่วมกัน

ภายหลังจากนั้น ก็ให้นักกฎหมายแปรหลักการดังกล่าวออกมาเป็นร่าง กฎหมาย โดยแบ่งประเด็นออกเป็นเกณฑ์การจำแนกประเภทป่า ประเภท และระดับสิทธิจัดการป่า แผนการจัดการป่า กฎกติกาการจัดการป่า องค์กร หรือกลไกการจัดการ กลไกการสนับสนุนและตรวจสอบ เป็นต้น

เมื่อร่างเสร็จก็ไปจัดประชุมปรึกษาหารือกับชุมชนในแต่ละพื้นที่ว่า สอดคล้องกับระบบการจัดการป่าของชุมชนหรือไม่ เมื่อปรึกษาหารือครบ

ทุกภาค จึงได้ยกร่างกฎหมายป่าชุมชนและเสนอต่อรัฐบาลและสภานิติบัญญัติ
 วสุธิดา : คำว่า “ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ” ในความหมายของท่านจำเป็น
 หรือไม่ต้องนำมาใช้เฉพาะเรื่องการเมือง เพราะเหตุใด และหากไม่จำเป็น
 สามารถนำไปใช้กับเรื่องใดได้อีกบ้าง

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ไม่จำเป็นต้องใช้เฉพาะเรื่องการเมือง แต่กระบวนการปรึกษาหารือ
 สาธารณะสามารถนำมาใช้ได้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะ
 ยกตัวอย่างเช่น ปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง ที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้นและส่ง
 ผลกระทบต่อพื้นที่ต่างๆ ของประเทศทุกปี ไม่ว่าจะเป็น อุทกภัย ภัยแล้ง
 ภัยหนาว กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะช่วยให้ประชาชนได้คิด
 คาดการณ์โอกาสที่อาจได้รับผลกระทบ และช่วยกันแสดงเหตุผลในการ
 ป้องกันปัญหา รวมทั้ง ช่วยกันจัดทำข้อเสนอเพื่อเสนอต่อหน่วยงานรัฐที่
 เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือได้ทันที่

หรือเรื่องอื่นๆ ที่จะมีผลกระทบ เช่น ราคาพืชผลเกษตรตกต่ำ
 กฎระเบียบที่รัฐจะออกมาบังคับใช้ หรือ เรื่องความคิดริเริ่มเพื่อการพัฒนา
 ชุมชน ซึ่งถ้าไม่มีกระบวนการพูดคุยถกเถียงปรึกษาหารือ ความคิดเห็นที่
 เป็นประโยชน์คงไม่เกิดขึ้น และทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการพัฒนาและ
 ฟังฟังตนเองมากกว่าการรอรับการช่วยเหลือจากนักการเมืองหรือหน่วยงาน
 ภาครัฐ รวมทั้งเกิดการเรียกร้องต่อภาครัฐในแนวทางที่จะเกิดประโยชน์ต่อ
 ส่วนรวมอย่างแท้จริง

วสุธิดา : ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยสนับสนุน และเพิ่ม
 ประสิทธิภาพของประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้หรือไม่ อย่างไร

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยสนับสนุน และเพิ่ม
 ประสิทธิภาพของประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้ เช่น

การประเมินนโยบายของพรรคการเมือง - กระบวนการประชาธิปไตย
 แบบร่วมปรึกษาหารือสามารถนำมาใช้ในการให้ประชาชนพิจารณา
 นโยบายที่พรรคการเมืองนำเสนอ โดยเปิดให้ถกเถียงปรึกษาหารือในหมู่ประชาชน
 ทั่วไป ก่อนที่จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงทางการเมือง เพราะประชาธิปไตย
 แบบปรึกษาหารือเล็งเห็นจุดอ่อนของประชาธิปไตยที่ผ่านมา ที่เน้นไปที่การ
 ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่มีเวลาหรือไม่มี

โอกาสให้ถกเถียงกันถึงข้อดีข้อเสียของนโยบายต่างๆ ที่พรรคการเมือง
นำเสนอ

การนำเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาล – กระบวนการ

ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ สามารถนำมาใช้ในการให้ประชาชน
ในท้องถิ่นร่วมกันคิดและให้ความคิดเห็นในบางประเด็นที่เกี่ยวกับชุมชน
เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา เช่นที่ผ่านมามีกระบวนการพัฒนานโยบายด้าน
เกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีองค์กรเอกชนได้ไปศึกษาถึงตัวอย่างของชาวบ้านที่
มีการทำเกษตรพึ่งตนเองโดยไม่ใช้สารเคมีในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไปตาม
ระบบนิเวศ และวัฒนธรรม และทำงานเผยแพร่ความรู้ภายใต้ชื่อว่า
“เกษตรกรรมทางเลือก” ตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา เครือข่ายเกษตรกรรม
ทางเลือกได้จัดเวทีวิเคราะห์แลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในเชิงเทคนิค การบริหาร
จัดการการผลิต วัฒนธรรมการผลิต ตลอดจนปัจจัยทางนโยบาย เมื่อ
สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ด้านเกษตรยั่งยืนชัดเจนระดับหนึ่ง เครือข่าย
เกษตรกรรมทางเลือกจึงได้ผลักดันนโยบาย โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในเวที
ระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8
(2540-2545)

- วสุธิดา : ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชน
ใช้หลักแห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผลและ
ความคิดเห็นของผู้อื่นในสังคมหรือไม่ อย่างไร
- ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลัก
แห่งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผล เพราะใน
กระบวนการแสดงความคิดเห็น จะต้องแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับ
ประเด็นที่นำเสนอ ซึ่งทำให้ต้องใช้เหตุผล และข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งตาม
กระบวนการจำเป็นที่ประชาชนทุกคนหรือทุกฝ่ายจะต้องเคารพสิทธิในการ
แสดงออกของกันและกัน จึงทำให้ต้องยอมรับฟังเหตุผล เพื่อนำไปสู่
ฉันทามติ (consensus) ในการแก้ปัญหาอันร่วมกัน
- วสุธิดา : ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนตาม
ระบอบประชาธิปไตยได้หรือไม่ อย่างไร

- ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ส่งเสริมอย่างมาก เพราะประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง กลุ่ม และส่วนรวม แทนการมอบสิทธินั้นให้กับตัวแทน ซึ่งอาจดำเนินนโยบายที่ส่งผลเสียให้กับตนเองและส่วนรวมได้
- วสุธิดา : ท่านคิดว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมและนำไปสู่ความสามานฉันท์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับ การเปิดกว้างของทุกฝ่ายในการรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่แตกต่าง และจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องมีเป้าหมายร่วมกัน คือ เพื่อหาทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ไม่ใช่เป้าหมายเพื่อให้ข้อเรียกร้องของตนเองได้รับชัยชนะ เพราะหากมีจุดยืนเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้ง และการไม่สามารถตกลงกันได้
- ประชาชนไทยแบบร่วมปรึกษาหารือจะประสบความสำเร็จ หากใช้การคิดเชิงบูรณาการ คือ การพยายามทำให้เห็นพ้องกันในจุดยืนหลักที่อาจมองคนละมุม หรือมองเพียงรูปธรรม โดยการทำให้ทุกฝ่ายมองในเชิงนามธรรม ซึ่งอาจทำให้เห็นความต้องการเดียวกัน แล้วค่อยหาทางออกหรือประสานข้อเสนอที่แตกต่างหลากหลาย และประสานประโยชน์ร่วมกัน
- วสุธิดา : เนื่องจากบริบททางสังคมของไทยมีส่วนทำให้ประชาชนมีลักษณะประนีประนอม ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะทำให้เกิดพระราชของเสียงส่วนใหญ่ ทำให้ไม่มีฝ่ายค้านได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : เป็นไปได้ หากสังคมไทยยังคงยึดหลักเชื่อฟังผู้นำกลุ่ม หรือผู้มีอำนาจทางความคิดในสังคม และเห็นคล้อยตามกับความคิดของบุคคลเหล่านี้ จนกลายเป็นเสียงส่วนใหญ่ โดยปฏิเสธที่จะฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่แตกต่างของคนกลุ่มน้อย หรือปัจเจกบุคคล และใช้ “เสียงส่วนใหญ่” ในการลงมติ ซึ่งทำให้การใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ไม่มีความแตกต่างจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน ที่ใช้เสียงส่วนใหญ่ต่างๆ ที่ในความเป็นจริงกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ จำเป็นต้องรับฟังทุกความคิด และพิจารณาด้วยหลักเหตุผล ไม่ใช่เสียงส่วนใหญ่เท่านั้น ดังนั้น ผู้นำกลุ่มประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจำเป็นต้องมีความชัดเจนใน

- แนวคิด และเป็นผู้ที่ต้องทำความเข้าใจแก่ประชาชน ต้องส่งเสริมให้ทุกคน
 ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เพื่อป้องกันปัญหาพระราชของเสียงส่วนใหญ่
- วสุธิดา : ท่านคิดว่าการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ใน
 ประเทศไทยมีข้อจำกัด และปัจจัยสนับสนุนใดบ้าง
- ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ข้อจำกัด – คนไทยอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ระบบพึ่งพิง และการเมืองแบบ
 ตัวแทนมาเป็นเวลานาน อีกทั้ง ยังไม่ได้เป็นสังคมของคนที่ใช้เหตุผล มี
 ความรู้ความเข้าใจ หรือถูกฝึกให้แสดงทัศนคติและความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ
 เมื่อเทียบกับสังคมตะวันตก ดังนั้น ประสิทธิภาพของกระบวนการ
 ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ เมื่อเทียบกับที่นำไปใช้กับสังคม
 ตะวันตกแล้ว อาจไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ เช่น คนในชุมชนทั้งหมด
 อาจเชื่อคล้อยตามผู้นำชุมชนด้วยความยินยอมพร้อมใจ โดยไม่มีความรู้หรือ
 ทัศนคติใดๆ ที่แตกต่าง ผู้นำชุมชนสั่งให้ทำอะไรก็ทำตามนั้น ซึ่งหากผู้นำ
 ชุมชนมีอคติ ขาดความเข้าใจ มีเหตุผลที่ไม่ถูกต้อง ย่อมทำให้กระบวนการ
 ปรึกษาหารือดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ได้ผลลัพธ์ที่เกิด
 ประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง
- อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสนับสนุนที่ดี คือ การที่มีองค์กรพัฒนาชุมชน
 นักวิชาการ จำนวนไม่น้อย ที่มีความเชื่อมั่นในส่วนของกระบวนการ
 ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ พยายามดำเนินการให้ความรู้และสร้าง
 ความเข้าใจแก่ประชาชน และเริ่มนำมาใช้จริงในหลายๆ เรื่องอย่างเป็น
 รูปธรรม ซึ่งหากมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและกว้างขวางทั่วประเทศ
 ย่อมมีแนวโน้มว่าประชาชนจะสามารถดำเนินกระบวนการนี้ได้อย่างมี
 ประสิทธิภาพในอนาคต
- วสุธิดา : ประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันยังให้ความสำคัญในเชิงปริมาณ คือ
 คะแนนเสียงที่ได้มาจากการเลือกตั้ง หรือคะแนนเสียงข้างมาก ท่านคิดว่าจะ
 สามารถนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาประยุกต์ใช้กับ
 ประชาธิปไตยของประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร
- ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ : ประยุกต์ได้ หากดำเนินการต่างๆ ต่อไปนี้
- 1) ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเป็นสมาคมอย่างอิสระ และส่งเสริมให้มีส่วน
 ร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะได้ (group-based

deliberative forums) โดยมีตัวแทนจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ และจากภาคประชาสังคม ที่จะเข้าร่วมระบุประเด็นปัญหาสำคัญๆ ร่วมกัน

2) ถ่ายทอดคุณค่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เพื่อให้สังคมเชื่อว่าการใช้กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะเป็นวิธีการตัดสินใจและแก้ปัญหาสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ และเห็นว่าแนวทางปฏิบัติแบบปรึกษาหารือเป็นแหล่งกำเนิดของความชอบธรรม

3) พัฒนาบุคลากรที่มีทักษะในกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ ได้แก่ ด้านบุคลากรที่มีทักษะในการจัดกระบวนการ ทักษะในการเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ เพราะหัวใจของการจัดการประชาเสวนาหาทางออก คือ การมีผู้ดำเนินการสนทนาที่มีประสบการณ์ ที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ที่จะคอยค้นหาจุดเหมือนกันของแต่ละคน เพื่อเปลี่ยนความคิดจาก “ปัญหาของฉัน” มาเป็น “ปัญหาของเรา” และ “พวกเราจะหาทางออกในเรื่องนั้นอย่างไร” จึงเป็นการสนทนาที่พยายามฟังถึงเหตุผลของแต่ละฝ่าย และหาจุดที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา จึงจำเป็นต้องมีการฝึกในด้านนี้ เช่น เทคนิคการ framing issues ในกิจกรรมการประสานเสวนาหาทางออก ความชำนาญในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

วสุธิดา

: การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศไทย ให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย ควรมีรูปแบบอย่างไร

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์

: การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้ในประเทศไทย ควรเลือกใช้กระบวนการปรึกษาหารือที่เหมาะสม เช่น

การประชาเสวนาหาทางออก (deliberative dialogue) มีวัตถุประสงค์มิใช่เพื่อเป็นเวทีสาธารณะให้มาพูดคุยโต้ตอบกัน (talking together) แต่เพื่อมาคิดร่วมกัน (thinking together) เพื่อตอบคำถามว่า “เราควรทำอะไรกับปัญหานั้น” การจัดประชาเสวนาสามารถจัดตั้งแต่ขนาดเล็กประมาณ 10 คน ต่อกลุ่ม ไปจนถึงเป็นพันคน (โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ)

- เป้าหมายมิใช่เพื่อ ค้นหาคำตอบว่า ทางออกของเรื่องนั้นคืออะไร แต่ต้องการให้มาร่วมกันสำรวจดูทางที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดในการแก้ปัญหา

- แน่นอนอาจยังแก้ปัญหาไม่ได้ แต่อย่างน้อยทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นคู่ทางสำคัญในการนำไปสู่แนวทางการร่วมกันแก้ปัญหาต่อไป

การเสวนาแบบเวทีเปิด (Open Forum) เพื่อเสวนาถกเถียงโดยไม่จำกัดเฉพาะแต่ในหน่วยงาน หรือกลุ่มของตนเอง แต่เปิดกว้างให้สาธารณะหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วม โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดเวทีสาธารณะ โดยมีนักวิชาการเป็นตัวกลางหรือทำหน้าที่เป็นประธาน เช่น การจัดเวทีสภาประชาชนชาวเชียงใหม่ของเครือข่ายบ้านชุมชนเมืองเย็น หรือการจัดเวทีผู้แทนพบประชาชนของสถาบันส่งเสริมประชาธิปไตย (National Democracy Institute) เป็นต้น

การเปิดเวทีแสดงความเห็นในสื่อต่างๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์ วิทยุชุมชน หรืออินเทอร์เน็ต เช่น การเปิดให้แสดงความคิดเห็นในรูปแบบของการเสวนา นโยบายประชาชนของเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เป็นต้น

การใช้วิธีการ Deliberative Polling ที่จะสามารถบอกเราได้ว่าจะอะไรคือสิ่งที่สาธารณชนทั้งหมดคิดกับประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายหรือเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งภายใต้เงื่อนไขที่ว่าประชาชนได้มีโอกาสคิดกันอย่างกว้างขวาง (Extensive Reflection) และได้มีหนทางเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งวิธีนี้อาจพอเทียบเคียงได้จากหลักการใช้วิธีการจับฉลากสุ่มเลือก (Lottery) แบบประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ หรือหลักการแนวความคิดที่ให้มีโอกาสผู้เลือกตั้ง (Electoral College) ของสหรัฐอเมริกา หรือแม้กระทั่งการใช้คณะลูกขุนพลเมือง (Citizens' Juries) เป็นต้น

วสุธิดา

: วิธีการ ขั้นตอน และขอบเขต ของการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้เพื่อพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยควรเป็นเช่นใด

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์

: การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาใช้เพื่อพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยจำเป็นต้องมีการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยถ่ายทอดเป็น “คำนิยาม” ของการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รวมทั้งต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการปรึกษาหารือ โดยเฉพาะการสร้างความเป็น “สถาบัน” ของกระบวนการปรึกษาหารือ เพื่อให้เกิดการยอมรับจากภาครัฐ ทั้งนี้เพราะที่ผ่านมา ผลจากการจัดกระบวนการมิได้ถูกยอมรับ

โดยผู้มีอำนาจหรือผู้กำหนดนโยบาย และพร้อมจะถูกคว่ำ เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้บริหารองค์กรหรือประเทศ เช่น กรณีการจัดทำร่าง พ.ร.บ.ป่าชุมชน ด้วยเหตุนี้ การได้คำรับรองจากภาครัฐในการจะนำผลจากกระบวนการปรึกษาหารือไปใช้ประกอบการตัดสินใจและทำนโยบาย จึงสำคัญมากเพื่อสร้างความไว้วางใจในกระบวนการ

นอกจากนี้ กระบวนการปรึกษาหารือ จำเป็นต้องเลือกใช้รูปแบบการจัดที่เหมาะสมกับกลุ่มคน เช่น คนชั้นกลางที่มีความรู้ และใช้สื่อเทคโนโลยี อาจใช้รูปแบบ on-line dialogue แทนการใช้ deliberative dialogue เป็นต้น

วสุธิตา

: ปัจจัยในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยได้แก่ปัจจัยใดบ้าง ผลลัพธ์ที่ได้จากประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือสามารถตอบสนองปัจจัยเหล่านี้ได้หรือไม่ อย่างไร

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์

: ปัจจัยในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย ได้แก่ ความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมของประชาชน ความเข้มแข็งขององค์กรพัฒนาการเมือง การส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของภาครัฐ และความเข้มแข็งของผู้นำทางความคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (ภาครัฐ/ภาคประชาสังคม) และการสนับสนุนของภาควิชาการ และสื่อมวลชน ซึ่งหากปัจจัยเหล่านี้ดำเนินบทบาทในการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารืออย่างเต็มรูปแบบ โดยให้ความรู้ ความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติเป็นรูปธรรมในประเด็นสาธารณะต่างๆ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยโดยรวม ให้ก้าวพ้นจากประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือใช้สิทธิเพียงการเลือกตั้ง แต่มีส่วนร่วมในทุกระดับอย่างเป็นรูปธรรม

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า
 (กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ)

วันที่ 17 มีนาคม 2554

สถานที่ สถาบันพระปกเกล้า

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

วสุธิดา : เป็นการสัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย

วสุธิดา : อยากราบถึง..

ดร.ถวิลวดี : เตียวณะกะ หนูทำวัตถุประสงค์ของงานหนูคืออะไร

วสุธิดา : วัตถุประสงค์คือ มี 2 ข้อ ข้อแรกก็คือ ที่มาและสาระของแนวคิดนี้ ข้อที่สองคือ รูปแบบและวิธีการ ของแนวคิดที่จะนำมาใช้กับระบบประชาธิปไตยของไทย ข้อแรกก็จะเป็นที่มา...

ดร.ถวิลวดี : แล้วหนูได้เรียนรู้อะไรมาบ้าง ก่อนที่จะมาทำ ได้ข้อมูลอะไรมาบ้าง

- วสุธิดา : ก็จะมีในเรื่องของที่มา สาธาระ ศึกษาบ้างแล้ว แต่คำถามอันนี้ อ.ธีรภัทร์
อยากจะให้บรรจกลงไปด้วย
- ดร.ถวิลวดี : ใครเป็นประธาน
- วสุธิดา : อ.ธีรภัทร์ ค่ะ อ.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
- ดร.ถวิลวดี : แล้วก็มีใครเป็นกรรมการ
- วสุธิดา : กรรมการ มี
- ดร.ถวิลวดี : หนูยังฟังเริ่มหรือ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : แล้วทำงานอะไร
- วสุธิดา : อยู่ อบต.ที่สุพรรณบุรีค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : อ้อ แล้วเป็นอะไรที่ อบต.คะ
- วสุธิดา : เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : เหมอคะ อ้าว แล้วทำไมหนูถึงสนใจเรื่องนี้
- วสุธิดา : ก็ทำงานทางด้าน อบต. ก็เลยเรียนทางด้านรัฐศาสตร์ แล้วก็มาเลือกกลางของ มสธ.
- ดร.ถวิลวดี : ไม่ เดี่ยวๆ ทำไมถึงทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้คะ
- วสุธิดา : ที่จริงอยากทำเกี่ยวกับเรื่องของ อบต. การยกฐานะ
- ดร.ถวิลวดี : ค่ะ
- วสุธิดา : แต่ว่าเหมือนจะมีทำซ้ำเยอะแล้ว หัวข้อมันก็เลยจะไม่ผ่าน แล้วหัวข้อนี้ทำ จริงๆ
แล้วอยากจะทำในพื้นที่ อ.ธีรภัทร์เค้าบอกว่าเหมือนมันไม่น่าสนใจ ถ้าทำใน
ตำบลไผ่ขวาง เหมือนกับว่าชาวบ้านอาจจะยังไม่รู้จัก ก็เลยบอกว่าให้ทำกับ
ประชาธิปไตยของไทย
- ดร.ถวิลวดี : แล้วจะไปยังไงต่อ แล้วมันจะไปเกี่ยวข้องกับพัฒนาระบบประชาธิปไตยของ
ไทย
- วสุธิดา : ก็นำแนวคิดนี้มาพัฒนา มาประยุกต์ใช้
- ดร.ถวิลวดี : แล้วหนูได้วรรณกรรมอะไรมาบ้างแล้วคะ
- วสุธิดา : จะมี.. จะมีเป็นของ อ.พัชรี สีโรรส
- ดร.ถวิลวดี : ค่ะ เรื่อง ?
- วสุธิดา : ค่ะ เกี่ยวกับแนวคิดนี้ค่ะ ที่..ที่..นำมาใช้ แล้วก็จะมีของ อ.บุญอริ เกี่ยวกับการ
นำใช้ทางด้านท้องถิ่น
- ดร.ถวิลวดี : แล้วหนูรู้มั๊ยว่ามัน.. ทำไมมีแค่นี้หรือคะ หาไม่เจอ?

- วสุธิดา : ที่เยอะๆ มีเท่านี้ แล้วก็จะมีเหมือนเป็นสั้นๆ มีของ อ.พิชญ์ นะคะของจุฬาฯ
แล้วก็ของ อ.ไชยันต์ ของจุฬาฯ แต่ว่าจะเป็นเหมือนบทบาทความสั้นๆ
- ดร.ถวิลวดี : แล้วของต่างประเทศล่ะคะ มีหรือเปล่า
- วสุธิดา : ของต่างประเทศยังไม่ได้หาค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : เออ.. หนูรู้มัยว่าภาษาอังกฤษมันเรียกว่าอะไร
- วสุธิดา : Deliberative Democracy
- ดร.ถวิลวดี : อืม.. แล้วหนูไม่หาเลยหรอ
- วสุธิดา : ก็ยังไม่ได้หาเลยคะ
- ดร.ถวิลวดี : แล้วทำไมถึงมาหาพี่ล่ะคะ
- วสุธิดา : อ.แนะนำเป็นคนแรกเลยคะ อ.ธีรภัทร์แนะนำให้มาหาอาจารย์เป็นคนแรก
- ดร.ถวิลวดี : ถ้าหนูเข้า Google คีย์ Deliberative Democracy หนูก็จะเจอเยอะแยะเลยนะคะ
แล้วก็...การแปลเนี่ย มันอาจจะไม่ได้แปลว่าร่วมปรึกษาหารือเท่านั้น มันมีคน
นำมาใช้เยอะแยะ คือเอกสารของสถาบันพระปกเกล้าก็มีเรื่องพวกเนี่ย เออ..มัน..
มันมีศัพท์อยู่ที่หนูต้องรู้ก็คือในเรื่องของ Deliberative Democracy , Deliberative
Forum , Deliberation , Citizen Dialog , แล้วก็เรื่องของ Debate , Public
Deliberation ซึ่งคำพวกนี้มันเป็นคำซึ่งที่ใช้อยู่ในวงการเดียวกันนะคะ แล้วก็เริ่มมี
คนนำมาใช้ แต่ในประเทศไทยมีคนแปลที่แตกต่างกัน แบบประชาธิปไตยแบบ
ปรึกษาหารือ ประชาธิปไตยแบบ..สานเสวนาทางออก แล้วก็มันก็มีอย่าง
Public Deliberation ประชาเสวนาทางออก หรือว่า..เออ.. Citizen Dialog ก็
คือการสานเสวนานะคะ การสานเสวนา แต่ถ้าเป็น Deliberation ก็คือการสาน
เสวนาทางออกร่วมกัน มันจะไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเนี่ย หนูต้อง define
คำให้ชัดเจน แล้วก็ต้อง หนูจะเป็นคนกำหนดคำนี้ขึ้นมาเลยก็ไม่ได้ เพราะว่าหนู
อาจจะ O.K. ว่ามันมาจากภาษาอังกฤษที่ว่า Deliberative Democracy
ประชาธิปไตยแบบ...แบบ... หนูจะเรียกว่าประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
แต่จริงๆ แล้วมันคือไม่ใช่แค่ปรึกษาหารือ มันมีความหมายลึกกว่าคำว่า
ปรึกษาหารือ คือมันเป็นเรื่องของ การไตร่ตรอง คือมีบางคนเค้าบอกว่า
ประชาธิปไตยแบบไตร่ตรองไว้ก่อน หรือว่าอะไรอย่างเนี่ย แต่ว่าถ้าเกิดแปลตาม
ความหมายที่กระบวนการที่เค้าทำเนี่ย เป็นเรื่องของประชาธิปไตยแบบเสวนา
ทางออกร่วมกัน คือมันจะต้องนำไปสู่การหาทางออกร่วมกัน สำหรับ...
สำหรับ Deliberation นะคะ คือมีทางเลือกทางออก แต่วามันไม่จำเป็นต้องทุก

ครั้งที่จะมีทางออก แต่ว่าถ้าเป็นแค่ Dialog เฉยๆ เนี่ย มันก็คือเสวนาแล้วมันจะมีทางออกหรือไม่มีก็ไม่เป็นไร แต่ว่าคือการมา มากุยกัณ มาฟังกัน อะไรอย่างเนี่ย ซึ่ง..ซึ่งตรงเนี่ย ไอ้คำตรงเนี่ย มันมีความหมายนะ เพราะไม่งั้นคนจะเข้าใจผิดนะ ค่ะ อันนี้ก็คือเริ่ม แล้วจริงๆ แล้วมันก็มี มีตั้งแต่ต้องไปรู้จักกับ จอห์น เดวี อะไรพวกเนี่ย คำพวกเนี่ย มีอยู่ แล้วก็ความจริง มันมีหนังสือนะ หนูลองเข้า Google แล้วลองก็ขี้ชื่อถวิลวดี เออ..เคยเจอมี๊ หนูนี้ไม่รู้จักกัน หนูนี้ไม่เคยรู้เลยว่าพี่เขียนอะไรเยอะแยะเลยใช่มี๊ แล้วหนูมาหาพี่ หนูไม่รู้เลยว่าพี่ทำอะไรใช่ปะ

วสุธิดา

: ก็เคยขี้ชื่อเข้าไปนะค่ะ แต่ว่าก็ "ไม่...ไม่..."

ดร.ถวิลวดี

: แล้วเจอมี๊

วสุธิดา

: เจอว่าทำวิจัยหลายอย่าง แต่ว่าไม่ได้เข้าไปอ่าน

ดร.ถวิลวดี

: เพราะหนูเข้าไปอ่าน หนูจะรู้ว่าอย่างเนี่ย มันจะมีเขียนถึงคำว่า ชีวชาติปไตย คีย์พวกเนี่ยก็ได้แล้วค่ะ แล้วก็หรือว่าของหมอวันชัย คำก็จะเขียน แล้วก็มันก็จะมีการชาติปไตยแบบสานเสวนาหาทางออก คีย์คำว่าประชาเสวนาก็อาจจะเจอนะ นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์ อะไรอย่างเนี่ยค่ะ มันก็มี ความจริงมันก็มีหนังสือที่เราแปลมา แล้ว..แล้วต้นตำรับของอันนี้คือมันก็มาจาก เออ..มันมีทั้งของ ของอเมริกา และของแคนาดา แคนาดาจะใช้ Citizen Dialog อเมริกาจะใช้คำว่า Deliberative Forum อะไรพวกเนี่ยนะค่ะ Public Deliberation อะไรอย่างเนี่ย เนี่ย จะมีคำพวกเนี่ยที่..ที่หนูควรจะศึกษาว่ามันคืออะไร แล้วนอกจากนี้เนี่ย คนที่หนูจะต้องรู้จัก ถ้าหนูจะทำเรื่องนี้ ถ้าหนูไม่เขียนในงานของหนูเนี่ยแสดงว่าหนูค้นแทบมากนะ ไม่ใช่บุญจอร์ ไม่ใช่อะไรทั้งนั้น พวกนี้อยู่นั้นเลย ไม่ได้จริงจัง คือเคเธอร่า ฟาวเคย์ซัน เรามาเจอกันมากกว่าหนึ่งครั้งก็ได้ค่ะ

วสุธิดา

: ค่ะ

ดร.ถวิลวดี

: เคเธอร่า ฟาวเคย์ซัน โดย ดร.เดวิด แมชทิว ซึ่งเค้าเขียนหนังสือ เพราะฉะนั้น หนูไปซื้อหนังสือเลย ชื่อหนังสือชื่อการเมืองภาคพลเมือง แปลโดยหมอวันชัย วัฒนศัพท์ มีขายอยู่ ซึ่งอันเนี่ยเป็น..เค้าใช้กระบวนการประชาธิปไตยแบบ..เนี่ย..เนี่ย..ที่หนูเรียกกัน พี่จะไม่เรียกแบบนี้ นะ พี่จะเรียกประชาธิปไตยแบบประชาเสวนาหาทางออก แล้วหนูก็เขียนในงานของหนูด้วยว่ามีคนให้ความหมายหลายอย่างนะค่ะ แต่ในที่นี้จะใช้อย่างนี้ก็ว่าไป แต่ว่าหนูจะจำกัดแบบแบบนี้ไม่ได้ เหมือนกับคำว่าธรรมาภิบาลคนก็แปลต่างกัน แต่ว่าในที่นี้หนูจะแปลอย่างนี้ แต่ว่ามาจากภาษาอังกฤษว่าอย่างนี้ หนังสือเรื่องการเมืองภาคพลเมือง ที่เขียนโดย

ดร.เดวิด แมชทิว แต่คนแปลคือหมอวันชัยนะคะ แล้วนั่นก็คือเรื่องของตัวอย่างของการใช้เสวนาหาทางออกมาทำนะคะ ก็คือใช้ Public Deliberation นะคะ คือ.. คือสาระของมัน ก็คือคำว่าประชาธิปไตยเนี่ย มันมีความหมายที่กว้าง ประชาธิปไตยมันมีทั้ง ถ้าเป็นรูปแบบก็คือ มันมีทั้งรูปแบบและเป็นสาระอะนะ รูปแบบก็คือประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยแบบตัวแทนอย่างเนี่ยเออใช้รูปแบบก็คือมีการเลือกตั้ง มีอะไรพวกเนี่ย เออ รูปแบบคือมีตัวแทนมีเลือกตัวแทนเข้าไป แต่ถ้าเป็นประชาธิปไตยในสาระอะนะมันก็จะ เป็น ประชาธิปไตยแบบ..แบบ..อะไรละ ประชาธิปไตยสังคมน หรือว่าที่ยังไม่ได้อ่าน Organic Democracy คือประชาธิปไตยที่มีชีวิตชีวา เพราะว่าเออมีกระบวนการปรึกษาหารืออะไรอย่างนี้นะคะ หรือ participatory democracy ก็เป็น ประชาธิปไตยแบบที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม อันนี้ก็คือกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง ซึ่งไอ้ Deliberative Democracy เนี่ยมันอาจจะใกล้เคียงกับ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แต่ว่ามันก็มีความที่แตกต่างกันเพราะว่าบางครั้งมีส่วนร่วมแล้วยังไงละ บางครั้งก็ไม่สำคัญ แค่เข้าไปร่วมแล้วยังไงต่อ เพราะฉะนั้น ก็ใช้กระบวนการ Deliberation เข้าไปเพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาบางอย่างได้ ซึ่งก็เลยเกิด Public Deliberative กระบวนการ Public Deliberation ที่จะนำมาสู่การหาทางออกร่วมกัน เช่น มันจะนำไปสู่การสร้าง Ground rule ผลจากการทำกระบวนการ Deliberation ก็จะนำไปสู่การมี common ground โดยใช้ Ground rule คือใช้กฎ กติกา ในกระบวนการทำ แล้วก็นำไปสู่ common ground คือข้อตกลงร่วมกัน แต่อาจจะไม่ได้นำไปสู่ consensus นั่นก็คือ กระบวนการของมันนะคะ คือข้อตกลงร่วมกันแล้วก็เอามาใช้ใน..ในสังคมนั้น เพราะฉะนั้นสังคมที่จะใช้กระบวนการนี้ได้เนี่ยมันจะต้องเป็นสังคมที่มีความแข็งแรง เออ..อ่อนตัว แล้วก็ มี mature พอสมควร คือสังคมที่มีการกระบวนการเรียนรู้ของทุกคน คือพูดคุยกันด้วยหลักเหตุผลอะไรอย่างเนี่ย เพราะฉะนั้นองค์ประกอบสำคัญอันนี้ พี่จะไม่... เพราะหนูจะต้องไปค้นหาเพิ่มเติม คือหนูจะหาแค่นี้ไม่ได้ละ หนูยังแคบอยู่มาก หนูต้องไปหาหนังสือ ความจริงเรามีเยอะ แล้วเราก็แปลไว้แล้วด้วย เดี่ยววันหลังจะหามาให้ พอดีที่ยังไม่ได้เวลาสำนวนเพราะเราสอนหลักสูตรนี้ เรา..เรามีหลักสูตรสอน และมีคู่มือด้วยนะคะ ซึ่งความจริงควรจะมา ดู แล้วก็ มีเนื้อหาสาระขององค์ประกอบ ก็คือเรื่องของเออ..มีกลุ่มคนที่มีส่วนได้เสีย เพราะฉะนั้นมันจะมีคำว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาส เออ..ได้มาเสวนากัน

แล้วก็เอ่อ..หาประเด็นร่วมกัน เพราะฉะนั้นมันจะมีกระบวนการที่เรียกว่า กระบวนการทำ Deliberation เนี่ย public deliberation เนี่ยก็คือมา naming / problem identification นั่นเองนะ name ปัญหาว่าคืออะไร มันเหมือนทุกซ์ สมุทัย นิโรธ มรรค อะนะ แต่อันนี้ฝรั่งมันคิดก็คือ naming คือปัญหาอะไรที่คุณมี ตอนนี้ แล้วก็จัด priority ของปัญหา แล้วก็หลังจากนั้นเนี่ยก็จะหาทางออก ทางเลือกด้วยกัน โดยในแต่ละทางเลือกเนี่ยมันก็จะมีการศึกษาให้ลึกซึ้ง ว่าในทางเลือกนั้นมีข้อดีข้อด้อยอะไร มีเนื้อหาสาระอะไรอะไรอย่างเนี่ย ที่จะ เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ เพราะฉะนั้นเนี่ยอาจจะมีการเลือกหลายทางแล้วก็ นำมาสู่การเสวนากัน เพื่อตัดสินใจว่าจะออก ทางออกร่วมกันอย่างไร เพราะฉะนั้น เอ่อในกระบวนการประชาธิปไตยก็..ก็ในที่สุดนะ ไอ้เรื่องเนี่ยก็จะ น่าจะเอามาใช้เพื่อที่จะเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ในหลายที่ เพราะฉะนั้น การพัฒนาประชาธิปไตยเนี่ย มันจะต้องควบคู่ไปกับการทำให้คนเนี่ยมีจิตสำนึก สาธารณะ และก็มีส่วนร่วม เพราะฉะนั้นตรงเนี่ยกระบวนการเนี่ยมันจะทำให้ คนมีจิตสำนึกสาธารณะ คือต้องมาหาทางออกร่วมกันบนพื้นฐานของความเข้าใจ ตรงกัน การให้เกียรติกัน การตัดสินใจบนหลักเหตุผล และก็บนหลักการมีข้อมูล ไม่ได้เอาเอ่อ..ไม่ได้เอาอารมณ์เป็นหลัก หรือไม่ได้เอาค่านิยมของตัวเองมาเป็น สำคัญกว่าเหตุผลที่มีร่วมกัน และผลประโยชน์ที่มีต่อส่วนรวม เพราะฉะนั้นตรง นี้เป็นสิ่งสำคัญของเรื่องของประชาธิปไตยแบบ..แบบที่หนูกำลังศึกษาอยู่นะ นั่น มันก็มี..ก็มีกระบวนการที่ทำ และก็ฝรั่งมันก็..ก็คิด model อะนะ ถ้าจะว่ามันต้อง ทำยังไง มันจะมีประเด็นเช่นจะหาเอ่อ...วางแผนอนาคตของชุมชนนี้ร่วมกัน อย่าง อบต. เนี่ยอะ คุณก็ต้องให้ประชาชนมา..มาคุยว่าอยากจะเห็นอนาคตเป็นอะไร เพราะฉะนั้น ไอ้..เทคนิค cap future search พวกอะไรเนี่ย มองอนาคตเนี่ยก็ อาจจะเป็นส่วนหนึ่งได้เนอะ เพราะวันมันไม่มีเครื่องมือตายตัว แต่ว่า กระบวนการที่การทำ forum เนี่ย มันเป็น...เป็นกระบวนการของการสร้างการมี ส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้น ไอ้การนั่งเป็นเวทีอย่างที่คุณนั่งทำ ประชาคมเนี่ยมันไม่ใช่ มันจะต้องนั่งเป็นวงกลมที่ทุกคนเห็นหน้ากัน เท่าเทียม กัน มีคนเอื้อกระบวนการ มีกติกา มีอะไร แล้วก็มาคุยกัน แล้วก็นำไปสู่เอ่อ..การ เอ่อ..มองปัญหาร่วม หาทางออกร่วม แล้วสุดท้ายก็นำไปสู่การศึกษาปัญหา ซึ่ง ฝรั่งเนี่ยมันจะมีหนังสือเค้าเรียกว่า Issue book เนี่ย เนี่ยคำพวกเนี่ยหนูต้องรู้เลย และก็อีกคำหนึ่งคือ scenario คือ Issue book คือหนังสือสรุปประเด็นที่เราคุยกัน

ด้วยเรื่องอะไร สมมติเรื่องพลังงานเนี่ย อะ..อะ..ไม่เอาพลังงาน หนูอยู่อบต.เอาเรื่องจัดการขยะ สมมติว่ามีปัญหาชาวบ้านบ่นมากเลยนะ เอาประชาธิปไตยในท้องถิ่น ชาวบ่นมาก นายกฯ ก็อยากจะเผาขยะรู้แล้วรู้รอดเลย เพราะว่าที่มันก็น้อยที่ฝังกลบ ก็ซื้อเตาเผาดีกว่าเพราะว่าอาจจะได้ค่าหัวคิว 30% ด้วย อืม..ชอบทำอย่างนั้นกันนะใน อบต. ก็ O.K. เผาขยะทำเดียว ไอ้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้กับเตา..โรง..ที่ว่าจะสร้างเตาเผาก็ไม่ยอมเพราะว่าเรื่องอะไรนั้นจะต้องมาดมควันพวกนี้ ก็จะใช้กระบวนการนี้ นั้นกระบวนการนี้เค้าก็เลยบอกว่าเอาまくุยกัน ก็ทำเวที เวทีที่ชาวบ้านมาเป็นวงกลม อ้าววันนี้เรามาเนาะ ปัญหาคือไม่ได้เอา..ไม่ได้เอาคำตอบมาเป็นปัญหา มาเป็นคำถาม หลายครั้งเอาคำตอบมาเป็นคำถาม เช่น จะสร้างเขื่อนหรือไม่สร้างเขื่อน พวกคุณอยากได้เขื่อนก็เลย ตั้งคำถามว่าจะจัดการขยะอย่างไร ปัญหาตอนนี้เป็นอย่างไง ปัญหาตอนนี้ก็คือขยะล้น ไม่มีที่เก็บอะไรอย่างนี้มันก็จะออกมา สุดท้ายเนี่ย แล้วจะ..จะทำยังไง มันก็จะมีทางเลือกที่หนึ่ง ทางเลือกที่สอง ทางที่เลือกที่สาม เช่น กลบ..ฝังกลบ ต้องใช้ข้อดียังไง ก็..ถูก แล้วขยะก็หมดด้วย แต่ข้อเสียล่ะ ก็ใช้กินที่เยอะ แล้วก็เหม็น อาจจะมีหมา เหมอดถ้าเก็บไม่ดีอะไรอย่างเนี่ยนะคะ อะเผา เผายังไงข้อเสีย แพงไป แพง ข้อดีก็คือ ก็มันหมดเร็วอะเนอะ ก็กำจัดได้ง่าย กำจัดง่าย แต่ปัญหาคือแพง แล้วก็มลพิษอย่างเนี่ยนะ เออ..สุดท้ายก็คือ มีทางเลือกอีกทางหนึ่งก็คือเอาละลดขยะเลยเว้ย ลดขยะก็แยก reduce reused recycle อะไรอย่างเงี้ย ลดขยะ แล้วก็ทำธนาคารขยะ เออ! อย่างนี้ละกัน เพื่อให้ขยะมันน้อยแล้วก็ไปเป็น zero waste เลย นี่สมมติเนาะ นี่เป็น zero waste คือ อบต.นี้ไม่มีขยะ สมมติเนาะ อู้ฮู นายกฯ บอก อ้า..ข้อดี..ข้อดีคือเอ่อมีรายได้เข้ามาด้วยเพราะว่าขายของได้ แล้วก็ประชาชนมีส่วนร่วม อ้า..อันนี้นะ แต่ข้อเสียล่ะ ทำยาก ใช้เวลานาน เพราะว่าต้องรณรงค์ ต้องอะไร ต้องสร้างความเข้าใจ ต้องอะไรเยอะแยะ เพราะฉะนั้นต้อง เนี่ยในใจนายกฯ จะเอาเตาเผา เพราะฉะนั้นเนี่ย แต่นายกฯ จะไปทำตัดสินใจแบบเดิมไม่ได้แล้ว เพราะว่าฉันจะเอาเตาเผา เค้าบอกให้ใช้กระบวนการประชาธิปไตยแบบเสวนาหาทางออก เพราะฉะนั้นก็ต้องเรียกชาวบ้านมาคุยกัน ตกลงเนี่ยปัญหามันอยู่ตรงไหน แล้วคุณจะทำทางออกยังไง นายกฯ ก็ต้องไปจ้างสมมติที่ปรึกษาไปเขียนว่าไอ้เรื่องฝังกลบ เตเผา อะไรเนี่ย หน้าตามันเป็นอย่างไง มีข้อมูลพื้นฐาน ว่าไอ้ฝังกลบที่อื่นมันเป็นยังไง แล้วก็ข้อดี ข้อด้อยยังไง แล้วขยะ แต่มันต้องมีบริบทของพื้นที่อยู่ว่าตอนนี้ขยะเรามีที่ตันอย่างนี้นะคะ แล้วก็ตอนนี้จัดการยังไง

- วสุธิดา : อันนี้หมายถึงว่าทาง..ทางเหมือนกับส่วนราชการทำให้ก่อน แล้วไป..ไป ประชุมชาวบ้าน
- ดร.ถวิลวดี : ทำให้ก่อนยังไง
- วสุธิดา : เหมือนกับที่เราต้องไปหาข้อมูลให้เค้าก่อน หรือว่าเรามาถึงก็ให้ชาวบ้านมานั่งคุยกันเลย
- ดร.ถวิลวดี : แล้วแต่ ชาวบ้านก็คุยกันได้ แล้ว เพราะว่าแต่อันเนี่ย ของอเมริกาเนี่ย มัน..มันมีมาตรฐาน มีหนังสือว่า คือถ้าเป็นเรื่องขยะมันก็ไม่พินเรื่องนี้ มันก็เลยหาข้อมูล ข้อดีข้อด้อยไว้ก่อน หรือเรื่องพลังงานมันก็ไม่พินนิวเคลียร์ มีอะไรอย่างเนี่ย มันก็มีทางเลือกไว้ก่อน แต่ถ้าเป็นเรื่องในพื้นที่มันก็เป็นเรื่องของใครของมัน เพราะฉะนั้น ใครจะมาหาทางออกให้คุณได้ คุณต้องหา..หาเสร็จว่า 1, 2, 3, 4 แล้วคุณค่อยไปหาข้อมูลว่าเอ่อทำอย่างนี้ดียังไง ดียังไง ดียังไง แล้วก็มาคุยกันอีกทีหนึ่งเพื่อที่จะหาทางออกในที่สุด หาทางออกว่าสุดท้ายเนี่ย จะออกยังไง ไอ้ทางที่..ที่จะเป็นเนี่ย คือ..ไอ้เนี่ยคือ What Why ทำไมเราถึงมีปัญหา อ้อ ถ่วง comparited สุดท้ายของมัน อ้อหาทางออก ซึ่งไอ้ทางเลือกที่ 1, 2, 3, 4 สุดท้ายเนี่ย มันอาจจะไม่ใช่ เค้าอาจจะไม่เลือกทางใดทางหนึ่ง แต่เค้าอาจจะเลือกอันนี้ด้วย อันนี้ด้วย และอันนี้ด้วยก็ได้ สุดท้าย 3 ทางนี้อาจจะเป็นทางที่เค้าเลือก ว่าเขาแต่ไม่เอาฝั่งกลับ ทำไมเค้าถึงเลือก 3 ทางได้ อ้าว..แล้วทำไมไม่ได้ละ ก็..อ่า..ที่โรงเรียนก็ทำ zero waste สิ ไซ้มะ ทำธนาคารขยะ มันก็ไม่มีขยะเหลือ หรือขยะของใครที่มีไม่เยอะ เช่น ขยะในไร่นา หรืออะไร คุณก็ทำปุ๋ยสิ ไซ้มะ เอาไปทำปุ๋ย เนี่ยอะไรอย่างเนี่ย แล้วก็ที่เหลือเป็นขยะใหญ่ๆ อะไรอย่างเนี่ย อบต.ก็จัดการเผา แต่ว่าจะอยู่ตรงไหนก็ต้องมาหา citing กันอีก อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งสุดท้ายเนี่ยมันมาจากทุกคนคิดร่วมกัน แล้วก็ออกมาเป็นทางเลือกสำหรับ อบต.นี้ โดยอยู่บนพื้นที่ของ zero waste ก็จะเอา เผาก็จะเผา แล้วก็ต่างคนอันไหนที่ทำได้ของตัวก็รับผิดชอบไปอะไรอย่างเนี่ยนะคะ ก็คือรับผิดชอบไป ก็คือในเรื่องของการเอาไปทำเป็น compost คือไปทำเป็นปุ๋ยอะไรอย่างเนี่ย เอ่อ..อันนั้นก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นมันก็ได้ทางออกของชุมชน อันเนี่ย เป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งสำคัญที่สุดก็คือการคิดร่วมกัน เพราะฉะนั้น องค์กรประกอบสำคัญของมันก็คือการ..การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการฟัง การคิด อยู่บนพื้นฐานบนหลักเหตุและผล และบนพื้นฐานของข้อมูล และก็การให้เวลากับกระบวนการมีส่วนร่วม ไม่ได้เร่งเวลาอะไรอย่างเนี่ย เนี่ยคือหนูต้องไปอ่าน

เพราะไม่จิ้นเนี่ย มัน..ไม่ใช่เนาะ เพราะว่าจาก..จาก วรรณกรรมแค่นี้ไม่ใช่เลย
มิฉะนั้นมันจะแคบมาก แล้วคนพวกนี้เค้าก็ไม่ได้ทำด้วย เค้าก็อ่านหนังสือแล้วเค้า
ก็มา

- วสุธิดา : อาจารย์คะชื่อภาษาไทยของเรา ชื่ออย่างนี้?
- ดร.ถวิลวดี : ก็ไม่รู้ แล้วแต่หนู แต่ว่าจริงๆ แล้ว มันไม่ใช่แบบนี้เนาะ อันนี้มันก็แคบ คือ..
หนูต้องไปดูตัวอย่างเนี่ย ประชาเสวนาหาทางออก เรื่องอะไรอย่างเนี่ย Public
Deliberation / Deliberative Democracy มันจะมี..มันจะมีหนังสือเขียนเยอะ แล้ว
ก็บอกแล้วว่าหนังสือเล่มนี้เขียนเยอะ ตัวอย่าง Issue book เนี่ย เค้าจะมี หนูเค้าเว็บ
แล้วก็จะเจอ Issue book ของ National issues forum จะมีตัวอย่างสำหรับการทำ
Issue book เยอะมาก
- ดร.ถวิลวดี : อ้อ ที่ทำงานหนูอยู่ที่ไหน สุพรรณฯหรือ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : อ้อ หนู หนูก็มาไกลนะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : อำเภออะไรคะ
- วสุธิดา : อำเภอเมืองค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : หรือ ไม่แต่ถ้า ถ้าหนูสนใจเรื่องพวกเนี่ย หนูควรจะไปคุยกับหมอวันชัยอีก
คนนึง
- วสุธิดา : หมอวันชัยเคย..เคย เข้าอบรมกับท่านครั้งหนึ่งแล้ว
- ดร.ถวิลวดี : เรื่องอะไร
- วสุธิดา : ตอน..ตอนที่ไปอบรมประจำตำแหน่งนะค่ะ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
- ดร.ถวิลวดี : แล้วหนูลงเรื่องขัดแย้งไหม
- วสุธิดา : ใช่ แต่จะมีหลายเรื่อง แล้วอาจารย์เค้ามาบรรยาย
- ดร.ถวิลวดี : อ้าว แล้วเค้าไม่ได้สอนอันนี้หรือ
- วสุธิดา : อาจารย์ อืม..อาจารย์ไม่ได้พูดลงนะค่ะ แต่ว่า เหมือนอาจารย์จะชอบพูด
ภาษาอังกฤษ แล้วก็...จะ
- ดร.ถวิลวดี : หนูฟังไม่รู้เรื่อง
- วสุธิดา : ค่ะ จะถาม..แล้วก็จะถามซะเยอะกว่าที่จะบรรยายนะค่ะ อาจารย์..
- ดร.ถวิลวดี : อืม..อืม..อืม อะ คราวนี้หนูถาม
- วสุธิดา : ค่ะ เหมือนอาจารย์จะพูด..พูดครอบคลุมได้หลายข้อแล้วนะค่ะ

- ดร.ถวิลวดี : อืม..อืม..
- วสุธิดา : คราวนี้ของ..ของไทยเราในอดีตเคยมีรูปแบบแบบนี้บ้างมั๊ยคะ
- ดร.ถวิลวดี : มีดิ มี..มี ร่วมแบบ..แบบปรีกษาหรือ แบบ..เออ..ก็เช่นการจัดการน้ำ ยกตัวอย่างนะ การจัดการน้ำที่..เค้าก็ต้องมี มีการจัดสรรกันว่าน้ำนี้จะให้กับใคร อย่างเช่น มีแก้มือง แก่ฝาย อะไร คุณก็ต้องมาหารือกันนะว่า ตกกลงแล้ว น้ำนี้จะจัดสรรยังไง ว่าไอน้ำนี้จะเอา ไอนี้ก็จะเอาอะไรอย่างเนี่ย หรือว่ามีการคุยกัน หรือว่ามีการ Dialog มาเสวนา มันก็เป็นเรื่องของการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ อย่างนี้ ข้างบนก็อยากจะได้ ข้างล่างก็อยากจะได้ แย่งน้ำกันอย่างเนี่ย เพราะฉะนั้นต้องหาทางออก ทางออกที่หนึ่ง..ที่สอง..ที่สาม ต้องคุย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องการจัดการทรัพยากร แล้วก็ model ที่ใช้คือ คนที่ใช้กระบวนการนี้ คนนี้ ก็คือ เอลินออล ออสตรอง ซึ่งเค้าเขียนหนังสือ common pool resource เค้าใช้แบบนี้จะชนะเค้าได้รางวัล nobel prize
- วสุธิดา : แล้วรูปแบบถ้าเกิดจะนำมาใช้ในประเทศไทยละคะ
- ดร.ถวิลวดี : เค้าก็ใช้กันแล้ว อาจารย์ก็ใช้อยู่คะ อาจารย์ก็ใช้อยู่ ก็ทำที่..ที่..นาน ที่อะไร ก็ใช้ เรื่องของการหาทางออกเรื่องพลังงาน หาทางออกเรื่องแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : หรือแม้กระทั่งการจัดการลุ่มน้ำกว๊านพะเยาอะไรอย่างเนี่ย คือทุกคนที่มาอย่างนี้ ต้องเข้าใจ concept ต้องเข้าใจก่อนนะ ไม่งั้นมา..มา ต่างคนก็ต่างพูด แล้วชี้หน้าด่ากัน แต่เรื่องนี้มันไม่ได้เป็นเรื่องที่ชี้หน้าด่ากัน มันเป็นเรื่องรับฟัง แล้วเข้าใจ
- วสุธิดา : แล้ว..แล้วประชาชน เหมือนเค้า..เค้าให้ความสนใจเข้ามาเยอะมั๊ยคะ เพราะอย่าง อบต.ประชาคมเองยังไม่ค่อยอยากจะมาเลย
- ดร.ถวิลวดี : ก็คุณใช้กระบวนการไม่ถูก
- วสุธิดา : อืม..ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : อันนี้คุณเรียกประชาคมด้วย ไอ้พวก ประชาคมของคุณเนี่ย พอประชาคมปุ๊บ คุณก็เอาวิทยากร ชอบ..ชอบเอาวิทยากรมาพูด แล้วก็ชอบจัดโต๊ะอย่างเนี่ย จัด โต๊ะอย่างเนี่ย แล้วก็เนี่ยวิทยากรพูด 3 คน ชาวบ้านก็นั่งฟัง ชาวบ้านก็เป็นคนฟัง คนฟัง ไอนี้ก็พูด พูด พูดอยู่คนเดียว เสร็จแล้วก็จบ 3 ชั่วโมงจบ เอ้าใครจะถาม อะไรจบ ชาวบ้านรับของแจก กลับบ้าน บอกจบแล้วประชาคม ชอบทำแบบ นั้นนะ มันไม่ใช่ คุณมาเรียนเลย ไปขออนายกฯ คุณมาเรียน หลักสูตร people ordit กำลังรับสมัคร คุณจะเข้าใจเรื่อง เรื่องพวกนี้ได้ดีขึ้น

- วสุธิดา : คราวนี้คือเราต้องเลือก..เลือกเรื่องที่เราสนใจด้วยมั้ยะ
- วสุธิดา : เหมือนเป็นปัญหาใน..
- ดร.ถวิลวดี : ไหน
- วสุธิดา : ในชุมชนของเค้า
- ดร.ถวิลวดี : ไม่ เราให้เค้ามาคุย มาก็ได้ วันนี้เรามามองปัญหา มองอนาคต ตัดสินใจสำหรับ
 อนาคตของเรา คุณก็มาคุยกันวาง.. เอ้าทำแผน อะ แผนชุมชน แผนอะไรอย่างเนี่ย
 ก็มาคุย เพราะฉะนั้นก็มาคุย คุยกันว่าตอนนี้หมู่บ้านเราเป็นยังไง อยากจะเห็น
 หมู่บ้านเราเป็นยังไง
- วสุธิดา : แล้วอย่างเวลาอาจารย์ลงไปนะค่ะ แล้วทำยังไง ชาวบ้านถึง..ถึงเข้ามามีส่วนร่วม
 ร่วมกันเราได้
- ดร.ถวิลวดี : เอ้า เราก็ติดต่อกับคนในพื้นที่ดิ
- วสุธิดา : แล้วเลือกประเด็นหัวข้อ หรือเค้าเป็นคน อิม..เหมือนมี.. มีปัญหาอยู่ก่อนแล้ว
 แล้ว..
- ดร.ถวิลวดี : ก็แล้วแต่ แล้วแต่เรื่อง
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : บางทีเค้าก็เป็นปัญหาที่เค้าแก้กันไม่ได้ ก็ต้องไปช่วย ไปคุย อะสุดท้ายปัญหา
 คุณคืออะไรกันแน่ แล้วอะไรที่คุณอยากจะแก้ก่อน มันก็จะออกมา
- วสุธิดา : แล้วเค้าก็จะแสดงความคิดเห็นของเค้าเลยหรอค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : อ้าวก็ใช่อะดิ ชาวบ้านก็มีเยอะแยะค่ะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : เดียวหา CD อันนึงให้ยืมไปอ่าน/ดู
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : มันจะมี มันก็ทำ คือที่สำคัญคือคน..คนเอื้อกระบวนการ ไม่ใช่ใครๆ ก็ทำได้นะ
 คนเอื้อกระบวนการนี้สำคัญมาก จะต้องรู้วิธีการดำเนินการ แล้วเข้าใจ แล้ว
 สามารถที่จะนำกระบวนการไปสู่ความสำเร็จได้ เพราะว่าชาวบ้านเค้าเข้ามาเฉยๆ
 แต่ว่า คนเอื้อกระบวนการ กระบวนการที่ทำ กติกาในการดำเนินการ และก็..
 ข้อมูล
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : สำคัญมาก นี่เป็นสิ่งสำคัญ ตรงเนี่ย มันก็มาเสริมกับที่บอกว่าประชาธิปไตยแบบ
 ตัวแทน ประชาธิปไตยแบบตัวคุณก็ คุณก็ทำหน้าที่แทนประชาชน แต่ว่าในบาง

เรื่อง การตัดสินใจต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม และก็เรื่องของการตัดสินใจทางนโยบายบางครั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อที่จะเอ่อ..ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

- วสุธิดา : ก็..เหมือนจะต้องให้ภาครัฐเข้าไปช่วยก่อนมั๊ยคะ ในตอนแรก ก็คือชาวบ้านอาจจะไม่ได้รวมตัวกันเอง
- ดร.ถวิลวดี : เอ็นจีโอเค้าก็ทำพวกนี้ ก็ มีเค้าก็ทำ..ทำได้ ก็คือเรา เราก็รวมได้อย่างเงี้ย อบต.ก็ อ้าวเชิญชาวบ้านมาคุยว่าตกลงเราจะทำกันยังไง อะไอย่างเงี้ย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : ก็ต้องทำกระบวนการให้ได้ แต่ส่วนใหญ่ทำไม่เป็น เพราะว่าไม่รู้ แล้วก็เอาไปใช้กันผิด แล้วก็เขียนตำรากันไป แต่ว่าคนที่หนูพูดนะ เค้าไม่ได้ทำเลย เขาไม่เคยด้วยซ้ำ แต่ว่าเค้าก็ดูตำราฝรั่งแล้วก็เขียน
- วสุธิดา : มี NGO ท่านอื่นที่อาจารย์จะแนะนำมั๊ยคะ มีที่..ที่คุยกับอาจารย์ธีรภัทร์ไว้ มี..มี คุณสุริยะใส นะคะ แต่ว่า
- ดร.ถวิลวดี : คุณชัชวัฒน์ ธีรพันธุ์
- วสุธิดา : คุณชัชวัฒน์ ธีรพันธุ์ จะติดต่อเค้ายังงัยอะคะ
- ดร.ถวิลวดี : หนูก็เข้าไปสิ net บางกอกฟอรัม ก็มีแล้วค่ะ ชื่อเค้านะ นั่นนะคะ แล้วก็เอ่อ หมอพลเดช ปิ่นประทีป คือพวกนี้เราไปเรียนมาด้วยกันทั้งนั้นแหละ คือต่อกันมานานเรียนที่ แคมพาริ่งกันนะคะ
- วสุธิดา : เพราะว่าที่เลือกกลุ่มตัวอย่างไว้กับอาจารย์ธีรภัทร์มีคุณสุริยะใส
- ดร.ถวิลวดี : อืม
- วสุธิดา : อาจารย์เค้าจะมีเหมือนเป็นกลุ่มนักวิชาการ
- ดร.ถวิลวดี : อืม
- วสุธิดา : กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ
- ดร.ถวิลวดี : อืม
- วสุธิดา : แล้วก็กลุ่ม NGO
- ดร.ถวิลวดี : อืม
- วสุธิดา : คราวนี้ของคุณสุริยะใสเนี่ยติดต่อไปแล้วค่อนข้างจะลำบาก ก็เลยถ้ามีท่านอื่น อาจจะเสนออาจารย์ธีรภัทร์ใหม่ว่าจะขอสัมภาษณ์
- ดร.ถวิลวดี : ชัชวัฒน์ ธีรพันธุ์ ทำเยอะเลย
- วสุธิดา : ค่ะ ถ้าอย่างนั้นหนูกลับไปศึกษา แล้วหนังสือที่..ที่นี้ขืมได้มั๊ยคะ

- ดร.ถวิลวดี : ห้องสมุดมีนะค่ะ ห้องสมุดสถาบันอยู่ฟากโน้น หนูต้องเดินไปฟากโน้น
- วสุธิดา : ต้องถ่ายเอกสาร
- ดร.ถวิลวดี : ยืมไปได้นะค่ะ แต่ว่าต้องเสียเงินประกันพันธินะอะไรอย่างเนี่ยนะค่ะ
- วสุธิดา : อ้อ
- ดร.ถวิลวดี : ชื่อหนังสือข้างล่าง มีมัยการเมืองภาคพลเมือง
- วสุธิดา : อ้อ
- ดร.ถวิลวดี : ไม่งั้นก็ไปซื้อศูนย์หนังสือ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : จุฬาฯอะไรอย่างเนี่ยนะค่ะ แล้วก็ไปเข้าอ่านภาษาอังกฤษหน่อย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : อืม มันจะมีเยอะเยอะ Deliberative Democracy เนี่ย มีความหมาย มีอะไร
แม้กระทั่งใน WIGI ของ แต่ว่าของที่สุดคือ เกษฑารัง ฟาวเคย์ชั่น
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : แล้ว..แล้วพวกท้องถิ่นน่าจะเอาไปใช้แต่ว่าเค้าทำไม่เป็น
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : แล้วเค้าก็มัวไปเรียนอะไรที่แบบ..เป็นเรื่องของเค้า เค้า..เค้าไม่ได้เรียนอะไรนอก
..นอกเหนือจากที่เค้ามันเลย
- วสุธิดา : ค่ะ เคยคิดตั้งหัวข้อไว้ว่าจะไปทำที่..ที่ใ้ไขขวาง แต่อาจารย์บอกว่าถ้าไปทำก็คือ
ชาวบ้านอะไรก็ยังไม่รู้เรื่องนี้เลย
- ดร.ถวิลวดี : ทำที่ไหนนะค่ะ
- วสุธิดา : หมายถึงว่า จะนำ..นำเรื่องนี้นะค่ะ ไปศึกษากับใน..ในตำบลที่อยู่นะค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : หนูยังทำไม่เป็น แล้วหนูจะไปทำได้ยังไงละ
- วสุธิดา : ใช่ ก็อาจารย์บอกว่าเหมือน..เหมือนชาวบ้านเค้ายังไม่รู้จักเลย แล้วเราจะไปคุย
กับเค้า
- ดร.ถวิลวดี : ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องรู้จัก แต่เราต้องแนะนำ เราต้องรู้และสามารถแนะนำ
ชาวบ้านแล้วทำได้ ให้อาจารย์ไปทำมัย จะไปทำให้
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : ไปบอกนายฯฯ ติ เตียวไปทำให้ คือมันต้องเรียน..เรียนกระบวนการนะค่ะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ถวิลวดี : อ้าวแล้วต่อไปละค่ะ

- วสุธิดา : โดยรวมก็คือน่า..น่าจะไปสรุปเข้ากับหัวข้อได้นะคะ เพราะว่าอาจารย์ก็บอกว่า แล้วว่า มันจะมีส่วน เนี่ย มีส่วนช่วยได้ มีส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วม
- ดร.ถวิลวดี : อ้าว แล้วพระราชย์เสียงส่วนใหญ่ทำไมถึงใช้คำนี้
- วสุธิดา : เป็นคำของอาจารย์ไซยั่นนะค่ะ เค้าบอกว่าจะทำให้เกิดอันนี้?
- ดร.ถวิลวดี : ไม่ใช่ ไม่จำเป็นต้องเป็นพระราชย์เสมอไป หนูเชื่ออาจารย์ไซยั่นได้ไง อาจารย์เป็นไสต์แบบนั้นนะ อาจารย์เป็นเลื้อยเหลืองนะ พวกเลื้อยแดงเค้าจะมาด่าเอา อย่าลืมว่ามันไม่ใช่ นะค่ะ จะใช้คำว่าพระราชย์เสียงส่วนใหญ่ไม่ได้
- วสุธิดา : งั้นในคำถามเราเปลี่ยน?
- ดร.ถวิลวดี : ประชาธิปไตยแบบปรีก..ไออันเนี่ยเนี่ย มันจะทำให้เกิดข้อ.. การสร้างข้อตกลงร่วมกัน การยอมรับความคิดของกันและกัน การให้ความเคารพนับถือกันและกัน การมองคน ที่สำคัญพื้นฐานของอันนี้เลยก็คือการมองคนแบบมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การให้ทุกคนมีส่วนร่วม ก็คือเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญเนี่ย 40 เนี่ย เป็นหลักเลย 40 ต่อเนื่องถึง 50 ก็คือให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีความคิดใดผิดถูก ทุกคนมีคุณค่า มองคนเป็นพลเมือง คือเปลี่ยนการเมือง ของนักการเมือง เป็นการเมืองของพลเมือง อันเนี่ย เป็นเรื่องของการเสริมสร้าง การเมืองภาคพลเมือง แล้วก็ให้..ให้การเคารพกับสิทธิมนุษยชน แล้วคำนี้ถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ human right and humanity เนี่ยอยู่ในเรื่องนี้เลย นี่หมายความว่าเสียงส่วนใหญ่เป็นพระราชย์ ไม่ใช่ แต่ว่าเสียงส่วนใหญ่ก็ได้รับความเคารพ แต่ว่าก็ไม่ลืมคนส่วนน้อย แล้วคนส่วนน้อยถ้าเค้ายอมรับได้ก็ตกลงกันได้ แล้วก็เยียวยาคนกลุ่มน้อย แต่เสียงส่วนใหญ่ก็ยังสำคัญในระบอบประชาธิปไตยอยู่นะค่ะ ไม่ใช่ว่าเสียงส่วนใหญ่เป็นพระราชย์ แต่ว่าคนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ลืมความห่วงกังวลของคนส่วนน้อย แล้วคนส่วนน้อยก็เคารพกติกาของคนส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นมันจะคุยกันได้ บางครั้งคนส่วนใหญ่ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจตามอำเภอใจของตัวเอง ของคนส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้น 51 มันชนะ 49 แล้ว 49 มันโมโห เดียวมันก็ไปฆ่าไอ้มัน 2 คน ให้..ให้มันกลายเป็น 51 ก็ได้ ซึ่งอย่างนี้มันจะเกิดปัญหาขึ้น เพราะคน เพราะว่าประชาธิปไตยแบบผู้ตัวแทนหรือไอ้เสียงข้างมากเนี่ยมันทำให้เกิดอย่างเนี่ย แล้วเราก็กทำให้คนส่วนน้อยเนี่ยชนฝา แต่ว่าเรื่องประชาธิปไตยแบบที่หนูกำลังทำ มันเป็นเรื่องของการให้ทุกคนมีเกียรติ และที่ทุกคนมีที่ยืน ทุกคนจะมีที่ยืน ทุกคนจะมีสิทธิมีเสียง แล้วที่สำคัญก็คือความห่วงกังวลของเค้าในแต่ละเรื่องเนี่ยจะถูกนำไปใช้ในกระบวนการตัดสินใจ เพราะว่า

บางครั้งการตัดสินใจเนี่ยมาจากการตัดสินใจร่วมกันอย่างเนี่ย ตกลงคุณจะทำอย่างไร ในที่สุดชาวบ้านก็ตกลงว่า เออ..ขั้นจะทำแบบนี้ นายกฯ ก็แฮปปี้เพราะมันมาจากชาวบ้าน ไม่ใช่มาจากการคิดของนายกฯ คนเดียว หรือไม่มันถ้าอย่างนิเวศลียร์ อย่างที่ทำตอนนี้มันผิด ที่บอกว่าเอาไปตั้งไว้นู่น ใวี่นี้ ที่จริงมันไม่ได้ มันต้องวางแผนร่วมกันนะ ตกลงเราจะอยู่กันยังไง โดยอยากได้พลังงานม๊ยะ แล้วเราจะอยู่กันยังไง หมู่บ้านเราอยากจะมีโรงไฟฟ้าม๊ยะ อยากจะมีไฟฟ้าหรือเปล่า ถ้าไม่อยาก ก็ คิดคิด คับคับ ก็โอเค ถ้าเราทนได้ก็ทน อืม..คุณจะทำยังไง เพราะฉะนั้น มันจะมีทางเลือก มีทางเลือกหลายทาง มีทางออกเสมอ ทางออกเหล่านั้นจะได้มาจากการคิดร่วมกัน ได้จากการคิดบนพื้นฐานของหลักเหตุและผล และข้อมูล และก็ความไว้วางใจ เชื่อใจกัน แล้วก็เรื่องของผู้มีส่วนได้เสียเนี่ยสำคัญมาก ไม่ใช่เรื่องเนี่ย คนต่อต้านไม่ต้องเอามันมา ไม่ใช่ เพราะฉะนั้นเรื่องของภาวะวิเคราะห้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะสำคัญสำหรับเรื่องนี้ไง แล้วก็เนี่ยลดความขัดแย้งได้แน่นอน เพราะว่ ในที่สุด มันยังนำมาสู่การได้ข้อตกลงร่วมกัน และก็ให้เกียรติกันและกัน อะไรพวกนี้ มันทำงานบนพื้นฐานของความไว้วางใจ และก็มันใช้เวลา

วสุธิดา

: ค่ะ

ดร.ถวิลวดี

: เอมมาใช้ในประเทศไทย มีข้อจำกัด มีปัจจัยสนับสนุน ? ก็ความรู้ความเข้าใจที่ยังบกพร่องอยู่ ไม่.. และก็คนที่มีความรู้ในเรื่องนี้ไม่มี และก็ประสบการณ์ในเรื่องนี้ไม่มี และเป็นความคิดแบบฐานเดิมๆ ว่าจะต้องใช้เสียงข้างมาก หรือว่า จะต้อง เออ..ให้ผู้มีอำนาจเป็นคนตัดสินใจหรือว่าการคิดแบบ ไม่..การคิดแบบดั้งเดิม หรือการคิดแบบผู้ใหญ่ลี้ติกลงประชุมเนี่ยมันก็ยังมียู่ เพราะฉะนั้นมันก็ต้องเปลี่ยน ปัจจัยสนับสนุนก็มี คือรัฐธรรมนูญก็เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ต้องรับฟังความคิดของประชาชนมากขึ้น แต่ปัญหาที่คือไม่นำแนวคิดหรือเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญนั้นมาสู่การปฏิบัติให้เป็นผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะว่ามันเขียนอยู่ในกระดาษ แต่ Implementation มีปัญหา แล้วก็ข้าราชการไทยเอง ก็ยังใช้วิถีคิดแบบเดิมๆ และก็ ไม่อยากจะทำอะไรที่มันเสียเวลานาน เพราะอันนี้ต้อง go slow มันไม่ใช่ go fast ก็คืออยากจะทำ ผู้ใหญ่ก็อยากจะทำให้มันเสร็จสิ้นโดยเร็ว อะไรอย่างเนี่ย นี้คือปัญหา เพราะ..เพราะกระบวนการอย่างนี้มันต้องใช้เวลามาก บางครั้งเป็น ู้ผู้บอกไม่ถูกเลยว่าเท่าไร คือมันแล้วแต่เรื่องนะคะ

ดร.ถวิลวดี : ใ้..ใ้เรื่องนี้มันเอามาใช้คู่กับประชาธิปไตยแบบที่ทำอยู่ได้ เพราะว่ามันก็ทำคู่กัน ใ้ประชาธิปไตยแบบตัวแทน เราก็ปฏิเสธไม่ได้ แต่ว่าผู้แทนหรือผู้ที่เราเลือกเข้าไปเป็นผู้บริหารประเทศเค้าก็ต้องมามองในเรื่องนี้ด้วย เพราะไม่จั้นเค้าก็ต้องนั่งไล่แก้ปัญหา คนปิดถนนต่อต้านอะไรอย่างนี้อยู่เรื่อย เพราะฉะนั้นมันก็ต้องเอามาใช้รวมเพื่อที่จะทำให้เกิดสันติสุขและความเข้าใจ ไม่จั้นมันอยู่กันไม่ได้ละ อย่างเสื้อเหลืองเสื้อแดงเนี่ย ถ้าไม่ใช่กระบวนการพวกนี้มันก็อยู่กันไม่ได้ แล้วรูปแบบที่มาคุยกันก็ ก็มีภาพมานั่งประจันหน้า ก็ผิดแล้ว เพราะฉะนั้นมัน..ใ้เรื่องนี้มันเป็นเรื่องทีละเอียดอ่อน มันเป็นเรื่องที่ต้องมีการ ติไซน์ การออกแบบการทำกระบวนการ คือได้ concept ได้กระบวนการ ต้องมีสาระ ต้องมีเนื้อหา และต้องมีกระบวนการด้วย ต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงจะทำได้สำเร็จ มันไม่ใช่ทำได้ง่ายๆ แต่ว่าในสังคมเราก็มีอย่างนี้มาก่อน คืออย่างน้อยเนี่ย คนที่ทำหน้าที่เอื้อกระบวนการ เช่นผู้หลักผู้ใหญ่ที่เรียกว่าแก่เหมือนแก่ฝ่าย เจ้าโภชน์ อะไรพวกเนี่ย คือคนที่เคยแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เค้าก็ทำพวกนี้ คือมาคุยกัน อ้าว แล้วจ้ะ เราจะไปยังจ้ะกันต่อ นั่นคือปรึกษาหารือกัน ก็..ก็จะมียังนั้น เพราะฉะนั้นรูปแบบของมันเนี่ย ก็อย่างน้อยอาจจะใช้คู่ไปกับสภาทนาย หรืออะไรพวกเนี่ย คือการสุ่มหัว มันจะมีคำ หมอวันชัยเกษมสอนเนี่ย โสเท่ห์ สุ่มหัว โชะกัน แผลงกัน อะไรพวกเนี่ยนะละ ก็คือต้องมาคุย ถ้าไม่คุยไม่มีทางนะ แคไปหย่อนบัตรแล้วจบอย่างนี้แก้ปัญหาไม่ได้ละ

ดร.ถวิลวดี : ก็..เอ่อ..นำแนวคิดประชาธิปไตยแบบนี้มาใช้ให้ประสบความสำเร็จควรมีรูปแบบยังไง คำถามนี้ไม่เข้าใจ นำแนวคิดควรมีรูปแบบยังไง ไม่เข้าใจ คือ..คุณ..ถ้าจะเอามาใช้คุณจะต้องทำยังไงบ้างมากกว่า 1 2 3 4 อะไรอย่างเนี่ยนะละ

ดร.ถวิลวดี : ใช้ในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย? มันก็ใช้อยู่แล้วนะละ การเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมือง เนี่ยที่สำคัญคือต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารประเทศ นักการเมือง แล้วก็ให้ความรู้ในเรื่องนี้ให้เยอะๆ ให้เข้าใจในที่ถูกต้องว่ามันคืออะไร แล้วจะต้องทำอะไร เนี่ย ก็ต้องฝึก เปลี่ยน..เปลี่ยน ค่านิยมจาก คุณอำนาจ เป็นคุณอำนาจให้เยอะๆ

ดร.ถวิลวดี : อ้าวเชิญถาม

วสุธิดา : อาจารย์ตอบแล้ว ก็ครบแล้ว ถ้ายังงั้นหนูไปศึกษามาเพิ่มเติมก่อน แล้วถ้า..ถ้ายังจ้ะอาจจะนัดอีกครั้งก็ได้ แต่ว่ามันไม่ได้เป็นคำถามนี้แล้ว อาจจะเป็นในส่วนที่เราไปเจอคำถาม ไปเจอปัญหาอีกในระหว่างที่เราไปศึกษาเพิ่มเติมนะละ แล้วก็

อาจจะถาม แต่ถ้าอาจารย์ไม่มีเวลาก็อาจจะทาง mail ก็ได้ เพราะอาจารย์อาจจะไม่ค่อยว่าง ถ้ายังงัยเดี๋ยวนัดผ่านคุณปิยะนามาอีกก็ได้

ดร.ถวิลวดี

: ก็..ก็หนู เพราะว่า..เรื่องของหนู เป็นเรื่องที่น่าสนใจนะ แล้วก็.. คвр..เดี๋ยวกจะหา CD มาให้เผื่อว่าเอาไปลองดู แล้วก็คือ..คือหนูอย่าไปเชื่อข้อเขียนของคนอื่นที่เค้าอันนี้มาก เค้าเป็นนักทฤษฎี แต่เค้าไม่เคยปฏิบัติ เค้าไม่เคยทำด้วยซ้ำ กระบวนการพวกนี้ เค้าไม่เข้าใจบริบท แต่เค้ารู้ว่าเออน่าจะใช้เทคนิคนี้ทำได้ เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจตรงนี้ เพราะฉะนั้น concept เนี่ยสำคัญมาก

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ ศ.เสนห์ จามริก (กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ)

วันที่ 12 กรกฎาคม 2556

สถานที่ โรงพยาบาลสมิติเวช สุขุมวิท

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาการเมืองของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตแขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาการเมืองของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ศ.เสนห์ : ที่นี้จุดประสงค์เนี่ย อยากได้อะไร

วสุธิดา : ก็อยากได้ เอ่อ..เกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ที่ทำก็คือเกี่ยวกับเรื่องที่มาและที่สาระของมันว่า เอ่อ.. ประชาธิปไตยแบบเนี่ย มีที่มาและสาระอย่างไร

ศ.เสนห์ : เอ่อ..ผม

วสุธิดา : และก็มีรูปแบบวิธีการยังไง พวกเนี่ยคะ แล้วก็จะทำตามหัวข้อในลักษณะแบบนี้ไปว่า ประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเนี่ย เอ่อ..ในความหมายของอาจารย์ว่า จะต้องใช้กับการเมืองอย่างเดี๋ยวมั้ย หรือว่าใช้ด้านอื่นได้อีกด้วย

ศ.เสนห์ : คือ...ไอ้...ผมว่ามันแปลก ประชาธิปไตยแบบร่วมหารือ

วสุธิดา : ก็ ชื่อหัวข้อก็คือ แนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย ค่ะ หนูจะเอาแนวคิดเนี่ยจะมาใช้กับประชาธิปไตยของไทย

- ศ.เสนห์ : คือ เขาเป็นอย่างนี้ดีกว่า เขาเป็นว่า หัวใจส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย มันต้อง
ร่วมแลกเปลี่ยนความคิด หรืออะไรอย่างเนี่ยอะนะ แต่ที่..ที่มีมันลักษณะพิเศษของ
ระบอบประชาธิปไตยที่ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบไหนก็ตามเนี่ย เป็นประชาธิปไตย
ที่สัมผัสกับ เอ่อ..ตัวแทนของประชาชน ไข่ม้อยะ ตัวแทนของประชาชนที่ผ่าน
ระบบการเลือกตั้ง จะเป็นรูปแบบอะไรก็แล้วแต่ ก็เข้ามา แล้วก็ใช้อำนาจ
อธิปไตยในนามของประชาชน นะฮะ
- วสุธิดา : คำถามก็คือ ข้อต่อไปก็คือ ประชาธิปไตยแบบเนี่ยอะคะ จะช่วยสนับสนุนและก็
เพิ่มประสิทธิภาพของประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้มั๊ยคะ แบบที่ร่วม
ปรึกษาหารือกันเนี่ยอะคะ
- ศ.เสนห์ : คือ อย่างผมว่าไม่ค่อยน่าจะมีอิสระที่จะไปตั้ง ตั้งชื่อประชาธิปไตย เอ่อ..
- วสุธิดา : นั่นก็เป็นแนวคิด แนวคิดประมาณอย่างนี้อะคะ จะ..จะช่วยสนับสนุน
- ศ.เสนห์ : ถ้าเค้าหมายความว่าประชาธิปไตยโดยตรง ใน..ในเรื่องแบบสมัยก่อนแบบว่ามัน
ต้องเป็นประชาคมเล็กๆ สมัยกรีก คนไม่มีอยู่ไม่เท่าไร มีอยู่ สภาที่ร่วม
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน อะไรอย่างเนี่ย นะฮะ แต่โดยแท้จริงแล้วเนี่ย ใน
ระบอบประชาธิปไตยเนี่ยมันไม่ใช่อย่างเนี่ยนะ คือถ้าพูดถึงประชาธิปไตยเต็ม
รูปแบบเนี่ย มันหมายถึงระบบที่มีการเลือกตั้งไปสู่ ไอ้...สถาบันสูงสุด คือสภา
เพราะฉะนั้นเนี่ย เบื้องใต้มันเนี่ย ประชาธิปไตยก็ประกอบด้วยการกระจายอำนาจ
กระจายอำนาจเป็นระดับ นะฮะ ที่เค้าเรียกว่าการปกครองส่วนท้องถิ่น นะฮะ
ตรงเนี่ย ที่..ที่เรียกว่า เอ่อ..การเมืองท้องถิ่นตรงเนี่ยเนี่ย ก็มีความใกล้ชิดกัน มี
ความใกล้ชิดกันอะไรต่างๆ เป็นประชาคมเล็กๆ ที่จับกันค่อนข้างใกล้ชิดอะไร
ต่างๆ มันก็เป็นลำดับ ประชาธิปไตยไม่ได้อยู่ที่ระดับ..ระดับชาติอย่างเดียว นะฮะ
มัน..มัน..มันเป็นระดับชั้นขึ้นมา ของเราก็อะไรละ มีตั้งแต่ระดับ...ระดับตำบล
เดี๋ยวนี้ตำบลเราก็เลือกตั้ง ไข่ม้อย ระดับอำเภอ อำเภอนี้ อำเภอยังเป็นราชการอยู่
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสนห์ : ไข่ม้อยะ แต่งตั้งมาจากกระทรวงมหาดไทย และก็มีมาถึงจังหวัด จังหวัดก็มีสภา
จังหวัด มีอะไรต่ออะไร
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสนห์ : แล้วก็มีมาถึงระดับชาติ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสนห์ : เป็นอย่างเนี่ย

- วสุธิดา : ค่ะ ก็...ในระดับ ในระดับ ทั้งระดับตำบล ระดับจังหวัด ระดับชาติ ก็เป็นแบบตัวแทน
- ศ.เสนห์ : ก็...ก็...เป็นแบบตัวแทน
- วสุธิดา : ค่ะ อันนี้ถ้าเราจะนำแนวคิดพวกเนี้ยค่ะ มาใช้..มาใช้กับ เอ่อ...การ... ประชาธิปไตยของเราเนอะค่ะ ที่จะช่วยสนับสนุนประชาธิปไตยแบบตัวแทน อาจารย์คิดว่าจะเป็นไปได้มั๊ยคะ
- ศ.เสนห์ : เพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยแบบตัวแทน?
- วสุธิดา : เพิ่มประสิทธิภาพของประชาธิปไตย...เพราะว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทน อาจ...เหมือนกับว่า พอเราเลือกเข้าไปแล้วก็ขาดกันแค่ตรงนั้น
- ศ.เสนห์ : ผมว่ามัน..มัน..มันไม่น่าเลือกแล้วไปเลยนะละ
- วสุธิดา : หรือว่าอาจจะ...เอ่อ...ต่างคนต่างเลือกแต่มีเวลาแค่นิดเนี้ยวช่วงที่เราเข้าไปเลือกตั้ง แต่ว่าถ้าเราได้ปรึกษาหารือกันก่อน....
- ศ.เสนห์ : คือสภาใหญ่เนี้ย ส.ส.เนี้ย มีแต่เค้าต้องไปรายงานต่อ มันจะต้องมีการ เอ่อ..อะไรละ มีความสัมพันธ์ตลอดเวลา ไข่ม้อยะ หรือว่าบางที เอ่อ...ประชาชนมีเรื่องอะไรที่จะร้องทุกข์ ก็เอาให้สภาเนี้ยไป...ขอโทษ ให้..ให้...ตัวแทนเนี้ยไปเสนอที่สภา
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสนห์ : เพราะจริงๆ แล้วเวลาเนี้ย เอ่อ..ส.ส.เค้าก็เวลามีอะไร เค้าก็..เค้าก็เอาสะท้อนปัญหาของประชาชน
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสนห์ : นะละ เป็นปัญหารายวันก็ได้ อะไรก็ได้ นะละ มีเรื่องร้องทุกข์อะไร อย่างเช่น ปัญหาเรื่องที่ดิน ปัญหาความไม่...ไม่...ไม่สุจริตของ เอ่อ...พวกข้าราชการส่วนท้องถิ่น อย่างนี้เป็นต้น พวกอำเภอ พวกอะไรต่างๆ พวกนี้ก็ไปสะท้อน แต่ตอนนี้ แต่ ณ เวลานี้เนี้ยเราก็มีประชาธิปไตยทั้งระดับท้องถิ่น เรียกว่ารากหญ้าเลย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสนห์ : ไข่ม้อย ระดับตำบลเนี้ย หมู่บ้านเนี้ยก็....ผม..หมู่บ้านเนี้ยจริงๆ พวก...พวกกำนัน พวกอะไรนี้เค้าก็เลือก เดียวนี้เลือกจากประชาชนหมด
- วสุธิดา : ค่ะ

- ศ.เสนห์ : มัน...จริงๆ คือโดยกระบวนการ ที่...เวลาเราพูดประชาธิปไตยเนี่ย เราไม่ใช่
หมายความว่าเลือกตัวแทนไปแล้ว แล้วอยู่ที่สภาพเป็น...เป็น...เป็นผลจากการ
เลือกของประชาชน แต่ความจริงมัน...มันมีระดับต่างๆ นะฮะ ที่...ที่...เอ่อ...จะมี
การดูแลทุกข์สุข หรือว่าให้ชาวบ้านร้องทุกข์ อะไรต่างๆ เหล่านี้ แล้วก็ความจริง
เดี๋ยวนี้เนี่ย โดยจะเป็นชีวิตประจำวัน...ที่...ตัวแทนในระดับ..ระดับตำบล หมู่
บ้านเนี่ย อำเภอเนี่ย มันมี...มันมี...การ...ที่เค้าเรียกว่ามีการสัมผัส มีชีวิตความเป็น
อยู่ร่วมกันอยู่ตลอดเวลา มัน..มัน..มันทำงานอยู่ตลอดเวลา ไข่ม้อยะ แล้ว
เรื่องอะไรต้องไปแก้ไขระดับ แคระดับจังหวัด อำเภออะไรเราก็ว่าไปตามนั้น
เพราะเดี๋ยวนี้เราก็มีการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ถ้ามัน...มัน...มันไม่พอ ปัญหามัน
ใหญ่ มันก็เป็นระดับชาติ อะไรอย่างนี้ แล้วแต่กรณี
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสนห์ : ตัวกลไกของมัน ประชาธิปไตยมันก็...มันก็ทำงานระดับต่างๆ แล้วมันสัมพันธ์
กัน
- วสุธิดา : แล้ว...เอ่อ...อาจารย์คิดว่าแนวคิดอันนี้ค่ะ จะช่วยส่งเสริมหลักการมีเหตุผลนะค่ะ
ในการแสดงความคิดเห็น
- ศ.เสนห์ : คือประชาธิปไตย โดยหัวใจก็เรื่อง ว่ากันด้วยเหตุผลอยู่แล้ว นะฮะ เพราะการที่
...ที่...ให้สิทธิเสรีภาพคน ที่จะแสดงออก นะฮะ อะไรต่างๆ มันก็เป็นการใช้
เหตุผลอยู่แล้ว นะฮะ เป็น..มันเป็นเหตุผลซึ่ง...เหตุผลของปัญหาความต้องการ
ความคิดอ่านของ...ของประชาชนในระดับต่างๆ มันเป็น...คือระบอบ
ประชาธิปไตยมันเป็น...คล้ายๆ กับว่ามันเคลื่อนไหวตลอดเวลา ระดับท้องถิ่นไปสู่
ระดับชาติเนี่ย
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิเสรีภาพ ในการแสดง
ความคิดเห็นของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยได้มั๊ยคะ
- ศ.เสนห์ : ฮะ ก็แน่นอนฮะ ไอ้การ...มัน..มัน..มันแล้วแต่ปัญหาในระดับต่างๆ คือปัญหามัน
สัมพันธ์ขึ้นไประดับชาติ ก็ว่าไปตาม ระดับท้องถิ่นก็มี...มีทางออก มีคำตอบ มี
อะไรต่างๆ อยู่แล้ว ทีนี้พอมาสัมผัสใหม่เนี่ย มันก็มีติดคณีก่อนหนึ่งที่มัน..คือว่าเป็น..
เป็นระบบที่จะลงตัวคือระบบพรรคการเมือง นะฮะ ระบบพรรคการเมืองก็เป็น
ระบบที่...ที่...ที่..มันทำให้ประชาธิปไตยเนี่ย มัน..มันมีความเป็นระบบมากขึ้น
เอ่อมัน...เอ่อมันสะดวกต่อการที่..ต่อการที่ประชาชนจะสะท้อนผ่านพรรค แล้วก็
ระบบพรรคก็หมายความว่ามันสะท้อนถึงความแตกต่างกัน ให้ประชาชนเลือก ที่

นี่เมื่อมาถึงจุดระบบพรรคเนี่ย มันจะมาถึงจุดที่อาจจะทำให้ประชาธิปไตยเนี่ย เอ่อ...มีส่วน..มีส่วนอะไรละ มีส่วนบกพร่องในแง่ที่ว่า พอมีพรรคการเมือง บ้างเนี่ย พรรคการเมืองก็เป็นตัวมีอำนาจขึ้นมา บางทีเนี่ย เสียงของประชาชน อาจจะตกหล่นไป อะไรไปอย่างเนี่ย อะไรต้องไปผ่านระบบพรรคหมด แต่มันก็ เป็นไปตามพัฒนาการนะละ ทีนี้มันก็ถ่วงดุลได้โดยการมีการปกครองส่วนท้องถิ่น มันทำให้การเข้าถึง..การเข้าถึงเอ่อ...สถาบันเนี่ยมัน...มัน..สะดวกขึ้น มัน...มัน... แล้วแต่ระดับของปัญหา

- วสุธิดา : หมายถึงว่าอาจารย์กำลังจะบอกว่าประชาธิปไตยในส่วนท้องถิ่นจะช่วย..จะมาเป็นตัวช่วยตรงนี้ใช่ไหมคะ
- ศ.เสนห์ : ที่จริง...ที่จริงเป็นตัวสำคัญมาก นะละ เวลาพูดถึงประชาธิปไตยเนี่ย เรามักจะ มองถึงไปที่ระดับ?
- วสุธิดา : ประเทศ
- ศ.เสนห์ : สูงสุด แต่ความจริงแล้วเนี่ย ไอ้ตัวจักรที่มันทำงานเนี่ย ตลอดเวลาเนี่ย ผมเอง ในส่วนตัวผมเนี่ยให้ความสำคัญกับระดับท้องถิ่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล อะไรพวกเนี่ยเนี่ย แล้วก็จากนั้นแล้วนะละ ผมคิดว่าใน...ใน..ภูมิภาค ไทยเราเป็นส่วนหนึ่งเนี่ย ในภูมิภาคที่เรียกว่า ภูมิภาคป่าเขตร้อนของโลก นะละ อันนี้ เอ่อ.. คุณเข้าใจ...คุณเข้าใจ ป่าเขตร้อนของโลกนี้ มีเนื้อที่ไม่ถึงร้อยละ 7 ของพื้นดิน ทั้งหมดนะละ แต่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย เพราะมันเป็นป่า ทรัพยากรความ หลากหลายทางชีวภาพ ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรต่างๆ เอาทรัพยากรพวกนี้มา ทำอาหาร ทำยา ทำอะไรต่างๆ พวกนี้เนี่ย เอ่อ...เพราะฉะนั้นประชาธิปไตยใน... ภูมิภาคป่าเขตร้อนเนี่ย จึงมีอีกมิติหนึ่ง มิติหนึ่ง อย่างเช่น ยกตัวอย่างเช่น ยา..ยา เนี่ย ชาวบ้านเค้าคิดค้นขึ้นมาเนี่ย แต่มันก็ถูกบริษัทใหญ่ๆ เนี่ย เอาภูมิปัญญา ท้องถิ่นเนี่ย ไปเข้าห้องแล็บก็ต้องไปทำยา ทำอะไรเนี่ย ซึ่งอันนี้ผมต่อสู้อะไรตลอด นะละ ตอนเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผมก็พูดเรื่องนี้ เพราะว่า เวลาที่ เวลาที่เอาไอ้...ทรัพยากรที่เราเรียกว่า ความหลากหลายทางชีวภาพ มันเป็น จุลินทรีย์ซึ่งมองไม่เห็นเนี่ยนะละ เพราะว่า เมื่อ...เมื่อ..คนที่มันคิดจากคนในเมือง เนี่ย ไปเอาทรัพยากรมา มาทำยา ทำอะไร อันนี้เป็นเรื่องที่ เป็นเรื่องกรรมสิทธิ์ หรือเรื่องลิขสิทธิ์ที่...ที่จะต้องคำนึงถึงไอ้..อะไรละ ผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้กับ ประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของดั้งเดิม แต่อันนี้ก็จะเห็นได้ว่า เรายังไม่ เรายังไม่ เดิน ไปมากเท่าไรในเรื่องการรับรู้ถึงสิทธิที่เรียกว่าทรัพย์สินทางปัญญา ตัวนี้สำคัญ

มากเลยนะ สะ เรื่องสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาเนี่ย บางที สมัยนี้ไม่ค่อยพูดถึง แต่บอกกว่าหัวใจสำคัญของ..ของในประเทศเรา ซึ่งอยู่ในที่ที่ผมเรียกว่า ภูมิภาคป่าเขตร้อนเนี่ย มันเป็นมิติที่ไม่เหมือนตะวันตก ไข่ม้อยสะ รูปแบบทุกวันนี้ เรา..เรา..เราจำลองแบบตะวันตกเลย แต่จริงๆ แล้วในกรณีของไทย ของเวียดนาม ของพม่า เนี่ยนะ สะ เอ่อ...ไอ้เนี่ย ไอ้สิทธิและทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ เนี่ย เรายังไม่ค่อยมีการต่อสู้เท่าไหร่นะ สะ เอ่อ..ผม ผมได้ผลักดันจนกระทั่ง ไอ้รัฐธรรมนูญเนี่ย เรื่อง...เรื่องไอ้...เนี่ย...สิทธิและทรัพย์สินทางปัญญาอะไรต่างๆ พวกเนี่ย ซึ่งก็มีสิทธิที่ได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์อะไรต่างๆ แต่มันก็ได้แค่สองมาตรา มาปัจจุบันก็รัฐธรรมนูญปี 40 ก็มาตรา 46 47 ฉบับปัจจุบันก็มาตรา 66 67 คุณลองไปดู มันได้แค่สองมาตรา ตรงนี้เนี่ย แต่ว่าเป็นการยอมรับ ยอมรับถึงสิทธิเค้าเรียกว่า สิทธิในชุมชนท้องถิ่น เพราะฉะนั้น ในประชาธิปไตยใน..ในประเทศร้อนอย่างเราเนี่ย จะมีอีกมิติขึ้นมา เพราะว่าอะไรสะ เพราะประชาธิปไตยของตะวันตกเนี่ย หน่วยที่...หน่วยที่เป็นหลักก็คือตัวที่เรียกว่าปัจเจกบุคคล แต่ละคนมีสิทธิเสียงเท่ากัน อะไรก็ว่าไป

วสุธิดา

: ค่ะ

ศ.เสนห์

: เพราะว่าของตะวันตกมันเป็นประเทศเมืองหนาว แต่ของเราเนี่ย เอ่อ...ของเราเนี่ย ชุมชน สิทธิของชุมชน มันไม่ใช่สิทธิของแต่ละคนในชุมชน อย่างภูมิปัญญาร่วมกัน เพราะฉะนั้นก็เป็นมิติใหม่ของประเทศใน...ที่ผมเรียกว่า ภูมิภาคป่าเขตร้อนของโลก ซึ่งถ้าดู ถ้าคุณไปดูแผนที่โลกนะ มันจะเป็นเส้นศูนย์สูตรกลางเนี่ย รอบโลกเนี่ย มีทั้งแอฟริกา เอเชีย และก็ละตินอเมริกา ร้อยละ 7 นิดเดียว นะ สะ แต่ว่าตรงนี้มีค่าสำคัญมากเพราะว่า ไอ้ทรัพยากรในพื้นที่เล็กๆ เนี่ย ละสะ ที่ทั่วโลกเนี่ยเอา เอา..เอาไปทำยา ทำอาหาร ทำอะไร รวมทั้งเอาไอ้...เอาไอ้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไป อันนี้...อันนี้เป็น เป็นปัญหาประชาธิปไตยของผมเองเนี่ย พยายามต่อสู้ผลักดัน แต่ว่าผมรู้สึกคนไม่ค่อยให้ความสนใจตรงนี้เพราะว่ามักจะไปสนใจเฉพาะเรื่องรูปแบบ ไข่ม้อยสะ ตะวันตกเป็นอย่างนี้ เราก็เห็นมีการเลือกตั้ง มีสภา แต่ตรงเนี่ยมันเป็นลักษณะเฉพาะของประเทศเขตร้อนของโลกใบนี้ นะ สะ อันนี้ผมเคยเสนอตอนร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ปี...ตั้งแต่ปี 40 50 เนี่ยแหละ เรื่องการปกครองท้องถิ่นมันจะต้อง ลงไปถึงตรงเนี่ย การได้ประโยชน์จากไอ้...ทรัพย์สินทางปัญญา แต่ว่า ไม่มีใครเข้าใจ

วสุธิดา

: แล้วชุมชนเค้ามีการรวมตัวกันมั๊ยคะ ต่อสู้

- ศ.เสนห์ : นี่ก็เป็นจุดอ่อนของประชาชนระดับท้องถิ่น มัน...มัน...มันไม่ค่อยรวมตัวกัน
- วสุธิดา : แล้วถ้าเรา...เราจะ อืม...เรียกว่าจะหารูปแบบหรือวิธีการในการที่จะให้เค้า...
- ศ.เสนห์ : คืออันนี้เนี่ย อันนี้ 'ไอ..ไอ' ความคิดอย่างนี้มันเริ่มที่ละตินอเมริกาก่อนนะสะ
 เผอิญตอนนั้นทางไทยเนี่ย เออ..กลุ่มผมเนี่ยเริ่มพูดเรื่องนี้ขึ้นมาเนี่ย ก็พอดีไป...
 ขนาน...ขนานกับทางละตินอเมริกา ก็เป็นกระบวนการจนกระทั่งผลักดันไปถึง
 สหประชาชาติ เดียวนี้มีกฎบัตรของสหประชาชาติ 10 ข้อ รับรองสิทธิตรงนี้
 สิทธิชุมชน นี่เป็นครั้งแรกเพราะว่า ในทาง ในตะวันตกเนี่ย เออ...หน่วย...หน่วย
 ของระบอบประชาธิปไตยสำคัญคือแต่ละคน นะสะ เป็นแต่ละบุคคล ที่ฝรั่งเค้า
 เรียกว่า individual จะไม่ใช่เป็นกลุ่ม แต่ว่าในประเทศเขตร้อนอย่างที่ผมพูดมา
 เนี่ย มันก็มีมิติใหม่ขึ้นมา จนกระทั่ง แล้วก็เค้าผลักดันจนกระทั่งสหประชาชาติ
 ออกกฎบัตรนะสะ รับรองสิทธิชุมชน อันนี้ก็เป็นมิติใหม่ซึ่งคนไม่ค่อยพูดกัน ผม
 ก็แปลกใจ นะสะ เออ...แต่กลุ่มของผมเนี่ย แล้วก็ผมก็เอาไปที่คณะกรรมการสิทธิ
 มนุษยชนแห่งชาติ จนกระทั่งได้ไอ้ 2 มาตรการที่ผมว่าเนี่ย มันก็ได้เพียงแค่นั้น คุณ
 ...คุณ..ลอง...ลอง...ลองไปอ่านคุณนะสะ ในฉบับ 50 ก็ 66 67 2 มาตรการ มีแค่ 2
 มาตรการ ผม...ผม...เสียดาย ผมไม่รู้ว่าคุณจะมาคุยเรื่อง... ผมเป็นคนเสนอตอนร่าง
 รัฐธรรมนูญฉบับปี ...ตั้งแต่ปี 40 50 ผมเสนอเป็น...เป็นเล่มไปเลยนะสะ แต่ว่าเค้า
 ไม่...ไม่...ไม่...ไม่ให้ความสำคัญในสภาร่างรัฐธรรมนูญ
- วสุธิดา : แล้วการที่กลุ่มอาจารย์ผลักดันไปนี่คือเป็น...เป็น...เป็นกลุ่มที่เราทำกัน แล้วได้
 รวมกับพวกชาวบ้านด้วยมั๊ยคะ
- ศ.เสนห์ : ผมประชุมชาวบ้านตลอดเวลา แล้วก็...เออ...
- วสุธิดา : เอาตัวแทนชาวบ้านมา หรือว่า...
- ศ.เสนห์ : สะ แต่ก่อนผมจะมาเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผมทำอยู่แล้ว
 เพราะว่าผมทำงานเอ็นจีโอ นะสะ จะมีกลุ่ม และก็ผมทำงานเอ็นจีโอที่นี้ลงใน...
 ในชนบท ไม่ใช่ในเมือง เพราะฉะนั้นผมจะคุ้นกับเรื่องท้องถิ่นเนี่ยเป็นสิบปีพูด
 ง่ายๆ นะสะ แล้วก็พอมาเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติปีบก็ถือโอกาสเอา
 เรื่องนี้เนี่ยเสนอ จนกระทั่งเสนอเข้าไปเพราะว่ากรรมการสิทธิฯ มีสิทธิที่จะเสนอ
 กฎหมายนะสะ เสนอไปปีบส.ส.เค้าก็ไม่...จะเป็นเพราะไม่เข้าใจหรือว่า..หรือว่า
 เค้าเป็นตัวแทนของคนเมืองอะไรมากกว่า
- วสุธิดา : เออ...คราวนี้ก็เป็นเหมือนระบบตัวแทน อ่า...คะ...ก็เลยจะบอกว่าถ้าเรานำ
 แนวคิดนี้มาใช้กับพวกชาวบ้าน แบบที่ปรึกษาหารือ แบบที่เรา....

- ศ.เสนห์ : มันไม่มี...มันไม่มี....อันนี้...อันนี้เป็นจุด จุดช่องโหว่ของระบอบประชาธิปไตย ที่คนไทยไม่ให้...รวมแม้กระทั่งนักวิชาการเนี่ย เพราะเค้ามาลงไม่..ไม่..ไม่เห็น เค้าเห็นแต่โครงร่างมีการเลือกตั้ง มีส.ส. มีอะไรแค่นั้น แต่ไม่ลึกลงไปถึงว่า ว่า.. เราเนี่ยในท้องถิ่นลงไปลึกไปที่รากเลย มันมีสิ่งเหล่านี้อยู่ ไข่ม้อยะ
- วสุธิดา : แล้วเวลาอาจารย์ได้ไป..ไปรวมกลุ่มกับชาวบ้านเนี่ยคะ ได้มีการพูดคุยปรึกษา อะไรกันมี่ยะเกี่ยวกับพวกเรื่องทางการเมือง
- ศ.เสนห์ : ผมคิดว่าชาวบ้านเนี่ยรู้ดีแล้ว ผม...ผม...
- วสุธิดา : แต่ว่าเค้าอาจจะไม่มี...
- ศ.เสนห์ : ผมทำงานเรื่องนี้มานาน
- วสุธิดา : เค้าไม่มีผู้นำมี่ยะ หรือเค้าก็มีอยู่แล้ว ปกติเค้าก็คุยกันอยู่แล้ว
- ศ.เสนห์ : คือ..ไอ้เนี่ยเป็นจุดอ่อน การรวมตัว รวมความคิดเนี่ย ผมไปสัมมนาที่ โอ้โห... เค้าดู พอ..พอคน.. ผมจะเป็น...ปีนึงมีเวลาไปสัมมนาแค่ 5 ครั้ง 6 ครั้ง นะอะ อะไรต่างๆ แต่ว่าไม่ได้หมายความว่าไม่มีคนสนใจ มันจะมีกลุ่มแต่เป็นกลุ่มเล็ก ไข่ม้อยะ
- วสุธิดา : กลุ่มเล็กหลายๆ กลุ่มมี่ยะ หรือว่าจะแบบ...
- ศ.เสนห์ : คนที่จะเข้าใจเรื่องนี้เนี่ยมันก็จะเป็กลุ่มเล็ก..เล็ก...เล็ก....เล็ก...แต่ว่ามักจะถูกรอบงำจากพวก ส.ส. เค้าผู้ ผู้บารมีส.ส.ไม่ได้หรอก นะอะ แล้วก็ชาวบ้านมักจะไปดูเรื่องผลประโยชน์ที่มันค่อนข้าง...มันก็เป็นผลประโยชน์ แต่ว่าไอ้ตัวนี้ผมว่าเป็นผลประโยชน์ที่มันจะทำให้ เออ..ทำให้ชาวบ้านได้ผลประโยชน์ ได้ส่วน...เค้าเรียกว่าส่วนแบ่งก็ได้ จากไอ้...ผลผลิตของไอ้ที่มาจากทุนพวกยา พวกอาหารพวกนี้ นะอะ ผมคิดว่าถ้าทำเรื่องนี้ได้ขึ้นมาเป็นตัว เป็นตัวเป็นตน นะอะ ผมคิดว่ารายได้ที่ชาวบ้าน แล้วมันเชื่อในว่าชาวบ้านเองก็จะมีกระตือรือร้น ขมิขมัน ที่ จะเออ...สนใจ เออ..เรามีสินทรัพย์ มีอะไรอยู่กับตัวเองเนี่ย ผมไปถึงขนาดเสนอ ปฏิรูปการศึกษานะ พวกการศึกษาท้องถิ่นเนี่ย ควรจะให้ชาวบ้านได้ตระหนักในเรื่องนี้ ได้อะไรต่างๆ พวกนี้ ผมเสนอกระทรวงควรมีไอ้..ขนาดการค้นคว้าทำอะไรในแบบท้องถิ่นด้วยเข้าไป
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วอาจารย์ได้นำ...นำแนวคิดนี้ไปคุยให้กับชาวบ้านฟังบ้างมี่ยะ
- ศ.เสนห์ : โอ๊ย ผมประชุมบ่อย
- วสุธิดา : ค่ะ แล้ว...แล้ววิธีการที่อาจารย์.....

- ศ.เสนห์ : แต่...แต่ชาวบ้านก็อย่างว่าเนี่ย พอไปที่ เพราะชาวบ้านคือคนไทย มีจุดอ่อนก็คือรวมตัวกันไม่คิด เพราะว่าการต่อสู้อันนี้เนี่ย มันต้องรวมพลังจริงๆ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องชูประเด็นเรื่องนี้ขึ้นมา แต่จนเดี๋ยวนี้ ก็ผมก็เลยคิดว่า มันคงเป็น...เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติที่คนท้องถิ่นชนบท มันคงต้องเป็นอย่างเงี้ย แล้วพอมาท่อมาชุดกรรมการสิทธิฯ เค้าก็ไม่ได้ให้ความสนใจเรื่องนี้
- วสุธิดา : แล้วตอนที่อาจารย์ลงไป อาจารย์ร่วมกลุ่มยังัยคะ เวลาเรียกเค้าเข้ามาคุย
- ศ.เสนห์ : คือ...คือ...คือ...คือผม
- วสุธิดา : หรือว่าเราไป...
- ศ.เสนห์ : คือผมมีกลุ่มที่องค์กรเอกชน หรือเรียกว่าองค์กรเอกชน เอ่อ...ที่เป็นเอ็นจีโอเนี่ย เอ่อ..ผมเข้ามาผมตั้งเป็น ตั้งเป็นเรียกว่า กปอ. กปช. คือว่าตั้งเป็นองค์กรรวม แต่ก่อนนี้พวกเอ็นจีโอจะรวมเป็นแตกๆ กันกระจายกันไป แต่ผมตั้ง สร้างสถาบันนี้ขึ้นมา เป็น....เรียกว่า...เอ่อ...กรรมการพัฒนาองค์กรเอกชน เป็นองค์กร มีประธาน มีอะไร ผมเคยเป็นประธานอยู่สองสมัยนะฮะ แล้วก็จนกระทั่งมาเอา...เอาแบบอย่างนี้มาบรรจุในรัฐธรรมนูญทั้งปี 40 และ 50 อย่างที่ผมเล่าให้ฟัง นะฮะ แล้วก็พูดถึงสิทธิอะไรต่างๆ แต่ว่ามันก็..อย่างก็คือ...มีกฎหมายให้สิทธิ ให้โอกาส แต่ว่าถ้าคนไม่...ไม่รวมตัว ไม่อะไรเนี่ย มันก็...มันก็ไม่มีผลอะไร ไซ้มีฮะ
- วสุธิดา : แล้วตอนที่เราลงไปเนี่ย คือเราก็มีส่วนไปช่วยทำให้เค้าเกิดการรวมตัวกัน หรือว่าเค้ารวมตัวกันอยู่แล้ว
- ศ.เสนห์ : เค้ารวมตัวคอยผมอยู่ เพราะว่าผมค่อนข้างจะประชุมชาวบ้านถี่มาก ตอนสมัยผมเป็นประธาน กปอ. กปช.เนี่ย จนกระทั่งผมเป็นกรรมการสิทธิฯ ผมก็ทำต่อเนื่องมา
- วสุธิดา : แปลว่าเราเป็นคนไปรวมให้เค้า
- ศ.เสนห์ : ก็ประชุมชาวบ้านนะ นะฮะ ประชุมชาวบ้าน นะฮะ แล้วผมมีเครือข่าย....
- วสุธิดา : แล้วมีวิธีการ วิธีการก็คือพูดคุยแลกเปลี่ยนกันแบบนี้มีฮะ ใน...ใน...
- ศ.เสนห์ : แลกเปลี่ยนก็ให้รู้ว่า ผมก็เชิญอย่างสมมติว่า เอ่อ...คนที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน พวกหมอชาวบ้าน พวกอะไรอย่างนี้ฮะนะ คือ...อย่างว่า คือว่า ในความสำคัญ ความที่จะเคลื่อนไหวเนี่ย การต่อสู้เนี่ยผมคิดว่าเรายังเป็นจุดที่มันไม่ทำงานเนี่ย พวกเนี่ย
- วสุธิดา : ก็คือว่าถ้าไม่มีผู้นำในการที่จะไปรวม เค้าก็จะไม่ได้รวม ไม่ได้รวมตัวกัน

- ศ.เสนห์ : คือการต่อสู้เนี่ยมันต้องใช้ความ...ความ...การรวมตัว การเคลื่อนไหวต่างๆ ซึ่งเราไม่มี นะฮะ
- วสุธิดา : แล้วในระหว่างที่เรามีการประชุม พูดคุยกันเนี่ยละ มีความคิดที่แตกต่างกันบ้างมัยยะ
- ศ.เสนห์ : ก็มีเป็นธรรมดา ก็มี แต่ว่าสิ่งที่ผมเสนออย่างที่ว่าเนี่ยอะนะ ทุกคนเห็นด้วยหมดนะฮะ เห็นด้วยหมด แต่ที่นี้ ไอ้ข้อมูลความรู้ตรงเนี่ย มันไม่ใช่มาพูดกัน สัมมนาไปแล้วมันจะเกิดเป็นผล มันไม่ใช่ แต่มันต้องไปใช้การ...ความพยายาม การเคลื่อนไหวของชาวบ้าน การเรียนรู้ การปฏิรูปการศึกษา ไข่ม้อยอะ เดียวเนี่ยเนี่ย การศึกษาเดี่ยวนี้นะฮะ ลูกหลานชาวบ้านไปเรียนประถม มัธยมสมัยเนี่ย ผมเรียกว่าเป็นระบบการศึกษาที่...ที่เมืองเนี่ยแย่งทรัพยากรคนเอาไปหมดเลย บางคนเรียนหนังสือแล้วก็มันไม่กลับไปแล้วอะไรอย่างเนี่ย ไปเรียนแพทย์ เรียนอะไรเนี่ย มันก็ไม่ได้เอาความรู้ไปที่จะพัฒนาไอ้...ทรัพยากรตัวเอง หรือภูมิปัญญา มันไม่มี เพราะฉะนั้นความรู้เรียนมาตั้ง 20 ปีมั้ง ก็ยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น มีได้แค่ 2 มาตรา คุณจะคุยเรื่องนี้ ผมจะเอาไอ้ร่างที่ผมเสนอตอนสภาร่างรัฐธรรมนูญเนี่ย ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้อ่านร่างสำคัญ
- วสุธิดา : แนวคิดทางด้านประชาธิปไตยแบบ...แบบเนี่ยอะละ อาจารย์คิดว่ามันมีข้อจำกัดยังไงบ้างอะ ถ้านำมาใช้กับประเทศไทย
- ศ.เสนห์ : แบบที่ผมพูดเนี่ยหรือ
- วสุธิดา : แบบ...ที่...เออ...แบบปรึกษาหารือกันเนี่ยอะละ แบบที่อาจารย์บอกว่ามีเป็นกลุ่มเล็กๆๆๆ เกิดขึ้นในสังคมอย่างเนี่ยอะละ ที่มีการแลกเปลี่ยน...
- ศ.เสนห์ : คือมันเป็นหารือที่เกิดขึ้นเพราะเรื่องที่ต้องจัดการกับทรัพยากรยังไง ผลประโยชน์อะไรต่างๆ เนี่ยนะฮะ รวมกระทั่ง แม้กระทั่ง เรื่องการศึกษา การศึกษาเวลานี้ผมเรียกว่าเป็นการศึกษาที่เมืองเนี่ยปล้นทรัพยากรคน ภูมิปัญญา ออกไปจากเด็ก พอเรียนไปแล้วก็ไปเลย ผม...เหลือแต่ใคร เหลือแต่เด็กเล็กๆ กับคนแก่ มันจะเอาพลังที่ไหนมา ไข่ม้อยอะ อะไรต่างๆ การศึกษา ผมเรียกว่า การศึกษาเป็นการ...เป็นการพรากทรัพยากรคนออกไป รวมทั้งทรัพยากรภูมิปัญญา นะฮะ
- วสุธิดา : แต่จะช่วยให้เค้ามีความรู้ในเรื่องของ...ในเรื่องของพวกเขาประชาธิปไตยอะไรมากขึ้นมัยยะ การศึกษา

- ศ.เสน่ห์ : คืออย่างนี้ ประชาธิปไตยเรามักจะคิดรูปแบบของฝรั่ง มีการเลือกตั้ง มีส.ส. มีอะไร ออกกฎหมาย ทีนี้ สิ่งเหล่านี้มันไม่ได้ ไม่ได้ทำให้ที่ผมกำลังพูดเนี่ย ว่าพวกทรัพยากร พวกอะไร ศักยภาพที่เราจะ...ที่เราจะทำให้ท้องถิ่นเนี่ย มีรายได้ มีภูมิปัญญา มีการศึกษา ระบบการศึกษาที่มันจะเป็นระบบซึ่งสามารถจะใช้ทรัพยากรเนี่ย ให้ชาวบ้านได้ตื่นและลุกขึ้นมาจนทำให้การปกครองท้องถิ่นอยู่ในมือของชาวบ้านอย่างแท้จริง แล้วที่ระบบการศึกษามันก็ต้องปฏิรูปนะสะ ที...ที่จะให้คนเนี่ยเข้าใจทรัพยากร เข้าใจศักยภาพของตัวเอง เอ่อ...ถ้าวันหลัง ผม...ผมเขียนเรื่องนี้เอาไว้เนี่ย เป็นข้อเสนอ นะถ้า เอ่อ..ผมจะ...ผม..ที่ไม่มีcopy เหลืออยู่เนี่ยนะสะ ก็จะลอง ให้คุณลองเอาไปอ่านประกอบดู
- วสุธิดา : แล้วปัจจัยในการที่เราจะพัฒนาประชาธิปไตยของไทยอะคะ อาจารย์คิดเราจะมีปัจจัยอะไรบ้างที่จะ...
- ศ.เสน่ห์ : คือ...คือเวลานี้เราพูดแต่รูปแบบ ไข่ม้อยะ แบบเลือกตั้ง แบบมีสภาทั่วโลกมีอย่างนี้เหมือนกันหมด แต่ว่าในเบื้องใต้ของไอ้ตัวท้องถิ่นเนี่ยมันเลือกขึ้นมายังไงเนี่ยนะสะ ถ้าปฏิรูปตรงเนี่ย ผมคิดว่า ส.ส.จะเปลี่ยนโฉมหน้าหมดเลย ไข่ม้อยะ เพราะ ส.ส.ต้องขึ้นอยู่กับตัว ไอ้ท้องถิ่น
- วสุธิดา : แล้วเราจะปฏิรูปท้องถิ่นตรงนี้ได้ยังไงคะ
- ศ.เสน่ห์ : เอ่อ...ได้อย่างไร ก็...ก็อย่างที่ผมพูดเนี่ยนะสะ จะต้องแจกแจงลงไป ส่วนท้องถิ่นจะต้องยังไงเนี่ยผม...เอาอย่างนี้ดีกว่าถ้าเพื่อว่า เอ่อ...ถ้า...ถ้า...ถ้า..ผมจะปิดผมยังพอมีcopy เหลืออยู่ ลอง...ลอง...คุณลองเอาไปอ่านดูว่า ผมคิดยังไง แต่ว่าที่ผมเสนอตอนสภาว่ารัฐธรรมนูญเนี่ย เสนอตามความคิดที่ผมเนี่ยแหละ มันเป็นแจกแจงรายละเอียดลงไป ให้มัน..ให้มัน...ดูมีความเป็นไปได้
- วสุธิดา : เป็นเกี่ยวกับเรื่องของที่จะพัฒนาประชาธิปไตยของเราหรือคะ
- ศ.เสน่ห์ : สะ คือประชาธิปไตยมันไม่ใช่แค่รูปแบบแค่นี้ ไม่ใช่แค่เลือกตั้ง แต่ว่าไอ้ท้องถิ่นจะต้อง...ผมคิดว่าประชาธิปไตยเนี่ย ถ้าท้องถิ่นไม่มีความ...ไม่มีความเข้มแข็งเนี่ย ไม่มีประโยชน์หรอกสะ มัน...มัน...มันเป็นเพียงรูปแบบเท่านั้นเอง
- วสุธิดา : งั้นปัจจัยนี้ก็คือท้องถิ่นต้องมีความเข้มแข็งด้วยจะช่วยให้การพัฒนาระบบอบประชาธิปไตย....
- ศ.เสน่ห์ : สะ คือไอ้ความเข้มแข็งตรงเนี่ยผมหมายความว่าอย่างไร สมมติว่าเค้าเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาเนี่ย คุณได้ยังไง การศึกษาจะปฏิรูปยังไง ให้ชาวบ้านได้เข้า...ได้รู้จักตัวเองอย่างแท้จริงอย่างเนี่ย เอ่อ...มันเป็นเรื่อง โอย...ต้องปฏิรูปอีกเยอะ

- สะ แต่ของเราเนี่ยใช้เฉพาะรูปแบบ ไขมัน เล็กตั้ง ขึ้นมามีห้องถื่น มีตำบล แล้ว
 ก็มาจังหวัด แล้วก็สภา อันนี้...อันนี้มันเป็นรูปแบบซึ่ง...ซึ่งไม่ได้...ไม่ได้ทำให้
 ชาวบ้านเคิบโตอะไรขึ้นมาเลย จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ไปอะไร เอา...เรียกร้อง
 ผลประโยชน์บ้าง อะไรบ้าง แต่มันก็เป็นผลประโยชน์ที่ไม่ทำให้ ไม่ได้ทำให้
 ชาวบ้านได้...ภูมิปัญญาที่มีอยู่อะไรเนี่ย ให้มันเคิบโตในทางความคิด ในทางการ
 จัดตั้ง ในทางการศึกษา นะฮะ การศึกษาที่เป็นอยู่นี้ผมเรียกว่าเป็นการศึกษาที่
 พรากทรัพยากรคน ภูมิปัญญาออกไปจากชนบท ผลก็คือว่าเวลานี้เนี่ย ชนบทมี
 แต่คนสูงอายุกับเด็ก และพวกเด็กนี่พอ..พอไปเรียนมันก็ไปอีก เห็นมีฮะ พอเรา
 ขาดทรัพยากรคนอย่างนี้เนี่ย มันก็ไม่มีการพัฒนาให้อัจฉริยะที่ชาวบ้าน ไขมันฮะ
 : แล้ว...แล้วเอกสารของอาจารย์นี้จะ..จะดูได้จากที่ไหนคะ
 วสุธิดา : เออ...ผมคิดว่าผมมี copy เหลืออยู่ ผม...ส่วนใหญ่ไปอยู่ที่กรมสิทธิฯ เพราะ
 ศ.เสนห์ : ตอนนั้นผมคิด... ผม culture กระทั่งตอนเป็นกรรมการฯ วุฒิ (3416) ก็เสนอไปนะ
 ฮะ ผมคิดว่าผมพอ...พอ...จะมี copy สองcopy ถ้าคุณสนใจผมจะ...คุณจะไป
 copy แล้วคืนมาให้ผม คือตอนนั้นผมไม่มีติดตัวอยู่เลย
 วสุธิดา : ค่ะ คราวนี้หนูจะไป...ไป...หาอันนี้ได้จากที่ไหน
 ศ.เสนห์ : มาพบที่นี้ก็ได้ ผมมาทานข้าวทุกวัน มันอยู่ใกล้ๆ มันไม่ไกล
 วสุธิดา : แล้วถ้า..ถ้าไปค้นคว้าจาก...จากที่อื่นจะมีฮะ
 ศ.เสนห์ : ที่ไหน
 วสุธิดา : ถ้าค้นคว้าจากที่อื่น อาจารย์มีเผยแพร่ไว้ที่อื่นบ้างฮะ
 ศ.เสนห์ : ผมก็มี...
 วสุธิดา : เป็นแนวคิดของอาจารย์
 ศ.เสนห์ : เพราะแจกไปกว้างมากตอนนั้น นะฮะ พอกรรมการสิทธิฯ ก็มี คนที่เค้าจะเอา
 ไปพิมพ์ก็พิมพ์แจกแล้วเค้าก็ประชุมชาวบ้าน อะไรอย่างเนี่ย หลายหน ทั้งเสนอ
 ไปที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ ไปสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่อ่านเลย เพราะว่าเค้ารู้แต่เรื่อง
 รูปแบบฝรั่ง อย่างที่เป็นอยู่อย่างทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นไอ้รูปแบบที่เรียกว่า
 ประชาธิปไตยอย่างทุกวันนี้เนี่ย มันไม่...ไม่ได้ทำให้สิ่งที่เราพิมพ์เป็นมักเป็นผล
 ขึ้นมาเลย
 วสุธิดา : คือเวลาหนูเดินทางเข้ามาจะค่อนข้างลำบาก เพราะหนูอยู่สุพรรณบุรี
 ศ.เสนห์ : ที่ไหนนะฮะ
 วสุธิดา : อยู่จังหวัดสุพรรณบุรีค่ะ

- ศ.เสนห์ : สุพรรณบุรี
- วสุธิดา : ค่ะ ก็เลยอยากจะทำถ้า...
- ศ.เสนห์ : พຽງนี้ยังอยู่หรือเปล่า พຽງนี้ยังอยู่ผมจะเอาไป copy ตัวนี้
- วสุธิดา : กลับเลยค่ะ
- ศ.เสนห์ : วันนี้จะกลับเลยหรืออะ
- วสุธิดา : ค่ะ คราวนี้ก็เลยอยากทราบว่า เพื่ออาจารย์เผยแพร่ไว้ที่ไหนหนูจะได้ไปลองดู เพราะว่ามันจะช่วยเอาประกอบได้อะค่ะว่า...
- ศ.เสนห์ : ที่จริง...ที่จริงเนี่ย ผม..ผม..ประชุมชาวบ้านทุกภาค
- วสุธิดา : หนูอยากได้รูปแบบที่...ที่...อาจารย์ทำ
- ศ.เสนห์ : เอ่อ..ทุกภาค คือ copy เนี่ยชาวบ้านกับผมไม่รู้ใครเป็นใครบ้างนะสะ ขึ้นอยู่กับเค้าจะเก็บไว้ เค้าจะอะไร แต่ว่าที่มันเห็นชัดคือว่าไม่มีการเอาไปพัฒนาต่อเลย
- วสุธิดา : เพราะว่าถ้าเค้าไม่ได้นำเข้าไปแปลว่าที่อาจารย์เผยแพร่ไว้ก็อาจจะหา..หาดูยาก
- ศ.เสนห์ : มันก็เหลือ..มันก็พอมืออยู่บ้าง ผม..ผมรู้สึกว่าจะไม่รู้ละ ผมว่าคนไทยเราอาจจะ...
- วสุธิดา : ถ้าหนูส่งเป็นจดหมายมาเหมือนเดิมได้มีอะ แล้วเป็นซอง แล้วก็ติดแสตมป์ แล้วอาจารย์รับทวนหย่อนตู้ แล้วหนูcopy คืนกลับมาให้อาจารย์ ไปถ่ายเอกสาร
- ศ.เสนห์ : คุณไม่บอกผมนี่ ผมจะได้เอามาให้วันนี้เลย
- วสุธิดา : หนูก็ส่งจดหมายมาให้อาจารย์ไหม
- ศ.เสนห์ : เหลือน้อยเต็มที
- วสุธิดา : แบบเดิมแล้วหนูคืนมาให้ทางจดหมายเหมือนเดิม ก็คือสอดซองมาให้อาจารย์ เรียบร้อยเลย จำที่อยู่มาให้เลย
- ศ.เสนห์ : อ้อ..ให้ผมใส่ไปให้
- วสุธิดา : ใช่...ใช่ค่ะ แล้วอาจารย์ก็หย่อนตู้ให้ฉันนึ่ง แล้วก็หนูก็ส่งคืนกลับมาทางไปรษณีย์
- ศ.เสนห์ : เอกสารหย่อนตู้ได้เลยใช่มีอะ
- วสุธิดา : ก็คือหนูจะติดแสตมป์อะไรมาให้เรียบร้อยเลยอะค่ะ เขียนชื่อที่อยู่ของหนู เรียบร้อย
- ศ.เสนห์ : จะได้..แล้วก็เพียง...ไม่ต้องไปขึ้นทะเบียน
- วสุธิดา : ใช่..ใช่ค่ะ
- ศ.เสนห์ : ไม่ต้องไปขึ้นทะเบียน ไม่ต้องไปลงทะเบียน
- วสุธิดา : ค่ะ

- ศ.เสน่ห์ : ได้... ได้... ได้...
- วสุธิดา : ค่ะ อิม...แล้วหนูก็จะบอกว่าขอ..ขอ...ขอเอกสารอาจารย์
- ศ.เสน่ห์ : ได้..ได้..ได้...ยินดีเลย
- วสุธิดา : แล้วหนูก็คืนเอกสารกลับมาให้อาจารย์
- ศ.เสน่ห์ : อยากได้คืนเพราะว่า เกือบจะไม่มีแล้ว
- วสุธิดา : เพราะวันนี้ก็เดินทาง...เดินทางหลายชั่วโมงมากเลย
- ศ.เสน่ห์ : หนุอยู่สุพรรณฯ เหรอ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสน่ห์ : อ้อ...
- วสุธิดา : ออกจากบ้านมาหกโมงเช้า เผอิญวันนี้อาจจะรถติดด้วยก็ได้
- ศ.เสน่ห์ : ที่สุพรรณฯ มีหลายคน คงจะมีไอ้ copy นี้ผม แต่ว่า...ผมอาจจะไปทิ้งไว้ก็ได้ ผมไม่ทราบ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสน่ห์ : เพราะว่าผม...จากสุพรรณ...จากอะไรเนี่ยผมก็มี..มีตัวแทนไปประชุมกับผมอยู่ เยอะทีเดียว
- วสุธิดา : แล้วปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองเนี่ยค่ะ ที่เกิดขึ้น ถ้าเรานำแนวคิดพวกแบบปรึกษาหารือมาใช้เนี่ยค่ะ จะช่วยทำให้เกิด...ช่วยลดความขัดแย้งนำไปสู่ความสามานฉันท์ได้มั๊ยค่ะ
- ศ.เสน่ห์ : ผมคิดว่าเวลานี้...เวลานี้เนี่ย เออ..สภาฯ เนี่ยมันตกต่ำลงนะฮะ เพราะว่า..มันลด...มันตกต่ำลงทุกเรื่อง เป็นเรื่องติด ต่อสู่เรื่องตัวบุคคลกัน อย่างนี้เนี่ยฮะ ไม่ได้...ไม่ได้... แต่ผมคิดว่าพวกสมาชิกสภาฯ ก็ไม่มีความรู้อย่างที่ผมคุยให้ฟัง นะฮะ เสนอไปแล้วก็ไม่ให้ความสนใจเท่าไร อย่างนี้เนี่ย คือพูดง่ายๆ ส.ส.ไทยเรานี้ยัง...ยึดประโยชน์ของตัวเองที่จะชักจูงชาวบ้านที่จะอะไร นะฮะ ไอ้สิ่งนี้เค้าให้ความสนใจน้อยมาก เพราะว่าอะไร เพราะว่า ไอ้การปฏิรูปเหล่านี้เนี่ย ส.ส.จะต้องมีอะไรที่มีความตระหนักรู้ นะฮะ มีความสำนึก มีความ...มีความรู้พอสมควรนะพูดง่ายๆ แต่เราไม่มี ผมไม่เคยเลย ส.ส. นะเวลาสำเนา เวลาอะไร แต่ว่า...ก็อย่างก็คือ...ตัวชาวบ้านเองเนี่ย พอสำเนาแล้วก็แล้วไป ก็ไม่ได้ไปรวมตัว ไม่ได้ไปอะไร แล้วคุณสังเกตดูเวลานี้เนี่ย คุณไปคูชิในหมู่บ้านเนี่ยนะฮะ พอคนหนุ่มสาว เด็กๆ โตเรียนหนังสืออะไรเนี่ย จะหนีหมด ไข่ม้อยะ ที่นี้

เป็นจุดอ่อนของ...ของ...ของระบบประชาธิปไตยเนี่ยนะ แล้วไปดูแพทย์สภาที่
กรุงเทพอะไรอย่างเนี่ย

- วสุธิดา : แล้วเอกสารอาจารย์บอกถึงวิธีการเวลาลง...ลงไปประชุมชาวบ้าน อะไรด้วยมัย
คะ
- ศ.เสนห์ : แต่ผมจะแจกแจงละเอียดพอสมควร แจกแจงพอสมควร
- วสุธิดา : หนูจะได้นำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์
- ศ.เสนห์ : ก็ยินดี ผมก็อยากให้เผยแพร่
- วสุธิดา : หนามัยคะอาจารย์ หนาขนาดไหน หนูจะได้ติดตามบ้าง
- ศ.เสนห์ : คือผมเขียน ผมว่าผมเขียนเป็นการเสนอความคิดร่างรัฐธรรมนูญ ผมเขียน
มาตราเอาไว้ด้วย มาตราเป็นหมวด เป็นอะไรอย่างเนี่ย
- วสุธิดา : แล้วได้บอกขั้นตอน ที่มาของ..ของ...ที่เสนอมัยคะ ว่าไปประชุมชาวบ้าน
มายังงัย แล้วออกมาเป็น...เป็น...
- ศ.เสนห์ : อ้อ...มันไม่ต้องไปบอกว่าประชุมชาวบ้าน ก็...บทบาทก็อาจจะพูด ผมจำไม่ได้
แล้ว แต่ว่า...แต่ว่า...แต่ว่าในทางปฏิบัติจะบัญญัติเป็นมาตราอย่างไรๆ ทำเป็น
โมเดลไว้
- วสุธิดา : ชักประมาณกี่หน้าคะ
- ศ.เสนห์ : อะไรนะอะ
- วสุธิดา : ประมาณกี่หน้าได้คะ
- ศ.เสนห์ : อืม...ผมคิดว่าชัก อาจจะห้าหกสิบหน้า ผมจำไม่ได้ เล่มชัก...(ทำมือให้ดู)
- วสุธิดา : คะ หนูจะได้เตรียมของอะไรให้เรียบร้อย
- ศ.เสนห์ : อ่าอะ ก็...ที่จริง อ้อ...จะส่งซองมาให้ผมมัย
- วสุธิดา : คะ อาจารย์ได้ไม่ต้องลำบาก ก็คือส่งทางตู้ได้เลย แล้วหนูจะได้ติดตามมาให้
ถูกว่าน้ำหนักควรจะ...
- ศ.เสนห์ : ผมกลัวปัญหาเนี่ยแหละ
- วสุธิดา : อ้อ ถ้างั้นทำงัยได้บ้าง
- ศ.เสนห์ : ไม่มีใครอยู่ที่จะ ฟุ้งนี้ผมก็...วันนี้ถ้าบอกผมก็จะเอามาให้
- วสุธิดา : คะ
- ศ.เสนห์ : ตอนนั้นก็...ตอนนั้นก็แจกซองเงินโอ้โฮ...
- วสุธิดา : คะ
- ศ.เสนห์ : พวกชาวบ้านเนี่ย พวกกำนัน ได้...ได้ไปเกือบทุกคน ตอนผมสัมมนาระดับ....

- วสุธิดา : เป็นชื่อเรื่องเกี่ยวกับอะไรคะ อาจารย์พอจำได้มั้ย
- ศ.เสน่ห์ : เป็นชื่อเรื่องข้อเสนอ ไอ้ข้อเสนอ เอ่อ...ร่างรัฐธรรมนูญ ตอนนั้นปี...ปี...ตั้งแต่ 40 นะคะ เพราะ 40 กับ 50 มันเหมือนกัน
- วสุธิดา : ค่ะ อาจารย์ต้องเสนอสองครั้งมั้ยคะ ปี 50 อีกครั้งนึง
- ศ.เสน่ห์ : ครั้งนั้นครั้งเดียว
- วสุธิดา : เดียวไม่มันถ้ายังไงหนูจะโทรติดต่อบ้านอาจารย์อีกครั้งหนึ่งก็ได้ เพราะว่าถ้าอาจารย์เกรงว่าจะหาย
- ศ.เสน่ห์ : ถ้าคุณมีใครซักคน พู้งนี้ผมเอามาให้เลย
- วสุธิดา : ค่ะ แต่อาจารย์ก็มาที่นี้ประจำ
- ศ.เสน่ห์ : มาทุกวัน ผมก็มาทานอาหารเช้าที่นี่
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสน่ห์ : ไม่ ไม่ทำอะไรที่มันเป็นธรรมชาติความเป็นจริงของเราเลย แล้วทำให้ ไอ... ประชาธิปไตยมีช่องโหว่มาก
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสน่ห์ : มันก็เป็นอย่างเงี้ย กรณีอย่างเช่น โอ๊ย..ท้องถิ่นรวมตัว มารวมตัวเพื่ออะไร ไซ้มียะ
- วสุธิดา : อืม..ค่ะ
- ศ.เสน่ห์ : รวมตัว มันต้องปฏิรูปด้วย เอา ไอ้..โห.. สร้างอะไรพวกนี้ขึ้นมาเนี่ย คุณคิดคุณนะอะ ไอ้ตัวที่ผมเรียกว่าทรัพยากรของมนุษยชาติมันผลิตเป็นตัวตัวนึง เงินเท่าไร ไซ้มียะ เงินเท่าไร ไม่ต้องไป ไม่ต้องไปแจกเงินท้องถิ่นเลย ระบบการศึกษาที่ต้องปฏิรูป ไซ้มียะ ใครเรียน ก.ไก่ ข.ไข่ แล้วพอเรียนขึ้นประถมมัธยม ขึ้นมา ก็หนีไปเลย เหลือแต่คนแก่ หรือเด็กๆ เดียวนี้เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น ช่อง จุดอ่อนของการศึกษาของคนไทยเนี่ย ไม่มีใครมองเห็น แล้วจะมาพูดให้ท้องถิ่นมันเข้มแข็งไปได้ยังงัย ในเมื่อไม่มีกำลังคน ไม่มีกำลังความรู้ ไซ้มียะ ก็ต้องอยู่อย่างนี้ เรื่องนี้ผมพูดมาตั้งเป็นที่แล้วก็ไม่รู้ แล้วก็มาสัมภาษณ์อย่างเงี้ย แล้วก็ไม่เห็นมีอะไรเกิดขึ้น ไซ้มียะ ก่อนที่ไอ้ข้อเสนอร่างรัฐธรรมนูญเนี่ย โอ๊ย..สัมมนากันบ่อย แต่ว่า เมืองไทยมันเป็นอย่างนี้แหละ ตอนพูดก็ตื่นเต้น แต่มันไม่เกิด
- วสุธิดา : ช่องโหว่ ที่อาจารย์บอกว่าเรามีอยู่อะตอนนี้ก็ ถ้าจะ...ถ้าเราจะ..หาวิธีการที่จะ...อุดช่องโหว่

- ศ.เสน่ห์ : โอ๊ย..สมัยที่ผมเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเนี่ยนะ ถือว่าอยู่ในฐานะที่
ผมจะทำอะไรได้เยอะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ศ.เสน่ห์ : นะฮะ ไป..ไปประชุมกับชาวบ้าน ประชุมกับพวกนายอำเภอ แต่ก็ รวมทั้งพวก
มหาวิทยาลัยนะฮะ คนที่มาจากสถาบันการศึกษา แต่มันไม่ ... ผมว่าทุกคนมอง
ไม่เห็นนะ คือเขาก็เดินชีวิตไปตามแบบฉบับที่มัน ที่มันเป็นมา ไม่ได้คิด ไม่ได้
สะอึกใจ หรืออะไร นะฮะผมคิดว่า...ไม่รู้ นะฮะ ผมว่าคนไทยผิวเผิน ผมว่าอย่าง
นั้นนะ
- วสุธิดา : ค่ะก็ขอบคุณอาจารย์

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ : ดร.ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ รองประธานสภาพัฒนาการเมือง (กลุ่มตัวอย่าง
องค์กรภาคประชาสังคม (NGO))

วันที่ 13 กันยายน 2554 สถานที่ สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

วสุธิตา : แล้วพอมาสัมภาษณ์ ดร.สุจิต แล้วก็ในส่วนของหนูมีปัญหาในเรื่องของ NGO นะคะ ที่...ที่จะขอคำสัมภาษณ์นะคะ ส่งหนังสือไปแล้ว เคาก็ไม่ได้ตอบรับกลับมา

ดร.ลัดดาวัลย์ : โอ.เค.

วสุธิตา : ดร.สุจิตก็เลยแนะนำท่านรองลัดดาวัลย์กับรองสนให้ค่ะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : แล้วได้คุยกับรองสนแล้ว

วสุธิตา : ยังกะ ที่แรกนัดไว้วันที่ 9 วันเดียวกัน แล้วท่านคงไม่ว่างนะคะ วันนั้นรู้สึกจะมีประชุมด้วย

- ดร.ลัดดาวัลย์ : รองฯ สนก็ไม่ว่าง
- วสุธิดา : ค่ะ ช่วงนี้ก็ยังไม่ว่างอยู่ ดร.สุจิตก็ยังไม่ว่าง จะเข้ามาสัมภาษณ์อีกรอบ เพราะว่ามารอบนี้แล้วท่านยังไม่ได้อ่านสัมภาษณ์ ท่านบอกว่าให้กลับไปทำมาใหม่ก่อน
- ดร.ลัดดาวัลย์ : คือคำถามมันกว้างมากไป
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ลัดดาวัลย์ : หมายความว่า เออ...คุณวสุธิดาเนี่ย อาจจะต้อง อะไรล่ะ ทำคำถามให้มันแคบลงหน่อย
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ลัดดาวัลย์ : เพราะว่าเริ่มด้วยแนวคิด มีสาระและองค์ประกอบยังไง อะไรอย่างเงี้ย แต่มัน.. มันน่าจะถามคำถามที่มันเหมือนกับที่เราเข้าใจแล้วว่า อย่างน้อยระดับหนึ่งอะนะ ตรงคำถามเนี่ยมีพื้นฐาน ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือมาระดับหนึ่ง แล้วก็มาตั้งคำถามในเชิงสาระ ตอบอย่างนี้เป็นยังไงเป็นอะไรอย่างเงี้ย อย่างนี้มันก็จะมานั่งให้..ให้ lecture ให้ฟัง ซึ่งมันไม่ใช่ใจไข่มะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ลัดดาวัลย์ : เออ นี่แหละ คือพอลคำถามกว้างๆ แบบนี้ โอ..โห..เหมือนจะให้เขียนวิทยานิพนธ์ให้อะไรประมาณเนี่ยนะ (หัวเราะ)
- วสุธิดา : ก็...
- ดร.ลัดดาวัลย์ : คือคนเค้าเห็นคำถามเค้าก็...
- วสุธิดา : คือวัตถุประสงค์ที่ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาไว้มีสองข้อ ข้อแรกคือที่มาและสาระอันเนี่ย ในส่วนเนี่ย หนูก็คิดว่าหนูก็คงจะไปศึกษาจากตามหนังสือ ตามใน net แล้วที่นี้อาจารย์ที่ปรึกษาบอกว่าจะใส่ไว้ในคำถามด้วย ก็..ก็..เลยใส่ไว้ ส่วนข้อที่สองที่เราจะศึกษาก็คือรูปแบบและวิธีการของแนวคิดนี้ที่จะนำมาใช้
- ดร.ลัดดาวัลย์ : อืม...อะ...ก็.. นี่ก็มาเป็นส่วนตัวนะ ก็แล้วแต่ว่าจะยังไงก็ เพียงแต่ว่าถึงบอกว่าที่ NGO เค้าไม่ตอบกลับ เพราะเค้าเห็นคำถาม เค้าก็เหมือนกับว่ามันไม่มีเวลา มา..ไข่มะ
- วสุธิดา : ถ้าเป็นพวกอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เค้าก็คือจะใช้ประจำอยู่แล้ว เค้าก็จะตอบไปได้เลย
- ดร.ลัดดาวัลย์ : เออ...
- วสุธิดา : มันก็จะมีหลายส่วน แต่ว่าบางท่านก็จะไม่ตอบ ก็จะบอกว่าผมไม่ทราบในส่วนนี้เราก็จะไม่เป็นไร ก็ไม่เป็นไร ว่าที่มาเป็นยังไง ก็จะตอบคำถามอื่นไปเลย ว่า

เออ..คิดว่าจะใช้ได้ไม่ได้ ทีนี้จะมีฉบับใหม่ที่..ที่.. ท่ามา คือคำถามหนึ่ง – สอง – สาม หนูจะตัดทิ้งไปแล้ว

ดร.ลัดดาวัลย์ : อ่ะ...ว่ามา

วสุธิดา : ที่..ที่ได้เสนอมา

ดร.ลัดดาวัลย์ : อืม..

วสุธิดา : แล้วในส่วนของดร.สุจิต เค้านอกว่าจะ... จะ... เหมือนกับว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วยกับแนวคิดที่ได้...ที่ได้นำเสนอมาแล้วนะคะ ในส่วนเนี่ยคะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : เห็นด้วยกับ หรือไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ได้นำเสนอมาแล้ว

วสุธิดา : ค่ะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : แนวคิดอะไร

วสุธิดา : ในส่วนที่เสนอนะคะ ที่มีคนเหมือนกับว่า อาจจะลุกขึ้นมาแล้วในส่วนนี้ อันนั้นเป็นในส่วนของท่าน ดร.สุจิต ไม่ทราบว่าจะของท่านรองฯ จะให้เริ่มถามคำถามที่ 4 ไปเลยมั๊ยคะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : อ่ะ..ถามมาว่าถามว่าอะไร

วสุธิดา : ค่ะ คือจะถามว่าแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือเนี่ยคะ เออ..จำเป็นมั๊ยที่เราจะต้องใช้กับการเมืองอย่างเดียวนะคะ จะใช้กับทางด้านอื่นได้อีกได้มั๊ย

ดร.ลัดดาวัลย์ : คือพุทธเจ้าก็ใช้นะ พุทธเนี่ย เอ่อ..พระสงฆ์เนี่ยใช้ โดย...โดยวิถีของพระในการที่จะอยู่ร่วมกัน พระเจ้าก็ใช้อยู่แล้ว เช่น เอ่อ..เค้าจะเรียกว่าอะไร เค้าก็มีศัพท์ของพระอะนะ เค้าก็จะมีคำของเค้า อันนี้กระบวนการวิธีของทางพุทธศาสนาเนี่ย ก็คือว่า เวลา..มีความเห็น มีเรื่องที่จะต้องตกลงกัน มันจะต้องเป็นความเห็นพ้อง เค้าจะต้องมีการคุยกัน คุยกัน คุยกัน หลายๆ รอบ จนกว่าจะได้รับความเห็นพ้อง ซึ่ง..พระก็ใช้ ชาวบ้านก็ใช้ในวิถีชีวิตของเค้า เวลาที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเนี่ย เค้าก็คุยกัน คืออาจจะมีส่วนอายุ ผู้ที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ ก็จะมานั่งฟังหรือจะมานั่งร่วมคุยด้วยในระหว่างผู้ที่ขัดแย้งกันหรือผู้ที่มีปัญหา แต่ว่าเค้าไม่มาเพื่อไกล่เกลี่ย อย่างเดียว อาจจะไกล่เกลี่ยด้วย แต่ว่ามาเพื่อที่จะให้...ผู้ขัดแย้งนั้นนะ ได้คุยกันอย่างให้ตกผลึกถึงความเห็นที่เห็นต่างกัน อาจจะใช้เวลาหลายรอบ เป็นวัน เป็นอาทิตย์ เป็นเดือน คุยแล้วคุยอีก คุยแล้วคุยอีก เค้าก็จะคุยกันไปเรื่อยๆ จนกว่า เอ่อ..ความคิดมันจะตกผลึกร่วมกัน ได้ข้อตกลงกัน ได้รับความเห็นร่วมกัน อันนี้วิถีชาวบ้าน เค้าก็ทำ

วสุธิดา : เวลาเค้ามารวมกันเนี่ย..เค้า..เค้ามา..มา..รวมกันยังไง

ดร.ลัดดาวัลย์ : เล่าก็นั่งคุย ในบ้าน ในห้องเนี่ย ใน..ใน ประเด็นไปชนที่ห้องประชุม เมื่อไหร่ เล่าก็นั่งคุยกัน ต่างฝ่ายต่างก็พูดกันไป ต่างฝ่ายก็แสดงความคิดเห็น แสดงเหตุผล ของตัวเอง ต้องพูดกันจน...อะอันนี้ไม่เอา อะไม่เอาเลิกไปก่อน กลับมาคุยกัน ใหม่ เพราะว่าอะไร เพราะว่า เวลาเราพูดถึง ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ deliberative democracy มันก็หมายถึงการที่สมาชิกในชุมชนเนี่ยมีโอกาสที่แสดง ความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ในเรื่องที่ตนเองเห็นว่ามันควรจะเป็นอย่างนั้น ในสิ่งที่ ตัวเองเห็นก็แสดงความคิดเห็น แต่เมื่อ แสดงแล้วก็ต้องรับฟังความเห็นของคนอื่น หรืออาจจะมิข้อมูล มีความเห็น หรือมีมุมมอง อีกแบบหนึ่ง อันนี้เวลามันเจอกัน มัน..เวลามันเจอกันครั้งแรกเนี่ย โดยที่ต่างกันเนี่ยก็อาจจะฟังกันไม่ค่อยชัด คน กลางก็จะทำหน้าที่ในการทำให้การฟังเนี่ย ของแต่ละ...แต่ละคนเนี่ยที่นำเสนอมัน ชัดขึ้น อะเค้าหมายความว่าอย่างนี้นะ ในสิ่งที่คนที่เค้าพูดเนี่ยเค้าต้องการทำ เพราะเวลาคนฟังเนี่ยโง่ๆ คนฟังมันจะมีมายาคติ มันมีอะไรที่มันอยู่ในมัน เหมือนกับแก้วที่น้ำมันเต็มอะ มันไม่ค่อยได้ยินหรอก พูดไป..ไปมันก็ยังเชื่อในน้ำ ที่เต็มแก้วของตัวเองอยู่ อันนี้ก็ต้องใช้เวลาในการพูด พอพูดครั้งแรกอะได้..ได้พูด ออกมาแล้ว น้ำมันก็อาจจะลด มันก็อาจจะหายไปหน่อย มีพื้นที่ฟังมากขึ้น นอกจากฟังแล้วเนี่ยมันก็จะได้ทำใจ ทำใจเพื่อที่จะคิดว่าสิ่งที่อีกฝ่ายพูดเนี่ย เออ.. มันมีมุมมองที่น่าสนใจยังไง มันจะอาจเหมือนกับที่เราคิดก็ได้ เพียงแต่ใช้ภาษา คนละคำ ใช้วิธีพูดกันคนละแบบ เธออาจจะพูดเรื่องเดียวกันก็ได้ ทั้งหมดอาจจะ พูดเรื่องเดียวกันบางเรื่อง เหมือนกัน บางเรื่อง บางประเด็นอาจจะไม่เหมือน ก็ ค่อยๆ หาจุดที่มันเป็นจิ๊กซอว์เข้าหากัน นี่ก็คือวิถีชาวบ้านที่เล่าก็ทำกันโดย ธรรมชาติของเค้า โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความเป็นเครือญาติกันสูง เล่าก็จะรับฟัง กันมากขึ้น เพราะความที่เป็นญาติพี่น้องกัน ความที่รู้จักกันมา ความที่เข้าใจกัน เข้าใจความคิดของแต่ละฝ่ายเนี่ยมันก็คุยง่าย ถ้าในบริบทที่ไม่เหมือนกันเลย ประสบการณ์ไม่เหมือนกัน มาจากวิชาชีพที่ต่างกันด้วยยิ่งยากใหญ่ ถ้าจากการ เรียนรู้ที่ต่างกันก็ยิ่งยากเข้าไปอีก โง่ๆ เพราะว่าภาษาของการใช้ภาษาบางทีมันก็ อาจจะเข้าใจกันคนละแบบก็ได้ ดังนั้น มันก็จำเป็นว่า มันไม่จำเป็นจะกระทบ เท่ากันหมด ในวิถีชีวิตทุกคนนี้แหละมันก็มีอยู่ แต่ว่ามันมีความจำเป็นทาง การเมือง การเมืองมันมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง มันมีส่วนร่วมเข้ามา เกี่ยวข้อง มันมีสาระประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นมันจะต้องคุยกันให้..ให้มาก ให้ละเอียด ให้เข้าใจกัน อย่างเหลืองแดงเนี่ย ยิ่งต้องคุยกันใหญ่เพราะจริงๆ แล้ว

เหลืองแดงก็ไม่ได้.. ถ้าเราดู ดู..ดู..เนี่ยนะ ในฐานะคนกลางหรือคนนอก เขาก็..
วัตถุประสงค์ก็เหมือนกัน ทวงความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ถ้าเราจับ
เหลืองแดงมานั่งกันจริงๆ นะ นั่งแจกแจงประเด็นกันจริงๆ อ้าวมันก็ตรงกัน เห็น
มัย เพียงแต่วิธีการแสดงออก วิธีการนำเสนอมันไม่เหมือนกัน แต่แน่นอนมันก็มี
ปัจจัยอื่นอีกด้วย ทำให้มันไม่เหมือนกันด้วย แต่ว่าโดย...โดยเนื้อหาของมันเนี่ย โดย
แก่นของมันเนี่ย มันก็อันเดียวกัน ความเป็นธรรม มาตรฐานเดียว ลดช่องว่าง
กินอึดนอนหลับ อะไอย่างเนี่ยนะ มันก็อันเดียวกัน

วสุธิดา : ในส่วนที่ท่านรองบอกว่ามีคนกลางนะค่ะ ทีนี้คนกลางจะเป็น..จะเป็นใคร
เพราะว่าอย่างที่บอกว่าผู้สูงอายุเป็น.. ไม่ได้มาใกล้เกลี่ย

ดร.ลัดดาวัลย์ : อ้อ..นี่หมายถึงในชุมชนไง ยกตัวอย่างในชุมชนเขาก็เอาคนที่..อาจจะเรียกได้ว่า
ผู้สูงอายุก็ได้ แต่ว่าก็เป็นทีมนับถือของสองฝ่าย เป็นที่เคารพของทั้งสองฝ่าย นี่
แบบสังคมไทย ไซ้มะ เออ..ถ้ามีคนที่เป็นที่เคารพ เขาก็เกรงอกเกรงใจมาอยู่ด้วยเนี่ย
เขาก็อาจจะต้องฟังมากขึ้น รู้จักควบคุมตัวเองมากขึ้น ไม่ใช่อารมณ์อย่างเดียว
สมมุติว่าเค้าขัดแย้งกัน เค้าทะเลาะกันอะไอย่างเนี่ย เออ..การมีคนที่เป็นทั้งสองฝ่าย
ยอมรับเนี่ยมันก็จะช่วยให้เกิดการพูดคุยกันง่ายขึ้น เหมือนคนกลางที่ เออ...สอง
ฝ่ายยอมรับอะ ยิ่งเคารพก็ยิ่งดี ยิ่งควรบูชาด้วยก็ยิ่งดี เออ..เริ่มต้นทั้งสองต้อง
ยอมรับ พอยอมรับว่า... คือทั้งสองฝ่ายยอมรับมันก็คือทั้งสองฝ่ายก็..ก็คือเขาก็
สามารถไม่..ยอมรับว่าไม่ได้อยู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไซ้มะ ไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่ง (มีเลขาฯ มาเสนอเอกสารให้เซ็น)

วสุธิดา : ค่ะแล้วแนวคิดนี้จะช่วยสนับสนุน และก็เพิ่มประสิทธิภาพของประชาธิปไตย
แบบตัวแทนได้มั๊ยคะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : เออ..แน่นอน แนวคิดนี้เนี่ยมันก็จะทำให้เราน่าจะได้ตัวแทนที่ทำหน้าที่เป็น
ตัวแทนแก้ไขปัญหาความต้องการ แก้ไขปัญหาและก็ทำนโยบายที่ตอบสนอง
ความต้องการได้อย่างตรงจุด แต่ว่ามันก็ต้องมีตัวการเชื่อม คือถ้าสมมุติว่า
ประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารีอึดมันเกิดขึ้นในทางการเมืองเนี่ย แปลว่าอะไร
แปลว่าถ้าไม่..ในกรณีที่มีความขัดแย้งหรือมีความแตกต่างก็มีการมีกระบวนการ
พูดคุยกัน มันก็เกิดการคลี่คลาย แต่ว่า..ถามว่าเออ..กระบวนการพูดคุย ความ
ขัดแย้งที่มันคลี่คลายแล้ว มันจะทำให้ได้ตัวแทนที่ดีขึ้นรีเปล่ามันก็จะจะไม่ใช่ว่า
อาจจะคนละเรื่องก็ได้ มันอาจจะไม่ได้เกี่ยวโยงกัน แต่ขบวนการประชาธิปไตย
แบบปรีกษาหารีอึดเนี่ย มันทำให้..มันเป็นกระบวนการ วิธีการที่คลี่คลายความ

ขัดแย้ง มันเป็นกระบวนการที่ทำให้..เออ..ความต้องการเนี่ย ถูกนำเสนอ
 อย่างเช่น ถ้า..อย่างเนี่ย ตัวเลขมีความขัดแย้งเรื่องพลังงานใช้มะ เรื่องไฟฟ้า
 เรื่องถ่านหิน เรื่องอะไรอย่างเนี่ย เออ..ถามว่ารัฐบาลควรจะมีนโยบายยังไง
 นโยบายสาธารณะยังไง ในแก้ไขปัญหาลังงาน ปปป.บอกว่าจะทำเรื่องถ่านหิน
 เออ..จะทำเรื่องนิวเคลียร์ แต่ว่าชุมชน ประชาชนเค้าบอกว่าทำไมไม่ทำพลังงานที่
 มันสะอาด เออ..นิวเคลียร์มันก็สะอาด แต่มันไม่ปลอดภัย ไม่มีความมั่นใจใน
 เรื่องความปลอดภัยในระยะยาว ทำไมไม่ทำเรื่องพลังงานทางเลือก เรื่องพลังงาน
 แสงอาทิตย์ ไปลงทุนทางโน้นหรือพลังงานลม หรืออะไรอย่างเนี่ยอะนะ ทำไม
 ไม่ไปพัฒนาทางเลือกแบบนั้น ที่ตอนนี้ทั่วโลกกำลังทำกันอยู่อะไรอย่างเนี่ยอะนะ
 ถามว่า..มันก็ต้องอาศัยกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการหาข้อ
 ยุติให้ตกลง เออ..ฝ่ายที่อยากจะทำนิวเคลียร์ ทำถ่านหินก็ต้องเอามาชี้แจงแถลง
 ไขให้ชัดเจน ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยก็ต้องมาคุยกันเพื่อที่จะตกลงว่า เออ..สุดท้ายแล้ว
 อะไรคือคำตอบที่แก้ไขปัญหามันจะทำแบบย่อยๆ ได้มัย ไม่ต้องทำใหญ่ได้มัย
 เออ..มันก็ต้องโยงไปถึงเรื่องอะไรต่างๆ ที่มันเกี่ยวข้องกันนะ ก็ต้องคุยกันโดยการ
 ฟังกัน โดยการเอาข้อมูล ไม่ใช่ขู่ขบิบ ไม่ใช่มาบิดเบือน เบี่ยงเบนข้อเท็จจริง มา
 คุยกันให้แบบตกลงกันนะ ต่อการแก้ปัญหาหนึ่งๆ ทั้งแก้ปัญหาลังงาน แก้ปัญหา
 ขยะ แก้ปัญหาอะไรเนี่ยนะ นี่คือการกระบวนการเออ..คลี่คลายความขัดแย้งที่ทำให้
 เกิดการแก้ไขปัญหามันตอบโจทย์ ถ้ากระบวนการนี้ทำได้เนี่ย เออ..มันก็จะ
 ส่งผลให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยได้ แต่ถามว่าจะทำให้ประชาธิปไตยแบบ
 ตัวแทนมันดีมัย มันก็ไม่รู้อะนะ แต่ว่าถ้าเราได้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ดีมัน
 ก็จะเกิดขบวนการปรึกษาหารือได้ดี หมายความว่าเราได้ตัวแทนที่ดีใจมาแก้ไข
 ปัญหา เค้าก็สามารถ..เค้าก็อาจจะใช้เครื่องมืออย่างเงี้ยให้มันเป็นประโยชน์ต่อการ
 แก้ไขปัญหา แต่ถ้าเราไม่ได้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นตัวแทนที่แท้จริงที่จะ
 มาแก้ปัญหานี้ แบบว่าอยากจะได้เป็นพรรคการเมือง นักการเมืองที่ทำเพื่อ
 ประโยชน์พวกพ้องอะไรอย่างเนี่ยอะนะ ไม่ใช่ตัวแทนที่แท้จริงเค้าก็จะไม่ใช่
 หรอกเครื่องมือนี้ แล้วเราก็จะ..เรามีโจทย์ ฉันทมีคำตอบของฉันทอยู่แล้ว เค้าก็ไม่ใช้
 กระบวนการนี้ มันจะเป็นแบบนั้นมากกว่า แต่ถามว่า ถ้าชาวบ้านทำกระบวนการ
 ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือกันไปเรื่อยๆ ชาวบ้านก็จะสามารถใช้เครื่องมือนี้
 ในการคัดเลือกผู้แทนที่ดีได้ อะ..ทำยังไง ก็หมายความว่า สมมุติใน..ใน..ใน
 ฤดูกาลที่จะมีการเลือกตั้ง มีการหาเสียงกันชาวบ้านก็ต้อง ชาวบ้านต้องการใช้

กระบวนการนี้เนี่ยใน..ในการเลือกตั้ง เล่าก็เชิญ เอานี้มาสิ ผู้สมัคร เล่าอาจจะ
ต้องปรึกษาหารือกันก่อนในชุมชนของเค้าใช่ไหมว่า ทำยังไงเค้าอยากจะได้ผู้แทนที่
ดีมีคุณภาพในการแก้ไขปัญหาให้เค้า ผู้แทนที่ดีคืออะไร ก็คือ ผู้แทนที่ดีควรมี
คุณสมบัติยังไง ควรจะมีนโยบายยังไง ที่เค้าอยากจะได้เห็น เล่าก็อาจจะคุยกันใน
ชุมชนของเค้า แล้วเค้าก็ตกลงกันว่า เนี่ย..ถ้าใครจะมาหาเสียงพวกเราเนี่ยต้อง
เข้าเกณฑ์ดังนี้ รับรองชุมชนนี้พร้อมใจกัน ดังนั้น มันก็จะเป็นการตั้งกติกาในการ
เลือกคุณสมบัติ ในการกำหนด ในการ เอ่อ..ไม่ถึงกับกำหนดนโยบาย แต่
หมายความว่าในการแสดงความต้องการว่าอยากให้ผู้แทนทำหน้าที่ ทำงานเรื่อง
นี้..เรื่องนี้...เรื่องนี้ ใครสามารถทำได้ ใครมาแก้ปัญหาได้ ใครมีคุณสมบัติทำตรง
นี้ได้ เข้ามาเค้าจะเลือก ก็จะได้ มันก็จะเป็นส่วนหนึ่ง ในการถ่วงถ่วงให้ผู้แทน
ที่ดี แล้วก็ผู้แทนที่ดีมันก็จะมาเข้าสู่กระบวนการทำงาน ซึ่งในวิธีการก็อาจจะอย่าง
ที่บอกก็คือ ถ้าเค้าใช้กระบวนการแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมันก็จะ
ช่วยคลี่คลายในชุมชนที่มันมีความหลากหลาย ที่มันมีความแตกต่างกัน มันก็เอื้อ
กัน ไข่มะ ปรึกษาหารือกับตัวแทน แต่มันก็ต้องเป็นกระบวนการแบบที่ครบวงจร
ถามว่าอยู่ดี ๆ มันจะมา เอ่อ..เป็นเหตุเป็นผลกัน มันไม่ใช่ทีเดียว แต่มันเป็น
กระบวนการที่มันส่งผลกระทบต่อกันได้ ไข่มะ เพราะว่าถ้าขณะนี้ผู้แทนมันไม่ดีจะ
มาใช้กระบวนการปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหา นโยบายมันไม่เกิด มันต้องได้ผู้
แทนที่ดีก่อน การจะได้ผู้แทนที่ดี ขบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือก็
สามารถทำให้เกิดผู้แทนที่ดีได้ เป็นต้น

- วสุธิดา : แล้วแนวคิดนี้จะช่วยส่งเสริมการใช้หลักเหตุผลในการแสดงความคิดเห็นของ
ประชาชน และที่รับฟัง ทำให้ตัวเราแสดงความคิดเห็นและที่รับฟังด้วย
- ดร.ลัดดาวัลย์ : ไซ้..ไซ้ ก็โดยธรรมชาติของมัน มันก็จะเป็น มันต้องเป็นเงื่อนไขอะไร ถ้าคุณไม่ใช่
เหตุผล คุณไม่รับฟัง มันก็จะไม่เกิดกระบวนการปรึกษาหารือ อย่างนี้มันก็ต้อง
เข้าใจว่าคำว่าเหตุผลเนี่ย มันมาจากพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์
อะไรต่างๆ ของแต่ละคน ไข่มะ แต่ละคนก็จะบอกว่าก็จะมีเหตุผลของเค้ามัน
แหละ มันไม่ได้บอกว่าเหตุผล เอ่อ..ว่าทำไงถึงจะเอาเหตุผลเนี่ยมา มาแลกเปลี่ยน
กัน เพื่อจะหาข้อสรุปที่ดีที่สุด ร่วมกัน ก็คือการตกลงทางความคิดร่วมกัน อัน
นี้เหตุผล มันก็ไม่ใช่เหตุผลล้วนๆ มันก็เป็นเรื่องของความรู้ เรื่องข้อเท็จจริง เรื่อง
ข้อมูล เรื่องอะไรต่างๆ ซึ่งมันจะต้องเอามา..เอามาพูดคุยกัน เอามาแลกเปลี่ยนกัน

ให้มัน..ให้มันทะเลดู แต่สำคัญคือเริ่มต้นมันก็ต้องฟังกันก่อน ถ้าเริ่มต้นถ้ายอมฟังกันก่อนได้อีกตามที่มา มันจะไม่ยาก

วสุธิดา : แล้วจะนำไปสู่ความสมานฉันท์ได้มั๊ยคะ ลดความขัดแย้งได้มั๊ย ทางสังคม
 ดร.ลัดดาวัลย์ : ก็..สุดท้ายถ้ามันตกผลึกปั๊บ มันก็เรียกสมานฉันท์ก็น่าจะได้ เกิดความร่วมมือร่วมมือกัน เกิดการทำงานด้วยกัน เกิดความเข้าใจกัน เมื่อเข้าใจกันมันก็ทำงานด้วยกันไม่ยาก ทำยังไงเราจะสร้างวัฒนธรรมอันนี้ให้เกิดขึ้น ซึ่งก็อาจจะเป็นการจำเป็นในยุคสมัยนี้ด้วย ก็เพื่อสังคมไทยก็ต้องก้าวข้ามมาถึงจุดเรื่องของการพูดคุยกัน เพราะว่า จะว่าไปสังคมไทยก็มีรากวัฒนธรรมเรื่องนี้อยู่ ไม่ใช่ไม่มี เพียงแต่ว่ากระแสทางการเมืองที่มันถูกนำพาไป ทำให้อาจจะเรามองข้ามไป แต่ถ้ากลับมาใช้สิ่งที่เรามีอยู่ คุณค่า ให้คุณค่ากับเรื่องดีๆ แล้วก็ใช้มันให้เป็นประโยชน์ พระสงฆ์เค้าก็ใช้ ไช้มะ ในอดีตมันก็มีค่าของมันอยู่อะนะ เคย..เคยรู้ไช้มะ สังคมหรืออะไรซักอย่าง เคยรู้ไช้มะ

วสุธิดา : เคยได้ยินคำว่าสังฆกรรมอะ แต่ไม่ทราบว่าเป็นความหมายเดียวกันหรือเปล่า
 ดร.ลัดดาวัลย์ : มันมีคำ เดียวนี้มันก็ง่ายนะ ทำอะไร ก็หาใน google (...ค้นหาจาก internet.. พร้อมบรรยายสิ่งที่ค้นหา...) สังฆกรรม แปลว่า กรรมอันสงฆ์พึงทำ หมายถึง กิจกรรมทางวินัยที่ภิกษุจำนวน 4 รูปขึ้นไปพึงร่วมกันทำ เป็นสังฆะ สามัคคี ในการทำสังฆะต้องพร้อมเพรียงกันทำ ต้องทำในเขตเสมา อุโบสถ หรือโบสถ์ ก็คือพื้นที่ที่ต้องทำในโบสถ์ ต้องนั่งให้ได้จัดสมาธิในที่ประชุมตลอดเวลาที่ทำ เราก็เคยไ้วันนะ (ค้นหาเอกสารให้) แล้วนี่ต้องเสร็จเมื่อไหร่เนี่ย

วสุธิดา : ก็ของเทอมนี้ต้องขึ้นสอบภายในกันยา มันก็ไม่ทันแล้ว ก็ไปสอบอีกครั้งตอน

เมษา

ดร.ลัดดาวัลย์ : อ้อ...กันยาก็ไม่ทันแล้วสิ

วสุธิดา : ค่ะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : ก็แสดงว่ายังมีเวลา

วสุธิดา : ค่ะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : แล้วก็ต้องรอให้ตอบ

วสุธิดา : แล้วก็ลงทะเบียนใหม่อีกรอบ

ดร.ลัดดาวัลย์ : ลงทะเบียนใหม่อีกรอบนี่ง

วสุธิดา : ค่ะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : วิธีของพระสงฆ์เค้าเรียกว่า โย..โยวิโสมนัสสิกการ (ให้เลขฯ ไปถ่ายสำเนาให้)

- วสุธิดา : ก็จะต่างกับคำว่าสังฆกรรมใช้มั๊ยคะ
- ดร.ลัดดาวัลย์ :ต่างมั๊ย... สังฆกรรมมันก็เป็นกระบวนการนะ มันเป็นการประชุม ที่นี้จะประชุมอะไร ประชุมโดยการสัมมนา โดยการกลุ่มย่อย โดยการอภิปรายแลกเปลี่ยน โต้ะกลม สังฆกรรมมันก็เป็นคำกว้างๆ โยโสมนัสสิก้า มันก็จะเป็นคำอรรถาธิบายวิธีการ ก็ลองไปอ่านดู
- วสุธิดา : แล้วบริบทของสังคมไทยอะคะ เป็นลักษณะประนีประนอม คราวนี้ถ้าเกิดว่าเราใช้แนวคิดนี้ แล้วจะทำให้เกิดพวกทรราชย์เสียงส่วนใหญ่มั๊ย เหมือนกับว่าอาจจะเป็นกลุ่มที่ไม่ดีแล้วเป็นเสียงส่วนใหญ่ แล้วทำให้ไม่เกิดฝ่ายค้าน เพราะมีลักษณะประนีประนอมไม่กล้าค้าน
- ดร.ลัดดาวัลย์ : ก็เราต้องเข้าใจก่อนว่า ไอ้กระบวนการลงคะแนนเสียงเนี่ย เวลาเราพูดถึงเสียงส่วนใหญ่มันต้องลงคะแนนเสียงใช้มั๊ย คราวนี้เวลาเราจะลงคะแนนเสียงเนี่ย เออ...มันก็ต้องถึงจุดหนึ่งว่าถึงแคไหน คือคุยกันไม่รู้เรื่องแล้วใช้มั๊ย อืม..ใช้วิธีการลงคะแนนเสียงเอา ที่นี้ก่อนที่จะไปถึงจุดที่คุยกันไม่รู้เรื่องแล้วเนี่ย ก็หมายความว่าทุกคนได้พูดในสิ่งที่ตัวเองได้คิด ไตร่ตรอง ตกผลึก ในความคิด และที่ยืนยันในความคิดของตัวเอง ทุกฝ่ายตกผลึกหลังจากผ่านกระบวนการแล้วนะ พอตกผลึกยืนยันแน่นอน เรามาลงคะแนนเสียง (มีเลขๆ นำเอกสารที่ไปถ่ายเอกสารมาให้) อ่า..ขอบคุณมาก ขอขอบคุณมาก อ่า..เนี่ย อันนี้แบบพุทธเลยนะ ถ้าใช้แบบพุทธเนี่ยก็ไม่ต้องมีการลงคะแนนเสียง อะ...ลองไปศึกษาดูอะนะ มันจะมีรายละเอียดเยอะเลย เออ...คือถ้าใช้กระบวนการเนี่ย ทำความเข้าใจถึงความคิดความเห็น แล้วก็ฝึกไอ้วิธีการแบบนี้อะนะ เออ..ฟังเหตุผล ฟังเหตุผล วิ..วิ..วิเคราะห์ พิจารณา ไม่ใช่แค่ความเห็นชั่ววูบ ความรู้สึก คุณไม่ใช่ว่าความรู้สึกมันไม่มีประโยชน์ แต่..แต่ต้องเป็นความรู้สึกที่ปราศจากความรู้ ความตระหนักรู้จริงๆ ไม่ใช่แค่อารมณ์ชั่ววูบ ไปตามการปลุกเร้า เออ..ไปอย่างนั้นเนี่ย มัน...มันไม่น่าจะเอามาใช้ประโยชน์ได้ ความรู้สึกที่มันผ่านการกลั่นจากความเข้าใจ จากความรู้ จากความประสบการณ์ จากข้อมูล จากอะไรต่างๆ กลั่นออกมาแล้วเป็นมันความรู้สึกจริงๆ เป็นความนึกคิดจริงๆ เกิดจากการตระหนักรู้จริงๆ แล้วเราก็ยืนยันในความคิดอันเนี่ย แล้วก็ได้พยายามอธิบายความคิดอันนี้อย่างชัดเจน เท่าที่จะสามารถจะชัดเจนได้ให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจแล้ว ฝ่ายหนึ่งก็...ต่างฝ่ายก็ต่างอธิบายแล้ว ถึงที่สุดก็บอกว่า...คือมันต้องถึงจุดตรงเนี่ย จุดที่ว่า โอเคมันไปไกลกว่านี้ไม่ได้แล้ว ค่อยมาลงคะแนนเสียง เสียงส่วนใหญ่ก็ต้องได้รับการยอม.... โทษ...

เสียงส่วนใหญ่ก็ต้อง ต้องเป็นคนที่ เอ่อ..เป็นฝ่ายที่มีความสามารถในการคิด ที่ได้รับการยอมรับเป็นเสียงส่วนใหญ่ ก็ถูกนำไปใช้ แต่ขณะเดียวกันเนี่ย เสียงส่วนน้อย ก็ไม่ใช่หมดคุณค่าไป เพราะว่าใน อาจจะเป็นในบริบทแบบนี้ ในเหตุปัจจัยแบบนี้ ในสิ่งแวดล้อม ณ เวลานี้ เอ่อ...ความสามารถในการอธิบายก็เท่านั้น พอเวลาผ่านไป สถานการณ์เปลี่ยนไป เหตุปัจจัยแวดล้อมเปลี่ยนไป เสียงส่วนน้อยก็...เสียงส่วนน้อยนี้อาจจะน่าสนใจกว่าเสียงส่วนใหญ่ก็ได้ คือคนมันน่าจะ คนก็อาจจะพบจุดเปลี่ยน เพราะว่าข้อมูล ข้อมูลที่ได้รับการอธิบายชัดเจน เหตุการณ์ที่มันเปลี่ยนไป บริบทที่มันพิสูจน์ว่า เอ่อ..เสียงส่วนน้อยนี้มันใช่ ไข่มุกมากกว่าเสียงส่วนใหญ่ที่ลงคะแนนเสียงไปแล้ว ก็ต้องให้โอกาสที่เสียงส่วนน้อยได้มีโอกาสที่จะเอาความเห็นนำไปใช้ได้ อันนี้ก็คือกระบวนการที่มันควรจะเป็นไปอ่ะนะ แต่ไม่ใช่ว่า ถึงเวลาที่ลงมติ เอาคะแนนไปคัดค้านกันอย่างเนี่ยมันก็ไม่ควรจะเป็น มันต้องไม่ลืมว่า คะแนนเสียงแบบนั้นมันไม่มีประโยชน์ คือวิธีการเลือกตั้งแบบบ้านเราเนี่ยมันก็...มันก็ต้องพัฒนาไปอ่ะนะ ว่ากระบวนการมันไม่ใช่ แคไปหย่อนบัตร มันต้องมากกว่านั้น อย่างนี้ไม่เหมาะ ต้องมีกระบวนการในชุมชน ต้องคุยกัน ต้องแลกเปลี่ยนกัน พรรคการเมืองก็ต้องส่งคนที่มีคุณภาพ อะไรต่างๆ เหล่าเนี่ย มันก็จะไม่ใช่ การเลือก..คะแนนเสียงที่มัน...ก็จะเป็นคะแนนเสียงที่มีคุณภาพมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้น มันก็จะเป็น... ประชาธิปไตยแบบนี้ มันก็จะสามารถเป็นตัวเสริมคุณภาพประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้

วสุธิดา : แล้วการนำแนวคิดนี้มาใช้จะอะ จะต้องมีข้อจำกัดอะไรมั๊ยคะ ในประเทศไทย
 ดร.ลัดดาวัลย์ : ข้อจำกัดก็คือว่า ผู้นำเราไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ มักจะคิดใช้วิธีทางลัด เพราะเรื่องนี้มันก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้า...ผู้นำทางการเมือง นี้เราพูดในบริบททางการเมืองอ่ะนะ เอ่อ...ผู้นำทางการเมืองไม่ให้ความสำคัญเรื่องการพูดคุย แลกเปลี่ยนเนี่ย จะใช้วิธีเอาชนะคะคาน พวกมากลากไป แล้วก็ไม่รู้เป็นพวกมากที่ผ่านกระบวนการที่มีความ... ได้..ได้ผ่านกระบวนการที่แท้จริงแค่ไหน อย่างไรก็ตามนี่ก็จะเป็นข้อจำกัดว่า ด้วยเหตุว่า เห็นว่าสามารถเอาชนะคะคานได้ง่าย ก็เลยใช้วิธีการ.. ก็ไม่ใช่วิธีการค้ำ ก็ใช้วิธีการเอาลากไป เสียงข้างมากลากไป ใช้วิธีการเอาตัวเงินมาหลอกล่อ ซึ่งมันก็ไม่ยั่งยืน มันจะไม่ยั่งยืน ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหา ก็จะเกิดปัญหาใหม่ๆ ให้ตามแก้กันไป ซึ่ง...อันนี้มันก็เป็นข้อจำกัดนะ ถ้า..ถ้ายังเห็นประโยชน์กับเรื่อง ยังเห็นประโยชน์กับวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง มันก็จะเป็นข้อจำกัดในการที่ประชาธิปไตย

แบบปรึกษาหารือไม่ได้ถูกนำไปใช้ แล้วก็ยังทำให้เกิดความขัดแย้งใด แล้วก็
 ข้อจำกัดอีกข้อหนึ่งก็คือ มันยาก มันช้า มันไม่ทันใจ ซึ่งมันแย้งกับกระแสโลกาภิ
 วัตน์ที่มันต้องเร็ว มันต้องทันทีอะไรอย่างเนี่ย แล้วมัน..มันทำอะไรแบบละเอียด
 รอบคอบ มัน..ไม่ทันใจ มัน..เป็นยุคที่มันต้องเร็ว พอเร็วมันก็หยาบ มันไม่
 ละเอียด ไม่ละเอียดมันก็..เอ่อ.. มันก็เป็น..เป็น..เป็นบริบทที่มัน มันไม่เอื้อต่อ
 กระบวนการแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือที่มันต้องค่อยๆ ค่อย ต้องเอา
 ข้อมูลมา ซึ่งความจริงข้อมูลในยุคดิจิทัล ข้อมูลมันก็จะเยอะมาก มันเยอะมาก
 มันก็ต้องดูกันละเอียดมาก ไข่ม้อย ที่นี้ข้อมูลยิ่งเยอะ ยิ่งถึงกันเร็ว ตรงไหนข้อมูล
 มันก็ยิ่งเยอะ มันก็ดูกันช้า กว่าจะตกผลึกมันก็ช้า ความหลากหลายมันก็มีอะไร
 อย่างเนี่ย มันก็จะ... โดย... โดยคุณลักษณะมันก็จะอาจจะทำให้ในยุโรปที่เป็นอยู่
 ปัจจุบันนี้อาจจะทำให้ไอกระบวนการอย่างนี้มัน..มันจะมีโอกาสมีพื้นที่ได้ยาก แต่
 ในขณะเดียวกัน เออ..เมื่อสังคมมันขัดแย้ง มันแตกแยก เพราะความเร็ว ความ
 ค่วน ความอยากได้ มันทำให้เกิดความขัดแย้งแตกแยก ในแง่กลับมันก็จะทำให้
 เกิดความต้องการอยากจะได้กระบวนการแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเข้า
 มาช่วยคลี่คลายแก้ปัญหา เพราะว่ามันเห็นผลของความค่วนได้ใจเร็วอย่างเนี่ยนะ
 ก็...แต่ก็ไม่รู้นะ เค้าก็อาจจะรู้สึกว่ามันอาจจะช่วยมาเป็นคำตอบ แต่ว่า...
 ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมาช่วยเป็นคำตอบได้เมื่อมัน..มันเกิดความ
 เดือดร้อน แตกแยก แต่เราก็เห็นอยู่แล้วว่ามันเดือดร้อนแตกแยกจนทุกวันนี้มันก็
 ยัง...(หัวเราะ)...ยังไม่ได้..มีกระบวนการอะไรที่เห็นว่าจะทำให้เกิดการ
 ปรึกษาหารือกันได้

วสุธิดา : โยงกลับไปที่ว่าผู้นำยังไม่เห็นความสำคัญ แล้วเป็นไปได้มีัยะว่าอาจจะเป็น
 เพราะว่าสังคมไทยด้วยที่ว่าแบบว่าถ้าผู้นำพูดอะไรแล้ว ก็เหมือนต้องเป็นไป
 ตามนั้น ไม่ค่อยรับฟังเสียงเล็กๆ นะคะ

ดร.ลัดดาวัลย์ : คือผู้นำ... ไม่ค่อยให้โต้แย้งไข่ม้อย

วสุธิดา : ก็คืออาจจะไม่ชอบ ให้..ให้.. คือถ้าผู้นำพูดแล้วก็ต้องเป็นไปตามนั้น ก็คือ
 ลักษณะว่า เออ..ผู้นำก็เป็นผู้นำของบ้านเมืองก็เมื่อพูดแล้วก็..เป็นไปตามนั้น

ดร.ลัดดาวัลย์ : คือ..ไม่ใช่อย่างนั้นหมายความว่า เออ...คือถ้าผู้นำเนี่ยให้ความสำคัญกับ
 กระบวนการแบบปรึกษาหารือ เค้าก็ต้องจัดพื้นที่ จัดกระบวนการ จัดวิธีการ
 อะไรให้เกิดขึ้นไข่ม้อย เป็นการแก้ไขความขัดแย้ง แต่ ณ ขณะนี้มันไม่ได้ มัน
 ไม่ได้มีการทำแบบนั้น อะไรในความหมายแบบนั้นอะนะ คือถ้า เอ่อ..อย่างเช่น

เรื่องนโยบาย เรื่องของ...ขณะเนี่ยรัฐบาลชุดเนี่ย สมมติว่าเค้าอยากทำ
แผนพัฒนาภาคใต้ ทำเรื่อน้ำลึกลงไปอย่างเนี่ยอะนะ ทำเป็นแผนพัฒนา
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ สร้างโครงการอภิมหาโปรเจกต์อะไรอย่างเนี่ยนะ แล้วก็
ไม่ฟังเสียงชาวบ้านมันก็เกิดความขัดแย้ง แต่เค้าก็จะใช้วิธีการบอกเสียงข้างมากเนี่ย
ไซ้ม๊ยะ แต่ถ้าเค้าไม่ยอมให้เกิดความขัดแย้ง เค้าก็ต้องมีกระบวนการแบบ
ปรึกษาหารือ พูดคุยกันกับผู้ที่เห็นแตกต่าง แน่นอนมันก็ทำให้โปรเจกต์มันล่าช้า
ออกไป มันต้องใช้เวลามันต้องอะไรอย่างเนี่ยอะนะ ทำความเข้าใจ ซึ่งก็ไม่ว่าจะ
..จะรีบร้อน จะรีบทำด่วนไปทำไม อะไรอย่างเนี่ย..(หัวเราะ)...อะไรพวกเนี่ย ต้อง
รีบร้อน ทั้งๆ ที่รู้ว่าจะนำไปสู่ความขัดแย้ง อันนี้ใน..ในความหมายตรงที่ว่าผู้นำ
รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญ หรืออาจจะให้ก็ได้ ไม่ทราบได้ อันนี้ก็ประเด็นหนึ่ง
งัย หรือประเด็นเกี่ยวกับเรื่อง..เออ..ผู้นำ ผู้ตาม ผู้ใหญ่ผู้คนมันเป็นอีก มันไม่..
มันก็เป็นอีกกรณีหนึ่งอะนะ ก็เท่ากับสังคมไทยไม่เปิดให้เกิดกระบวนการแบบ
ปรึกษาหารือในระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย มันก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรม
แบบปรึกษาหารือเนี่ยมันเป็นอุปสรรค ก็อาจจะมีส่วนได้ ก็คือเชื่อผู้นำนะ เชื่อ
ผู้นำ เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัดอะไรอย่างเนี่ยอะนะ วิธีคิดแบบนี้ ก็เป็น
วัฒนธรรมที่มันเป็นอุปสรรคกับวิถีประชาธิปไตยแบบทั่วไปอยู่แล้ว อย่างแต่
วิถีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเลย

- วสุธิดา : แล้วนอกจากข้อจำกัดแล้ว มีปัจจัยสนับสนุนอะไรมั๊ยคะ ที่จะทำให้แนวคิดนี้
นำมาใช้ได้
- ดร.ลัดดาวัลย์ : คือวัฒนธรรมวิถีทางพุทธเนี่ยมันก็เป็น เออ..เป็นคุณค่าที่เรามีอยู่แล้ว ซึ่งเราก็ไม่
รู้ว่าตะวันตกมีอยู่รึเปล่านั้น แบบนี้ แบบสังคมแบบพุทธ สังคมแบบ
ชุมชน วัฒนธรรมแบบชุมชน ประชาธิปไตยแบบชุมชนที่มีอยู่แล้ว ซึ่งมันทำให้
ไม่ยากงัยต่อการเอา เอากระบวนการนี้มา เออ..นำมาใช้ให้เกิดการแก้ไขปัญหา
แล้วก็เกิดการสร้างสรรค์ปัญหา มันทำให้ง่าย ถ้าเราให้ความสำคัญมัน สังคมให้
ความสำคัญกับมัน ให้เกิดการเรียนรู้ ให้หิบบมาใช้กันเยอะๆ มันก็จะหิบบมา
ใช้ได้โดยไม่ยาก หมายความว่ามันเคยอยู่แล้วงัย เหมือนกับเราเคย..เคยกินข้าว
แล้วพอกระแสะอะไรนะ ฟาซฟูดเข้ามา พวกเราก็กินแม็คโดนัล เจพาะเนี่ย...โอ๊ย
...เนี่ยมันไม่ได้มีคุณค่าทางอาหารอะไร ก็กลับมากินอย่างเดิม ก็กลับมากินข้าวได้
ง่ายไซ้ม๊ยะ เพราะเราเคยกินข้าวอยู่แล้ว เราเคยใช้อยู่แล้ว มันไม่เหมือนกับ กลับมา
ทำอะไรใหม่ๆ ซึ่งไม่อยู่ใน มัน... ไม่เคยอยู่ในวิถีของเรามันก็จะยาก เพราะไม่รู้

ต้องทำยังงัย มันจะหุงยังงัย มันจะปลุกยังงัย ข้าวเหนียว มันก็ยากไปหมดคนะ เออ.. แต่ถ้ามันมีอยู่แล้ว เราเพียงแต่ให้คุณค่าความสำคัญกับมัน ให้นำน้ำหนักกับมัน เอามันมาใช้บ่อยๆ มากขึ้น พอทุกภาคส่วนเอามาใช้บ่อยๆ มากขึ้น มันก็ใช้ไม่..แล้ว มันก็ใช้ไม่ยากใช้มี๊ยะ จะบอกว่าใช้ไม่เป็น มันก็ใช้..ใช้เป็นอะ คือคนไทยมันก็ใจเย็นใช้มี๊ยะ อ่อนน้อม ประณีประนอมนะ มันก็มีวัฒนธรรมเสริมอยู่แล้วอะ พร้อมทั้งจะรับฟัง พร้อมทั้งจะเข้าใจ พร้อมทั้งจะฟังพากัน ช่วยเหลือกัน ส่งเสริมกัน เปิดโอกาสให้กันและกัน มันมีอยู่ในวัฒนธรรมแล้ว วัฒนธรรมแบบเกรงใจ เกรงใจในแง่หนึ่งมันก็ดี ในแง่หนึ่งก็..ก็..ก็มีทั้งแง่ดีและก็ไม่ดีอะนะ จี้เกรงใจก็กลายเป็น...เหมือนกับประณีประนอม เห็นผิดเป็นถูก เห็นถูกเป็นผิดไปหมดอะไรอย่างเนี่ย มันก็ยุ่งกันใหญ่ คอร์รัปชันก็เกรงใจ อ้าปลอยไป คอร์รัปชันอย่างนี้ก็ไม่ดี แต่ในแง่ดีมันก็มีใช้มี๊ยะ ทำให้รับฟังกันโอเค การแก้ปัญหา มันก็เกิด เกิดขึ้นได้ไม่ยาก

วสุธิตา : แล้วการนำแนวคิดนี้มาใช้พัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยนะค่ะ ควรจะมีรูปแบบยังงัย

ดร.ลัดดาวัลย์ : รูปแบบ? หมายความว่ายังงัยรูปแบบ ก็ต้องคุยกันนะ คือรูปแบบเดี๋ยวก็คือเค้าจะต้องมี เออ..มันก็ต้องมี มันก็ต้องมีการออกแบบ อยู่ที่ว่าเราจะทำแค่ไหน จะทำประเด็นไหน ถ้าพูดถึงเรื่องกระบวนการเลือกตั้ง ถ้าเราจะเอาแบบนี้ไปใช้ในกระบวนการเลือกตั้งเนี่ย ก็หมายความว่ามันก็ต้องเริ่มต้นเนี่ย มันก็ต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชนคุยกันก่อน ให้เจ้าหน้าที่คุยกันก่อน ให้ตำบล คนในตำบล คนในหมู่บ้านต้องคุยกันก่อน ว่าเค้าอยากจะได้ผู้สมัครมีคุณสมบัติอย่างไร คุณลักษณะอย่างไร มีกติกาหาเสียงร่วมกันยังงัย อะไรต่างๆ แล้วก็นำเสนอต่อพรรคการเมือง พรรคการเมืองก็ต้องรวบรวมข้อเสนอเหล่านี้มา แล้วก็ส่งผู้สมัครที่มีคุณสมบัติสอดคล้องมากที่สุดกับข้อเสนอบัญหาพื้นฐานของประชาชน หรือความจริงถ้าจะให้ดีเนี่ยน่าจะ...พรรคการเมืองน่าจะส่งคน สมมติว่าต้องการผู้สมัครหนึ่งคน อาจจะส่งไปให้ชุมชนเลือกมาก่อนซักหนึ่งคน อาจจะส่งไปสองสามคน สามคนให้ชุมชนเลือกมาหนึ่งคน แต่ละพรรคก็ส่งไป ประชาชนก็เลือกมาหนึ่งคนนะ เสร็จแล้ว ถึงเวลาแข่งขันเนี่ย คุณก็ต้องแสดงความสามารถเต็มที่ คืออันที่หนึ่งคือทำให้ได้ผู้สมัครที่มีคุณภาพที่แต่ละพรรคส่งไปลงในตำบล ก.ไก่ ในเขตเลือกตั้ง ก.ไก่ เขตเลือกตั้งนี้ก็มีหลายชุมชน แต่ละชุมชนก็ส่งข้อเสนอมาที่พรรคการเมือง พรรคการเมืองก็ดูไปสิ โอ...ทำยังงัยจะส่งพรรค..คนที่..มีคุณสมบัติสอดคล้อง ต้องตาต้องใจ ตามความต้องการแบบนี้ ส่งไปสามคนให้

เลือกมาชะหนึ่งคน แต่ละพรรคก็จะ...อ่า..สมมติเขตนี้มีสิบพรรค ห้าพรรค อ่า.. สามพรรค สามพรรคก็ใช้ประชาชนเลือก พรรคละสามคนไข่มื้อ เพื่อจะเลือก ผู้สมัคร ก็ได้ผู้สมัครสามคน พรรคละคน ถึงเวลาเลือกตั้งก็คุณก็แสดงฝีมือให้ เต็มที่ตามกติกาที่กำหนดไว้ เราก็จะได้ผู้แทนที่มีคุณภาพแน่นอน นี่..นี่..นี่คือใช้ กระบวนการปรึกษาหารือในรูปแบบการเลือกตั้ง หรือถ้าในรูปแบบที่มันมี..ถ้าใน ..ใน..กรณีที่มีมันมีความขัดแย้งในเรื่องนโยบายสาธารณะ เป็นเรื่องการเมืองก็ต้อง เปิดเวที คือจะต้องมีช่วงระยะเวลา มีงบประมาณ มีการจัดการ แล้วก็มีคนกลางที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายมาดำเนินการในเรื่องนี้ เออ..สมมติว่าจะทำเรื่องโครงการ ทำเรื่อน้ำลึกลง อยู่ดี...วิธีการเดิมที่รัฐบาลทำก็คือ อ่า..ใครดูแลละ ตั้งคณะกรรมการ ขึ้นมาประกอบด้วยกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องกับการทำเรื่อน้ำลึกลง ทำ โครงการ งบประมาณ สมมติ ครม.อนุมัติ ครม.อนุมัติบั้ง ลงไปถาม อะ.. เพราะว่าป็นพรรคการเมือง เป็นรัฐบาลไข่มื้อ มาจากเสียงส่วนใหญ่ โอ่วิธีคิด อย่างเนี่ย นี่คือนี่ที่เป็นอยู่ แล้วก็ไม่แก้ปัญหา ทำให้เกิดความขัดแย้ง แต่ถ้าแบบ.. ถ้าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ คุณก็ต้อง ในกระบวนการก่อนที่จะกำหนดว่า จะทำการทำเรื่อน้ำลึกลงเนี่ย ก็ต้องลงไปดูก่อนสิว่าในพื้นที่เนี่ย ต้องการพัฒนาอะไร ก็ต้องจัดสรรคน จัดสรรเจ้าหน้าที่ จัดสรร..ไปดูก่อน คือเบื้องต้นเนี่ยนะ ต้องดูว่า ประเด็นปัญหามันอยู่ที่ไหน ทำเรื่อน้ำลึกลงต้องการแก้...แก้โจทย์อะไร โจทย์ใน เรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจ อะ...ถมพื้นที่เนี่ย คุณบอกว่าต้องการพัฒนา ต้องการหาเงิน หารายได้ แล้วบอกว่าไม่เอา ที่นี้เค้ามีทรัพยากร เค้าอุดมสมบูรณ์ เค้ามีธรรมชาติ ทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้มัย ทำเป็นครัวได้มัย เป็นแหล่งอาหาร โลกได้มัย คุยกันได้มัย トラบไตคือคุยกัน เอาความเห็นต่างๆ มานั่งถกกัน ให้มัน ตกผลึกลงไป ให้มันลุล่วงไปว่า ทางเลือกธรรมเนียมเห็นมัย การ..ข้อดีข้อเสีย ของแต่ละทางเลือกมันเป็นไปได้แค่ไหน มันมีอะไรบ้าง มันเป็นไปได้แค่ไหน ไล่เรียงกันมาให้มันสุดสุดไปเลย เอาข้อ..โดยที่..แน่นอนนะ ไม่ใช่เอาความเห็น นะบอกว่า มันต้องเป็นอย่างนี้ มันต้องเอาข้อมูล เอาหลักการทางวิชาการ เอา เหตุผล เอาข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่จริงๆ เอามาพิสูจน์กัน เอามาบอกกัน แล้วก็เลือก เอาสิ แล้วก็คุยกัน นี่มันมีทางเลือกอย่างนี้ หนึ่ง สอง สาม อะไรคือทางเลือกที่ดี ที่สุด เป็นไปได้มัยที่ลึบคุ่มค่ามากที่สุด คุยกันนะ เคียวนี่เราก็มีทั้ง social network social media จะ..ทำแบบสดก็ได้เห็นมัย ให้มันโปร่งใส ทุกคนมีส่วนร่วม ระดมความเห็น อาจจะใช้เวลาซัก สองเดือน สามเดือน หกเดือน แต่พอ

มันตกผลึกแล้วเนี่ย กระบวนการปรึกษาหารือในการแก้ปัญหาเชิงนโยบาย
 สาธารณะ มันตกผลึกแล้วเนี่ย ทุกคนมีส่วนร่วมและรับรู้แล้ว มัน..พอมันทำป๊อป
 มันไปพริบเลย ไข่ม้อย ไม่ต้องทำ ไม่ต้อง...คลำที แก้ปัญหาที เกิดทางโน้น ทางนี้
 ประท้วง ฟ้องร้องกัน อะไรกัน ก็จบ เห็นม้อย ให้เวลากับมันซักนิดหนึ่ง แล้วก็
 อย่ามีโจทย์ อย่ามีเหมือนกับ.. เหมือนกับมีคำตอบที่ตัวเองต้องการแล้วบอกว่า
 ฉันต้องการคำตอบแบบนี้ แล้วฉัน ก็พยายามไปทำทุกวิถีเพื่อจะให้ที่ประชุมแห่ง
 นี้มาให้คำตอบโจทย์ตัวเอง อย่างนี้มันไม่จบหรอก แต่ว่าต้องเปิดใจ แล้วก็ เนี่ย
 สุดท้ายก็เรื่องของคน อันนี้ก็เพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชนทางโน้น ไม่ใช่
 เพื่อประโยชน์ของคนกลุ่มหนึ่งของรัฐบาลไข่ม้อย ไม่ใช่เพื่อใช้เป็นโครงการหาเงิน
 ไข่ม้อย เพื่อประโยชน์สุข ดังนั้นก็คุยกันสิ อันนี้จ้ะ ก็ต้องออกแบบ มันก็ทำได้ไม่
 ยาก ก็ต้องมีเงิน งบประมาณในการจัดการลงไปก่อน ก่อนที่จะทำโครงการใด
 โครงการหนึ่ง อันนี้ก็ในเรื่องของการจัดการนโยบายสาธารณะก็ต้องออกแบบกัน
 นะ หรือในพรรคการเมืองก็ทำได้ โอนี่ขบวนการโดยทั่วไป ไข่ม้อย เพียงแต่ว่าคุย
 กันหลายๆ รอบ มันต้อง...มันต้องมีรายละเอียดอีกเยอะอะนะ โอิชั้นตอนแนวคิด
 แบบนี้มันต้องมีแนวคิดทางวิชาการตามเอกสารที่แนบมา มันก็มีเป็นขั้นเป็นตอน

วสุธิดา

: เพราะฉะนั้น รูปแบบก็คือแล้วแต่ประเด็น ที่เรา..ที่เราจะนำมา เพราะฉะนั้น
 รูปแบบก็จะไม่มี...

ดร.ลัดดาวัลย์

: คือ..คือ แนวคิดมัน ไข่ม้อย ถ้าเราเข้าใจแนวคิดเนี่ย การจะออกแบบรูปแบบเนี่ย
 การออกแบบมันก็ต้องสอดคล้องกับเรื่องราว สอดคล้องกับประเด็น สอดคล้อง
 กับพื้นที่ มันไม่..ไม่..ไม่อาจมี...อย่าง..อย่างพระเนี่ยเค้าก็มีวิธีของเค้าไข่ม้อย
 ละเอียดยิบ เพราะใช้ในโรงเรียนก็ต้องเป็นอีกแบบนึง ใช้ในชุมชนก็ต้องเป็นอีก
 แบบนึง ถ้าใช้ในกระบวนการยุติธรรมมันก็ต้องเป็นอีกแบบนึง แต่ถ้าเราเข้าใจ
 แก่นแนวคิดของมันแล้วเนี่ย มันก็ไม่ยาก มันก็คือการปรึกษาหารือให้ทุกฝ่ายตก
 ผลึกทางความคิด

วสุธิดา

: มีการจัดเวทีมัยคะ

ดร.ลัดดาวัลย์

: ก็ต้องคุยกัน

วสุธิดา

: ค่ะ แล้วอันนี้คือชาวบ้านเค้าทำกันเองหรือทางรัฐเข้าไปเอื้อกระบวนการให้เค้า

ดร.ลัดดาวัลย์

: อ่า..อันนี้ก็แล้วแต่เรื่อง

วสุธิดา

: ค่ะ

- ดร.ลัดดาวัลย์ : แล้วแต่เรื่อง รัฐก็ต้องมีหน้าที่...จริงๆ แล้วโดยหน้าที่ของรัฐเนี่ย รัฐต้องเป็นตัวกลาง
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ลัดดาวัลย์ : ถูกม๊ยะ ในการเปิดเวที คือเค้าต้องเป็นตัวกลางอะ เค้าไม่ใช่...ขณะนี้เนี่ยรัฐเราไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง รัฐทำหน้าที่ฉันจะทำอย่างนี้ เองอย่ามาค้าน มันก็เลยกลายเป็นว่าไม่ รัฐมันไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง โดยทฤษฎีรัฐก็ต้องทำหน้าที่มาบอกว่า คือทำหน้าที่เอาข้อมูลมา ไข่ม้อย ในการแก้ไขปัญหา คือรัฐทำหน้าที่แก้ไขปัญหา แต่การแก้ไข..ก่อนจะไปถึงว่าจะแก้ปัญหาที่ยั่งยืน มันต้องเปิดกระบวนการ เปิดให้มีพื้นที่ในการใช้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รับรู้ ศึกษาทางเลือกต่างๆ ในการแก้ปัญหาพลังงาน ในการแก้ปัญหาพลังงาน ปัญหาพลังงานอยู่ที่ไหน แคะ..แค่ปัญหาพลังงานเรานี้ก็เหมือนกันไม่จบแล้ว ฝ่าย..ฝ่ายหนึ่งก็บอกว่า อู๊ย...บ้านเรานี้พลังงานมันเหลือเพื่อ มันถูกสะสม มันเตรียมไว้ใช้ได้ชั่วคราวหลานแล้ว ไม่ต้องไปเพิ่มพลังการผลิต ฝ่ายผลิตบอก โอ้..ไม่พอ จะต้องผลิตเรื่อยๆ ต้องสร้างโครงการโน้น ต้องทำโปรเจกต์นี้ อะไรเยอะแยะไปหมด ซึ่งมันก็ไม่จบจ๊ยะ ถึงกันอยู่อย่างเนี่ย ยังจ๊ยะถึงไม่ต้องถึงกัน ยังจ๊ยะจะเอาข้อมูลมานั่งคุยกัน มันยังไม่มี ไม่มีเวที ซึ่งก็ไม่ใช่คุยกันครั้งเดียวก็ต้องคุยกันจนตกผลึก คุยครั้งเดียว ทะเลาะกันแล้วก็เลิกไข่ม้อย
- วสุธิดา : ผู้ดำเนินรายการก็เป็นคนของรัฐด้วยม๊ยะคะ หรือว่าเป็นชาวบ้านด้วยกัน
- ดร.ลัดดาวัลย์ : ผู้ดำเนินรายการ?
- วสุธิดา : ค่ะ
- ดร.ลัดดาวัลย์ : หมายความว่าจ๊ยะ
- วสุธิดา : อืม...อาจจะ...เหมือนกับว่าพอรัฐหางบฯ ให้แล้ว หาพื้นที่ให้แล้ว คราวนี้จะเหมือนกับเป็นคนที่จะมาเริ่มต้นพูดคุยกันนะคะ
- ดร.ลัดดาวัลย์ : ก็ต้องเอาคนที่มีความเห็นแตกต่างมานั่งคุย อะ..ยกตัวอย่างโครงการ เอ่อ..พลังไฟฟ้านิวเคลียร์อย่างเนี่ย เอ่อ..สมมติจะไปทำที่...ที่ไหน อุบลฯ ถ้าเค้าบอกว่าจะไปทำที่อุบลฯ จะทำตรงไหน ทำที่...อ่า..สมมติไปทำที่นาตาอะ ยกตัวอย่างอำเภอ นาตา สมมติอะนะ เราไม่รู้จะไปทำที่ไหน วารินฯ หรืออาจจะเป็นวารินชำราบ ทำที่วารินฯ สมมติ คนวารินฯ ก็ต้องมา ถามว่าวันนี้พูดเรื่องไฟฟ้านิวเคลียร์ เค้าก็ต้องเริ่มว่า เออ..วันก่อนใครนะ คนวาริน อ่า...กลุ่มที่เค้าศึกษาทำงานเกี่ยวกับเรื่องพลังงาน เป็นนักวิชาการที่ทำศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ เค้าอาจจะมาบอกว่า

ทำไมต้องมีโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ด้วย มันก็ย้อนกลับขึ้นไปอีก ไข่ม้อย ทำไมต้องมี เริ่มจาก แสดงว่ามันมีคำตอบ มันมี..มีความขัดแย้งเกิดขึ้น แสดงความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว สร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์เกิดขึ้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ก็เริ่มปรากฏตัว เพราะว่ารัฐ ขณะนี้เนี่ย ทำโครงการนี้ แต่ถามว่าถ้ารัฐจะไม่ทำโครงการนี้ละ ทำไมรัฐจะต้องทำโครงการนี้ด้วย ย้อนกลับไป ย้อนประโยคกลับไป รัฐก็บอกว่า พลังงานไม่พอ นั่นงัย มันก็รู้สึกว่าย่า ฝ่ายหนึ่งก็บอกว่า กลุ่มที่ทำเรื่องนี้ที่เค้าศึกษาเรื่องพลังงาน นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องพลังงาน คนเหล่านี้ เค้าบอกว่า มันพอ ฝ่ายรัฐ สิ่งที่รัฐควรจะทำก็จะต้องมาบอการัฐเนี่ยก่อนที่จะมาหาคำ มา..มาถึงจุดที่จะทำไฟฟ้านิวเคลียร์ ที่ควรจะเป็นก็คือว่า รัฐจะต้องบอกว่าการอะไร จะแก้ปัญหาอะไร รัฐบอกโห้ย...เพราะว่ารัฐมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ แผนทำอุตสาหกรรม แผนอะไร ต้องการใช้กำลังไฟฟ้าพลังงานเยอะ ที่ว่ามันย้อนขึ้นไปงัย ไข่ม้อย อ่า..แล้วเคยถามคน..คนที่เค้าใช้ไฟมัย คนที่เค้าต้องการพัฒนามัย ว่าเค้าต้องการพัฒนาแบบไหน แบบพวก อู๊ย...พัฒนาอุตสาหกรรมแบบนั้น อู๊ย...พัฒนา เอ่อ...ที่ต้องใช้พลังงานเยอะๆ ทำให้ต้องใช้พลังงานนิวเคลียร์ ต้องทำโรงงานถ่านหิน บอกไม่เอาได้มัย เค้าอยากใช้ชีวิตแบบพอเพียง อะ เค้าอยากจะทำปลูกพืช ปลูกผัก เค้าอยากจะทำแบบ เอ่อ...ปลอดภัยพิช ทำแบบอากาศบริสุทธิ์ สมมติเค้า...เคยถามเค้ามัย เอ่อ พัฒนา มันก็มี มันก็..มีเรื่องราวความเป็นไข่ม้อยกับคำว่าโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ (...แบตเตอร์รี่เครื่องบันทึกเสียงหมด ใช้การจดบันทึกต่อ...) ต้องหาว่าอะไรคือโจทย์ร่วม คือโจทย์ที่แท้จริง

วสุธิดา

: ข้อสุดท้ายคือมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นอีกหรือไม่คะ

ดร.ลัดดาวัลย์

: อยากให้นำแนวคิดนี้มาใช้ ทำยังไงให้คนเข้าใจ นักการเมืองเข้าใจ ประชาชนเข้าใจ แล้วค่อยๆ ทำ ต้องเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ต้องค่อยเป็นค่อยไป ไม่ต้องรีบเร่งไปตามโลก แข่งกับโลก เพราะไม่รู้ว่าปัจจุบันโลกไปทางไหนกันแน่ เดี่ยวนี้คนจะหันกลับมาใช้ชีวิตแบบง่ายๆ หันมามองวิถีชีวิต ใช้ชีวิตแบบตะวันออกมากขึ้น แนวคิดนี้มาจากตะวันตกก็จริง คนไทยไปดูงานจากต่างประเทศ แล้วฝรั่งก็พูดให้ฟัง อธิบาย บอกขั้นตอน แล้วให้เรากลับมาทำ แต่จริงๆ แล้ว มันมีอยู่แล้วในประเทศ อย่างเช่นวิถีพุทธเค้าก็ทำกัน คือการมานั่งคุยกันอย่างมีความรู้ อย่างใช้ปัญญา เราสามารถทำให้มันเกิดได้ ไม่ต้องรอผู้นำมาบอกให้เกิด ช่วยกันทำให้มันเกิดขึ้นมา

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายสน รูปสูง รองประธานสภาพัฒนาการเมือง (กลุ่มตัวอย่างองค์กร
 ภาคประชาสังคม (NGO))

วันที่ 16 มิถุนายน 2555 สถานที่ สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

- นายสน : ผมก็เขียนไว้อยู่
- วสุธิดา : ค่ะ ได้ค่ะ ถ้างั้นก็...เดี๋ยว..เดี๋ยวไปดูรายละเอียดก็ได้ตรงนั้น
- นายสน : ข้อที่ 4 ว้างัยนะ
- วสุธิดา : คือ..แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือนะค่ะ คิดว่าจำเป็นมั้ยที่จะต้องใช้เฉพาะเรื่องการเมืองอย่างเดียว
- นายสน : ทุกเรื่อง
- วสุธิดา : ค่ะ

- นายสน : ได้ทุกเรื่อง
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ประชาธิปไตย อย่าแยกประชาธิปไตยออกจากเรื่องสิทธิครับ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ประชาธิปไตยนี้ กับเรื่องเศรษฐกิจ กับเรื่องสังคม มันเป็นเรื่องเดียวกันทั้งหมด มันเป็นเรื่องรวม เพราะฉะนั้นวิธีการเนี่ย วิธีการแบบปรึกษาหารือเนี่ย..นะ.. เป็นการจัดการปัญหาทุกเรื่อง ไข่ม้อยครับ..นะ.. แม้แต่กลุ่ม ยกตัวอย่างชาวบ้านเนี่ย การจัดการเหมืองฝายของภาคเหนือ การจัดทำบัญชีสิทธิสองคลองสิทธิของภาคอีสาน..นะ.. ชุมชนเนี่ยมันจะ..ปรึกษาหารือกัน ในการจัดการร่วมกันอย่างเงี้ย คำเรียกว่าประชาธิปไตยมัย อย่างเงี้ย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แบบปรึกษาหารือมัย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : เสร็จแล้วก็ลงมติกัน มอบหมายหน้าที่กระทำกัน มัน..มัน..มันได้ทุกอย่าง ถ้าพูดถึงเรื่องปรึกษาหารืออะนะ
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วแนวคิดเนี่ยจะช่วยสนับสนุน และเพิ่มประสิทธิภาพของ ประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้มัยคะ
- นายสน : ถ้าพอพูดถึงประชาธิปไตยแบบตัวแทนเนี่ย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แต่ระดับชาติยังมองไม่เห็นนะ มันคิดรูปแบบต่างประเทศมากเนี่ย ถ้าเป็นตัวแทนระดับท้องถิ่นเนี่ยได้
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : อืม..อย่างระยะหลังเนี่ย คุณก็จะได้ว่า ด้วยความเป็นจริงเรื่องปรึกษาหารือมัน เป็นมาก่อนในสังคมดั้งเดิม เดียวนี้หลายชุมชนหลังจากเราไปเคลื่อน ประชาธิปไตยชุมชนเนี่ยอะนะ การเลือกนายก อบต.เนี่ย ก็ปรึกษาหารือ ยกให้เลย แต่ต้องเวลาเลือกเนี่ยต้องเข้าคูหาเป็นรูปแบบเท่านั้นนะครับ แม้จะเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เดียวนี้ชื่อเสียงกันหนักมากนะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเนี่ย พอหลังจากมัน อยู่ตลอด
- วสุธิดา : ไซ้..ไซ้..ค่ะ
- นายสน : แล้วก็มีค่าตอบแทนเยอะเยอะเลยเห็นมัย ชื่อกันมากเลย

- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : นะ ซื่อกันมาก รุนแรงมาก นะ แต่ชุมชนใดที่เขา มีระบบปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการ วัฒนธรรมเรื่อยมาเนี่ยอะนะ แก่ก็หาหรือกันเขายกใคร บอกว่าอย่าแข่งเลย คุณไม่ต้องแข่งหรอก คุณอาจจะมาเป็นผู้ช่วย เป็นอะไรก็ได้ไหม
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : คนที่ตีรลงลงไปเนี่ย อย่างนี้ก็มี แต่ระดับชาติเนี่ยยังไม่เห็น
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : นะ แต่ถ้าเป็นระดับ ระดับที่ใกล้ตัวเขาเนี่ยนะ เห็นเกิดขึ้นแล้ว นะครับ
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วจะช่วย..แนวคิดเนี่ยจะช่วยเหลือส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักแห่งเหตุผล ในการรับฟังความคิดเห็น ในการแสดงความคิดเห็น และก็ในการรับฟังความคิดเห็นด้วยรีเปลา
- นายสน : ไซ้ เพราะเวลาปรึกษาหารือ เวลาคุยกันเนี่ยอะนะ ทุกคนจะต้องมีเหตุมีผล อยี้ ม..การตัดสินใจเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มันต้องมีการตัดสินใจเลือก มันมีวิธีคิดต่างกัน
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : เพราะฉะนั้นเนี่ยมันก็ต้องอาศัยเหตุ อาศัยผล ต้องยกมาสู้กันพอสมควร นะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ต้อง..ต้องมี..นี่คือการฝึก ฝึกประชาธิปไตยงัย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ฝึกให้คนมีเหตุมีผล อะไรเป็นเรื่องส่วนตัว อะไรเป็นเรื่องส่วนรวม อะไรที่มันเป็นเหตุเป็นผลที่สามารถเป็นไปได้ ไซ้มั๊ยครับ
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วสนับสนุน ส่งเสริมเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมด้วยมั๊ยคะ สิทธิ เสรีภาพของประชาชน
- นายสน : สุขมันเลย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : จริงแล้วประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือที่เราหยิบยกขึ้นมาพูดของสภาพพัฒนาการเมืองเราเนี่ยอะนะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ความล้มเหลวของการเมืองระบบตัวแทนระดับชาติเนี่ยมัน เราก้เห็นกันอยู่แล้ว
- วสุธิดา : ค่ะ

- นายสน : เออ..มันมีอย่างเดียวเท่านั้น ก็คือจะต้องใช้กระบวนการข้างล่าง ใช้กระบวนการ
ปรึกษาหารือ ประชาธิปไตยแบบที่เราทำกันเนี่ยนะ จากข้างล่างขึ้นมา คุณถามว่า
อะไรรนะ เมื่อกี้
- วสุธิดา : ถามว่าส่งเสริมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม..
- นายสน : ถูกต้องครับ
- วสุธิดา : ทางการเมือง และกึ่งลัทธิ เสรีภาพของประชาชน
- นายสน : ถูกต้องเลย ถูกต้องเลย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แม้จะท้องถิ่นเนี่ย ทุกวันนี้ต้องฟังชาวบ้าน คุณได้ยื่นข่าวอำนาจเจริญมัย
อำนาจเจริญคนมันแห่ธรรมนูญจัดการตัวเองออก จาก 63 ตำบล ความเป็นจริงมัน
เกิดจากกระบวนการปรึกษาหารือ กระบวนการเรียนรู้ มีส่วนร่วม ร่วมกันในการ
กำหนดการพัฒนาหมู่บ้าน สิ่งไหนทำได้เค้าทำกันเลย สิ่งไหนทำไม่ได้แต่ต้องให้
อบต. ไซ้มัยอะ เนี่ยเท่ากับส่งเสริมสนับสนุนให้การเมืองระดับท้องถิ่นต้องยอมให้
ประชาชนเข้าไปจัดการเข้าไปมีส่วนร่วม พอมองออกมัย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : อย่างอำนาจเจริญพอขึ้นระดับจังหวัดเนี่ยเค้าขอคืนจังหวัดอำนาจเจริญ เพราะ
การเมืองแบบตัวแทนและรัฐราชการเนี่ยไปกระทบกับเค้ามากแล้ว ต่อไปเนี่ย
ต้องฟังเค้า อย่างเงี้ยนะ มันส่งเสริมการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเนี่ยมันจะไปทุก
เรื่องเลย มันจะให้คำตอบปัญหาประเทศไทยอะอะอะเลย นะครับ
- วสุธิดา : แล้วจะช่วยลดความขัดแย้งและนำสู่ความสมานฉันท์ได้มัยคะ
- นายสน : ถูกต้อง เพราะเรื่องที่ขัดแย้งกันในชุมชน เรื่องที่ขัดแย้งกันในประเทศเนี่ย อย่าง
เราทำที่เชียงใหม่เนี่ยเห็นมัย คุณก็ได้ข่าวเห็นมัย ประชาธิปไตยที่เชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่จัดการตัวเอง และประชาธิปไตยอำนาจเจริญ เราลองทำเงี้ยๆ
เลยนะ โดยสพม.เข้าไปหนุนนำเนี่ย พวกเขาจะต้อง มันสลายสี่โดย โดย
ธรรมชาติเลย พอให้อาปัญหาของคุณเป็นตัวตั้ง ให้อาปัญหาของจังหวัดเป็นตัว
ตั้ง ให้อาปัญหาทรัพยากรของคุณเป็นตัวตั้ง อาชีพของคุณ พัฒนาอาชีพของคุณ
เป็นตัวตั้ง ทุกคนก็ลืมเรื่องอำนาจ ลืมเรื่องทหารถือปืน มาพูดเรื่องเราอย่างเงี้ย
มันกลับมี ความเป็นเหตุเป็นผลของมัน มันจะค่อยลดภาวะที่มันขัดแย้งรุนแรง
แดงเหลืองก็สลายสี่ก็คุยกันแหละ
- วสุธิดา : แปลว่าหิบบกเรื่องใกล้ตัวขึ้นมาก่อน

- นายสน : เอาเรื่องใกล้ตัว เพราะเรื่องปรึกษาหารือต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว เริ่มจากใกล้ตัวก่อน
- วสุธิดา : แล้วบริบทของสังคมไทยอะคะ ทำให้คนไทยมีลักษณะการประนีประนอม แนวคิดนี้จะทำให้มันเกิด...
- นายสน : เผด็จการ
- วสุธิดา : ใช่คะ แบบว่าไม่มีฝ่ายค้านม๊ยะ อย่างนั้นม๊ยะคะ
- นายสน : ไม่ใช่หรอก
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แต่.. ระบบเก่าแก่ใช่มี๊ยะ บางทีระบบเก่าแก่ ระบบอุปถัมภ์ ไข่มื้อ มั่นก็ ระบบอุปถัมภ์ดีกว่า ระบบอุปถัมภ์เนี่ยทำให้เกิดเผด็จการได้มี๊ยะ...ได้..นะฮะ แต่ถ้าคุณใช้กระบวนการมีส่วนร่วมนะ ระบบอุปถัมภ์หรือระบบปรึกษาหารือแบบกำนันเป็นใหญ่ ก็เหมือนกำนันภาคกลางในอดีตใช่มี๊ยะ เป็นเจ้าพ่อ กำนันพูดเนี่ยเงียบหมด อย่างนี้เผด็จการแน่นอน แต่กระบวนการมีส่วนร่วมมันไม่ใช่อย่างเงี้ย แบบปรึกษาหารือเนี่ย กำนันจะต้องโยนคำถามเนี่ย เข้าไปในลูกบ้าน เข้าไปใน...แล้วก็ปรึกษาหารือกันจะเอาอย่างไร จะจัดการ.. อย่างภาคเหนือใช่มี๊ยะ จะจัดการเหมือนฝ่ายเราอังกฤษ ในการใช้ร่วมกัน อย่างอีสานจะจัดการกับไร่นายังไง จะจัดการกับคาบู่ให้ยูเอ็นเป็นสุขยังงัย อย่างเงี้ยจะเป็นกระบวนการปรึกษาหารือ มันจะไม่มีทางเป็นเผด็จการได้เลยนะฮะ
- วสุธิดา : แปลว่ารูปแบบนี้ก็มีการใช้อยู่ในประเทศเราแล้วเหมือนกันใช่มี๊ยะคะ
- นายสน : มีสิ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : อย่างคนรู ก็หลายตำบลนี้คุณไปศึกษาจากวิทยาลัยการจัดการทางสังคมพวกกลุ่มคุณสวิง กลุ่ม..คุณรู้จักมี๊ยะพวกสวิง พวกเนี่ย..
- วสุธิดา : ไม่ทราบเลยคะ
- นายสน : ชัชวาลย์ แก่ศึกษาเรื่องนี้เลย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ชุมชนมันเป็นของมันมาเองเลย น้ำเกรียนที่ภาคเหนือใช่มี๊ยะ
- วสุธิดา : อืมคะ
- นายสน : แล้วก็อีสานนี้ ตำบลเสียวอย่างเงี้ย มันเป็นกระบวนการที่.. ที่ผมพูดเนี่ยมันมีอยู่อะ..เงี้ยแหละ เพียงแต่เราไปค้นพบเราจะขยายมันออก

- วสุธิดา : ส่วนใหญ่จะมีทางภาคเหนือ ภาคอีสาน อย่างนั้นมั้คะ
- นายสน : ภาคใต้คนรู
- วสุธิดา : อืมคะ
- นายสน : คุณจำไวันะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ทางภาคกลางแถวนี้ก็มี เออ..แถว..มันมีทุกภาค
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : กระบวนการแบบปรีกษาหารือ กระบวนการแบบใช้เหตุใช้ผลเนี่ยนะ
- วสุธิดา : ค่ะ แล้ว..แล้วการนำแนวคิดนี้มาใช้ในประเทศไทยอะคะ จะมีข้อ..ข้อจำกัดอะไรบ้าง
- นายสน : ข้อจำกัดเนี่ย เราเห็นอยู่นะในการปรีกษาหารือ เนื่องจากว่าวิถีมันเปลี่ยนมาก วิถี.. สังคม..สังคมมันเปลี่ยนไปนะอะ เมื่อก่อนเนี่ย ถ้าเทียบเมื่อก่อนเนี่ยนะ มัน..มันไม่ต้องมีเงินก็คุยกันได้ แต่ทุกวันนี้มันไม่ใช่แล้ว อีกตัวหนึ่งปัจจัยก็คืองบประมาณสนับสนุนให้เกิดเวทีนี้คุยกัน นี่ข้อจำกัด
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : นะ แล้วก็...อิทธิพลของ..ของการเมืองอีกระดับ ระดับชาติร่วมกับพวกกลุ่มทุนเนี่ย พวกนี้เนี่ย อย่างเช่นเรื่องผลกระทบจากโรงงานไข่ม้อย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : เรื่อง...ไม่ว่าโปรเตส ไม่ว่าอะไรอย่างเงี้ย ตัวนี้เป็นเรื่องใหญ่ บางที บางท้องถิ่นเนี่ยถูกซื้อให้เป็น..ลุกขึ้นมาจับกลุ่มปรีกษาหารือกันต่อสู้คัดค้านก็ถูกทำลายก่อน ผู้นำถูกทำลายก่อน แล้วก็เห็นกันอยู่ นี่เป็นอุปสรรคใหญ่ในการที่จะนำมาใช้ในสังคมปัจจุบันเท่าที่ผมมองนะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แล้วก็วิถีที่มันเปลี่ยนไป มันพยายามทำให้คนไม่รู้จกกัน คนในชนบท จิตสำนึกของทุนนิยมเนี่ยมันบอกว่ามือใครยาวสาวได้สาวเอาไข่ม้อย เงินเป็นพระเจ้าเนี่ย ตัวนี้เป็น..เป็นวิถีคิดที่เป็นส่วนกันเวทีการมีส่วนร่วมมากเลย เวลาจะร่วมจะคิดเป็นตัวเงินตัวอะไรเนี่ยนะเห็นอยู่
- วสุธิดา : แล้วปัจจัยที่จะสนับสนุนให้เกิดขึ้นได้

นายสน : มันมีปัจจัยนะ องค์ประกอบที่สำคัญเนี่ย เออ...ตัวที่จะสร้างปัจจัยตัวนี้เนี่ย 1.มันต้องมีคน มันต้องมีกลุ่มคนที่จะเป็นกลไกคล้ายๆ กับที่เรากำลังจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเนี่ยนะ

วสุธิดา : ค่ะ

นายสน : สภาองค์กรชุมชนสามารถจัดตั้งได้ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลละ ทีนี้พอจัดตั้งตัวนี้ได้แล้วเนี่ย ปัจจัยที่จะไปหนุนเขาเนี่ย เรื่องเงิน งบประมาณที่จะให้เขาเสียสละ เขาเสียสละเวลาเนี่ยพอได้ นั่งคุยกันอาจจะทิ้งกลางคืนก็ได้ กลางวันก็ได้ หรือประชุมกันวันละไม่กี่ชั่วโมงเนี่ย เป็นศูนย์ คล้ายๆ ศูนย์เรียนรู้เนี่ย แต่ที่สำคัญคือ งบประมาณที่ต้องเติมมอเตอร์ไซค์ แต่ในหมู่บ้านเนี่ยแทบจะไม่ใช่ แต่ถ้าระดับตำบลเนี่ยมาโยงกัน ระดับอำเภอโยงกันเนี่ย ใช้เงินแล้ว งบประมาณเนี่ยสำคัญ เป็นปัจจัยที่สามารถก่อให้เกิด การรวมกลุ่มกัน และอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญก็คือ รัฐบาลและการเมืองจะต้องเปิด เคี้ยวเนี่ยมันยังปิดอยู่นะ มันไม่ยอมเปิด เปิดก็แค่รูปแบบ คำว่าแค่รูปแบบก็หมายความว่า เชิญมา เอ้าฉันรับฉันรับ เออผมทำให้หน้าที่ผมอยู่แล้ว แต่สุดท้ายข้อเสนอปัญหาต่างๆ มันหายไป ตัวนี้ก็..นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งเรื่องนี้ประชาชนก็ต้องต่อสู้เอา

วสุธิดา : ค่ะ

นายสน : มีอย่างเดียวกันก็ต้องผนึกกำลัง เครือข่ายให้มันใหญ่ขึ้น ประเด็นหนึ่งอาจต้องขยายพื้นที่ให้มากในการปรึกษาหารือ ที่เค้าเรียกกันว่าเครือข่ายประเด็น เป็นการโยงกันหลวมๆ จับประเด็นเป็นตัวตั้งแล้วก็เคลื่อนไหวใช้มียะ

วสุธิดา : ค่ะ

นายสน : อย่างนี้แหละ มันเป็น..เป็นอันเดียว ปัจจัย..ปัจจัยข้างบนต้องเอื้อ

วสุธิดา : ค่ะ คราวนี้อย่างที่ท่านรองฯ บอกว่ารัฐกับราชการต้องเปิด ถ้า..ถ้าไม่เปิดแล้วเราจะหางบประมาณมาจากส่วนไหนได้บ้าง

นายสน : เนี่ยลำบาก

วสุธิดา : ค่ะ

นายสน : ลำบากมาก ถ้ามัน..ถ้ามันไม่เปิดเนี่ย

วสุธิดา : ค่ะ

นายสน : มันก็มีกลุ่มที่ก้าวหน้า เช่น พวก สสส. พอช. องค์กร..อะไรนะ องค์กรมหาชนที่มันเกิดใหม่เนี่ย รัฐประเภทที่สามเนี่ย พวกนี้มันจะมีทุนกัน พอลักษณะนี้พวกนี้มันจะเข้าไปช่วยเหลือ อย่างเช่นสภาพัฒนาการเมืองเนี่ย อย่างเนี่ยจะลงไปช่วย

- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ถ้าเป็นองค์กรรัฐราชการเนี่ยยาก หรือองค์กรรัฐที่การเมืองคุมได้เนี่ยยาก อย่างผู้ว่าฯ เนี่ยยากมาก เพราะผู้ว่าฯ เนี่ยมันจะต้องทำแผนพัฒนาให้เข้าทางของนักการเมืองใช่ไหม เป็นแหล่งทำมาหากินของนักการเมืองไปแล้ว ผู้ว่าฯ
- วสุธิดา : ส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากเพราะเค้ากลัวเสียงอำนาจด้วยหรือเปล่า
- นายสน : ผู้ว่าฯ ใช่ไหม
- วสุธิดา : หมายถึงพวกรัฐกับราชการที่เค้าไม่ค่อยเปิดกว้าง และก็อยู่ภายใต้การควบคุมของนักการเมือง
- นายสน : ถูกต้อง
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ระบบคิดไอ้ที่สื่อแดงค่าออกมาเนี่ยถูก ผมไม่ได้หมายถึงตัวคนนะ ระบบคิดของมันเลย ผมเห็นด้วยกับท่านอนันต์จะนำเสนอปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ ยุบราชการภูมิภาคทั้งหมดลง นี่ก็คือรูปธรรมที่ต้องจัดการระบบอำนาจชั้นให้ได้อำนาจคือราชการนะอย่าลืม หนักมากคือราชการ จะออกกฎหมายสักฉบับหนึ่งต้องถามราชการทุกกระทรวง เนี่ยเป็นอย่างเนี่ยอยู่เลยเดี๋ยวนี้ นี่คือปัญหาใหญ่ เค้ากลัวเค้าสูญเสียอำนาจที่มีอยู่เดิม
- วสุธิดา : แล้วก็ประชาธิปไตยของไทยปัจจุบันเนี่ยค่ะ ยัง..ยัง..เหมือนให้ความสำคัญกับคะแนนเสียงอยู่ ในเชิงปริมาณนะค่ะ กับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้ง
- นายสน : อืม
- วสุธิดา : ค่ะ ที่นี้การนำแนวคิดนี้มาใช้เนี่ยค่ะ เรา..เราจะนำมาประยุกต์ใช้ได้ยังงัยบ้าง
- นายสน : ประเด็นปัญหา ที่จริงการเลือกตั้งเนี่ยนะ ผมก็เห็นด้วยอยู่นะ ถูกต้อง ไม่มีวิธีการอื่นใดในปัจจุบันที่เราค้นพบ การเมืองระดับสูงนะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ไม่ใช่การเมืองระดับท้องถิ่น
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : อาจจะต้องใช้ปรึกษาหารือ แต่การเมืองระดับสูงเนี่ยมัน มันยังไม่มีวิธีการอื่นใดที่เห็นว่ามันดีกว่านี้ แต่..เราจะทำอย่างไรละ การเลือกตั้งมันจึงจะไม่น่าเป็นดั่งที่มันเป็นอยู่ ทุกวันนี้ยังถือว่าเป็นการเลือกตั้งอยู่หรือ ผมขอถามพวกสื่อแดงเหมือนกันนะ พวกเรียกร่องประชาธิปไตย พวกเลือกตั้งเนี่ย คุณคิดว่าเลือกตั้งทุก

วันมันเป็นเรื่องตั้งตามความหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ คำก็ตอบไม่ได้

- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : มันไม่ใช่ ใช่มั้ย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แต่ถ้าเป็นการเลือกตั้งที่มันบริสุทธิ์ คนมีสติ คนอะไรเนี่ยนะ มันก็ต้องใช้วิธีการนี้อยู่ ผมก็เห็นอย่างนี้อยู่นะ เราก็ไม่มีอะไรตอบที่ชัดเจนได้ ใช่มั้ยครับ
- วสุธิดา : แต่ก็นำมาประยุกต์ ประยุกต์ใช้ได้บ้างในส่วนของท้องถิ่น
- นายสน : ครับ ท้องถิ่นเนี่ยมันใช้ได้ มันอยู่ใกล้ตัวนะ แต่ถ้าระดับชาติเนี่ยยาก
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วการนำแนวคิดนี้มา
- นายสน : ที่นี้เราเคยคิดเรื่องนี้นะ คุณลองคิดดู เราเคยคิดจะทำสภาประชาชนแบบ..เพื่อจะควบคุมทางการเมืองเนี่ยนะ โดยสมาชิกประชาชนเนี่ยเป็นผู้กำหนดนโยบาย สมาชิกประชาชนที่คุยกับชาวบ้านเนี่ย ถ้าบอกถ้ามีตำแหน่งก็จะเป็นปัญหาอีก มีทางเดียวก็คือประชุมหนึ่งครั้ง เลือกหนึ่งครั้ง เลือกตัวแทนมาประชุมแล้วก็จบไปอย่าให้มันเป็นต่อ แต่ให้สมาชิกเนี่ยไปตั้งกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง ดูและระยะหนึ่งแล้วก็ให้หมดวาระ อายาวอย่างนี้เนี่ย แต่จะแก้ไขปัญหาตัวแทนแบบ 4 ปี มีผลประโยชน์ตอบแทนเยอะแยะอะไรอย่างเนี่ยนะ มันหลายเรื่องพันกัน ถ้าทราบไฉนประเทศไทยยังมี.. มันแก้ยากระบบเลือกตั้งที่ต้องบริสุทธิ์เนี่ย ถ้าคุณไม่แก้ระบบรวมศูนย์อำนาจ การรวมศูนย์อำนาจมันทำให้คนใช้อำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ แล้วมันก็พากันร่ำรวยจริง จากการเป็นนักการเมือง ถ้า..พบเห็นด้วยกับชุดท่านอนันต์ว่าต้องสลายอำนาจเขาไปไว้ที่ ลดอำนาจส่วนกลางลง เอาอำนาจไปไว้ที่จังหวัด ที่ท้องถิ่น และประชาชนสามารถตรวจสอบได้ง่าย
- วสุธิดา : การนำแนวคิดนี้มาพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ประสบผลสำเร็จนะ ค่ะ ควรจะมีรูปแบบยังไง รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ในการ...ในการที่จะนำมาใช้นะค่ะ
- นายสน : ตัวไหน ปรัชญาหรือเนี่ยอะนะ
- วสุธิดา : ค่ะ..ใช่ค่ะ
- นายสน : ผมพูดเมื่อกี้
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ให้มี...สมาชิกประชาชน

- วสุธิดา : สมัชชาประชาชน
- นายสน : ให้มีสมัชชาประชาชน ระดับตำบล ระดับจังหวัด ระดับชาติ สมัชชาประชาชนเนี่ย จะต้องมิกฎหมายรองรับ จะต้องเขียนบังคับว่าให้นักการเมืองเอาแนวนโยบายที่เกิดจากสมัชชาประชาชนเนี่ย ไปทำเป็นแผน เข้าใจมั๊ยอะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : เท่ากับมันเป็นสภาพแบบปรึกษาหารือนะ เพราะว่าสมัชชาประชาชนเนี่ยมัน..เท่าที่เราออกแบบกันเนี่ย เลือกหนึ่งครั้งเป็นตัวแทนตำบลมาจังหวัด เป็นตัวแทนหมู่บ้านมาตำบลเนี่ยนะ พอประชุมวางแผนออกแนวนโยบายจบ แล้วก็จบไปอย่าให้มันเป็นตำแหน่งต้องมีค่าตอบแทนยาว
- วสุธิดา : ค่ะ คราวนี้คนที่จะมาดำเนินการสมัชชาของตำบล ของอำเภอ
- นายสน : ของ.. คือตัวระบบตัวแทนที่มันเป็นอยู่ปัจจุบันให้มันเป็นไป
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แต่ทีนี้เนี่ย ตัวสมัชชาที่มันก่อรูปขึ้นเป็นสมัชชาแบบปรึกษาหารือเนี่ย มันก็จะเลือกตัวแทนมันไว้ เลือกตัวแทนมันไว้ กฎหมายต้องระบุเลยนะ “ตัวแทน” เนี่ยสามารถไปนั่งกับฝ่ายบริหาร กับฝ่ายสภาของท้องถิ่นได้ คล้ายๆ กับเป็นผู้ที่จะต้องไปให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาหารือ ให้มันเป็นไปตามความเห็นของสมัชชา
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : พอมองออกมั๊ยครับ นะ
- วสุธิดา : ทีนี้สมัชชานี้เกิดมาจากสภาพพัฒนาการเมืองลงไปให้ความรู้ก่อนอย่างนี้หรือคะ
- นายสน : ครับ
- วสุธิดา : แล้วก็ เหมือนช่วยจัดตั้ง เรา..เรา มีส่วนช่วยจัดตั้งให้เค้ามั๊ยคะ
- นายสน : ตัวสถานเนี่ยนะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : สภาพองค์กรประชาชนเนี่ยนะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ที่ผ่านมา เดี่ยวนี้สภาพองค์กรชุมชนมันมิกฎหมาย ตำบลใครอยากจัดตั้งสภาพองค์กร ก็ร่วมกันตั้ง
- วสุธิดา : ค่ะ คราวนี้คือคนที่เป็นแกนที่จะนำ..นำให้เกิดการจัดตั้งนี้ขึ้นมา สมมุติในตำบล
- นายสน : คน..คนในตำบลนั้นแหละ

- วสุธิดา : แปลว่าเค้า..เค้ามีความต้องการ..ของเค้าเอง
- นายสน : ต้องการครับ ผมทำคุณแล้ว เค้าต้องการมากมาย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : จนเค้าบอกว่าทำไมเมื่อก่อนนี้ไม่ทำอย่างนี้ ทำไมปล่อยให้พวกนักการเมือง มัน ..อะไร ทำกับบ้านเราไป จนหมดเนื้อประดาตัว อะไรทำนองเนี่ย ถ้ามันไปเกิด กระบวนอย่างนี้เค้าพอใจ ก็อำนาจเจริญ คนออกทุกหมู่บ้านเลย เพื่อประกาศขอ จัดการตัวเอง
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : เนี่ย..อย่างเนี่ย เค้าต้องการนะ ไม่ใช่เค้าไม่ต้องการ
- วสุธิดา : ค่ะ ก็คือเกิดจากความต้องการของเค้าขึ้นมา
- นายสน : อ่า..ให้ยึดสภาเค้าเป็นตัวตั้ง เขาต้องการที่จะเข้าไปนั่งให้คำปรึกษาหารือกับผู้ว่าฯ ในการจัดทำแผน ในการทำ.. แก้ไขปัญหา บริการสาธารณะ ทั้งหมด แต่ปัญหา พวกนี้มันไม่เปิด มันไม่ยอมเปิด
- วสุธิดา : คราวนี้ถ้าเค้ามีปัญหาอะไรขึ้นมา ในกลุ่มของเค้า เค้าก็จะนัดรวมตัวกันมาคุยกัน ในปัญหาหนึ่งๆ
- นายสน : มาคุยกันในปัญหาของเขา เรื่องนี้เอาอย่างงัย มีข้อเสนออย่างงัย เรื่องนี้เราแก้...เรื่องที่เขาแก้ได้เขาจะไม่มากวนหรอก เค้าแก้ได้อยู่แล้ว กวนในกลุ่มของเขา เรื่องที่มัน เกินงัย ก็ต้องมาคุยกัน ใช้กระบวนการสมัชชาเนี่ยคุยกัน
- วสุธิดา : แล้วก็เสนอความเห็นไปยังรัฐบาล หรือว่าจังหวัด...
- นายสน : ครับ ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ถ้าระดับ.. ถ้าปัญหามันไม่มากเนี่ย ก็แค่ อบต. เนี่ยก็จบแล้ว
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ปัญหาอันไหนมันอยู่ในกรอบจังหวัด จังหวัดก็จัดการตอบ
- วสุธิดา : แล้วมี..
- นายสน : แต่ประเทศเนี่ยแปลก เกือบทุกเรื่องเลย อยู่ที่นายกฯ หมด อยู่ที่ ครม.นี้ ไซ้มี๊ยะ อยู่ที่กรมฯ อยู่ที่กระทรวงหมดเลย ผู้ว่าฯ เกือบสบายเลย เรื่องนี้คุณทำไม่ได้ ไม่มีนโยบาย เรื่องนี้คุณทำไม่ได้ ไม่มีกฎหมาย ผู้ว่าฯ ก็ได้แค่นั้นๆ หน่อยๆ
- วสุธิดา : แล้วมีกรณีมี๊ยะที่ว่าพอสมัชชาได้..ได้บทสรุปมาอันหนึ่งแล้ว พอไปเสนอแล้ว ไม่ได้ตามนั้น
- นายสน : ส่วนใหญ่จะเป็นอย่างนั้น

- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แล้วคราวนี้เราหาจุดกึ่งกลางกันยังงัย
- นายสน : ตอนนี้เนี่ย ตอนนี้เรามาถึงจุดนี้ กระบวนทั้งประเทศนะ ตอนนี้เค้าทำเรื่องนี้อยู่ 309 ประมาณ 3000 ตำบลเอา ทำเรื่องนั้นะ ประเทศไทยมัน 8000 ตำบลใช้มัย ก็ ทำกันแล้ว อีสานเนี่ยทำเยอะมากเลย อำนาจเจริญเนี่ย เพื่อจะเจาะไปข้างหน้า เอ่อ..ที่เราทำกันอยู่ตรงนี้เนี่ย ทั้งหมดเนี่ย เราสรุปได้ว่า เรากำลังถูกหกรอก คือทุก จังหวัด ทุกอะไรเนี่ย มันรับปากหมดเลยงัย จะบรรจุแผนให้ อะไรให้เนี่ยนะ ที่ นี้เราแก้ยังงัย พอเรารู้ว่ามันได้อยู่ นะ แต่ได้แบบไม่ได้ทั้งหมด ได้ไม่ถึง 30% เราน่าจะพอใจถ้ามันได้ซัก 50 ใช้มัย เราคงคุยกันว่า สรุปนะ พอเสร็จใหม่แล้วก็ คือให้ตั้งกรรมการชุดร่วมเลย ตั้งกรรมการระหว่างภาคราชการกับชาวบ้านเลย เพื่อวางแผนร่วมกันเลย แล้วก็ติดตามผลเลย เนี่ยกรรมการร่วม คล้ายๆ กับเรามี ตัวแทนเข้าไปกำกับนะ ตัวนี้นะ คิดมาถึงตอนนี้ เมื่อก่อนนี้ผมประชุมอยู่อีสาน 20 จังหวัด ข้อเสนอต่อผู้ว่าฯ ปีนี้ให้เสนอตั้งกรรมการร่วม กรรมการร่วมมีหน้าที่ จัดทำแผนตามแนวนโยบายที่ชาวบ้านเสนอ เอาอย่างนี้เลย กำลังคิด ให้เค้าเรียนรู้ ให้เค้ารู้จักคิด นี่คิดว่ามันจะพัฒนา 1.มันจะพัฒนาชาวบ้าน 2.มันไปปฏิรูปทั้ง ระบบราชการ ทั้งการเมืองไปด้วย ทำไมมัน.. ผมเห็นด้วยกับหมอประเวศนะ ว่า การเปลี่ยนครั้งนี้เนี่ยต้องใช้พลังทางสังคม ใช้ปัญญา ใช้เหตุ ใช้ผล แล้วไปใช้ พลังทางสังคม หมายความว่าทุกภาคส่วนต้องออกมาเรียกร้อง แผนต้องเกิดจาก ทุกภาคส่วน ทุกคนเห็นร่วมกันแล้วก็เข้าไปเจรจาเลย
- วสุธิดา : แปลว่าเดิมก็คือแค่ เราได้แค่คิดไว้ เสนอไป แล้วก็..ก็จบตรงเท่านั้น
- นายสน : ก็ปล่อยเค้าทำ
- วสุธิดา : แล้วเค้าก็โกหกเราว่าเค้าจะเอาของเราไปทำ ไปบรรจุแผนให้ แต่เค้าก็ให้นิด หน่อย แล้วนักการเมืองก็ไปนั่ง เหนือกว่าผู้ว่าฯ 7, 8 เดือนนี้ผู้ว่าฯ ต้องทำแผน ตามนักการเมือง กรมๆ ต่างๆ เนี่ย ต้องบรรจุแผนตามนักการเมือง มันเป็นปัญหา อย่างนี้ เพราะฉะนั้นเราต้องเอาภาคนี้ลุกฮือขึ้นให้ได้ สร้างสำนึกความเป็นเจ้าของ เขา พวกเค้าจะต้องกล้าหาญเข้าไปมีส่วนร่วม แต่ก่อนชาวบ้านมักกลัวราชการนะ ยิ่งผู้ว่าฯ ยิ่งกลัว ยิ่ง... นักการเมืองก็ยิ่ง ระบบอุปถัมภ์ทำให้เขาต้องเป็นคนพึ่ง แต่ตอนนี้ไม่แล้ว คนที่เราสร้างประชาธิปไตยชุมชนเนี่ยนะ เค้าจะเข้าใจละเอียดเลย ไม่ใช่เค้าก้าวร้าวนะ แต่เค้ากล้าที่จะเข้าไปอธิบายปัญหาของเขา ของชุมชน เขา แนวทางการพัฒนาของชุมชนเค้า

- วสุธิดา : แล้วของเดิมที่เหมือน เวลาเค้า...อย่างที่ท่านรองบอกว่าเค้าอาจจะตอบเรามาแค่ 30% แล้วเค้ามีการให้เหตุผลกับเรามั้ยคะ
- นายสน : มี เค้าก็บอกว่า งบประมาณน้อย ไม่มีงบประมาณ ไม่พอ ปีนี้เอาไปแค่นี้ก่อน มันหลายส่วน ส่วนโน้นก็เอา ส่วนนี้เค้าเอา นี่เหตุผลหนึ่ง ปีที่แล้วนี่บอกเหตุผล เดียวคือน้ำท่วม น้ำท่วมจำเป็นต้องลดงบประมาณ แล้วเอาไปช่วยกันทางโน้นทาง นี้ โอ๊ย.. มันมีที่อ้าง แต่จริงๆ แล้วก็คือ เค้าถูกบังคับโดยทางการเมือง แต่เขาไม่กล้าพูด แต่มันมีคนนะบอกเรา พวก...มหาดไทยนี่ พวกที่มันคิดก้าวหน้ำนี้ก็มีนะ มันเกลียดนักการเมือง มันก็มากระซิบบ กระทบการชาวบ้านทำอย่างนี้นะถูกแล้ว เพราะอย่างน้อยที่สุดเนี่ย เขาก็จะมีหลังอิง หลังพิง เวลาไปส่งงบประมาณเนี่ยนะ เขาก็จะอ้างเนี่ย ถ้าผมไม่ให้ประชาชน แล้วผมตาย อะไรอย่างเนี่ย นักการเมืองมัน กลัว ถ้าพี่น้องออกมาเยอะแบบอำนาจเจริญ เราเป็นนักการเมืองก็ต้องยอม ถ้ามา นิดๆ หน่อยๆ นักการเมืองไม่กลัวหรอก จะเป็นหลังอิงให้ราชการได้ต้องพลังทาง สังคม เสร็จแล้วก็ตั้งตัวแทนนั่งเจรจาคุยกัน ต้องใช้เหตุใช้ผล ทำไมเอาให้ผม ไม่ได้ ทำไมเอาไปใช้ตรงนี้ ตอนนี้อยู่ขอนแก่นนะ เอาทุกภาคส่วนมาสูมหัว กันเลย สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภานายความ ครู พระ พวก เครื่องขายประเค้นต่างๆ พวกกลุ่มแม่บ้าน สภาเยาวชน นิสิต นักศึกษามข. พวก กลุ่มอาจารย์ใน มข. ทุกภาคส่วนสูมหัวกัน เมื่อกี้ผมประชุมตัวแทนทุกภาคส่วน 300 คน เค้าเห็นด้วยเลย 300 คนเนี่ยคือเป็นตัวแทนทุกภาคส่วนนะ ให้เลือก กรรมการไว้ เสร็จแล้วเค้าก็เลือกกรรมการได้ประมาณ 50 คน ทุกภาคส่วนมี กรรมการแล้ว ต่อไปที่ทุกภาคส่วนไปทำสมัชชาในหมู่พวกเจ้า ปรีกษาหารือกัน ว่าขอนแก่นเนี่ยจะเอาอย่างไร หมู่บ้านท่านเนี่ยจะเอาอย่างไร เสร็จแล้วภาพรวม ขอนแก่นเราจะให้มันไปอย่างไร เศรษฐกิจอย่างไร การศึกษา ให้เค้าคิดออกมา เสร็จ แล้วผมจะเปิดสมัชชาใหญ่เสนอต่อสาธารณะเลย ว่าขอนแก่นเนี่ยเป็นอย่างไร ใน ทศวรรษหน้า หรือ 5 ปีข้างหน้าเนี่ย ประชาคมอาเซียนมาจะเอาอย่างไร ปี 58 เนี่ย เสร็จแล้วก็... ในขณะที่เราเสนอเชิญผู้ว่าฯ มา ส่วนราชการมา ทุกภาคส่วนมานั่ง พัง ข้อเสนอเราจะสมบูรณ์มาก เพราะทุกภาคส่วนมัน...มันมีส่วนร่วมแล้วไง อุตสาหกรรมเนี่ย อุตสาหกรรมสีเขียวเนี่ยว่าอย่างไร เสนอซิ ว่าจะเอาอย่างไร อะไร ทำนองเนี่ยนะ
- วสุธิดา : แต่ว่าเดิมทุกภาคส่วนต้องมีความรู้ มีองค์ความรู้ของตัวเองประกอบประกอบ
- นายสน : เค้ามีอยู่แล้ว

- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : แต่ชาวบ้านเนี่ยมันมี...ตี้ม!!! อยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้ว มันเกิดอยู่กับพื้นที่มันไม่รู้ยังงี้
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ปัญหา ชาวบ้านก็คือ ไม่สามารถที่จะเรียบเรียงปัญหา ความต้องการมาเป็นแผนนโยบายได้ ให้ราชการมันอาจเข้าใจได้ มันก็จะต้องอาศัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น พวกอาจารย์ทั้งหลายแหละเนี่ย มา..มา..สู่มหัวกัน มาช่วยหน่อย พวกนักธุรกิจเนี่ย อย่างเค้า อย่างชาวบ้านเค้าเสนอหนึ่งตำบล หนึ่งโรงงาน เค้าเสนอต่างกับนิคมอุตสาหกรรม ขอนแก่น 224 ตำบลนูน มี 224 โรงงานนูน เค้าต้องการตึกรังอุตสาหกรรม ให้มันอยู่ในตำบลเค้า ต้องการมีรายได้ไม่ให้อุตสาหกรรมไปทำลายเค้า พวกต้องควบคุมสิ่งแวดล้อมอะไรพวกเนี่ย เห็นรึยัง พอเสนอหนึ่งตำบลหนึ่งโรงงานเค้าก็ชอบใจ ชาวบ้านเค้ามองภาพออก ไม่ต้องขมลูกของเขามากรุงเทพ ครอบครัวแตกด้วย แล้วหนี่อีก คนหนึ่งก็ทำนานะ อีกคนหนึ่งเข้าโรงงานซะ ก็พออยู่ได้ ไม่ต้องปล่อยให้ลูกให้หลานอยู่กับปู่ตา ยายตัวเองมารับจ้างเขา อยู่ในกรุงเทพ
- วสุธิดา : ที่ท่านรองฯ บอกเมื่อสักครู่ว่าได้..ได้เชิญตัวแทนของแต่ละภาคส่วนมา คราวนี้วิธีการที่จะนำไปให้เค้ามา ออกมารวมกันได้ค่ะ มาแสดงความคิดเห็นได้ ทำยังงี้ เพราะว่าอย่างตำบลนี้ เวลาเราจะประชามอะไรซักครั้งหนึ่งเนี่ย เหมือนชาวบ้านไม่ค่อยอยากจะออกกันมา แต่พออะไรที่ไม่ชอบก็จะว่าอย่างเนี่ยค่ะ แต่ว่าวิธีการที่จะดึงให้เค้าเข้ามารวมกันเนี่ยค่ะ ทำได้ยังงี้บ้าง
- นายสน : ผมจะเริ่มระดับหมู่บ้านนะ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ระดับหมู่บ้านเนี่ย เราลงเป็นหมู่บ้านเลย ไปหากำนัน ผู้ใหญ่บ้านเลย ไปหาคนที่.. เราต้องสืบนะ ในหมู่บ้านเค้าเชื่อใคร ถ้าคนนั้นเรียกประชุมนะมา เราก็มีคนรู้จักกันอยู่แล้วในหมู่บ้านไซ้ม๊ัย เช่น พวกครู พวกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พวกอะไรพวก อบต. พวกอะไร สมาชิก อบต. ให้พวกนี้ไปเชิญมา เชิญมาแล้วเนี่ยให้เขาคุยเรื่องของเข่า สำคัญนี้.. อย่าลืมว่าต้องไปหาคนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
- วสุธิดา : แปลว่าแต่ละพื้นที่เราจะทำไม่เหมือนกัน
- นายสน : มันจะต่างกันเน้อ จะเริ่มวาดเข้าไป พอปัญหาของเขาออกมาแล้วเนี่ย ตามเขาประโยชน์เดียว อยากรู้เย็นเป็นสุข หมู่บ้านเราจะต้องพัฒนาอย่างไร อะไรบ้าง

โอ๊ย...ย..ย..มันสนุกมากเลย ตรงเนี่ยอะนะ เอาเวลากลางคืนสิ อย่าเอากลางวัน มันจะมีลานบ้าน คนอีสานเนี่ยมันจะมีลานบ้าน มีไฟสว่างเปิด แล้วก็มาประชุมกัน นั่งโศกกันเนี่ยที่เค้าเรียกว่าปรึกษาหารือกันเนี่ย เสร็จแล้วครุเนี่ยก็มานั่งเขียนเรียงปัญหาฯ ยังต้องวิเคราะห์ปัญหา อันนี้คนนี่เสนอเรื่องนี้ ไข่ม้อย ไข่ม้อย เหตุผลว่าไง เถียงกัน โอ๊ย...สนุก เป็นเวทีโศกกัน พุดข้ามไป พุดข้ามมา สุดท้ายก็ต้องสรุป

วสุธิดา : ทำวันเดียวเสร็จมั๊ยคะ หรือว่าบางครั้งอาจจะต้อง...

นายสน : สามครั้ง ต้องย้อนมันไป สองครั้ง สามครั้ง ไข่ม้อยอะ ตำบลหนึ่งเดียวก็เสร็จแล้ว สิบหมู่บ้านเอง

วสุธิดา : ค่ะ

นายสน : สิบหมู่บ้าน ทำอยู่สามเดือนนะ จบครบรอบ พอได้แล้วมันสนุกนะ แล้วบอกเขาด้วยว่าปัญหาของพวกเจ้าจะต้องถึงนายกฯ ยิ่งลักษณ์ ถ้าอันไหนมันจบอยู่ตำบลก็ให้มันจบ

วสุธิดา : ค่ะ

นายสน : แล้วจะ... ที่นี้พอถึงวันแล้วเราก็เสนอตำบล พอเสนอตำบลเอานายอำเภอมา เอาผู้กำกับ ตำรวจใหญ่ที่สุดในอำเภอนั้นนั่นแหละ พวกไปยาเสพติดเนี่ย พวกเนี่ยมันขี้โกง แล้วก็เอากำนัน เอาอะไรมา เสร็จแล้วเขาก็เสนอเป็นบ้านๆ เลย ให้พี่น้องพากันมาฟังข้อเสนอตัวเอง คุณที่นายก อบต.จะตอบยังงัย นายอำเภอตอบ เค้ามากันเยอะมาก ตอนนี้นำเงิน ใช้เงินเติมน้ำมันรถติดอก อีแต่น ไข่ม้อย อู๊...สนุกนะ เสนอตำบลเนี่ยออกมาเยอะ อย่างตำบลที่ผมทำเนี่ยนะ ตำบลผมมีประมาณครอบครัว ในตัวเลขมันพันสอง อพยพมันเหลืออยู่บ้าง บ้านแตกนะ มันเหลืออยู่เป็นบ้านร้าง เหลือประมาณอยู่พันครอบครัว คนออกมาเจ็ดยกครอบครัว สนุก พอถึงปัญหาตัวเองเนี่ย พอเสร็จแล้วบ๊อบเนี่ย อ้าว..นายกฯ ตอบ ท่านนายอำเภอตอบ เวลานั้นนายกฯ นายอำเภอตอบ ท่านก็ตบมือเป็นกำลังใจแก่นายอำเภอ แก่นายกฯ นายกฯ เนี่ยชอบมาก นายกองค้การบริหารส่วนตำบล พวกนี้เวลารับปากทำจริง เพราะหวัคະແນน คະແນนมันมาอยู่ที่นี่หมดแล้ว ถ้ามีงโหกเค้าแล้วมีงตายอะไรเนี่ยนะ แต่พอถึงระดับผู้ว่าฯ เนี่ย ผู้ว่าฯ คนได้ เนี่ยกระบวนการมันเป็นอย่างเนี่ยแหละ ที่นี้ผมก็...เอ...เราทำเฉพาะตำบลเนี่ยมันไม่สำเร็จหรอก พวกสภาอุตสาหกรรมอยู่ที่ไหน พวกนักธุรกิจในเมืองขอนแก่นก็เยอะแยะนะ พวกอาจารย์ก็หมกหัวอยู่กับในมหาวิทยาลัยไม่ได้ ต้องออกมาช่วยกันทั้งหมดเลย ก็คิด พอเรา

เคลื่อนออกไปจังหวัด เห็นนี่ พอเราจัดเวทีระดับจังหวัด คนมาเป็นพันๆ ไข่ม้อย พวกคนชั้นกลาง พวกอาจารย์ พวกอะไรอย่างเนี่ย แต่งตัวมายังงัยวะ พอเสร็จแล้วแถลงกับผู้ว่าฯ พอเค้าสนใจเราตรงนี้ เราก็รีบประสานเลย ปีต่อๆ มานะ ประสานเลย เอาอย่างนี้ดี อยากให้มันมีพลัง มีอะไรอย่างเนี่ยอะนะ พวกคุณเข้ามาช่วยดี อยากให้ข้อเสนอมันสมบูรณ์ พวกสาขาอาชีพต่างๆ ก็เข้ามาดี คนจนเมืองมา ตอนนี่เราประสานไปครบหมดทุกภาคส่วน แม้กระทั่งแรงงานในขอนแก่นด้วย อย่างเนี่ย ผมอธิบายอย่างเนี่ยแหละ มันได้มาอย่างนี้แหละ แต่ก็มีปัญหา พอมันใหญ่ มันงบๆ ก็กินเล่นงบๆ อีก นี่ถ้าผม...ถ้าเขาไม่...ถ้าเค้าคิดแบบเรานะ จัดงบประมาณให้ตำบลละไม่เท่าไรหรอก เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยกระบวนการปรึกษาหารือ ถ้าประชาชนคิดได้แบบนี้ละ เมืองไทยเนี่ยไปโลกเลย ไปจริงๆ ประชาชนก็จะเข้มแข็ง ฝักมีเหตุมีผล ท้องถิ่นก็ถูกควบคุมโดยประชาชนอย่างมีส่วนร่วม เห็นมัย ทุกสิ่งทุกอย่างมันจะไปได้เลย ขอแต่ใส่งบประมาณให้เขาทำกระบวนการเรียนรู้โดยปรึกษาหารือกัน ผมรับอาสาทำเอาประเทศไทย 800 ตำบล 8,000 ตำบลเนี่ยเอา ผมว่าสำเร็จได้โดยง่าย เราลองทำอำนาจเจริญ 63 ตำบล เฝียบๆ ทำเฝียบๆ นะ แล้วก็เสนอให้เป็นนโยบายของสภาฯ เพื่อจะเอาเงินกองทุนพัฒนาการเมืองลงไปเคลื่อนตำบลละแสน เราคิดแล้วไม่น่าจะเกินแสน ประชุมระดับตำบล ประชุมระดับหมู่บ้านไข่ม้อย ทำข้อเสนอระดับตำบล จังหวัดเนี่ย คิดแล้วก็อยู่ประมาณนี้ โอ้เค้าทำได้เลย เกิดการเคลื่อนตัวตั้ง 600 กว่าหมู่บ้าน คือนี่อะนะ เสร็จแล้วก็มาเคลื่อนระดับตำบล แล้วก็มาเคลื่อนธรรมนูญอำนาจเจริญ ผู้ว่าฯ ตกใจไม่เคยเห็น พอไปอ่านธรรมนูญแล้วกลับดีใจเว้ย อันนี้มันเป็นเรื่องนโยบายพัฒนาธรรมดา เนี่ยมันเป็นอย่างเนี่ย เดี่ยวนี้ศีกหนักเพราะว่า ชาวบ้านคล้ายๆ มีสภาของตัวเองร่างขึ้นมา ตำบลละ 5 คน ก็ 300 แล้ว ผมไปสังเกตเที่ยวหนึ่งมันประชุมทีละ 300 คน สภาตำบลละ 5 มันก็ หลายสาขาอาชีพนะในหมู่บ้านมา เสร็จแล้ว เค้าก็คล้ายๆ กับสภากำหนดแนวนโยบายกันก่อน ร่วมกับผู้ว่าฯ กับ อบจ.ในการผนวกแผนพัฒนาจังหวัด อย่างเนี่ย ถ้าไอ้ยี้ดี ดี ดี ถ้าผม ผมคิดอย่างนั้นทุกวันผมท้อใจ ท้อใจว่าไอ้ยี้ ไอ้เรื่องดีๆ อย่างนี้ไม่มีเงินชักบาท เฝียบไปเลยนะ เนี่ยขนาดมาขออนุมัติจากสภากลางไปทำเนี่ย พอเห็นผล ตอนแรกก็ผมโดนด่า ขนาดนี้นะ อู๊ย อย่างนั้น อย่างนี้ เอาเงินไปให้พรรคพวกตัวเองใช้ อะไรเนี่ยนะ พอเห็นผลออกมา ทุกคนยอมนะ หลายคนบอกว่าเอาอย่างนี้แหละ ถูกแล้ว ถูกแล้ว พอตอนที่ม่มีคนออกมาเสนอเวทีใหญ่ ผมเอา 120

คนของสภาไปนั่งดูเลย เอาประธานไปนั่งดูเลย แล้วให้เค้าไปถามชาวบ้านเลย
 เค้ามาทำไม ก็ถ้า ถ้ามันเป็นอย่างนี้พอมีหวัง แต่ก็มักเป็นอย่างเนี่ย อุปสรรคใหญ่
 คืองบประมาณ คนเราพอมีอยู่ทางหนึ่งเรื่องนี้ เพราะคนเรามันผ่านกระบวนการ
 มาเยอะมากนะ คนในชนบทเป็นอย่างนี้ ผ่านตั้งแต่สมัย NGO แตกมาจากพรรค
 คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ไข่ม้อย มาสร้างโครงการกับชาวบ้าน พอผ่านตรง
 นั้นมาก็มา ซิป อีกไข่ม้อย พอกระบวนการซิป แล้วก็มา พอช. แล้วก็มา เยอะแยะ
 เลย สสส. อะไรขึ้นเต็มเลยตอนนี้ เหมือนกับคนมันผ่านกระบวนการเรียนรู้
 ประกอบกับรัฐธรรมนูญ 2540 ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเนี่ยนะ โอ๊ย ประสมกัน
 เกิดการพัฒนา ตัวคนมีเยอะ รัฐธรรมนูญ 40 นี้ ดีมากนะ โดยเฉพาะประเด็นการ
 มีส่วนร่วม นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ดีมาก ประชาชนได้พัฒนาและเติบโตขึ้นเป็น
 ลำดับ ผมเห็นภาคประชาชนเติบโต ภาคประชาชนพึ่งเติบโตเรื่องกระบวนการที่
 คุณพูดเนี่ย ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นหลัก

- วสุธิดา : แล้วการทำให้กลุ่มเค้าอยู่ อยู่กันได้ เหมือนกับว่ายังรวมกลุ่มกันได้เนี่ยคะ
- นายสน : ชาวบ้านไข่ม้อย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : ตอนหลังเนี่ยเรา เราสู้เอาเรื่อง เอากฎหมายไปรับรองเค้า
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายสน : เพราะราชการเนี่ย ถ้าไม่มีกฎหมายรับรอง มันไม่ฟัง แล้วก็ดีมากเลย เราสู้เอา
 กฎหมายฉบับหนึ่ง สภาองค์กรชุมชน คุณได้ข่าวอยู่ไข่ม้อย สภาองค์กรชุมชน เรา
 ก็เอาตัวนี้ไปจัดตั้งเค้า ทุกวันเนี่ย เคลื่อนเรื่องนี้ เราก็ใช้สภาทั้งหมดเลย สภา
 องค์กรชุมชน
- วสุธิดา : ปัจจัยที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย มีปัจจัยอะไรบ้าง แล้วแนวคิดนี้
 จะ... แนวคิดแบบประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือจะไปตอบสนองปัจจัย
 เหล่านั้นได้มั๊ย
- นายสน : ปัจจัยใหญ่เนี่ยนะ ผม เรื่องใหญ่ที่สุดเนี่ยนะ ต้อง ต้อง ต้องปฏิรูปโครงสร้าง
 อำนาจใหม่เลยนะ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มากที่สุด ปฏิรูปตัวโครงสร้างอำนาจ
 จะต้องมีจากส่วนกลางว่า จะต้องปฏิรูปโครงสร้างอำนาจไปอยู่ในมือประชาชนให้
 ได้ แล้วก็อย่าให้มันไปสะดุดอยู่กับท้องถิ่นนะ อย่าให้มันไปสะดุดอยู่แค่ท้องถิ่น
 จะต้องให้มันไปถึงประชาชน มันจะถึงประชาชนได้ก็ต้อง พัฒนาภาคประชาชน
 เนี่ยมีกฎหมายรองรับ มีกองทุนไปสนับสนุนให้แก่สมาชิกที่ผมเมื่อกี้นี้เนี่ย ปัจจัย

ใหญ่เลย ต้อง ต้อง ทำตัวนี้ให้สำเร็จ แล้วก็วิธีการงบประมาณ วิธีการงบประมาณเนี่ย ที่จะทำให้มัน การเมืองไทยเข้มแข็งเนี่ย ปัจจุบันเนี่ยรวมศูนย์ ไข่ม้อย เก็บมากองไว้ที่กระทรวงการคลัง เสร็จแล้วก็ไปให้ท้องถิ่นไม่เกิน 20% อะนะ มันต้องกลับ กลับเหมือนกับหลายๆ ประเทศมันเปลี่ยน เช่น ญี่ปุ่น เช่น จีน เช่น กับภาคยุโรป ต้องให้ท้องถิ่นอย่างน้อย 70 เอาขึ้นมา อย่าเกิน อย่าเกิน 30 นะ มันเป็นเรื่องหนึ่งที่จะเอื้อ ให้การเมืองข้างล่างเนี่ย มันเข้มแข็ง ประชาธิปไตยประเทศไทยเนี่ยมันจะมั่นคง เพราะทุกคนต้องมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของประเทศทันทีเลย ถ้าถอดสลักตรงนี้ออกนะ สามเนี่ยผมคิดว่า ระบบราชการภูมิภาคเนี่ยต้องริบปฏิรูปซะ ค่อยๆ ถ่ายโอนให้ท้องถิ่นให้หมดเลย ในอนาคตเนี่ย อย่าเหลือเอาไว้ ผมคิดว่าปัจจัยเหล่านี้แหละมัน มันจะเป็นปัจจัยพัฒนาการเมืองไปได้ แล้วหัวใจของมันทั้งหมด หัวใจของมันทั้งหมด ปัจจัยใหญ่ของมันก็คือ จะต้องพัฒนาความเข้าใจและให้เค้าเกิดสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้องของประชาชนให้ได้ ตัวนี้สิ ที่นี้การพัฒนาความเข้าใจและสร้างสำนึกให้ถูกต้องของพวกเขาเนี่ย จะไม่ใช่วิธีการเปิดโรงเรียนนะ ควรจะเป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติการจริงหมดเลย ไอความรู้ต่างๆ ตามตำราเนี่ย ค่อยแทรกเข้าไป ใส่เข้าไป การเรียนรู้โดยการปฏิบัติการจริงเพื่อสร้างภาคประชาชนให้มันเข้มแข็งเนี่ย ก็คือกระบวนการนี้แหละ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือและเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เข้าใจมัย แรกๆ เนี่ย ผมพูดเรื่องโครงสร้างนะ รูปโครงสร้าง แต่ตอนหลังเนี่ยพูดถึงเรื่องข้างล่าง ข้างล่างจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ โดยการปฏิบัติการจริง พอมองออกมัยครับ

วสุธิดา

นายสน

: ค่ะ

: อย่างอื่นผมมองไม่เห็น อย่างอื่นผมมองไม่เห็น แก่รัฐธรรมนูญ แก่จันตายน ก็อยู่แค่นี้แหละ ไม่ใช่ มันไม่ใช่เรื่องนี้ เพราะว่า เพราะว่าถ้าเราไปสร้างความเข้าใจข้างล่าง แล้วก็เคลื่อนเค้ามามีส่วนร่วมเนี่ย ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจมันจะคลายลงในท้องถิ่น พวกเราเคยทำเนี่ยนะ เคยทำประชาธิปไตยชุมชนแบบระดับตำบลเนี่ย การคอร์รัปชันมันแทบจะเอาซาก พอเค้าถูกแบออกนะ ชาวเห็นหมดเลย เนี่ย แต่ก่อนเนี่ย ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้ ไม่เห็น งบประมาณได้มาเท่าไร ไม่รู้ พวกคุณใช้อะไรไม่รู้ แต่พอเรากรูเข้าไปเอาเค้ามามีส่วนร่วมเนี่ยนะ มันถูกแบออกทั้งหมดเลย ก็ยังมีคอร์รัปชันอยู่ ในส่วนที่ชาวบ้านยังเข้าไปไม่ถึง

- วสุธิดา : สุดท้ายท่านรองฯ มีข้อเสนอแนะอื่นๆ อีกมั๊ยคะ
- นายสน : ไม่มีเว้ย ผมไม่มี
- วสุธิดา : ก็คืออยู่ในข้อเมื่อสักครู่แล้ว ก็คือพอระบบโครงสร้าง แล้วก็สร้างข้างล่างให้มีฐานที่มั่นคง กระบวนการเรียนรู้ พวกนี้ ได้เสนอไปเรียบร้อยแล้ว ค่ะ ก็คำถามหมดแล้ว มีแค่นี้
- นายสน : หมดริยัง
- วสุธิดา : หมดค่ะ ขอขอบคุณท่านรองฯ ค่ะ

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ เลขานุการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (กลุ่มตัวอย่าง
องค์กรภาคประชาสังคม (NGO))

วันที่ 14 มิถุนายน 2554 สถานที่ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบสุโขทัยธรรมาธิราช จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปสู่บทสรุปของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โดยผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามตามแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเรียงทีละข้อ จนครบ 14 ข้อ แต่ในบางกรณีคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ในข้อหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคำถามในข้ออื่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงอาจพิจารณาข้ามบางคำถาม หรือสลับข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมแล้วจะครอบคลุมในทุกคำถาม สำหรับข้อสุดท้ายเป็นการให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะเสนอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พิจารณาพร้อมทั้งเตรียมคำตอบไว้ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

นายวัลลภ : ความจริงคำถามมันก็พันไปพันมานั้นแหละ

วสุธิดา : ค่ะ

นายวัลลภ : อืม...เชิญค่ะ

วสุธิดา : ค่ะ ทำ..ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย

นายวัลลภ : อืม..อืม..

- วสุธิดา : วัตถุประสงค์ก็คือมี 2 ข้อ ตามที่ได้..ได้เรียนให้อาจารย์แล้ว ก็คือที่มาและที่สาระของแนวคิดนี้ และก็รูปแบบและก็วิธีการนะคะ และก็กลุ่มตัวอย่างก็จะมี 3 กลุ่ม ก็คือ ในส่วนของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ
- นายวัลลภ : อืม..อืม.. อืม..อืม..
- วสุธิดา : และก็ของอาจารย์ก็คือในภาคประชาสังคม
- นายวัลลภ : อืม..อืม.. อืม..อืม..
- วสุธิดา : ค่ะก็อยากทราบถึงสาระและก็องค์ประกอบของแนวคิดนี้นะคะ
- นายวัลลภ : ความจริงคำว่าประชาธิปไตยเนี่ยมัน..มันก็หมายถึงการมีส่วนร่วมอยู่แล้วในตัวของมันเอง เพราะมันเป็นการปกครองที่..ที่ทุกๆ ฝ่ายต้อง..ต้องเข้ามามีส่วนร่วม ไข่ม้อยครับ แต่ว่าแน่นอนไอ้การมีส่วนร่วมกันก็มีระดับ ระดับของมันไข่ม้อยครับ เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมให้คำปรึกษา เออ..ร่วมไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อย่างเงี้ย ร่วมตรวจสอบการเมือง เนี่ย มัน..มัน โดยตัวมันเองเนี่ย มัน..มันก็ให้ ความหมายมันในตัวอยู่แล้วไข่ม้อยครับ อะไรที่ไม่มีส่วนร่วมจะไม่ใช่ ประชาธิปไตย ไข่ม้อยครับ ที่นี้ การมีส่วนร่วมเนี่ย มันเป็นคำใหญ่ การปรึกษาหารือเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วม ไข่ม้อยครับ เนี่ย เพราะฉะนั้นนัยยะ มันจะมีเท่านั้นแหละ
- วสุธิดา : ค่ะ แล้วมีที่มา..มีที่มา ยังไง
- นายวัลลภ : ความจริงหลัก..หลักของมันเนี่ย หลักแท้ๆ ต้นกำเนิดอันนี้ผมคงไม่ทราบหรอก นะครับ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : แต่ว่าถ้าพูดถึงหลักของกระบวนการประชาธิปไตยเนี่ยมันก็เกิดมาจากพื้นฐานของการเมืองที่ประเทศแอมริกา กับแอมริกาเนี่ยเค้าดำเนินการขึ้นมาก่อน แต่ว่าเค้าคงไม่ได้ไปจำแนกแยกแยะว่า เออ... การปรึกษาหารือเนี่ย มัน..มัน..มัน จะมีเฉพาะเจาะจงของมัน แต่ว่าการปรึกษาหารือมันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตยอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ประเทศใดที่ใช้กระบวนการ ประชาธิปไตยมาเนี่ย การปรึกษาหารือ มัน..มันก็ต้องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นประเทศใดที่นำเรื่องนี้มาใช้เนี่ยมันก็มี การปรึกษาหารือเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่แล้ว
- วสุธิดา : ค่ะ

- นายวัลลภ : ฉะนั้นมันก็คงเป็นกระบวนการหนึ่งในประชาธิปไตย มันคงไม่จำแนกเป็นการเฉพาะนะ
- วสุธิดา : แล้วของไทยเรามีรูปแบบอย่างนี้บ้างมั๊ยคะในอดีต
- นายวัลลภ : ของไทยตั้งแต่เรา..เราเริ่มของ..เราเริ่มของการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาก็เริ่มมีแล้วนะ ความจริงการปรีกษาหรือเนี่ยมันเป็นวัฒนธรรมนะ ของคนทุกชาติอยู่แล้ว ตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว อะไรมันต้องปรีกษาหรือกันหมดแหละ ไซ้มั๊ยครับ ฉะนั้นเมื่อปรีกษาหรือกันมากเท่าไร กว้างเท่าไร มันก็พัฒนาไปเป็นการเมืองแบบ..แบบหนึ่ง ถ้าไม่ปรีกษาหรือมันจะเป็นเผด็จการ ถูกมั๊ยฮะ เพราะฉะนั้นการปรีกษาหรือว่าไปแล้วมันเป็นวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกัน ฉะนั้นถามว่ามีมานานมั๊ย ผมเชื่อว่าทุกชาติ ทุกศาสนา ก็มีมาตั้งแต่มีมนุษย์นั่นแหละฮะ ก็ต้องมีการปรีกษาหรือกัน เพียงแต่ว่าพอปรีกษาหรือกันไปเรื่อยๆ มันจะเริ่มมีกระบวนการที่เป็นระบบมากขึ้น การเป็นระบบนั่นแหละมันเริ่มมาสู่กลไกทางการเมือง ว่าไปแล้วระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็มีการปรีกษาหรือนะ สังเกตพอพระมหากษัตริย์ท่านนั่งอยู่บนบัลลังก์เนี่ยก็มีเหล่าอำมาตย์ พระเจ้าอยู่หัวก็ต้องปรีกษาหรือกับเหล่าอำมาตย์ เอ..น้ำท่วมเราจะแก้ปัญหานี้กันอย่างไร ไซ้มั๊ยครับ แต่ว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเนี่ย เมื่อฟัง ปรีกษาหรือกันเสร็จแล้ว พระเจ้าอยู่หัวก็จะเป็นคนตัดสินใจว่าจะเอาอย่างไร ถูกมั๊ยครับ อันนี้มันเป็นสิ่งที่มีมาตั้งแต่โบราณอยู่แล้ว แต่เพียงแต่ว่าประชาธิปไตยเนี่ยพอมันพัฒนามาสู่ประชาธิปไตยเนี่ย การปรีกษาหรือมันจะต้องมีการลงมติด้วยไง มันจะต้องใช้เสียงข้างมาก ไม่ใช่เป็นคนคนเดียว ฉะนั้นถามว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ มันคงจะมีมาตั้งแต่โบราณแล้ว แต่ถ้ามันไปเป็นกระบวนการอย่างแท้จริง ว่าไปแล้วก็เริ่มมาสู่ก็ต้อง..ก็ต้องถือว่าการเลือกตั้งครั้งแรกของเรามีที่ ๒๔๗๕ ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ถ้าพูดอย่างนั้น ถ้าเป็นระบบก็ต้องใช้ตรงนี้
- วสุธิดา : แล้วจำเป็นมั๊ยคะที่จะต้องใช้กับการเมืองอย่างเดียว หรือใช้กับรูปแบบอื่นได้อีกมั๊ย
- นายวัลลภ : ความจริงการปรีกษาหรือเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ใจ เหมือนที่บอกว่า วัฒนธรรมก็คือการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่อยู่ด้วยกัน เพราะฉะนั้นการปรีกษาหรือเนี่ยมันเป็น..มันเป็นทุกเรื่องในสังคม เช่น คนในครอบครัวจะทำอะไรก็ต้องปรีกษาหรือกัน ถูกมั๊ยฮะ พ่อ..พ่อกับแม่ สามเณร-ภรรยา ครอบครัวขยายก็ปรีกษากันมากหน่อย ก็มาสู่ระบบสังคมการศึกษาที่ต้องปรีกษาหรือกัน ครูใหญ่กับลูก

ทีมก็ต้องปรึกษาหารือกัน เด็กในห้องเรียนก็ปรึกษาหารือกัน เพราะฉะนั้นทุก
กลไกเนี่ย คำว่าการปรึกษาหารือมันเป็นวัฒนธรรม มันเป็นเรื่องที่..ที่ภาษาไทย
เรียกว่าก็มาพูดคุยกัน ไข่ม้อยครับ เออ..ถ้าเป็นภาษาชดหนึ่งก็มาร่วม ถ้าเป็นคนจีน
ก็ร่วมโต๊ะ นั่งกินแล้วก็คุยกัน นั่นเป็นวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรม ฉะนั้นมันใช้ใน..
ใช้ในทุกส่วนได้อยู่แล้ว ถ้ามันไปใช้กับการเมืองก็..ก็..ก็จะทำให้เราเป็น
ประชาธิปไตยมากขึ้น

- วสุธิดา : ค่ะ แล้วก็แนวคิดนี้จะช่วยในเรื่องของหลักแห่งเหตุผลนะค่ะ ในการที่เราจะ
แสดงความคิดเห็นและก็ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นได้ม๊ยะ อย่งไร
- นายวัลลภ : มัน..มันก็ขึ้นที่ว่าเรา เราเชื่อ และเราเรียนรู้เรื่องนี้มากน้อยแค่ไหน เพราะบางที
มันก็มีการปรึกษาหารืออยู่นะ แต่พอปรึกษาหารือเสร็จแล้ว คนที่เป็นผู้นำก็..ก็
ไม่ได้เอาสิ่งปรึกษาหารือนี้มาใช้ ก็ตัดสินใจด้วยตัวเอง อย่างนี้ก็ถือว่ามันไม่..ไม่
ค่อยได้ก่อประโยชน์ ถูกม๊ยะ เพราะฉะนั้นถ้ามันจะมีประโยชน์จริง มันก็ต้อง
เชื่อว่าการปรึกษาหารือจะนำไปสู่การคิดร่วมกัน ไข่ม้อย และ..และตัดสินใจ
ร่วมกัน อย่างเงี้ย ไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ ถ้าอย่างเงี้ยมันจะเป็นประโยชน์
จริงๆ ถ้าหากว่ามันเป็นแค่รูปแบบก็ไม่มีประโยชน์ อืมฮิ..อืมฮิ..
- วสุธิดา : ก็คือต้องนำไปปฏิบัติด้วย
- นายวัลลภ : เออ..มัน..มัน..คือมันต้อง การปรึกษาหารือเป็นรูปแบบรูปแบบหนึ่งของการ
ปฏิบัติ ไข่ม้อยสะ แต่ว่าเมื่อมันได้สาระมาแล้วมันต้อง..มันต้องมี..มันต้องมี
ประโยชน์ ปรึกษา การปรึกษาหารือต้องนำไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ปรึกษาแค่
เป็นพิธี โดยเออมีคำตอบอยู่แล้วอันนั้นไม่ใช่ปรึกษาหารือนะ อันนั้นเป็นพิธี พิธี
เท่านั้น
- วสุธิดา : แล้วก็จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- นายวัลลภ : อ้อ แน่นอน มันเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมนั่นไง คำว่าการมีส่วนร่วมเป็นคำ
ใหญ่ การปรึกษาหารือเป็นส่วน เป็นวิธีการในการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมมี
หลายแบบ มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเมือง มีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง มี
ส่วนร่วมในการลงคะแนน ไข่ม้อยสะ มีส่วนร่วมในการหารือ มีส่วนร่วมในการ
ปรึกษา เพราะฉะนั้นการปรึกษาหารือเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วม
เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมเนี่ย จะขาดการปรึกษาหารือไปไม่ได้ มันต้อง
ปรึกษาหารือกัน
- วสุธิดา : แล้วแนวคิดนี้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง นำไปสู่ความสามานฉันท์

- นายวัลลภ : อ้อ แน่นอน คือภาษาไทยเค้าก็เรียกว่าเรามาคุยกันสิ ภาษาไทยจะติดคำนี้ มีอะไรเราก็มาคุยกัน เรามาคุยกัน เรามาหาข้อตกลงกัน เรามาหาทางออกร่วมกันนี่แหละ อันนี้คือคำ..คำที่คนไทยใช้มาตลอด
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : แล้ว แล้วว่ามันเป็นวัฒนธรรมของ..ของคนเอเชียเลยนะ คนเอเชีย ถ้าทางอิสานจะใช้คำว่าสูมหัว คุยกัน ไซ่มื้อฮะ มานั่งโสกกัน เนี่ย เพราะฉะนั้น ถ้ามว่ามันแก้มันแก้มความขัดแย้งได้มัย ได้แน่ คนเราที่มันขัดแย้งกัน เพราะมันไม่เคยคุยกัน มันไม่เคยปรึกษาหารือกัน มันเอาแต่อารมณ์ แล้วบางทีก็ฟังแต่พวกฝ่ายเดียว ฟังแต่ฝ่ายเดียวอย่างเนี่ย มันก็ไม่สามารถจะรู้อีกฝ่ายหนึ่งคิดอะไร
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : ไซ่มื้อฮะครับ มันก็นำไปสู่ความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นถ้าเมื่อไหร่มีการปรึกษาหารือ มีการพูดคุยกันเนี่ย อย่างน้อยเนี่ยการ..การเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรง มันลดน้อยลง เพราะเรามาคุยกัน
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : อย่างน้อยการคุยกัน ฟังกันอาจจะเข้าใจมากขึ้น เข้าใจกันมากขึ้น ความขัดแย้งก็น้อยลง แต่แน่นอนมันไม่ใช่จะหายไปทันทีหรอก ความขัดแย้งมัน..มันคลี่คลายโดยตัวมันเองได้พอสมควร ถ้ามีการหารือมากขึ้นเท่าไร มากขึ้นเท่าไรเนี่ย เอ่อ..เอ่อ ความปรองดองมันก็จะกลับมา อย่าว่าแต่เรื่องการเมืองเลย
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : แม้แต่เรื่องทางคดีความเห็นมัย ศาลใช้คำว่าไกล่เกลี่ย ไกล่เกลี่ยก็คือมาปรึกษากันเองนั่นแหละ อ้าวว่างัย คุยไปคุยมา คุณผิดคุณถูกนะ อวนะอย่างขึ้นศาลเลย เราผิดจริงน้อ เราขอโทษเค้าได้มัย เราเสียค่าปรับหน่อยได้มัย อะไรอย่างเนี่ย เค้าเรียกการปรึกษาหารือ เพราะฉะนั้นทางศาลก็ใช้ ใช้ แต่ว่าใช้คำพูดว่าเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- วสุธิดา : ที่นี้สังคมไทยเป็นสังคมลักษณะประนีประนอม การที่มากคุยกันนะจะทำให้เหมือนกันว่าถ้า ใช้..ใช้คำว่าทรราชเสียงส่วนใหญ่ อาจจะทำได้
- นายวัลลภ : คือสังคมไทยไม่ใช่สังคมประนีประนอม สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นเจ้าขุนมูลนายมานานนะครับ ก็คือว่าฟังผู้ใหญ่ เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด ผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน เพราะฉะนั้นมันมีลำดับความอาวุโสของมันอยู่ เพราะฉะนั้นเมื่อไหร่ที่มีการคุยกันเนี่ย คนจะมักเข้าใจว่าคุยกันเสร็จแล้วก็จะยอมผู้ใหญ่ ยอมท่านเออะ

ยอมเค้าเถอะ อะไรอย่างเนี่ย เพราะเราเป็นสังคมอันนี้มานาน ไข่ม้อยครับ แต่ว่าหลายเรื่องเหมือนกันที่..ที่ผู้ใหญ่ทั้งหลายในสังคมไทยก็เริ่มเรียนรู้ว่ามันมี..มันมีกระบวนการที่ต้องการความยุติธรรมอยู่เหมือนกัน ฉะนั้นอาวุโสหลายเรื่องก็ตัดออกไปได้ สังคมก็เริ่ม..เริ่มกระโดดออกมาสู่ข้อเท็จจริงและความเสมอภาค และความเคารพในสิทธิของกันและกันมากขึ้น ฉะนั้นหลักของศักดิ์นาเก่าก็ค่อยๆ ลดทอนไป มันจะเรียกพระราชเสียงข้างมากมันคงไม่ใช่ซะครับ มันคงเป็นเรื่องของความ..ความพยายามจะทำความเข้าใจกันนะครับ หรือจะใช้ว่าประนีประนอมก็ได้ แต่ประนีประนอมบนพื้นฐานของเหตุผลที่ยอมรับซึ่งกันและกัน แต่ว่าจะพยายามหนีออกไปจากฐานเดิมที่เราเคยมีระบอบศักดินามาก่อน จั้นเรา..เราเป็นช่วงผ่านนะ เปลี่ยนผ่าน ซึ่งเราก็ต้องอดทน ทำความเข้าใจมัน เพราะมันเป็นวิถีที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์เราปรองดองและเข้าใจกันได้ จริงอยู่เราอาจจะต้อง..ต้องยอมรับหลักอาวุโสอยู่บ้าง ยอมรับ เออ..เหตุผลคนอื่นที่ถือขนบธรรมเนียมมาก่อนเราบ้าง เนี่ยมันก็ต้องมีบ้างนะแต่ว่ามันก็เป็นช่วงก้าวผ่านไป ก้าวผ่านไป ยกตัวเช่นเมื่อก่อน ถ้าลองเทียบเมื่อก่อนดิ พ่อแม่พูดคำไหนลูกต้องเงยบ เดี่ยวนี้ลูกก็เริ่มคุยกับพ่อแม่ได้ เริ่มมีเหตุผลมีผลกับพ่อแม่ได้ เด็กหลายคนก็เริ่ม..ที่จะใช้ว่าต่อปากต่อคำกับครูได้ ไม่ถึงกับเถียงนะ กับครูได้ ไข่ม้อยครับ นักการเมืองรุ่นหลัง ก็..ก็ใช้เหตุผลที่จะตอบโต้กับนักการเมืองรุ่นเก่าได้ มันเริ่ม..มันเริ่มมาสู่..มันเริ่มมาสู่หลักเหตุผลมากขึ้นเหมือนกันไข่ม้อย แต่มันก็ต้องใช้เวลาจะกว่าจะก้าวผ่านระบบศักดินา ระบบใหญ่คลุมเด็กมา..มาแต่โบราณ โบราณ เจ้าขุนมูลนายคุมทาสก็เป็นอย่างเงี้ย ซึ่งวัฒนธรรมตะวันตกก็เป็นอย่างเงี้ยนะ อินเดียก็เป็น จีนก็เป็น เขมร พม่า ลาว ไทยก็เป็นหมดแหละ แต่เพียงแต่ว่าก็เป็นช่วง..ช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งก็ต้องใช้เวลากับมัน

- วสุธิดา : แปลว่าเหมือนผู้ใหญ่ก็ต้องเหมือนรับฟังความคิดเห็นของ
- นายวัลลภ : ถูกต้อง การคุยกันก็คือการคุยแลกเปลี่ยนและที่ฟังกันด้วย คือถ้าจะเปิดปากก็ต้องเปิดหูด้วยไข่ม้อยครับ มันต้องไปอย่างนั้น แต่ว่า เออ..วัฒนธรรมของแต่ละ..แต่ละชาติ หรือแต่ละ..แต่ละเผ่าพันธุ์ก็ได้ มันอาจจะมีจุดแข็งจุดอ่อนต่างกัน เหมือนกัน เช่น ถ้าเราใช้ประชาธิปไตยแบบเสียงข้างมากซัดๆ แบบของฝรั่งมาใช้เลย บางทีมันอาจจะไม่ถูกก็ได้ในบางเรื่อง มันจึงมีคำว่าธรรมาธิปไตยก็คือความถูกต้องไม่ได้เป็นเสียงข้างน้อยก็อาจจะถูกต้องได้เหมือนกัน ไม่ใช่เสียงข้างมากพาไป เพราะฉะนั้นก็มีไอ้ความละเอียดอ่อนของมันอยู่เหมือนกันนะครับ จะถึงบอก

- ว่าอะไรดีกว่าอะไรตายตัวคงไม่ได้ แต่แน่นอน ณ วันนี้เราก็ต้องยอมรับว่า ประชาธิปไตยถือว่าเป็นวิธีการปกครองที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งนะ..ใน โลกนี้
- วสุธิดา : แล้วการนำแนวคิดนี้มาใช้ในประเทศไทยนะคะ มีข้อจำกัดอย่างไรบ้าง และที่ ปัจจัยที่จะสนับสนุนให้
- นายวัลลภ : ข้อจำกัดมันก็คือว่าเรายังคุ้นชินง่าย เรายังคุ้นชินกับวิธีเดิม ก็คือวิธีที่ผู้ใหญ่ขึ้นก เป็นนง ชี้ไม้เป็นไม้ นะอะ เออ..กระบวนการของผู้อาวุโสในพรรค อย่างไรเสียก็ ..ก็ยังมีอิทธิพลต่อผู้อ่อนเยาว์ทางการเมืองอยู่ อันนี้มันก็ยังเป็น อุปสรรคอยู่ แต่ว่า ..แต่ว่ามันอุปสรรคแบบนี้เนี่ยมันก็ค่อยๆ ลดน้อยลง ไซม์บี้ เพราะว่าเออ..เออ มัน เริ่มที่จะเปิดไปสู่โลกภายนอกมากขึ้น เทียบเคียงก็ได้ เช่น บริษัทเนี่ย โดยจะเป็น บริษัทในครอบครัวไซม์บี้ซะ ต่อไปก็เริ่มเป็นบริษัทมหาชน ที่มีการขายหุ้นไป คน อื่นก็เริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น แทนที่จะคุยกันในครอบครัวก็ต้องคุยกับคนอื่น ด้วย บริษัทจึงจะใหญ่ จึงจะขยายตัวไปได้ อย่างนี้เป็นต้น อันนี้ก็เหมือนกัน การเมืองที่เคยเป็นการเมืองระบบหลังจู้ เจ้าของพรรคอย่างเนี่ย มันก็เริ่ม..เริ่ม เปลี่ยนไปแล้ว คือจะเริ่มเปลี่ยนไปสู่การหาคนที่มีความหลากหลาย กันมารวมกัน ในพรรค ก็เริ่ม..เริ่มพูดคุยกัน เริ่มจะสร้างพรรคที่หลากหลาย คนเริ่มมีส่วนร่วมมากขึ้น ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของพรรคอย่างเงี้ย มันเห็นวิวัฒนาการ1317
- วสุธิดา : ค่ะ แล้ว..แล้วปัจจัยที่จะสนับสนุนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ
- นายวัลลภ : อ้อ เราต้องเชื่อเรื่องการศึกษาสิ กับเชื่อเรื่องสังคมประชาธิปไตย การศึกษาก็ ต้องปลูกฝังเรื่องนี้แหละ ไซม์บี้ครับ กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็ก การให้เด็ก เป็นศูนย์กลางก็พยายามเนี่ย ให้เด็กสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็น ไซม์บี้ครับ แม้กระทั่งโลกอินเทอร์เน็ต ที่เค้าfacebookกัน เค้าtweetกันเนี่ย นี่ก็คือเป็น กระบวนการเรียนรู้นะ แต่เพียงแต่ว่าถ้าเราไปดูอ่านมากๆ ก็ จะเห็นการใช้อารมณ์ อยู่ ค่าทอกันอยู่ แต่ก็ไม่เป็นไร เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านนะ เพราะสังคมไทยไม่เคยมี การระเบิดออกมาซึ่ง..ซึ่งทางที่คนคุยกันแบบนี้ได้เลย เมื่อก่อนมันคุยกันผ่านทาง โทรศัพท์ เดียวเนี่ยมันผ่านจอซึ่งมันเร็วมาก เพราะฉะนั้นความคิดมันก็แตกเร็ว ไซม์บี้ซะ เพราะฉะนั้นมนุษย์มันก็เรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยเร็วมาก แต่แน่นอนล่ะ เออ..ความรู้อาจจะยังตามไม่ทัน ความรู้สึกอาจจะคุมเกมไม่ได้ มันจะมีความ หยาบคายอยู่บ้าง แต่ก็เห็นเป็นการปรึกษาหารือผ่านทางนี้มากขึ้น มีกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้นมากขึ้น อันนี้ก็ถือว่าเป็น..เป็นกระบวนการในการส่งเสริมเหมือนกัน
- วสุธิดา : โลกสังคมออนไลน์

- นายวัลลภ : ไซ้..ไซ้..ไซ้
- วสุธิดา : และก็..
- นายวัลลภ : แม้กระทั่งวิทยุชุมชนซึ่งไม่ใช่ออนไลน์ คุณจะเห็นว่าขณะนั้นมัน ยุคที่ผ่านมาเป็น การต่อสู้กันระหว่างกลุ่มมือถือ กลุ่มอินเทอร์เน็ตต่อสู้กับวิทยุชุมชน ไซ้มีैसे วิทยุชุมชนก็เป็นวิธีหนึ่งเหมือนกันที่ทำให้คนปรึกษาหารือ ว่ามีคนต่อโทรศัพท์ เข้าไปคุยกับชาวบ้าน เอาไปจัดรายการเอง คุยเสียงตามสายกับชาวบ้าน สื่อแบบ พื้นฐานเดิมก็สร้างการมีส่วนร่วมได้ เนื่องจากว่าสังคมมันตื่นตัว
- วสุธิดา : แล้วก็ประเทศไทย ก็ยังเหมือนยังติดกับการเลือกตั้งที่เป็นเสียงข้างมากอยู่อะละ ตอนนี่..
- นายวัลลภ : ในโลกทั้งโลกก็ติด.. ก็ใช้วิธีนี้หมดนะครับ
- วสุธิดา : อะ
- นายวัลลภ : ไม่ใช่ว่ามีเฉพาะประเทศไทย
- วสุธิดา : คือเหมือนกับเค้าจะอ้างว่ามาจากเสียงข้างมากของประชาชน คราวนี้..
- นายวัลลภ : ก็ต้องอ้าง
- วสุธิดา : เออ..ถ้า..นำแนวคิดนี้มาใช้จะ..
- นายวัลลภ : ก็ไม่ผิดนะครับ ประชาธิปไตยก็คือเสียงข้างมากนะ คือต้องเข้าใจว่าโลกทั้งโลก ที่เค้าใช้ประชาธิปไตยเค้าใช้เสียงข้างมากหมด อเมริกาถ้าไม่ใช่เสียงข้างมาก ประธานาธิบดีก็ไม่ใช่คนนี่ ประธานาธิบดีก็ต้องเป็นเสียงข้างมากนะครับ มันก็ ต้องทั้งนั้นแหละ แต่เพียงแต่ว่าเสียงข้างมากนั้นถ้าหากจะเป็นเสียงข้างมากที่ เคารพเสียงข้างน้อยอย่างเป็นทางการนะ ใอันนี้แหละที่เราจะก้าวไปอีกขั้นหนึ่งได้ แต่ แน่นอนเสียงข้างมากก็ต้องมาก่อนแหละ อันนี้..อันนี้ก็ป็นธรรมดาอะนะ
- วสุธิดา : อะ
- นายวัลลภ : (คุยโทรศัพท์)
- นายวัลลภ : คำว่าเสียงข้างมากอันนี้เนี่ย ต้องถือว่าผมพูดถึงเสียงข้างมากตามรัฐธรรมนูญนะ
- วสุธิดา : อะ
- นายวัลลภ : คือขณะนี้พรรคการเมืองกำลังเถียงกันเรื่องเสียงข้างมาก
- วสุธิดา : อืม..ไซ้
- นายวัลลภ : กับเสียงที่จัดตั้งรัฐบาลได้มันคนละเรื่องกันนะ เช่น สมมติว่า 500 เสียงเนี่ย เป็น total เป็นเสียงรวม แต่ พรรค ก. ได้ 220 พรรค ข. ได้ 200 220 ถือเป็นเสียงข้าง มากมี๊ยะ ไม่ใช่เป็นเสียงข้างมาก เป็นเสียงที่มากกว่าพรรคอื่น แต่ยังไม่เป็นเสียง

ข้างมาก เพราะเสียงข้างมากมันต้องเกิน 250 ไข่ม้อย ถ้าเกิดพวก 200 ไปรวมกันคน
อื่นได้เนี่ยเกิน 250 ก็ถือว่าเป็นเสียงข้างมาก นั่นเราต้องเข้าใจว่าเสียงข้างมากในที่นี้
หมายถึงเสียงข้างมากคือเสียงข้างมากตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า ใคร พรรค
ใดที่ได้เสียงข้างมากนะครับ พรรคนั้นก็สามารถบริหารประเทศได้ นั่นความของ
ผมคือเสียงข้างมากตามที่รัฐธรรมนูญบอกไว้ ถ้ารัฐธรรมนูญไปเขียนว่า O.K.
พรรคไหนได้เสียงมากกว่าเพื่อนให้จัดตั้งรัฐบาลได้อันนั้นก็..อันนั้นก็ต้องว่ากัน
ตามนั้น แต่รัฐบาล แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้บอกไว้ว่ากลุ่มพรรคใดที่รวมได้สมาชิก
เนี่ยจำนวนเกินกึ่งหนึ่งก็สามารถบริหารประเทศได้ ฉะนั้นคำว่าเสียงข้างมากของ
ผมเป็นเสียงข้างมากตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

วสุธิดา : ค่ะ1700

นายวัลลภ : อืม..อันนี้ต้องเข้าใจหลักอันนี้เลย

วสุธิดา : ค่ะ ที่นี้การที่จะแนวคิดนี้มาใช้ในประเทศไทยให้ประสบผลสำเร็จจะมีรูปแบบ
ยังงัยบ้าง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารืออะคะ

นายวัลลภ : ความจริงที่ผ่านมาเราก็ใช้ขังง้อยู่แล้วนะครับ เราก็ใช้ขังงี้มาตั้งแต่เรามีการ
เลือกตั้งมาตลอดนะครับ เพียงแต่ว่า เออ..มันก็ล้มลุกคลุกคลาน เพราะเรามี
จังหวะการปฏิวัติรัฐประหารบ้าง การอะไรเป็น..เป็นจังหวะจะโคนบ้างอาจจะทำ
ให้เราสะดุดบ้างเป็นบางครั้ง เหมือนกับเราเดินเราเริ่มวิ่งๆ แล้วเราก็ล้ม ล้มเราก็
เริ่มมาตั้งตัวใหม่ แล้วก็เริ่มเดินใหม่ มันก็เป็นธรรมดาอะครับ แต่อย่าลืมว่าการวิ่ง
การล้มให้หลุกเนี่ย มันก็ทำให้เราเข้มแข็งขึ้นไข่ม้อยครับ เข้มแข็งขึ้นเราก็เดินได้
ตรงขึ้น สง่าขึ้น วิ่งได้เร็วขึ้น เพราะฉะนั้นที่ผ่านมาเราใช้มาตลอดอยู่แล้ว นะ
ครับ เพียงแต่ว่าเรายัง..เรายังเริ่ม เรายังไม่คุ้นชินกับมัน แต่ ณ วันนี้ เท่าที่ผมดู
การเมืองไทยเนี่ยก็ใช้การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือมาก่อนข้างโดยตลอดอยู่
แล้ว

วสุธิดา : ที่ใช้เป็นรูปแบบยังงัยคะ มีวิธีการที่เค้าใช้กันยังงัยบ้าง

นายวัลลภ : เค้าใช้กันอยู่หลายรูปแบบนะครับ

วสุธิดา : ค่ะ

นายวัลลภ : คือ..คือต้องเข้าใจว่าการเมืองมี 2 ระบบนะ คือการเมืองในสภา กับนอกสภา
คุณต้องเข้าใจแบบนี้ก่อนนะครับ

วสุธิดา : ค่ะ

- นายวัลลภ : การเมืองในสภาคือการเมืองที่มาจาก การเมืองนอกสภาคือการรวม เป็นกลุ่ม ชมรม สมาคมต่างๆ
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : ไข่ม้อยครับ นี่คือการเมือง เพราะฉะนั้นทั้งการเมืองทั้งในระบบและนอกระบบ เนี่ยส่วนแต่ใช้การปรึกษาหารือกันทั้งนั้นแหละ การประชุมนี้ก็ในรูปแบบหนึ่ง ไข่ม้อยครับ เออ..การออนไลน์ผ่านไปก็เป็นรูปแบบหนึ่ง ไข่ม้อยครับ เออ..การลอบ บี้ก็เป็นรูปแบบหนึ่ง คุยกับคนบางคนปรึกษาหารือทีละคน ทีละคน ทีละคนเนี่ยก็เป็นรูปแบบหนึ่ง จัดสัมมนาก็เป็นรูปแบบหนึ่ง ไข่ม้อยครับ อืม..อย่างเงี้ย มันมีหลายรูปแบบมากในการดำเนินการ และผมเชื่อว่าพรรคการเมืองหรือนอกระบบ และในระบบก็ใช้วิธีอย่างเงี้ยทั้งนั้นแหละ เป็นตามแต่ว่าจังหวะและโอกาสจะให้ใช้อะนะ บาง..ถ้าเป็นการเมืองในระบบอาจจะมีการแบบว่า ไข่ม้อยว่า พรรคจะประชุมทุกเดือน หารือกันทุกเดือน อย่างเงี้ย หรือจะมีการประชุมใหญ่ของพรรค ทั้งประเทศทุกสามเดือนอย่างเนี่ย มันก็มีวางระบบไว้อย่างนี้ แต่ส่วนใหญ่แล้วเนี่ย สังคมการเมืองสังคมไทยทั้งในและนอกระบบมักจะมีการปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการนี้เยอะมาก บางทีเฮ้ยพุงนี้คุยกันหน่อย 5 คน บางทีหัวหน้าพรรค แอบไปคุยกันที่ร้านอาหาร นี่..นี่เป็นการปรึกษาหารือทั้งนั้นแหละ มันมีหลากหลายมาก มักจะเป็นแบบไม่เป็นทางการเสียมากกว่าเป็นทางการ
- วสุธิดา : และก็ปัจจัยที่พัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยนี้ค่ะ มีปัจจัยอะไรบ้าง แล้วแนวคิดนี้ผลลัพธ์ที่ได้จะมาช่วยส่งเสริม
- นายวัลลภ : โอ้..การพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยมันมีความพยายามมากนะ เออ..มันขึ้นที่ว่าแต่ละกลุ่มนั้นนะ เค้ามีความเชื่อในวิธีการแบบไหน เช่นถ้าคนที่ อย่างประชาชนทั่วไปก็เชื่อเรื่องกระบวนการศึกษามากๆ ถ้าการศึกษาเราดี ไข่ม้อยครับ ให้คนเรียนรู้เรื่องการเมืองได้มากขึ้น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห้องเรียนมากขึ้น ให้มีการปรึกษาหารือมากขึ้น มันก็เป็นการหล่อหลอมคนการเมืองรุ่นใหม่ อันนี้คนที่เชื่อเรื่องการศึกษา ก็ไปแนวนี้
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : ไข่ม้อยครับ คนที่เรื่อง..เชื่อเรื่องศาสนา ก็บอกว่า โอ้..ต้องทำให้คนดี ไข่ม้อย คนเป็นคนดี คนที่เสียสละ ไม่เอาเปรียบคนอื่น ก็จะได้คนที่มีความคุณภาพเข้าไปเล่นการเมือง ที่ไม่ไป..ไปโกงกินประเทศชาติบ้านเมืองและมีความเสียสละ เนี่ย ก็มี ความเชื่อไข่ม้อยอะ

- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : เออ..ในการเมืองก็มีความเชื่อว่าจะต้องมีการสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจกลไกทางการเมือง ก็จะมีเยาวชนพรรค เยาวชนพรรค ไข่ม้อยะ มีสาขาพรรค อย่างเงี้ย มันก็มีกลไก วิธีการ ไปตามความเชื่อต่างๆ กัน
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : หรือแม้กระทั่งการเมืองบนถนนปัจจุบัน ก็มีความเชื่อเหมือนกัน เรารวมกลุ่มกัน ปิดถนน เรียนรู้ร่วมกันไปอย่างเงี้ย เป็นระยะเดือนละครั้ง เดือนละครั้ง คนที่มาร่วมกับเราก็เรียนรู้ร่วมกันทางการเมืองบนเวทีการเมือง มีการไฮปาร์ค มีการอภิปราย มีการให้ความรู้ บางคนก็เชื่อเรื่องว่าให้ความรู้ผ่านสื่อ ก็ถามเรื่องสื่อ ตลอด ไข่ม้อยะ เป็นไปตามกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มอายุที่ต้องการจะเรียน เพราะฉะนั้น กลไกการพัฒนา มัน..มันมีเยอะไปหมดเลย มันแล้วแต่ว่า แต่ละ..แต่ละกลุ่มที่จะให้ความรู้ ให้ความเข้าใจเนี่ย เค้าเชื่อแบบไหน เค้าก็ใช้วิธีการแบบนั้น
- วสุธิดา : แล้วสุดท้ายอาจารย์มีข้อเสนอแนะยังงัยบ้างคะ เกี่ยวกับแนวคิดนี้
- นายวัลลภ : คือ..คือ..คือผม..ผมมีความเชื่อเรื่องการพูดคุยมาตลอดนะ คือผมเชื่อว่าเป็นเรื่องที่ดี มันเป็นวัฒนธรรม
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : ไข่ม้อยะ ฉะนั้น กลไกการพูดคุยปรึกษาหารือเนี่ย มันจะต้องทำให้เป็นอะไรอะ..ให้สังคมเชื่อในเรื่องแบบนี้ให้มาก ว่ามีอะไรคุยกันเถิด มีอะไรคุยกันเถอะ นะครับ หาวิธีคุยกัน
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : มันจึงมีคำที่พูดว่าเปิดเวทีหน่อยได้ม๊ยะ เปิดเวทีความคิดได้ม๊ยะ เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเวทีเสวนาได้ม๊ยะ เพราะฉะนั้น การเปิดเวทีคือการปรึกษาหารือ ฉะนั้นสังคมไทย ต้องเป็นสังคมที่เปิดเวที
- วสุธิดา : เวทีนี้เป็นเวทีที่..?
- นายวัลลภ : เต็มไปหมด เวทีเป็นทางการ ในทีวีก็ได้
- วสุธิดา : เหมือนกับว่ามีคนจัดขึ้นมาให้ หรือว่า
- นายวัลลภ : ถูกต้อง ถูกต้อง
- วสุธิดา : หรือว่าเราอยากจะมีก็ทำขึ้นมาเอง

- นายวัลลภ : ก็จัดเองได้ เช่นตอนนี้ เออ..หลายกลุ่มก็เปิดเวทีกันในเฟซบุ๊ก เออ..เวทีคนโหวด โน ไข่ม้อย เวทีคนรักอภิสิทธิ์
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : เวทีคนชอบเพื่อไทย อย่างนี้ มันก็มีเวทีเขาไข่ม้อย เวทีคนหนุ่มสาวกับการเมือง เขาก็มีเวทีในสื่อก็มี หรือบางทีสถาบันการศึกษาที่จัดเวทีในห้องประชุม หรือแบบ เสวนา สัมมนา ไข่ม้อย ชาวบ้านก็จัดเวทีโต๊ะกลม สนทนากันในชุมชน ใน อบต. อบจ.ก็ได้
- วสุธิดา : ค่ะ
- นายวัลลภ : อย่างนี้ พรรคการเมืองก็จัดเวทีให้ความรู้กับคนก็ได้ มันมีเวที คำว่าเวทีคือเกิด ให้คนแลกเปลี่ยนพูดคุยกันนั่นเอง ไข่ม้อยครับ แล้วมันจะนำไปสู่การปรึกษาหารือ เพราะฉะนั้น ถ้าจะเป็นข้อเสนอแนะก็คือเราควรจะให้เวทีที่มันเยอะมากๆ หลากหลายมากๆ ก็จะทำให้คนตื่นตัวทางการเมือง และเรียนรู้การเมืองได้เร็วขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าคนตื่นตัวการเมือง เรียนรู้การเมืองได้เร็วขึ้น การเมืองก็จะดีขึ้น

ภาคผนวก ง
บทสัมภาษณ์พิเศษ
นายปาฏิหาริย์ บุญรัตน์

แบบสัมภาษณ์พิเศษ
เรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยแบบร่วมปรึกษาหารือ
กับการพัฒนาการเมืองของไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายปาฏิหาริย์ บุญรัตน์ (สมาชิกสภาพัฒนาการเมือง)

วันที่ 13 กันยายน 2558

สถานที่ ศูนย์การประชุมวายุภักดิ์ โรงแรมเซ็นทรา

บทสัมภาษณ์พิเศษ นายปาฏิหาริย์ บุญรัตน์ สมาชิกสภาพัฒนาการเมือง การส่งเสริมกระบวนการปรึกษาหารือในการเมืองภาคพลเมือง กรณีศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดสงขลา (โรงเรียนพลเมือง)

นายปาฏิหาริย์ : วันนี้เป็นการประชุมใหญ่ประจำปีศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2558 จัดโดย สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า วันที่ 13 – 14 กันยายน 2558 สถาบันพระปกเกล้า มีหน่วยงานภายในคือสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง งานส่งเสริมก็มีทีมงานวิชาการต่างๆ ต้องการให้มีการปฏิบัติการทางด้านประชาธิปไตย ไม่ใช่เรียนเฉพาะทฤษฎี ถ้าอย่างนั้นก็ต้องมีวงระดับพื้นที่ ไม่ใช่สถาบันฯ ลอยอยู่ข้างบน สถาบันฯ ก็ประสานให้มีคนที่อาสาในระดับจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะค้นหาจากเครือข่ายผู้ที่เคยมาเรียนกับสถาบันพระปกเกล้า เป็นนักวิชาการผู้ใหญ่ เป็นนักการเมืองท้องถิ่น เป็นนักธุรกิจ จะมีหลักสูตรที่สถาบันฯ รับผิดชอบประจำ ก็จะประสานไปยังคนเหล่านี้ให้ช่วยหาคนมาตั้งวงคุย ก็รวมตัวกันตั้งเป็นศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัด... จะมีองค์ประกอบมาจากหลายๆ องค์ประกอบ ปัจจุบันทั้งประเทศมีอยู่ 48 จังหวัด ติดขัดในเรื่องงบประมาณ ทางสถาบันฯ โดนตัดงบประมาณ ไม่ได้เพิ่มเติม แต่รักษา 48 แห่งนี้ไว้ ภาพจะเป็นอย่างนี้

ศูนย์ฯ ของสงขลาเป็นศูนย์ที่ 48 พอรวมตัวกันได้ ก็ขอบทเรียนทั้งหมดมาศึกษา พบว่า ข้อที่ 1 คือ องค์ประกอบของคณะกรรมการของศูนย์ฯ สำคัญมาก ไม่ควรมาในนามบุคคล น่าจะมาในนามองค์กร เป็นเครือข่าย ไม่ควรเด่นอยู่คนเดียว เพราะฉะนั้นจังหวัดสงขลาเลยออกแบบ เพราะฉะนั้น คนที่มาช่วยกันคิดในตอนแรก ไม่ได้มาเป็นกรรมการศูนย์ฯ แต่มาช่วยกันออกแบบศูนย์ฯ

ทางสถาบันฯ เชิญมาตั้งศูนย์ฯ และเลือกกรรมการฯ แต่ทางศูนย์เห็นว่าเร็วไป ควรจะปรึกษาหารือกันก่อน จึงขอให้ทางสถาบันฯ เปลี่ยนเป็นเชิญคนสำคัญมา ช่วยกันออกแบบศูนย์ฯ ช่วยกันแสดงความคิดเห็นว่าศูนย์ฯ ควรจะเป็นอย่างไร โดยการแจกกระดาษให้ผู้มาทุกคนเขียนเป็นความคาดหวังของศูนย์ฯ แล้วร่วมกัน หาข้อสรุป เมื่อได้ความคาดหวังของศูนย์ฯ แล้วจึงเห็นภาพว่าคนที่มาทำงานต้อง หลากหลาย ต้องไม่มาในนามบุคคล ต้องเป็นคนเสียสละ ทุกตำแหน่งถูก screen ออกมาจากวง แล้วจึงไปสรรหาให้แต่ละคนส่งตัวแทนมา

ศูนย์ฯ สงขลาจึงมีลักษณะเป็นศูนย์ฯ ของเครือข่าย แล้วจึงมาร่วมกัน คัดเลือกกิจกรรมที่จะดำเนินการตามเหตุการณ์บ้านเมือง โดยนำเหตุการณ์ บ้านเมือง เหตุการณ์ในชุมชน ในขณะนั้นตั้งเป็นโจทย์ ศูนย์ฯ นี้ทำหน้าที่อะไร พยายามแยกทำความเข้าใจระหว่างกรรมการกับคนทั่วไปว่า การเมืองภาคพลเมือง คืออะไร ในเบื้องต้นจะตอบไม่ได้ แต่สรุปได้ว่าการเมืองภาคตัวแทน ภาค ราชการไปไม่ได้ ที่ไปไม่ได้ไม่ใช่เป็นเพราะบุคคล แต่เป็นเพราะองค์กร เป็น เพราะกฎหมายใช่หรือไม่ ผู้ว่าฯ นายอำเภอ ส.ส. ทำอะไรไม่ได้ ไม่ได้ผิดที่ท่าน เหล่านั้น ผิดที่ระบบโครงสร้าง แล้วตั้งคำถามในกลุ่มว่าเราจะรอให้เค้าจัดเอง หรือไม่ ถ้าไม่รอได้หรือไม่ ประชาชนจัดการกันเองได้หรือไม่ พอติดกับมี พ.ร.บ. สภาก่อตั้งชุมชน กับ พ.ร.บ.สภาพัฒนาการเมือง ช่วยเปิดโอกาส โดยนำมาเป็น แนวทางให้กับศูนย์ฯ ว่าเป็นศูนย์ฯ ตั้งขึ้นมีหลักสูตรที่มีการรับรองจากสถาบัน พระปกเกล้าฯ โดยมีที่มาจาก พ.ร.บ.ทั้ง 2 ฉบับ จึงทำให้ประชาชนมีความเชื่อถือ เชื่อมั่น นักวิชาการที่อยู่ข้างบนจะลงมาสู่การปฏิบัติ ภาพโดยรวมเป็นเช่นนี้ ผู้ที่ เข้ามาร่วมกับศูนย์ฯ ก็จะมาทำโครงการ ในช่วงแรกก็ทำโครงการอย่างไรทิศทาง เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี จึงคิดว่าควรมีกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันตั้งชื่อ ทั้ง 48 ศูนย์ฯ มาร่วมประชุมกัน มาถอดบทเรียนประจำปี และได้ข้อสรุปว่าน่าจะใช้ กระบวนการเรียนรู้ ต่อมาจึงร่วมกันตั้งชื่อที่น่าสนใจ ตั้งมามากแล้ว สถาบันการศึกษามันไม่สำเร็จ ประกอบกับถ้าจะตั้งเป็นสถาบันเราก็มีกำลังไม่ เพียงพอ ก็เลยใช้เป็นกระบวนการ กระบวนการนำคนมารวมกลุ่มกัน จัดการ ตนเองทางด้านการเมือง เพราะฉะนั้น การจัดการตนเองต้องมีความรู้ ความกล้า ต้องลงมือปฏิบัติ ไม่ใช่เรียนทฤษฎีอย่างเดียวแล้วก็เลยยกเป็นโรงเรียนพลเมือง คราวนี้ก็มาเถียงกันถึงความเป็นพลเมืองอีก

เมื่อมีโรงเรียนพลเมือง ทั้ง 48 ศูนย์สังเคราะห์ร่วมกันเป็นหลักสูตร เหมือนสถาบันการศึกษาทั่วไป แบ่งเป็นกลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาการแกนกลาง กลุ่มพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาเฉพาะเป็นวิชาที่ต้องเรียน แต่เวลาเรียนให้เลือกเองได้ ส่วนกลุ่มวิชาท้องถิ่นเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง หยิบยกเรื่องในท้องถิ่นที่ไม่เคยรู้ หรือรู้ไม่กระจ่างมาเป็นเครื่องดึงดูดใจ ผู้เรียนให้เกิดความสนใจ ในท้องถิ่นมีบางกลุ่มที่ไม่มีโอกาสเรียน แต่ยังต้องการเรียน และหาที่เรียนไม่ได้ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ ก็จะเปิดโอกาสให้เลือกเรียนในวิชาที่สนใจ เช่น คอมพิวเตอร์ จัดรายการวิทยุ วิทยากรกระบวนการ กฎหมายใกล้ตัว โดยให้รวมกลุ่มผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกันมาเรียนด้วยกัน เป็นกุศโลบายในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยทางศูนย์ฯ จะเป็นผู้ประสานวิทยากรที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ มาสอนให้ ซึ่งบรรยากาศเป็นไปด้วยดี ทำให้ผู้สมัครเข้าเรียนรู้ลืกลบอุ่น แต่มีเงื่อนไขว่าเมื่อสมัครเรียนวิชาเฉพาะที่สนใจแล้ว ต้องเรียนวิชาแกนกลางที่เป็นวิชาบังคับด้วย เช่น รัฐธรรมนูญ การเรียนรู้การทำทันตสาธารณสุขโลก หาอาจารย์ที่มาวิเคราะห์โลกให้ผู้เรียนฟัง โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ทำให้เป็นเรื่องง่าย แต่น่าสนใจ ที่สำคัญคือต้องหาอาจารย์ที่สามารถถ่ายทอดในลักษณะดังกล่าวได้ แล้วเชื่อมโยงจากโลกมาสู่ผู้เรียนให้เรียนรู้ที่มาของการเมืองการปกครองไทยใช้เวลา 1 ชั่วโมง จากทั้งหมด 3 ชั่วโมง ในการบรรยายอีก 1 ชั่วโมง แลกเปลี่ยนกันระหว่างอาจารย์กับผู้เรียน ส่วนอีก 1 ชั่วโมง ผู้เรียนเป็นผู้สรุปสิ่งที่ได้เรียนมาในวันนั้น ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นกระบวนการพัฒนาเรียนรู้ด้วยตัวเอง จากนั้นมาเรียนรู้ตัวเอง ด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทย โดยใช้เทคนิคแจก “บัตรคำ” ให้ผู้เรียนเลือกบัตรคำ เมื่อได้คำใดให้บรรยายเท่าที่มีความรู้ จากนั้นให้เพื่อนในห้องช่วยกันแลกเปลี่ยนความรู้ที่ผู้อื่นมีเพิ่มเติมจากบัตรคำคำเดียวกัน โดยที่ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งอาจารย์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนไม่ได้เน้นให้จำ จากนั้นสรุปบทเรียนที่ได้ในวันนั้นๆ ว่าได้อะไรบ้าง โดยให้แต่ละคนใช้ความคิด แล้วเขียนลงในกระดาษ แล้วมาสรุปร่วมกัน ให้เกิดสำนึก

จากการศึกษาในภาพรวมของทั้งประเทศแล้ว ก็จะมีหลักสูตรที่จะลึกลงไปเฉพาะท้องถิ่น เช่น ประวัติท้องถิ่น บุคคลสำคัญในท้องถิ่น จากนั้นจบลงด้วยวิชาท้องถิ่นศึกษา จะเป็นการบ้านของผู้เรียนให้ไปสืบค้นมา การสืบค้นนี้มีประโยชน์อะไร ก็จะเกิดการเรียนรู้ รู้ถึงเป้าหมายของชีวิต เมื่อมีประสบการณ์

แล้ว จึงเริ่มวิเคราะห์การเมือง ว่าปัญหานี้เกิดจากอะไร ความหมายคือทำให้ผู้เรียน รู้ว่าการเมืองเป็นผู้กำหนด และอธิบายให้เข้าใจด้วยว่า การเมืองที่ว่านี้ไม่ใช่การเลือกตั้ง ถ้าตราใบบอกว่าการเมืองคือ การเลือกตั้ง ต่อมาจะต้องบอกว่าประชาธิปไตยไม่ดี เพราะโง่งการเลือกตั้ง แต่การเลือกตั้งเป็นเทคนิคหนึ่งที่จะสรรหาผู้นำมาทำการแทน เลยกแยกการเมืองภาคพลเมือง กับการเมืองภาคตัวแทน เมื่อเลือกผู้แทนแล้วเป็นอันสิ้นสุด แต่การเมืองภาคพลเมือง ซึ่งอยู่ในหลักการเมืองภาคพลเมือง 6 ข้อ ซึ่งอยู่ในวิชาเรียน หลักประชาธิปไตย คุณลักษณะในการมีสำนึกพลเมือง เช่น ต้องลงมือปฏิบัติการด้วยตนเอง ตอบสนองด้วยตนเอง หลักแห่งความสัมพันธ์ หลักแห่งอำนาจ หลักแห่งผลประโยชน์ร่วมกัน ภาพโรงเรียนพลเมืองเป็นแบบนี้ ต่อไปเป็นวิชาท้องถิ่น

การเรียนการสอน ดูจากนักเรียนเป็นหลักว่ามาจากกลุ่มไหน อย่างเช่นรัฐประหาร เมื่อปีที่แล้วก็จะมึนักเรียนสนใจมาเรียนเรื่องนี้ เรียนเรื่องรัฐธรรมนูญ ทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญได้ ทำให้ผู้เรียนมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น สามารถทำให้เรื่องไกลตัวอย่างรัฐธรรมนูญทำให้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถจับต้องได้

วิธีการเรียน จะแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม จะใช้หลักการจับคู่สนทนาปรึกษาหารือกันได้ สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ระหว่างกันได้ เพราะฉะนั้นเวลาประเมินผลนักเรียน จะมีการประเมินมาจากแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1.จากตัวเอง รายงานเฉพาะตัวนักเรียน เวลาเรียนต้องมีบันทึกว่าได้รับอะไร 2.จากกลุ่ม ว่ากลุ่มได้รับอะไร 3.ในนามโรงเรียน จากที่กล่าวข้างต้นสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้แล้ว แต่ทักษะและเครื่องมือพลเมืองยังไม่มี จึงต้องบรรจุไว้ในวิชาบังคับ กลับไปสู่กระบวนการสานเสวนาเช่น ทักษะการฟัง วิชาการค้นหาประเด็นสาธารณะ วิชาการผลักดันให้เป็นนโยบายสาธารณะ วิชาการจัดเวทีสาธารณะ วิชาการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม ต้องมาวิเคราะห์กันว่าการประชุมมีกี่แบบ ที่ประชุมกันแล้วล้มเหลวเป็นการประชุมสั่งการ แต่ผู้เรียนประชุมกันอย่างเท่าเทียม มีในหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรนำมาจากสถาบันพระปกเกล้า การประชุมแบบมีส่วนร่วม การจัดห้องประชุม ห้องประชุมต้องเป็นวงกลม เก้าอี้ต้องพร้อมเพรียง สะดวก กระดาษต้องพร้อม เครื่องขยายเสียงต้องพร้อม นอกจากนี้ยังมีวิชาวิทยากรกระบวนการ ต้องเตรียมการอย่างไร เริ่มตั้งแต่การลงทะเบียน การให้พูด ต้องมีการตั้งกติกา เป็นวิชาสานเสวนา เพราะฉะนั้นผู้เรียนต้องฝึก เมื่อถึงเวลาเรียน

เรียนเรื่องการประชุมอย่างมีคุณค่า มีหลักการประชุม 7 อย่าง ทุกคนต้องเชื่อมั่น ในหลักการ 7 อย่างนี้ เช่น 1.ทุกคนมีค่าเท่ากัน เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ มีความเท่าเทียมกัน 2.ทุกความคิดมีค่า รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ต้องฟังความคิดเห็นจากรอบด้าน อย่างไม่มีอคติ อดทนอดกลั้นต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น อย่าใช้เวลาเป็นเครื่องจำกัด ไม่ใช่เวลาเมื่อหมดเวลาแล้วก็จบกัน ถ้าหมดเวลาในวันนี้ต้องต่อเวลาในวันอื่น ถ้าไม่สามารถต่อเวลาได้ ก็ให้เลิกตัวแทน ซึ่งหน่วยงานราชการไม่ค่อยใช้ ให้ตัวแทนมาประชุมต่อในครั้งต่อไปเพื่อจะได้เป็นสื่อกลางสื่อสารไปยังคนทั้งหมด ทำให้คนที่ถูกเลือกรู้สึกมีคุณค่า คนที่เลือกก็จะมีความไว้วางใจ เพราะเราเลือกเอง หลักการประชุมอย่างมีส่วนร่วมถูกใช้เป็นวิถีข้อต่อไปคือ เวลาแสดงข้อมูลต้องนึกถึงคนข้างหลัง คือเครือข่ายที่คุณมา เพราะการทำงานสาธารณะ บุคคลไม่ควรมาในนามปัจเจก ต้องมาในนามสาธารณะ มีงานพื้นที่ มีงานประจำประกาศได้ว่าทำอะไร ถ้าไม่มีเครือข่ายจะไม่เกิดประโยชน์ เพื่อจะส่งตัวแทนมาร่วมประชุมและกลับไปสื่อสารในเครือข่ายได้ ข้อถัดไป ไม่จำเป็นจะไม่โหวดเสียง เป็นข้อตกลงถ้าไม่จำเป็นไม่ให้มีการลงคะแนน ไม่ใช่ยกมือเลือกประธาน เพราะไม่ใช่วิถีสานเสวนา ไม่ใช่วิถีประชาธิปไตย ให้เรียนรู้ว่าการโหวดเสียงทำให้เกิดมีฝ่ายแพ้ ฝ่ายชนะ ทำให้ฝ่ายแพ้ถูกจำกัดสิทธิ ฝ่ายชนะก็เหิมเกริม ซึ่งจะต้องพิทักษ์เสียงส่วนน้อย เพื่อให้ความสันติ ข้อถัดมาคือ ใช้พลังทางบวก จะใช้คำพูดที่ดีต่อกันเวลาประชุม เพราะฉะนั้นเวลาถอดบทเรียน จะถอดบทเรียนจากความสำเร็จก่อน ซึ่งจะฝึกกับชีวิตที่เป็นอยู่ เช่น เวลาประชามติ จะเริ่มคำถามด้วยว่าต้องการอะไร ซึ่งผู้ที่มาประชุมยังไม่ได้สานเสวนากัน ยังไม่ได้ทำความรู้จักกัน กลุ่มไหนมาประชุมมากกว่าก็โหวดชนะไปไม่เกิดวิถีสานเสวนา เพราะฉะนั้น จึงต้องมีวิทยากรกระบวนการ ซึ่งสายที่พวกผมทำงานอยู่ สรุปลักพัฒนาได้ดังนี้

1. โฆษก คือประกาศอย่างเดียว
2. พิธีกร มีการจัดลำดับ มีความรู้มากขึ้นกว่าโฆษก มีทั้งเดี่ยวและคู่
3. วิทยากร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเฉพาะทาง

4. วิทยากรกระบวนการ คือนักจัดกระบวนการ เป็นสิ่งที่ต้องการ

เพราะฉะนั้น การเสวนาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีวิทยากรกระบวนการ ต้องมีความเป็นกลาง ต้องรู้เทคนิค มีจิตวิทยา ต้องเตรียมการ ต้องวางแผน มีแผนหนึ่ง แผนสอง ต้องวิเคราะห์คนเข้าร่วมประชุม ต้องให้คนที่มาผ่อนคลาย

ทำให้คนทั้งหมดรู้สึกเป็นเจ้าของเวทีร่วมกัน ไม่ใช่คนจัดเป็นเจ้าของเวที ผู้มาร่วมก็ต้องมีความสมัครใจ เริ่มจากการสานเสวนาสองคนก่อน จากคนข้างๆ แล้วใช้เกม ใช้นิทาน หรือกรณีศึกษามาให้ถกกัน โดยใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือ เพื่อให้เริ่มการสานเสวนากันก่อน ก่อนที่จะนำประเด็นหลักมาพูดคุยกัน เมื่อเกิดบรรยากาศการสานเสวนาแล้ว จึงค่อยเข้าสู่ประเด็นที่จะพูดคุย

การเป็นวิทยากรกระบวนการไม่ใช่จะเป็นได้ทุกคน แต่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และทำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนให้ความร่วมมือกับวิทยากรกระบวนการ หรือเป็นผู้ช่วย ดังนั้นก่อนจะปรึกษาหารือกันต้องสร้างบรรยากาศก่อน วิชาใกล้เคียงที่อยู่ในวิทยากรกระบวนการ สุดท้ายก็คือ **ต้องหมั่นประชุม**

สรุปคือ ประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยชุมชน ต้องใช้การสานเสวนา เป็นเครื่องมือ จะใช้วิธีสั่งการก็ไม่ได้ โทวดเสียงก็ไม่ได้ เพราะจะไม่เกิดความเป็นเจ้าของร่วม ตัวอย่างการสานเสวนา อย่างเช่น world café เกิดที่เยอรมัน หลังแพ้สงคราม ดังนั้น การสานเสวนาจะมีที่เยอรมันเป็นหลัก มีการพูดคุยกันเป็นกลุ่มๆ คุยเชิงสัมพันธ์ แล้วมารวมกันเป็นฉันทามติ

ลำดับต่อไป คือ ทักษะการสื่อสารเป็นเรื่องสำคัญ ใครมีข้อมูลมากกว่าผู้นั้นเป็นคนกำหนดเกม เพราะฉะนั้น ความเป็นพลเมือง ต้องใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รู้เท่าทันข้อมูล

จากนั้น สร้างวิถีให้แก่ผู้เรียน ไม่จำเป็นต้องมีอาจารย์ ให้จับคู่เรียนจากใบงาน เช่นการตั้งคำถามระหว่างกัน ฝึกให้เป็นวิถี เมื่อเรียนจบในวันนั้น ให้สรุปบทเรียนในวันนั้น ฝึกการสื่อสารระหว่างกัน สื่อสารในกลุ่ม ในห้องเรียน เกิดเป็นพลังแห่งการสานเสวนา เกิดความเข้าใจกันในกลุ่ม และช่วยให้ทั้งกลุ่มเรียนสำเร็จ ไม่ใช่ผู้ใดผู้หนึ่ง เนื้อหาที่เรียนเป็นเพียงเครื่องมือ เพื่อฝึกทักษะของความเป็นพลเมือง

ต่อไปเป็นกรณีศึกษาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริง การระเบิดหินที่เขาควา อ.รัตภูมิ จ.สงขลา จัดโดยสภาองค์กรชุมชน โดยเริ่มจัดเวทีปรึกษาหารือกรณีเขาควา ไม่ใช่การจัดประชุม ต้องเริ่มจากการออกแบบเวที ค้นหาผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ทั้งหมด ผู้ได้คือใคร ผู้เสียคือ คนที่เป็นกลางคือใคร องค์กรความรู้ที่จะใช้ ต้องใช้อะไร หาบทเรียนในลักษณะนี้จากที่อื่น ประชุมกลุ่มย่อยมาก่อน สรุปสถานการณ์ที่แท้จริงในเบื้องต้นมาก่อน อาจจะไปเยี่ยมกลุ่มย่อยทุกกลุ่มก่อน ต้องมีคนกลาง คนกลางต้องไม่ใช่ส่วนหนึ่งของความขัดแย้ง ซึ่งอาจเป็น

บุคคลภายนอกที่ได้รับการยอมรับนับถือ โดยให้ทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการ เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ต้องสรุปเป็นข้อมูลกลางเพื่อใช้สื่อสารในเวที

เมื่อเริ่มประชุมต้องทำให้ผู้เข้าร่วมทุกคนรู้สึกมีคุณค่าเท่าเทียมกันก่อน โดยเริ่มจากการจัดสถานที่ เริ่มจากจัดเก้าอี้เป็นวงกลม มีป้ายชื่อ มีการลงทะเบียนให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคาดหวัง โดยให้ทุกคนเขียนความคาดหวังในกระดาษ แล้วสุ่มมาอ่าน เพื่อให้ทุกคนเกิดความสนใจ ส่วนที่เหลือให้เจ้าหน้าที่ไปสรุปมาเพื่อนำมาแสดงบนเวทีต่อไป จากนั้นให้แนะนำตัวทุกคนเพื่อสร้างความเท่าเทียมกัน ความไว้วางใจกัน บรรยากาศคลี่คลาย มีการเชิญสภาพองค์กรชุมชนข้างเคียงมาร่วมด้วย เพื่อให้คนในพื้นที่เกิดความระมัดระวังในการใช้คำพูด ซึ่งเป็นเรื่องดี แล้วจึงเริ่มฉายข้อมูล สถานการณ์ของเขาคูหาในปัจจุบัน แล้วให้ผู้เข้าร่วมเพิ่มเติมข้อมูล แล้วเริ่มการทำ swot โดยเริ่มจากข้อดีก่อน แล้วจึงไปจุดอ่อน ปัญหา อุปสรรคคือ ค่อยๆ เข้าเรื่องปัญหาสุดท้าย แล้วให้ทุกคนเสนอทางแก้ไขในกระดาษ เพื่อลดการปะทะกัน แต่ให้พูดตามที่จดในกระดาษ โดยแบ่งเป็นกลุ่มแล้วให้ส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่ม แล้วสรุปของแต่ละกลุ่มลงในกระดาษแผ่นใหญ่รวมทั้งหมด จากนั้นส่งตัวแทนออกมาพูด ทำให้ทุกฝ่ายได้พูด ผู้ช่วยวิทยากรกระบวนการต้องบันทึกข้อมูล จึงลดการโต้เถียงระหว่างฝ่ายได้ เกิดการสานเสวนา

มาถึงขั้นตอนการสรุป ว่าความรู้ องค์กรความรู้ ประสบการณ์ ของผู้ที่เข้าร่วมทุกคนมีพอหรือยังกับการแก้ไขปัญหานี้ ผู้เข้าร่วมควรรู้อะไรอีก เช่น ข้อมูลด้านสาธารณสุข และให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันแลกเปลี่ยนความรู้จากฝ่ายต่างๆ ที่เชิญมาเข้าร่วม ทีละฝ่าย ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ยาก ผู้เอื้อกระบวนการจึงมีความจำเป็นมาก แล้วมาถอดบทเรียนในตอนเย็น ข้อบกพร่องที่พบในวันนั้น คือไม่ได้ทำป้ายชื่อ ทำให้คนที่นั่งติดกันไม่รู้จักกัน เทคนิคการทำป้ายชื่อ ควรใส่ชื่อเล่นก่อน เมื่อบรรยากาศคลี่คลาย แต่ละฝ่ายจะพูดกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เกิดความเอื้ออาทร เกิดความเห็นใจทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นหัวใจของการสานเสวนา แล้วทุกฝ่ายมีมติให้จัดเวทีเช่นนี้ใหม่ เพราะการจัดเวทีแบบนี้เป็นเรื่องใหม่ ยังขาดประสบการณ์ โดยแต่ละฝ่ายกลับไปเตรียมข้อมูลมา เมื่อกลับมาประชุมกันใหม่ บรรยากาศจึงเปลี่ยนไปในทางที่ดี มุ่งร่วมแก้ปัญหา ร่วมกัน แล้วสรุปประชุมร่วมกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อหามติที่เป็นกลาง สรุปว่าให้ชะลอการดำเนินการไปก่อน แล้วจึงนำเวทีสานเสวนาเช่นนี้ไปใช้ในการแก้ปัญหา ในอีกหลายชุมชน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสุธิดา ช่อทิพย์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 20 พฤศจิกายน 2517
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2541 รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2551
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

